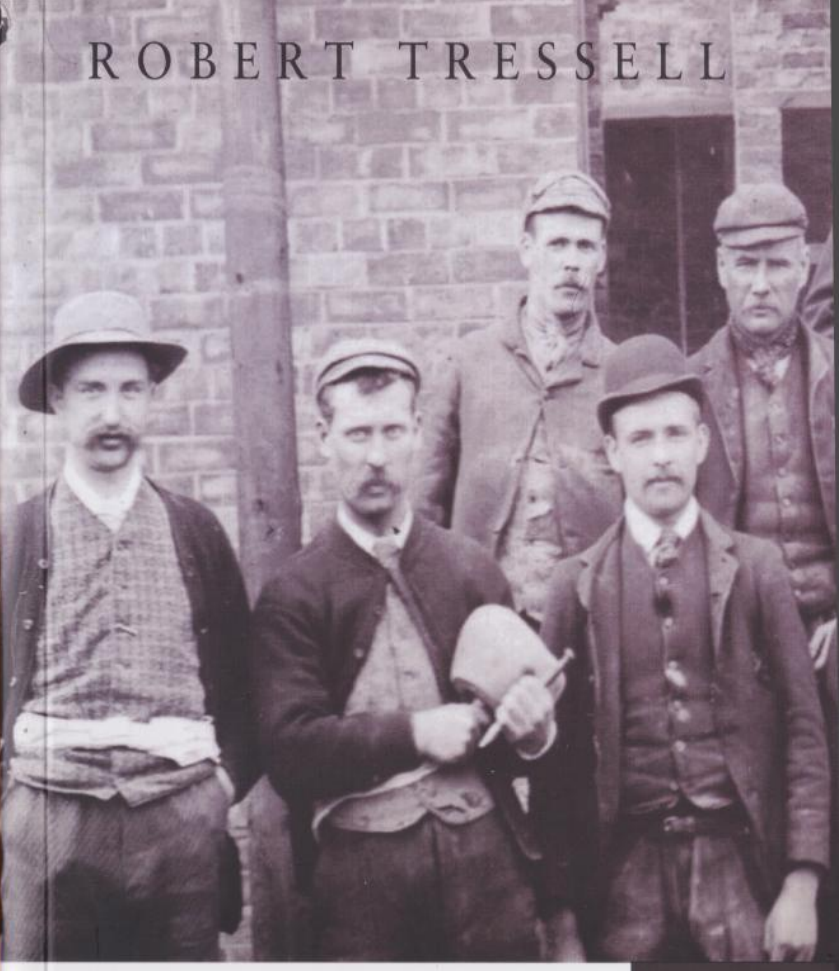
ROBERT TRESSELL

ROMAN

Literatür®

ÇEVİREN: AYŞEGÜL GÜRSOY

BALDIRI ÇIPLAK HAYIRSEVERLER

Baldırı Çıplak Hayırseverler

Çağdaş Edebiyat

Robert Tressell

Baldırı Çıplak Hayırseverler

Çeviren:
Ayşegül Gürsoy

LİTERATÜR YAYINLARI: 502
Çağdaş Edebiyat: 10

BALDIRI ÇIPLAK HAYIRSEVERLER

Robert Tressell

Kitabın Özgün Adı
The Ragged Trousered Philanthropists

Çeviren
Ayşegül Gürsoy

Yayın Yönetmeni
Abdullah Yılmaz

Yayına Hazırlayan
Gökçe Çiçek Çetin

Dizi ve Kapak Tasarımı
Mithat Çınar

Baskı Öncesi Hazırlık
Emel Atik

Birinci Basım, Kasım 2006

Baskı ve Cilt:
Şefik Matbaası
Tel: (0212) 472 15 00

ISBN: 975-04-0400-9

© Copyright 2006, Literatür: Yayıncılık
Bu kitabın yayın hakları Literatür: Yayıncılık,
Dağıtım, Pazarlama San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir.
Kitabın tamamı veya bir bölümü hiçbir biçimde çoğaltılamaz,
dağıtılamaz, yeniden elde edilmek üzere saklanamaz.

LİTERATÜR®
Yayıncılık, Dağıtım, Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak, Dünya Han,
No: 18-20 Kat: 5 Beyoğlu 34433 İstanbul
T 0(212) 292 4120
F 0(212) 245 5987
E literatur@literatur.com.tr
www literatur.com.tr

Önsöz

Bu kitabı yazmaktaki amacım, Güney İngiltere'nin küçük bir şehrindeki işçi sınıfı hayatının (özellikle inşaat işkolunda çalışanların) gerçeğe uygun tasvirini ilginç bir hikâye içinde sunmaktır.

İşçiler ve işverenleri arasındaki ilişkileri, bu iki sınıfın birbirleri hakkındaki hislerini ve tutumlarını, yılın çeşitli dönemlerinde işçilerin yaşam koşullarını, iş bulduklarında ya da işsiz kaldıklarında hayatlarının nasıl değiştiğini, zevklerini, entelektüel seviyelerini, dinsel ve siyasi görüşlerini ve ideallerini tasvir etmek istedim.

Bu hikâyede geçen olaylar on iki aydan biraz daha uzun bir döneme yayılır; ama tablonun tamamlanabilmesi için, işçi yaşamının beşikten mezara kadar bütün evrelerinin hangi koşullarda geçtiğini de aktarmak gerekiyor. Bu yüzden hikâyenin kahramanları arasında kadınlar ve çocuklar, çıraklık yapan bir genç, birkaç tamirci, hayatlarının baharındaki gündelikçi işçiler ve ahı gitmiş vahı kalmış ihtiyar adamlar da var.

Yoksulluk ve işsizlikten kaynaklanan sonuçları göstermeye, bunlarla mücadele etmek için başvurulan yöntemlerin ne kadar boş olduğunu gözler önüne sermeye ve gerçekliğine inandığım tek bir çarenin bulunduğunu, bunun da sosyalizm olduğunu belirtmeye çalıştım. Sosyalistlerin yoksulluk kelimesinden ne anladıklarını açıklamayı, sosyalizmin yoksulluğun sebeplerine dair ortaya attığı teoriyi tanımlamayı ve sosyalistlerin yoksullu-

ğu nasıl ortadan kaldırmayı önerdiklerini anlatmayı denedim.

Bu konular üzerine şimdiye kadar pek çok kitap yazıldığı düşünülürse, bu çabamın gereksiz olduğunu söyleyenler çıkabilir. Onlara cevabım şudur: İnsanların çoğu hâlâ sosyalizme karşı; ayrıca ortalama bir antisosyalistle yapılan kısa bir konuşma bu şahısların sosyalizm hakkında hiçbir şey bilmediğini göstermeye yeter. Bu, bütün antisosyalist yazarlar ve antisosyalist konuşmalar yapan büyük devlet adamları için de geçerlidir; insanları kendi çıkarları uğruna yanlış yollara yöneltmek için çabalayan bu insanların tam anlamıyla birer yalancı ve sahtekâr olduklarına inanmıyorsak, varacağımız sonuç doğal olarak sosyalizmi anlamadıkları olmalıdır. Onların yazdıkları ve söyledikleri bu akıl almaz şeyler için daha başka bir açıklama olamaz. Onlar sosyalizme değil, kendi imgelemlerinin uydurduğu bir hayalete bu kadar kızarlar.

Başka bir cevap da, "Havırseverler"in bir inceleme araştırma metni ya da tez olmayıp roman biçiminde kaleme alınmasıdır. Temel amacım, tamamen insanların gerçek ilgileri üzerine, gündelik hayatın olaylarına dayanan ve bu olayların akışı içinde yeri geldiğinde sosyalizm konusuna değinilen, okunabilir bir hikâye yazmaktı.

Benim önüme koyduğum amaç buydu. Ne kadar başarılı olduğumu söylemek bana düşmez; ama ne söylenirse söylensin, bu eserin en azından tek bir iyi niteliğinin bulunduğunu söyleyebilirim: gerçeklik. Ben hiçbir şeyi uydurmadım. Bizzat tanıklık etmediğim ya da yaşandığına dair inanılır kanıtlar elde etmediğim tek bir olayı ya da sahneyi bile kitabıma koymadım. Cüret edebildiğim kadarıyla, kahramanların kendilerini kendi gündelik konuşma dilleriyle ifade etmelerine izin verdim; bu yüzden bazı cümleler okuru rahatsız edebilir. Ayrıca, kitabımın belli bir mizah duygusundan yoksun olmadığına da inanıyorum; zaten göreceksiniz.

Kitaptaki sahneler ve kahramanlar tipiktir ve bunlara Güney İngiltere'nin her kasabasında rastlanabilir; zaten bu yörenin halkı tarafından da tanınıp bilinmektedirler. Eğer kitabım basılırsa, çok sayıda okurun ilgisini çekeceğini düşünüyorum. Çünkü, anlatılanların hepsi gerçek olduğu için kitabım işçi sınıfına ve patronlarına, toplumumuzun dini meslek edinen kesimlerine iftira olarak addedilip karalanacaktır. Ama hayatlarını burada anlatılan koşullarda geçirmek zorunda kalanlar, umuyorum, bütün bunların gerçek olduğunu kabul edecektir; ayrıca kitapta samimi dine ve dindarlara karşı bir saldırı olmadığı da açıkça görülecektir.

1

Krallara Layık Bir Ziyafet, Felsefi Bir Tartışma Esrarengiz Yabancı Britanyalılar Asla Köle Olmayacaktır

Evin adı "Mağara"ydı. Hemen hemen bir dönümlük arazi üzerine kurulmuş üç katlı, eski moda, büyük bir binaydı ve Mugsborough şehrinin yaklaşık bir mil dışında bulunuyordu. Anayolun yüz metre kadar gerisindeydi ve eve hem anayoldan, hem kır yollarından ulaşmak mümkündü; her iki güzergâh da iki taraflı alıç ağaçları ve böğürtlenlerin oluşturduğu çitlerle çevriliydi. Bu evde yıllardır kimse oturmamıştı ve yeni sahibi, tadilat işlerini Rushton & Co. İnşaat ve Dekorasyon Şirketi'ne vermişti.

Bu işte, yaklaşık yirmi beş kişi birlikte çalışıyordu: marangozlar, tesisatçılar, sıvacılar, duvarcılar, boyacılar ve bu ustalara ek olarak, birkaç vasıfsız işçi. Çürüyenlerin yerine zemine yeni tahtalar döşeniyor; üst kattaki odalardan ikisi, aralarındaki duvar yıkılıp yerine demir bir kiriş konularak birleştiriliyordu. Pencere pervazlarının ve çerçevelerin bazıları kullanılamayacak kadar çürüdükleri için değiştiriliyordu. Tavanlar ve duvarlardan bazıları o kadar çok çatlayıp dökülmüştü ki, yeniden sıvanmaları gerekiyordu. Duvarlar delinerek açılan yeni girişlere yeni kapılar takılıyordu. Kırık dökük baca külahları çatıdan indirilip yenileri yukarı çıkarılıyor ve yerlerine oturtuluyordu. Yeniden boyanıp dekore edilme-

den önce evin tavanlarındaki eski badananın kazınması, duvarlardaki eski duvar kâğıtlarının sökülmesi gerekiyordu. Çekiç tak takları, testere gıcırtıları, mala çınlamaları, kova takırtıları, fırça şıpırtıları ve eski duvar kâğıtlarını sökenlerin bıçaklarının sesleri dört bir yanı doldurmuştu. Dahası, evin havası da mikrop ve toz bulutuyla, ezilip ufalanmış tuğla, kireç ve sıva döküntüleriyle, yıllardır evin içine dolup biriken çöple ağırlaşmıştı. Kısacası, herkesin o kadar çok işi vardı ki, burada çalışanların Vergi Cenneti'nde yaşadığı söylenebilirdi.

Saat on ikide boyacıların ustabaşısı Bob Crass düdüğünü uzun uzun öttürdü ve herkes, Çırak Bert'in çayı odanın ortasındaki büyük bir galvanize kovada hazır ettiği mutfakta toplandı. Kovanın yanında bir dizi eski reçel kavanozu, kulpu kopmuş çay fincanları, bir iki tane süttozu tenekesi vardı. "İş"teki herkes Bert'e çay ve şeker için haftada üç peni öderdi (sütleri yoktu) ve çayı kahvaltıda ve akşam yemeğinde içmelerine rağmen, delikanlının bu işten bir servet kazandığı düşünülürdü.

Ateşin karşısındaki, birbirlerinden iki buçuk metre arayla yerleştirilmiş ve basamakları kontrplak kaplı iki merdiven, ters çevrilmiş birkaç kova ve büfeden çıkarılmış çekmeceler oturma grubunu oluşturuyordu. Mutfağın zemini akla gelebilecek her çeşit inşaat döküntüsüyle kaplıydı: toz, toprak, tuğla ve sıva parçacıkları. Çimento dolu bir çuval duvarlardan birine dayalıydı ve köşede, çoktandır unutulup kalmış, içi kireç dolu bir kova vardı.

Bert, mutfağa gelen her işçi yerine oturmadan önce kendi fincanını, reçel kavanozunu ya da süttozu tenekesini kovadaki dumanı tüten çayla doldurdu. İçlerinden çoğu, kucaklarında tuttukları ya da yere, yanı başlarına yerleştirdikleri küçük hasır sepetlere kendi yemeklerini koyup getirmişti.

Başlangıçta kimse bir sohbet başlatma girişiminde bulunmadı; ağız şapırtıları ve boyacılardan Easton'ın bir çöpe geçirip ateşin üstünde kızarttığı tütsülenmiş ringanın cızırtısından başka bir ses duyulmuyordu.

Aniden, işçilerden Sawkins, "Şu berbat çayı beğeniyorsam ne olayım" diyerek ortaya bir laf attı.

"Tam kıvamında" diyerek cevabı yapıştırdı Bert, "on bir buçuktan beri demleniyor."

Bert White çelimsiz, saz benizli ve solgun yüzlü bir oğlandı; on beş yaşında ve yaklaşık 1.45 boyundaydı. Pantolonu, bir zamanlar özel günlerde giyilmiş iyi bir takımın parçasıydı; ama o günler çok geride kalmış, bugün Bert'e çok kısa ve dar gelir, kabaralı partal botlarına kadar ancak ulaşır olmuştu. Dizleri ve paçaları orijinal kumaştan birkaç ton koyu, kare şeklinde kumaş parçalarıyla yamalanmıştı ve şimdi bu yamaların bile yamalanmaya ihtiyacı vardı. Ona bir iki beden büyük gelen paltosu, üstünde kirli bir çuval gibi duruyordu. Ters çevrilmiş bir kovanın üstüne oturmuş, tıpkı giysileri gibi boyaya ve kire pasa bulanmış elleriyle ekmeğini ve peynirini yerken, ihmal ve sefaleti tasvir eden acıklı bir tablodan fırlamışa benziyordu.

"Demek, ya demlerken suya yeterince çay atmadın, ya dünden kalanları önümüze çıkardın."

"Neden şu oğlanın yakasından düşmüyorsunuz, Tanrı'nın cezaları?" dedi boyacılardan Harlow. "Çayı beğenmediysen içme. Her Tanrı'nın günü aynı muhabbeti dinlemekten gına geldi."

"İçme demesi kolay" diye karşılık verdi Sawkins, "hem çaya para verdiğime göre, fikrimi açıklamaya hakkım var benim. Herifin verdiğimiz paranın yarısıyla kendine kıçı kırık düdükler falan aldığına kalıbımı basarım. Nereden mi anladım; çünkü öyle zamazingoları elinden düşürmez. Herif bize bakkaldan çay yerine süprüntü alıyor, yetmezmiş gibi kovadaki artıkları biriktiyor ve her gün ısıtıp ısıtıp önümüze koyuyor."

"Hiç de bile!" dedi Bert, gözleri dolu dolu. "Zaten alışverişi yapan ben değilim ki. Topladığım parayı aynen Crass'a veriyorum; çayı neyin o alıyor. İşte, konuşsun!"

Bu ifşaattan sonra, adamlardan bazıları birbirlerine kaçamak bakışlar attı ve Ustabaşı Crass, fena halde kızardı.

"Artık şu kopasıca dilini tutsan ve gelecek haftadan itibaren kendi çayını kendin yapsan iyi olacak" dedi Crass, Sawkins'e hitap ederek. "Belki böylece tekrar ağız tadıyla yemek yemeye başlarız."

"Bir de, bir de bana bir daha ringa ya da bacon* kızarttırmaya kalkmayasın" diye ekledi Bert. "İnan olsun elimi bile sürmem."

Sawkins, diğerleri tarafından pek sevilmezdi. Bundan yaklaşık on iki ay önce Rushton & Co.'da işe başladığında sıradan bir işçiydi; ama o günden sonra zanaatı az buçuk "kapmış" ve bir macun bıçağıyla beyaz ceket edinerek, kendine birinci sınıf boyacı ustası gözüyle bakmaya başlamıştı. Diğerlerinin Sawkins'in durumunu düzeltmek için yırtınmasına sesleri çıkmayacaktı belki; gelgelelim, adam saat başına beş peni (standart ücretten iki peni düşük) alıyordu ve gün gelip işler azaldığında Sawkins şirkette tutulurken, ondan çok daha iyi işçiler kapı dışarı ediliyordu. Dahası, Sawkins, Ustabaşı'na ve "Herifçioğlu"na haber taşıyan bir gammaz olarak görülüyordu. İşe yeni alınanlar, yeni iş arkadaşları tarafından "şu Sawkins piçinin gözüne batmamak" konusunda uyarılırdı.

Mutfağa çöken tatsız sessizlik, açık saçık hikâye anlatan bir başkası tarafından en sonunda bozulmuş ve bunu takip eden kahkahalar ve alkışlar sayesinde, çay vakası unutulmuştu.

Crass, *Daily Obscurer*'ın spor sayfalarını pürdikkat hatmeden Bundy'ye, "Dün ne kadar kaldırdın?" diye sordu.

* İngiltere'de, sırt ya da böğür etleriyle yapılan domuz pastırması; tütsülenmiş ya da tuzlanmış domuz eti. Amerika'da ise, sadece böğür etlerinden yapılan cinsine bacon denir ve genellikle ince ince dilimlenerek yenir. (ç.n.)

"Şansım yoktu" diye cevapladı Bundy, kederle. "Stockwell'e bir bob* oynadım; ama daha yarış başlamadan önce at koşudan çekildi."

Bu cevap Crass, Bundy ve diğer iki işçi arasında, ertesi günün yarışlarındaki çeşitli atların şansına ilişkin yeni bir konuşma başlattı. Günlerden cumaydı ve kimsenin cebinde para kalmamıştı. Bu nedenle, Bundy'nin önerisi üzerine bir Birlik kuruldu; her üye *Obscurer*'ın yüzde yüz favorisi, meşhur Captain Kiddem'a üçer peni yatıracaktı. Birlik'e katılmayanların arasında, her zamanki gibi gazetesine gömülmüş, dünyadan haberi olmayan Frank Owen da vardı. İş arkadaşları, Owen'ı bir parça kaçık bulurlardı: Ne at yarışıyla ne futbolla ilgilenen ama sürekli din ve siyaset üzerine konuşan bir erkeğin az buçuk kafadan kontak olduğu düşünülürdü. Herkes tarafından işinin ehli biri olarak kabul edilmeseydi, ona deli teşhisi koymakta hiç tereddüt etmeyeceklerdi. Bu adam otuz iki yaşındaydı; orta boyluydu ama ince yapılı olduğundan daha uzun görünürdü. Sinekkaydı tıraşlı yüzü eğitimli ve incelikli bir adam olduğunu ima ediyordu; ama çehresinde uğursuz bir solgunluk ve kuru yanaklarında yapay duran bir kızarıklık vardı.

Owen, bahsedilen konu her ne olursa olsun, en sıra dışı ve genel inançlara aykırı görüşleri savunduğu için, iş arkadaşlarının tutumu bir ölçüde mazur görülebilirdi.

Dünya işleri, genel inançlara uygun olarak yürü . Kişi [genel inançlarla aynı doğrultuda düşünmüyor olsa bile, bu gerçeği önünde sonunda keşfederdi. Owen, dünyada sadece küçük bir sınıf insanın] emeğin ürettiği mallara mebzul, hatta gereksiz denecek kadar fazla miktarda sahip olduğunu görüyordu. Dahası, çok daha büyük bir sınıfın (işin doğrusu, halkın çoğunluğunun)

* İngiliz şilini; beş peni değerinde eski bir madeni para. (ç.n.)

mahrumiyetin sınırında yaşadığını, onlardan daha az, ne yazık ki yeterince çok sayıda insanın hayatlarını beşikten mezara kadar yarı aç yarı tok geçirdiğini, bu üçüncü gruptan daha az ama yine yeterince çok sayıda başkalarının açlıktan öldüğünü, yokluktan aklını kaçırdığını ya da çektikleri sefalete bir son vermek için kendilerini ve çocuklarını öldürdüğünü de görüyordu. İşin tuhafı (tabii Owen'a göre) emeğin ürettiği malların bolluğunun keyfini sürenlerin hiçbir şey yapmayanlar olmasıydı: mahrumiyet içinde yaşayanlar ya da açlıktan ölenler hep çalışanlardan çıkıyordu. Bütün bunları göre göre bu işte bir yanlışlık olduğunu düşünür olmuştu; böyle sonuçlar doğuran bir düzen çürümüş demekti ve değiştirilmesi gerekirdi. Yetmezmiş gibi Owen, bu düzenin nasıl değiştirilebileceğini bilen insanların eserlerini arayıp buluyor, bulduklarını büyük bir hevesle okuyordu.

Bu konular üzerine konuşmayı alışkanlık haline getirdiği için, iş arkadaşları Owen'ın aklından zoru olduğu sonucuna varmıştı.

[Birlik'in] bütün üyeleri katkı paylarını yatırdıktan sonra, Bundy bahisçiyle anlaşmaya gitti ve o gittikten sonra, Bundy'nin bir köşeye fırlattığı *Obscurer*'ını ele geçiren Easton, serbest ticaret ve korumacılık hakkında dikkatle kotarılmış istatistikleri anlamak için kafa patlatmaya koyuldu. Gözleri yuvalarından fırlayan, ağzı fırın gibi açılan Bert ise *The Chronicles of Crime* gazetesinin içeriğini yalayıp yutuyordu. Bundy'ye, tuğla döşeyenlere ya da yardımını isteyen herkese saati dört peniye yamaklık eden gariban Ned Dawson odanın bir köşesinde pisliklerin arasına uzanmış, paltosunu yastık gibi dürüp başının altına koymuş, uyuyordu. Sawkins de Dawson gibi uyumak niyetiyle çekmecesinin üstüne kıvrılmıştı. Birlik'e katılmayanların arasında işçilerden Barrington da vardı; adam yemeğini bitirir bitirmez çay için evden getirdiği fincanını koyup kapağını kapattığı sepetini şöminenin rafına yerleştirmiş, yabangülü kö-

künden yapılma eski bir pipoyu ağır hareketlerle doldurduktan sonra sessiz sedasız tüttürmeye girişmişti.

Şirket, bu eve başlamadan önce Mugsborough'nun biraz dışında, kırda yaşayan zengin bir centilmenin işlerini halletmişti. Bu centilmenin şehirde de mülkleri vardı ve ortalıkta, Rushton'ın üzerindeki nüfuzunu kullanarak Barrrington'ı işe aldırdığı söylentisi dolaşıyordu. İşçiler arasında, bu gencin taşralı centilmenin uzak akrabalarından biri olduğu, bir şekilde itibarını zedeleyerek aileden dışlandığı kulaktan kulağa fısıldanıyordu. Güya, Rushton ileride daha başka işler almayı umduğu zengin müşterisine yaranmak için Barrington'a sahip çıkmıştı. Bu gizemin açıklaması ne olursa olsun, zanaat bilgileri sadece işe alındığı günden sonra öğrendiklerinden ibaret olan Barrington'ın saati beş penilik normal ücretle boyacı yamağı olarak görevlendirildiği gerçekti.

Barrington yirmi beş yaşındaydı, yaklaşık 1.80'lik boyuyla diğer işçilerin çoğundan uzundu ve ince olmasına rağmen yapılıydı. Zanaatı öğrenmek için elinden geleni yapıyordu ve biraz mesafeli tavırlarına rağmen, iş arkadaşlarına kendini benimsetip sevdirmeyi başarmıştı. Doğrudan kendisine yöneltilen sorulara cevap vermek dışında pek konuşmazdı ve onu sohbete dahil etmek güç bir işti. Bugünkü gibi, yemek zamanlarında genellikle düşüncelere dalıp, nerede olduğunu unutarak piposunu tüttürürdü.

Diğer işçiler de pipolarını yaktıktan sonra gelişigüzel bir sohbet başladı.

Marangozların ustabaşısı Payne, "Bu evi alan beyzadenin Manifaturacı Sweater'la akrabalığı falan mı varmış?" diye sordu.

"Tam üstüne bastın" diye cevap verdi Crass.

"Herif bir zamanlar Belediye Meclisi'ne üyeydi, değil mi?"

"Yıllardır mecliste" dedi Crass. "Hâlâ üye. Bu sene belediye başkanı oldu. Daha önce de birkaç kez başkanlık yaptıydı."

"Dur hele" dedi Payne düşünceli düşünceli. "İhtiyar Grinder'ın kardeşiyle evlendiydi, değil mi? Hani şu Manav Grinder'ı diyorum."

"Öyle, sanırsam" dedi Crass.

"Grinder'ın kardeşiyle evlenmedi" diyerek lafa karıştı İhtiyar Jack Linden. "Manavın yeğenini aldı. İyi biliyorum çünkü bundan on yıl önce, düğünlerinden hemen sonra evlerinde çalıştıydım."

"Doğru ya, şimdi hatırladım" dedi Payne. "Kız, eskiden Grinder'ın manavlarından birini işletirdi, değil mi?"

"Evet" diye karşılık verdi Linden. "Evlilikleri o günlerde çok konuşulmuştu; o yüzden iyi hatırlıyorum. Neme lazım, o Sweater moruğu eskiden has zamparaydı; kimse onun günün birinde evleneceğine inanmazdı. Yanında çalıştırdığı birkaç kız hakkında o biçim dedikodular duyardık."

Bu son derece önemli mesele ifşa edilince kısa bir sessizlik oldu. Sonra Harlow konuyu değiştirdi.

"Eve de amma isim koymuşlar, öyle değil mi?" dedi. "Mağara! Bu ismi nereden bulup çıkardıklarını anlamadım, doğrusu."

"Günümüzde evlere acayip acayip isimler takılıyor" dedi İhtiyar Jack Linden.

"Anlamlı sayılabilir aslında" diyerek görüşünü belirtti Payne. "Mesela, adamın biri ganyanı tutturup çuvalla para kaldırdığında, evine tutup 'Epsom Konağı' ya da 'Newmarket Villası' adını verebilir."

"Bazen de bahçede meşe ya da kiraz ağacı oluyor" dedi bir başkası, "sonra tutup 'Meşe Konağı' ya da 'Kiraz Kulübesi' diye bir isim yakıştırıyorlar."

"Bu evin bahçesinin bittiği yerde bir mağara var sayılır" dedi Harlow sırıtarak, "hani evin lağımının, pisliğinin aktığı fosseptik çukuru var ya. Belki de, ev adını oradan almıştır."

Bu zarif esprinin kopardığı kahkahalar dinince İhtiyar Jack Linden, "Laf lağımdan açılmışken" dedi. "Aklıma geldi; mal sahibi ne yapacak çok merak ediyorum

inan ki. Şimdiki haliyle, yeni taşınacakların pisliğini hayatta kaldırmaz. O Tanrı'nın cezası fosseptik çukuru için bir şeyler yapmak lazım."

"Tabii ki yapılacak" diye karşılık verdi Crass. "Yeni çukurlar açılacak; hepsi anayoldaki kanalizasyonla birleşecek."

Crass'ın bu konu hakkındaki bilgisi Linden'ınkinden fazla değildi; ama bu çözümün benimsenmesi gerektiğine kesinlikle inanıyordu. Şirket sırlarını bildiğini ima ederek adamlarının gözünde itibarını artırmak için hiçbir fırsatı kaçırmazdı.

"Epeyce pahalıya patlar" dedi Linden.

"Öyle, pahalıya çıkar sanırsam" diye karşılık verdi Crass, "ama Sweater bunağı için para dediğin nedir ki? Herifin o biçim serveti var. Londra'da toptancılık işindeymiş; hem bizim Mugsborough'daki dükkândan başka, bütün ülkede sürüyle dükkânı varmış."

Easton hâlâ *Obscurer*'ı okuyordu: Deminden beri gözlerini ayırmadığı rakamların ne anlama geldiğini anlayacakmış gibi görünmüyordu. Belki de gazetenin niyeti okurların istatistikleri anlaması değildi zaten; ama öfkesinin iyice kabardığını, bu ülkeyi mahveden her boydan ve soydan yabancıya duyduğu kinin arttığını pekâlâ hissedebiliyordu ve vaktin kendimizi korumak için harekete geçme vakti olduğunu düşünmeye başlamıştı. Gelgelelim, kafasını kurcalayan mesele pek müşküldü: Gerçeği söylemek gerekirse, meselenin başıyla sonunu henüz ayırt edebilmiş değildi. En sonunda, Crass'a hitap ederek sorunu yüksek sesle dile getirdi:

"Şu haliye politikası için ne diyorsun, Bob?"

"Pek kafa yormadım" diye karşılık verdi Crass. "Politika neyin beni ırgalamaz."

İhtiyar Jack Linden, bilgiç bilgiç, "Takma kafana" diyerek lafa karıştı, "laf politikaya gelince işin sonunda hep hır çıkar; herkesin canı sıkılır."

Tam bu noktada, işçilerden bazıları Linden'ın sözlerini onayladıklarını belirtircesine mırıldandılar. Pek ço-

ğu, siyasi görüş beyanlarından da, tartışmalardan da hazzetmezdi. Aynı görüşü benimseyen iki üç kişi tesadüfen yan yana gelirse, politika üzerine dostane ve yüzeysel sohbetler yapılabilirdi; ama kalabalık bir toplulukta işler değişirdi. "Haliye Politikası", Tory Partisi'nin başının altından çıkmıştı. İşte bu nedenledir ki, içlerinden bazıları bu politikaya tarafken, diğerlerinin görüşü aksi yöndeydi. Bazıları, Tory oldukları yanılgısına kapılmıştı: Benzer şekilde, diğerleri de kendilerini Whig sanıyordu. Gerçekte ise, içlerinden pek çoğu birer hiçti. Kendi ülkeleriyle ilgili sorunları, Jüpiter gezegenindeki yaşam koşullarını ne kadar biliyorlarsa ancak o kadar biliyorlardı.

Easton, hiç hoş karşılanmayan bir konuyu açtığı için pişman olmuştu ki, başını gazetesinden kaldıran Owen, "Tatlı canınızı siyasetle asla sıkmamanız, sizleri seçim zamanı oy vermekten de alıkoyuyor mu acaba?" diye sordu.

Kimse cevap vermedi ve kısa bir sessizlik oldu. Ancak Easton, biraz önce terslenmiş olmasına rağmen daha fazla dilini tutamadı.

"Ben de siyasete falan çok takılmıyorum; ama bu gazetedekiler doğruysa eğer, siyasetle biraz ilgilensek iyi olur derim. Mademki yabancılar ülkemizi mahvediyormuş, öyle değil mi ama?"

"O paçavrada yazılanlara hakikaten inanıyorsan, akıldan yana piyadesin demektir" dedi Harlow.

Obscurer bir Tory gazetesiydi ve Harlow şehrin Whig Kulübü'ne üyeydi. Harlow'un görüşü, Crass'ı kızdırdı.

"Ne demeye böyle konuşuyorsun ki?" dedi. "Ülkemizi yabancıların mahvettiğini adın gibi biliyorsun. Hele dışarı çıkıp da bir dükkâna git bak; etrafına şöyle bir bakındın mı, malların yarısından fazlasının dışarıdan geldiğini o dakikada görürsün. Gümrüktür nedir ödemedikleri için mallarını burada rahat rahat satarlar ama ağır ağır vergileri bindirip bizimkileri kendi ülkelerine

sokmazlar. Ben de bu gidişe dur demenin vakti geldi derim."

"Ya, ya" dedi daima Crass'la fikirleri uyuşan Linden; çünkü Crass ustabaşı olarak patrona işçisi hakkında iyi ya da kötü söz söylemek yetkisine sahipti. "Ya, ya! İşte ben buna sağduyu derim."

İşçilerden birkaçı daha, Linden'la aynı nedenle Crass'ın duygularını paylaştığını belirtti; buna karşılık Owen alaycı alaycı güldü.

"Evet, yabancı ülkelerden bize bir sürü mal geldiği doğrudur" dedi Harlow, "ama onlar bizden, bizim onlardan aldığımızdan daha çok mal alıyor."

"Çok şey bildiğini sanıyorsun, öyle değil mi?" dedi Crass. "Geçen sene bizden, bizim onlardan aldığımızdan ne kadar fazla mal aldılar acaba?"

Harlow bön bön bakakaldı. İşin aslı, onun bu konudaki bilgisi Crass'ınkinden üstün değildi. Sayıların aklında kalmadığından bahsetti ve ertesi gün bütün istatistikleri getirmeyi vaat etti.

"Senin gibilere ben üfürükçü derim" diyerek sözlerine devam etti Crass, "ağzında laf tonladır ama iş delil göstermeye gelince apışıp kalırsın."

Hâlâ çekmecenin üstünde yatmasına rağmen bağırış çağırış yüzünden uykusundan olan Sawkins, "Neden ki, bizim Mugsborough'da bile bizi ezip geçtiler işte!" diyerek lafa karıştı. "Geçen ay Büyük Otel'de çalışan garsonların neredeyse tamamı, bir de aşçıbaşı yabancıydı."

"Evet" dedi İhtiyar Joe Philpot üzgün üzgün. "Sonracıma o İtalyan bileyciler var, kestane kebap satan vatandaşlar var. Efendime söyleyeyim, dün gece eve giderken soğan satan bir sürü Fransız gâvuru gördüm; derken sokakta ayı oynatan iki gâvura daha rastlamayayım mı?"

Bu zekâ insanda konuşacak hal bırakmıyordu doğrusu; bunun üzerine Owen bir kez daha güldü ve durumun ciddi olduğuna inanan diğer işçileri gücendirdi. Yabancıların gelip İngiliz halkının ağzındaki lokmayı

kapması nasıl da utanç vericiydi. Bütün yabancılar denize dökülmeliydi.

Crass ve fikirdaşlarının yönlendirdiği sohbet, bu minvalde devam etti. Aslında hiçbiri gerçeği bilmiyordu. Hiçbiri kesintisiz on beş dakikasını konuyu ciddi ciddi araştırmaya ayırmamıştı. Okudukları gazeteler İngiltere'ye ithal edilen malları, ardı arkası kesilmeyen göçmen akınını ve gelenlerin aç biilaç yaşadığını, yersiz yurtsuz olduğunu, işledikleri suçları ve Britanya ticaretine verdikleri zararı müphem ama okurlarının ödünü patlatan bir dille anlatan yazılarla doluydu. Bunlar, okurların zihinlerine el çabukluğuyla ekilen ve büyüdüklerinde ayrım yapmaksızın bütün yabancılara karşı acı bir nefret uyandıran tohumlardı. Onlara göre, "Haliye Politikası", "Maliye Politikası" ya da "Maddiye Meselesi" gibi çeşitli adlar taktıkları bu ne idüğü belirsiz şey, Yabancılara Karşı Haçlı Seferi'ydi. Ülkenin durumu haraptı; yoksulluk, açlık ve sefalet, çeşitli biçimleriyle binlerce evi çoktan işgal etmiş ve diğer binlercesinin eşiğine dikilmişti. İşler bu noktaya nasıl gelmişti? Tek suçlu, Tanrı'nın cezası yabancılardı! Bu yüzden yabancıların da, mallarının da canı cehennemeydi! Sınırdışı edilmelilerdi! Hepsi teker teker denize dökülmeliydi! Memleket, korunmazsa batardı. Haliye, Maliye ya da Maddiye Politikası, artık ne karın ağrısıysa, korumacılık demekti ve bu yüzden, sadece cahil bir budala bu politikayı savunma konusunda tereddüt ederdi. Çözüm çok basitti; çok, çok basit. İnsanın durup iki kez düşünmesi bile gerekmezdi. Aslında bir kez bile düşünmeye gerek yoktu.

Kendilerini Tory sanan Crass ve arkadaşlarının ulaştığı sonuç buydu; içlerinden çoğu bir düzine cümleyi kekelemeden yüksek sesle okumayı başaramazdı ama onlara göre herhangi bir konu üzerine düşünmek, inceleme ya da araştırma yapmak gereksizdi. Gerçek, gün gibi açıktı. Yabancılar hem düşmanımızdı, hem de yoksulluğun ve kötüye giden ticaretin baş müsebbibiydi.

Fırtına durulur gibi olduğunda, "İçinizden bazıları bu konu hakkında düşünmüşe benziyor" dedi Owen dudak bükerek, "yani sizce, bu kadar çok yabancı yaratarak Tanrı büyük bir hata yapmış. Konu hakkında geniş katılımlı bir toplantı düzenlemelisiniz; mesela şöyle bir sonuç bildirgesi çıkarabilirsiniz: 'İşbu Britanyalı Hıristiyanlar toplantısında bir araya gelenler, Hak Taala'yı sürüsüne bereket yabancı yarattığı için şiddetle kınamakta ve kendisini şu Filistinlilerin kafasına ateş, kükürt ve koca koca taşlar yağdırmaya davet etmektedir. Böylece bütün Filistinliler dünya yüzünden silinecek ve dünya, gerçek sahipleri olan Britanyalılara kalacaktır."

Crass alınmışa benziyordu ama sözlerine devam eden Owen'a söyleyecek uygun bir laf aklına gelmiyordu.

"Az önce, politika dediğin o nesneyle kafanı asla meşgul etmediğini söyledin ve içimizden bazıları seninle aynı görüşte olduklarını, politikanın beş para etmediğini belirtti. Eh, seni politika 'ırgalamadığına' göre, demek ki konu hakkında hiçbir şey bilmiyorsun; yine de hakkında hiçbir şey bilmediğini kendi ağzınla söylediğin konular hakkında çok keskin fikirler öne sürmekten çekinmiyorsun. Bugün bir seçim olsa, gidip hakkında hiçbir şey bilmediğin bir politika lehine oy kullanacaksın. Hangi tarafın haklı, hangisinin haksız olduğunu araştırmaya zahmet etmediğine göre, fikirlerini beyan etme hakkın da yoktur derim. Sen, oy vermeye ehil değilsin. Oy kullanmana izin verilmemeli."

Crass, öfkeden köpürüyordu.

"Hem Belediye, hem kraliyet vergilerimi ödüyorum ben" diye bağırdı. "Hem benim de senin kadar fikir beyan etmeye hakkım var. Canım kimi isterse ona oy veririm. Ne sana ne de başkasına hesap veririm! Kime oy verdiysem verdim, sana ne be?"

"Kime oy verdiğin beni çok ilgilendirir. Eğer korumacılık için oy verirsen, bu politikanın uygulanmasına yardım etmiş olursun ve eğer istediğin olursa, eğer ko-

rumacılık bazılarının söylediği gibi beterin beteriyse, ben bundan zarar görenlerin arasında olurum. İşlerin düzelmesine mi yoksa daha kötüye gitmesine mi yaradığını bile bilmeden diğer insanlara zarar verecek bir politikanın lehine oy vermeye hakkın olmadığını söylüyorum."

Owen yerinden kalkmış, mutfakta bir ileri bir geri yürüyor ve abartılı el kol hareketleriyle sözlerinin altını çiziyordu.

Owen'ın tavrı ve deliliğe yorduğu ateşli bakışları karşısında içinde saygıyla karışık bir korku uyanan Crass, "Hangi tarafın haklı olduğunu bilmemek falan diyorsun ama" dedi, "ben her hafta *Ananias*'ı okurum, sonracıma *Daily Chloroform*'u ya da *Obscurer*'ı neredeyse her gün alırım. Yani öyle sandığın gibi cahil değilim."

Konuyu saptırmak isteyen Easton, "Hele şunu dinleyin" diyerek konuşmayı böldü ve hâlâ elinden bırakmadığı *Obscurer*'dan bir şeyler okumaya girişti:

MUGSBOROUGH'DA BÜYÜK KRİZ.
YÜZLERCE KİŞİ İŞSİZ.
YARDIMSEVERLER DERNEĞİ'NİN FAALİYETLERİ.
789 VAKA KAYITLARA GEÇTİ.

"Geçen yıl, çalışan sınıfları etkileyen kriz çok büyüktü ama yavaş yavaş kendini gösteren kış bastırmadan önce, krizin ne yazık ki tekrar ve üstelik çok şiddetli bir şekilde baş göstereceği neredeyse yüzde yüz ihtimal dahilindedir.

Yardımseverler Derneği ve kardeş kuruluşları, bu sene geçen yılın aynı dönemine göre daha çok vakayla haşır neşir olacaklarına şimdiden inanmaktadır. Mütevelli Heyeti'ne yapılan başvuruların haddi hesabı yoktur ve Aşevi 7 Kasım'da, her zamankinden on beş gün önce açılacaktır. Ücretsiz yemek dağıtılan erkek, kadın ve çocukların sayısı, geçen yıla göre üç ila dört kat artmıştır."

Easton burada durdu; okumak ona zor geliyordu.

"Dahası da var" dedi, "darda kalanlara yardım yapılmaya başlanacakmış: evli erkeklere günde iki şilin, bekârlara bir şilin ve meteliğe kurşun atan yoksul ailelere bugüne kadar 1,572 quart* çorba dağıtılmış. Daha bir sürü iyilik yapılmış. Başka bir şey daha var; bir de ilan vermişler."

ACI ÇEKEN YOKSULLAR

Sayın Bayım,

Yoksulları pençesine alan kriz o kadar şiddetlidir ki, sizden onların namına Salvation Army'nin** büyük toplumsal çalışmalarına yardım etmenizi bütün kalbimle rica ediyorum. Yaklaşık 6000 kişiye geceleri barınak sağlanmaktadır. Yüzlerce kişiye gündüzleri iş bulunmaktadır. Gecenin geç saatlerinde, Londra'daki yersiz yurtsuzlara çorba ve ekmek dağıtılmaktadır. Erkekler, kadınlar ve çocuklar, zayıf karakterliler ve toplumdan dışlanmışlar için toplumsal faaliyetlerimiz, ülkemizde bu konuda düzenlenen çalışmaların en büyüğü, en köklüsüdür ve bu konuda acilen yardıma ihtiyaç vardır. Noel'den önce 10,000 pound bulunması gerekmektedir. Çarşıdan alınmış ya da arzu ederseniz evde yapılmış her türlü hediye kabul edilecektir. Acaba rica etsek, bize çalışmalarımızı sürdürmemiz için yardım gönderebilir misiniz? Lütfen göndereceğiniz çekleri İngiltere Bankası (Law Courts Şubesi) üzerinden 101, Queen Victoria Caddesi'nde mukim bendenize keşide ediniz. Başvuru üzerine, kurumumuzun bilançosu ve yıllık raporları gösterilir.

BRAMWELL BOOTH

"Ya, Owen'ın serbest ticaretin getirdiğini sandığı mutluluk ve refah işte böyle bir şey" dedi Crass, alaylı alaylı gülerek.

* Bir galonun dörtte birine denk gelen sıvı ölçü birimi. (ç.n.)

** Askeri üniformaları ve rütbeleri olan, müzik eşliğinde sade dinsel ayinler düzenleyen, yoksullara yaptıkları yardımlarla tanınan bir Hıristiyan örgütü. (ç.n.)

"Ben serbest ticaret mutluluk ve refah getirir demedim."

"Belki açık açık söylemedin ama lafın varacağı yer orası."

"Ben asla öyle bir şey söylemedim. Geçen elli yıldan beri serbet ticaret rejiminde yaşıyoruz ve bugün halkın büyük çoğunluğu öyle ya da böyle yoksulluk içinde; binlerce kişi tam anlamıyla açlık çekiyor. Eğer korumacılık rejimine geçseydik, halimiz duman olurdu. Diğer ülkelerde korumacılık var ve vatandaşları seve seve buraya gelip karın tokluğuna çalışıyor. Serbest ticaret ile korumacılık arasındaki tek fark, belirli koşullar altında birinin diğerinden daha kötü olması; gelgelelim, yoksulluğa çare bulmakta ikisi de hiçbir işe yaramaz. Nedeni çok basit; çünkü ikisi de yoksulluğun gerçek nedenleriyle ilgilenmiyor."

"Yoksulluğun en büyük nedeni, aşırı nüfus artışıdır" diyerek fikrini beyan etti Harlow.

"Evet" dedi İhtiyar Joe Philpot. "Patron iki işçi istemesine rağmen yirmi kişi birden kapıya yığılıyor, sonra da çok fazla insan ve çok az iş oluyor."

"Aşırı nüfus artışı mı!" diye bağırdı Owen. "İngiltere'de, üstünde bir tek evin bile olmadığı, kimsenin yaşamadığı binlerce dönüm işlenmemiş toprak dururken aşırı nüfus artışı da ne demek! Fransa'daki yoksulluğun nedeni de aşırı nüfus artışı mı? İrlanda'daki yoksulluğun nedeni de aşırı nüfus artışı mı? Son elli yılda, İrlanda nüfusu yarıdan fazla azaldı. Dört milyon kişi ya kıtlıkta yiyecek bulamayıp ölerek ya göç ederek İrlanda'dan ayrıldı; ama kalanlar yoksulluktan kurtulamadı. Belki de tıpkı İrlanda gibi İngiltere nüfusunun da yarısının kökünün kazınması gerektiğini düşünüyorsunuzdur."

Tam bu noktada, Owen şiddetli bir öksürük nöbetine tutulup yerine oturmak zorunda kaldı. Öksürüğü kesildiğinde ağzını mendiliyle kurulayıp, ara vermeden devam eden konuşmaları dinlemeye koyuldu.

"Alkol, yoksulluğun başlıca nedenidir" dedi Slyme.

Bu genç adam, "hidayet" adını taktığı tuhaf bir süreçten geçmişti. Nura gark olmuş ve "dünyevi" adını taktığı diğerlerine dinsel bir acıma duygusuyla bakmaya başlamıştı. Kendisi "dünyevi" değildi; çünkü ne sigara ne içki içer, ne de tiyatroya giderdi. Keyif verici her şeyden sakınmanın Hıristiyan dininin temel ilkelerinden biri olduğuna ilişkin sıra dışı görüşleri vardı. "Kafa" adını taktığı organında, bu doktrinin Hıristiyanlığın Kurucusu'na hakaret olabileceğine ilişkin tek bir düşünce bile doğmamıştı.

Slyme'e katılan Crass, "Evet" dedi, "üstelik adam gibi iş bulabilecekleri halde kıllarını kıpırdatmayan miskinler var. Yoksulum diye dilenen o şerefsizlerden bazıları, hayatlarında bir tek gün bile doğru dürüst çalışmamıştır. Sonra yeni icat edilen makineler var" diyerek sözlerine devam etti Crass, "işte o makineler var ya, her şeyin içine eden onlar. Bizim zanaatta bile adamlar duvar kâğıdı kesme makinesi yaptılar; yetmezmiş gibi, başımıza bir de boyama makinesi çıkardılar. Bir pompa, bir de hortum; al sana icat. Şimdi de diyorlar ki, yirmi kişinin elle yapacağı işi sadece iki kişi bu makineyle yapacakmış."

"Bir de kadınlar var" dedi Harlow, "bugün binlerce kadın, erkeklerin çalışması gereken işlere girdi."

"Günümüzde millet kitaba fazla merak saldı, fikrimce" diyerek görüşünü belirtti İhtiyar Linden. "Kitap, bizim gibilerin neyine gerek?"

"Doğru inan ki" dedi Crass. "Kitaplar, milletin kafasına acayip acayip fikirler sokup, onları çalışmayacak kadar tembelleştiriyor."

Konuşmaya hiç katılmayan Barrington, hâlâ sessiz sedasız yerinde oturuyor, piposunu tüttürüyordu. Owen, küçümseme ve merak duygularıyla bu acınası hengâmeyi seyrediyordu. Bu adamların hepsi birden aptal mıydı? Zekâları çocukluk evresinin ötesine geçememiş miydi? Yoksa kendisi aklını mı kaçırmıştı?

"Ya erken yapılan evlilikler?" dedi Slyme. "Bir ailenin geçimini sağlamaya hazır olmayan hiçbir erkeğin evlenmesine izin verilmemeli."

"Evlilik yoksulluğun nedeni olabilir mi hiç?" dedi Owen, karşısındakini hor görerek. "Evli olmayan bir erkek, doğaya aykırı bir hayat sürer. Neden savını daha ileriye taşıyıp, yeme içmenin yoksulluğun nedeni olduğunu ya da eğer insanlar yalınayak başı kabak gezseydi, yoksulluk diye bir bela olmayacağını söylemiyorsun? Parası olmadığı için evlenemeyen bir erkek, zaten gırtlağına kadar yoksulluğa batmıştır."

"Demek istiyorum ki" dedi Slyme, "yeterince para biriktirip bankaya koyamayan erkekler evlenmemeli; ayrıca, ev sahibi olmayan erkeklerin de evlenmemesi gerektiğini iddia ediyorum. İnsanın düzenli bir iş hayatı olursa, gidip müteahhitten bir ev satın almaktan daha kolay ne var?"

Bu laf üzerine herkes gülmeye başladı.

Harlow, Slyme'e tepeden bakarak, "Nasıl yani, aptal herif" dedi. "Çoğumuz bir gün çalışırsak, bir gün boşuz. Senin gibiler için konuşması kolay; sen bu şirketten sürekli iş alabiliyorsun. Bir yere çivi çakılacak olsa, işe alınacak ilk birkaç kişiden biri sensin. Hem" dedi alaylı alaylı sırıtarak, "biz hepimiz İhtiyar Pinti'yle aynı kiliseye gitmiyoruz."

"İhtiyar Pinti", Rushton & Co.'nun müdürü ya da gezginci ustabaşısıydı. "Pinti", işçilerin ona taktığı lakaplardan biriydi. Ayrıca "Nemrut" ve "Pontius Pilatus"* olarak da bilinirdi.

Diğerlerine bakıp göz kırpan Harlow, "Farz edelim ki, söylediğin şey mümkün" diyerek sözlerine devam etti, "para biriktirmekle geçen yıllarda erkekler ne halt edecek?"

"Nefislerine hâkim olsunlar" dedi Slyme, kızararak.

"Nefsine hâkim ol, çok doğru!" dedi Harlow ve herkes yine gülmeye başladı.

* Romalı şövalye MS 26-36 yılları arasında, Roma'nın gönderdiği Yahudiye valisiydi ve İsa'nın idam kararını verdi. (ç.n.)

"Tabii ki, bir erkek sırf kendi gücüyle nefsine hâkim olmaya çalışırsa yenilir" diye karşılık verdi Slyme. "Ama Tanrı'nın inayetine sığınırsan, başarırsın."

"İsa aşkına, kes tıraşı!" dedi Harlow iğrenerek. "Az önce yemek yedik."

Birdenbire lafa karışan Joe Philpot, "Ya içkiye ne demeli?" diye sordu.

"Ya, ya" diye bağırdı Harlow. "İşte şimdi sadede geldik. Ismarlayan biri çıksaydı, şimdi yarım pint* biraya hayır demezdim."

Joe Philpot ya da daha çok bilinen ismiyle İhtiyar Joe, sert içkilerle dolu kupalara balıklama atlamasıyla tanınırdı. Ellisini henüz aştığı için pek yaşlı sayılmazdı ama çökmüştü. Karısını beş yıl önce kaybetmişti ve üç çocuğu daha bebekken öldüğünden, dünyada yapayalnızdı. Slyme'in alkolü yoksulluğa kaynak göstermesi Philpot'u gücendirmişti; bu taşın doğrudan kendisine atıldığını düşünüyordu. Karmakarışık zihni, hasmıyla ağız dalaşına tutuşmasına müsait değildi; ama Owen'ın da, ağzına içki sürmemesine rağmen Slyme'den hiç hoşlanmadığını biliyordu.

"Alkol ya da miskinlik üzerine konuşmamızın anlamı yok" diyerek konuya döndü Owen sabırsızlanarak, "çünkü ne alkolün ne miskinliğin konuyla ilgisi var. Sorun şu: Ayyaş olmayan ve iş bulup çalışan halkın çoğunluğunun ömrü billah kurtulamadığı yoksulluğun nedeni nedir? Eğer tüm ayyaşlar, miskinler, vasıfsız ya da verimsiz işçiler bir mucize sonucu ayık, çalışkan ve vasıflı işçilere dönüşseydi, bugünkü koşullarda halimiz daha kötü olmaz mıydı? Şimdi bile herkese yetecek kadar iş yok ve bu insanlar rekabeti artırarak ücretlerin düşmesine ve iş bulmanın adamakıllı güçleşmesine neden olurdu. Ayyaşlığın, tembelliğin ya da verimsizliğin yok-

* Bir litrenin yaklaşık 0,57'sine eşit bir sıvı ölçü birimi. İki pint, bir quart eder. (ç.n.)

sulluğun kaynağı olduğuna dair teoriler, bizlerin içinde bulunduğumuz koşulların gerçek nedenlerini keşfedememesi için, düzeni olduğu gibi korumak isteyenler tarafından geliştirilip destekleniyor."

"Mademki bunların topu birden yalan dolan" dedi Crass alayla, "bize yoksulluğun gerçek nedenini sen söyle."

Diğerlerine bakıp göz kırpan Harlow, "Belki düzenin nasıl değiştirileceğini de biliyorsundur sen" diye ekledi.

"Evet, galiba yoksulluğun gerçek nedenini biliyorum" dedi Owen, "ayrıca, düzenin nasıl değiştireleceğini de..."

"Bu düzen değiştirilemez bir kere" diyerek Owen'ın lafını böldü İhtiyar Linden. "Bunlar hep saçma sapan laflar. Dünyada daima zenginler ve yoksullar olmuştur; daima da olacaktır."

Daima susuzluk çekiyor olması dışında, hiç değişmeyen bir özelliği de herkesi huzurlu görmek olan ve kavga gürültüden hiç hoşlanmayan Philpot, "Zaten oldum olası söylerim, bizim gibiler ne diye aklını politikayla bozsun, neyimize gerek?" dedi. "Kime oy verirsen ver, kim seçilirse seçilsin, şu hayatta hiçbir değişiklik olmaz. Hepsi aynıdır bunların; hepsi de kendi küpünü doldurmayı düşünür. İstediğin kadar konuş, bu düzeni değiştiremezsin. Ne diye canımızı sıkalım? Yapılacak en doğru şey, bugünlerin kıymetini bilmektir. Hayatın tadını çıkaralım, birbirimize elimizden geldiği kadar destek olalım. Hayat tartışmaya değmeyecek kadar kısa; günün birinde hepimiz öleceğiz!"

Bu uzun nutkun ardından, filozof Philpot dalgınlıkla reçel kavanozunu alıp dudaklarına götürdü; ama elindekinin bira değil, çay olduğunu hatırlayınca bir yudum bile içmeden kavanozu yerine bıraktı.

Bu türden müdahalelere kulak asmayan Owen, "Haydi, şimdi en başından başlayalım" diyerek sözlerine kaldığı yerden devam etti. "İlk olarak, yoksulluk denince ne anlıyoruz?"

"Cebinde paran yoksa, yoksulsundur işte" dedi Crass sabırsızlanarak.

Diğerleri de Owen'ı küçümseyerek güldüler. Soru, onlara çok aptalca gelmişti.

"Doğrudur, olabilir" dedi Owen, "yani dünyanın şimdiki düzeni düşünülürse, olabilir. Ama gerçekte para servet demek değildir; tek başına, hiçbir şeye yaramaz."

Bu sözlerin ardından, bir alaycı kahkaha bombardımanı daha duyuldu.

"Diyelim ki, Harlow'la senin bindiğiniz gemi battı ve ıssız bir adaya düştünüz. Sen gemiden sadece, bin İngiliz altını dolu bir keseyi kurtarabildin; Harlow'un da bir kutu bisküvisi, bir şişe de suyu var."

Harlow aşka gelerek, "Şunu bira yapalım!" diye haykırdı.

"Şimdi hanginiz zenginsiniz; sen mi yoksa Harlow mu?"

"İyi hoş ama, bindiğimiz gemi batmadı, ıssız adaya falan da düşmedik" dedi Crass alaylı alaylı. "İşte, senin iddialarının kötü tarafı bu. Varsayımlardan ileri gidemiyorsun. Olmayacak işlere olabilirmiş gibi kafa yormak da ne demek; gerçeklerden ve sağduyudan ayrılmayalım lütfen."

"Ya, ya" dedi İhtiyar Linden. "Tek istediğimiz birazcık sağduyu."

"Sen yoksulluk denince ne anlıyorsun, peki?" diye sordu Easton.

"İnsanlar medeniyetin nimetlerinden faydalanamıyorsa, yani hayatın gereklerinden, konforundan, zevklerinden ve inceliklerinden, kitaplardan, tiyatrodan, resimden, müzikten, tatilden, seyahatten, iyi ve güzel evlerden, kaliteli giysilerden ve leziz yiyeceklerden mahrumsa, ben buna yoksulluk derim."

Herkes güldü. Bu düşünce çok gülünçtü. Onlar gibiler, böyle şeylere sahip olmayı aklından geçirebilirmiş gibi! Owen'ın akıl sağlığının yerinde olmadığını düşünenlere göre, artık şüpheye yer kalmamıştı. Herhalde zavallıcık keçileri kaçırmıştı.

"Eğer bir adam kendine ve ailesine sadece varoluşun en temel gereksinimlerini sağlayabiliyorsa, o adamın ai-

lesi yoksulluk içinde yaşıyor demektir. Medeniyetin faydalarından yararlanamadığına göre, onun bir vahşiden farkı yoktur. Nelerden mahrum kaldığını bile bilmediğine göre, bir vahşinin durumu ondan daha iyi sayılabilir. Medeniyet dediğimiz şey, yani bize atalarımızdan kalan bilgi birikimi, binlerce yıllık insan düşüncesinin ve çabasının meyvesidir. Bugün varolan belli bir sınıfın atalarının emeğinin sonucu değildir; bu yüzden hepimizin ortak mirasıdır. Dünyaya gelen küçük bir bebek, ister zeki olsun ister budala, ister sağlam olsun ister sakat, diğer özellikleriyle ister insan kardeşlerini geçsin ister herkesin gerisinde kalsın, bir tek konuda herkesle eşittir: O, önceki çağların mirasçılarından biridir."

İçlerinden bazıları Owen'ın aklının başında olup olmadığını tekrar düşünmeye başladı. Böyle konuşabildiğine göre, herhalde kafası çalışıyordu. Kitap gibi konuşuyordu ve pek çoğu, söylediklerinin yarısını bile kavrayamamıştı.

Owen sözlerine devam etti. "Sadece mirasımızdan mahrum bırakılmıyoruz; ayrıca medeniyetin neredeyse tüm nimetlerinden yoksunuz ve hem kendimiz hem çocuklarımız için varoluşun en temel gereksinimlerini bile karşılayamıyoruz. Neden?"

Kimse cevap vermedi.

"Bütün bunlar" dedi Owen, "çalışanlar tarafından üretilir. İş çalışmaya gelince, biz kendi payımıza düşeni yerine getiriyoruz; bu yüzden emekle üretilenlerden de payımıza düşeni almamız gerekir."

Diğerleri sessizliklerini korudu. Harlow aşırı nüfus artışı teorisini düşünüyordu ama bu teoriden bahsetmemeye karar verdi. Aklına verecek makul bir karşılık gelmeyen Crass, ömründe ilk kez dilini tutacak kadar mantıklı davrandı. Boyama makinesini bir kez daha gündeme taşıyıp lafı hortuma getirmeyi aklından geçirdi ama bundan vazgeçti; Owen gibi bir ahmakla sidik yarıştırmanın ne kadar anlamsız olduğunu düşünüyordu.

Sawkins, uyurmuş gibi yapıyordu.

Ancak Philpot birdenbire fena halde ciddileşmişti.

"Şimdiki düzende" dedi Owen, "medeniyetin faydalarının tadını çıkarmak şöyle dursun, kölelerden bile daha kötü bir durumdayız; çünkü köle olsaydık sahiplerimiz kendi çıkarlarını korumak için bize daima yiyecek ve..."

Konuşmaları başından beri belirgin bir öfke ve sabırsızlıkla dinleyen İhtiyar Linden, "Bu kadarına gelemem" diyerek kabaca sözünü kesti. "Kendi namına böyle konuşabilirsin ama ben kendime köle möle dedirtmem."

"Al benden de o kadar" dedi Crass üstüne basa basa. "İsteyen kendine köle dedirtsin, bana ne?"

Tam bu sırada, mutfağa çıkan koridorda ayak sesleri duyuldu. İhtiyar Pinti! Belki de herifçioğlunun ta kendisi! Crass, aceleyle saatini çıkarıp baktı.

"İsa aşkına!" dedi soluğu kesilerek. "Saat biri dört geçiyor!"

Sawkins apar topar ayağa fırladı ve önlüğünün cebinden bir parça zımpara kâğıdı çıkarıp bulaşıkhanenin kapısını kendinden geçercesine ovmaya girişti.

Easton, *Obscurer*'ını yere atıp alelacele ayağa kalktı.

Bert, *Chronicles of Crime*'ı pantolonunun cebine sokuşturdu.

Crass kovanın başına koşup içindeki bayat kireci karıştırmaya başladı; bu işlemin etrafa yaydığı koku, tek kelimeyle berbattı.

Mutfağa büyük bir korku hâkim olmuştu.

Cürüm icra ederken basılan bir haydut çetesinin üyeleri gibiydiler.

Kapı açıldı. Gelen, bahisçideki işlerini tamamlayıp dönen Bundy'ydi.

2

Nemrut: Efendisinin Hizmetindeki Cesur Avcı

Yüzüne karşı söylenen ve Pazar Okulu'na müdürlük yaptığı Parlayan Işık Kilisesi'ndeki din kardeşlerince bilinen adıyla Mr. Hunter ya da zorbalık ettiği işçilerin, arkasından atıp tutarken kullandığı adlarıyla "Pinti" ya da "Nemrut", aşağıda kartı okurlara sunulan şirketin genel ya da gezgin ustabaşısı ya da "müdürü"ydü.

RUSHTON & CO.
MUGSBOROUGH

İnşaat, Dekorasyon ve Genel Müteahhitlik
CENAZE HİZMETLERİ VERİLİR
Fiyatlar, Mülkünüzdeki Genel Tadilata Göre
Hesaplanır.
Uygun Fiyata Birinci Sınıf İşçilik

Şirkette çok sayıda ustabaşı ya da "pezevenk" vardı; ama esas ustabaşı, Hunter'dı.

Uzun boylu, zayıf, yuvarlak omuzlu, kemikli gövdesinin çıkıntılarına takılıp çuval gibi sallanan giysilerle dolaşan bir adamdı. Torba gibi sarkık pantolonunun biçimsiz kıvrımlarla sardığı uzun ve ince bacakları hafif

çarpıktı ve kocaman, geniş ayaklarla son buluyordu. Kolları, bu boydaki biri için bile çok uzun kalıyordu; kocaman, kemikli elleriyse boğum boğumdu ve nasırlıydı. Melon şapkasını çıkardığında, ki son hızla bisiklet sürmenin yol açtığı teri kırmızı mendiliyle silmek için sık sık şapkasını çıkarırdı, alnının yüksek, düz ve dar olduğu görülürdü. Burnu büyük, etli ve kartal gagası biçimliydi ve burun deliklerinin dibinden başlayan derin çukurluklar, dudaklarını örten sarkık bıyıkla kavuşana kadar aşağı inerdi; ağzının ne kadar büyük olduğu, ancak işçilerini gayrete getirmek için bağırıp çağırmaya başladığında anlaşılabilirdi. Çenesi geniş ve görülmemiş derecede uzundu. Çok küçük ve birbirine yakın gözleri soluk maviydi; tepelerine yerleştirilmiş açık renkli, neredeyse şeffaf kaşlarının arasındaki açıklıkta, derin bir dikey kırışıklık vardı. Kalın telli, gür saçlarla kaplı başının arka tarafı çok büyüktü; kulakları küçük ve başına yapışıktı. İnsan, Hunter'ın canlı cenazeye benzeyen dış görünüşünü resmetmeye kalkışacak olsa, ana hatlarının tabut kapağına olan benzerliği karşısında şaşırıp kalırdı herhalde.

Bu adam, on beş yıldır Rushton'ın (daha "Co."yu* gören bir Tanrı'nın kulu olmamıştı) yanındaydı; aslında, Patron şirketi kurduğundan beri buradaydı. O devirde Rushton, bütün rutin işleri, koşturmacaları hallettirmek için kullanılacak bir vekil bulundurmanın gerekliliğini kavramıştı; böylece kendisi rahatlıkla daha eğlenceli ya da kârlı faaliyetlerle meşgul olabilecekti. Rushton haftada iki pound ve tamamlanan işlerden elde edilen kârın yüzde iki buçuğu karşılığında şirketin daimi ustabaşısı olmasını önerdiğinde, Hunter başkaları için gündelikle çalışan eğitimli bir işçiydi ama kendi işini kurmaya hazırlanıyordu. Kulağa son derece cömert bir teklif gibi gelmişti. Hunter hemen kabul ederek, kendi işini kur-

* İng.: "Ortakları"nın kısaltması. (ç.n.)

maktan vazgeçti ve şirketin işlerini canı gönülden takibe girişti. Fiyat çıkarılacağında, işin boyutunu ölçüp olası maliyetleri kıt matematiğiyle kan ter içinde hesaplayan Hunter olurdu. Fiyat önerileri kabul edildiğinde, işçilere nezaret eden ve alavere dalavereyle malzemeden çalan, kireç gereken yere çamur, çimento gereken yere kireç döktüren, kurşun levha kaplanacak yere çinko levha kaplatan, parkelere vernik yerine kaynatılmış yağ, beş kat boya için para ödenen duvara üç kat boya sürdüren hep Hunter'dı. Aslında, malzemeden çalmak bu adam için bir hastalık gibiydi. Herhangi bir işin olması gerektiği gibi yapıldığını görünce kederlenirdi. Dürüst çalışmanın daha ucuza geleceği inşaatlarda bile, sırf bu alışkanlığı yüzünden malzemeden çalınmasında ısrar ederdi. Ancak böyle mutlu olurdu; çünkü birini yendiğini hissederdi. Eğer inşaata bir mimar nezaret edecek olursa, Pinti onu da kendine uydurmaya ya da aldatmaya kalkışırdı. Her iki yolun da para etmeyeceği mimarlarda bile en azından bir kez şansını denemekten çekinmezdi; işçileri gözlerken, çekip çevirirken ve onlara gözdağı verirken bile akbaba gözleriyle daima yeni iş bağlantılarının peşinde koşardı. Uzun kırmızı burnunu şehirdeki her emlakçiye sokar; yeni sahipleriyle görüşüp, gerekebilecek tadilat ya da tamirat işleri için sipariş almak amacıyla, el değiştiren ya da satışa çıkarılan evlerin kokusunu almaya çalışırdı. Sayısız gündelikçi kadın ve hastabakıcıyla, küçük bir komisyon karşılığında zavallı bir hastanın ölmek üzere olduğunu kendisine bildirmeleri ve yakınlarını yeni kaybetmiş, şaşkın akrabalara Rushton & Co.'yu tavsiye etmeleri için alçakça anlaşmalar yapan da Hunter'dan başkası değildi. Bu yöntemler sayesinde, tabii acıya boğulmuş ailenin mali durumunu dikkatle araştırdıktan sonra, Pinti o ahlaksız varlığını cenaze evine sokmaya muvaffak olur; gerekirse ölünün yattığı odaya bile girip Rushton & Co.'nun çıkarlarını takip eder ve sefil yüzde iki buçuğunu kazanırdı.

Rushton & Co.'ya kâr ettirmek uğruna Pinti başkalarını kullanıyor, köleleştiriyor, tuzağa düşürüyor ve aldatıyordu. Bu amaç uğruna işçi ücretleri olabilecek en düşük seviyeye indiriliyor, böylece işçi çocukları kalitesiz giysiler ve ayakkabılar giyiyor, kötü besleniyor ve küçük yaşta çalışmak zorunda kalıyordu; çünkü babaları evlerini geçindirecek kadar kazanamıyordu.

On beş yıl!

Hunter, anlaşmadan kârlı çıkan tarafın Rushton olduğunu daha yeni anlamıştı. Başlangıçta, Rushton'ın kendisi için tehlikeli bir rakip olabilecek birini satın alıp saflarına kattığı sanılabilirdi; ama şimdi, on beş yıl sonra, büyük emekler harcanarak kurulan, özellikle Hunter'ın enerjisi, çalışkanlığı ve ilke, kural tanımaz kurnazlığı sayesinde büyüyüp serpilen şirket, Rushton & Co.'ya aitti. Hunter basit bir çalışandı; herhangi bir işçi gibi işten çıkarılması mümkündü. Sıradan bir işçiyle Hunter'ın arasındaki fark, saat yerine hafta başına ücret almasıydı ve mali durumu, şirkette çalışmaya başladığı günlerden sadece biraz daha iyiydi.

On beş yıl!

Artık Hunter kullanıldığını biliyordu; ama geriye dönmek için çok geç olduğunun da farkındaydı. Kendini sıfırdan başlamak için ruhen ve bedenen hazır hissediyor olsaydı bile, kendi işini kurmasına yetecek kadar para biriktirememişti ve eğer Rushton bugün onu işinden çıkaracak olsa, yeniden gündelikle çalışmaya başlayamayacak kadar yaşlanmıştı. Dahası, kendini Rushton & Co.'ya adadığı, kârdan kazanacağı yüzdenin üstüne titrediği için rakip firmaları kendine o kadar düşman etmişti ki, içlerinden birinin onu işe alması mümkün değildi ve başka bir şirkete girmeyi başarsa bile, bir zamanlar zorbalık ettiği, hükmettiği adamlarla aynı konumda çalışmaya Pinti'nin yüreği dayanmazdı. İşte bu nedenle Hunter, Rushton'dan, işçilerin kendisinden korktuğu kadar korkardı.

Pinti, işçilerin tepesindeydi; onları kovmakla, karılarını ve çocuklarını açlıkla sürekli tehdit ederdi. Pinti'nin arkasında Rushton vardı.

Birinci bölümde anlatılan olayların vuku bulduğu günün öğleden sonrasında okurlarımızın ilk kez karşılaştığı Hunter, şimdi Crass ve arkadaşlarının çalıştığı eve doğru giderken hareketlerini bir çeşit stratejiye göre ayarlıyordu. Yolun sadece bir tarafından gidiyordu; böylece, kapıya ulaşana dek evdekilerin onun gelişinden haberi olmayacaktı. Bahçe kapısına elli metre yaklaştığında, yoldaki keskin tümseğin önünde bisikletinden indi; buz gibi havada ağzından dumanlar çıkara çıkara bisikletini iterek ilerlerken etrafta bekleşen adamları gözlemeye koyuldu. İçlerinden bazılarını tanıyordu; farklı zamanlarda onun için çalışmışlardı ama şimdi işsizdiler. Toplam beş kişi vardı; üçü bir araya gelip grup oluşturmuştu; belli ki ne birbirini ne üçlü grubu tanıyan diğer ikisiyse ayrı ayrı ayakta dikiliyordu. Birlikte duran üç adam Hunter'a diğerlerinden yakındı ve Ustabaşı yaklaştığında, içlerinden biri onu selamlamak üzere öne çıktı.

"Günaydın, beyim."

Bisikletini durdurmayan Hunter belli belirsiz bir homurdanmayla karşılık verdi ve adam peşine takıldı.

"Acaba bana iş verebilir misiniz, beyim?"

"Doluyuz" dedi Hunter, yoluna devam ederek. Adam hâlâ peşindeydi, sadaka için koşturan bir dilenci gibi.

"Günde bir iki kere uğrayıp sormanın faydası olur mu, beyim?"

"Sanmam" diye karşılık verdi Hunter. "Ara sıra uğrayabilirsin ama kadromuz dolu."

"Sağ ol, beyim" dedi adam ve arkadaşlarının yanına döndü.

Şimdi Hunter, tek başına bekleyenlerden birine bir iki metre yaklaşmıştı ve adam konuşmak için Ustabaşı'nın yanına geldi. Bu adam iş bulma ümidinin olmadığını hissediyordu; yine de sormanın sakıncası yoktu.

Dahası, çaresizdi. Son patronunun yanındaki işini tamamlayalı bir ay olmuştu. Zaten bu yaz işler kesat gitmişti. Bazen şirketin birinde iki haftalığına çalışmış, sonra bir hafta boyunca boşta gezmiş, daha sonra başka bir şirkete üç dört haftalığına girmiş, nihayet tekrar işsiz kalmış ve en başa dönmüştü. Şimdi kasım gelmişti. Geçen kış borca girmişti; bu alışılmadık bir durum değildi ama, kötü geçen yaz yüzünden, geçen senelerin aksine, kışın biriken borçları hâlâ ödeyememişti. Bu kış tekrar borç bulabilecekleri şüpheliydi. Hatta bu sabah karısı küçük kızlarını bakkala tereyağı almaya gönderdiğinde, adam çocuğa veresiye mal vermeyi kabul etmemişti. İşte bu yüzden, her ne kadar sonuç çıkmayacağını hissetse de, Hunter'ın yanına yaklaşmıştı.

Bu sefer Hunter durdu; yokuşu tırmanırken nefesi kesilmişti.

"İyi sabahlar, beyim."

Hunter adamın selamına karşılık vermedi; boşa harcayacak nefesi yoktu. Ama adam alınmadı; kendisine böyle muamele edilmesine alışıktı çünkü.

"Acaba bana iş verebilir misiniz, beyim?"

Hunter hemen karşılık vermedi. Hâlâ kendine gelememişti ve bir süredir kafasını kurcalayan ve son günlerde hayata geçirebilmek için yanıp tutuştuğu bir planı tekrar irdeliyordu. Pinti'ye göre, uzun zamandır beklediği fırsat ayağına gelmişti. Tam da bugünlerde, Rushton & Co., Mugsborough'da faaliyetlerini gerçekten devam ettirebilen tek şirketti. Düzinelerce usta işçi açıktaydı. Evet, zamanı gelmişti. Eğer bu adam teklifini kabul ederse, onu işe alacaktı. Hunter onun iyi bir işçi olduğunu biliyordu; o daha önce de Rushton & Co. için çalışmıştı. Ona yer açmak için İhtiyar Linden ve diğer tam yevmiyeyle çalışanlardan bazıları feda edilebilirdi; işten çıkarma için mazeret bulmak zor olmayacaktı.

En sonunda Hunter, şüpheci, ikircimli bir ses tonuyla, "Maalesef yerimiz yok" dedi. "Kadrolarımız hep dolu gibi bir şey."

Sonra sustu ve karşısındakinin de bir şeyler söylemesini bekledi. Adamın yüzüne bakmıyordu; ama kamburunu çıkarıp öne eğilmiş, ayarlarmış gibi yaparak bisikletinin dişlilerini kurcalıyordu.

"Bu yaz işler çok kötüydü" dedi Newman. "Başıma gelmeyen kalmadı. Sadece bir haftalığına bile olsa çalışabilseydim, size duacı olurdum."

Bir sessizlik oldu. Az sonra Hunter bakışlarını adamın yüzüne çevirdi ama çabucak uzaklaştırdı.

"Öyleyse" dedi, "kim bilir, belki de sana bir iki günlük iş verebilirim. Şurada işe başlayabilirsin" diyerek başıyla işçilerin çalıştığı evi gösterdi. "Yarın saat yedide gel." Tam Newman teşekkür etmeye girişecekti ki, "Herhalde ücreti biliyorsundur" dedi. "Altı buçuk."

Hunter, ücret kesintisi çoktandır uygulamaya geçirilmiş gibi konuşmuştu. Eğer adam ötekilerin de bu ücretle çalıştığını sanırsa, teklifi daha kolay kabul ederdi.

Şaşırıp kalan Newman tereddüt etti. Daha önce diğerlerinden düşük ücretle hiç çalışmamıştı, hatta buna razı olmaktansa aç kalmayı yeğlediği bile olmuştu; ama şimdi, anlaşıldığı kadarıyla herkes bunu yapıyordu. Üstelik Newman şimdi köşeye sıkışmıştı. Eğer bu işi reddederse, hemen bir başkasını bulması kolay değildi. Evini ve ailesini düşündü. Beş haftalık kira borcu birikmişti ve geçen pazartesi tahsildar, ev sahibinin daha fazla beklemeyeceğini gayet kaba bir şekilde ima etmişti. Bu kadarla kalsa iyiydi; eğer bir iş bulamazsa ailecek hayatlarını nasıl sürdüreceklerdi? Bu sabah ettiği kahvaltıya kahvaltı bile denmezdi; sadece bir fincan çay içmiş ve bir dilim kuru ekmek yemişti. Aklını böyle düşünceler dolduruyor ama o yine de tereddüt ediyordu. Hunter oradan ayrılmaya davrandı.

"Yani" dedi, "eğer işe başlayacaksan saat yedide buraya gelebilirsin." Newman hâlâ tereddütlüydü; bu yüzden, Hunter sabırsızlıkla ekledi: "Geliyor musun, gelmiyor musun?"

"Geliyorum, beyim."

"Pekâlâ" dedi Hunter nezaketle. "Crass'a söyleyeyim de senin için bir alet takımı ayarlasın."

Kendini bir suçlu gibi hissederek oradan ayrılan adama başını dostça sallayarak veda etti.

Halinden memnun Hunter kararlı adımlarla yürümeye devam ederken, bunca zamandır bekleyen beşinci adam onunla görüşmek için yanına geldi. Hunter yanına yaklaşan adamı tanımıştı; o, bu yazın başında Rushton & Co.'da çalışmaya başlamış, sonra kendisinin kaba saba laflarından alınarak aniden istifa etmişti.

Hunter bu adamı gördüğüne memnundu. Adam olanlardan sonra bir kez daha yanına gelip iş isteyebildiğine göre, çok müşkül durumda kalmış olmalıydı.

"Acaba bana bir iş verebilir misiniz, beyim?"

Hunter, dikkatle düşünürmüş gibi yaptı.

"Sanırım bir kişilik boş kadrom var" dedi en sonunda. "Ama sen, güvenilmez serserinin tekisin. Aklın havalarda; ha çalışmışsın, ha çalışmamışsın, umurunda bile değil. Çok dik başlısın; insan sana önünü ardını düşünmeden iki çift laf bile edemiyor."

Adam karşılık vermedi.

"Böylelerine müsamaha edemeyiz" diye ekledi Hunter. "Senin tıynetindekileri hoş tutsaydık, bugün bulunduğumuz yere gelemezdik."

Sözlerini bitiren Hunter, adamın yanından ayrılıp yoluna devam etti.

Bahçe kapısına bir iki metre kala, bisikletini hiç gürültü etmeden çite dayadı. Bahçede yetişen yüksek çam ağaçları, onu evin pencerelerinden bakan herhangi birinin gözlerinden hâlâ saklıyordu. Sonra, çitin dibinden usul usul emekleyerek kapıya kadar geldi ve buradan içeriyi çaktırmadan gözleyerek aylaklık ya da gevezelik edenleri, sigara tüttürenleri yakalamaya çalıştı. Giriş salonunun kapılarını zımpara taşı ve suyla ovan Jack Linden'dan başka kimse görünmüyordu ortalıkta. Hunter çıt çıkarmadan kapıyı açıp bahçedeki çimenlik yolda sessizce emekledi. Ön kapıya kadar görünmeden ulaş-

mayı kuruyordu kafasında; böylece Linden içeridekilere Ustabaşı'nın geldiğini haber veremeyecekti. Bunu da başardı ve gizlice eve girdi. Linden'la bir kelime bile konuşmadı; onunla konuşmak, varlığını evdekilere ilan etmek anlamına gelecekti. Evi, hırsız gibi sessiz sedasız dolaştı; ama arayışı sonuç vermemişti çünkü gördüğü herkes çok sıkı çalışıyordu. Üst kata çıktığında kapılardan birinin kapalı olması dikkatini çekti.

İhtiyar Joe Philpot gün boyunca bu odada çalışmış, tavandaki badanayı kazımış, duvarlardaki eski kâğıtları soyucu adı verilen, geniş kenarlı ve düz bir bıçakla sökmüştü. Oda küçüktü ama Joe bütün gücüyle çalışmak zorunda kalmıştı; çünkü tavana, öncekiler kazınmadan iki üç kat badana atılmış ve duvarlara üst üste kâğıt kaplanmıştı. Bu kâğıtları sökmek, duvarlardaki vernikli süpürgelik yüzünden çok güçtü. Kâğıdı çıkarabilmek için Joe'nun birkaç kez duvarları sodayla ıslatması gerekmişti; her ne kadar dikkatli davransa da, parmaklarına bu sıvıdan biraz bulaşmasına engel olamamıştı. Sonuç olarak, tırnakları yanıp renk değiştirmiş; tırnak etleri yarılıp kanamıştı. Ne olursa olsun, en sonunda kâğıtları tamamen sökmeyi başarmıştı; sağ kolunun ve omzunun uzun süre zorlanmaktan dolayı ağrımasına ve soyucunun sapı yüzünden sağ avuç içinin su toplamasına, bir şilin büyüklüğünde bir kabarcık oluşmasına canı sıkılmıyordu.

Eski kâğıtların sökülmesi bitince Joe duvarları suyla yıkamış ve kâğıtları odanın ortasına yığdıktan sonra küçük malasıyla bir tahta parçasının üstünde biraz harç karıp, duvarlardaki ve tavandaki çatlaklarla delikleri doldurmaya koyulmuştu. Bir süre sonra kendini çok yorgun hissetmiş, beş dakikalığına tütün molası vermeyi hak ettiğini düşünmüştü. Kapıyı kapatıp arkasına bir merdiven dayamıştı. Odada, neredeyse karşılıklı birbirine bakan iki pencere vardı; Joe piposunun dumanı ve kokusu dağılsın diye kepenkleri ardına kadar açmıştı. Kötü sürprizlere karşı önlemini aldıktan sonra, kapıya dayadı-

ğı merdivene çıkıp basamaklardan birine kurulmuştu. Hemen elinin altındaki bir dolaba, bir pintlik bira şişesini saklamıştı. O ana kadar kendini tutmuştu. Büyük bir yudum çektikten sonra şişeyi yavaşça dolabın üstüne koymuş ve piposunu sessiz sedasız tüttürürken kendi kendine, "Şimdi biraz sırtımızı yaslayalım" demişti.

Ancak, molası aniden bozulursa derhal harekete geçebilmek için malasını elinden bırakmamıştı.

Philpot elli beş yaşındaydı. Beyaz ceketi yoktu; sadece yamalı, eski püskü bir önlüğü vardı. Eski pantolonu boyaya batmıştı ve pantolonunun partal, delik deşik ve topukları aşınmış botlarının üstüne düşen paçaları lime lime olmuştu. Kısa ceketinde, önlüğün korumadığı yerler kurumuş boya lekeleriyle doluydu. Renkli bir gömlek giymiş ve çok kirli, sıçrayan boya damlalarıyla kaplı bir yakalık takmıştı; yakalığının bir kenarı, kısa ceketinin üstüne çıkmıştı. Başında eski, ağır ve boyadan pırıl pırıl parlayan bir kasket vardı. Çok zayıftı ve sırtı hafif kamburdu. Sadece elli beş yaşındaydı ama, vaktinden önce çöktüğü için çok daha yaşlı gösteriyordu.

Daha Philpot sırtını beş dakika bile duvara yaslayamadan Hunter kapının tokmağını usulca çevirmişti. Philpot hemen piposunu ağzından çıkarıp, tüneğinden indi ve kapıyı açtı. Hunter girer girmez Philpot tekrar kapıyı kapattı ve merdivene tırmanıp, kapının üstündeki duvarda malasıyla çalışmaya girişti. Nemrut ona şüpheyle bakıyor, demin kapının neden kapalı olduğunu merak ediyordu. Tütün kokusu alabilmek için havayı kokladı ve eğer nezle yüzünden burnu tıkalı olmasaydı, hiç şüphesiz odada pipo içildiğini anlayacaktı. Burnuna hiçbir koku gelmemişti gelmesine ama, hâlâ tatmin olmamıştı; bu arada, Crass'ın daima Philpot'un karakter sahibi bir adam olduğundan bahsettiğini hatırlamıştı.

"Adamlarımın böyle bir yerde çalışırken kapıları kapatmasından hoşlanmam" dedi en sonunda. "İçeridekinin keyif çattığını düşünürüm hep. Kapı açık olduğu sürece, canın ne isterse yapabilirsin."

Philpot, kapı ister açık olsun ister kapalı, kendisi için fark etmeyeceğini söyleyerek merdivenden inip kapıyı açtı. Hunter başka bir laf etmeden dışarı çıktı ve bir kez daha evin içinde turlamaya koyuldu.

Owen, Philpot'la aynı katta, başka bir odada tek başına çalışıyordu. Bir parafin lambasıyla, pencerenin etrafındaki kabarmış ya da çatlamış boya kalıntılarını yakarak temizliyordu.

Bu yöntemde, lambanın alevi boya kalıntılarına doğrultulur, yumuşayan boya keskiyle ya da tıraş kancası adı verilen bir kazıyıcıyla alınırdı. Kapı aralıktı ve bölmeli pencerenin tepedeki kanadını odaya biraz temiz hava girmesi için açmıştı; çünkü lambanın isi ve yanan boyanın kokusu, bu da yetmezmiş gibi ağır rutubet yüzünden içerisi nefes alınacak gibi değildi. Tavan henüz yeni yıkanmış ve duvarlar az önce soyulmuştu. Sırılsıklam olan eski duvar kâğıtları, odanın ortasına yığılmıştı.

Odada kendisinden başka birinin daha bulunduğunu hissedince dönüp arkasına baktı. Kapı yaklaşık on beş santim aralıktı ve kırmızı bir burun, sarkık bıyıklar ve iki küçük, ışıltılı gözle süslü, geniş çeneli, ince uzun bir surat, tepesinde onu çevreleyen melon şapkasıyla aralıktan görünüyordu. Birkaç saniye boyunca içeridekini dikkatle inceleyen hayalet usulca kapının önünden çekilince Owen bir kez daha yalnız kaldı. O kadar şaşırıp ürpermişti ki, neredeyse lambayı yere düşürecekti; hayaletimsi sima kaybolduğunda, Owen yanaklarına kanın hücum ettiğini hissetti. Bastırmaya çalıştığı öfkesinden ötürü titriyor, sahanlığa çıkıp lambayı Hunter'ın suratına çarpmamak için kendini zor tutuyordu.

Bu sırada Hunter, sahanlıkta, Owen'ın kapısının önünde durmuş, düşünüyordu. Yarın gelecek ucuz işçiye yer açmak için birilerinden kurtulmalıydı. Aniden işten çıkarmaya mazeret bulmak için birilerini bir haltlar karıştırırken yakalamayı ummuştu; ama galiba hiç umut yoktu. Ne yapmak lazımdı acaba? İşe yaramayacak kadar yaşla-

nan Linden'dan kurtulmayı gerçekten isterdi; ama İhtiyar çok uzun yıllardır Rushton'a girip çıkmıştı ve Hunter akla yatkın bir kulp bulmadan, elinin tersiyle adamcağızı kapı dışarı edemeyeceğini hissediyordu. Yine de Linden aldığı paraya değmezdi. Saatte yedi peni, bu kadar ihtiyar bir adama değmezdi; bu kadar fazla ücret gereksiz kaçıyordu. Bu iş çok saçmaydı; Linden'ın öyle ya da böyle gitmesi lazımdı.

Hunter tekrar alt kata indi.

Jack Linden altmış yedi yaşındaydı ama tıpkı Philpot ve bütün diğer işçiler gibi, çok daha yaşlı gösteriyordu; çünkü hayatı boyunca çok sıkı çalışmış, düzgün yiyecek ve giyecek bulamadığı çok olmuştu. Hayatı, nimetlerinden bir kere bile faydalanmasına izin verilmeyen bir medeniyetin ortasında geçmişti. Ama tabii ki, durumunun farkında değildi. Kendisinin de nimetlere ulaşabileceğini ne düşünmüş, ne ummuştu; nimetlerin kendisi gibiler için üretilmediğine ömrü boyunca inanmıştı. Kendini Tory olarak tanımlardı ve son derece yurtseverdi.

Boer Savaşı başladığında, Linden savaşın coşkulu bir destekçisiydi. Coşkusu, yedeklere ayrılan en küçük oğlunun cepheye çağrılması, orada humma ve bakımsızlık yüzünden ölmesiyle biraz durulur gibi olmuştu. Asker, savaşa giderken karısını ve biri dört, diğeri beş yaşındaki oğluyla kızını baba evine bırakmıştı. O ölünce, geride bıraktığı ailesi ihtiyar anne babanın yanında kaldı. Genç kadın dikiş dikerek az da olsa para kazanabiliyordu; ama aslında kayınpederine bağımlıydı. Yoksulluğuna rağmen Linden onları evinde görmekten mutluydu; çünkü son yıllarda karısı elden ayaktan düşmüştü ve oğlunun ölüm haberinin yarattığı sarsıntıdan sonra kadın evde yalnız kalmaya dayanamıyordu.

Müdür alt kata indiğinde, Linden hâlâ antre kapılarıyla uğraşıyordu. Pinti, birkaç dakika boyunca hiç konuşmadan adamı seyretti. En sonunda, yüksek sesle, "Daha bu kapıların başında ne kadar oyalanacaksın? Neden kapıları hâlâ boyamadın? Bu sabah geldiğimde

de buralarda sürtüyordun. Bir parça zımpara taşıyla saatlerce oynayarak milleti kandıracağını mı sandın? Çabuk işini bitir! Yok, canım istemiyor dersen, senin yerine hemen birini bulurum! Son günlerde çalışma biçimin dikkatimden kaçmıyor; ben bu maskaralıkları yutmam, anladın mı? Ortalıkta işsiz güçsüz dolaşan, senden daha iyi bir sürü kişi var. Eğer elinden bundan iyisi gelmiyorsa, hesabını kessen daha iyi olur; işimiz başımızdan aşkın olsa bile sensiz yapabiliriz."

İhtiyar Jack titredi. Cevap vermeye çalıştı ama konuşamıyordu. Eğer Linden, efendisini memnun edemeyen bir köle olsaydı, efendisi onu bağlayıp kamçıyla döverdi. Hunter bunu yapamazdı; tek yapabileceği adamın elinden ekmeğini almaktı. İhtiyar Jack korkmuştu; çünkü alınacak tek ekmek kendisininki değildi. En sonunda, sözcükler boğazına takıldığı için büyük bir çaba göstererek şöyle dedi:

"Boyamaya başlamadan önce kapıları temizlemem lazım, beyim."

"Ben ne yaptığını değil, kaç saatte yaptığını soruyorum, be adam!" diye haykırdı Hunter. "Hem bana cevap verilmesinden, mazeret uydurulmasından hiç hoşlanmam. Ya elini çabuk tutarsın, ya çeker gidersin."

Linden cevap vermeden işine devam etti; eli o kadar titriyordu ki, zımpara taşını güçbela tutabiliyordu.

Hunter o kadar bağırmıştı ki, sesi bütün evde yankılanmıştı. Patırtıyı herkes duymuş ve korkmuştu. Sıranın kime geleceğini düşünüyorlardı şimdi.

Linden'ın başka bir cevap veremeyeceğini anlayan Pinti bir kez daha evin içini turlamaya koyuldu.

Pinti onları gözlerken, işçiler endişeden elleri ayaklarına dolanarak çalışıyordu. Olabilecek her hatayı yapıyor, işlerini yüzlerine gözlerine bulaştırıyorlardı. Marangozların ustabaşısı Payne, resim odasının zemininin bir kısmına yeni tahtalar döşüyordu. Adam öyle paniğe kapılmıştı ki, çivi çakarken sol elinin başparmağına çekiciyle kaza eseri kuvvetli bir darbe indirdi. Bundy de

resim odasındaydı; şömineye beyaz sırlı fayans döşüyordu. Yerine uydurmak için fayanslardan birini ortadan ikiye bölerken parmaklarından birinde derin bir kesik açtı. Hunter oradayken korkudan gidip yarasını saramadığı ve çalışmayı sürdürdüğü için bütün fayanslar kanla lekelendi. Harlow'la birlikte bir kalasın üstüne çıkıp tavandaki eski badanayı temizleyen Easton öyle diken üstündeydi ki, dengesini güçlükle koruyabiliyordu ve az sonra fırça, titreyen elinden kayıp gürültüyle yere düştü.

Herkes korkuyordu. Başka bir şirkette iş bulmanın neredeyse imkânsız olduğunu biliyorlardı. Bu adamın onları nafakalarından etme gücüne sahip olduğunu, çocuklarını ekmeksiz bırakabileceğini de.

Hunter'ı üst kattaki merdiven korkuluklarından dinleyen Owen, tek eliyle adamın gırtlağına yapışıp, diğeriyle suratına bir yumruk patlatmak için yanıp tutuştuğunu hissediyordu.

Ya sonra?

Sonra ne mi olacaktı: Hapse atılacak, en iyi ihtimalle sadece işini kaybettiğiyle kalacaktı; kendisinin ve ailesinin ekmeği ellerinden alınacaktı. İşte bu yüzden, elinden sadece dişini sıkmak, lanetler savurarak duvarı yumruklamak geliyordu. Al sana! Al sana! Al sana!

Keşke şu hayatta tek başına olsaydı!

Owen'ın hayal gücü son hızla çalışıyordu.

Önce, onu sol eliyle yakasından kavrayacak, parmak boğumlarını gırtlağına gömüp sırtını duvara yapıştıracak, sonra sağ yumruğuyla Hunter'ın suratını dağıtacaktı. Pat! Küt! Pat! Küt!

Ama ya sonra, evdekilere ne olacaktı? Sessizce katlanmak daha cesur ve erkekçe bir hareket değil miydi?

Yüzü bembeyaz olan, soluk soluğa kalıp bitkin düşen Owen duvara yaslandı.

Alt kattaki Pinti evin içinde dolanıp duruyor, merdivenlerden bir inip bir çıkıyordu. Şimdi, Sawkins'in çalışmalarına bakmak için durmuştu. Adam, arka merdi-

venlerden birinin ahşap kısımlarını boyuyordu. Merdivendeki eski boya çok kirli ve yağlı olduğu halde, Pinti [yeniden boyamadan önce eskisinin kazınmamasını] emretmişti.

["Şöyle bir zımparalayıp boyayla ıslatmanız yeter"] demişti. Sonuç olarak, Crass'ın boyayı hazırlarken fazladan kurutucu kimyasal madde koyması gerekiyordu. Belli bir miktar aşılınca boyanın "gövdesi" mahvoluyordu: Sürüldüğü yeri iyi kapatmıyor, iki kat kullanılması gerekiyordu. Bunu anlayınca Hunter'ın öfkeden gözü döndü. Az buçuk dikkat edilerek tek katla işin halledilebileceğine emindi; Sawkins'in bile bile iki kat boya sürdüğünü sanıyordu. Gerçekten de bu adamlarda kafa yoktu.

İki kat boya ha! Üstelik, müşteriye üç kat üzerinden fatura kesecekti.

"Crass!"

"Evet, beyim."

"Buraya gel!"

"Olur, beyim."

Crass, koşa koşa Hunter'ın yanına gitti.

"Bu da ne demek oluyor? Sana tek kat boya atılacak demedim mi ben? Bak hele!"

"Ancak böyle tutuyor, beyim" dedi Crass. "Eğer eski boyayı kazıyaydık..."

"Kazımanın da Tanrı belasını versin!" diye haykırdı Hunter. "Tek neden, boyanın yeterince koyu olmaması. Kovaya biraz taze boya ekleyin, sonra bakın bakalım tutturuyor musunuz, tutturamıyor musunuz?"

Crass boyayı alıp Hunter'ın gözetiminde kalınlaştırdı. Sonra Pinti, fırçayı kaptı ve işi tek katla halletmenin pekâlâ mümkün olduğunu göstermeye hazırlandı. Crass ve Sawkins, onu sessiz sedasız izliyordu.

Tam Pinti boyamaya başlayacaktı ki, birilerinin bir yerlerde fısıldaştığını duyduğunu sandı. Fırçasını yere bırakıp, fısıldaşanların kim olduğunu görmek için hırsız gibi emekleyerek üst kata çıktı. O arkasını döner dönmez, Crass yakınlarda bir yerde duran yağ şişesini kapıp, boya-

ya neredeyse yarım pint kadar yağ boşalttı ve boyayı alelacele karıştırdı. Pinti çabucak geri dönmüştü; kimseyi yakalayamadığına göre yanılmış olmalıydı. Fırçasını alıp parmaklıkları boyamaya koyuldu. Sonuç, Sawkins'inkinden bile beterdi!

Bir süre daha oyalanıp, parmaklıkları doğru düzgün boyamayı bir türlü başaramaması bir yana, işi eline yüzüne bulaştırdı. Sonunda pes etti.

"Galiba iki kat boya kullanmaktan başka çaremiz yok" dedi kederle. "Kahretsin!"

Neredeyse ağlayacaktı.

Böyle giderse, şirket topu atardı.

Fırçayı yere bırakırken, "Eskisi gibi devam et" dedi.

Tekrar evin içinde dolaşmaya başladı. Şimdi evden ayrılmak istiyor ama işçilerin gidişini fark etmesi işine gelmiyordu; bu yüzden arka kapıdan usulca dışarı süzüldü, evin etrafından dolanıp bahçe kapısından dışarı çıkana kadar emekledi, sonra bisikletine kurulup pedallara asıldı.

Gidişini kimse görmemişti.

Bir süreliğine, sessizliği sadece işçilerin çalışırken çıkardığı sesler bozdu: Bundy'nin malasının melodik çınlaması, marangozların çekiç ve testerelerinin gürültüsü, arada sırada merdivenler oradan oraya taşınırken çıkan takırtılar.

Kimse konuşmaya cesaret edemiyordu.

En sonunda, Philpot daha fazla dayanamaz oldu. Susuzluktan dili damağı kurumuştu.

Hunter geleli beri, kapısını açık tutuyordu.

Dikkatle etrafı dinledi. Hunter'ın gitmiş olduğundan emindi; sahanlığa çıktığında sadece ön odada çalışan Owen'ı görebilmişti. Philpot kâğıttan küçük bir top yapıp Owen'ın dikkatini çekmek için fırlattı. Owen dönüp bakınca Philpot el kol hareketleri yapmaya başladı: Tek eliyle aşağıyı gösterip, diğer elinin başparmağını omzunun üstünden şehre doğru çevirdi. Owen, bunu Hunter'ın evden ayrılıp ayrılmadığına ilişkin bir soru olarak yorumladı. Başını iki yana sallayıp, bilmediğinin altını çizmek için omuz silkti.

Philpot dikkatle sahanlığı geçti. Nefesini tutup, etrafı dinleyerek merdiven korkuluklarından aşağıya kaçamak bir bakış attı. Owen'ın kapısına geldiğinde boğuk bir fısıltıyla, "Gitti mi dersin?" diye sordu.

"Bilmiyorum" diye karşılık verdi Owen usulca.

Philpot merak ediyordu. İçmesi lazımdı ama, aynı zamanda, Hunter onu asla elinde şişeyle görmemeliydi. Ne olursa olsun, Ustabaşı'nın gidip gitmediğini öğrenmeliydi.

En sonunda aklına bir fikir geldi. Biraz çimento almak için alt kata inecekti. Planını Owen'a açtıktan sonra, çalıştığı odaya usulca süzüldü. Sonra, tekrar sahanlığa çıkıp, paldır küldür yürümeye koyuldu.

Yüksek sesle, "Fazla dolgu malzemen var mı, Frank?" diye sordu.

"Hayır" dedi Owen. "Kullanmıyorum."

"O halde alt kata gidip biraz alsam iyi olacak. Aşağıdan bir şey ister misin?"

"Yok, sağ ol" dedi Owen.

Philpot, Crass'ın boya deposu olarak kullandığı bulaşıkhaneye cesaretle, asker gibi dimdik yürüyerek gitti. Crass orada durmuş, boya karıştırıyordu.

"Biraz dolgu malzemesi istiyorum" diyen Philpot, uzanıp istediği çimentoyu aldı.

"Piç herif gitti mi?" diye fısıldadı Crass.

"Bilmem ki" diye karşılık verdi Philpot. "Bisikleti nerede?"

"Göremeyelim diye hep ana kapının dışında bırakır" dedi Crass.

"Şimdi beni dinle" dedi Philpot biraz duraksadıktan sonra, "oğlanı, hasır damacanalardan birini eline tutuşturup kapıya gönder; bisiklet orada mı, değil mi diye bir baksın. Eğer Pinti onu görürse, dükkâna gazyağı almaya gidiyormuş gibi yapabilir."

Bu plan hemen gerçekleştirildi. Bert kapıya gidip, derhal geriye döndü. Bisiklet ortada yoktu. İyi haber evde yayılırken bir şükran korosu ortalığı çınlattı.

"Tanrı'ma bin şükür!" dedi biri.

"Umarım, piç herif düşer de o pis boynunu kırar" dedi bir başkası.

"Şu İncil tellallarının hepsi aynı; daha içlerinden adam çıktığını gören olmadı" diye haykırdı bir üçüncüsü.

Hunter'ın gittiğinden emin olur olmaz, neredeyse herkes ona sövmek için işini birkaç dakikalığına bırakmıştı. Sonra tekrar çalışmaya başladılar; Hunter'ın varlığının verdiği eziklik duygusundan artık kurtulmuş oldukları için daha iyi gidiyorlardı. Birkaçı piposunu yakmış, bir taraftan çalışırken bir taraftan pipo tüttürüyordu.

İçlerinden biri İhtiyar Jack Linden'dı. Az önce maruz kaldığı sert muamele onu öfkelendirmişti ve diğerlerinin de pipo içtiğini görünce bir tane de kendisi yakmaya karar vermişti; herhalde pipo sinirlerini yatıştırırdı. Kural olarak, çalışırken pipo içmezdi; bu, emirlere aykırıydı.

Philpot işinin başına dönerken bir dakikalığına durup Linden'a bir şeyler fısıldadı; bunun üzerine Linden arkadaşına üst kata kadar eşlik etti.

Philpot'un odasına geldiklerinde, Philpot merdiveni dolabın yanına yerleştirip, bira şişesini indirdikten sonra Linden'a uzattı ve "Şuracıktan bir yudum götürürsen aklın tekrar başına gelir, dostum" diye buyurdu.

Linden aceleyle içkisini içerken Joe, olur da Hunter hiç beklenmedik bir anda aniden ortaya çıkar diye sahanlıkta nöbet tutuyordu.

Linden tekrar alt kata inince, biradan kalanı bitirip şişeyi bacaya saklayan Philpot, tavan ve duvarlardaki deliklerle çatlakları doldurma işine koyuldu. Bu gece biraz gösterişe kaçması lazımdı; yoksa ertesi sabah Pinti geldiğinde kızılca kıyamet kopardı.

Owen umudunu yitirmiş, küskün bir şekilde çalışıyordu. Kendini dayak yemiş bir köpek gibi hissediyordu.

Kendisinden çok daha zavallı biri olan İhtiyar Linden'ın hesabına öfkelenmişti ve üstüne bir güçsüzlük, aynı zamanda utanç verici bir aşağılanmışlık duygusu çökmüştü.

Ömrünü aynı doğrultuda geçirmişti: Benzer ya da daha az aşağılayıcı koşullarda, sonu gelmek bilmeyen bir iş ve eline ancak açlıktan ölmeyecek kadar bir şeylerin geçmesi.

Üstelik gelecek, Owen'ın görebildiği kadarıyla geçmiş kadar umutsuzdu. Hatta çok daha karanlıktı; çünkü eğer yeterince uzun yaşarsa, günün birinde çalışamaz hale gelecekti.

Çocuğunu düşündü. Yoksa o da bir köle olup, ömrü boyunca zor ve sıkıcı işlerde mi çalışacaktı?

Bugün, bir çocuğun ölmesi, yaşamasından evlaydı.

Çocuğunun geleceğini düşünürken Owen'ın içinde iş arkadaşlarının çoğuna karşı bir nefret ve hiddet duygusu kabardı.

Onlar düşmandı. Varolan düzene bir sığır sürüsü gibi sessizce boyun eğmekle kalmazlar, bir de bu düzeni savunur ve onu değiştirmeye yönelik önerilere karşı çıkar, bu önerilerle alay ederlerdi.

Gerçek zalimler onlardı. Kendilerinden "bizim gibiler" diye bahseden bu adamlar, bütün ömürleri boyunca yoksulluk ve aşağılanma içinde yaşamışlardı ve kendilerine layık görülenlerin dünyaya gelmelerine vesile oldukları çocuklar için de iyi olduğunu düşünüyorlardı.

Onlardan nefret ediyor, onları küçük görüyordu; çünkü bu adamlar çocuklarının ömür boyunca zor koşullarda çalışmaya ve yoksulluğa mahkûm edilişini soğukkanlılıkla izliyor, onlar için koşulları iyileştirmeye çalışmayı ise kesinlikle reddediyorlardı.

Onlar çocuklarının kaderi karşısında kayıtsız kaldığı için, Owen kendi çocuğuna doğaya uygun ve insana yakışır bir hayat veremeyecekti. Duyarsızlıkları ya da etkin muhalefetleri yüzünden dünyanın üretiminden adil bir pay alamayanların hak ettikleri yere gelebileceği ve ödüllendirileceği daha iyi bir toplumsal sistem kurmak

imkânsızdı. Bunun yerine kendilerini alçaltır, zalimlere yaltaklanır, çocuklarına da böyle davranmayı öğretir ve hatta onları buna zorlarlardı. *Onlar*, varolan sistemin süregelmesinin gerçek sorumlularıydı.

Owen acı acı güldü. Bu düzenin işleyişi ne kadar da saçmaydı.

İşçiler hakir görülüyor, her türlü aşağılanmaya maruz kalıyordu. Neredeyse ürettikleri her şey ellerinden alınıyor ve bunların tadına hiçbir iş yapmayanlar varıyordu. Sonra da işçiler yerlere kadar eğilip, onlardan emeklerinin meyvesini çalanlara yaltaklanıyor, ellerine üç beş kuruş geçti diye hırsızlara çocuk gibi minnettar kalıyordu.

Zenginlerin işçileri küçümsemesine, onları birer pislik olarak görmesine şaşmamak lazımdı. Gerçekten de küçüktüler. Gerçekten de pisliktiler. Bunu kabul ediyor ve yüceltiyorlardı çünkü.

Bu düşünceler Owen'ın zihninde kaynaşırken, iş arkadaşları hâlâ sabırla alt katta çalışıyordu. Şimdi, içlerinden çoğu Hunter'ı aklından çıkarmıştı. Hiçbir şeyi Owen gibi ciddiye almazdı onlar. Bunu yapmayacak kadar sağduyulu oldukları için kendileriyle gururlanıyorlardı. Bu düzen değişmez. Dişini sık ve dayan. Ne de olsa paçayı kurtarmak zorundasın! Elinden geleni yap; bir fırsatını bulur bulmaz sırtını bir yere yasla.

Harlow şarkı söylemeye başladı. Sesi iyiydi; söylediği şarkı da güzeldi ama, arkadaşları şimdi bunları takdir edecek durumda değildi. Şarkısı, bir itiraz ve homurtu patlamasına neden oldu.

"Tanrı aşkına kes sesini!"

"Yeter artık!"

Daha neler neler. Harlow durdu.

"Düşman nasıl?" diye ortaya bir soru attı Easton.

"Bilmem" dedi Bundy. "Herhalde saat dört buçuğu geçmiştir. Sylme'e sorsana; onun saati var."

Saat dördü çeyrek geçiyordu.

"Artık hava daha erken kararıyor" dedi Easton.

"Evet" dedi Bundy. "Bütün gün hava çok ağırdı. Galiba yağmur yağacak. Rüzgâra kulak versene."

"Umarım yağmaz" dedi Easton. "Yoksa eve sırılsıklam döneriz."

Hâlâ ön kapılarla uğraşan İhtiyar Jack Linden'a seslendi:

"Yağmur yağıyor mu, Jack?"

Piposunu hâlâ ağzından çıkarmayan İhtiyar Jack, dönüp dışarıya baktı. Yağmur yağıyordu ama Linden toprağa hızla çarpan kocaman damlaları göremedi. Tek gördüğü, ana kapının orada dikilmiş, kendisini seyreden Hunter oldu. Birkaç saniye boyunca, iki adam birbirine sessiz sedasız baktı. Linden, korkudan felç geçirmiş gibiydi. Kendine gelince piposunu aceleyle ağzından çıkardı ama artık çok geçti.

Felaket gelip çatmıştı.

"Sana pipo tüttüresin diye para ödemiyorum ben" dedi yüksek sesle. "Zaman çizelgeni doldur, büroya götür ve hesabını kestir. Senden sıtkım sıyrıldı artık!"

Jack kendini savunmak için hiçbir girişimde bulunmadı; bunun nafile olduğunu biliyordu. Kullandığı aletleri sessizce kenara koydu; alet çantasıyla paltosunu bıraktığı odaya gidip önlüğüyle beyaz ceketini çıkardı ve onları bir zamanlar kullandığı aletlerin (bir keski ve rende) bulunduğu çantaya yerleştirdi; paltosunu giyip çantasını omzuna astıktan sonra evi terk etti.

Daha sonra Hunter, başka kimseye laf etmeksizin ve adamların onun yokluğunda kaydettiği ilerlemeye dikkat ederek evi dolaştı. Ardından bisikletine atladı; çünkü Linden'a parasını vermek için tam zamanında büroda olmak istiyordu.

Şimdi evin içi hem soğumuş hem kararmıştı ve henüz havagazı döşenmemiş olduğu için Crass, her biri sessiz sedasız, kasvetli düşüncelere gömülmüş halde çalışan adamlarına mum dağıttı. Acaba sıra kime gelecekti?

Dışarıda, kurşun rengi kasvetli bulut kümelerinin fırtınalı gökyüzünde toplanması uğursuzluğa işaretti. Rüzgâr eski evin etrafında uğuldayarak esiyor, pencereler akortsuz gıcırtılar çıkarıyordu. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu.

Aralarında yağmurun eve sırılsıklam dönmek anlamına geldiğini mırıldandılar; gelgelelim, Tanrı'ya şükür, saat neredeyse beş olmuştu!

3

Muhasebeciler

O gece Easton yağmurun altında evine doğru yürürken çok sıkıntılıydı. Yaz mevsimi pek çokları için kötü geçmişti ve Easton'ın diğerlerine göre daha başarılı olduğu söylenemezdi. Birkaç hafta bir şirkette, iki üç gün başka bir şirkette çalışmış, sonra işsiz kalmış, sonra belki bir aylığına iş bulmuş, en sonunda yine başa dönmüştü.

William Easton orta boylu, yirmi üç yaşında bir adamdı; kumral saçları ve bıyığı, mavi gözleri vardı. Dik yakalı gömleğinin üzerine renkli bir kravat takmıştı; giysileri eski püsküydü ama temiz ve ütülüydü.

Evliydi Easton; başka işçilerle birlikte bir evin dış cephe boyasını yaptığı günlerde, o evin orta hizmetçilerinden olan genç karısıyla tanışmıştı. On beş ay boyunca "çıkmışlar"dı. Ancak, bu sürenin sonunda Easton evliliği daha fazla geciktirmeyi kendine yakıştıramaz olmuş, sonunda nikâhı kıymışlardı.

Bu, on iki ay önceydi.

Bekâr bir erkekken, işsiz kalmak canını hiç sıkmazdı; hayatını sürdürecek kadar parayı hep bir yerlerden bulup buluşturur, dahası cebinde harçlık bile kalırdı. Ne var ki, şimdi evli olduğundan, durum değişmişti; "boşta gezme" korkusunu içinden bir türlü atamıyordu.

Üç hafta işsiz kaldıktan sonra, geçen pazartesi Rushton & Co.'da işe başlamıştı ve şimdi çalışmakta olduğu ev

baştan sonra yenileneceğine göre, en azından Noel'e kadar sırtını sağlama aldığı için kendi kendini kutluyordu; ama şimdi, Jack Linden'ın başına gelen felakete her an uğrayabileceğini düşünüp korkmaya başlamıştı. Crass'ı gücendirmemek için çok dikkatli davranması gerekiyordu. Crass'ın kendisinden pek hoşlanmadığını görüp, korkuyordu. Ustasının canı eski dostlarından birine yer açmak istese, derhal, hiç tereddütsüz kapı dışarı edileceğini biliyordu. Crass, evdekilerin "pezevenk"i ya da ustabaşısıydı. Bir işçi olarak ele alındığında, sıra dışı becerileri yoktu; meslektaşlarıyla karşılaştırıldığında onlardan daha aşağı olduğu bile düşünülebilirdi. Gerçekte pek az yeteneği olmasına rağmen her şeyi bilir, her şeyden anlarmış gibi yapardı ve ne idüğü belirsiz kaynaklar göstererek laflarının arasına bol bol "ton", "gölge" ve "armoni" sözcüklerini serpiştirmeyi huy edinmişti; böylece Hunter'ı, gerçek ustabaşını etkilemiş, onun kendisini iyi bir işçi olarak görmesini sağlamıştı. Bu şekilde sivrilmiş ve Hunter'a güzel güzel yaltaklanarak, işin başına geçmişti.

Crass elini işe sürmeyi pek sevmezdi ama başkalarının sıkı çalışmasına dikkat ederdi. Onu memnun edemeyenler Hunter'a "iyi değil" ya da "cenaze için bile yavaş" gibi sözlerle rapor edilirdi. Sonuçta, söz konusu işçiye o haftanın sonunda yol verilirdi. İşçiler bunu bilirdi ve pek çoğu bu yüzden düzenbaz Crass'tan korkardı; ancak işlerinde onun kötülüğünün dokunamayacağı kadar usta birkaç kişi vardı. Frank Owen bunlardan biriydi.

Crass'a pipolar dolusu tütün, pintler dolusu bira hediye ediverecek kadar akıllı bazıları Ustabaşı'nın lütfuna mazhar olabiliyor ve çok daha iyi işçiler işten kovulurken yerlerinde kalabiliyordu.

Yağmurun altında bunları düşünerek evine giderken, Easton ertesi gün, hatta bir saat sonra olacakları kestirmenin imkânsız olduğunu fark etmişti.

Evine gelmişti bile; evi, bir sıra benzerlerinin arasındaki küçük bir binaydı ve toplam dört odadan oluşuyordu.

Ön kapı, yaklaşık seksen santim genişliğinde ve üç metre uzunluğunda, zemini muşamba kaplı bir koridora açılıyordu. Koridorun sonunda, evin üst katına çıkan merdiven vardı. Soldaki ilk kapı, ön oturma odasına çıkıyordu; burası yaklaşık dokuz metre karelik, cumbalı, küçük bir kutuydu. Bu oda çok ender kullanılır, daima temiz ve düzenli tutulurdu. Şöminenin siyaha boyalı ahşap rafının çentikleri kırmızı ve sarıydı; sözde, mermer görüntüsü verilmek istenmişti. Duvarlar, soluk kızıl kahverengi zemin üzerine, çikolata rengi yaprakları ve dalları olan, beyaz ve iri gül desenli duvar kâğıdıyla kaplanmıştı.

Odada küçük bir şömine paravanasıyla ona uygun beş ocak karıştırıcı vardı ve şömine rafının üstünde, cilalı ahşap kasası olan bir saat, mavi camdan bir çift vazo ve çerçeveli fotoğraflar duruyordu. Zemin, sarılı kırmızılı parke desenli muşambayla kaplıydı. Duvarlarda, resimli gazetelerin Noel nüshalarında verilen afişlere benzeyen, çerçeveli iki üç tane renkli baskı asılıydı. Ayrıca, arka plandaki kilisenin önünde duran bir grup genç kızı ve Pazar Okulu öğretmenlerini gösteren bir fotoğraf vardı. Odanın ortasında yaklaşık bir metre uzunluğunda, bacakları maun gibi görünsün diye kızıla boyanmış, çam ağacından bir masa duruyordu. Bir duvara soluk kreton* kaplı eski bir kanepe dayanmıştı ve dayanma yerleri aynı kumaşla kaplı dört sandalye, odanın farklı yerlerine serpiştirilmişti. Masanın üstüne, merkezi ve dört köşesi sarı dantel aplikeli kırmızı bir örtü serilmişti; örtünün kenarları aynı dantelden bir şeritle süslenmişti. Masanın üstünde bir lamba ve parlak ciltli birkaç kitap duruyordu.

Bu eşyalardan bazılarını, mesela kanepeyle sandalyeleri Easton elden düşme alıp tamir etmişti. Masa, muşamba, şömine paravanası, ocak önü halısı gibi eşyalar

* Perdelik, döşemelik ve benzeri olarak kullanılan, üstü desenli, kalın pamuklu bir tür kumaş (ç.n.)

ise taksitle alınmıştı ve bunların ödemeleri henüz bitmemişti. Pencereler beyaz dantel perdelerle süslenmişti ve cumbanın önündeki ufak bambu masanın üstünde ucuz ama kapağı gösterişli, büyük bir İncil duruyordu.

Bu kitabı açacak olanlar, sayfalarının odadaki diğer eşyalar kadar temiz olduğunu görecek ve ilk sayfada el yazısıyla yazılmış şu sözleri okuyacaktı: "Sevgili Ruth'a yakın dostu Mrs. Starvem'den, Tanrı kelamının rehberi ve İsa'nın kurtarıcısı olması için dualarımla. 12 Ekim 19..."

Mrs. Starvem, Ruth'un eski hanımıydı ve Ruth evlenip işten ayrıldığında, bu kitap onun veda hediyesi olmuştu. Yadigâr olarak verilmişti; ama Ruth kitabını asla açmaz ve ona kadını hatırlatacak herhangi bir şeyin aklına takılmasına, mecbur kalmadıkça, izin vermezdi; Mrs. Starvem'i unutup gitmişti, tıpkı o hanım hanımcık ve sofu kadının kendisini unuttuğu gibi.

Ruth'a göre, "yakın dostu"nun evinde geçirdiği günlerin hatırası mutluluktan başka şeylerle doluydu. O yıllardan aklında kalanlar küçük zorbalıklar, hakaretler ve aşağılanmalardı. Altı yıl boyunca her sabah, ev halkının uyanmasından iki üç saat önce başlayan ve gecenin geç saatlerinde yorgunluktan bitap düşmüş halde yatağa girmesiyle biten, zulüm denecek kadar ağır bir işte çalışmıştı.

O, bir zamanlar "köle" dediklerimizden olmuştu; ama gerçek bir köle olsaydı, sahibinin onun sağlığı ve refahıyla ilgilenmesi gerekirdi. "Yakın dostu" ise, onun için kılını bile kıpırdatmazdı. Mrs. Starvem'in tek düşüncesi, Ruth'u mümkün olduğu kadar çok çalıştırmak ve bunun karşılığında ona mümkün olan en düşük ücreti vermekti.

Ruth, o acı günlere dönüp baktığında kendi varlığının, nasıl desek, bir din halesiyle çevrili olduğunu görürdü. Eski hanımını aklına getirmeksizin ne bir şapelin önünden geçebilir, ne duaları ya da ilahileri dinleyebilirdi. İncil'i incelemek ona Mrs. Starvem'i hatırlata-

caktı; işte kitabın bir kenarda, hiç açılmadan ve okunmadan, cumbanın önündeki masanın üstünde sadece basit bir süs eşyası olarak kalmasının nedenlerinden biri de buydu.

Merdivenlerin en alt basamağının hemen yanındaki, koridordaki ikinci kapı mutfağa ya da oturma odasına açılıyordu: bu odadaki başka bir kapıdan bulaşıkhaneye geçilirdi. Üst katta iki yatak odası vardı.

Easton eve girdiğinde karısı onu koridorda karşıladı ve çocuk az önce uyuduğu için ses çıkarmamasını rica etti. Öpüştükten sonra karısı, Easton'ın paltosunu çıkarmasına yardım etti. Sonra ikisi de huzur içinde mutfağa girdi.

Burası, salonla yaklaşık olarak aynı ölçülerdeydi. Bir uçta küçük bir kuzine, buhar kazanı ve siyah boyalı yüksek bir şömine rafı vardı. Rafta küçük bir çalar saat ve parlak boyalı birkaç teneke kutu duruyordu. Odanın diğer köşesinde, şöminenin karşısında, raflarına bir sürü tabak çanağın düzgünce dizildiği küçük bir büfe vardı. Duvarlar, meşe kâğıdıyla kaplanmıştı. Duvarda, iki renkli takvimin arasında, aynalı bir teneke gaz lambası asılıydı. Odanın ortasında, dikdörtgen şeklinde, çam ağacından bir masa vardı; masanın üstüne beyaz bir örtü örtülmüş, çay takımları dizilmişti. Tavanın yaklaşık elli santim aşağısına, boydan boya çamaşır ipi gerilmişti; burada bir sürü keten ya da amerikanbezinden iç çamaşırı, renkli bir gömlek, Easton'ın beyaz önlüğü ve ceketi kurutuluyordu. Ateşin yanındaki sandalyenin arkasında, kurumakta olan başka çamaşırlar da vardı. Başka bir tarafta ise, yerde, içinde bir bebeğin uyuduğu hasır bir beşik duruyordu. Beşiğin yanında, bebeğin yüzüne lambanın ışığının vurmasını engellemek için arkasına havlu asılmış bir sandalye vardı. Odaya bir aile yuvasının rahatlığı nüfuz etmişti; içerisi sıcaktı ve eski kuzinedeki ateş gürül gürül yanıyordu.

Hiç ses çıkarmadan yürüyerek beşiğin yanında dikilip çocuklarını seyrettiler; onlar seyrederken bebek uy-

kusunda huzursuzlukla kıpırdanıp duruyordu. Yüzü kıpkırmızı olmuştu; yarı kapalı gözkapaklarının altındaki gözbebekleri hareketliydi. Arada sırada dudakları geriliyor, diş etleri meydana çıkıyordu; az sonra bebek sızlanmaya başlayıp acı çekiyormuş gibi dizlerini karnına çekti.

"Galiba oğlanın bir derdi var" dedi Easton.

"Bence dişleri yüzünden" dedi karısı. "Bütün gün çok huzursuzdu; üstelik dün gece neredeyse hiç uyumadı."

"Belki karnı acıkmıştır."

"Yok, aç olamaz. Bu sabah koca bir yumurta yedi; sonra bugün birkaç kez emzirdim. Akşam yemeğinde de, içine küçük küçük bacon parçaları doğradığım koca bir tabak kızarmış patates yedi."

Bebek bir kez daha uykusunda sızlanıp kasıldı. Dudakları, diş etleri görünecek şekilde gerilmişti. Dizlerini karnına çekmiş ve küçük yumruklarını sıkmıştı; yüzü kızarmıştı. Sonra, aradan birkaç saniye geçince ortam yumuşadı: Ağız her zamanki halini aldı; bacaklar gevşedi ve çocuk huzurlu uykusuna döndü.

"Oğlan zayıflıyor mu dersin?" diye sordu Easton. "Belki hayal görüyorum ama, gözüme üç ay önceki kadar tombul gözükmüyor."

"Öyle, pek tombul bir bebek değil" diyerek kocasını onayladı Ruth. "Dişleri yavrumu yiyip bitiriyor; bu yüzden geceleri hiç uyuyamıyor."

Bebeğe bir süre daha baktılar. Ruth, onun çok güzel bir çocuk olduğunu düşünüyordu; bu pazar tam sekiz aylık olacaktı. Sıkıntısını giderecek hiçbir şey yapamadıkları için üzgündüler; ama şu sütdişlerini çıkardıktan sonra oğullarının düzeleceğini düşünerek kendi kendilerini teselli ettiler.

"Eh, çay içelim bari" dedi Easton en sonunda.

Easton ıslak çizmeleriyle çoraplarını çıkarıp, ateşin önüne kurusunlar diye koyar ve kuru çoraplarla terliklerini giyerken, Ruth teneke bir kovayı kazandan aldığı

sıcak suyla yarı yarıya doldurdu. Sonra kovayı kocasına uzattı. Easton bulaşıkhaneye gidip kovaya biraz soğuk su ekledi ve boyalı ellerini yıkamaya koyuldu. İşini bitirdikten sonra mutfağa dönüp masaya oturdu.

"Bu gece önüne yemek olarak ne koyacağımı bilemedim" dedi Ruth çayı fincanlara boşaltırken. "Hiç param kalmamıştı ve evde ekmek, tereyağı ve bir parçacık peynirden başka bir şey yoktu; bu yüzden, ekmekleri kesip, üstlerine ince peynir dilimleri ve tereyağı koyup şömine-de kızarttım. Umarım beğenirsin; elimden gelen buydu."

"İyi olmuş. Ne olursa olsun güzel kokuyor ve ben de çok acıktım."

Çaylarını içerken Easton karısına Linden olayını ve bu olaydan kendi hesabına çıkardığı dersleri anlattı. İkisi de zavallı İhtiyar Linden'ın başına gelenler için çok üzülüp öfkelenmişti; ama kendi yakın gelecekleri için duydukları kaygıdan dolayı, az sonra onu neredeyse tamamen unuttular.

Bir süre masa başında sessiz sedasız oturduktan sonra, "Bugün itibariyle kira borcumuz ne kadar?" diye sordu Easton.

"Dört haftalık borcumuz var; bize son uğradığında, tahsildara gelecek pazartesi iki haftalığını ödeyeceğimizi söylemiştim. Adam bunu duyunca çok söylendi."

"Anlaşılan bu parayı ödemek zorundasın; artık ne yapalım" dedi Easton.

"Yarın eline ne kadar geçecek?" diye sordu Ruth.

Easton iş günlerini hesaplamaya koyuldu: İşe pazartesi başlamıştı ve bugün günlerden cumaydı; beş gün boyunca saat yediden beşe kadar çalışmıştı. Kahvaltı için yarım saat ve öğle yemeği için bir saat çıkarılırsa, günde sekiz buçuk saatten toplam kırk iki buçuk saat çalışmıştı. Saat başına yedişer peniden, kazancı topu topu bir pound, dört şilin, dokuz peni tutuyordu.

"Daha bu pazartesi işe başladığımı biliyorsun" dedi. "Bu yüzden avans alamam. Yarın da gelecek haftaya dahil olacak."

"Biliyorum" dedi Ruth.

"Eğer iki haftalık kirayı ödersek, geçinmek için geriye on iki şilin kalır."

"Ama bu kadarcık para neyimize yeter" dedi Ruth. "Biliyorsun başka ödemelerimiz de var."

"Başka ne varmış?"

"Sen boştayken bize veresiye verdiği ekmekler için fırıncıya sekiz şilin borcumuz var; sonra bakkalın on iki şilini hâlâ duruyor. Onlara olan borcumuzu kapatmamız lazım. Sonracıma kömür alacağız; evde sadece bir küreklik kömür kaldı. Hem..."

"Dur hele" dedi Easton. "İyisi mi bütün borçlarımızın listesini çıkaralım; böylece ne durumda olduğumuzu adam gibi görürüz. Bana bir kâğıt getir ve ne yazacağımı söyle. Borcumuz harcımız ne kadarmış, iyice anlarız."

"Bütün borçlarımızı mı hesaplayalım diyorsun yoksa yarın ödememiz gerekenleri mi?"

"Bence, önce bütün borçlarımızın listesini çıkarsak daha iyi olur."

Onlar konuşurken bebek huzursuz uykusundaydı ve arada sırada acılı iniltiler çıkarıyordu. Annesi gidip beşiğin yanına diz çöktü; bir eliyle beşiği sallayıp, diğer eliyle bebeği şefkatle pışpışlamaya koyuldu.

"Mobilyacılarınkini saymazsak, en büyük borcumuz kira" dedi Easton listeye başlamaya hazır olduğunda.

Easton masada boş yer açıp kâğıdını yerleştirdikten sonra kalemini yemek bıçağıyla açmaya koyuldu. "Bana öyle geliyor ki" dedi, "sen evi gerektiği gibi idare edemiyorsun. Eğer cumartesi gelmeden önce yapman gerekenlerin bir listesini çıkarmış olsaydın, parayı daha idareli kullanabilirdin. Bunun yerine, yanına para alıp hesapsız kitapsız alışverişe gidiyorsun ve eve döndüğün zaman ne elinde avcunda bir şey kalmış oluyor, ne de gelecek sefer dişe dokunur bir şeyler alabiliyorsun."

Karısı cevap vermedi; başını eğmiş, çocuğuna bakıyordu.

"Şimdi, bakalım neymiş" diyerek sözlerine devam etti kocası. "İlk olarak kira var. Borcumuz ne kadar demiştin?"

"Dört haftalık. Üç haftasında işsizdin; bir de bu hafta var."

"Dört kere altı yirmi dört; bir pound dört eder" dedi Easton bunları kâğıda geçirirken. "Başka?"

"Bakkal, on iki şilin."

Easton hayretle bakakaldı.

"On iki şilinmiş. Daha geçen gün bakkala bütün borcumuzu ödediğini söylememiş miydin?"

"Geçen bahar otuz beş şilin borcumuz olduğunu hatırlamıyor musun? Yaz boyunca azar azar ödedim. Son işinden çıktığın hafta bu borcun son taksidini ödemiştim. Sonra, geçen cumartesiye kadar üç hafta boşta gezdin ve ben de elimizde avcumuzda bir şey olmadığı için veresiye alışveriş yapmak zorunda kaldım."

"İyi de, çay, şeker ve tereyağı bize haftada üç şiline mi maloluyor diyorsun?"

"Sadece bu kadarla kalmıyor ki. Bacon alıyoruz; sonra yumurta, peynir falan da var."

Adam sabırsızlanmaya başlamıştı.

"Eh" dedi. "Daha başka?"

"Fırıncıya sekiz şilin borcumuz var. Borcumuz neredeyse bir pound'a ulaşmıştı; ama arada sırada azar azar ödüyorum."

Bu da listeye eklendi.

"Sonra sütçü var. Dört haftadır ona para vermiyorum. Daha fatura göndermedi ama borcumuzu hesaplayabilirsin; her gün iki penilik süt alıyoruz."

"Kırk sekiz eder" dedi Easton ve rakamı listeye kaydetti. "Başka bir şey kaldı mı?"

"Patates, lahana ve parafin yağı için manava bir yedi."

"Daha, daha?"

"Kasaba iki şilin yedi peni borcumuz var."

"Neden? Uzun zamandır et yüzü görmüyoruz" dedi Easton. "Bu borcu ne zaman yaptık?"

"Üç hafta önce, hatırlamadın mı? Küçük bir koyun budu aldıydık."

"Doğru ya" dedi adam ve listeye bir kalem daha ekledi.

"Sonra, mobilya ve muşamba taksitleri var: on iki şilin. Bugün bize onlardan mektup geldi. Başka bir mektup daha var."

Elbisesinin cebinden üç mektup çıkarıp kocasına uzattı.

"Hepsi bugün geldi. Daha önce sana göstermedim çünkü çayını ağız tadıyla içebilesin istedim."

Easton ilk mektubu zarfından çıkardı.

MUGSBOROUGH BELEDİYE MECLİSİ
Genel Bölge ve Özel Belediye Vergileri
SON UYARI

MR. W. EASTON,

Yukarıda belirtilen belediye vergilerinden toplam olarak aşağıda belirtilen miktardaki borcunuzun henüz ödenmemiş olduğunu size hatırlatmak ve burada belirtilen miktardaki borcunuzun bugünden itibaren on dört gün içinde ifasını talep etmek mecburiyetindeyim. İşbu mektup, bu uyarıdan sonra hiçbir sarih ya da zımni çağrı yapılmaksızın icra işlemlerine başlanacağı konusunda sizi bilgilendirmektedir.

Belediye Meclisi'nin emri üzerine
JAMES LEAH
2. Bölge Tahsildarı

Bölge Vergisi	£- 13 11
Özel Vergi	10 2
	£1 4 1

İkinci mektup, Yoksulları Esirgeme Bürosu'nun başkan yardımcısından geliyordu. Bu da bir "Son Uyarı"ydı

ve bir önceki mektupla noktası virgülüne kadar aynı sayılırdı; aralarındaki temel fark, sonunda "Belediye Meclisi" yerine "Esirgeme Bürosu'nun emriyle" yazıyor olmasıydı. On dört gün içinde Yoksulluk Vergisi olarak £1 1 5 1/2 ödenmesi talep ediliyor ve aksi takdirde icraya başvurulacağı belirtilerek gözdağı veriliyordu.

Easton bu mektubu bir kenara bırakıp üçüncüyü okumaya girişti.

J. DIDLUM & CO. LTD.
Mobilya Üzerine Her Şey
QUALITY STREET, MUGSBOROUGH

MR. W. EASTON, SAYIN BAYIM,

Her biri dört şilinlik üç aylık borç taksidinizin (toplam 12 şilin) bu ayın ilk günü temerrüde düştüğünü size hatırlatmak ve bu miktarı posta vasıtasıyla ifa etmenizi talep etmek mecburiyetindeyiz.

İmzaladığınız sözleşmeyle, paranın her dört haftada bir cumartesi günleri ödeneceğini garanti etmiş bulunmaktasınız. Tatsız olaylardan kaçınmak için, gelecekteki bütün taksit ödemelerinizi belirtilen ödeme gününde yapmanızı rica ediyoruz.

Saygılarımızla,
J. DIDLUM & CO. LTD.

Bütün mektupları sessizce birkaç kez okuduktan sonra, bir küfür savurarak hepsini masaya fırlattı.

"Muşambayla mobilyalar için daha ne kadar borcumuz kaldı?" diye sordu.

"Tam olarak bilmiyorum. Yedi pound'du; eşyalar aşağı yukarı altı aydır bizde. Bir pound peşinat ödemiştik; taksitlerden de üç dört tanesini yatırdık. İstersen kartlarını getireyim."

"Yok, boş ver. Diyelim ki, bir pound on iki şilin ödedik; yani hâlâ altı pound'dan fazla borcumuz var."

Bu miktarı da listeye ekledi.

"Keşke bu eşyaları hiç almasaydık" dedi öfkeyle. "Peşin para verecek hale gelene kadar dişimizi sıksaydık çok daha iyi olurdu elbette; ama yok, sen illa burnunun dikine gideceksin. Şimdi bu Tanrı'nın cezası borç yıllarca yakamızdan düşmeyecek; daha biz taksitleri bitiremeden eşyalar eskiyip gidecek."

Kadın cevap veremedi. Beşiğe doğru eğilmiş, çocuğun huzursuz kıpırdanışlarının bozduğu örtüleri düzeltiyordu. Sessiz sessiz ağladığını kocası fark etmedi.

Dört aydan beri (aslında, bebeğin doğumundan itibaren) yarı aç yarı tok yaşıyordu. Easton işsiz kaldığında kemerlerini son deliğine kadar sıkmaları gerekiyordu; çünkü bundan daha büyük bir borç yükünün altına giremezlerdi. Kocası çalışırken borçları ödeyebilmek için her şeyden tasarruf etmeleri şarttı; ama ne yazık ki, Easton hiç farkında olmadan hep aslan payını alıyordu. O işe giderken karısı yemek sepetine ellerindeki en iyi yiyecekleri yerleştiriyordu. İşsiz kaldığında ise yemeği olduğu gibi kocasının önüne koymuş, o dışardayken yediğini söylemişti. Üstelik bu zaman zarfında bebek kadının tüm enerjisini tüketmiş ve ev işleri bitmek bilmemişti.

Orada iki büklüm dururken kendini çok zayıf ve bitkin hissediyor, gizli gizli ağladığını kocasına duyurmamaya çalışıyordu.

En sonunda, arkasına dönüp bakmadan şöyle dedi:

"O eşyaları almayı en az benim kadar istediğini sen de biliyorsun. Eğer muşambayı almasaydık, evimize hastalık gelirdi; çünkü rüzgâr, zemindeki tahta döşemelerin arasından içeri giriyordu. Şimdi bile, rüzgârlı günlerde muşamba aşağı yukarı oynayıp duruyor."

Easton borç listesine ve üç mektuba bakarak, "Tek bildiğim, hiçbir şey bilmediğim" dedi. "Sana elime geçen her kuruşu veriyorum ve evi çekip çevirmenin senin görevin olduğunu düşündüğüm için yaptığına ettiğine hiç karışmıyorum; ama anlaşılan, işleri gerektiği gibi idare edemiyorsun."

Başını beşiğin yanındaki sandalyenin arkalığına dayayan kadın aniden bir ağlama nöbetine tutuldu.

Easton şaşkınlıkla yerinden fırladı.

"Neyin var?" diye sordu.

Hıçkıra hıçkıra ağlayan karısının sarsılan bedenine bakarken utanç içindeydi. Yanına diz çöküp onu kucakladı ve özür dilemeye başladı; onu böyle gücendirmeyi aklından bile geçirmediğini söylüyordu.

"Parayı elimden gelen en iyi şekilde kullanıyorum" diyerek hıçkırdı Ruth. "Kendim için bir kuruş bile harcamıyorum; ama sen işimin ne kadar zor olduğunu anlamıyorsun. Aç ve yarı çıplak yaşamak umurumda değil; ama benimle deminki gibi konuştuğun zaman dayanamıyorum. Her şey için beni suçluyorsun. Önceleri benimle böyle konuşmazdın; şeyden önce... Ah, o kadar yorgunum ki, o kadar yorgunum ki, keşke bir köşeye kıvrılıp uyusam ve bir daha hiç uyanmasam."

Başını kocasından öteye çevirmiş, yerde yarı diz çökmüş bir vaziyette otururken kollarını sandalyenin arkalığına dolamış, başını sandalyeye yaslamıştı. Kalbi kırılmıştı ve çaresizlik içinde ağlıyordu.

"Sana öyle sözler söylediğim için özür dilerim" dedi Easton sözcükleri ağzında geveleyerek. "Öyle demek istemedim. Hepsi benim hatam. Her şeyi sana bırakıyorum; üstelik işler de senin tek başına başa çıkamayacağın kadar çok. Bundan sonra, kararları birlikte vereceğiz. N'olur beni affet; o kadar üzgünüm ki. Elinden gelenin en iyisini yaptığını biliyorum "

Ruth, kocasının kendisini kucaklamasına izin verdi. Onu sarılıp öpen, başkalarıyla bir eli yağda bir eli balda yaşamaktansa, karısıyla beraber aç kalıp sürünmeyi tercih edeceğini iddia eden kocasının omzuna başını yasladı.

Bütün bu zaman zarfında beşiğinde huzursuzca kıvranan, bir sağa bir sola dönüp duran bebek, birden yüksek sesle ağlamaya başladı. Anne, yavrusunu beşikten alıp pışpışlamaya koyuldu; odada bir aşağı bir yukarı yürürken bebeğini kucağında sallıyordu. Ancak çocuk

çığlık çığlığa ağlamaya devam ediyordu. Ruth, onu emzirmek için oturdu. Bir süreliğine küçük bebek meme emmeyi reddetti; annesinin kollarında debelenip, sağa sola tekmeler savurdu; ama birkaç dakika sonra sakinleşti ve sütünü gönülsüzce içmeye koyuldu.

Karı koca, birbirine çaresizlik içinde bakıyordu. Bebeğin derdi neydi acaba? Şu dişler yüzünden olmalıydı.

Sonra, birlikte bebeği pışpışlayıp sakinleştirmeye çalışırlarken, çocuk kendisinin ve annesinin giysilerinin üstüne, sindirilmemiş yemek selini kusuverdi. Kesilmiş süte yumurta, didiklenmiş bacon, ekmek ve patates parçaları karışmıştı.

Midesindeki bu doğal olmayan yükten kurtulan talihsiz bebek tekrar ağlamaya başladı. Yüzü solgun; dudakları renksiz; gözleri kızarmış ve suluydu.

Ruth ortalığı temizleyip yeni giysiler getirirken, Easton bebeğiyle odanın içinde dolandı. Bebeğin sindirim sistemini mahveden şeyin yeni çıkardığı dişler olduğu konusunda ikisi de hemfikirdi. Hele şu dişler bir çıksın, her şey düzelecekti.

Bu iş de bittikten sonra, biraz sağduyu ve akıllıca yönetimle bütün sorunların tatmin edici bir şekilde çözülebileceği düşüncesinden hâlâ caymayan Easton şöyle dedi:

"Yarın ödememiz gereken borçların ve satın alacaklarımızın bir listesini yapabiliriz. İşin püf noktası, para harcamadan önce iyice düşünüp karar vermiş olman; bu seni ihtiyacın olmayan şeyleri almaktan alıkoyar ve gerçekten lüzumlu malları almayı unutmanı önler. Şimdi, ilk olarak kira var; iki haftalığı on iki şilin."

Boş bir kâğıt alıp ilk maddeyi yazdı.

"Yarın satın alacağımız ya da ödeyeceğimiz başka bir şey var mı?"

"Fırıncıyla bakkala sen bir işe girer girmez borcumuzu ödeyeceğimize dair söz verdiğimi biliyorsun; eğer sözümü tutmazsam, gelecek sefer bize veresiye vermezler. Bu yüzden, bakkal ve fırıncı için ikişer şilin yazsan iyi olur."

"Yazdım" dedi Easton.

"Kasaba iki şilin yedi peni. Bunu ödememiz lazım. Dükkânının önünden geçmeye utanıyorum inan ki; çünkü eti alırken ertesi hafta ödeyeceğimizi vaat etmiştim ve bu sözümün üzerinden neredeyse üç hafta geçti."

"Bunu da yazdım. Başka ne var?"

"Yüzlük kömür: Bir şilin altı peni."

"Başka?"

"Mobilyalarla muşambanın taksidi için on iki şilin."

"Daha?"

"Sütçüye dört haftalık borcumuz var; şimdilik sadece bir haftasını ödesek de olur. Bir şilin iki peni."

"Başka?"

"Manav! Borcumuzun sadece bir şilinini versek yeter."

"Daha başka kaldı mı?"

"Bir parça et alsak iyi olacak; neredeyse üç haftadır bir lokma et yemedik. Bunun için de bir şilin altı peni diyelim."

"Yazdım."

"Ekmek için bir şilin dokuz peni; günde sadece bir somun alıyoruz."

"Ama ekmek için zaten iki şilin yazmıştım" dedi Easton.

"Biliyorum hayatım; ama o iki şilin borcumuz için yazıldı. Bakkalla sütçü için de sadece borç ödemesini yazdın."

"İsa aşkına, haydi devam edip listenin sonuna gelelim" dedi Easton huzursuzlanarak.

"Bakkaldan alacaklarımız üç şilinden bir peni bile daha az tutmaz."

Easton, listesine dikkatle baktı. Bakkaliye şıkkının listeye zaten yazılmış olduğundan emindi; ama yanıldığını görünce hiçbir şey demedi ve üç şilini yazdı.

"Süt, bir şilin iki peni."

"Başka?"

"Sebze, yedi peni."

"Evet."

"Parafin yağı ve odun, altı peni."

Ev muhasebecisi bir kez daha listeyi baştan aşağı inceledi. Yakacak maddesinin yazılmış olduğundan emindi. Gelgelelim, bulamadı ve rakamlar sütününa altı peni daha eklendi.

"Sonra senin çizmelerin var; şu partal çizmelerle bu havada daha fazla idare edemezsin; üstelik tamir ettirmeye değmeyecek durumdalar. Birkaç hafta önce pençelettirdiğin zaman tamircinin buna değmeyeceğini söylediğini hatırlıyorsundur."

"Evet. Yarın yeni bir çift almayı düşünüyordum. Bu akşam çoraplarım sırılsıklam oldu. Eğer bir sabah ben işe giderken yağmur yağarsa ve bütün gün ıslak ayaklarla çalışmak zorunda kalırsam, inan ki hastalanıp kalırım."

"Bu öğleden sonra sokağa çıktığımda, High Sokağı'ndaki eskicide tam sana göre bir çift güzel çizme gördüm; sadece iki şilin."

Easton hemen cevap veremedi. Tanımadığı, belki de hastalıklı birinin ıskartaya çıkardığı çizmeleri giyme hususunda hiç mi hiç gönlü yoktu; ama eski çizmelerinin kelimenin tam anlamıyla dağılmak üzere olduğunu hatırlayınca başka seçeneği olmadığını anladı.

"Eğer bana uyacaklarını düşünüyorsan, gidip alsana. Üşütüp, kim bilir kaç gün hasta yatmaktan iyidir."

Böylece listeye iki şilin daha eklendi.

"Başka bir şey kaldı mı?"

"Toplamda ne kadar oldu?" diye sordu Ruth.

Easton rakamları topladı. Toplama işlemini bitirdiğinde gözlerine inanamayarak, uzun bir süre hiç konuşmadan listenin yekûnuna bakakaldı.

En sonunda, "Yüce İsa!" diye feryat etti.

"Ne kadar etti?" diye sordu Ruth.

"Kırk dört şilin on peni."

"Paramızın bu kadarına yetmeyeceğini biliyordum zaten" dedi Ruth yorgun bir sesle. "Eğer gerçekten ida-

reli olmadığımı düşünüyorsan, şimdi listeden hangi kalemleri silmemiz gerektiğini söylersin belki."

"Borçlar olmasaydı, durumumuz bu kadar vahim olmayacaktı" dedi Easton inatla.

"Sen işsiz kalınca ya borca gireceğiz ya açlıktan öleceğiz."

Easton cevap vermedi.

"Vergileri ne yapacağız?" diye sordu Ruth.

"Biliyorsam ne olayım. Siyah paltomla iç gömleğimden başka rehinciye verecek bir şeyimiz kalmadı. Onların karşılığında birkaç kuruş alabilirsin."

"Ne olursa olsun ödememiz lazım" dedi Ruth, "yoksa seni bir aylığına hapse atarlar; tıpkı geçen kış Mrs. Newman'ın kocasını hapsettikleri gibi."

"Doğrusu, yarın paltomla iç gömleğimi rehinciye götürüp biraz para koparsan iyi olacak."

"Evet" dedi Ruth, "kahverengi ipek elbisem hâlâ duruyor; hani evlendiğimiz gün giydiğim elbise. Onu da rehinciye götürebilirim; çünkü paltoyla iç gömleği için fazla para alamayız. O elbiseden ayrılmayı hiç istemiyorum. Gerçi onu hiç giymiyorum gibi bir şey ama... Elbisemi rehinciden bir gün kurtarabiliriz, değil mi?"

"Elbette" dedi Easton.

Bir süre ağızlarını açmadan oturdular; bu sırada, Easton borç listesiyle mektuplara bakıyordu. Kadın, kocasının hâlâ onun müsrif olduğunu ve bu işe el atması gerektiğini düşünüp düşünmediğini merak ediyordu. Bugüne kadar elinden gelenin en iyisini yaptığını biliyordu. En sonunda, boğazına bir yumru takılıp kaldığı için kendini zorlayarak, hüzünle şöyle dedi: "Peki yarın ne yapacağız? Harcamaları kendin mi yapmak istiyorsun? Her zaman olduğu gibi paramızı ben mi idare edeyim yoksa ne yapmam gerektiğini bana söyleyecek misin?"

"Bilmiyorum, canım" dedi Easton utanarak. "Bence, sen nasıl uygun görürsen, öyle olsun."

Tek başına açlık çekmesine ve eski püskü giysiler giymesine izin verilmesini kendisine bahş edilen bir nevi

onur olarak görmeye başlayan Ruth, "Ben her şeyin üstesinden gelirim canım, sen merak etme" dedi.

Bir süredir sessiz sedasız annesinin kucağında oturan ve merakla ateşi seyreden bebek (yumurta, bacon ve patatesten kurtuldu kurtulalı dişleri onu daha az rahatsız ediyora benziyordu) şimdi başını eğmiş, uyukluyordu; Easton bu durumu fark edince çocuğun boş mideyle uykuya yatırılmaması gerektiğini söyledi; çünkü acıkıp gecenin bir yarısında uyanması muhtemeldi. Bebek uyanınca kendisinin de uyanması bir o kadar muhtemeldi; bu yüzden kızarmış ekmeği biraz ılık sütle yumuşattı. Sonra, bebeği Ruth'un kucağından alıp, ona bu mamayı yedirmeye çalıştı. Gelgelelim, çocuk mamanın ne olduğunu anlar anlamaz avazı çıktığı kadar bağırmaya, kaşık ağzına her yaklaştırıldığında dudaklarını sımsıkı kapayıp başını hızla bir o yana bir bu yana çevirmeye başladı. O kadar korkunç sesler çıkarıyordu ki, bir süre sonra Easton pes etmek zorunda kaldı. Bebeği odada dolaştırmaya koyuldu; az sonra bebek hıçkıra hıçkıra uyuyakalmıştı. Onu beşiğine yerleştirdikten sonra, Ruth kocasının kahvaltısını hazırlayıp sefertasına yerleştirmeye koyuldu. Evde sadece ekmek ve tereyağı (gerçeği söylemek gerekirse margarin) kaldığı için kadının işi çok uzun sürmedi.

Sonra, çaydanlıkta kalan çayı küçük bir saplı tencereye yerleştirip fırının üstüne ama ateşten uzağa koydu; iki dilim daha ekmek kesip, kalan margarini üstlerine sürdü ve ekmekleri bir tabağa koyup masanın üstüne bıraktı. Geceleyin kuruyup sertleşmesin diye ekmeklerin üstünü bir çay tabağıyla örttü. Tabağın yanına temiz bir çay fincanıyla tabağını, sütü ve şekeri yerleştirdi.

Sabah Easton ateşi yakıp, saplı tenceredeki çayı ısıtacaktı; böylece işe gitmeden önce bir fincan çay içebilecekti. Eğer çok geç kalmamışsa ve Ruth da uyanıksa, genellikle karısının yatağına bir fincan çay götürürdü.

Şimdi, sabah sabah gereksiz yere işe geç kalmaların yaşanmasını önlemek için, ocak siperine biraz odun ve kömür yerleştirmekten başka yapılacak iş kalmamıştı.

Bebek hâlâ uyuyordu ve Ruth, pijamasını giydirmek için onu uyandırmayı hiç istemiyordu. Easton şöminenin başına oturmuş, sigara içiyordu ve bütün işlerini bitirdiği için Ruth masaya oturup dikiş dikmeye başlayabilirdi.

"Keşke arka odayı kiralamama izin versen" dedi kocasına birden. "Yan komşumuz olacak kadın kendi arka odasını yaşlı bir kadınla kocasına, hem de mobilyasız olarak haftada iki şiline kiraya verdi. Odayı boş tutacağımıza kiraya vermiş olsak, şimdi ne kadar makbule geçerdi."

"Kiracılar yemek yapma, çamaşır yıkama bahanesiyle ikide bir yanımıza inip ortalığı karıştırır" diyerek itiraz etti Easton. "Sebep oldukları can sıkıntısı, verdikleri kiraya değmez."

"Biz de o odayı döşemenin bir yolunu buluruz. Yolun karşısındaki Mrs. Crass var ya, kadın tek odada iki pansiyoner barındırıyor. Ona yatak, yemek ve çamaşır yıkaması karşılığında haftada on ikişer şilin veriyorlar. Eğer biz de öyle yaparsak, kısa sürede bütün borçlarımızdan kurtuluruz."

"Bunlar boş laf. Mobilyaları bulup buluştursak bile, o kadar işin altından kalkamazsın."

"Aman, ev işi dediğin nedir ki?" diye karşılık verdi Ruth. "Mobilyaya gelince, bir sürü yedek nevresim takımımız var; odamızdaki tuvalet masası olmadan da bir süre idare edebiliriz. Sadece küçük bir divanla şilteye ihtiyacımız var; onları da eskiciden çok ucuza alabiliriz."

"Bir de şifoniyer gerekir" dedi Easton düşünceli düşünceli.

"Bence gerek yok" dedi Ruth. "Odada bir gömme dolap var; zaten kiracı da, taşınırken yanında kutu getirecektir."

"Eğer bu kadar işin üstesinden gelebilirim diyorsan, hiçbir itirazım olmaz" dedi Easton. "Etrafımızda sürekli bir yabancının bulunması bize rahatsızlık verecektir;

ama böyle bir işe kalkışmazsak, evi boşaltıp bir yerlerde oda kiralamamız gerekecek sanırım. Bunun yerine evimize pansiyoner almayı tercih ederim."

Easton sözlerini, "Haydi gidip odaya bakalım" diye bitirdikten sonra ayağa kalkıp duvardan gaz lambasını aldı.

En üst kata çıkmak için iki kat merdiven tırmanmaları gerekti. Burada iki kapı vardı; biri ön odaya, yani kendi yatak odalarına, diğeri boş arka odaya açılıyordu. Bu iki kapı, birbirine dik açı yapıyordu. Arka odadaki duvar kâğıdı bozulmuş ve yer yer rutubetlenmişti.

"Dolabın üstünde hemen hemen bütün bir top duvar kâğıdı var" dedi Ruth. "Bozulan yerleri kolayca tamir edebilirsin. Duvarlara birkaç takvim asabiliriz; tuvalet masamız şu pencerenin altında durabilir; şuraya bir sandalye, kapının arkasındaki duvarın dibine bir yatak koysak yeter. Pencere zaten çok küçük; bir yerlerden kumaş buluşturup perde yaparım. Beş kuruş harcamadan bu odayı gayet güzel döşeyebileceğimizden eminim."

Easton duvar kâğıdına uzandı. Bu, duvardaki kâğıdın cinsindendi. Gerçi duvardakiler rulodakine göre fena halde solmuştu ama, yamaların kendini belli etmesinin önemi yoktu. Birlikte mutfağa döndüler.

"Odamızı kiralamak isteyecek birilerini tanıyor musun?" diye sordu Ruth. Easton, sigarasının dumanını düşünceli düşünceli içine çekti.

"Hayır" dedi en sonunda. "Ama işyerindeki ahbaplardan bir ikisine çıtlatırım; belki onlar birilerini tanıyorlardır."

"Ben de Mrs. Crass'ın pansiyonerlerine sordurturum; belki onların kendilerine komşu olmak isteyen arkadaşları vardır."

Böylece bu iş kararlaştırılmış oldu. Ateş sönmek üzere ve saat çok geç olduğu için artık uyumaya karar verdiler. Bebek hâlâ uyuyordu; bu yüzden Easton beşiği kaldırıp dar merdivenden ön taraftaki yatak odasına çıkarırken, Ruth bir elinde lambayı, diğerinde bebeğin pi-

jamalarını taşıyarak ona öncülük etti. İki sandalye yatağın Ruth'un yattığı tarafına yaklaştırılıp, üstlerine beşik yerleştirildi; bu sayede bebek gece boyunca annesinin elinin altında olacaktı.

"Aman, saati unuttuk" dedi Easton duraksayarak. Giysilerinin bir kısmı üzerinde değildi ve terliklerini çoktan çıkarmıştı.

"Şimdi aşağıya inip getiririm" dedi Ruth.

"Boş ver, ben giderim" dedi Easton terliklerini tekrar ayağına geçirirken.

"Yok, sen yatağa gir. Ben daha soyunmadım zaten; şimdi gidip saati getiririm" dedi çoktan yola koyulan Ruth.

Elinde saatle birlikte döndüğünde, "Saat, aşağıya inip onu getirme zahmetine değer mi, değmez mi, bilmem" dedi. "Bugün üç dört kez durdu."

"Umarım bu gece durmaz" dedi Easton. "Sabah kalkınca saatin kaç olduğunu bilememek çok kötü olur. Yeni bir saat almak zorunda kalırız sonra."

Gece boyunca birkaç kez uyanıp, kalkma vaktinin gelip gelmediğini öğrenmek için kibrit yaktı. Saat, gece iki buçukta hâlâ çalışıyordu; bunu gören Easton uyuyakaldı. Bir dahaki uyanışında saatin tıkırtısı duyulmaz olmuştu. Adam, saatin kaç olduğunu merak etti. Hava hâlâ karanlıktı ama bu önemsiz bir ayrıntıydı; çünkü artık sabah altıda da ortalık karanlık oluyordu. Birden uykusu kaçtı; herhalde kalkma vakti yakın olmalıydı. Geç kalmaya gelmezdi; maazallah, işinden kovulabilirdi.

Yataktan kalkıp giyindi. Ruth uyuyordu; bu yüzden merdivenlerden hiç ses çıkarmadan indi, ateşi yakıp çayı ısıttı. Çay hazır olunca tekrar yukarı çıktı. Ruth hâlâ uyuduğu için onu rahatsız etmemeye karar verdi. Mutfağa dönüp çayını içti, çizmelerini, paltosunu ve şapkasını giydi, sonra sepetini alıp evden çıktı.

Yağmur hâlâ dinmemişti; hava çok soğuk ve karanlıktı. Sokakta başka kimse yoktu. Easton saatin kaç olduğunu merak ederek yürürken tir tir titriyordu. Anayo-

lun yakınlarındaki bir kuyumcunun vitrininde saat olduğunu hatırladı. Oraya geldiğinde saatin çok yukarıya yerleştirildiğini gördü; hava henüz çok karanlık olduğu için bir türlü rakamları seçemiyordu. Birkaç dakikadır orada dikilip durmuş, saatin kaç olduğunu görmek için beyhude yere çabalıyordu ki, aniden kocaman ışıldaklı bir fenerin ışığı gözlerine doldu.

"Pek de erken bir saatte dışarı çıkmışsınız" dedi sahibini Easton'ın göremediği bir ses. Işık, gözlerini kör etmişti.

"Saat kaç?" diye sordu Easton. "Saat yedide işimin başında olmam lazım ve bu gece saatimiz durdu."

"Nerede çalışıyorsunuz?"

"Elmore Yolu'ndaki 'Mağara'da. Hani şu eski paralı köprünün civarındaki ev."

"Orada ne yapıyorsunuz ve kimin için çalışıyorsunuz?" diye sordu polis.

Easton sorulara yanıt verdi.

"Hımmm" dedi polis, "bu saatte sokaklarda dolaşıyor olmanız çok tuhaf. Buradan Elmore Yolu'na yürümek sadece üç çeyrek saat tutar. Saat yedide orada olmanız gerektiğini söylüyorsunuz ama şimdi saat üç kırk beş. Nerede oturuyorsunuz? Adınız nedir?" Easton, adıyla adresini verdikten sonra saatin durmasına ilişkin öyküsünü tekrarlamaya girişti.

"Sözleriniz doğru olabilir de, olmayabilir de" diyerek sözünü böldü polis memuru. "Bu konuda emin olamıyorum ve sanırım sizi karakola götürmem gerekiyor. Hakkınızda tek bildiğim, sizi bu dükkânın civarında aylak aylak dolaşırken yakalamış olduğumdur. Sepetinizde ne var?"

"Kahvaltım" dedi Easton, sepeti açıp içindekileri polise göstererek.

"Sözlerinize inanmak eğilimindeyim" dedi polis, biraz duraksadıktan sonra. "Ama emin olmak için evinize kadar sizinle birlikte geleceğim. Eviniz kolaçan edeceğim yolun üstünde ve eğer sözleriniz doğruysa, sizi suç-

lu diye tutup karakola götürmek istemem. Ancak size sağlam bir saat almanızı tavsiye edeceğim; yoksa bu gidişle başınızı belaya sokacaksınız."

Eve geldiklerinde Easton kapıyı açtı ve defterine bir şeyler kaydeden polis memuru işinin başına döndü. Yukarıya çıkıp saati kuran ve tekrar düzgün bir şekilde çalıştığını gören Easton rahatlamıştı. Paltosunu çıkarıp yatağa giysileriyle girdi ve yorganını üzerine çekti. Easton az sonra uyuyakaldı; o uyandığında saatin çınlaması hâlâ duyuluyordu.

Saat tam yediyi gösteriyordu.

4

Afiş

Frank Owen, kendisi daha beş yaşındayken ince hastalıktan ölmüş, serbest çalışan usta bir marangozun oğluydu. Babasının ölümünden sonra, annesi terzilik yaparak kıt kanaat geçimlerini sağlamıştı. Frank on üç yaşındayken bir dekoratörün yanına çırak girmişti. Ustası, şimdi neredeyse tümüyle ortadan kalkan türden bir işin erbabıydı; sadece basit bir işveren değil, usta bir zanaatkârdı.

Frank Owen çalışmaya başladığında ustası ihtiyar bir adamdı. Bir zamanlar şehirde çok kârlı işler yapmıştı ve daima iyi işlerde çalıştığını, işini yapmaktan zevk aldığını ve çok para kazandığını anlatarak övünürdü. Ama son yıllarda müşterilerinin sayısı önemli ölçüde azalmıştı; çünkü o günlerde ne zanaatla ne de sanatla ilgilenen, sadece ucuzluğa ve kâra önem veren bir nesil türemişti. Bu adamdan öğrendiklerinin ve boş zamanlarında canına dişine takarak çalışmasının ve pratik yapmasının, ayrıca belli bir ölçüdeki doğal yeteneğinin yardımıyla oğlan, dekoratif boyama ve desen çizme, oymacılık ve hattatlık sanatını kaptı.

Frank yirmi dört yaşındayken annesi öldü ve o da bundan bir yıl sonra, bir iş arkadaşının kızıyla evlendi. O yıllarda işleri iyi gidiyordu ve artistik süslemelere fazla talep olmasa bile, istendiği zaman bu tür işleri de yapabilmesi Frank'in kolayca iş bulmasını sağlıyordu.

Owen ve karısı çok mutluydu. Bir oğulları oldu ve birkaç yıl boyunca mutluluklarına gölge düşmedi. Derken düzenleri yavaş yavaş bozulmaya başladı. Açık söylemek gerekirse, değişim çok ağır ve fark edilmeyecek şekilde geldi; gerçi iş hayatında o güne kadar da ara sıra ani dalgalanmalar olagelmişti.

Artık yazları bile iş bulamıyordu; kışın ise, ne olursa olsun iş bulmak imkânsızdı. En sonunda, hikâyemizin başlamasından on iki ay önce, Frank karısıyla çocuğunu kasabada bırakıp, talihini bir de Londra'da denemeye karar verdi. İş bulduğu zaman ailesine para gönderecekti.

Londra macerası, boş bir hayaldi. Bu şehri kendi kasabasından bile kötü durumda bulmuştu. Gittiği her yerde "İşçi Aranmıyor" tabelası çıkıyordu karşısına. Günlerce sokakları arşınladı; üstündekiler hariç bütün giysilerini ya sattı ya rehin verdi ve kimi zaman aç kalarak, sadece birkaç günlük ya da haftalık işler bularak Londra'da altı ay geçirdi.

Altı ayın sonunda pes etmek zorunda kaldı. Yoksulluğu sürüp gidiyordu; endişeleri ve şehrin kirli atmosferi onu bozguna uğratmak için ittifak kurmuştu. Babasını öldüren hastalığın semptomları kendini göstermeye başlamıştı ve karısının tekrar tekrar yalvarışlarına dayanamayarak kasabasına geri döndüğünde, eski Frank'in sadece bir gölgesi gibiydi.

Bu olay bundan altı ay önce yaşanmıştı ve o günden beri, Rushton & Co.'da çalışıyordu. Arada sırada firmanın elinde yapılacak iş olmazdı; böyle günlerde yeni işler çıkana kadar "açığa" alınırdı.

Londra'dan döndüğünden beri, Owen yavaş yavaş umutsuzluğa sürükleniyordu. Her geçen gün, tutulduğu hastalığın üstündeki ağırlığını daha çok hisseder olmuştu. Doktor ona "bol bol sağlıklı yiyecekler" yemesini öğütlemiş ve reçeteye Owen'ın alamayacağı kadar pahalı ilaçlar yazmıştı.

Ayrıca bir de karısı vardı. Doğal bir zarafete sahip karısının Frank'in asla karşılayamayacağı şeylere gereksi-

nimi vardı. Ya oğlu; onun için umut var mıydı bakalım? Owen, içinde bulundukları koşulları ve olasılıkları sık sık düşünür ve kendi kendine, en iyi çözümün üçünün hep birlikte ölmesi olduğunu söylerdi.

Yorgun ve hastaydı; elinden hiçbir şey gelmeksizin karısının acı çekmesini seyretmekten bıkmıştı ve ileride çocuğunun başına gelecekleri düşündükçe içine fenalıklar geliyordu.

İhtiyar Linden'ın işten çıkarıldığı günün akşamı eve doğru yürürken, kafasından geçenler hep bu ve benzeri şeylerdi. Varolan düzenin yakın gelecekte değişeceğine inanmak ya da bunu ummak için hiçbir neden yoktu.

Kendisi gibi binlerce insan açlık sınırındaki sefil bir yaşantıya sürükleniyordu ve çok daha fazla sayıda insan için hayat, yoksullukla girişilen uzun bir mücadeleden ibaretti. Yine de, gerçekte bu insanlardan hiçbiri ne yaşadığı sıkıntıların nedenini biliyor ne de bunu öğrenmeye tenezzül ediyordu; bu nedenlerin onlara birileri tarafından açıklanmasını ise zaman kaybı olarak nitelendiriyorlardı; bir şeyler öğrenmek istedikleri yoktu.

Çözüm çok basitti; düşmanları çok büyüktü; kim ve ne olduğu apaçık ortadaydı; öyle ki, düzenin varlığını devam ettirmesinin tek makul açıklaması, Owen'ın iş arkadaşlarının çoğunluğunun akıl yürütme yetisinden yoksun olmasıydı. Eğer bu insanlar zekâ bakımından eksikli olmasalardı, bu budalaca sistemi çok uzun zaman önce kendiliklerinden harekete geçip yıkmış olurlardı. Onlara bu düzende bir yanlışlık olduğunu kimsenin öğretmesine gerek kalmazdı.

Neden şimdi başarılı ya da zengin olanlar bile günün birinde yoksulluğa düşmeyeceklerinden emin olamıyordu? Her atölyede, bir zamanlar toplumda iyi mevkiler işgal etmiş işçilere rastlanırdı ve bu gibilerin düşüşü her zaman kendi hataları yüzünden olmuyordu.

Bir erkek ne kadar zengin olursa olsun, çocuklarının ileride bir dilim ekmeğe muhtaç olmayacağından emin

olamazdı. Zengin anne babalara sahip ama düşük ücretlerle açlık sınırında yaşayan binlerce insan vardı.

Hızlı adımlarla yürüyen Owen'ın aklı bu düşüncelerle doluydu; öyle ki, yağmurdan sırılsıklam olduğunun farkında bile değildi. Üstünde paltosu yoktu; çünkü onu Londra'daki bir rehinciye bırakmıştı ve geri alacak parayı henüz bulamamıştı. Çizmeleri delik deşikti ve içine yağmur çamur dolmuştu.

Neredeyse eve varmıştı. Evinin bulunduğu sokağın köşesindeki gazetecinin kapısına şöyle bir afiş asılmıştı:

KORKUNÇ AİLE TRAJEDİSİ
ÇİFTE CİNAYET VE İNTİHAR

Manşeti afişe çıkarılmış gazeteden bir tane almak için dükkâna girdi. Gedikli müşterilerdendi; bu yüzden içeriye girince satıcı onu adıyla hitap ederek selamladı.

"Ne kötü bir hava" dedi adam, Owen'a gazetesini uzatırken. "Herhalde işlerinizi kötü etkiler, öyle değil mi?"

"Evet" dedi Owen, "bir sürü insan işsiz; ama neyse ki, ben kapalı bir yerde çalışıyorum."

"O halde siz şanslısınız" dedi beriki. "Havalar düzelir düzelmez işsizlere de iş kapısı açılır, herhalde. Bu sokağın etrafındaki her yer yeniden inşa edilecek. Büyük çaplı bir iş, öyle değil mi?"

"Evet" dedi Owen geriye dönüp. "Müteahhit kim?"

"Makehaste and Sloggit. Windley'de büroları var, hani."

"Evet, o şirketi biliyorum" dedi Owen yüzünü ekşiterek. Bir iki kez onlar için çalışmıştı.

"Ustabaşı bugün buraya geldi" diyerek sözlerine devam etti satıcı. "Eğer hava açılırsa, pazartesi günü işbaşı yapacaklarını söyledi."

"Umarım hava açar" dedi Owen, "işler şu ara o kadar durgun ki."

Birbirlerine "iyi geceler" diledikten sonra Owen tekrar evine doğru yola koyuldu.

Sokağı yarıladığında duraksadı. Az önce duyduğu haberleri ve Jack Linden'ı düşünüyordu.

Burada bir inşaata başlanacağı etrafta duyulur duyulmaz işe hücum edileceği muhakkaktı ve bu gibi durumlarda her zaman olduğu gibi, ilk gelen işi kapacaktı. Eğer bu gece Jack'i görebilirse, ihtiyar adam zamanında yetişip işini garantileyebilirdi.

Owen tereddüt ediyordu. Sırılsıklam olmuştu ve Linden'ın evi uzaktı; neredeyse yirmi dakikalık yürüyüş mesafesindeydi. Yine de Linden'a haber vermek istiyordu; çünkü adamcağız eğer ilk başvuranların arasına girmeyi başaramazsa, kendisine gençler gibi şans tanınmayacaktı. Owen, eğer çok hızlı yürürse, hasta olmayacağını telkin etti kendine. Sokakta ıslak giysilerle dikilmek riskli olabilirdi; ama hareket etmeyi sürdürürse bunu atlatırdı.

Geriye dönüp Linden'ın evine doğru yola koyuldu. Evinden sadece birkaç metre uzakta olmasına rağmen içeri girmemeye karar vermişti; çünkü karısı kesinlikle onu o gece bir daha dışarı çıkmaması hususunda ikna etmeye çalışacaktı.

Hızlı hızlı yürürken, boş bir evin eşiğindeki küçük ve siyah renkli bir nesne dikkatini çekti. Daha yakından incelemek için durunca, nesnenin mini mini bir siyah kedi yavrusu olduğunu gördü. Küçük yaratık ona yanaşıp ayaklarının dibinde dolaşmaya, yüzüne bakıp yalvarırcasına miyavlamaya başladı. Kediciği okşamak için eğildiğinde, elleri hayvancağızın bir deri bir kemik kalmış bedenine değince Owen dehşete düştü. Tüyleri yağmurdan iyice ıslanmıştı ve sırtındaki kemikler teker teker sayılıyordu. Aç biilaç kedicik, Owen onu okşarken acıklı acıklı miyavlayıp durdu.

Owen kediyi eve, oğluna götürmeye karar verdi. Yerden alıp ceketinin içine koyduğu yersiz yurtsuz ufaklık keyifle mırıldanmaya koyuldu.

Bu önemsiz olay, düşüncelerinin başka bir kanala akmasına neden oldu. Çok sayıda insanın inandığı gibi,

son derece şefkatli bir Tanrı varsa eğer, onun yarattığı bu çaresiz yaratık nasıl oluyor da sefalete mahkûm ediliyordu? Kediciğin kimseye zararı dokunmamıştı ve bu dünyaya gelişinden kendisi sorumlu değildi. Tanrı, kendi yarattıklarının çektiği sefaletin farkında değil miydi? Eğer öyleyse, Tanrı her şeyi bilmiyordu. Tanrı kendi yarattıklarının acılarının farkında ama onlara yardım edemez durumda olabilir miydi? Eğer öyleyse, Tanrı kadir değildi. Tanrı kadir olduğu halde kendi yarattıklarını mutlu etmek istemiyor olabilir miydi acaba? O halde Tanrı iyi değildi. Hayır, efendim, tek ve mutlak bir Tanrı'nın varlığına inanmak imkânsızdı. Aslında buna kimse inanmıyordu; çeşitli nedenlerle İsa'nın havarileri ve izleyicileriymiş gibi davrananlar dışında tabii. İsa karşıtları ilahiler söyleyerek, uzun uzun dualar okuyarak ve "Tanrı'm, Tanrı'm" diye feryat ederek ortalıkta çalım satıyor ama hiçbir zaman İsa'nın sözlerini yerine getirmiyorlardı; bu insanlar inançsızlara ve imansızlara layık işler yapıyor, hizmet eder gibi yaptıkları efendilerine ihanet ediyor, hayatlarını İsa'nın öğretilerine ve On Emir'e sistematik ve incelikli bir saygısızlıkla geçiriyorlardı. Hıristiyan dininde doğruluk bulunmadığını ispatlamak için bilimsel deliller göstermeye ya da İncil'deki sözde tutarsızlıklardan, olanaksızlıklardan, çelişkilerden ya da saçmalıklardan söz açmaya hiç gerek yoktu. İnananların icraatlarına şöyle bir göz atmak yeterliydi.

5

Saat Kasası

Jack Linden, Windley'deki küçük bir köy evinde oturuyordu. Otuz yıldır, yani evlendiği günden beri bu evde yaşıyordu.

Evi ve bahçesi onun hobisiydi; daima buralarda bir şeyler yaparak vakit geçirir; bir yerleri boyar, badanalar, duvar kâğıdıyla kaplar, kısacası uğraşıp dururdu. Burası aslında beş para etmez bir ev olsa bile, uğraşa didine her yere çekidüzen vermeyi başarmıştı; sonuç olarak evi temiz ve konforluydu.

Bu çabalarının bir başka sonucu da, evin dış görünüşünün güzelleştiğini fark eden mal sahibinin iki kere kiraya zam yapması olmuştu. Linden burayı ilk tuttuğunda, kira haftada altı şilindi. Kirası beş yıl sonra yedi şiline çıkarıldı ve beş yıllık bir başka dönemin ardından, sekiz şiline yükseltildi.

Otuz yıllık kiracılığı boyunca, kira olarak neredeyse toplam altı yüz pound ödemişti; bu kadarı, evin şimdiki kıymetinin iki katından fazlaydı. Jack bundan şikâyet etmezdi; aslından halinden memnundu. Mr. Sweater'ın iyi bir ev sahibi olduğunu sık sık söylerdi; çünkü işsiz kaldığında birkaç kez kirasını geciktirmişti ve yardımsever Sweater namına hareket eden vekilharç, Linden'ın borcunu taksitlendirmesine izin vermişti. İhtiyar Jack'in sık sık belirtmeden edemediği gibi, Sweater'ın yerinde başka bir ev sahibi olsaydı, çoktan neyi var neyi yok sattırıp onları sokağa atardı.

Okurlarımızın zaten bildiği gibi, Linden'ın hane halkı karısı, iki torunu ve Güney Afrika Savaşı'nda orduya hizmet ederken ölen ve bir Tory olan en küçük oğlundan dul kalan gelininden oluşuyordu. En küçük oğlu sıvacıydı ve savaşa gitmeden önce, Rushton & Co. için çalışıyordu.

Çaylarını yeni bitirmişlerdi ki, Owen ön kapılarını çaldı. Genç kadın, gelenin kim olduğuna bakmak için kapıya çıktı.

"Mr. Linden evde mi?"

"Evet. Kim soruyor?"

"Adım Owen."

Bu arada, İhtiyar Jack, Owen'ı sesinden tanımış ve adamın ne istediğini merak ederek kapıya gelmişti.

"Eve giderken, gelecek pazartesi Makehaste and Sloggit'in büyük bir inşaata başlayacağını duydum; bu yüzden bir koşu buraya gelip sana haber vermek istedim."

"Öyle mi?" dedi Linden. "Yarın sabah gidip onlarla görüşürüm. Ama korkarım ki, pek fazla şansım yok; çünkü onların düzenli çalıştığı işçilerden çoğu halihazırda işsiz; ama yine de gidip onlarla görüşürüm."

"Ne de olsa büyük bir iş. Kerk Sokağı ile Lord Sokağı'nın köşesindeki parseli olduğu gibi almışlar. Eminim, fazladan işçiye ihtiyaçları olur."

"Evet, öyledir herhalde" dedi Linden. "Neyse, bunu haber verdiğin için sana çok teşekkür ederim; ama şimdi yağmurun altında daha fazla durma da, içeri gir. Herhalde sırılsıklam olmuşsundur."

"Hayır, kalamayacağım" diyerek teklifi reddetti Owen. "Bu ıslak giysilerle daha fazla dolaşmak istemiyorum."

"Ama bir bardak çay içmek beş dakikanı bile almaz" diyerek ısrar etti Linden. "Seni fazla tutmam."

Owen içeriye girdi; ihtiyar adam kapıyı kapatıp konuğunu mutfağa buyur etti. Ateşin bir yanında, beyaz saçlı, kırılgan görünüşlü yaşlı bir kadın büyük bir koltuğa kurulmuş, örgü örüyordu; bu Linden'ın karısıydı. Linden, diğer taraftaki benzer bir koltuğa oturdu. İki to-

runu, yedi ve sekiz yaşlarındaki bir oğlanla bir kız da, masada oturuyordu.

Odanın karşı tarafındaki büfenin yanında bir dikiş makinesi vardı ve büfenin bir tarafına, biçilmiş, dikilmeyi bekleyen onlarca kadın bluzu yığılmıştı. Bu, Mr. Sweater'ın iyiliklerinin başka bir alametiydi; Linden'ın gelini ondan iş alıyordu. Çok fazla dikiş dikemiyordu çünkü bunu sadece boş zamanlarında yapabiliyordu; ama kadının da sık sık söylediği gibi, fazla para göz çıkarmazdı.

Yerler muşambayla kaplıydı; duvarlarda pek çok çerçeveli resim asılıydı ve yüksek bir şömine rafının üstünde bir sürü parlak cilalı teneke kutu, bakır tabak çanak duruyordu. Odada tarif edilemez bir yuva sıcaklığı, sakinlerinin çok uzun zamandır işgal ettiği evlere sinen o içten hava vardı.

Genç kadın, bir fincana çay koymak üzere hareketlenmişti bile.

İhtiyar Mrs. Linden daha önce Owen'ı hiç görmemiş ama ondan bahsedildiğini duymuştu; kadıncağız Anglikan Kilisesi'ne mensuptu ve son derece mutaassıptı. Odaya giren ateiste şüpheyle bakıyordu. Owen şapkasını çıkardığında, Mrs. Linden adamın yüzünün bakılmayacak kadar iğrenç olmadığını görüp çok şaşırmıştı; hatta yakışıklı bile sayılabilirdi. Ama sonra düşününce, Şeytan'ın genellikle ışık meleği kisvesiyle ortaya çıktığını hatırladı. Dış görünüş yanıltıcıydı. John'un bu adamı eve almamış olmasını diledi ve bu yüzden başlarına bir uğursuzluk gelmemesini umdu. Owen'a bakarken, adamın ceketinin göğüs kısmından dışarıya parlak yeşil gözlü, küçük bir siyah başın uzanıp etrafı gözetlediğini fark etti ve o anda, masadaki fincanlarla tabakları gören kedicik çılgın gibi miyavlayarak kendini sığınağından dışarı atıverdi; yere atlarken Owen'ın kendisini tutmaya çalışan ellerini çizikler içinde bırakmıştı.

Kedi masa örtüsüne tırmandı ve masada koşturmaya başladı; bir tabaktan ötekine sıçrıyor, yiyecek bir şeyler arıyordu.

Çocuklar, sevinçle çığlık attılar. Büyükanneleri ise, boş inançların neden olduğu panik yüzünden tetikteydi. Linden ve genç kadın, beklenmeyen misafirlerine şaşkınlıkla bakıyordu.

Owen, kediyi etrafa zarar vermeden yakalamayı başardı ve zavallının bütün direnmelerine rağmen onu masanın üzerinden çekip aldı.

"Buraya gelirken onu sokakta buldum" dedi. "Görünüşe göre açlıktan ölüyor."

"Zavallı ufaklık, ona bir şeyler vereyim" dedi yüksek sesle genç kadın.

Bir fincan altlığına ekmek ve süt koydu. Kedi aç kurtlar gibi bu mamayı yedi; heyecanla yemeğine yumulurken neredeyse fincan altlığını ters çevirecekti ve bu manzara, yanı başında dikilip onu hayran hayran seyreden çocukların çok hoşuna gitti.

Sonra çocukların anneleri Owen'a bir fincan çay verdi. Linden, oturmasında ısrar etti ve sonra birlikte Hunter'dan söz etmeye başladılar.

"O kapıları bir halta benzetebilmek için çok uğraşmam gerektiğini sen de biliyorsun. Ama herifin derdi harcadığım zaman değildi; hatta sigara içmemi bile aslında umursamıyordu. Bu işin ne kadar sürdüğünü o da bilir. Esas derdi, benim çok fazla para almamdı. Bugün işler hep savsaklanarak yapılıyor ve Sawkins gibilerin çıkardığı iş çoğu müşteriye yetip de artıyor. Hunter, beni en yüksek haftalığı aldığım için kovdu; üstelik kovulan tek kişi olmayacağımı sen de göreceksin."

"Korkarım, haklısın" diye karşılık verdi Owen. "Paranı almaya gittiğinde Rushton'la görüştün mü?"

"Evet" dedi Linden. "Becerebildiğim kadar hızlı gittim ama Hunter orada benden önce bitiverdi. Ben daha yarı yoldayken bisikletiyle beni geçti; bu yüzden maalesef, ben daha büroya varamadan bütün hikâyeyi anlatmıştı. Mr. Rushton, konuşmaya çalıştığımda beni dinlemek bile istemedi. Mr. Hunter ile adamlarının arasına girmek istemediğini söyledi."

"Ya! Onlar, o ikisi çok kötü kimseler" dedi ihtiyar kadın, başını bilgece sallayarak. "Ama görürsünüz, bir gün onlar da belalarını bulacaklar. Hiçbir zaman rahata kavuşamayacaklar. Tanrı onları cezalandıracak."

Owen bundan o kadar emin değildi. Rahata kavuştuklarını bildiği pek çok kişi, zikredilen ikiliyle benzer karakterlere sahipti. Gelgelelim, bu zavallı ihtiyar kadınla tartışmak istemiyordu.

"Tom, savaş için askere çağrıldığında" dedi genç kadın acı acı, "Mr. Rushton onunla el sıkışmıştı ve geriye döndüğünde onu tekrar işe alacağını vaat etmişti. Ama zavallı Tom bir daha geri dönemedi ve onlar, bana ve çocuklarıma kayınbabamdan başka kimsenin bakmadığını bildikleri halde, bize bunu yaptılar."

Ölü evladından bahsedilmesi, Mrs. Linden'ın acısının depreşmesine neden olmuştu; ama odadaki ateistin varlığını aklından çıkaramadığı için, gelininin yanlışını düzeltmekte gecikmedi.

"Bize bakacak kimse olmadığını söylememelisin, Mary" dedi. "Bizler, inançsızlar ve bu dünyadan umudu kalmayanlar gibi değiliz. İsa bizim çobanımızdır. O, dulları ve yetimleri esirger."

Owen, bundan da şüpheliydi. Son günlerde sokaklarda pek çok bakımsız çocuk görmüştü ve kendi hüzünlü çocukluğuna dair hatırladıkları, bu inancın yanlışlığını ispatlıyordu.

Odaya tuhaf bir sessizlik çöktü. Owen bu konuşmayı devam ettirmeyi istemiyordu; ihtiyar kadının duygularını incitecek bir şeyler söylemekten çekiniyordu. Dahası, giysilerinin soğuk ıslaklığını hissetmeye başladığı için bir an önce kalkıp gitmek istiyordu.

Boşalan fincanını masaya bırakırken şöyle dedi:

"Artık kalksam iyi olacak; yoksa evdekiler kaybolduğumu düşünürler."

Kedicik de ekmeğiyle sütünü bitirmişti ve şimdi ön patilerinden birini kullanarak ciddi bir ifadeyle yüzünü temizliyordu; yerde, yanı başında oturan iki çocuk da

onu büyük bir hayranlıkla seyrediyordu. Bu, karikatür gibi bir kedicikti: Simsiyahtı; çok büyük bir başı ve miniminnacık bir gövdesi vardı. Owen'a kurbağa yavrularını anımsatıyordu.

Çocuklara hitap ederek, "Kedileri sever misiniz?" diye sordu.

"Evet" dedi oğlan. "Bunu bize verir misiniz, efendim?"

"Ya, lütfen onu burada bırakın, efendim" diye feryat etti küçük kız. "Ona ben bakarım."

"Ben de" dedi oğlan.

"Ama sizin kendi kediniz yok mu?" diye sordu Owen.

"Var; büyük bir kedimiz var."

"Sizin zaten bir kediniz olduğuna göre, eğer size bunu da verirsem sizin iki kediniz olur ve ben de kedisiz kalırım. Bu doğru olmaz, değil mi?"

"Eğer bize bu kediciği verirseniz, kendi büyük kedimizi size ödünç veririz" dedi oğlan, bir an durup düşündükten sonra.

"Neden kedi yavrusunu daha çok istiyorsunuz?"

"Çünkü kedimiz oyun oynamıyor. Çok yaşlandı ve artık canı oynamak istemiyor."

"Belki de oynarken zavallının canını yakıyorsunuzdur" dedi Owen.

"Hiç de bile; kedimiz sırf yaşlandığı için oyun oynamıyor."

"Kediler de insanlar gibidir" dedi küçük kız, bilgece. "Büyüdükleri zaman, akıllarında bir sürü dert, tasa oluyor."

Owen, bu küçük kızın dertlerinin, tasalarının başlamasına daha ne kadar kaldığını merak etti. Bu iki küçük yetime bakarken kendi çocuğunu hatırladı ve üç küçük çocuğun, eğer çocukluktan çıkamayacak kadar talihsiz değillerse, büyüdüklerinde nasıl dikenli ve taşlı bir yoldan geçmek zorunda kalacaklarını düşündü.

"Kediciği alabilir miyiz, efendim?" diye tekrarladı oğlan.

Owen, çocuğun isteğini yerine getirmeyi dilerdi; ama kediciği kendi evine götürmeyi istiyordu. Bu yüzden, büyükanneleri feryadı basınca rahatladı.

"Evde başka kedi istemiyoruz. Zaten bir kedimiz var ve bu da bize yetiyor."

İhtiyar kadın, bu yaratığın Şeytan'ın suretlerinden biri olup olmadığından emin değildi; ama kedicik ister şeytan olsun, ister olmasın, evinde ne onu ne de Owen'la ilgili herhangi bir şeyi istiyordu. Adamın hemen kalkıp gitmesini, giderken yanında kedisini ya da Şeytan'ını ya da her ne haltsa onu götürmesini diliyordu. Bu, adamın burada olması onlara hayır getirmezdi. İncil'de zaten şöyle yazmaz mıydı: "Eğer bir adam Hazreti İsa'yı sevmiyorsa, onu afaroz edin." Afarozun ne anlama geldiğini pek iyi bilmiyordu; ama son derece nahoş bir şey olduğu açıktı. Başkaları anlatırken duyduğu kadarıyla, cehennemin varlığına inanmayan ve İncil'in Tanrı sözü olduğunu inkâr eden bu kâfirin evlerine gelip sandalyelerinden birine oturması, fincanlarından birini kullanıp çay içmesi ve torunlarıyla konuşması korkunçtu.

Owen kediciği ceketinin altına yerleştirip evine gitmeye hazırlanınca, çocuklar hüzünle ayağa kalktılar.

Linden onu ön kapıya kadar geçirmeye yeltendiğinde, şöminenin yanındaki girintiye konmuş ufak bir sehpanın üstündeki saat gözüne takılan Owen kendini tutamadı.

"Ne kadar güzel bir saat."

"Evet, çok güzel bir saat, öyle değil mi?" dedi İhtiyar Jack, hafiften göğsü kabararak. "Zavallı Tom yaptı onu; saati değil ama kasayı o yaptı."

Saatte Owen'ın dikkatini çeken şey de kasasıydı. Yaklaşık altmış santim yüksekliğindeydi ve Hint camileri biçiminde oyulmuştu; sivri bir kubbesi ve minareleri de vardı. İşçiliği çok güzeldi ve üzerinde uzun saatler boyunca sabırla çalışılmış olmalıydı.

"Evet" dedi ihtiyar kadın, titrek ve kırık bir sesle; Owen'a çok acılı bir ifadeyle bakıyordu. "Bu saat için

aylarca çalıştı ve kimse saati kimin için yaptığını öğrenemedi. Sonra, tam benim yaş günüm geldiğinde, sabah uyanır uyanmaz gördüğüm ilk şey yatağımın yanındaki sandalyenin üstünde duran saat oldu; üstünde bir de kart vardı:

Sevgili anneme, onu çok seven oğlu Tom'dan...
Ona daha nice mutlu yaş günleri dilerim.

Ama sonraki yaş günümü hiçbir zaman göremedi yavrum; çünkü Afrika'ya askere çağrılmasından sadece beş ay sonra öldü; orada sadece beş haftadır bulunuyordu. Bundan beş yıl önce, önümüzdeki ayın beşinde."

Hiç istemeden de olsa bu kanayan yarayı deştiğinden ötürü fena halde pişman olan Owen, uygun bir karşılık bulmaya çalıştı ama elinden saatin işçiliğine duyduğu hayranlığı ağzında gevelemekten başka bir şey gelmedi.

Owen iyi geceler dilerken, yüzüne bakan ihtiyar kadının gözünden onun ne kadar solgun ve hastalıklı göründüğü kaçmadı. Adamın yüzü çok zayıf ve solgundu; ayrıca gözlerinde doğal olmayan bir parlaklık vardı.

Belki de Tanrı o uçsuz bucaksız sevgisi ve şefkatiyle, bu mutsuz kaçağı tekrar Kendi yoluna çevirebilmek için sadece hastalıkla cezalandırıyordu. Ne de olsa, Owen çok kötü bir insan değildi; bu kadar yolu sırf John'a o işi haber vermek için tepmesi, çok düşünceli bir davranıştı. Bu havada adamın sırtında paltosu olmadığını fark etti; üstelik dışarıda fırtına hâlâ tüm şiddetiyle devam ediyor, rüzgârın öfkeli yumrukları sık sık evi dövüyor ve ta temellerine kadar sarsıyordu.

Kadının mizacındaki doğuştan gelen şefkati su yüzüne çıkmış, iyicil duyguları uyanmış, dinsel görüşlerinin bağnazlığına karşı kısa süreli bir zafer kazanmıştı.

"Amanın, bir palton bile yok!" diye feryat etti kadıncağız. "Bu yağmurda eve gidene kadar sırılsıklam olacaksın." Sonra, kocasına dönüp sözlerine devam etti:

"Eski palton var ya, onu adamcağıza ver; eski de olsa hiç yoktan iyidir."

Ama Owen bu sözleri duymak bile istemedi; sırılsıklam giysileri onu gittikçe daha çok rahatsız ettiği için, bundan daha fazla ıslanmasının mümkün olmadığını düşünüyordu. Linden onu kapıya kadar geçirdi ve Owen avının peşinde koşarken açlıktan gözü dönen vahşi bir hayvan gibi uluyan fırtınanın altında bir kez daha eve doğru yola koyuldu.

6

Bu, Benim Suçum Değil

Owen ve ailesi, çok eskiden büyük bir malikâne olan ama zaman içinde apartmana çevrilen bir evin üst katında oturuyordu. Evleri Lord Sokağı'ndaydı; burası şehrin merkezinde sayılırdı.

Bir zamanlar burası aristokratik bir muhitti; ama eski sakinleri şehrin batısındaki yeni banliyöye taşınalı çok olmuştu. Buna rağmen Lord Sokağı hâlâ seçkin bir mahalle sayılırdı ve sakinleri genellikle üst sınıfa mensuptu: mağaza yöneticileri, tezgâhtarlar, berber kalfaları, pansiyoncular, bir kömürcü, hatta iki emekli gecekondu ustası.

Owen'ın yaşadığı apartmanda dört daire daha vardı. No. 1'de (bodrum) bir emlakçi kâtibi oturuyordu. No. 2 (giriş katı), silindir şapka giyip, Fransız atalarıyla övünen ve Sweater's Emporium mağazasında yöneticilik yapan, iskelet gibi zayıf Mr. Trafaim ve ailesinin meskeniydi. No. 3, bir sigortacı tarafından kiralanmıştı ve No. 4'e, taksitle mal satan bir seyyar satıcı yerleşmişti.

Lord Sokağı, benzer başka mahalleler gibi, insanların eşitliği üzerine boş laflar eden, işe yaramaz teorisyenlere verilmiş çarpıcı bir cevaptı; çünkü sakinleri içgüdüsel olarak gruplara ayrılmış, üsttekiler benzerlerinin yanına sokulup alttakilerden uzaklaşmış ve böylece en tepeye çıkmıştı; bu sırada diğerleri birbirinden kesin çizgilerle ayrılan, yukarıdan aşağıya doğru inen sınıfla-

ra bölünmüş ve bu şekilde kendilerini toplumdan bütünüyle soyutlamayı başarmıştı; girmeyi arzuladıkları muhitlerden geri çevrilen bu insanlar, alt sınıftakilerle bir araya gelmeyi de reddediyordu.

En seçkin grup kömürcünün, iki emekli gecekondu ustasının ve üstünlüğü, Fransız kökleri bir kenara bırakılacak olursa, daha önce bahsi geçen silindir şapkasından başka her gün redingot ve lavanta rengi pantolon giymesiyle sergilenen Mr. Trafaim'in ailelerinden oluşuyordu. Kömürcü ve gecekondu ustaları da silindir şapkalar takıp, lavanta rengi pantolonlar ve redingotlar giyiyordu; ama sadece pazarları ya da özel günlerde. Emlakçi kâtibi ve sigorta tellalı bu en üst halkadan dışlanmıştı; gelgelelim düşük mevkideki herkesi, mesela tezgâhtarlarla berberleri dışladıkları başka bir seçkin zümreye mensuptular.

Bütün zümreler tarafından aynı içtenlikle hüsnükabul gören tek kişi, taksitle mal satan seyyar satıcıydı. Ancak, toplumsal mevkileri bağlamında aralarındaki bütün farklılıklara rağmen, tek bir konuda uzlaşıyorlardı: Owen'ın bu kadar nezih bir muhitte oturabileceğini sanması onlarda infial duygusu uyandırıyordu.

Bu yoksul adam, bu sıradan işçi, boya bulaşmış giysileri, tabanı delik çizmeleri, çoğunlukla eski püskü kılık kıyafetiyle Lord Sokağı için bir utanç kaynağıydı. Karısına gelince, onun da kocasından üstün bir yönü yoktu; çünkü sokağa çıkarken temiz ve düzgün giyinmesine rağmen, komşuların çoğu, kadının sokağa taşındıklarından beri aynı beyaz hasır şapkayı taktığını adları gibi biliyordu. Aslında, bütün ailenin hoş görülebilir tek bireyi oğlan çocuğuydu ve onun daima iyi giyindiğini kabul etmek zorunda kalmışlardı; çocuk o kadar iyi giyiniyordu ki, bütün giysilerinin evde dikildiğini keşfedene kadar gerçekten çok şaşırmışlardı. Sonra, şaşkınlıkları, bu giysilerde sergilenen maharete karşın, fakirliğin ev terziliğini mecburi kıldığını düşünerek kendilerini rahatlatmalarıyla karışık bir nevi hınçlı hayranlığa dönüştü.

Komşuların öfkesi, Owen ve karısının Hıristiyan olmadığı öğrenilince büyüdü. Sonra, ev sahibinin en üst katı bu gibi insanlara kiraladığı için kendinden utanması gerektiği hususunda herkes birleşti.

Yumuşak başlı ve yoksul bir Yahudi marangozun müritlerinin kalpleri katı olabilirdi; ama fazla bir zarar veremeyecek kadar güçsüzdüler. Ev sahibi onların bu fikrine pek kulak asmadı. Adamın tek ilgilendiği paraydı. Diğerleri gibi dini bütün bir Hıristiyan olmasına rağmen, kiranın düzenli olarak eline geçeceğine emin olsun yeter ki, o üst katı bizzat Şeytan'a kiralamakta tereddüt etmezdi.

Hıristiyanların zarar verebildiği tek kişi çocuktu. İlk günlerde oyun oynamak için sokağa çıktığında, anne babalarının talimatları doğrultusunda hareket eden diğer çocuklar onunla kaynaşmayı reddetmiş ya da anne babasının fakirliğini yüzüne vurmuştu. Çocuk, arada sırada kalbi kırık, gözü yaşlı eve dönerdi; çünkü başka çocuklar onu oyunlarına almamış olurdu.

Üst sınıfa mensup anneler kimi zaman gülünç bir sınıfsal üstünlük ve kibir duygusuyla söylev çekip, yavrularını o sokakta oynayan Frankie ya da diğer yoksul kıyafetli çocuklarla oynamamaya zorlardı. Bu hanımlar genellikle frapan giyinir, mücevherler takıp takıştırırdı. Pek çoğu kendini gerçek bir hanımefendi gibi görürdü ve eğer ağızlarını kapalı tutacak kadar sağduyulu olsalardı, başkaları da aynı yanılgıya düşebilirdi.

Diğer aileler yavrularının bu alt zümreden çocuklarla kaynaşmasını önlemekte büyük güçlüklerle karşılaştığı için bu gibi olaylar artık seyrekleşmişti; çünkü çocuklar tek başlarına bırakıldığında sınıfsal ayrımları umursamıyordu. Şık giyimli ve nezih Mr. Trafaim'in on yaşındaki oğlu, bir şeker kutusu ve lastikleri çıkmış bebek arabasının tekerlekleri birleştirilerek oluşturulmuş bir atlı arabayı çekerken, sürücü mevkiinde pleb sınıfından Frankie Owen'ın elinde kırbacıyla ve berber kalfalarından birinin derbeder kızıyla birlikte bulunması gibi korkunç sahnelerle bu sokakta sık sık karşılaşılabilirdi. Bu

sırada kömürcünün dokuz yaşındaki vârisi peşlerinden koşturuyor olurdu...

[Owen'ın karısı ve küçük oğlu, onu oturma odasında bekliyordu.] Bu oda yaklaşık on iki metre kareydi; alçak, eğri büğrü ve bazı kesimlerinden çatı kaplamasının görülebildiği tavanı, Owen tarafından renkli süslerle dekore edilmişti.

Üç dört sandalye ve üstüne temiz bir beyaz örtü serilen, dikdörtgen şeklindeki masa, çay için hazırlanmıştı. Şöminenin (sıradan bir önü açık ocak ızgarası) sağındaki girintide, çoğu sahaflardan alınma muhtelif kitaplardan oluşan bir koleksiyon sıra sıra raflara dizilmişti.

Çoğu kâğıt kapaklı, ucuz baskılardan ibaret bir dizi yeni kitap da vardı.

Şöminenin kenarındaki sandalyenin arkalığında Owen'ın eski bir takım elbisesi ve birkaç iç çamaşırı asılıydı; bunları, eve geldiği zaman kocasının sırılsıklam olacağını bilen karısı havalansınlar diye koymuştu...

Kadın, ateşin öbür yanındaki kanepeye yarı uzanır, yarı oturur bir şekilde yerleşmişti. Çok zayıftı ve solgun yüzünde zihinsel ve fiziksel acıların izleri vardı. Dikiş dikiyordu ama dinlenme pozisyonunda olması işini zorlaştırıyordu. Sadece yirmi sekiz yaşında olmasına rağmen çok daha yaşlı gösteriyordu.

Ocak önündeki halının üstüne oturmuş, oyuncaklarıyla oynayan oğlan, annesine çok benziyordu. O da çok zayıftı ve çocuksu yüzünde annesinin bir zamanlar sahip olduğu ince güzellik vardı. Kız gibi görünüşü, omuzlarından aşağıya doğru inen sarı, uzun bukleleriyle daha belirgin bir hal alıyordu. Annesinin bu uzun buklelerden duyduğu gururu Frankie hiçbir şekilde paylaşmaz, annesini onları kestirmeye ikna etmek için dil dökmekten vazgeçmezdi.

Oğlan birden ayağa kalkıp, ciddiyetle pencereden dışarıya bakmaya koyuldu; sokağın aşağı tarafını gözledi, görüş mesafesindeki kaldırımı taradı; son yarım saattir, aralıklarla bunu yapıyordu.

"Babam nerede kaldı, çok merak ediyorum" dedi şöminenin yanına dönerken.

"İnan ki bilmiyorum" dedi annesi. "Belki de fazla mesaiye kalması gerekmiştir."

"Şey, son günlerde düşünüyorum da" dedi Frankie biraz duraksadıktan sonra, "babamın evden ayrılıp çalışmaya gitmesi büyük bir hataydı. Sanırım, bu kadar fakir olmamızın tek nedeni bu."

"Çalışan herkes aşağı yukarı bizim kadar fakir, tatlım; ama eğer baban çalışmaya gitmeseydi, şimdikinden bile fakir olurduk. Yiyecek bir lokma ekmeğimiz olmazdı."

"Ama babam hiçbir iş yapmayanların her şeye fazlasıyla sahip olduğunu söylüyor."

"Evet, hiçbir zaman çalışmamış olanların her şeye fazlasıyla sahip olduğu doğru; ama bunları nereden buluyorlar bakalım? Üstelik bunlara nasıl sahip oluyorlar?"

"Kesinlikle bilmiyorum" diye karşılık verdi Frankie, şaşkınlıkla başını iki yana sallayarak.

"Diyelim ki, baban çalışmaya gitmedi ya da gidecek bir iş bulamadı ya da hastalanıp çalışamadı; o zaman alışveriş yapacak paramız olmazdı. Sonra ne yapardık?"

"Kesinlikle bilmiyorum" diye tekrarladı Frankie, odanın içini düşünceli düşünceli süzerek. "Kalan sandalyeler satılacak kadar iyi değil; üstelik yatakları ya da kanepeni satamayız; ama kadife takım elbisemi rehinciye verebilirsin."

"Ama bütün eşyalarımız satılacak kadar iyi olsaydı bile, elimize geçen para uzun süre dayanmazdı. Sonra ne yapardık?"

Frankie, "Sanırım idare etmeye çalışırdık; tıpkı babam Londra'dayken yaptığımız gibi" dedi. "Ama hiçbir zaman çalışmayanların nasıl oluyor da bir sürü parası oluyor?" diye ekledi.

"Bunun bir sürü yolu var. Mesela, baban Londra'dayken ve evimizde bir lokma yiyecek kalmamışken koltuğumuzu satmak zorunda kalışımı hatırlarsın."

Frankie, "Evet" dedi başıyla onaylayarak. "Senin bir mektup yazdığını ve mektubu dükkâna götürdüğümü hatırlıyorum. Sonra İhtiyar Didlum gelip onu satın almıştı; sonra da arabası gelmiş ve bir adam koltuğumuzu sırtına vurup götürmüştü."

"Bize koltuk için Didlum'un ne kadar verdiğini hatırlıyor musun?"

"Beş şilin" diye çabucak karşılık verdi Frankie. Annesiyle babasının bu konuyu tartışmasını dinleye dinleye, satışın ayrıntılarını iyice öğrenmişti.

"Çok geçmeden Didlum'un camekânında koltuğumuzu gördüğümüzde, etikette ne yazıyordu?"

"On beş şilin."

"Eh, çalışmadan para kazanmanın yollarından biri bu."

Frankie, birkaç dakika oyuncaklarıyla sessiz sedasız oynadı. En sonunda şöyle dedi:

"Başka hangi yollar var?"

"Biraz parası olanlar şu yolla daha fazlasını kazanıyor: Parası olmayan birkaç kişiyi bulup onlara, 'Gel de bizim için çalış' diyorlar. Sonra, parası olanlar işçilere sadece çalışmaya devam ederken hayatta kalmalarını sağlayacak ücretler veriyorlar. Sonra, işçilerin yaptığı iş bitince onlara yol veriliyor ve hâlâ parasız oldukları için çok geçmeden aç kalıyorlar. Bu arada parası olanlar işçilerin yaptığı her şeye konuyor ve bunları, işçilere onları yapmaları için verdiklerinden çok daha fazla paraya satıyorlar. Bu, faydalı işler yapmadan çok para kazanmanın başka bir yolu."

"Ama böyle şeyler yapmadan zengin olmanın yolu yok mu?"

"İnsanın başkalarını kazıklamadan zengin olması mümkün değildir."

"Ya öğretmenimiz nasıl para kazanıyor? O da hiç iş yapmıyor."

"Öğrencileri eğitmek için her gün ağır koşullarda çalışmanın faydalı ve gerekli bir iş olduğunu düşünmüyor musun? Onun yerinde olsam, öğretmenlik yapmak istemezdim."

"Evet, sanırım onun işi biraz olsun faydalı" dedi Frankie düşünceli düşünceli. "Hem çok ağır bir iş olmalı; galiba öyle. Öğretmenimizin kimi zaman çok endişeli göründüğünü fark ettim; bazen bizim çocuklar dersi dinlemeyince Tanrı yarattı demez."

Çocuk tekrar pencerenin yanına gitti ve perdeyi bir köşeden aralayıp, bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun yıkadığı sokağı gözledi.

"Ya papaz?" diye sordu yerine dönerken.

Frankie kiliseye de, Pazar Okulu'na da gitmiyordu; ama gittiği okul semt kilisesine bağlıydı ve papaz sık sık oraya uğrardı.

"Ah, papaz gerçekten de hiçbir faydalı iş yapmayanlar sınıfındandır ve hiç çalışmayanlar sınıfının en kötüleri papazlardır."

Frankie, annesine şaşkınlıkla bakakaldı; bunun sebebi, kendini bildi bileli annesiyle babasının pek çok konuşmasını büyük bir dikkatle dinleyen ve çocuk zekâsının elverdiği kadarıyla onların görüşlerini özümseyen çocuğun ruhban sınıfı hakkında çok yüce fikirler beslemesi değil, okuldaki hocaların söz konusu beyefendiye görülmemiş ölçüde saygı ve hürmetle yaklaşmasıydı.

"Neden, anneciğim?" diye sordu.

"Tam da bu yüzden, canım. Hiçbir iş yapmayanların sahip olduğu bütün güzel eşyaların çalışanlar tarafından yapıldığını biliyorsun, değil mi?"

"Evet."

"Çalışanların en kötü yemekleri yemek zorunda kaldığını, en kötü giysileri giydiğini ve en kötü evlerde yaşadığını da biliyorsun."

"Evet" dedi Frankie.

"Üstelik kimi zaman yiyecek hiçbir şeyleri ve paçavradan başka giyecekleri olmuyor; hatta başlarını sokacak ev bile bulamıyorlar."

"Evet" diye tekrarladı çocuk.

"Papaz, aylakların hiç çalışmamalarının çok doğru olduğunu, Tanrı'nın onları çalışanlar tarafından yapılan eşyalara sahip olmaları için yarattığını söyleyip duruyor. Aslında, onlara Tanrı'nın yoksulları sırf zenginler tarafından kullanılabilsinler diye yarattığını ifade ediyor. Sonra, işçilere dönüp, Tanrı'nın onları çok çalışmaları ve yaptıkları güzel eşyaları hiçbir şey yapmayanlara vermeleri için yarattığını, hem Tanrı'ya hem de aylaklara, en kötü yemekleri yemelerine, paçavralar ve tabanı delik çizmeler giymelerine izin verildiği için minnettar olmaları gerektiğini belirtiyor. Ayrıca bu dünyada yoksulluğu tattıkları için homurdanmamaları ya da mutsuz olmamaları gerektiğini, bunun yerine ölene kadar beklemelerinin şart olduğunu ve sonra Tanrı'nın onları cennet diye bir yere alarak ödüllendireceğini anlatıyor."

Frankie güldü.

"Peki ya aylaklara ne olacak?" diye sordu.

"Papaz, aylaklara, onun söylediği her şeye inanırlarsa ve ona işçilerin sırtından kazandıkları paradan bir miktar verirlerse, Tanrı'nın onları da cennetine alacağını söylüyor."

"Bu haksızlık, öğle değil mi anne?" diye sordu Frankie biraz öfkeyle.

"Eğer gerçek olsaydı, haksızlık olurdu; ama sonra bu söylenenlerin gerçek olmadığını, olamayacağını anlarsın."

"Neden gerçek olamazmış, anne?"

"Bunun bir sürü nedeni var. Öncelikle, papaz bu anlatılanlara inanmıyor, sadece inanırmış gibi yapıyor. İncil'i okuyacak olursak, İsa'nın, Tanrı'nın babamız ve bu dünyadaki bütün insanların onun çocukları, erkek ve kız kardeşler olduğunu söylediğini görürüz. Ama papaz, İsa'nın 'erkek ve kız kardeşler' sözlerinin 'efendiler ve uşaklar' olarak anlaşılması gerektiğini söylüyor. Dahası, İsa, müritlerine yarını düşünmemelerini, sırf kendileri için para biriktirmemelerini, bunun yerine bencil olmayıp ihtiyaç duyanlara yardım etmelerini söylemiştir. Ay-

rıca, müritlerine gelecek için hiç kaygılanmamalarını öğütlemiştir; çünkü Tanrı onları sadece emirlerine uyarlarsa gözetecektir. Fakat papaz böyle bir düşüncenin saçmalık olduğunu söylüyor.

Ayrıca İsa, müritlerine kendilerine zarar vermeye çalışan biri çıkarsa hiç direnmemelerini ama böylelerini affetmelerini ve Tanrı'nın da onları affetmesi için dua etmeleri gerektiğini söylemiştir. Ama papaz bunun da saçmalık olduğunu belirtiyor. Dediğine göre, biz İsa'nın bize öğrettiği gibi davranırsak, dünyanın düzeni bozulurmuş. Papaz, bize zarar verenlere karşı tek yolun onları hapse atmak, eğer başka bir ülkenin yurttaşlarıysalar onları öldürmek için kılıçlarımızı ve silahlarımızı kuşanmak, evlerini yakmak olduğunu halka öğretiyor. Gördüğün gibi, papaz, İsa'nın sözlerine ne inanıyor, ne de o sözlere uygun davranıyor; sadece inanırmış gibi yapıyor."

"Ama neden rol yapıyor, neden böyle şeyler söylüyor, anneciğim? Bundan ne çıkarı var ki?"

"Çünkü, o da hiç çalışmadan yaşamak istiyor, hayatım."

"İnsanlar onun rol yaptığını bilmiyor mu?"

"Bazıları biliyor. Aylakların çoğu papazın sözlerinin yalan olduğunu biliyor ama inanıyormuş gibi davranıp rol yapıyor ve bunları söylediği için ona para veriyor. Çünkü aylaklar onun işçilere bu yalanları söylemesini istiyor; böylece işçiler çalışmaya devam eder, dillerini tutar ve sadece kendilerini düşünmekten korkar."

"Peki ya işçiler? Onlar papaza inanıyor mu?"

"Pek çoğu inanıyor; çünkü senin gibi birer çocukken, anneleri onlara hiç düşünmeden ne söylerse söylesin papaza inanmaları gerektiğini ve Tanrı'nın onları aylakların kullanması için yarattığını öğretti. Okula gittiklerinde onlara yine aynı şey öğretildi ve şimdi birer yetişkinler ve bunlara gerçekten inanıyorlar. İşe gidip çalışıyorlar ve yaptıkları her şeyi aylaklara veriyorlar; kendileri ve çocukları için geride hiçbir şey kalmıyor. İşte bu

yüzden işçilerin çocuklarının çok kötü giysileri var ve bazen yiyecek ekmekleri bile olmuyor; işte bu yüzden aylaklarla çocuklarının ihtiyaç duyduklarından daha fazla giysileri ve yiyebileceklerinden çok yemekleri var. Bazılarının o kadar çok giysisi var ki, hiç giyemiyorlar bile; o kadar çok yemekleri var ki, bazılarını hiç tatmadıkları oluyor. Kullanamadıklarını ya ziyan ediyor ya çöpe atıyorlar."

"Ben de büyüyüp adam olduğumda" dedi Frankie kıpkırmızı bir yüzle, "işçi olacağım ve birlikte bir sürü şey yaptığımızda, ayağa kalkıp diğerlerine ne yapmamız gerektiğini anlatacağım. Eğer aylaklar gelip bizden yaptıklarımızı almaya kalkacak olursa, hiç memnun kalmayacakları bir karşılık görecekler."

Heyecandan yerinde duramaz olan, ne yaptığının farkında bile olmayan çocuk oyuncaklarını toplayıp teker teker kutusuna fırlatmaya başladı.

"Onlara gelip de elimizdekileri almak neymiş göstericem" diye haykırdı, bir anda sokak diline dönerek.

"Önce, hepimiz bir sıra olup sessiz sedasız bekleyecez. Sonracıma, aylaklar gelip ürettiklerimize el uzatmaya başlayınca yanlarına gidip, 'Bana baksana sen herif, n'apıyon? Hemen elindekini bırak, anladın mı?' diyecez. Eğer hemen ellerini çekmezlerse, sonları çok acı olur inan ki."

Bütün oyuncaklar toplandıktan sonra, Frankie kutuyu kaldırıp, odada her zaman durduğu köşeye paldır küldür bıraktı.

"İşçiler benim onlara ne yapılması gerektiğini söylediğimi görünce nasıl da sevinir, öyle değil mi anne?"

"Bilmiyorum canım; bildiğin gibi pek çok kişi onlara gerçeği anlatmaya çalıştı ama dinlemek istemediler; kulaklarını tıkadılar. Bütün ömürleri boyunca çok çalışmanın ve ürettikleri şeylerin çoğunun hiçbir şey yapmayanlar tarafından ellerinden alınmasının doğru olduğunu sanıyorlar. İşçiler kendi çocuklarının aylaklarınkiler kadar iyi olmadığını düşünüyor ve çocuklarına yeterin-

ce büyüdüklerinde çok çalışmaktan ve bunun karşılığında sadece en kötü yemeklere, giysilere ve evlere sahip olmaktan hoşnut kalmayı öğretiyorlar."

"O halde bence işçiler kendilerinden utanmalı, hem de çok utanmalı, öyle değil mi anne?"

"Şey, bir bakıma kendilerinden utanmalılar; ama onlara ezelden beri şimdiki gibi davranmanın öğretildiğini aklından çıkarmamalısın. Önce, anneleri ve babaları böyle yapmaları gerektiğini söylüyor; sonra, okuldaki öğretmen bunu onaylıyor ve kiliseye gittiklerinde, papaz ve Pazar Okulu öğretmeni onlara aynı şeyi anlatıyor. Bu yüzden, şimdi kendilerinin ve çocuklarının Tanrı tarafından hiç çalışmayanların yararı için yaratıldığına gerçekten inanmalarına şaşırmamalısın."

"Ama kendi mantıkları onlara gerçeği göstermiyor mu? Hiçbir şey yapmayanlar her şeyin en güzeline ve üretilenlerin çoğuna sahip olurken, her şeyi bizzat kendileri yapanların havayı alması nasıl olur da insanların gözünde haklı görünür? Ben bunun doğru olmadığını biliyorum ve sadece altı buçuk yaşındayım."

"Ama sen farklısın, canım; sana bu konuda düşünmek öğretildi. Baban ve ben, bunları sana birçok kez açıkladık."

"Evet, biliyorum" dedi Frankie güvenle. "Ama siz bana bunları öğretmeseydiniz bile, kendi başıma doğruları bulup çıkaracağımdan eminim. Ben öyle sandığınız gibi süt kuzusu değilim."

"Demek ki sen akıllısın; ama eğer işçilerin çoğunluğu gibi yetiştirilmiş olsaydın, gerçeği göremezdin. Onlara kendi mantıklarını kullanmalarının ya da düşünmelerinin çok kötü bir şey olduğu öğretiliyor. Çocukları da şimdi aynı şekilde yetiştiriliyor. Önceki gün okuldan eve geldiğinde, din bilgisi dersiyle ilgili bana neler anlattığını hatırlıyor musun?"

"Aziz Thomas hakkında olanlar mı?"

"Evet. Öğretmenin, Aziz Thomas hakkında ne demişti?"

"Onun kötü bir örnek olduğunu söylemişti; benim Aziz Thomas'tan bile beter olduğumu da sözlerine eklemişti; çünkü bir sürü aptalca soru soruyormuşum. Eğer derste çok fazla söz alacak olursam, kadın çıldırıyor."

"Neden Aziz Thomas'ın kötü örnek olduğunu söylemişti?"

"Çünkü, kendisine söylenenlere inanmak istememişti."

"Tam da bu yüzden işte. Babana bu konuyu açtığında o sana ne söylemişti?"

"Babam, Aziz Thomas'ın bütün havariler sürüsü içindeki tek mantıklı insan olduğunu söyledi" diye cevap verdi Frankie. Sonra sözlerini, "Tabii eğer böyle biri yaşadıysa" diyerek düzeltti.

"Ama baban böyle birinin hiç yaşamadığını söyledi mi sana?"

"Hayır, kendisinin böyle birinin yaşadığına inanmadığını ama öğretmenimin bu konularda söylediklerini dikkatle dinlememi, duyduklarım üzerine düşünmemi söyledi. Büyüyene kadar bekleyecek, sonra kendi mantığımı kullanıp karar verecekmişim."

"İşte, sana böyle davranman öğretiliyor; ama bütün diğer çocukların anneleriyle babaları onlara öğretmenin anlattıklarına hiç düşünmeden inanmalarını söylüyor. Bu durumda, çocukların büyüdükleri zaman kendi başlarına düşünememelerine şaşmamak gerekir, öyle değil mi?"

"O halde, aylaklara nasıl davranmak gerektiğini onlara söylememin bir faydası dokunur mu dersin?" diye sordu Frankie üzüntüyle.

Annesi, parmağını kaldırıp, "Sus ve dinle!" dedi.

"Babacığım!" diye haykırdı Frankie, koşa koşa gidip paldır küldür kapıyı açarken. Koridor boyunca bir koşu tutturdu ve daha Owen sonuncu merdiven dizisinin tepesine ulaşamadan giriş kapısını açtı.

Odaya, tırmandığı merdivenler yüzünden soluk soluğa giren Owen kendini en yakındaki sandalyeye bırakırken karısı, "Neden eve hep bu halde geliyorsun?" diye sordu sitemkâr bir tavırla.

Owen biraz toparlanır gibi olduğunda, "Hep u-nu-tu-yo-rum" dedi. Yorgunluktan süzülmüş bembeyaz yüzüyle sandalyeye yığılıp kalan, yaş giysilerinden sular süzülen Owen gerçekten de korkunç görünüyordu.

Frankie, annesinin babasına bakışını çocuksu bir korkuyla gözlerken, bu bakışta aşırı bir uyarı sezdi.

"Sen hep bunu yapıyorsun" dedi Frankie sızlanarak. "Aklını başına toplayana kadar, annemin sana daha kaç kez bunu söylemesi gerekiyor?"

"Boş ver, dostum" dedi Owen, çocuğu yanına çekip kıvırcık saçlı başından öperken. "Dur bir dinle; bakalım ceketimin içinde duran ve senin için getirdiğim şeyin ne olduğunu tahmin edebilecek misin?"

Sessizlikte, kedi yavrusunun mırıltısı açıkça duyulabiliyordu.

"Yavru kedi!" diye haykıran çocuk, kediyi saklandığı yerden çıkardı. "Simsiyah, üstelik galiba İran kırması. Tam da istediğim gibi."

Frankie önüne yine bir tabak dolusu ekmek ve süt konan kediyle oynamaya kendini kaptırınca, Owen kuru giysiler giymek için yatak odasına gitti; üstünden çıkardıklarıyla ıslak çizmeleri kurusunlar diye ateşin başına yerleştirildikten sonra çaylarını içerlerken eve geç kalmasının nedenini açıkladı.

"Korkarım, yeni bir iş bulması kolay olmayacak" dedi Linden'ı kastederek. "Yazın bile kimse onu işe almaya yanaşmayacak. Adam çok yaşlı."

"O iki çocuk için çok kötü olacak" diye karşılık verdi karısı.

"Evet" dedi Owen acıyla. "En büyük acıyı çocuklar çekecek. Linden'la karısına gelince, tabii ki insan onlara üzülmeden edemiyor; ama acı çekmeyi hak ettikleri gerçeğini göz ardı edemeyiz. Ömürleri boyunca köle gibi çalışıp sefalet içinde yaşadılar. Çalışırken kendi paylarına düşeni fazlasıyla yaptılar ama üretiminde pay sahibi oldukları mallardan hak ettiklerini hiçbir zaman

alamadılar. Gelgelelim, ömürleri boyunca onları soyup soğana çeviren sistemi savundular, korudular ve düzeni değiştirmek için getirilen her öneriyi reddettiler ve alaya aldılar. Böyle insanlar için üzülmek hiç doğru değil; onlar acı çekmeyi hak ediyor çünkü."

Çay faslı bittikten sonra, karısının fincanları toplamasını ve ateşin başında kurutulan giysileri ters yüz etmesini seyreden Owen, birdenbire onun daha önce hiç olmadığı kadar hasta göründüğünü fark etti.

"Bu gece hiç iyi görünmüyorsun, Nora" dedi, karısının yanına gidip ona sarılırken.

"Kendimi iyi hissetmiyorum" dedi kadın, başını kocasının omzuna bitkin bir halde yaslarken. "Bütün gün çok kötüydüm; neredeyse bütün öğleden sonra uzanmam gerekti. Eğer Frankie olmasaydı, belki çayı bile hazırlayamayacaktım."

"Masayı ben kurdum, değil mi anne?" dedi Frankie gururla, "hem odayı da ben topladım."

"Evet tatlım, bana çok yardım ettin" dedi kadın. Frankie annesinin yanına gidip elini öptü.

"Eh, şimdi yatağına gitsen iyi olacak "dedi Owen karısına. "Frankie'yi yatağına ben yatırırım ve başka ne gerekiyorsa yaparım."

"Ama yapılacak o kadar çok iş var ki. Giysilerinin tamamen kuruduğunu görmek isterim; yarın sabah giyeceklerini hazırlamam lazım; sonra kahvaltın sepete yerleştirilecek ve..."

"Ben her şeyi hallederim."

"İşlerimi sana yıkmayı hiç istemezdim" dedi kadın, "çünkü senin de çok yorgun olduğunu biliyorum; ama şimdi kendimi daha iyi hissediyorum."

Yorgunluktan ayakta güçlükle durabilen Owen, "Aman, ben iyiyim" diye karşılık verdi. "Şimdi gidip perdeleri kapatırım, öteki lambayı yakarım. Hadi sen Frankie'ye iyi geceler dileyip hemen yatağına gir."

"Hemen şimdi sana iyi geceler dilemeyeceğim, anne" dedi Frankie, "çünkü babam beni yatağa yatırmadan önce, odanıza getirebilir."

Owen oğluna pijamalarını giydirirken, beriki sevgiyle kedi yavrusunu seyrediyordu. Kedicik ocak önündeki halının üstüne oturmuş, çocuğun her hareketini bir oyunmuş gibi dikkatle gözlüyordu.

"Sence, ona nasıl bir isim vermemiz gerekir, baba?"

"İstediğin her ismi verebilirsin" dedi Owen, hiç düşünmeden.

"Yolun aşağısında oturan bir köpek biliyorum "dedi çocuk, "adı Binbaşı. Binbaşı nasıl? Belki ona Çavuş da diyebiliriz."

Kendinden bahsedildiğini anlayan kedi yavrusu, yüksek sesle mırıldanıp, ordu levazım dairesi üzerine düşeni yerine getirdikten sonra, kendisine hangi rütbe verilirse verilsin aldırmayacağını söylemek istermiş gibi göz kırptı.

"Ama bilmem ki" diyerek sözlerine devam etti Frankie, düşünceli düşünceli. "Askeri rütbeler köpekler için uygun ama kedi yavrusuna fazla gelirler, öyle değil mi baba?"

"Evet, belki de" dedi Owen.

"Bir sürü kediye Tom ya da Kitty ismi veriliyor; ama bizimkine öyle sıradan bir isim koymak istemiyorum."

"Ona, tanıdığın birinin ismini versen olmaz mı?"

"Evet, evet; ona, okulumuza gelen küçük bir kızın ismini koyacağım; çok güzel bir isim: Maud! Bu iyi olur, öyle değil mi baba?"

"Evet" dedi Owen.

Yatağa yatırılmak üzere olduğu gerçeğini birden fark eden Frankie, "Ama baba" dedi, "sen bana masal anlatmayı unuttun gitti; hem bu gece benimle trencilik oynayacağına söz vermiştin."

"Unutmadım ama senin trencilik oynadığını umuyordum; çünkü çok yorgunum, saat de epey geç oldu ve uyku saatin çoktan geçti. Bu gece kediyle birlikte uyuyabilirsin; sana yarın hem iki masal birden anlatırım, hem

birlikte trencilik oynarız. Yarın bir sürü vaktim olacak; çünkü cumartesi."

"Peki o zaman" dedi oğlan, rahatlayarak. "Ben de sen eve gelmeden önce tren istasyonunu yaparım; yerlere tebeşirle ray çizerim, sinyalleri hazırlarım. Duvarlara karşılıklı iki sandalye dayayıp aralarına tel çekerim, telgraf niyetine. İyi fikir, değil mi baba?" Owen, oğluna katıldığını belirtti.

"Tabii ki, her zaman olduğu gibi, yarın da seni karşılamaya geleceğim; çünkü kedime harçlığımla yarım pint süt almaya gideceğim."

Çocuk yatağına yattıktan sonra, Owen esintili oturma odasındaki masaya tek başına oturup düşündü. Evleri çatıya çok yakın olduğu için, gürül gürül yanan şömineye rağmen oda çok soğuktu. Rüzgâr yan duvarların çatıyla bağlantı yerlerinin etrafında uğuldarken apartmanı öyle bir sallıyordu ki, gören az sonra burası yerle bir olacak sanırdı. Masadaki lambanın yarı yarıya yağ dolu haznesi yeşil camdandı. Owen, bu hazneye bilinçsiz bir hayranlıkla bakakalmıştı. Şiddetli rüzgârın eve her saldırısında, lambadaki yağ çalkalanıp haznenin cam duvarlarına minyatür deniz dalgaları gibi çarpıyordu. Lambaya gözünü dikmiş, otururken, Owen geleceği düşünüyordu.

Birkaç yıl önce, gelecek, Owen'ın gözüne muhteşem ve gizemli olanaklarla dolu bir dünya gibi görünüyordu; ama bu geceki düşünceleri onu böyle yanılsamalarla aldatmıyordu çünkü gelecekte yaşanacakların geçmiş yaşananlardan hiç de farklı olmayacağını biliyordu.

Geçmişte yaşananlar, daha birkaç yıl boyunca tekrarlanmaya devam edecekti. O çalışmaya devam edecekti; üç kişilik ailesi hayati gereksinimlerinin çoğu karşılanmadan yaşamayı sürdürecekti. İş bulamadığı zaman, hep birlikte aç kalacaklardı.

Kendi geleceğini umursadığı yoktu; çünkü her ihtimalde ancak birkaç yıl daha yaşayabileceğini biliyordu. İyi yemekler ve giysiler bulabilse, kendine gerektiği gibi

bakabilse bile daha uzun yaşamazdı; ama o gün geldiğinde, karısıyla oğluna ne olacaktı?

Eğer oğlu daha sağlam yapılı, daha az nazik ve daha çok bencil olsaydı, onun için biraz umut beslenebilirdi. Günümüzde geçerli olan sistemde, diğerlerinin canını yakmadan, onlara kimsenin kendisine davranılmasını istemeyeceği gibi davranmadan, insanları kullanmadan, hayatta başarıya ulaşmak imkânsızdı.

Hayatta başarıya ulaşmak için zalim, bencil ve duygusuz olmak şarttı. Diğerlerini bir köşeye itip talihsizliklerinden yararlanmak, fiyat kırmak, rakipleri haklı ya da haksız yöntemlerle ezip geçmek, daima kendi çıkarlarını ön planda tutmak, başkalarının mutluluğuna tamamen kayıtsız kalmak lazımdı.

İşte, ideal karakter buydu. Owen, Frankie'nin karakterinin bu yüce ahlaki idealin yanına bile yaklaşamayacağını biliyordu. Sonra Nora vardı; ya o başının çaresine nasıl bakacaktı?

Bir çeşit dehşet duygusuyla eli ayağına dolanan Owen, ayağa kalkıp odanın içinde dolaşmaya koyuldu. Sonra ateşin başına dönüp, kuruyan giysilerini ters yüz etmeye başladı. Ateşin fazlasıyla yakınına bırakılan çizmelerinin çabucak kuruduğunu ve bu yüzden bir tekinin burnunun tabanından ayrılmaya yüz tuttuğunu fark etti; çizmeyi elinden geldiği kadar onardıktan sonra giysilerinin ıslak taraflarını ateşe çevirdi. Bu işle meşgulken, ceketinin cebinde unuttuğu gazete dikkatini çekti. Hoşnutlukla iç çekerek gazetesini aldı. Burada, düşüncelerini dağıtacak bir şey vardı: Bilgilendirici ya da rahatlatıcı olmasa bile, Büyük Sistem'in kendi bilgelikleri sayesinde işlediğini, sanki daha iyisi asla yapılamazmış gibi komik bir gururla üstüne basa basa ilan eden devlet büyüklerinin halinden hoşnut, saçma sapan beyanatlarına dair haberleri okumak her şeye rağmen ilginç ve eğlenceliydi. Ancak bu gece Owen bunları okumayacaktı; çünkü gazeteyi açar açmaz dikkatini ön sayfadaki bir haberin başlığı çekti.

Bu, bildik yoksulluk suçlarından biriydi. Adam haftalardır işsizdi ve mobilyalarıyla diğer eşyalarını ya satarak ya da rehin bırakarak geçinmeye çalışmışlardı. Ama bu kaynak da sonunda yetersiz kalmış olmalıydı; günün birinde, komşular perdelerin günlerdir açılmadığını, eve tuhaf bir sessizlik çöktüğünü, kimsenin içeri girmediğini, dışarı çıkmadığını sezince, bu evde ters giden bir şeyler olduğuna dair şüpheler almış başını yürümüştü. Polis içeriye girdiğinde, üst kattaki odalardan birinde kadınla iki çocuğun gırtlağı kesik cesetlerini bulmuştu; cesetler, kana bulanmış yatağa yan yana uzatılmıştı.

Odada yatak niyetine zeminin üstüne serilen hasır şilteyle yırtık pırtık giysiler ve battaniyeden başka, ne bir karyola ne de başka bir mobilya vardı.

Katilin cesedi mutfakta bulunmuştu; kollarını iki yana uzatmış, yüzüstü uzanan adam, sağ elinde sıkı sıkı tuttuğu jiletle, hiç kuşkusuz, gırtlağında açtığı yaradan boşalan kan gölünün içinde yatıyordu.

Evde bir lokma yiyecek bulunamamıştı ve mutfak duvarındaki çiviye iliştirilmiş kanlı bir kâğıtta, kurşunkalemle şunlar yazıyordu:

"Bu, *benim* değil, toplumun suçu."

Haberin devamında, bu korkunç suçun adamın uzun süredir çektiği sıkıntıların neden olduğu bir geçici delilik nöbeti sırasında işlenmiş olduğu açıklanıyordu.

"Delilikmiş!" diye mırıldandı Owen, bu ikna edici teoriyi okurken. "Delilikmiş! Bence, eğer karısıyla çocuklarını öldürmeseydi, deli sayılırdı."

Onların acı çekmeyi sürdürmesine göz yummaktansa, hepsini huzurlu bir uykuya yatırmak kesinlikle daha akıllıca ve iyiydi.

Aynı zamanda, adamın bu işi halletmek için bu yolu seçmesinin ne kadar tuhaf olduğunu düşünüyordu; ay-

nı amaca ulaşmak için çok daha temiz, kolay ve acısız yöntemler vardı. Bu tür cinayetlerin neden öyle ya da böyle aynı ölçüde kaba, acımasız ve kanlı bir şekilde işlendiğini merak etti. Hayır, Owen başka bir yöntem kullanacaktı. Gidip bir miktar kömür alacak, sonra kapı ve pencerelerin aralıklarına kâğıt yapıştıracak ve şöminenin hava ayar kapağını kapatacaktı. Kor haline gelen kömürü bir tepsiye ya da başka bir şeye koyup odanın ortasına bırakacak, sonra hepsi birden yatıp uyuyacaktı ve böylece her şeyin sonu gelecekti. Ne acı, ne kan ne de dağınıklık olacaktı.

Ya da kişi zehre başvurabilirdi. Tabii ki, zehir temin etmenin belirli güçlükleri vardı; ama herhalde afyon satın almak için bahane bulmak zor olmasa gerekti. İnsan, farklı dükkânlardan azar azar afyon alıp gerekli miktara ulaşabilirdi. Sonra, çalışırken sık sık kullanmak zorunda kaldığı boyalardan zincifrenin en ölümcül zehirlerden biri olduğunu bir yerlerde okuduğunu hatırladı; hem, fotoğrafçıların sık kullandığı bir çeşit malzeme vardı ki, temin edilmesi çok kolaydı. Tabii ki, insanın zehir kullanırken, büyük acılara neden olanları seçmemesi için çok dikkatli olması gerekirdi. Kullanmadan önce zehrin nasıl etki gösterdiğini öğrenmek çok önemliydi. Bunu yapmak zor olmayacaktı herhalde. Sonra, kitaplarından birinin bu konuda bilgi içerdiğini hatırladı. Kitap rafına gidip o cildi buldu. Pratik Tıp Ansiklopedisi, çok eskiden yazılmış bir kitap olduğu için belki biraz modası geçmişti ama istediği bilgileri içeriyordu muhtemelen. Kitabı açıp içindekiler listesini incelemeye koyuldu. Pek çok farklı konu işleniyordu ama aradığını hemen buldu.

Zehirler: Kimyasal, fizyolojik ve
patolojik açılardan ele alınmıştır.
Aşındırıcı zehirler
Narkotik zehirler
Etkilerini yavaş gösteren zehirler

Zehirlere ayrılan bölümü açıp okumaya başlayınca, bu işe girişmek isteyen insanın elinin altında türlü çeşit, hem de etkisini tam olarak göstereceğine güvenilen, hızlı ve acısız sonuç veren cinsten zehirler bulunduğunu fark edip şaşırdı. Öyle ki, gidip zehir satın almaya bile gerek yoktu. İnsan, gerekli malzemeleri yol kenarlarındaki hendeklerden ve tarlalardan toplayabilirdi.

Ansiklopediyi okudukça, jilet gibi kullanışsız bir yöntemin neden bu kadar popüler olduğunu daha çok merak eder oldu. Neredeyse bütün diğer yöntemler jilete göre çok daha iyi ve kolay uygulanabilirdi. İple boğmak, hatta asmak bile daha iyiydi; gerçi o evde kiriş ya da mertek bulunmadığı için ikinci yöntemin gerçekleştirilmesi biraz zordu. Yine de, adam duvarlardan birine büyük çiviler ya da kancalar çakabilirdi. Bu bağlamda, evlerindeki kapılarda kancalar vardı zaten. Bunun zehir ya da kömürden daha iyi bir yol olup olmadığını düşünmeye koyuldu; Frankie'yi ona yeni bir oyun göstereceğini söyleyip kolayca kandırabilirdi.

Kapılardan birindeki kancaya sağlam bir ip bağlardı ve oyun kisvesi altında, bu iş halledilirdi. Oğlan hiç direnemezdi ve birkaç dakika sonra her şey bitmiş olurdu.

Kitabı bir kenara fırlatıp ellerini kulaklarına bastırdı. Oğlunun can çekişirken kapı panelini döven yumruklarını ve tekmelerini duyar gibi olmuştu.

Sonra, kolları tekrar hissizleşerek iki yana düştüğünde, Owen'a sanki Frankie kendisine sesleniyormuş gibi geldi.

"Baba! Baba!"

Owen, aceleyle kalkıp kapıyı açtı.

"Sen misin, Frankie?"

"Evet. Uzun zamandır sana sesleniyorum."

"Ne istiyorsun?"

"Buraya gelmeni istiyorum. Sana bir şey söyleyeceğim."

"Ne söyleyeceksin, canım? Çoktan uyuduğunu sanıyordum" dedi Owen, oğlu odaya girince.

"İşte konuşacağımız mesele de bu. Kedicik çoktan uyuyakaldı ama ben uyuyamıyorum. Bir sürü yol denedim, koyun bile saydım ama hiçbir işe yaramadı; ben de gelip sana, eğer sakıncası yoksa yanıma gelip benimle biraz oturur musun diye sormaya karar verdim. Eğer biraz elimi tutarsan, belki de çabucak uyurum."

Oğlan, kollarını Owen'ın boynuna dolayıp ona sımsıkı sarıldı.

"Ah babacığım, seni o kadar seviyorum ki!" dedi. "Seni o kadar seviyorum ki, sana ölümüne sarılmak isterdim."

"Eğer bana bu kadar sıkı sarılmaya devam edecek olursan, korkarım, beni boğacaksın."

Oğlan, kollarını gevşetirken hafifçe güldü. "Seni ne kadar çok sevdiğimi böyle göstermem ne kadar saçma olurdu, öyle değil mi baba? Sımsıkı sarılıp boğmak!"

Owen, oğlunun pijamasının omuzlarını düzeltirken, "Evet, saçma olurdu" diye boğuk bir sesle karşılık verdi. "Ama daha fazla konuşma canım, sadece elimi tut ve uyumaya çalış."

"Olur" dedi Frankie.

Çocuk yatağında sessiz sedasız yatar, babasının elini tutup ara sıra öperken uyuyakaldı. Sonra Owen çıt çıkarmadan ayağa kalkıp, kediyi yataktan çıkardı ve örtüleri düzeltip oğlunu alnından hafifçe öptükten sonra öteki odaya döndü.

Odada kedi yavrusu için uygun bir uyku yeri aranırken, Frankie'nin oyuncak kutusu dikkatini çekti. Oyuncakları odanın bir köşesine boşalttıktan sonra, bez parçalarıyla kutunun içine bir yatak yapıp, kutuyu şömine halısının yanına, ateşin karşısına yerleştirdi ve biraz uğraştıktan sonra kediciği yeni yatağında uyumaya ikna etti. Sonra, giysilerinin kuruduğu sandalyeleri ateşten

yeterince uzak bir yere çekip yatak odasına gitti. Nora hâlâ uyanıktı.

Karısına, "Daha iyi misin, hayatım?" diye sordu.

"Evet. Yatağa girdiğimden beri çok daha iyiyim ama giysilerini düşünmeden edemiyorum. Korkarım, sabah kalkar kalkmaz giyebileceğin kadar kurumayacaklar. Kahvaltı bitene kadar evde kalamaz mısın, canım?"

"Hayır, bunu yapamam. Eğer kahvaltıyı burada yaparsam, Hunter artık işe hiç gelmesem de olacağını söyler herhalde. Bugünlerde, tam ücretli başka bir işçiyi işten çıkarmak için bahane bulduğuna çok sevinir."

"Ama yarın sabah da bu geceki gibi yağmur yağarsa, daha işe gidemeden sırılsıklam olursun."

"Bunu düşünüp üzülmenin yararı yok, canım. Hem şu eski ceketi diğer ceketimin üstüne giyebilirim."

"Eski ayakkabılarını gazeteye sarıp yanına alırsan, işe gider gitmez ıslak çizmelerini çıkartıp onları giyebilirsin."

"Evet, olur" diye karşılık verdi Owen. "Hem" diye ekledi karısına güvence vermek için, "yolda biraz ıslansam bile, orada daima ateş yakıyoruz."

"Eh, umarım hava yarın sabaha kadar biraz düzelir" dedi Nora. "Ne korkunç bir gece! Elimde değil, evin yıkılmasından korkuyorum."

Nora uyuduktan sonra bile, Owen uzun süre, gözlerini bile kırpmadan yatağında uzanıp rüzgârın uğultusunu ve çatıya inen yağmurun sesini dinledi...

7

Yok Edici Makineler

"Gel cumartesi, gel!" diye haykırdı Philpot, bir pazartesi sabahı saat yediyi biraz geçerken işbaşı yapmaya hazırlandıkları sırada.

Hava dışarıda hâlâ karanlıktı; ama bulaşıkhane, Crass'ın farklı boyaları ve fırçaları adamlarına dağıtırken önünü görebilmek için yakıp şöminenin üstündeki rafa yerleştirdiği iki mumun titrek ışığıyla biraz aydınlanmıştı.

"Evet, bu hafta hiç bitmeyecekmiş gibi geliyor insana, öyle değil mi?" diye sordu Harlow, paltosunu bir çiviye asıp önlüğüyle gömleğini giymeye koyulmuşken. "İnanın, şimdiden canım çıktı."

Memnun edilmesi daha kolay olan Easton, "Kahvaltı saati gelsin diye İsa'ya dua et" diye homurdandı.

Kulağa çok garip gelebilir ama, adamlardan hiçbiri yaptığı işle gurur duymuyordu. İşçiler işlerini sevmiyordu. Hiçbir iş yapmayanların arasında çok popüler olan yüce "sırf çalışmak için çalışmak" ideali hakkında hiçbir fikirleri yoktu. Bunun aksine, işçiler sabah işyerine geldikleri zaman kahvaltı saatinin gelmesini dilerlerdi. Kahvaltıdan sonra işbaşı yaptıklarında, öğle yemeği saatinin gelmesini, öğle yemeğinden sonra da, günlerden cumartesi, saatlerden bir olmasını isterlerdi.

Bu adamlar bu minvalde günler, yıllar boyu yaşamaya devam eder, saatlerinin dolmasını diler ve farkında olmaksızın ecellerini çağırırlardı.

Bu durum, "sırf çalışmak için çalışmak" idealine inananlara çok sıra dışı gelebilir ama, üretilmesine katkıda bulundukları mallardan kendi paylarına düşeni almalarına izin verilmeyen başkalarının emeğiyle üretilenleri kullanmak, keyfini sürmek ya da israf etmekle meşgul kimseler için gayet normal bir şeydir?

Crass, ayrı kovalara epeyce boya boşalttı.

"Harlow" dedi, "sen ve Sawkins, tabii Sawkins geldiğinde, yukarıya çıkıp en üst kattaki yatak odalarını bu renge boyarsınız. Orada iki mum bulacaksınız. Sadece tek kat boya atılacak; bu yüzden duvarların tam anlamıyla kapanmasına dikkat edin. Sawkins'e göz kulak ol da, işimizi berbat etmesin. Kapılarla pencereleri sen yaparsın, ona da dolaplarla süpürgelikleri yaptırırsın."

"Benden bu kadar" dedi Harlow, ortaya konuşarak. "Onun gibi bir veledi zinaya adam gibi çalışmayı öğreteyim de, şimdiki gibi, normal ücretin altında çalışmaya devam edebilsin."

"Elimde olan bir şey değil ki" diye homurdandı Crass. "Ne olduğunu sen de biliyorsun. Hunter onu boya yapsın diye buraya yolladı; benim de onu işe koymam lazımdı. Elim kolum bağlı."

Tartışmanın daha da büyümesini, Sawkins'in, on beş dakika geçde olsa, işe gelmesi engelledi.

"Bak şu işe; demek gelebildiniz" diye çemkirdi Crass. "Ben de tatile çıktınız sandıydım."

Sawkins, uyuyakalmakla ilgili bir şeyler mırıldandı ve önlüğünü aceleyle üzerine geçirip Harlow'un peşinden yukarıya çıktı.

"Şimdi, bakalım" dedi Crass, Philpot'a dönerek. "Sen ve Newman gidip ikinci katta çalışmaya başlasanız iyi olacak. İşte boyanız, işte bir çift mumunuz. İkiniz birden aynı odaya girip çalışmasanız iyi olur; yoksa Hunter'ın çenesi kapanmak bilmez. Sen ön odayı alırsın, Newman da arka odalardan birine geçsin. Yanınızda biraz dolgu malzemesi götürün. Odalara iki kat boya vu-

rulacak; duvardaki delikleri becerebildiğiniz kadar kapatsanız iyi olur."

"Sadece iki kat mı!" dedi Philpot. "O odalar sadece iki katla bir halta benzemez, hem de bu kadar açık bir renkle."

"Her neyse, sadece iki kat olacak" dedi Crass, sabırsızlanarak. "Hunter böyle dedi; bu yüzden elinizden gelenin en iyisini yapın. Şöyle acele tarafından orta karar bir iş çıkarsanız yeter."

Crass, cebinde bir nüshasını taşıdığı sözleşmenin koşullarına göre, söz konusu odaların duvarlarına dört kat boya sürülmesi gerektiğinden bahsetmeyi gerekli bulmadı.

Crass, Owen'a döndü.

"Bir resim odası var" dedi. "Daha oraya ne yapacağımızı düşünmedim. Onların da düşündüğünü sanmıyorum. Yapılacak her şey fazladan yapılmış olacak; çünkü sözleşmede sadece biraz macun ve tek kat beyaz boya sürüleceği yazıyor. Bu yüzden, Easton'la birlikte gidip işe başlasanız iyi olacak."

Slyme, macunu ellerinin arasında yoğurup ezerek yumuşatmakla meşguldü.

"Cumartesi günü başladığım odayı bitirsem iyi olur, değil mi?" diye sordu.

"Evet" diye karşılık verdi Crass. "Yeterince boyan var mı?"

"Evet" dedi Slyme.

Slyme mutfaktan geçip işinin başına giderken, o sırada kibritlerle meşgul olan, saat sekizdeki kahvaltı molasına çayı yetiştirebilmek için suyu kaynatacak ateşin odunlarını tutuşturmaya çalışan Çırak Çocuk Bert'e yanaştı.

"Tütsülenmiş ringamın pişirilmesini istiyorum" dedi.

"Olur" diye karşılık verdi Bert. "Balığını şuradaki büfenin üstüne bırak; Philpot'la benimkinin yanına."

Slyme, tütsülenmiş ringasını yiyecek sepetinden çıkardı; ama tam gösterilen yere bırakacağı sırada, kendi

balığının diğer ikisinden çok daha büyük bir parça olduğunu fark etti. Bu, düşündürücü bir konuydu. Balıklar piştikten sonra hangisinin kimin olduğunu söylemek güçleşirdi; herhalde ona kendisininkinin yerine daha küçük olanlardan biri düşecekti. Çakısını çıkarıp büyük ringanın kuyruğunu kesti.

"İşte burada" dedi Bert'e. "Benimkinin kuyruğunu kestim; böylece kimin olduğunu anlarsın."

Saat şimdi yediyi yirmi geçiyordu ve diğer işçiler çoktan çalışmaya koyulmuştu. Crass lavaboda elini yıkadı. Sonra mutfağa gitti, büfenin iki çekmesini çıkardı ve birer metre arayla yerleştirdi; ardından, üzerlerine bir kontrplak koydu. Sonra, kazanın altında gürül gürül yanan ateşin karşısında hazırladığı bu oturağa kurulup piposunu tüttürmeye girişti. Oğlan bulaşıkhaneye gitmiş, adamların çaylarını içeceği fincanlarla kupaları yıkamaya koyulmuştu.

Bert on beş yaşlarında, zayıf ve ufak tefek bir oğlandı; yaklaşık 1.45 boyundaydı. Kumral saçları ve fındık rengi gözleri vardı; sadece bir yıldır bu meslekte olduğundan işini doğru düzgün yapmayı beceremediği için kat kat boyaya bulanmış giysileri çok renkliydi. Adamlardan bazıları ona "ayaklı boyahane" lakabını takmış, Bert de bu lakabı alçakgönüllülükle kabullenmişti.

Bu oğlan, yetimdi. Babası, yıllar boyunca her gün canını dişine takarak on üç on dört saat çalışmış bir gar hamalıydı ve bunun doğal sonucu olarak, ailesiyle birlikte sonu gelmek bilmeyen bir yoksulluk içinde yaşamıştı. Ailenin tek çocuğu olan Bert çelimsizdi ama küçüklüğünden beri resme ne kadar yetenekli olduğunu göstermişti; bu yüzden, babası bundan şöyle böyle bir yıl kadar önce öldüğünde, oğlan annesine büyüyünce dekoratör olmak istediğini söylediğinde kadın bu fikri desteklemeye dünden razıydı. Dekoratörlük güzel ve hafif bir işti ve kadıncağız, tıpkı günün birinde oğlunun olabileceğine inandığı kadar iyi bir boyacının en kötü ihtimalle hiçbir zaman aç kalmayacağını düşünüyordu.

Oğluna mümkün olan en iyi fırsatı vermeye karar kılınca, Bert'i şehrin önde gelen firmalarından Rushton & Co.'ya yerleştirmenin yollarını aramaya başladı. Başlangıçta, Mr. Rushton işe giriş parası olarak on pound istedi; oğlan beş yıllık sözleşmeyle firmaya bağlanacak, ilk yıl tek kuruş ücret almayacak, ikinci yıl kendisine haftada iki şilin ödenecek, sözleşme döneminin sonuna kadar haftalığı her yıl birer şilin artırılacaktı. Daha sonra ise, hatır için, kadın son derece yoksul olduğundan sırf aileye iyilik olsun diye, işe giriş parası olarak beş pound almayı lütfen kabul etti adam.

Beş pound, yıllar boyu dişlerinden tırnaklarından artırarak biriktirdikleri bütün servetleriydi; ama zavallı kadın, oğlunun vasıflı bir işçi olabilmesi için bu parayı gönül rızasıyla verdi. Böylece, beş yıllığına Rushton & Co.'ya bağlanan Bert, artık bir çırak olmuştu.

İlk birkaç ay boyunca hayatı avludaki boyahanede geçti; burası kilerle ahır bozması bir yerdi. Burada, zehirli pigmentler ve sair boyacılık malzemeleriyle etrafı çevrilen genç zanaatkâr genellikle tek başına çalışır, işçilerin dışarıda bitirdikleri "işlerden" sonra getirdiği kirli boya kovalarını temizler, arada sırada Mr. Hunter'ın ya da alt kademedeki ustabaşıların talimatları doğrultusunda boya karışımları hazırlardı.

Kimi zaman ondan işçilere malzeme (birbirinden ağır boya ya da beyaz kurşun yükleri) götürmesi istenir, kimi zaman zayıf kollarının güçsüzlükten tek seferde sadece birkaç metre taşıyabildiği boya ya da badana kovalarını yüklenirdi.

Narin ve çocuksu bedeni, arada sırada tıpkı bir yetişkin gibi taşıdığı bir merdivenin ya da kontrplak parçasının ağırlığı altında iki büklüm olmuş, sendeleye sendeleye ilerlerken görülürdü.

Aynı anda birçok paketi taşımayı ise iyi becerirdi: Her eline birer tane alır, diğerlerini iple bağlayıp boynuna asardı. Gelgelelim, kimi zaman taşıyabileceğinden çok yükü olurdu; o zaman paketler önünde ittiği ya da

peşinden sürüklediği bir el arabasına yüklenip uzak yerlere götürülürdü.

O ilk kış, oğlanın günleri genellikle rutubetli, kötü kokulu, taş döşeli, soğuğu kırmak için bile ateş yakılmayan boyahanede geçmişti.

Ama Bert, bu koşullara zorlanmadan katlanmıştı. Ergenlik çağının bilinçsizliğiyle, çok sıkı bir şekilde ve neşe içinde çalışmıştı. Zaman ilerledikçe, çocukluk hayallerine ulaşmıştı; artık, yetişkinlerle birlikte işe gönderiliyordu! Olumlu ruh halini korudu; daima birlikte çalıştığı işçilerin arzularını yerine getirmeye çalışıyordu.

Çok geçmeden, büyük bir sevgi ve hayranlıkla baktığı, ne zaman özel ve incelikli bir iş çıksa hepsini yapan kişi olarak gördüğü Owen'ın gözdesi olmuştu. Ne zaman bir fırsatını yakalasa, Bert çocuk kurnazlığıyla bir plan yapar, Owen'ın yanına yardımcı olarak gönderilmenin bir yolunu bulurdu ve beriki de bulduğu her fırsatta oğlanın kendisine yamak olarak verilmesini isterdi.

Bert'in Owen'a saygısı, çocuğun hayalleriyle dalga geçme itiyadında olan Crass'a duyduğu nefretle eşitti. "Hele bir adam gibi boya yapmayı öğren de, ileride gereksiz işler yapmayı düşünüp hayal kuracak çok zamanın olur" derdi Crass.

O sabah, fincanlarla kupaları yıkamayı bitirdikten sonra, Bert diğerleriyle birlikte mutfağa dönmüştü.

"Şimdi bakalım" dedi Crass düşünceli düşünceli. "Herhalde çayı bakraca koydun."

"Evet."

"Şimdi bir iş istiyorsun, öyle mi?"

"Evet" diye karşılık verdi çocuk.

"Eh, o halde bir kova suyla o eski fırçayı ve paspası al, gidip kilerin tavanıyla duvarlarındaki eski badana ve boya kalıntılarını temizle."

"Olur be" dedi Bert. Bulaşıkhaneye giden kapıya geldiğinde, geriye dönüp şöyle dedi:

"Bizimkilere kahvaltı için üç tütsülenmiş ringa pişirmem lazımdı."

"Boş ver sen ringaları" dedi Crass. "Ben hallederim."

Bert kovayla fırçayı kaptı, lavabodan kovaya biraz su doldurdu, kısa bir merdivenle kontrplak alıp, kontrplağın bir ucunu kilerin alt rafına, diğerini merdivene dayadı ve Crass'ın talimatlarını yerine getirmeye koyuldu.

Kilerin içi çok soğuk, rutubetli ve berbattı ve mum manzarayı daha sefil hale getiriyordu. Bert ürperdi. Ceketini giymek isterdi ama böyle bir işte ceket giymek söz konusu bile olamazdı. Su kovasını raflardan birine yerleştirip kontrplağa tırmandı; fırçayı sudan çıkarıp tavanın bir kısmını ıslattıktan sonra ıslak bölgeyi fırçayla kazımaya koyuldu.

Henüz çok becerikli sayılmazdı ve o tavanı kazırken fırçadaki su saptan aşağı süzülüp elini ve kolunu ıslattı; gömleğinin kıvrık kollarını sırılsıklam etti. Tavanı yeterince kazıdığında, fırçayla becerebildiği kadar tekrar ıslattı; sonra, işini tamamlamak için elini kovaya daldırdı ve paspası çıkarıp tavanın ıslak kısmını silmeye başladı. Sonra paspası tekrar kovaya attı ve soğuktan uyuşan parmaklarındaki kan dolaşımını tekrar sağlamak için ellerini salladı. En sonunda, Crass'ın hâlâ ocak başında oturduğu ve bir çubuğa taktığı ringaları kızarttığı mutfağı gözledi. Bert yukarı katlara ya da başka herhangi bir yere gidebilmeyi diledi; böylece ateşin başında ısınabilecekti.

Crass'ı kapıdaki çatlaktan kötü kötü süzerken, "Ringaları pekâlâ bana pişirtebilirdi" diye söylendi. "Böyle soğuk bir sabahta, bundan güzel iş olamaz."

Raftaki su kovasını biraz daha ileri alıp, işine devam etti.

Az sonra, ateşin başında oturan Crass koridordan kendisine doğru yaklaşan birinin ayak seslerini duydu. Suçlu suçlu yerinden fırlayıp, piposunu yeleğinin cebine sokuşturdu ve aceleyle bulaşıkhaneye girdi. Gelenin, hiç beklenmedik zamanlarda damlama itiyadındaki Hunter olduğunu düşünüyordu; ama davetsiz misafir Easton çıktı.

Crass mutfağa geri döndüğünde, Easton ona, "Ufaklığın kızartmasını istediğim bir parça 'bacon'ım var" dedi.

Saatine bakan Crass, "İstersen kendin de pişirebilirsin" dedi dostça bir tavırla. "Saat sekize on var."

Easton, on beş gündür Rushton & Co. için çalışıyordu ve Crass'a birkaç kez içki ısmarlayacak kadar iş bilir bir insandı. Bunun sonucu olarak, Beyefendi Hazretleri'nin gözünde iyi bir yeri vardı.

Easton'la Owen'ın resim odasında yaptıkları işi kasteden Crass, "Nasıl gidiyor?" diye sordu. "Herhalde arkadaşınla pek kaynaşamamışsınızdır."

"Hayır, bu sabah ağzını bıçak açmıyor ve fena halde öksürüyor. Hem beni tanırsın; herkesle geçinmesini bilirim" dedi Easton.

"Ben de senin gibiyimdir ama, o budala herifin laflarını dinlerken canım sıkılıyor doğrusu. Ona göre, etrafımızdaki her şey yanlış. Bir gün din diye tutturuyor, öbür gün siyasete atlıyor, daha ertesi gün başka bir konu bulup çıkarıyor."

"Evet, çok tantana ediyor, çok" diyerek şefini onayladı Easton, "ama ben o budala herife kulak asmıyorum zaten. En iyisi bu."

"Tabii ki, işlerin bugün biraz kötüye gittiğini hepimiz biliyoruz" diyerek sözlerini sürdürdü Easton, "ama onun gibiler başımızda olsaydı, halimiz nice olurdu."

"Bence de" diye karşılık verdi Easton.

Crass, yeleğinin cebinden küçük bir gazete kupürü çıkarırken, "Gelecek sefer zırvalamaya başladığında ona vermek üzere bir ilaç hazırladım" dedi. "Oku bunu, *Obscurer*'dan kestim."

Easton gazete kupürünü alıp okudu. "Çok iyi" dedi iade ederken.

"Evet, bu yazının bizimkinin çenesini kapatacağını sanıyorum. Önceki gün fakirlik ve işsiz kalan erkeklerden bahsedilirken makineler hakkındaki sözlerimin karşısında nasıl da apışıp kaldığını hatırlarsın, öyle de-

ğil mi? Bana cevap bile veremedi! Tuttu, bambaşka konulardan bahsetti."

Olayı hiç mi hiç hatırlamayan Easton, "Evet, cevap bile veremediğini iyi hatırlıyorum" dedi.

"Niyetim, kahvaltı saatinde bu konuyu açıp onunla uğraşmak. Onun lafın altından böyle rahatlıkla sıyrılması için hiçbir neden göremiyorum. Önceki gece, "Cricketers"ta aynı konudan bahseden biri vardı; herif siyaset miyaset mevzularıyla çok ilgileniyor ve tıpkı benim gibi düşünüyordu. Şu yeni icat makineler yüzünden sürüyle adam işinden gücünden olurken, başka bir sebep aranırmış gibi sanki!"

"Tabii ki" dedi Easton, "bunu herkes bilir."

"Bir gece bizimle "Cricketers"a takılmalısın. Oraya sağlam herifler geliyor."

"Evet, gelirim herhalde."

"Sen nereye takılıyorsun?" diye sordu Crass, biraz duraksadıktan sonra.

Easton güldü. "İnan olsun, doğruyu söylemek gerekirse, son günlerde dışarı çıktığım yok. Uzun zaman boşta gezdim de."

"Doğru söze ne denir, değil mi?" dedi Crass. "Ama işimiz bitene kadar burada emniyette sayılırsın. Sadece gözünü dört aç ve sabahları geç kalayım deme. Pinti moruğu geç kalanlara ifrit olur."

"Emrin olur" diye karşılık verdi Easton. "Yapılacak bir sürü iş varken, sallanıp tembellik etmeyi hiç sevmem doğrusu. İnsan işi olmayınca perişan oluyor."

"Doğrudur" dedi Crass, güvenle. "Aramızda kalsın ama, ne demişler, yerin kulağı vardır; o lanet Mr. Owen'ın burada uzun süre tutunabileceğini, sanmıyorum. Pinti, lanet herifin yüzünü görmeye bile dayanamıyor."

Easton, Pinti'nin kimsenin yüzünü görmeye dayanamadığını söylemeyi aklından geçirdi ama ağzını açmadı ve Crass sözlerini sürdürdü:

"Owen'ın siyaset, din ve diğer konularda dırdır ettiği, şirketin malzemeden çaldığını söylediği hep kulağına

gitmiş. Böyle konuşmalar insana hayır getirmez, bilmez misin?"

"Tabii ki öyle."

"Hunter onu uzun zaman önce kovacaktı ama Owen'ı işe alan kendisi değilmiş. Owen'ı Rushton işe almış. Owen çalışmalarından örnekler alıp Patron'a götürmüş mü ne."

"Hani dükkânın vitrininde asılı olanlar mı?"

"Evet!" dedi Crass, küçümseyerek. "Ama doğru düzgün boya yapmayı beceremez. Tabii ince işleri, süslemeleri, hattatlığı falan biliyor; ama öyle işler çok az çıkıyor. Normal boyaya gelince, Sawkins de, diğerleri de onun kadar iyidir!"

"Evet, bence de öyle" diye karşılık veren Easton, bu konuşmadaki rolünden ötürü utanç duymaya başlamıştı.

Bir süreliğine Bert'in varlığını aklından çıkaran Crass, içgüdüsel olarak sesini alçaltmıştı; ama ellerini pantolonunun ceplerine sokup ısıtmak için işini bırakmış olan çocuk, içerisini dikkatle dinleyerek konuşmanın her sözcüğünü duymayı başarmıştı.

"Eğer gerçekleri bilselerdi, şirkete asla iş miş vermeyecek çok kişi olduğunu sen de biliyorsun" diyerek sözlerine devam etti Crass. "Onun gibi bir veledi zinayı çalışsın diye bir hanımefendinin ya da beyefendinin evine göndermek ne saçmalık... Üstelik, aşağılık bir ateist!"

"Evet, böyle düşününce çok saçma geliyor."

"Mesela ben kendi hanımımı tanırım; ateistin tekini asla kapımızdan içeri sokmaz. Zamanında bir kiracı aldıydık ve bizim hanım da onun özgür düşünceli midir nedir, işte onlardan olduğunu keşfetmişti. Sonunda, kiracıyı göz açıp kapayıncaya kadar evden sepetlediydi."

Konuyu değiştirme fırsatı çıktığı için çok sevinen Easton, "Laf açılmışken" dedi, "kiralık oda arayan birilerini tanıyor musun? Bizde fazladan bir oda var ve benim hanım onu kiraya vermek istiyor."

Crass bir süre düşündü. "Doğrusu, tanıyorum diyemem" diye karşılık verdi, şüpheyle. "Slyme, geçen hafta kaldığı pansiyondan taşınmak istediğini söylediydi ama, başka yer buldu mu, bulmadı mı bilmem. İstersen ona sor. Başka kimseyi tanımıyorum."

"Onunla konuşurum" diye karşılık verdi Easton. "Saat kaç oldu? Kahvaltı vakti neredeyse gelmiştir."

"Öyle inan ki; saat tam sekiz" diye haykırdı Crass ve düdüğünü çıkarıp diğerlerine kahvaltı saatinin geldiğini haber vermek için uzun uzun öttürdü.

Kahvaltı sırasında Harlow, "İhtiyar Jack Linden'ı buradan kovulduktan sonra gören oldu mu?" diye sordu.

"Cumartesi günü onu gördüm" dedi Slyme.

"Ne iş yapıyormuş?"

"Bilmem ki, konuşacak vaktim olmadı."

"Yok, iş bulamamış" dedi Philpot. "Onu cumartesi gecesi gördüm; bana işten çıkarıldığı günden beri avare avare dolaştığını söyledi."

Philpot, Linden'a bir şilin "ödünç" verdiğini ve parasını geri alabileceğini hiç sanmadığını ise söylemedi.

"Öyle kolay kolay iş bulamaz o" dedi Easton. "Adam çok yaşlı."

"Onu kapı dışarı ettiği için Pinti'yi suçlayamayız ki" dedi Crass, biraz duraksadıktan sonra. "Herif kaplumbağa hızıyla çalışıyordu."

"Merak ediyorum, acaba onun yaşına geldiğinde sen hangi hızla çalışacaksın?" dedi Owen.

Crass, zayıf bir kahkaha attıktan sonra, "Belki de o yaştayken çalışmak istemiyorumdur" dedi. "Biriktirdiğim parayla geçinirim."

"Bence, İhtiyar Jack'in yapacağı en iyi şey sendikaya başvurmak" dedi Harlow.

"Evet, bence de en doğrusu bu" dedi Easton, gerçekçi bir tavırla.

"Ne görkemli bir son, öyle değil mi?" dedi Owen. "Bir ömür köle gibi çalıştıktan sonra, en sonunda suçlu muamelesi görmek."

"Suçlu muamelesi derken ne kastettiğini hiç anlayamadım" diye bağırdı Crass. "Bence suçluların keyfi yerinde ve bizim de çalışıp para kazanmamız gerekiyor."

"Amanın, Tanrı aşkına bir kavga daha başlatmayın" dedi Harlow, Owen'a hitap ederek. "Geçen hafta yeterince kavga gördük. Patron'un çalışamayacak kadar ihtiyar bir adamı işte tutmasını bekleyemezsin."

"Elbette" dedi Crass.

Philpot hiçbir şey söylemedi.

"Sürekli homurdanmanın maksadını anlayamıyorum" dedi Crass. "Bu işler düzelmez. Emekten tasarruf eden makinelerin icadından beri, herkese yetecek kadar iş kalmadı zaten."

"Elbette" dedi Harlow, "bir zamanlar yaptıkları işler şimdi makineler tarafından yapılan insanların yeni işler bulması gerek. Mesela, bazıları tutup bizim mesleğe giriyor; sonuçta etrafta bir sürü boyacı ve herkese yetmeyecek kadar iş oluyor."

"Evet" diye haykırdı Crass, neşeyle. "Ben de tam bunu söylüyordum. Makineler, yoksulluğun gerçek nedenidir. Önceki gün tam bunu söylemiştim."

"Makinelerin işsizliğin nedeni olduğuna şüphe yok" dedi Owen, "ama yoksulluğun nedeni makineler değil. Bu, tamamen başka bir konu."

Diğerleri, alaylı bir şekilde güldü.

"Şey, bana ikisi de aynı konuymuş gibi geldi" dedi Harlow ve ona neredeyse herkes katıldı.

"Bence ikisi de aynı konu değil" diye karşılık verdi Owen. "Benim fikrimce, birer işimiz olduğu zaman bile hepimiz yoksulluk içindeyiz; işten çıkarıldığımız zaman içine düşürüldüğümüz durumun gerçek adı ise mahrumiyettir."

Kısa bir sessizlikten sonra, Owen sözlerine, "Yoksulluk" diye devam etti, "hayati gereksinimlerin tam olarak karşılanamamasıdır. Bu tür mallar, insanların bütün ihtiyaçlarının gerektiği gibi karşılanamayacağı kadar kıt ya da değerli ise, bu, insanlar yoksulluk çekiyor demek-

tir. Eğer hayati gereksinimlerin bol bol üretilmesini mümkün kılan makinelerin bu kıtlığın kaynağı olduğunu düşünüyorsanız, bence sizin aklınızdan zorunuz var demektir."

"Tabii tabii, hepimiz birer budalayız, sen hariç" diye çemkirdi Crass. "Millete akıl dağıtılırken sana o kadar büyük bir pay düşmüş ki, başkalarına aklın kırıntısı bile kalmamış."

"Eğer aklınızdan zorunuz olmasaydı" diyerek sözlerine devam etti Owen, "hepimizin 'Çok İşi' olabileceğini ama buna rağmen mahrumiyet içinde yaşayabileceğimizi görürdünüz. Kibrit kutusu, erkek ya da kadın gömleği yapmak için anne, baba ve çocuk olmak üzere ailece günde on altı ya da on sekiz saat çalışan o zavallı insanların 'Çok İşi' var mesela; ama ben onlara hiç imrenmiyorum. Belki de makineler olmasaydı ve kıt kanaat geçinmek için günde on üç on dört saat çalışmak zorunda kalsaydık, yoksulluk çekmeyeceğimizi düşünüyorsunuz, öyle mi? Sonra da, ben aklınızdan zorunuz var deyince söyleniyorsunuz! Eğer makineler olmasaydı, bir gün Gümrük Vergisi Reformu'nun işsizliğin ilacı olduğunu, ertesi gün makinelerin işsizliğin gerçek nedeni olduğunu söyleyemeyecektiniz! Makineler olmasaydı Gümrük Vergisi Reformu bir halta yaramazdı, öyle değil mi?"

"Gümrük Vergisi Reformu, ticaretin kötü gidişinin ilacıdır" dedi Crass.

"O halde, Gümrük Vergisi Reformu var olmayan bir hastalığın ilacıdır. Eğer zahmet edip konuyu araştırmaya girişseydin, ticaretin hiçbir zaman bugünkü kadar iyi gitmediğini öğrenirdin. Her türden malların üretimi, bu ülkede üretilen ve ihraç edilen malların miktarı hiçbir zaman bu kadar yüksek olmamıştı. Ticarete yatırılan servet, hiçbir zaman bu kadar büyük olmamıştı; ama aynı zamanda, az önce kabul ettiğin gibi, ücretlerden tasarruf sağlayan makinelerin sanayiye girişi ve kullanımının artışı sayesinde, çalışan nüfus sürekli olarak aza-

lıyor." Cebindeki not defterini çıkaran Owen sözlerine devam etti: "Bende, *Daily Mail Year Book*'un 33. sayfasından kopyaladığım 1907 yılının bazı rakamları var. Şöyle deniyor: 'Birleşik Krallık'taki fabrikaların ve ürettikleri değerlerin büyük ölçüde artmasına rağmen, 1895-1901 yılları arasında bu fabrikalarda çalışan erkek ve kadın sayısının mutlak şekilde azalması son derece dikkat çekici bir olgudur. Bu durum, hiç şüphesiz insan emeğinin yerini makinelerin almasının bir sonucudur.'

Acaba Gümrük Vergisi Reformu bu sorunu çözecek mi? Dış menşeli bütün mallara vergi koyarsak, iyi ve şefkatli kapitalistler ücretten tasarruf sağlayan makineleri kullanmaktan vazgeçecek mi? Sence 'serbest ticaret' dediğin o şey, bize bu konuda yardımcı olacak mı? Yoksa Lordlar Kamarası'nı kapatmanın, Kilise'yi dağıtmanın, işlerinden çıkarılan işçilerin tekrar iş bulmasını sağlayacağını mı sanıyorsun? Senin de kabul ettiğin gibi, makineler işsizliğin gerçek nedeni olduğuna göre, bu konuda sen ne yapacasın? Senin ilacın nedir?"

Hiç kimse karşılık vermedi; çünkü hiçbiri ilacı bilmiyordu ve Crass bu konuyu tekrar açtığı için pişman olmuştu.

"Yakın gelecekte" diyerek sözlerine devam etti Owen, "atların yerini motorlu arabaların ya da elektrikli tramvayların alması pekâlâ mümkündür. Atların hizmetine artık gerek kalmayacağına göre, bu hayvanlardan sadece birkaçı dışında, kalanlar ölüme terk edilecek. Bir daha eskisi kadar çok at yetiştirilmeyecek. Yok edilmelerine göz yumdukları için atları suçlayamayız. Onların, olup bitenleri kavrayacak kadar aklı yok. Bu yüzden, kendi türlerinin çok sayıda üyesinin ölümüne sessizce boyun eğecekler.

Az önce konuştuğumuz gibi, bir zamanlar insanlar tarafından yapılan işlerin çoğunu artık makineler yapıyor. Bu makineler birkaç kişiye ait. Bu birkaç kişinin menfaati için makineler çalıştırılıyor; tıpkı eskiden o işlerde insanların çalıştırıldığı gibi. Bu birkaç kişinin çok

sayıda işçinin hizmetine ihtiyacı kalmadı artık; bu yüzden, onlar da insanları yok etmeyi öneriyor! Varlığına gerek duyulmayan insanların açlıktan ölmesine göz yumuluyor! Üstelik, onlara evlenip çocuk yetiştirmenin yanlış olduğu öğretiliyor; çünkü Birkaç Kutsal Kişi'nin eskisi kadar çok sayıda çalışana ihtiyacı kalmadı!"

"Doğrudur ve sen bunu asla engelleyemezsin, dostum!" diye bağırdı Crass.

"Neden engelleyemeyelim ki?"

"Çünkü bu olmaz!" diye haykırdı Crass öfkeyle. "Bu imkânsız!"

"Sen, eskiden beri her şeyin yanlış olduğunu söyler dursun" diyerek sızlandı Harlow, "bir gün de, yanlış işlerin nasıl düzeltileceğini söylesen ya!"

"Bence, hiçbiriniz bunu öğrenmek istemiyorsunuz. Yanlışların düzeltilebileceği size ispatlansaydı bile, pek çoğunuzun canı sıkılırdı ve bunu engellemek için elinizden geleni yapardınız."

"Kendisi de bilmiyor ki" diye tısladı Crass. "Ona göre, Gümrük Vergisi Reformu bir halta yaramazmış, serbest ticaret beş para etmezmiş, zaten her şey kökünden yanlışmış! Ama yanlış gidişin nasıl durdurulacağı sorulunca, süt dökmüş kediye döner!"

Crass, makineler tartışmasının sonucundan pek memnun değildi; ama düşmanını başka bir konuda yere serebileceğini umduğu için içi rahattı. Cebindeki gazete kupürüne cevap vermek yürek isterdi! Bir meseleyi gazeteye, beyaz kâğıt üzerine siyah mürekkeple aktardığınızda artık ondan kurtulamazdınız. Eğer bu görüş doğru olmasaydı, böyle bir gazetede neden yer alsındı ki? Gelgelelim, şimdi saat neredeyse sekiz buçuk olduğu için zaferini başka bir sefere ertelemeye karar verdi. Önemli bir konuyu aceleye getirmek doğru değildi zaten.

8

Merdivendeki Şapka

Kahvaltıdan sonra, birlikte resim odasında çalıştıkları sırada, Owen'a yaranmak isteyen Easton iş arkadaşının kulağını bükmeye karar verdi ve Crass'la yaptıkları konuşmanın ana fikrini usulca ifşa etti.

"Tabii ki, bunu sana benim anlattığımı sağda solda söylemen gerekmez, Frank" dedi "ama olanları mutlaka sana söylemem gerektiğini düşündüm. Ne düşünürsün bilmem ama, Crass senin dostun değil."

"Bunu uzun zamandır biliyordum, dostum" diye karşılık verdi Owen. "Yine de anlattıkların için teşekkür ederim."

"O lanet sürüngen benim de, başka kimsenin de dostu değil" diyerek sözlerine devam etti Easton, "ama bu onunla ters düşmemizi gerektirmez; çünkü herifin gidip Hunter moruğuna neler yumurtlayabileceğini tahmin bile edemeyiz."

"Evet, insan bunu aklında tutmalı."

"Konu sen olunca, tabii ki hepimiz adamın derdinin ne olduğunu biliyoruz" dedi Easton. "Şirkette işi kendisinden daha iyi bilen birinin olmasına katlanamıyor; bu yüzden işinden olabileceğini sanıyor."

Owen, acı acı güldü.

"Bu yüzden benden korkmasına gerek yok ki. Bana teklif edilse bile, onun yerine geçmek istemezdim."

"Ama o öyle düşünmüyor" diye karşılık verdi Easton, "işte bu yüzden seni sırtından vuruyor."

"Sanırım, Hunter hakkında söyledikleri doğrudur" dedi Owen. "Buraya her gelişinde, beni işten kovulmama bahane olacak bir şeyler yapmaya ya da söylemeye kışkırtmaya çalışır. Eğer herifin neyin peşinde olduğunu anlayıp gözümü dört açmasaydım, çoktan eline bir koz vermiş olurdum."

Bu arada hâlâ mutfaktan çıkmayan Crass, piposunda kalan tütünü bitirmek için ateşin başındaki oturağına kurulmuş oturuyordu. Cebindeki not defterini çıkarıp, kurşunkalemle bir şeyler yazmaya başladı. Piposunu bitirdiğinde, küllerden kurtulmak için tütün yuvasını ızgaraya vurup silkeledi ve pipoyu yeleğinin cebine yerleştirdi. Sonra, defterin yazı yazdığı yaprağını koparıp ayağa kalktı ve Bert'in hâlâ eski badanayı kazımakla meşgul olduğu kilere gitti.

"Daha bitiremedin mi? Bütün gün burada oyalanmanı istemiyorum."

"Pek bir şey kalmadı" dedi oğlan. "Alt rafın altındaki şu kısım da bitti miydi, başka işim kalmayacak."

"Evet, bakıyorum da pek güzel bir iş çıkarmışsın, aferin sana!" diye kükredi Crass. "Şu yerlerin haline bak, her taraf su içinde!"

Bert, yere suçlu suçlu bakarken kıpkırmızı oldu.

"Ben temizlerim" dedi kekeleyerek. "Duvarın kalan kısmını bitirir bitirmez, her yeri paspasla alırım."

Crass, bir kutu boya ve birkaç fırça alıp ateşin altına biraz daha odun attıktan sonra, mutfaktaki ahşap kısımları ağır ağır boyamaya girişti. Çok geçmeden Bert içeri girdi.

"Kileri bitirdim" dedi.

"Zamanını da bitirdin. Bundan sonra ya elini çabuk tutarsın ya da işten çıkarsın."

Bert cevap vermedi.

"Şimdi, sana verecek başka bir işim var. Sen resim yapmayı seversin, öyle değil mi?"

"Evet, biraz" dedi çocuk, utançtan kızararak.

"O halde" dedi Crass, not defterinden kopardığı yaprağı çocuğa uzatarak, "avluya gidip şu listedekileri al, arabaya koyup hemen buraya taşı. Sakın sallanayım deme. Gitmeden önce kâğıda bak, her şeyi iyice anladığından emin ol. Hata yapmanı istemiyorum."

Bert, kâğıdı aldı ve biraz güçlükle aşağıdaki listeyi okumayı başardı.

2,5 metrelik merdiven
Yarım galon Plastor çözücü
1 kova badana
6 kilo beyaz kurşun
Yarım galon ketentohumu yağı
Kutu kutu terebentin

"Hepsini bir tamam getiririm."

"Büyük arabayı alsan iyi olur" dedi Crass, "çünkü arabayı geri götürürken, jaluzileri de yanına almanı istiyorum. Jaluziler boyahanede boyanacak."

"Olur."

Oğlan çıktıktan sonra, Crass diğerlerinin ne durumda olduğunu görmek için evin içinde teftişe çıktı. Bu iş bitince, mutfağa dönüp boyasına devam etti.

Crass otuz sekiz yaşında, ortadan biraz daha uzun boylu ve şişman bir adamdı. Çok gür, siyah kıvırcık saçları vardı ve aynı renkte kısa sakal bırakırdı. Kafası gövdesine göre büyüktü; ama alnı dar ve kafasının tepesi de düzdü. Ahbaplarıyla birlikteyken, şişmanlığının iyi bir tabiatın ve iç rahatlığının sonucu olduğunu söylerdi. Ahbapları ise, onun arkasından konuşurken şişmanlığını biraya bağlardı; bazıları o kadar ileri giderdi ki, ondan "fıçı" diye bahsederdi.

Bu sabah, gürültü patırtı çıkaran cinsten bir iş yapılmıyordu. Marangozlar ve kiremitçiler geçici olarak başka bir "işe" gönderilmişti. Gelgelelim, mutlak bir sessizlik de yoktu. Crass birbiriyle konuşan, kimi zaman bir

odadan diğerine bağıran adamlarının sesini duyabiliyordu. Arada sırada müzikhol şarkılarını ya da Moody ve Sankey melodilerini söyleyen Harlow'un sesi evi çınlatıyordu; bazen diğerleri de katılıp bir koro oluşturuyor ya da domuz ciyaklamaları ve kedi miyavları çıkartarak şarkıcıya sataşıyordu. Bir iki kere, Crass onlara daha az gürültü çıkarmalarını söyleyecek gibi olduysa da, kendini tuttu; eğer Nemrut gelip onları duyarsa, bu hiç iyi olmazdı. Tam adamlarına şamatayı kesmelerini söylemeye karar vermişti ki, patırtı kendiliğinden kesildi ve Crass, fısıltılar duydu:

"Bakın hele! Bir gelen var."

Evde çıt çıkmaz olmuştu.

Crass, piposunu gözlerden gizleyip mutfaktaki tütün kokusunu dağıtmak için arka kapıyı ve pencereyi açtı. Sonra, merdivenlere paldır küldür tırmanıp, eskisine göre daha hızlı çalışmaya başladı. Herhalde Pinti gelmişti.

Bir süre sessiz sedasız çalıştı ama mutfağa gelip giden olmadı; gelen her kimse, üst kata çıkmış olmalıydı. Crass, dikkatle etraftaki sesleri dinledi. Acaba kim gelmişti? Gidip kimin geldiğine bakmayı çok isterdi istemesine ama, gelen eğer Nemrut ise, Crass iş başındayken yakalanmayı tercih ederdi. Bu yüzden bir süre daha bekledi ve az sonra üst kattan gelen sesleri duyar gibi oldu ama sesin sahibini çıkaramadı. Tam sesleri daha iyi duyabilmek için koridora çıkacaktı ki, davetsiz misafir merdivenlerden inmeye başladı. Crass, bir kez daha işine sarıldı. Ayak sesleri, mutfağa çıkan koridordan geliyordu artık. Ağır aksak, güçlü ve ezici adımların atıldığı duyuluyordu; bu ses, kalın tabanlı ayakkabı giyen biri tarafından çıkarılıyor olamazdı. Gelenin Pinti olmadığı kesindi artık.

Ayak sesleri mutfağın zeminini çınlatmaya başlayınca, Crass dönüp arkasına baktı ve çok uzun boylu, şişman bir adamla göz göze geldi. Bu kişinin geniş, etli, kaba hatlı, sinekkaydı tıraşlı bir suratı, bir çift, koca-

man çenesi vardı; teni ise çiğ "bacon"ın renginde ve görünüşündeydi. Kocaman bir etli burun ve zayıf görünüşlü, solgun mavi gözler, çipil denecek kadar kirpiksiz ve kızarık gözkapakları suretini tamamlıyordu. Yumuşak dana derisi çizmelere sokulmuş kocaman, tombul ayakları ve çamur sarısı kısa tozlukları vardı. Fok derisi biyeli paltosu dizlerinin altına kadar iniyordu ve pantolonu çok geniş kesimli olmasına rağmen, şişman bacaklar tarafından içleri doldurulduğu için uylukları açıkça seçilebiliyordu. Ayakları her an çizmelerini patlatıp dışarıya fırlayabilirmiş gibi görünüyordu ve şişman bacakları da pantolonuna aynı tehdidi yöneltmekteydi. Bu adam o kadar irikıyımdı ki, bedeni kapı girişini tamamen doldurmuş ve içeriye girerken, silindir şapkasına zarar vermemek için başını eğmesi gerekmişti. Eldivenli ellerinden biri paltosunun cebine sokulmuştu; diğerinde küçük bir Gladstone çantası taşıyordu.

Crass, başındaki şapkasına saygıyla dokundu.

"İyi sabahlar, beyim!"

"İyi sabahlar. Üst kattakiler bana ustabaşını burada bulabileceğimi söyledi. Ustabaşı siz misiniz?"

"Evet, beyim."

"Bakıyorum da burada çalışıyorsunuz."

"Evet beyim, işleri epeyce kolayladık, beyim" diye karşılık verdi Crass; dili yanmış gibi güçlükle konuşuyordu.

"Mr. Rushton henüz gelmedi herhalde, öyle değil mi?"

"Hayır, beyim. Genellikle bizi sabahları teftiş etmez kendileri, beyim. Genellikle öğleden sonraları gelir, beyim; ama Mr. Hunter kesinlikle gelmek üzeredir, beyim."

"Gelir herhalde; öyle umuyorum" diye ekledi Mr. Sweater. "O gelene kadar ben etrafa bakacağım."

"Evet, beyim" dedi Crass. Mr. Sweater odadan çıktıktan sonra onu yaltaklanarak takip etmeye koyuldu.

Beyefendinin kendisine bir şilin vermesini uman Crass, adamı ön salona kadar takip etti ve çalışmalarında kaydettikleri ilerlemeyi açıklamaya koyuldu; ama Mr. Sweater sadece "Evet" ya da "Hayır" diyerek ya da homurdanarak karşılık verdiği için, kısa süre sonra karşı tarafın sohbetini takdir etmediğine karar vererek mutfağa döndü.

Üst kattaki Philpot ise bu sırada Newman'ın odasına gitmişti ve birlikte, Mr. Sweater'dan şöyle hafif bir içki parası koparmanın mümkün olup olmadığını tartışıyorlardı.

"Bence" dedi, "şu para babasının yanına gidip cep harçlığı koparmayı denemekten zarar gelmez."

"Ondan kuruş koparamayız, dostum" dedi Newman. "Herifin nasıl da içki düşmanı olduğunu dünya âlem biliyor."

"Bunun önemi yok ki. Harçlığımızla bira alacağımızı nereden bilecek? Çay alabiliriz, sonracıma zencefilli gazoz, limonata ya da gliserin alabiliriz. Bunu bilsin, yeter!"

Mr. Sweater, merdivenleri tekrar ağır adımlarla çıkmaya başladı ve az sonra Philpot'un odasına geldi. Beriki, onu saygılı bir içtenlikle selamladı.

"İyi günler, beyim."

"İyi günler. Demek siz bu odayı boyuyorsunuz."

"Evet beyim, daha yeni başladık" diye candan bir karşılık verdi Philpot.

"Şu kapı ıslak mı?" diye soran Sweater, paltosunun kolunu dikkatle inceledi.

"Evet, beyim" diye karşılık veren Philpot, beyefendiye anlamlı anlamlı bakarak ekledi: "Boya henüz kurumadı beyim; ama boyacıların dili damağı kurudu."

Adamı duymazdan gelen ya da Philpot'un karşılığının son kısmını işitmeyen Sweater, "Hay aksi!" diye feryat etti. "Paltomun koluna boya bulaştırmışım."

"Aman, önemi yok, beyim" dedi Philpot, gizliden gizliye sevinerek. "Paltonuzu göz açıp kapayıncaya kadar temizlerim. Az bekleyin, yeter!"

Alet çantasında bir parça temiz bez ve odada bir kutu terebentin vardı. Bezi biraz terebentinle ıslatan Philpot, Sweater'ın paltosunun kolundaki boyayı dikkatle temizledi.

"İşte tamam, beyim" dedi, bezin kuru kısmıyla paltonun kolunu tekrar silerken. "Bir saat içinde terebentinin kokusu gider."

"Teşekkür ederim" dedi Sweater.

Philpot adama umutla baktı; ama Sweater besbelli hiçbir şey anlamamıştı. Adam, odayı gözden geçirmeye koyuldu.

"Sanırım buraya yeni süpürgelik döşendi" dedi.

Az önce odaya terebentin almak için giren Newman, "Evet, beyim" dedi. "Eski süpürgelik o kadar eskiyip kurumuştu ki, ufalanıyordu."

Philpot, Newman'a, "Kendimi şu kuruyup dökülen süpürgelik gibi hissediyorum, ya sen?" diye sordu. Newman yüzünde hafif bir gülümsemeyle, Philpot'un son dokundurmasının anlamını kavramış gibi görünmeyen, tam aksine odayı terk edip Harlow ve Sawkins'in çalıştığı üst katın merdivenlerini çıkmaya başlayan Sweater'a kaçamak bir bakış attı.

"Bak şu deyyusa!" dedi Philpot küçümsemeyle. "Ben de tuttum, herifin paltosunu temizlemeye tenezzül ettim. Karşılığında tek bir metelik bile vermedi! Böylesini de hiç görmemiştim!"

"Sana metelik koparamayız demiş miydim, dememiş miydim?" diye karşılık verdi Newman.

"Belki de yeterince açık konuşamadım" dedi Philpot düşünceli düşünceli. "Neyse, biz de bunun acısını çıkarmanın bir yolunu buluruz elbet."

Sahanlığa çıkıp usulca yukarıya seslendi:

"Harlow, sana diyorum!"

Parmaklıklardan aşağı bakan Harlow, "N'aber" dedi.

"Nasıl gidiyor?"

"İyi işte; her zamanki gibi."

"Bu iş insanı nasıl da susatıyor, öyle değil mi?" diyerek konuşmasını sürdürdü Philpot ve sesini biraz yükseltip, Harlow'a göz kırptı.

"Şöyle küçük bir mola vermenin tam zamanı, öyle değil mi?"

"Evet, iyi fikir."

"Öyleyse karşında şapkamı çıkarıyorum" dedi Philpot ve şapkasını tıpkı söylediği gibi çıkardı. "Tabii, senin keyfin yerinde. Bu katta bizim işimiz çok ağır; öyle ki, az önce iş arkadaşım düşüp bayıldı!"

Philpot, gelişmeleri beklemek üzere odasına gitti; Sweater'dan bir türlü ses soluk çıkmayınca sahanlığa çıktı ve bir kez daha Harlow'a seslendi:

"İnsan, bir şeyler içtikten sonra daha iyi çalışır derim hep. Nasıl oluyorsa oluyor işte, elimiz çabuklaşıyor."

"Doğrudur" dedi Harlow. "İyi bilirim, bana da hep öyle olur."

Sweater ön taraftaki yatak odasından çıktı ve Philpot'la Newman'ı tamamen görmezden gelerek arkadaki yatak odalarından birine girdi.

"Boşa kürek çekiyoruz, dostum" diye fısıldadı Harlow ve başını üzüntüyle iki yana sallayan Philpot işinin başına döndü; ama bir süre sonra tekrar dışarı çıkıp Harlow'a seslendi:

"Böyle bir olayı hatırlıyorum" dedi melankolik bir sesle, "tıpkı bunun gibi bir işte bizimkilerden biri susuzluktan öldüydü ve adli tahkikatta doktor zavallıyı sadece bir pint biranın kurtarabileceğini söylediydi!"

"Ne kadar korkunç bir ölüm" dedi Harlow.

"Korkunç da laf mı, dostum" diye karşılık verdi Philpot kederle. "Felaket, tam bir felaket!"

Sweater'ın insanlığına yapılan bu son iç burkucu çağrıdan sonra, sonuç ne olursa olsun ellerinden geleni yaptıklarını düşünerek işlerinin başına döndüler. Konuyu beyefendiye usulünce ve bütün boyutlarıyla açmışlardı; daha başka bir şey söylenemezdi ve artık sıra Sweater'daydı.

Ama beyhude yere uğraşmışlardı. Sweater onları ya duymamış ya da duymak istememişti ve aşağıya indiğinde, Philpot'un çıkarıp imalı bir şekilde sahanlığın tam ortasına bıraktığı şapkasına dikkat bile etmeden geçip gitmişti.

9

Ceremeyi Kim Çekecek?

Sweater salona ulaştığında, tam da Rushton ön kapıdan içeri giriyordu. Birbirlerini dostça selamladılar ve yapılan iş hakkında bir iki laf ettikten sonra, Owen'la Easton'ın çalıştıkları resim odasına gittiler. Rushton şöyle dedi:

"Ya bu oda nasıl olacak? Buraya ne yapacağımıza karar verdiniz mi?"

"Evet" diye karşılık verdi Sweater, "ama niyetimi size sonra açıklayacağım. Şu anda, beni atık su boruları endişelendiriyor. Planı getirdiniz mi?"

"Evet."

"Kaça patlayacak?"

"Biraz bekleyin, lütfen" dedi Rushton ve belli belirsiz bir el hareketiyle Sweater'ın dikkatini odadaki işçilere çekti. Sweater anlamıştı.

"Biraz çıkabilir misiniz?" diyerek sözlerine devam etti Rushton, Owen'la Newman'a hitap ederek. "Gidip başka işlerle meşgul olun."

Yalnız kaldıklarında, Rushton kapıyı kapattı ve "Bu adamlara sadece bilmeleri gereken şeyleri duyurmak gerek" dedi.

Sweater, bu fikre katılıyordu.

"Şimdi, buradaki atık su boruları birbirinden ayrı iki iştir" dedi Rushton. "Öncelikle evin atık su boruları halledilmeli; bu, işin araziniz dahilindeki kısmı. Bunu ta-

mamladığımızda, atık su borularının mülkünüzdeki yolun altından geçirilecek başka bir boruyla şehrin ana kanalizasyon sistemine bağlanması gerekecek. Ne demek istediğimi anladınız mı?"

"Elbette. Hepsi birden kaça çıkar?"

"Evin atık su boruları için 25£, bağlantı boruları içinse 30£. Toplam 55£."

"Ya! Verebileceğiniz en düşük fiyat bu mu?"

"En düşüğü bu. Bizzat kendim, büyük dikkatle zamanı ve malzeme fiyatlarını hesapladım; size teklif edebileceğim son fiyat bu."

Aslına bakılırsa, Rushton bu işin masraflarını tahmini olarak hesaplamakla uzaktan yakından ilgilenmemişti; zaten bu konuda yeterli bilgisi yoktu. Planları çizip masrafları hesaplayan ve tahmini fiyatı çıkaran Hunter'dı.

"Son günlerde bu işi düşünüyorum da" dedi Sweater, Rushton'a kurnaz kurnaz bakıp gülümseyerek, "bir türlü neden bağlantı borusunun masrafına benim katlanmam gerektiğini anlayamadım. Bence Kanalizasyon İdaresi'nin masrafları karşılaması gerekir. Siz ne düşünüyorsunuz?"

Rushton güldü. "Bence de, neden olmasın?" diye karşılık verdi.

"Herhalde bunu sağlayabiliriz, değil mi?" dedi Sweater. "Neyse, işimizin halledilmesi gerekiyor ve bu yüzden çalışmaya devam etseniz iyi olacak. İkisi birden 55'e çıkar demiştiniz, değil mi?"

"Evet."

"Tamam o zaman. Siz evdeki atık su borularına başlayın; Kanalizasyon İdaresi konusunda neler yapabileceğimize sonra bakarız."

"İdareyle başa çıkabiliriz herhalde" dedi Rushton sırıtarak ve Sweater gülümseyerek bu sözleri onayladı.

Salondan geçerken eve az önce gelen Hunter'la karşılaştılar. Ustabaşı onları gördüğüne çok şaşırmıştı çünkü bu buluşmaya ilişkin hiçbir fikri yoktu. Beyleri tuhaf,

müteredddit bir sesle, "İyi günler" dileyerek selamladı; sanki selamının kabul edileceğinden şüphesi varmış gibiydi. Sweater başını hafifçe sallamakla yetindi; ama Rushton onu tamamen görmezden geldi ve Nemrut, kendini az önce tekmelenmiş, soysuz bir sokak köpeği gibi hissederek ve tıpkı öyle görünerek yanlarından geçti.

Sweater ve Rushton evi birlikte dolaşırken, Hunter onları saygılı bir mesafeden izliyor ve birazdan dikkat çekmeyi umuyordu. Onun gelişinin farkında bile değilmiş gibi görünen beylerin evden ayrılmaya hazırlandığını görünce, kederli çehresi iyice karardı. Gelgelelim, tam dışarı çıkacakları sırada Rushton eşikte durup seslendi:

"Mr. Hunter!"

"Evet, beyim."

Nemrut, efendisinin emrine itaat eden bir köpek gibi o tarafa koştu; eğer bir kuyruğu olsaydı, büyük ihtimalle o sırada neşeyle sallıyor olacaktı. Rushton, işin aynı şekilde devam edeceğini ima ederek planı adamına verdi.

Beyler gittikten sonra, Hunter bir süre evin içinde sessiz sedasız dört döndü; odalara gizli gizli girip çıktı, koridorları ve merdivenleri dolaştı. Çok geçmeden Newman'ın bulunduğu odaya gidip adamı şöyle böyle on dakika boyunca sessizce izledi. Adam süpürgeliği boyamakla meşguldü ve tam o sırada birkaç parçaya bölünmüş bir kısma geldiği için, bıçağını çıkarmış, çatlakları harçla dolduruyordu. Hunter'ın keskin bakışları yüzünden o kadar tedirgindi ki, elleri titriyordu ve bu yüzden işini her zamankinden iki kat sürede tamamlayabilmişti. Hunter, bunu her zamanki acımasız dobralığıyla yüzüne vurmadan edemedi.

"Öyle ufak tefek çatlakları harçla doldurmaya kalkışayım deme sakın!" diye haykırdı. "Boyayla kapat. Sana işini eline yüzüne bulaştırasın diye para vermiyoruz!"

Newman karşılık vermedi.

Pinti, diğerlerine de sataşabileceği bir bahane bulamadı; çünkü hepsi de, ücretlerini hak ettiklerini göstermek için canını dişine takmış, çalışıyordu. Evin içinde kötü bir ruh gibi bir aşağı bir yukarı dolaşıp dururken, onu en içten dileklerle lanetleyen adamların düşmanca bakışları da peşi sıra geliyordu.

Resim odasına süzüldü ve yüzünde kötülük dolu bir ifadeyle ayakta dikilip Owen ve Easton'ı sessizce seyrettikten sonra, bir kez daha hiçbir şey söylemeden dışarı çıktı.

Pinti sık sık bu şekilde davranırdı; ama o gün, nedense Owen durumdan epey rahatsız olmuştu. Endişeyle bunun ne anlama geldiğini düşündü ve yüreğini büyük bir kuşku doldurdu. Hunter'ın sessizliği hiç de hayra alamet değildi; konuşmasını tercih ederdi doğrusu.

10

Uzun Yokuş

Bert boyahaneye gelmiş ve almaya gönderildiği eşyaları mümkün olan en kısa sürede el arabasına yükleyip, dönüş yolculuğuna koyulmuştu. Şehirde kolayca ilerledi; çünkü iki yanı ahşap kaldırımlı yollar düzgün ve pürüzsüzdü. Bütün yol bu şekilde devam etseydi, bu kadar büyük bir el arabasına ve ağır yüke göre çok cılız kalan Bert hiç güçlük çekmeyecekti. Ahşap kaldırımlı yolda ilerlerken karşılaştığı tek büyük güçlük, el arabası çok yüksek ve kendi boyu çok kısa olduğu için nereye gittiğini görememesi oldu. Tabii ki, arabaya yüklediği merdiven, işini ayrıca çok zorlaştırıyordu. Neyse, gözünü dört açarak şehirden sağ salim çıkmayı başardı; gerçi iki üç otomobil ve bir elektrikli tramvayla çarpışmaktan son anda kurtulduğu gibi, büyük bir çamaşır çıkını taşıyan yaşlı bir kadıncağızı neredeyse yere serecekti. Zaman zaman, tanıdığı akranlarıyla karşılaşıyordu; içlerinden bazıları eski sıra arkadaşlarıydı. Bazıları un, şeker gibi bakkaliye malzemeleriyle dolu ağır sepetler, bazıları tepeleme et yüklü ahşap tepsiler taşıyarak yanından geçmişti.

Maalesef, ahşap kaldırım tam da bir yokuşun başladığı yerde sona eriyordu. Bert, şimdi kendini uzun ve ince bir makadam yolda buldu; yol, gittikçe dikleşerek ilerliyordu. Bert bu yolda pek çok kez el arabası sürmüştü ve bunun sonucunda yokuşu tırmanmanın püf

noktasını biliyordu. Deneyimi, yokuşa cepheden saldırma girişiminin başarısızlığa mahkûm olduğunu öğretmişti ona; bu yüzden her zaman uyguladığı çapraz ilerleme yöntemine başvurdu: Rüzgârla başa çıkmaya çalışan bir yelkenli gibi hareket ederek ve yolun bir sağına bir soluna geçerek ilerliyor, her on metrede bir mola verip soluklanıyordu. Her seferinde aşması gereken mesafe, çekiş gücüyle olmasa bile yol üzerindeki çeşitli nesneler, örneğin lamba direkleri yüzünden düzenli aralıklara bölünebiliyordu. Her molada gözlerini ötelere dikip belli bir lamba direğini ya da köşeyi bir sonraki mola yeri olarak tayin ediyor ve bir kez daha yola koyulduğunda, oraya ulaşabilmek için canını dişine takıp, umutsuzca çabalıyordu.

Gücünü kendi gözünde fazla büyüttüğü için, genellikle seçtiği hedef çok uzakta kalıyordu ve ne zaman pes etmek zorunluluğu doğsa, el arabasını kaldırımın kenarına yaslıyor, başarısızlığı yüzünden büyük bir ümitsizliğe kapılarak nefesini düzeltmeye çalışıyordu.

Bugün, bu molalardan birindeyken, birden çok geç kaldığını fark etti; eğer acele etmezse bir sürü azar işitecekti ve daha yolun yarısına bile gelememişti.

Uzaktaki bir lamba direğini seçip, bir kez daha mola vermeden önce oraya ulaşmayı hedefledi.

Arabanın tutamak olarak kullanılan, birbirini çaprazlama kesen tek bir şaftı vardı. Bert tutamağa iki eliyle birden yapıştı ve göğsünü yaslayarak arabayı itti.

Her adımda, sanki araba ağırlaşıyordu. Bütün bedeni, özellikle baldırları ve uylukları fena halde ağrıyordu; ama yine de kendini zorlayıp çabalamaktan vazgeçmedi ve içinden o lamba direğine gelene kadar asla durmayacağını söyledi.

Göğsüne baskı yapan tutamak canını yakmaya başlayınca, onu beline indirdi; ama burası daha beter acıyınca tekrar göğsüne kaldırdı ve nefesi kesilerek, kalbi güm güm atarak ve çılgınca çabalayarak yokuşta ilerlemeye devam etti.

Araba, her adımda çok daha ağırlaşıyordu. Bir süre sonra, oğlana sanki arabanın önünde birisi varmış da, onu yokuş aşağı itmeye çalışıyormuş gibi gelmeye başlamıştı. Bu o kadar saçma bir fikirdi ki, oğlan neredeyse kahkahalarla gülecekti; ama o lamba direğine, ne yaparsa yapsın, asla tek seferde ulaşamayacağı kafasına dank edince, gülme isteği yok oldu. Dişini sıkıp büyük bir çaba gösterdi ve sendeleyerek iki üç adım daha ilerledi; ama sonra, araba durdu. Birkaç saniye boyunca umutsuzca çabaladı ama bütün gücü birdenbire tükenmişti. Bacakları o kadar güçsüzdü ki, neredeyse yere serilecekti ve araba, yokuştan aşağı kaymaya başlamıştı. Elinden bir tek tutamağa yapışıp arabayı kaldırım kenarına yönlendirmek geldi; sonra orada sersemlemiş, beti benzi atmış, terden sırılsıklam olmuş bir halde, tir tir titreyerek kalakaldı. Özellikle bacakları o kadar titriyordu ki, biraz oturmazsa yere yıkılacağını hissetti.

Arabanın altındaki kancaya asılı kovadaki badanayı dökmemek için tutamağı dikkatle aşağıya büktükten sonra kaldırım taşına güçlükle oturup, sırtını tekerleğe yasladı.

Yolun biraz aşağısında, saat kulesi de olan bir kilise bulunuyordu. Buradaki saate göre, ona beş vardı. Bert, kendi kendine saat on olunca tekrar deneyeceğini söyledi.

Dinlenirken, aklından pek çok şey geçiyordu. O kilisenin hemen arkasında, diğer çocuklarla birlikte balık tutmaya gittikleri, kenarında birkaç gölcük bulunan geniş bir çayırlık vardı. Eğer şu el arabası olmasaydı, hemen çayırlığa gider, göllerde balık kalıp kalmadığını kontrol ederdi. Sonra, okulu bırakıp bir an önce çalışmaya başlamak için ne kadar sabırsızlandığını hatırladı; ama okul günleri, şimdi güzel anılarının arasındaydı.

Sonra, annesinin onu Mr. Rushton'ın bürosuna "başını bağlamak" için götürdüğü günü hatırladı. O günü çok iyi hatırlıyordu; neredeyse bir yıl önceydi. Nasıl da

heyecanlanmıştı! Eli o kadar titremişti ki, kalemi güçlükle tutabilmişti. Her şey bittiği zaman ise, oğlan nedense kendini çok kötü hissetmişti. Annesi de, bürodayken çok heyecanlıydı ve eve döndüklerinde kadın ağlamış, ona sarılıp, "Zavallı küçük yetim oğlum" demiş, oğlunun uslu olup işini iyi öğrenmesini umduğunu söylemişti. Sonra Bert de ağlamış ve annesine elinden gelenin en iyisini yapacağına söz vermişti. Uslu bir çocuk olmak ve işini öğrenmeye çalışmak konusundaki sözünü tuttuğunu gururla hatırladı. Aslında, zanaatı şimdiden kapmış sayılırdı; hatta kapıları herkes kadar iyi boyuyordu. Parmaklıklar konusunda da çok iyiydi. Owen ona çok şey öğretmiş ve bazı dekoratif desenleri göstereceğine söz vermişti; böylece akşamları evinde pratik yapabilecekti. Owen, çok iyi bir adamdı doğrusu. Bert ona, Crass'ın Easton'a söylediklerini anlatmaya karar verdi. Hele bir düşünün, Crass gibi bir sürüngen parçası, Owen gibi bir adamı kovdurmaya cüret ediyordu! Crass'ın kovulması çok daha iyi olurdu; böylece Owen ustabaşılığa geçebilirdi.

Saat ona bir vardı.

Bert, saati üzüntüyle izliyordu. Bacakları hâlâ çok ağrıyordu. Saat dişlilerinin hareketini göremiyordu; ama ağır ağır dönüyorlardı işte. Şimdi yelkovan on iki rakamının kenarına gelmişti ve Bert, burada bir beş dakika kadar daha oturup dinlensem mi diye düşünmeye başladı. Ama bu getir götür işinde şimdiden o kadar oyalanmıştı ki, hemen bu fikri kafasından attı. Şimdi yelkovan tam on ikiyi gösteriyordu ve gitme vakti gelmişti.

Tam ayağa kalkarken, arkasındaki birinin kaba kaba söylendiğini işitti.

"Daha burada ne kadar oturacaksın?"

Bert suçlu suçlu ayağa fırladığında, ona buz gibi bir öfkeyle bakan Mr. Rushton'la karşılaştı; Patron'un yanında irikıyım Sweater dikiliyordu. Adamın yağlı çehresinden, gençlerin ahlak bozukluğuna dair böyle kor-

kunç bir örnekle yüz yüze gelmekten duyduğu acı okunuyordu.

"Böyle tembellikle nereye varacağını sanıyorsun?" diye sordu Rushton, karşısındakini küçümseyerek. "Adamlar evde malzemeleri beklerken burada boş boş oturmanın anlamı nedir?"

Utanç ve şaşkınlıktan yüzü kıpkırmızı olan çocuk, karşılık vermedi.

"Epeydir buradasın" diyerek sözlerine devam etti Rushton, "yokuştan aşağı inerken seni seyrettim."

Bert neden mola verdiğini açıklamaya çalıştı; ama korkudan dili damağı o kadar kurumuştu ki, ağzından tek bir sözcük bile çıkmadı.

"Tuttuğun yol hayırlı değil, evladım" diyen Sweater, işaretparmağını ve kocaman başını kızgınlıkla salladı.

"Hemen işinin başına!" dedi Rushton, kabaca. "Beni hayal kırıklığına uğrattın! Hele şuna bak! İş saatinde yan gelip yatıyor!"

Sözleri doğruydu. Rushton sadece kızmakla kalmamış, oğlanın küstahlığı karşısında şaşkına dönmüştü. Emrinde çalışanlardan birinin iş saatinde oturma cüretini göstermesi, inanılmaz bir şeydi.

Oğlan, tutamağı bir kez daha kaldırıp arabayı yokuş yukarı itmeye koyuldu. Araba şimdi her zamankinden ağır gibiydi ama bir şekilde bununla başa çıkmayı başardı. Rushton ve Sweater'a, onlar köşeyi dönüp gözden kaybolana dek dönüp dönüp baktı; sonra arabayı bir kez daha kaldırımın kenarına yaslayıp soluklandı. Onu hâlâ izliyor olsalardı bile, daha fazla ilerlemesi kesinlikle mümkün değildi; ama bu sefer sadece yarım dakika oyalandı çünkü adamların onu köşeden gözetlemesinden korkuyordu.

Sonra, lamba direği sistemini bırakıp, kısa aralıklarla birer dakikalık molalar vermeye girişti. Bu sayede, en sonunda yokuşun başına ulaşabildi ve artık yol bitmiş sayıldığı için mutlulukla inleyerek kendi kendini kutladı.

Bahçe kapısına varmak üzereyken, gizlice dışarı süzülüp bisikletine atlayan Hunter'ı gördü. Bert el arabasını ön kapıya sürüp, eşyaları indirmeye koyuldu. Bu işle meşgulken, merdiven parmaklıklarından aşağısını dikkatle gözetleyen Philpot'u fark etti ve ona seslendi:

"Şu badana kovasını taşımama yardım eder misin, Joe?"

"Lafı mı olur, oğlum? Hem de memnuniyetle" diyen Philpot, hemen merdivenlerden indi.

Kovayı içeriye taşırlarken, Philpot, Bert'e göz kırptı ve fısıldadı:

"Dışarıdayken Pontius Pilatus'u gördün mü?"

"Ben bahçe kapısına yaklaşırken, o, bisikletiyle yola düzülmüştü."

"Öyle mi? Tanrı'ya şükür! Herifin kötülüğünü istediğim yok aslında" dedi Philpot ateşli ateşli, "ama otomobil altında kalır, umarım."

Bu dileğe Bert de bütün kalbiyle katılıyordu ve Pinti'nin gittiği haberi yayılınca, diğerleri de benzer iyi dilekleri peş peşe dile getirdiler.

O öğleden sonra, saat dörde gelirken, Bert el arabasına birkaç gün önce yerlerinden çıkarılan jaluzileri yüklemeye başladı.

Philpot, Newman'a, "Bunları boyama işi kime verilecek acaba?" diye sordu.

"Herhalde bu işi içimizden iki kişiye dışarıda yaptırırlar."

"Sanmam. Zaten yeterince adamımız yok. Herhalde iki tane yeni eleman alırlar. Baksana, jaluzilerin dünya kadar işi var. Bence, bunları bir halta benzetebilmek için en aşağı üç dört kat boya vurmak gerek."

"Evet. Şüphesiz dediğin gibi yapılacak" diye karşılık verdi Newman ve yavan bir kahkaha atarak ekledi:

"İki kişiyi bulmakta güçlük çekmezler, sanırım."

"Haklısın, dostum. Sadece bir haftalık işi Tanrı'nın lütfu sayacak bir sürü kişi işsiz güçsüz dolaşıyor."

"Düşünüyorum da" dedi Newman, "şirket, jaluzileri ihtiyar jaluzici Latham'a yaptırdığına göre, belki bunları da ona verirler."

"Öyle, herhalde" diye karşılık verdi Philpot, "bence herif bu işi tutacakları adamlardan daha ucuza yapar. Zaten şirketin tek derdi bu."

Tahminlerinin ne kadarının doğru çıktığını ise, daha sonra göreceğiz.

Bert gittikten kısa süre sonra içerisi o kadar karardı ki, mumları yakmak elzem oldu ve Philpot bu koşullarda çalışmaktan nefret etmesine rağmen yine de mum yakma vaktinin gelmesinden ötürü memnundu; çünkü bu, paydos etmelerine az kaldığı anlamına geliyordu.

Saat beşe beş kala, tam geceye hazırlık için eşyalarını toplarlarken Pinti aniden çıkageldi. İçlerinden bazılarını saat tam beş olmadan önce giyinmiş, eve gitmeye hazırlanırken bulmayı umuyordu. Bu cüretli girişiminden sonuç alamayınca, bir süre tek başına resim odasında bekledi. Burası, yarım daire biçiminde gömme pencereli, çok büyük ve rutubetli bir odaydı. Tavanı derin oyuklu bir pervaz çevreliyordu. Yarı karanlıkta, oda olduğundan daha büyük görünüyordu. Bu odada bir süre durup düşündükten sonra, Hunter dönüp hızlı adımlarla adamların eve dönüş hazırlığı yaptığı mutfağa gitti. Hunter içeriye girerken, Owen da gömleğini ve önlüğünü çıkarıyordu. Hunter, kötücül bir sesle berikine seslendi:

"Bu akşam eve gitmeden önce büroya bir uğra."

Owen'ın kalbi duracakmış gibi oldu. Easton'ın o sabah söyledikleriyle birlikte geçmişte katlanmak zorunda kaldığı bütün Hunter kabadayılıklarının hatıraları birden zihnine üşüşmüştü. Elinde önlüğü, ağzını açamadan ayakta dikilip, Ustabaşı'na bakakaldı.

"Ne için?" diyebildi en sonunda. "Mesele nedir?"

"Büroya gittiğinde neden çağrıldığını anlarsın" dedi Hunter odadan çıkıp evi terk ederken.

O gittiğinde, odaya bir ölüm sessizliği çöktü. İşçiler gitme hazırlığını bir tarafa bırakmış, birbirlerine ve

Owen'a hayret içinde bakıyorlardı. Bir adamın, hem iş daha yarılanmamışken, hem görünürde hiçbir bahane yokken, üstelik pazartesi günü kovulması, duyulmuş şey değildi. İçeridekiler, koro halinde sövüp sayıyordu. Özellikle Harlow ve Philpot çok öfkeliydi.

"İşten kovma meselesinde" diye haykırdı Harlow, "böyle davranmaya hiç mi hiç hakları yok! Bize bir saat önceden haber vermeleri gerekir."

"Elbette!" diye feryat etti Philpot; yuvarlak gözleri öfkeyle yuvalarında dönüyordu. "Eğer kovulan ben olsaydım, bana bir saat önceden haber verilmesini beklerdim. Öğüdümü dinle, Frank. Zaman çizelgende kendini bugün saat altıya kadar çalışmış göster ve böylece öcünü al."

Herkes, bu öfkeli protestoya katılmıştı. Herkes, yani Crass ve Slyme dışındaki bütün işçiler. Ama o sırada bu ikili mutfakta değildi; bulaşıkhanede eşyalarını yerleştiriyorlardı ve olay duyulduğunda hiçbir şey söylemediler; sadece birbirlerine anlamlı anlamlı bakmakla yetindiler.

Owen, kendine yeniden hâkim olmuştu. Bütün aletlerini topladı; o gece her şeyini, yanına alma niyetiyle, önlüğü ve gömleğiyle birlikte alet çantasına yerleştirdi; ama biraz düşününce böyle yapmamaya karar verdi. Zaten o gün işten kovulacağı daha tam kesinleşmemişti; belki de onu başka bir işe göndereceklerdi.

Hep birlikte yola düzüldüler; yokuşu inene kadar kimi yoldan, kimi kaldırımdan ilerledi ve şehre gelince birbirlerinden ayrıldılar. Crass, Sawkins, Bundy ve Philpot birer tek atmak için "Cricketers"a gitti; Newman tek başına yoluna devam etti; Slyme kendisini o gece yatak odasını göstermeye çağıran Easton'a eşlik etti ve Owen, büroya doğru yollandı.

11

Eller ve Beyinler

Rushton & Co.'nun karargâhı, Mugsborough'nun anacaddelerinden biri üzerinde, düz camekânlı, çifte cepheli bir dükkândan ibaretti. Dükkân, gerisindeki dar arka sokağa kadar uzanıyordu. Dükkânın ön kısmına duvar halıları, kornişler, gömme duvar ve tavan dekorasyonu örneklerinin sergilendiği standlar, fırça kutuları, vernik ve cila tenekeleri ve benzer malzemeler depolanırdı.

Büro arka taraftaydı ve dükkânın geri kalan kısmından Murano işi buzlu camdan bir paravanla ayrılıyordu. Büronun iki kapısı vardı; biri paravandan ön tarafa geçilmesini sağlarken, diğeri pencerenin kenarındaydı ve arka sokağa açılıyordu. Arka pencerenin alt bölmesinin camına, üzerinde beyaz zemine siyah harflerle "Rushton & Co." yazan bir tabela iliştirilmişti.

Owen, kapıyı çalmadan önce bu pencerenin önünde iki üç saniye dikildi. Büroda ışık yanıyordu. Sonra, kapıyı çaldı ve kapı, çalınır çalınmaz Hunter tarafından açılınca içeriye girdi.

Rushton, çalışma masasının arkasındaki büyük koltuğa kurulmuş, puro içiyor ve önüne serili mektuplardan birini okuyordu. Arkasında, bir binanın içini gösteren yarım boy, çerçevesiz bir fotoğraf asılıydı. Büronun öbür tarafındaki başka bir çalışma masasında –ki buna sıradan bir masa demek daha doğru olur– oturan genç

bir kadın defterikebire bir şeyler yazıyordu. Masanın üstünde bir de daktilo vardı.

Owen içeriye girdiğinde Rushton şöyle bir baktı ama onunla ilgilenmedi.

Hunter, "Biraz bekle" dedi Owen'a ve sonra, Rushton'la birkaç dakika alçak sesle karşılıklı konuştuktan sonra, şapkasını taktı ve ön dükkâna çıkan paravan kapısından geçip büroyu terk etti.

Owen, Rushton'ın konuşmasını ayakta bekliyordu. Hunter'ın neden çıkıp gittiğini merak ediyor ve paravan kapısını açıp Ustabaşı'nı çağırmamak için kendini güç tutuyordu. Bir konudan emindi: Bir açıklamayı hak ediyordu; hiçbir neden gösterilmeden kapı dışarı edilmeye boyun eğmeyecekti.

Rushton, mektubunu okuyup bitirdikten sonra başını kaldırdı ve koltuğuna yaslanıp purosundan koca bir nefes çekerek yetişkinlerin çocuklarla konuşurken kullandığı arkadaşça ve hoşgörülü bir ses tonuyla şöyle dedi:

"Sende sanatçılık da varmış, öyle mi?"

Owen bu açılış cümlesine o kadar şaşırmıştı ki, ne söyleyeceğini bilemedi.

"Bilirsin işte, canım" diyerek devam etti Rushton, "dekorasyon işleri; hani buraya astığımız numuneleri yapmıştın ya, onlar gibi."

Rushton, tavırlarına bakıp Owen'ın utandığını anlayınca çok sevindi. Kendisine böyle büyük bir beyefendi tarafından hitap edilince adamın kafasının karıştığını düşünüyordu.

Mr. Rushton otuz beş yaşında, açık gri gözlü, kumral saçlı ve bıyıklı bir adamdı; teni tebeşir gibi donuk beyazdı. Uzun boyluydu (yaklaşık 1.75) ve bedeni pek düzgün değildi; yapılıdan ziyade şişman sayılırdı, hem de epey şişman. İyi beslenmiş ve bakılmış bir adam görünümündeydi. Kaliteli kumaş kullanılarak, özenle dikilmiş giysileri üstüne tam oturuyordu. Gri bir avcı takımı, koyu kahverengi çizmeler ve dizine kadar uzanan, el örgüsü, yünlü çoraplar giyiyordu.

Kendini çok önemseyen bir adamdı. Üstünde, Mr. Rushton'ın kim ve ne olduğu düşünülünce, mizah duygusuna sahip bir gözlemciyi çok eğlendirebilecek bir kibir ve böbürlenme havası vardı.

En sonunda Owen, "Evet" diye karşılık verdi. "O tür işlerden anlarım; gerçi, sadece bu tip işlerle uğraşanlar kadar iyi ya da çabuk yapabileceğimi söyleyemem."

"Tabii, elbette; ama bence bunu da pekâlâ becerirsin. Konumuz, 'Mağara'daki resim odası. Mr. Sweater'la konuştum. Görünüşe göre, adam bir zamanlar Paris'e gittiğinde orada çok hoşuna giden bir oda görmüş. Duvarlarla tavanı kâğıt kaplı değil, boyalıymış. Ne demek istediğimi anlarsın işte; kaplamaların kullanılmadığı, şablonlarla ve resimlerle döşeli bir odaymış bu. İşte odanın fotoğrafı; dekorasyon Japon tarzına göre yapılmış."

Konuşurken, fotoğrafı Owen'a uzattı. Bu, tavanı ve duvarları Mağrip tarzı dekore edilmiş bir odanın fotoğrafıydı.

"Mr. Sweater önce Londra'daki bir şirketle anlaşmak istemiş ama masrafları düşününce bu sevdadan vazgeçmiş; ama eğer sen bu işi becerebilirsen ve masraflar çok tutmazsa, bence onu ikna edebiliriz. Ama eğer masraflar çok kabarık çıkarsa, bu iş yatar. Sweater hayalini bir başka bahara erteler ve biz de odanın duvarlarını diğerleri gibi kâğıtla kaplarız."

Bu doğru değildi. Rushton, Owen'ın bu iş için ekstra ücret talep edebileceğini söylemişti. Gerçek şu ki, Sweater ne olursa olsun odayı dekore ettirmeye kararlıydı ve niyeti, bir Londra şirketiyle anlaşmaktı. Rushton & Co'dan dekorasyon masraflarının çıkarılmasını gönülsüzce istemişti çünkü onların bu işi olması gerektiği gibi beceremeyeceğini düşünüyordu.

Owen, fotoğrafı yakından inceledi.

"O odadaki gibi bir şeyler yapabilir misin?"

"Evet, yaparım herhalde" diye karşılık verdi Owen.

"Bilirsin, bu işe başladıktan sonra yarıda bırakmanı istemem. Yapabilir misin, yapamaz mısın?"

Rushton, Owen'ın bu işin altından kalkabileceğinden emindi ve görevi üstlenmesini pek istiyordu; ama bunu belli etmeye yanaşmıyordu. Owen ister işi yapmayı kabul etsin, ister etmesin, kendisi için fark etmezmiş intibaını uyandırmak istiyordu. Aslında, bu kadar güzel bir işi teklif ederek ona ihsanda bulunuyormuş gibi görünmek niyetindeydi.

"Size, ne yapabileceğimi söyleyeyim" diye karşılık verdi Owen. "Tasarımımı size suluboya bir çizimle gösteririm ve eğer beğenirseniz, onu tavanla duvarlarda tekrarlarım. Size bu işin ne kadar süreceğini en kısa zamanda hesaplayıp bildiririm."

Rushton, müstereddit göründü. Ayakta dikilmiş, fotoğrafı incelerken, Owen'ın içinde bu işi yapmak için büyük bir istek kabardı.

Rushton, başını şüpheyle iki yana salladı.

"Diyelim ki sen çizimler için bir sürü zaman harcadın ve Mr. Sweater da tasarımını beğenmedi; sonra halim nice olur?"

"O halde, şöyle yapalım: Tasarımı akşamları evde, boş zamanımda hazırlayayım. Eğer kabul edilirse, tasarım için harcadığım zamanı size fatura ederim. Eğer beğenilmezse, ücret talep etmem."

Rushton'ın yüzü parladı. "Pekâlâ. Böyle yapabilirsin" dedi sahte bir tevazuyla, "ama dikkat et de çok şatafatlı bir şey olmasın. Çünkü, evvelden söylediğim gibi, adam bu iş için çok para harcamak istemiyor. Aslında, eğer pahalıya patlayacaksa, odayı yaptırmaktan tamamen vazgeçecek."

Rushton, Owen'ın ne zamandan ne kısıtlamalardan yılmayacağını, bu işi halletmek için elinden gelenin en iyisini yapacağını bilecek kadar adamını tanıyordu. Eğer Owen sonunda odayı yapacak olursa, sırf işi hızla tamamlamak için gelişigüzel çalışmayacağını da biliyordu ve bu bakımdan, Rushton'ın onu acele ettirmek gibi bir niyeti yoktu. Tek arzusu, Owen'ı sıkılayıp zaman çizelgesini şişirmemesini sağlamaktı. Rushton'ın niyeti, bu iş-

ten mümkün olan en yüksek kârı elde etmekti. Zeki bir adamdı bu Rushton, ideal bir karaktere sahipti; ticarette başarılı olmak, gemisini yürütmek isteyen herkesin sahip olması gereken türden bir karakterdi bu: Hayatta kalmak için gereğini yap! Diğer deyimle, karakteri bir domuzunkine çok benziyordu; bir o kadar da bencildi.

Kimse bu yüzden onu suçlayamazdı; çünkü varolan sistemde yaşayan herkes az ya da çok bencil olmak zorundadır. Bencil olmalıyız çünkü sistem bizden bunu bekler. Ya bencil oluruz ya da aç kalır, döküntü giysiler giyeriz ve en sonunda bir mezbelede ölüp gideriz. Ne kadar bencil olursak, durumumuz o kadar iyi olur. "Yaşam Savaşı"nda sadece benciller ve kurnazlar ayakta kalabilir. Geriye kalanlar yenilir ve çizmelerin topukları altında ezilir. Kimse sadece bencil biri olduğu için suçlamaz çünkü bu bir kendini koruma meselesidir; ya diğerlerini yaralarız ya da yaralanırız. Asıl suçlu, varolan sistemdir. Bu sistemi devam ettirmek isteyenlerin hak ettiği ceza ise bambaşka bir konudur.

"Çizimleri ne zaman hazır edebilirsin?" diye sordu Rushton. "Bu gece bitirebilir misin?"

Sorunun saçmalığı karşısında gülmemek için kendini güçlükle tutan Owen, "Maalesef hayır" diye karşılık verdi. "Önce biraz düşünmem gerekiyor."

"O halde ne zamana hazırlayabilirsin? Bugün pazartesi. Çarşamba sabahına yetişir mi?"

Owen tereddüt etti.

"Herifi çok bekletmek istemiyoruz; yoksa odayı yaptırmaktan vazgeçebilir."

Eğer bu işin yetişmesi gerekiyorsa, bütün gece uyumayıp çalışmaya karar veren Owen, "Mademki öyle, cuma sabahı olsun" dedi.

Rushton başını iki yana salladı.

"Daha önce olmaz mı? Adamı o kadar bekletirsek, korkarım işi kaçırırız."

"Bu işi, sadece boş zamanlarımda çalışarak daha çabuk yetiştiremem" dedi Owen kızararak. "Eğer yarın ev-

de kalmama izin verirseniz ve sanki mevcut işimi yapıyormuşum gibi ücretimi öderseniz, çarşamba günü her zamanki gibi işe gelirim ve perşembe sabahı çizimleri size getiririm."

"Tamam o zaman" dedi Rushton aceleyle. "Ama, yine de sen çok şatafatlı bir şeyler çıkarmamaya çalış; yoksa o kadar yüksek bir fiyat vermek zorunda kalırız ki, işi kaybederiz. İyi geceler."

"Fotoğrafı yanıma alabilirim herhalde, öyle değil mi?"

"Tabii, alabilirsin" dedi Rushton, mektup yığınına göz gezdirme işine kaldığı yerden devam etmeye koyulurken.

O gece, karısı ve Frankie uyuduktan çok sonra, Owen oturma odasında çalıştı; *Decorator's Journal*'ın eski sayılarında ve diğer çizim kitaplarında Mağrip tarzı süsleme örneklerini arayıp, kurşunkalemle karalamalar yaptı.

Niyeti işini bir an önce yapıp bitirmek değildi; önce düşünmesi gerekiyordu. Bu arada, genel bir plan çizdi ve yeter artık deyip yatağına gittiğinde, uzun süre uyuyamadı. Kendini, "Mağara"daki resim odasında gibi hissediyordu. Önce, tavandaki alçıdan yapılma, taç yapraklarının arasına badana kalıntıları dolmuş, çirkin orta çiçeğini indirmek gerekiyordu. Tavan pervazı fena değildi; neyse ki derin oyuğu ve fazlaca süslemeden kaçınılmış yapısıyla çok basit bir işçiliği vardı. Duvarlar ve tavan tam olarak hazırlandıktan sonraysa, bezeme kısmına geçilecekti. Duvarlar, boyalı paravanlar, kafes işiyle hazırlanmış paneller ve kemerlerle bölünecekti. Kapı ve pencerelerin pervazları altın varak ve başka renklerden seçilecek, böylece odanın karakterine uygun olacaktı; tavan kirişleri, düz sarı üzerine parlak renkli bir desenle belirginleştirilecekti. (Kirişte altın varak tavsiye edilmiyordu çünkü ışığın eşitsiz dağılımına neden olurdu; ama tavan kirişinin daha dar bazı kısımları bu renge boyanabilirdi.) Tavanda altın varaklı ve renkli, uygun

bir desenle bezeli, tek bir panel olacak, panel geniş bir paspartu ya da sınır çizgisiyle çevrilecekti. Bu kenarı merkezi panelden ayırmak için ince bir sınır çizgisi çekilecek ve paspartunun dış kenarları başka bir çizgiyle (ama bu sefer geniş) çerçevelenecekti. Hem sınır çizgileri hem paspartu, renkli ve altın varaklı bezeklerle süslü olacaktı. Yaldızlanacak kısımların seçiminde dikkatli olmak gerekiyordu; çünkü yaldızlı büyük yüzeyler görgüsüzlüğe ve zevksizliğe delaletti; çok sayıda ince altın varaklı çizgiyse, özellikle her zaman ışığı yakalayamayan düz yüzeylerde etkisiz kalırdı. Bu işi kademe kademe gözden geçirdi ve hayalinde adım adım ilerlediğini gördü; öyle ki, son aşamada, o kocaman anlamsız oda muhteşem bir mekâna dönüştü. Sonunda, işini tasarlamanın verdiği mutlulukla kendinden geçmişken, belki de odayı hiç yaptırmayacaklarını düşünüp korkuya kapıldı.

Bu işten nasıl bir kişisel çıkar elde edebileceği sorusu Owen'ın hiç aklına gelmiyordu. Sadece bu işi yapmak istiyordu ve kendini bu işin nasıl yapılacağını düşünmeye ve tasarlamaya o kadar kaptırmıştı ki, kâr meselesi aklından uçup gitmişti.

Bu işten nasıl kâr elde edilebileceği sorunu Owen'ın aklına hiç gelmiyordu; ama tabii ki bu konu Rushton tarafından enine boyuna ele alınacaktı. Aslında, Mr. Rushton başka hiçbir şey düşünmüyordu; tek derdi kaç para koparabileceğiydi. İşte, sık sık tekrarlanan İngiliz atasözünde anlatılmak istenen tam da budur: "İşçiler elleriyle, efendi ise beyniyle çalışır."

12

Odanın Kiralanması

İşçiler dağıldığında Owen'ın büroya Mr. Rushton'ı görmeye, ötekilerin kendi yollarına gittiği, bu arada Easton ve Slyme'in eve doğru birlikte yola koyulduğu hatırlanacaktır.

O gün Easton, Slyme ile yatak odası konusunu konuşma fırsatı bulmuştu. Slyme o sırada, kaldığı pansiyondan ayrılmak üzereydi ve Easton'a, bundan sonra nerede kalacağını hemen hemen kararlaştırmış olmasına rağmen kiralamak istedikleri odaya da bakmak istediğini söyledi. Easton'ın önerisi üzerine Slyme'in o gece dönüş yolunda kendisine eşlik etmesine karar verdiler. Easton'ın belirttiği gibi, Slyme odalarını görmeye gelebilirdi ve eğer burasını kiralamayı düşündüğü diğer oda kadar beğenmezse, kendi bilirdi.

Ruth, ne yapıp edip odayı döşemeyi başarmıştı. Eşyalardan bazılarını bir eskiciden veresiye almıştı. Easton karısının bu işi nasıl becerdiğini hiç bilmiyordu; ama Ruth işi halletmişti işte.

"İşte, ev bu" dedi Easton. Onlar içeriye geçerken menteşeler gürültüyle gıcırdadı ve sonra, kendi kendine paldır küldür kapandı.

Ruth, o sırada çocuğu yatırmakla meşguldü. Erkekler içeri girince hemen doğruldu ve elbisesinin korsajını telaşla düzeltti.

"Seninle tanışmak isteyen bir beyefendiyi getirdim" dedi Easton.

Ruth, kocasının odayı kiralamak isteyecek birilerini aradığını biliyordu; ama Easton'ın bu kadar kısa bir sürede eve birini getirebileceğini ummuyordu ve onun bu niyetinden kendisini daha önce haberdar etmiş olmasını dilemekten öte bir şey yapamadı. Günlerden pazartesi olduğu için bütün gün başını işten kaldıramamıştı ve dış görünüşünün pek derli toplu olmadığının farkındaydı. Uzun kahverengi saçları, ensesinde dağınık bir topuz halinde toplanmıştı. Genç adam kendisine bakarken, utancından kızardı.

Easton onları birbirine takdim ettikten sonra tokalaştılar ve sonra Ruth'un önerisi üzerine kocası bir lamba alıp konuğuna odayı göstermeye gitti; erkekler dışarı çıktığında kadın aceleyle saçlarına ve elbisesine çekidüzen verdi.

Tekrar aşağı indiklerinde, Slyme odanın kendisine çok uygun olduğunu düşündüğünü söyledi. Acaba şartlar neydi?

Ruth, Slyme'in odayı sadece gecelemek için mi tuttuğunu sordu; yoksa yemekli pansiyoner olmayı mı tercih ederdi?

Slyme, ikincisini tercih ettiğini söyledi.

Bu durumda, kadın haftada on iki şilinin uygun olduğunu düşünüyordu. Bunun makul bir kira bedeli olduğundan emindi. Tabii ki, kiraya çamaşırların yıkanması da dahil olacaktı ve eğer Slyme'in giysilerinin biraz onarıma ihtiyacı olursa, bunu da seve seve yapabilirdi.

Slyme, bu şartların kendisine uygun olduğunu belirtti; Ruth'un söylediği gibi, bu şartlar her yerde aynıydı. Odayı tutacaktı ama şu anda kaldığı pansiyonu cumartesi gününe kadar boşaltmayacaktı. Bu yüzden, eşyalarını cumartesi akşamı getirmesi kararlaştırıldı.

O gidince, Easton ve Ruth sessiz sedasız ayakta dikilip bir süre birbirine baktı. Odayı kiralama fikri akılları-

na düşeli beri, bunu hayata geçirmek için sabırsızlanmışlardı; ama şimdi, odayı kiraya verdikten sonra, kendilerini hayal kırıklığına uğramış ve kederli hissediyorlardı, sanki başlarına telafisi olmayan bir felaket gelmiş gibi. O sırada, akıllarına hayatlarının karanlık tarafı hiç gelmiyordu bile. Güçlükler ve parasızlık, bu yabancının gelecekte onlarla aynı evi paylaşacağı gerçeğinin karşısında çok uzak ve önemsiz görünüyordu. Ruth'a göre, geçen on iki ayda tattıkları mutluluk artık sona ermişti. Gözünde canlanan gelecek tablosunda bu davetsiz misafir her konuda tahakküm kuran ve özel hayatlarının her ayrıntısına burnunu sokan baskın bir figür olarak belirince, istemsiz bir nefret ve endişeyle olduğu yere büzüldü. Tabii ki, olacakları ikisi de önceden biliyordu; ama bu durum nedense hiçbir zaman gözlerine şimdiki kadar tahammül edilemez görünmemişti ve bunları düşünürken Easton'ın içini Slyme'e karşı nedensiz bir kırgınlık hissi doldurdu; sanki beriki onların itirazlarına rağmen gelip evlerine yerleşmek istemişti.

"Lanet olsun!" diye düşündü. "Keşke onu eve hiç getirmeseydim!"

Ruth'un da durumdan memnun görünmediğini düşünüyordu.

"Nasıl?" diye sordu en sonunda. "Yeni kiracı hakkında ne düşünüyorsun?"

"Ah, mutlaka iyi biridir."

"Bence, gelmese iyiydi" diyerek sözlerine devam etti Easton.

"Ben de tam bunu düşünüyordum" dedi Ruth üzüntüyle. "Onu hiç beğenmedim. Daha eşiğimizden adımını atar atmaz adama düşman kesildim."

Bir süre hiç konuşmadılar; sonra Easton, "Yarın, herifi başımızdan savmanın bir yolunu bulurum herhalde" diye bağırdı. "Ona, arkadaşlarımızın önceden haber vermeden bizde kalmaya geldiğini söylerim."

"Evet" dedi Ruth hevesle. "Uygun bir mazeret bulmak zor olmasa gerek."

Bu kaçış yolu belirince, kadının omuzlarından büyük bir yük kalkar gibi olmuştu; ama diğer yandan, onları odayı kiralamaya iten nedenleri hatırlayınca, tesellisi imkânsız bir kederle şöyle dedi:

"Böyle davranmamız aptallık olur, hayatım. Odayı kiralamamız gerek ve bu adam, başka herkes kadar uygun bir kiracı. Durumdan faydalanmamız lazım, işte o kadar."

Sırtını ateşe dönüp ayakta dikilen Easton, karısına kederle baktı.

"Evet, sanırım en doğrusu, meseleye bu açıdan bakmak" diye karşılık verdi en sonunda. "Eğer bu duruma katlanamazsak, evden çıkıp, birkaç oda ya da küçük bir apartman dairesi kiralarız, tabii bir tane bulabilirsek."

Ruth kocasını onayladı ama seçeneklerin ikisi de çekici değildi. Hayatlarının hiç istemedikleri halde değişmesi, şüphesiz telafisini de yanında getirecekti; çünkü bu karara vardıkları andan itibaren birbirlerine duydukları sevgi tazelenmiş ve yenilenmişti. Baş başa geçirdikleri birlikteliklerinin tadını bugünden itibaren sadece bir hafta daha çıkarabileceklerini onmaz bir pişmanlıkla hatırladılar. Yaşadıkları anın kıymetini ilk kez anlıyorlardı; burada, nedense hep geçmişin güzellikleriyle donanan bir çekicilik vardı.

13

Hapis ve Ölüm

Rushton'la görüşmesinden sonraki salı günü, Owen evde kalıp çizimlerin üstünde çalıştı. Onları bitiremedi ama o kadar ilerledi ki, çarşamba akşamı çaydan sonra hepsini tamamlayabileceğini düşünüyordu. Çarşamba günü ise kahvaltı bitene kadar işe gitmedi ve süregelen devamsızlığı, diğer işçilerin onun işten çıkarıldığına dair kanılarını pekiştirdi. Bu inanç, saat yediyi çeyrek geçe gelen ve Philpot'u sigara içerken yakalamasına ramak kalan Hunter tarafından yeni bir işçinin gönderilmesiyle güçlendi.

Kahvaltı sırasında, Crass'a hitap eden ve Hunter'dan bahseden Philpot endişeyle sordu:

"Bu sabah herifin keyfi nasıl, Bob?"

"Pamuk gibi yumuşak" diye karşılık verdi Crass. "Görsen, havalarda uçuyor sanırsın."

"Halinden pek memnun görünüyordu, değil mi?" dedi Harlow.

"Evet" dedi Newman. "Bana iyi sabahlar bile dedi!"

"Bana da!" dedi Easton. "Resim odasına dalıp bana, 'Demek sen de buralardasın ha, Easton' dedi; tamı tamına böyle dedi, anladın mı, sanki asker arkadaşıymışız gibi. Ben de, 'Evet, beyim' dedim. 'İyi o zaman' dedi, 'duvarları elinden geldiği kadar çabuk hallet; çünkü bu iş için fazla zaman ayıramayız. Çatlakları alçıyla doldur-

mayı falan boş ver. Sadece şöyle bir boya vurup geçiştir' diye de ekledi."

"Herhalde bir şey oldu da o yüzden bu kadar sevinçli" dedi Harlow. "Herif belki de yeni bir cenaze işi kaptı. Ne zaman yeni iş gelse, değmeyin bizimkinin keyfine."

"Bence onu en çok bir salgının çıkması haberi sevindirir" dedi Philpot. "Suçiçeği, grip, kolera, artık ne olursa olsun."

"Evet, geçen yaz kızıl ortalığı kırıp geçirirken keyfinin nasıl da yerinde olduğunu hatırladınız mı?"

"Evet" dedi Crass kıkırdayarak. "Bir haftada altı çocuk gömdüğümüzü hatırlıyorum da, İhtiyar Pinti kendiyle iftihar ediyordu; çünkü genellikle yazları çok fazla tabut işi çıkmaz. Cenazeciler, parsayı kışın toplar."

"Bu kış, öyle sürüyle cenaze işi çıkmadı daha" dedi Harlow.

"Eskisi kadar çok iş çıkmadı" dedi Crass, "ama yine de homurdanmaya gerek yok. Ekimin başından beri neredeyse her hafta bir kişi gömdük. İşler fena sayılmaz."

Crass, Rushton & Co.'nun cenaze levazımatçılığı departmanıyla yakından ilgiliydi. Daima tabutu boyayıp cilalama, eve kadar götürülmesine yardım etme ve merhumu "yerine yerleştirme" işlerini alır, ayrıca cenaze sırasında tabut taşıyanların arasına karışırdı. Bu işe, boyacılıktan daha fazla ücret ödeniyordu.

"Ama şimdilik yeni bir cenaze işinin çıktığını sanmıyorum" dedi Crass, biraz duraksadıktan sonra. "Bana sorarsanız, herif, Owen gittiği için memnun."

"Belki bununla da bir alakası vardır" dedi Harlow. "Ama bence kimseye böyle davranılmaması gerekir. Sadece gıcık kapıyorsun diye bir adamı öylesine kapı dışarı edivermek hiç doğru değil."

"Ben buna soysuzluk derim!" diye haykırdı Philpot. "Owen, herkese iyilik yapmaya hazır bir arkadaşımızdır ve işini adam gibi yapmasını bilir; gerçi bazen can sıktı-

ğını kabul edebilirim, özellikle sosyalizm mosyalizm diye gevelediğinde."

"Herhalde Pinti bu sabah Owen hakkında hiçbir şey söylemedi, değil mi?" diye sordu Easton.

"Hayır" dedi Crass ve ekledi: "Tek dileğim, Owen'ın onu gammazladığımı falan sanmaması. Pinti o gece defolup gittikten sonra bana acayip acayip baktı da. Owen'ın benim hakkımda asla kötü düşünmemesi gerekir; çünkü ben, bana dokunmayan yılan bin yaşasın diyen bir adamım!"

Bu söz üzerine işçilerden bazıları birbirine anlamlı anlamlı bakarken, Harlow sırıtmaya başladı ama kimse bir şey demedi.

Yeni gelenin kendine çay almadığını gören Philpot, Bert'in dikkatini çekti ve oğlan, Owen'ın fincanını doldurup ona uzattı.

Hunter'ın neşesinin nedenine ilişkin yaptıkları tahminlerin tümü yanlıştı. Okurlarımızın bildiği gibi, Owen işten çıkarılmamıştı ve o sıralarda ölen kimse yoktu. Gerçek neden, yeni bir işçi tutmaya karar veren Hunter'ın, Newman'ın kabul ettiği düşük ücreti, o sırada sokaklarda bir sürü insan işsiz güçsüz dolaştığı için bu adamcağıza da hiçbir güçlükle karşılaşmadan yutturmasıydı. O güne kadar, Mugsborough'da kalifiye boyacılara ödenen ücret, saat başına yedi peniydi. Okurlarımız, Newman'ın altı buçuk penilik ücretle çalışmayı kabul ettiğini hatırlayacaktır. Şimdilik, diğer işçilerden hiçbiri, Newman'ın normal ücretin altında çalıştığını fark etmemişti; bir tek kendisinin bu paraya çalıştığından emin olamayan Newman kimseye bir şey söylememişti. Hunter'ın o sabah işe aldığı adam da, diğerlerinin ücretlerini öğrenene kadar kendisi için kararlaştırılan ücreti sır olarak saklamaya karar vermişti.

Owen, saat sekiz buçuğa doğru işe geldi ve gelir gelmez büroda olup bitenler hakkında bir soru yağmuruna tutuldu. Crass, Owen'ın anlattıklarını, saklamayı başa-

ramadığı bir üzüntüyle dinledi; ama diğer işçilerin çoğu gerçekten sevinmişti.

Harlow, Hunter'ın geçen pazartesi kullandığı üsluptan bahsederken, "Ama insanla öyle konuşulmaz ki!" dedi.

"Bence, Pinti'nin dört bacağı olsaydı, ondan iyi bir domuz olurdu" dedi Philpot ciddi ciddi, "domuzun elinden homurdanmaktan başka bir şey gelmez."

O sabah Owen'la birlikte resim odasında çalışırlarken Easton sordu:

"Sana, kiraya vermek istediğim bir odam olduğundan bahsetmiş miydim, Frank?"

"Evet, galiba söylemiştin."

"Şey, odayı Slyme'e verdim. Eli yüzü düzgün birine benziyor, öyle değil mi?"

"Evet, mutlaka öyledir" diye karşılık verdi Owen, tereddüt ederek. "Hiçbir kötülüğünü duymadım."

"Eğer evin masrafını tek başımıza karşılayabilseydik, kimseyi almazdık; ama son günlerde iş bulunmuyor ki. Son on iki ayda elime ortalama ne kadar para geçtiğini hesapladım da... Sence haftada ne kadar kazanmışımdır?"

"Orasını Tanrı bilir" dedi Owen. "Ne kadar?"

"On sekiz bob gibi bir şey" dedi Easton ve devam etti: "Yani, mecbur kaldığımızı görüyorsun. Slyme gibi saygın, dindar ve içki düşmanı birini bulduğumuz için kendimizi şanslı sayıyorum. Sence nasıl?"

Slyme'i günahı kadar sevmemesine rağmen, ileri sürülebilecek hiçbir kötülüğünü bilmeyen Owen, "Evet, bence de şanslısınız" dedi.

Bir süre sessiz sedasız çalıştılar. Sonra Owen konuştu:

"Günümüzde, binlerce insan o kadar kötü durumda ki, onlarla karşılaştırıldığımız zaman bizler zengin sayılırız. Çektikleri acılar o kadar büyük ki, onlarla karşılaştırıldığımız zaman lüks içinde yaşadığımız söylenebilir. Bunu biliyorsun, değil mi?"

"Evet, söylediklerin çok doğru, dostum. Halimize şükretmemiz gerek; dışarıda yığınla adam işsiz güçsüz sokakları arşınlarken, böyle bir iş bulup içeride çalıştığımız için çok şanslıyız."

"Evet" dedi Owen, "biz şanslıyız! Gerçi acınacak durumdayız, sefalet içindeyiz ama gerçekten aç kalmadığımız için kendimizi şanslı saymalıyız."

Owen kapıyı boyuyor, Easton süpürgeliklerle uğraşıyordu. Bu işte hiç gürültü çıkarılmadığı için, güçlük çekmeden sohbetlerini sürdürebiliyorlardı.

"Sence, ömrümüzün geri kalanında da bu koşullar altında yaşamaya boyun eğmemiz doğru olur mu?"

"Hayır, hem de hiç" diye karşılık verdi Easton, "ama, gelecekte halimiz bugüne göre daha iyi olur herhalde. Bizim meslek hiç bugünkü kadar kötü olmamıştı. Sen de hatırlarsın, bundan birkaç yıl önce o kadar çok iş vardı ki, günde on dört ila on altı saat çalışırdık. Haftanın sonunda öylesine canım çıkmış olurdu ki, neredeyse bütün pazar yataktan çıkamazdım."

"Ama hayatta tek seçeneğimizin ya geberene kadar çalışmak ya da açlıktan gebermek olmayacağı, aksine medeni insanlar gibi yaşayabileceğimiz bir düzenlemenin mümkün olup olmadığını öğrenmeye çalışmanın bile nafile olduğunu düşünüyorsun, öyle değil mi?"

"Düzeni nasıl değiştirebileceğimizi bilmiyorum ki" diye karşılık verdi Easton. "Şimdi, milletten duyduğum kadarıyla hiçbir yerde iş yokmuş. İşleri biz yaratamayız, değil mi ama?"

"Demek ki, dünya işlerinin tamamen kontrolümüzün dışında esen rüzgâr ya da hava durumu gibi olduğunu düşünüyorsun, öyle mi? Eğer işler kötüye giderse, hiçbir şey yapmayıp olduğumuz yerde oturalım, durumun kendiliğinden düzelmesini bekleyelim."

"Şey, dünyayı düzeltebileceğimizi hiç sanmıyorum aslında" dedi Easton. "Eğer zenginler para harcamak istemezse, senin benim gibiler onları para harcamaya zorlayamayız, değil mi?"

Owen, şüpheyle Easton'a baktı.

"Sanırım, şimdi yirmi altı yaşındasın" dedi. "Yani, önünde yaşayacak otuz yılın daha var. Eğer güzel yemeklerin ve giysilerin olsaydı, her Tanrı'nın günü makul süreden daha fazla çalışmak zorunda kalmasaydın, bir elli ya da altmış yıl daha yaşamaman için hiçbir neden olmazdı tabii; ama biz şimdilik otuz yıl diyelim. Yani, şu anda katlandığımız sıkıntıların aynısına bir otuz yıl daha gözünü bile kırpmadan katlanabileceğini mi söylüyorsun?"

Easton karşılık vermedi.

"Eğer kanuna karşı gelmiş olsaydın ve gelecek hafta on yıllık hapis cezasına çarptırılsaydın, kaderinin ne kadar kötü olduğunu düşünürdün. Gelgelelim, şu öteki cezayı, yani otuz yıl boyunca köpek gibi çalıştıktan sonra vaktinden önce ölmeyi, görünüşe göre seve seve kabulleniyorsun."

Easton, süpürgeliği boyamaya devam etti.

Konuşurken fırçasını bir kez daha boyaya batırıp, kapının alt panellerinden birini boyamaya başlayan Owen, "Hiç iş bulunmadığında" diyerek sözlerine devam etti, "hiç iş bulunmadığında, ya açlıktan ölürsün ya da borca girersin. Şimdiki gibi çok az iş olduğunda ise yarı aç yaşarsın. Günler, senin deyiminle 'iyi' geçerse, günde on iki ya da on dört saat çalışırsın ve eğer çok şanslıysan, ara sıra gece mesailerine kalırsın. O zaman kazandığın fazladan para ise borçlarına gider; böylece tekrar işsiz kaldığında yeni borçlar açabilirsin."

Easton, süpürgelikteki bir çatlağı harçla doldurdu.

"Bu biçimde yaşamanın sonucu olarak, ömrün en az yirmi yıl kısalır; belki de yapın görülmemiş ölçüde sağlamdır ve çalışamaz hale geldikten sonra bile yaşamaya devam edersin. O zaman seni bir çeşit hapishaneye yatırırlar ve ömrünün geriye kalan kısmında suçlu muamelesi görürsün."

Çatlakların hepsini dolduran Easton, süpürgeliği boyama işine geri döndü.

"Eğer bütün çalışan nüfusu elli yaşına basar basmaz boğulmak, asılmak, zehirlenmek ya da gaz odasına konulmak suretiyle idama mahkûm eden bir yasa teklif edilseydi, bu yasaya karşı başlatılacak protestolara şüphesiz sen de katılırdın. Gelgelelim, şimdi ömrünün sürekli açlık çekmek, aşırı çalışmak, düzgün çizme ve giysilerden yoksun kalmak, sık sık işten kovulmak ve yataktan hiç çıkmayıp ilaç tedavisi görmeni gerektirecek kadar hasta olduğun günlerde bile dişini sıkıp işbaşı yapmaya mecbur bırakılmak suretiyle kısaltılmasına uysallıkla boyun eğiyorsun."

Easton hiç cevap vermedi. Bütün bunların doğru olduğunu biliyordu; ama yoksulluğumuzu gizlememize ve gerçekte olduğundan çok daha iyi durumdaymışız gibi davranmamıza neden olan o sahte gururdan o da payını büyük ölçüde almıştı. O sırada, Ruth'un gidip eskiciden aldığı o ikinci el çizmeleri giyiyordu; ama çizmeleri hakkında bir iki laf eden Harlow'a onları uzun yıllardır, hem de sadece özel günlerde kullandığını söylemişti. Şimdi, iş arkadaşının konuşmasını dinlerken çok kırılmıştı ve Owen da bunun farkındaydı; ama yine de sözlerine devam etti:

"Bu düzen değişmezse, bütün bunlar hepimizin başına gelecek ve sen, her şeye rağmen bu düzenin destekçilerinden birisin ve düzenin devamını sağlıyorsun!"

"Nasıl olur da, ben bu düzenin devamını sağlarım?" diye sordu Easton.

"Düzeni yıkmanın yolunu aramayarak, daha güzel bir sistemin hayata geçirilmesini sağlamaya çalışanlara yardım etmeyerek. Kendi kaderine karşı kayıtsız olabilirsin, zaten de öyle görünüyorsun; ama bu dünyaya gelmesinden sorumlu olduğun çocuğunun kaderine karşı kayıtsız olmaya hakkın yok. Gelecekte daha iyi bir düzen kurulmasına yardımcı olmayan herkes, varolan sefaletin sürmesine yardımcı oluyor demektir ve sırf bu yüzden kendi çocuklarının düşmanıdır. Tarafsız kalmanın lafı bile edilemez. Ya düzenin değişmesine yardım edeceğiz ya da düzene karşı duracağız."

Owen köşeyi boyamak için kapıyı açarken, Bert koridordan çıkageldi.

"Baksanıza!" diye haykırdı, "Pinti yolda, bu tarafa doğru geliyor. Bir dakika içinde burada olur."

Easton'ın Pinti'nin geldiği haberini duymaktan memnun olması, olacak iş değildi; ama bu defa, Bert'in haberi içini rahatlatmıştı.

Bert, Owen'a fısıldayarak, "Derim ki" dedi, "konu şeye gelirse, yani seni herif bu odadaki işe koyarsa, beni de yanına yardımcı olarak alır mısın?"

"Tabii ki, evlat" diye karşılık verdi Owen ve Bert, diğerlerini uyarmak üzere oradan ayrıldı.

Bütün gözlerin üstünde olduğunu fark etmeyen Nemrut, eve gizli saklı girdi ve odadan odaya süzülmeye, köşelerden etrafı gözetlemeye, gözlerini kısıp kapı çatlaklarından ve anahtar deliklerinden içeriyi seyretmeye koyuldu. Herkesin canla başla çalıştığını görmekten neredeyse memnun olacaktı; ama Newman'ın odasına girince, son ziyaretinden beri kaydedilen gelişmeyi tatmin edici bulmayan Pinti'nin canı sıkıldı. Aslında, o sabah Newman yine kendinden geçmişti. İşini özene bezene, adam gibi yapıyor, her zamanki gibi işi aceleye getirip geçiştirmiyordu. Sonuç olarak, yeterince çabuk ilerleyememişti.

"Newman, bu davranışının kabul edilemeyeceğini sen de biliyorsun!" diye uludu Nemrut. "Elini çabuk tutmazsan, gözümden düşersin! Eğer acele etmezsen, senin yerine başkasını bulmam gerekecek. Saat yediden beri bu odadasın ve bir karınca boyu kadar bile ilerleyememişsin!"

Newman, işinin neredeyse bitmek üzere olduğuna dair bir şeyler mırıldandı ve Hunter bir üst kata, yani elindeki en ucuz işçi olan Sawkins'in çalışmakta olduğu çatıya çıktı. Harlow çatıdan alınıp daha iyi bir işe verilmişti; bu yüzden Sawkins tek başına çalışıyordu. Var gücüyle işine asılmış ve haddinden fazla iş yapmıştı. Sadece pencere pervazlarını boyamakla kalmamış, camla-

rı da epeyce renklendirmişti ve süpürgelikleri boyarken yeri de unutmamış, çizgiyi bazen bir, bazen iki santim kadar geçmişti.

Boya, koyu çamur sarısıydı ve yeni boyanmış kapıların yüzeyi kadifeyle büyük bir benzerlik gösteriyordu; üstelik neredeyse her panelin alt köşesinden koca bir boya damlası süzülüyordu; sanki kapılar dekoratif sanatların kötü gidişatına üzülmüştü de, gözyaşı döküyordu. Ama, bu gözyaşları Pinti'nin kalbinde en küçük bir acıma hissi bile uyandırmadı; ne de kapıların kadifeye benzer yüzeyleri duygularını okşadı. Tek gördüğü çok fazla iş yapıldığıydı ve aklına bütün bunları beceren adamın sadece saatte beş peni aldığı geldiği için, büyük bir sevince kapılmıştı. Bu arada, katettiği ilerlemeden ötürü memnun olduğunu Sawkins'e asla belli etmeyecekti. Bu yüzden Pinti ona şöyle dedi:

"Burada saatlerce oyalanmanı istemediğimi sen de biliyorsun, Sawkins. Fırçayı şöyle bir dolaştırıp işini derhal bitireceksin."

Kaşından süzülen teri silen Sawkins, "Olur, beyim" diye karşılık verdi ve Pinti tekrar alt kata indi.

"Şu Harlow da nereye kayboldu?" diye sordu Philpot'a. "Demin buradaydı; geldiğimde onu görmüştüm."

"Alt kata indi, beyim. Arka tarafa gitmesi gerekti de" diye karşılık verdi Joe, başparmağıyla omzunun arkasını işaret edip Hunter'a göz kırparak. "Hemencecik gelir." Gerçekten de, tam o sırada Harlow yeniden üst kata çıkıyordu.

"Bak hele, iş saatlerinde buna müsaade edemeyiz" diye homurdandı Hunter. "Öğle yemeği saatinde bu iş için yeterince vakti olacak!"

Nemrut şimdi Easton ve Owen'ın boyadığı resim odasındaydı. Orada bir süre derin düşüncelere dalarak ayakta dikildi; zihninde, bu iki adamın bu odada yaptığı işin miktarıyla Sawkins'in çatı katında yaptıklarını birbiriyle karşılaştırıyordu. Pinti meslekten boyacı değildi, o bir marangozdu ve boya işinin niteliğindeki

farkla pek az ilgileniyordu; ona göre hepsi birdi zaten, alt tarafı duvar boyası işte.

"Eğer Sawkins gibi birkaç kafasızı daha ele geçirebilseydik" diye geçirdi aklından, "nasıl da kâr ederdik." Çok geçmeden, kafasını dolduran bu düşüncelerle evden bir hırsız gibi gizlice çıkıp gitti.

14

Üç Çocuk Zekânın Bedeli

Owen, öğle yemeği molasının büyük kısmını tek başına resim odasında oturup, not defterine kurşunkalemle taslaklar çizerek ve odanın ölçüsünü alarak geçirdi. Akşam işten çıktıktan sonra doğruca eve yollanmak yerine, kitapların arasında Mağrip tarzı dekorasyonla ilgili bir şeyler bulabilmek umuduyla halk kütüphanesine gitti. Burası çok küçük ve kaynakları yetersiz bir kütüphaneydi; ama taslaklarını çizdiği desenlerin birkaç örneğini içeren bir kitabı keşfederek, buraya uğramanın karşılığını aldı. Bir saatini kitap karıştırarak geçirdikten sonra, eve dönüş yoluna koyulmuşken gözüne tanıdık gelen, biri oğlan öteki kız iki çocuğu fark etti. Bir şekercinin vitrininin önünde durmuş, içeride sergilenen malları inceliyorlardı. Owen o tarafa yaklaşırken, çocuklar başlarını ona doğru çevirdi ve taraflar birbirlerini hemen tanıdı. Ufaklıklar, Charley ve Elsie Linden'dı. Owen çocukların yanına gidip, onlarla selamlaştı ve küçük oğlan ondan, bir süredir aralarında sürdürdükleri bir tartışma hakkında fikrini söylemesini istedi.

"Baksanıza efendim, sizce hangisi en iyi; bir meteliklik kocaman çubuklu şeker mi yoksa sürpriz paket mi?"

"Ben olsam, sürpriz paketi isterdim" diye karşılık verdi Owen, hiç tereddütsüz.

"Ya! Ben sana dememiş miydim?" diye haykırdı Elsie, zaferle.

"Bana ne! Ben yine de şekeri isterim" dedi Charley, inatla.

"Niye ki, hangisini alacağınıza karar veremediniz mi?"

"Yok, öyle değil" diye karşılık verdi Elsie. "Biz sadece, bir meteliğimiz olsaydı, ne alacağımızı hayal ediyorduk. Aslında hiçbir şey almayacağız çünkü hiç paramız yok."

"Ya, anladım" dedi Owen. "Bana sorarsanız, bende biraz para var" diyerek elini cebine attı ve iki tane yarım peni çıkarıp çocuklara uzattı. Çocuklar parayı alır almaz, çubuklu şekerle sürpriz paketi almak üzere dükkândan içeri girdiler ve dışarıya çıktıklarında Owen da onlarla birlikte yürüdü çünkü aynı yoldan gideceklerdi; aslında, çocuklar Owen'ın evinin önünden geçeceklerdi.

Birlikte yürürlerken Owen, "Dedeniz daha iş bulamadı mı"? diye sordu.

"Yok. Hâlâ boşta geziyor, efendim" diye karşılık verdi Charley.

Owen'ın evinin kapısına geldiklerinde, onları yol boyunca sorup durdukları kedi yavrusuna baksınlar diye yukarıya davet etti. Frankie, iki ziyaretçiyi görünce kendinden geçti ve Nora'nın verdiği ev yapımı keki birlikte yerlerken, onları oyuncak kutusundakileri teker teker göstererek ve kediciğin marifetlerini sergilemesini sağlayarak eğlendirdi. En iyi oyuncak kediydi; çünkü sürekli yeni oyunlar icat ediyordu: sandalye bacaklarında akrobasi gösterileri, perdeye tırmanmaca, muşambanın üstünde kayıp yuvarlanmaca, köşelerde ve kanepenin altında saklanıp etrafı gözetlemece... Kedicikte muzipliğin bini bir paraydı ve çok geçmeden çocuklar öyle bir şamata kopardılar ki, Nora'nın alt kattaki komşuların rahatsız olacağını söyleyerek araya girmesi gerekti.

Ancak Charley ve Elsie çok kalamayacaktı çünkü anneleri onları merak ederdi; ama başka bir gün Frankie'yle oynamaya geleceklerine söz verdiler.

"Önümüzdeki pazar günü, Pazar Okulu'muzda bir ödül alacağım" dedi Elsie evden ayrılırlarken.

"Ödülü neden alacaksın?" diye sordu Nora.

"Çünkü okuma parçamı çok iyi çalıştım. Benden Matta'nın ilk bölümünü ezberlemem istenmişti ve okurken bir tek hata bile yapmadım! Bu yüzden, öğretmenim önümüzdeki pazar günü bana güzel bir kitap hediye edeceğini söyledi."

"Ben de bir tane almıştım; altı ay önceydi, değil mi Elsie?" dedi Charley.

"Evet" diye karşılık verdi Elsie ve ekledi: "Senin Pazar Okulu'nda da ödül veriyorlar mı, Frankie?"

"Ben, Pazar Okulu'na gitmiyorum ki."

"Hiç mi gitmedin?" diye sordu Charley, şaşkınlıkla.

"Yok" dedi Frankie. "Babam, hafta içi yeterince okul yüzü gördüğümü söylüyor."

"Bizimkine gelmen lazım, arkadaş!" dedi Charley ısrarla. "Gerçek bir okul gibi değil ki! Yazları bize yemek çıkıyor, ödüller veriliyor, bazen laterna bile dinliyoruz. Acayip eğlenceli inan ki."

Frankie, soran gözlerle annesine baktı.

"Ben de gidebilir miyim, anne?"

"Evet, istersen gidebilirsin canım."

"Ama yolu bilmiyorum."

"Buraya uzak değil ki!" diye haykırdı Charley. "Oraya giderken sizin evin önünden geçiyoruz; eğer istersen, bu pazar seni de alırız."

"Okulumuz Duke Sokağı'nın köşesinde. Hani 'Parlayan Işık Şapeli' var ya, işte orası" dedi Elsie. "Dersler saat üçte başlıyor."

"Tamam o zaman" dedi Nora. "Frankie'yi pazar günü üçe çeyrek kala okula hazır ederim. Ama şimdi hemen eve koşmanız lazım. Kekimi beğendiniz mi?"

"Evet, çok teşekkür ederiz" dedi Elsie.

"Süperdi!" dedi Charley.

"Anneniz de size kek yapıyor mu?"

"Eskiden yapardı ama şimdi çok meşgul; sürekli gömlek dikiyor" diye karşılık verdi Elsie.

"Bence annenizin pasta yapmaya ayıracak fazla zamanı yok" dedi Nora, "bu yüzden, eve götürmeniz için size biraz kek vereceğim; yarın yersiniz. Paketi düşürmeden eve kadar götürebilirsin, değil mi Charley?"

"Ben taşısam daha iyi olur" dedi Elsie. "Charley o kadar dikkatsizdir ki, yolda giderken kekin yarısını kaybeder."

"Ben senden daha dikkatsiz değilim işte!" diye haykırdı Charley, kız kardeşini küçümseyerek. "Bakkaldan aldığın tereyağının yarısını çamura düşüren sen değil miydin?"

"Dikkatsizlikten düşürmedim, kaza oldu. Hem tereyağı değil, margarin almıştım."

En sonunda paketi sırayla taşımaları kararlaştırıldı ve Elsie ilk nöbeti aldı. Frankie arkadaşlarını uğurlamak için giriş kapısına kadar indi ve çocuklar uzaklaşırken arkalarından bağırdı:

"Gelecek pazar beni de almayı unutmayın!"

"Tamam" diye haykırdı Charley. "Unutmayız."

Perşembe günü, Owen o sabah hazır etmeye söz verdiği desenleri yetiştirebilmek için kahvaltı bitene kadar evde kaldı.

Çizimleri tam randevu saatinde, yani saat dokuzda büroya götürdüğünde, beriki hâlâ gelmemişti ve daha sonra, bir yarım saat kadar daha Patron'un huzuruna çıkarılmadı. Akıllarını kullanarak çalışan diğerleri gibi, Rushton'ın da, sadece fiziksel emekleriyle üretime katılanlardan daha uzun süre dinlenmeye ihtiyacı vardı.

Owen yanına çıktığında Rushton, "Çizimleri getirmişsindir herhalde" dedi aksi aksi. "Burada durup beklemene hiç gerek yoktu aslında; pekâlâ çizimleri bırakıp işinin başına dönebilirdin."

Çalışma masasına oturup, Owen'ın uzattığı çizime şöyle bir göz attı. Çizim, yaklaşık yetmiş santime elli

santim ebatlarında bir kâğıda yapılmıştı. Desen kurşunkalemle çizilmiş ve sadece yarısı boyanmıştı.

"Bu, tavan için" dedi Owen. "Tamamını boyayacak kadar vaktim olmadı."

Rushton, kayıtsız bir ifadeyle kâğıdı masaya bıraktı ve Owen'ın kendisine uzattığı diğer çizimi aldı.

"Bu, geniş duvar için. Aynı desen öteki duvarlara da uygulanabilir; şu da kapıyı ve pencerenin altındaki panelleri gösteriyor."

Rushton, çizimlerdeki maharet hakkında hiçbir yorumda bulunmadı. Çizimleri birbiri ardına kayıtsızlıkla inceledikten sonra hepsini masaya serdi ve şöyle bir soru yöneltti:

"İşi aldık diyelim, hepsini bitirmen ne kadar sürer?"

"Yaklaşık üç hafta, haydi toplam 150 saat diyelim. Bu, sadece dekoratif desenler için. Tabii ki, duvarların ve tavanın önceden boyanması gerekecek. Üç kat beyaz boya atmak lazım."

Rushton, bir parça kâğıda bunları not aldı.

"Şey" dedi biraz duraksadıktan sonra, "çizimleri burada bırak, ben de gidip Mr. Sweater'la bu konuyu görüşeyim ve ona fiyatı söyleyeyim. Eğer odayı bize yaptırmaya karar verirse, seni haberdar ederim."

Çizimleri, yapacak daha önemli işleri olan bir adamın tavır ve edasıyla bir kenara ittikten sonra masasındaki mektuplardan birini açmaya girişti. Bu hareketiyle, görüşmenin sona erdiğini ve "adamının" huzurundan çekilmesi gerektiğini ima ediyordu. Owen bunu anlamıştı ama büroyu terk etmedi; çünkü Rushton'ın tahmini masrafları hesaplarken göz önünde bulundurması gereken birkaç noktadan söz etmek istiyordu.

"Tabii ki, yardıma ihtiyacım olacak" dedi. "Ara sıra yardım edecek bir işçiye ve sürekli elimin altında olacak bir çırağa ihtiyacım var. Sonra, şöyle böyle on beş paket altın varak lazım."

"Altın rengi boya kullansan olmaz mı?"

"Maalesef olmaz."

Rushton, bunları yazmayı bitirdikten sonra, "Başka bir şey kaldı mı?" diye sordu.

"Sanırım hepsi bu kadar. Bir de, şablon çıkarmak için birkaç sayfa kopya kâğıdına ihtiyacım var. Dekoratif desen için az miktarda boya yeterli."

Owen gittikten sonra, Rushton desenleri alıp büyük bir dikkatle inceledi.

"Bunlar çok iyi olmuş" diye mırıldandı. "Kim olsa beğenir. Eğer Owen gerçek duvarlara ve tavana da böyle şeyler çizmeyi başarırsa, gören herkes bunlara hayran kalıp kapımızda kuyruğa girer."

"Şimdi bakalım" diyerek sözlerine devam etti. "Üç hafta dedi ama, bu işi yapmayı o kadar istiyor ki, büyük ihtimalle çalışma zamanını yanlış hesaplamıştır; haydi ben dört hafta diyeyim, bu da 200 saat eder. Saati sekiz peniden 200 saat kaç etti? İş yarı yarıya tamamlanana kadar, yanında kendisine yardımcı olacak bir boyacının bulunmasını istiyor; bu da saati altı buçuk peniden 100 saat."

Toplam tutar için masanın üstündeki çarpım tablosuna başvurdu.

"Zaman, £9.7.6. Malzeme: On beş paket altın varak, bir pound diyelim. Sonra, kartuş kâğıdıyla boyalar için yuvarlak hesap bir pound daha diyelim. Çırağın zamanı? Aman, zaten daha ücret almıyor, bunu hiç hesaba katmasak da olur. Sonra, odanın işe hazırlanması var. Üç kat beyaz boya atılacakmış. Keşke Hunter burada olup da, boyanın ne kadar tutacağını söyleseydi."

Rushton keşke başka bir şey dileseymiş; çünkü tam o sırada Nemrut büroya girdi ve Rushton'ın sorusu üzerine duvarlarla tavanın üç kat beyaza boyanmasının zaman ve malzeme bakımından üç pound beş şiline malolacağını söyledi. İki kafa emekçisi birlikte çalışarak boya işi ve dekorasyon dahil olmak üzere bütün işin toplam on beş pound'a çıkacağını hesapladı.

"Bence, Sweater'ın önüne toplam kırk beş pound'luk bir hesap çıkarmalıyız" dedi Rushton. "Yaptığımız sıra-

dan bir iş değil. Herif gidip bir Londra şirketiyle anlaşsa, bunun iki katını isterler."

Bu karara varan Rushton, hemen Sweater's Emporium'u telefonla aradı ve Mr. Sweater'ın kendi mağazasında olduğunu öğrenince desenleri rulo yapıp oraya yollandı.

İşçiler elleriyle, patronlar akıllarıyla çalışır. Günün birinde, akıllarıyla çalışan herkes greve çıkacak olsaydı, bu durum dünyamız ve insanlık adına ne kadar müthiş bir felaket olurdu.

15

Liyakatsiz Kişiler ile Yukarı ve Aşağı Değirmen Taşları

Hunter, o sabah üç boyacıyı daha işe almıştı. Bundy ile birlikte işçilerden ikisi daha yeni atık su borularını döşemeye başlamış, marangozlar fazladan bazı işler yapmak için geri dönmüştü ve eve bir tesisatçı getirtilmişti; bu yüzden öğle yemeği saatinde mutfak epeyce kalabalık sayılırdı. Crass, pazartesi sabahı Easton'a gösterdiği gazete kupürünü ortaya çıkarmak için uygun bir fırsat kollamış ama boş yere bekleyip durmuştu; çünkü o hafta boyunca yemek saatlerinde pek az siyaset konuşulmuştu ve artık günlerden perşembeydi. Owen'a gelince, onun kafası resim odasının desenleriyle o kadar meşguldü ki, başka hiçbir şeye ayıracak zamanı yoktu ve geriye kalanların tek isteği ise genellikle tatsız biten bir tartışmayı başlatmaktan kaçınmaktı. Aslında Crass'ın böyle tartışmalara ilgi duyduğu yoktu; ama Owen'ı *Obscurer*'dan kestiği yazıyla "yere sereceğinden" çok emin olduğu için konuşmaların akışını birkaç kez istediği yöne çevirmeyi denemiş ama şimdilik bunu başaramamıştı.

Öğle yemeği (molaya bu adı vermişlerdi) sırasında çeşitli konular tartışılmıştı. Harlow üst kattaki yatak odalarında birkaç ölü böcek bulduğundan bahsedince, bu sözler haşerat çeşitleri ve haşerat dolu evler hakkında çeşitli anekdotların aktarılmasına neden oldu. Phil-

pot, Windley'de çalıştığı bir evi hiç unutamıyordu. Orada yaşayan insanlar çok pasaklıymış ve mobilyaları da çok azmış; karyolaları bile yokmuş ve yatakları ise çıplak zemine serilmiş paramparça şilteler ve eski püskü paçavralardan ibaretmiş. Bu sefil şilteler, Philpot'un anlattığına göre, odada kendiliklerinden yer değiştirirmiş. Ev o kadar pireliymiş ki, insan yere bir gazete serdiğinde, zıplayan pirelerin sesini işitebilirmiş, hatta kâğıdın kıpırdadığını bile görebilirmiş. Dahası, bir keresinde eve girmeye kalkan birinin üstüne pireler anında çullanmış ve adam tepeden tırnağa pireyle kaplanmış! Orada çalıştığı birkaç gün boyunca birkaç kilo vermiş ve akşamları evine giderken sokakta onu böyle bir deri bir kemik gören çocuklarla yetişkinler, Philpot'un kötü bir hastalığa yakalandığını sanıp, karşıdan onun geldiğini görünce yollarını değiştirir olmuşlar.

Bunun gibi birkaç anı daha nakledildi; aynı anda dört beş kişi avazı çıktığı kadar bağırarak konuşuyor, her biri kendi öyküsünü anlatıyordu. Başlangıçta her konuşmacı bütün topluluğa hitap ederek sözlerine başlıyordu; ama zaman geçtikçe sesini duyuramayacağını anlıyor ve kendisine kulak kabartır gibi görünen bir dinleyici seçip öyküsünü sadece ona anlatıyordu. Kimi zaman, kendisine öykü anlatılan kişinin başından benzer bir maceranın geçtiğini hatırlayacağı tutuyor ve karşısındaki anlatıcının sözünü bitirmesini beklemeden hemen anısını aktarmaya girişiyordu ve hepsi de anılarının mide bulandırıcı ayrıntılarını ballandıra ballandıra anlatmakla o kadar ilgiliydi ki, başka birinin daha aynı konuda konuştuğunu hiçbiri fark etmiyordu. Bu tür yarışmalarda zafer en yüksek sesle konuşanın olurdu; ama kimi zaman kısık sesliler bile öykülerini tekrar tekrar anlatmak suretiyle sonunda birilerine seslerini duyurmayı başarırdı.

Çok az konuştuğu için iyi bir dinleyici olan Barrington, arka arkaya birkaç kişinin öyküsünü dinleme lütfuna mazhar olmuştu; konuşmacılardan her biri ona baş-

ka bir sözde anıyı aktarmıştı. Odanın uzak köşesinde, ters çevrilmiş bir kovanın üstüne oturmuş bir adam vardı ve dudak hareketlerinden onun da bir öykü anlattığı anlaşılabiliyordu; ama adamcağıza kimse aldırış etmediği için ne öykünün konusunu bilen ne de sözlerinin bir kelimesini bile duyan vardı.

[Şamata dindikten sonra Harlow, oturdukları ev böceklerin istilasına uğradığı için ev sahibi tarafından tahliyelerine karar verilen bir ailenin öyküsünü hatırladı.] Baba intihar etmişti çünkü onlar daha evi boşaltamadan ev sahibinin tuttuğu boyacılar kapıya dayanmıştı. O evde intihar eden adam, karısı ve on yedi yaşındaki kızları yaşar, meğer üçü de küp gibi içermiş. Adamcağızın karısı doğru düzgün bir kadın olsaydı, halleri öyle mi olurdu! O kadın, günde tam üç kez, eline bir şişe tutuşturup kızını köşedeki meyhaneye gönderirmiş. Babaları öldükten sonra, insan yarım pint biraya o evin kadınlarına istediğini yaptırabilirmiş; ama Harlow'un dediğine bakılırsa, kendisi bunu aklından bile geçirmemiş. Çünkü anneyle kızı çok mu çok çirkinmiş.

Bu masalın sonu, dinleyiciler tarafından alaycı kahkahalarla karşılandı.

Easton, "Harlow'un neler söylediğini duydun mu, Bob?" diyerek Crass'a haykırdı.

"Yok. Ne diyor?"

"Bir keresinde eline bir fırsat geçirmiş ama kısmeti çok çirkin çıktı diye bu sevdadan vazgeçmiş!"

"Ben olsaydım, gözlerimi kapayıp keyfime bakardım!" diye haykırdı Sawkins. "Böyle bir kısmet hiç tepilir mi!"

"Tepilmez" dedi Crass, kahkahaların arasından, "bence o da tepmemiştir; ama şimdi süt kuzusu ayaklarına yatıyor!"

"Ben zaten hep İhtiyar Harlow'un yalancının önde gideni olduğunu düşünmüşümdür" dedi Bundy, "şimdi hepimiz onun gerçek yüzünü gördük."

Harlow'a kimse inanmamıştı; ama o, anlattıklarında ısrar ediyordu.

Bundy, kendine biraz daha çay koyarken, "O anda kadınların yüzüne bakacaksın da ne olacak?" dedi.

"İnan ki, şahsen ben, dün gece ihtiyar karımın yüzüne bile bakmadım" dedi Crass ve neşeli kahkahaların arasında, dün gece karısıyla birlikte yatak odalarına çekildikten sonra neler yaptıklarıyla ilgili, en ince ayrıntısına kadar bir öykü anlattı.

Bu öykü, Kovanın Üstünde Oturan Adam'a birkaç hafta önce gördüğü çok tuhaf bir rüyayı hatırlatmıştı: "Rüyamda, yüksek bir yamacın kenarında mı yoksa başka bir tekinsiz yerde mi ne, yürüyordum. Birdenbire ayaklarımın altındaki yer yarıldı. O sırada dengemi kaybedip yuvarlandım ve kendimi kurtarmak için kenardaki bir çalılığa tutundum. Sonracıma, herifin teki gelip tepeme koca bir sopayla vurmaya başladı; üstüne üstlük, çalılığı tutan parmaklarımı ayırmaya çalışmaz mı! Uyandığımda bir de ne göreyim; benim kaşık düşmanı bağırıp duruyor, yüzümü gözümü yumrukluyor. Güya saçını çekmişim!"

Oda, bu öykülerin yarattığı coşkuyla çınlarken Crass yerinden kalktı ve duvardaki bir çivide asılı duran paltosunun yanına gidip cebinden yaklaşık yirmi santime on santimlik bir karton çıkardı. Kartonun bir yüzüne bir yazı yapıştırılmıştı ve Crass yerine dönüp oturduktan sonra, kendisi yüksek sesle o yazıyı okurken diğerlerinin seslerini kesip dinlemesini buyurdu. Önceki gece Cricketers'ta bir arkadaşı tarafından kendisine verilen bu yazı, şimdiye kadar okuduklarının en iyisiydi.

Crass iyi bir okur değildi ama yazıyı düzgün bir şekilde okumayı başardı; çünkü okuya okuya bu kâğıttakileri neredeyse ezberlemişti. Yazının başlığı "Mide Gazını Giderme Sanatı"ydı ve bir dizi kural ve tanımdan ibaretti. Okunan her maddeden sonra kahkahalar çınladı ve Crass yazıyı okumayı bitirdikten sonra, o pis karton parçası, yazıyı bir kez de kendileri okumak isteyenler yararlansın diye mutfakta elden ele dolaştı. Ancak, kendilerine teklif götürülen işçilerden birkaçı bunu reddet-

ti ve belirgin bir tiksintiyle bu karton parçasının ateşe atılmasını önerdi. Bu fikir, diğerleri yazıyı okumayı bitirdikten sonra kartonunu alıp paltosunun cebine koyan Crass'ın dikkatine sunulmadı.

Bu arada, Bundy fincanına biraz daha çay koymak için ayağa kalkmıştı. Kullandığı fincanın kenarında büyük bir çatlak vardı ve buradan epeyce çay sızdığı için, genellikle Bundy'ye üst üste üç dört kez çay servisi yapılması gerekiyordu.

"Başka isteyen var mı?" diye sordu Bundy.

Birkaç fincan ve kavanoz Bundy'ye uzatıldı. Bu içecek kapları uzun süredir zeminde duruyordu ve zemin toz toprak içinde olduğu için, o gün sabahtan beri atık su borularını döşeme işiyle uğraşmış olan Bundy, bardakları kovaya batırmadan önce diplerini pantolonuna sildi; zaten, kirlenen elini daima pantolonuna sürerek temizlerdi. Kavanozları o kadar çok doldurmuştu ki, ağız kısımlarından tutup sahiplerine götürürken içlerindeki çay kısmen dökülüp parmaklarından aşağı süzüldü. Bundy çay servisini bitirdiğinde, yerler küçük çay gölcükleriyle dolmuştu.

Esas konuya dönen Harlow, "Söylenen odur ki, Tanrı her şeyi bir işe yarasın diye yaratmış" dedi, "ama şu iğrenç böceklerin, pirelerin falan ne halta yaradığını merak ediyorum doğrusu."

"Tabii ki, millet üstünü başını temiz tutmayı öğrensin diye" dedi Slyme.

Slyme'in cevabını duymazdan gelen Harlow, "Ne kadar saçma, öyle değil mi?" diyerek sözlerine devam etti. "Derler ki, bütün hastalıklara minnacık böcekler neden oluyormuş. Eğer Tanrı kanser böcekleriyle zafiyet mikroplarını yaratmasaydı, ortada ne kanser ne de zafiyet olurdu."

"İşte, tek bir Tanrı olmadığının kanıtlarından biri de bu" dedi Owen. "Eğer kainatın ve bütün canlıların sadece Tanrı tarafından tasarlanıp yaratıldığını düşünecek olursak, onun hastalık mikroplarını sırf kendi kullarına

işkence etmek için yarattığını kabul etmek zorunda kalırız."

"Sakın bana böyle mavallar okumaya kalkma, arkadaş" diyerek araya girdi Crass. "Bak dostum, hepimizin sahibi bir Tanrı var ve buna er geç sen de inanacaksın."

"Eğer dünyayı Tanrı yaratmadıysa, kim yarattı?" diye sordu Slyme.

"Senin bildiklerinden fazlasını bilmiyorum" diye karşılık verdi Owen. "Yani, hiçbir şey bilmiyorum. Aramızdaki tek fark, senin bir şey bildiğini *sanman*. Sen, Tanrı'nın kainatı yarattığını, bu işin ne kadar sürdüğünü, dünyayı neden yarattığını, dünyanın daha ne kadar var olacağını ve ne zaman sonunun geleceğini bildiğini sanıyorsun. Ayrıca, öldükten sonra da yaşayacağımızı, nereye gideceğimizi ve orada nasıl bir hayat sürdüreceğimizi bildiğini düşünüyorsun. Aslında, 'alçakgönüllülüğünün' elverdiği kadarıyla, bütün her şeyi bildiğini zannediyorsun. Gerçekte ise bütün bu konular hakkında herkesten fazla bir şeyler bildiğin yok; yani, *hiçbir şey* bilmiyorsun."

"*Sen* öyle san" dedi Slyme.

"Eğer zahmet edip gerçekleri araştırırsak" diyerek sözlerine devam etti Owen, "kainatın nasıl ortaya çıktığını ve ne gibi değişimlere uğradığını biraz öğrenebiliriz; ama başlangıç hakkında hiçbir şey bilmiyoruz."

"Ben, kafamda bilgiler varmış gibi rol kesmiyorum" dedi Slyme. "Zaten kafadaki bilgi kimsenin ruhunu kurtarmaz; önemli olan kalp bilgisidir. Ben, bütün günahlarımın İsa'nın kanıyla temizlendiğine bütün kalbimle inanıyorum ve buna inandığım için, bir Hıristiyan olduğum günden bu yana, akılla kavranamayacak kadar büyük bir mutluluk ve huzur içinde yaşıyorum."

"Glory, glory, hallelujah"* diye haykırdı Bundy ve hemen hemen herkes güldü.

* Tanrı'ya şükretmek için okunan bir Hıristiyan ilahisi (ç.n.)

"Demek Hıristiyan'ım diyorsun" dedi Owen imalı imalı. "Kendini tam bir Hıristiyan olarak kabul edecek kadar beğeniyorsun, öyle mi? Akılla kavranamayacak kadar büyük bir mutluluk ve huzura gelince, senin milyonlarca insanın şu sırada cehennemde büyük bir işkence çektiğine inandığın halde mutlu olabilmen gerçekten de benim kavrayışımı aşıyor; ayrıca böylesine kötü koşullarda yaşarken mutlu olmayı başarabilmeni ise aklım hiç almıyor."

"Ecel gelip çattığında sen de anlarsın, dostum" dedi Slyme tehditkâr bir ifadeyle. "O zaman ne böyle düşünürsün, ne de konuşursun!"

"İşte bu kadarına benim de aklım ermiyor" dedi Harlow. "Bütün zavallı ömrümüz boyunca sefalet ve yokluk içinde yaşadıktan sonra, Kadiri Mutlak'ın bize bahş ettiği saatler boyunca köpek gibi çalışıp didindikten sonra, demek hepimiz cehenneme gidip orada sonsuza kadar yanacağız ha! İnan ki, olacak iş değil."

"Bana sorarsanız" dedi Philpot güvenle, "diyelim ki öldün, sadece ölmüş olursun. İşte her şeyin sonu."

"Ben de aynen böyle düşünüyorum" dedi Easton. "Şu din iman meselesi sırf birileri para kazansın dile tezgâhlanmış. Bizim mesleğimiz boyacılık, papazlarınkiyse dincilik. Tek fark, dincilikte çok çalışmanın gerekmemesi ve ücretin biraz fazla olması."

"Heriflerin geçimi bu yoldan; üstelik bana soracak olursanız, pek de tatlı para kazanıyorlar ha" dedi Bundy.

"Evet" dedi Harlow. "Papaz efendilerin bir eli yağda bir eli balda. Bir giydiklerini bir daha giymezler. Haftada iki üç kez saçma sapan konuşup milleti uyutmaktan başka bir halt yaptıkları da yok. Geri kalan zamanlarında, papazlara yaranarak ilahi yangın sigortası yaptırdıklarını sanan yaşlı ve sersem karılardan para sızdırırlar."

Kovanın Üstünde Oturan Adam, "Eskiden beri söylenen bir laf vardır ve çok da doğrudur" dedi. "Papazlarla

politikacılar, çalışan bir adamın en büyük düşmanıdır. İçlerinden adam gibi adamlar da çıkabilir; ama ne yazık ki, sayıları çok az; arada kaynayıp gidiyorlar."

"Keşke Canterbury Başpiskoposluğu gibi bir iş bulabilsem" dedi Philpot ciddiyetle, "dakikasında istifamı basardım inan ki."

"Aynen" dedi Harlow, "Canterbury Başpiskoposu ben olaydım, hemen kovamla fırçalarımı büroya götürüp oradakilerin kafasına atardım; Pinti'ye de cehenneme kadar yolun var derdim."

"Din meselesine kafayı hiç takmam inan ki" dedi Newman, "biz öldükten sonra olacaklara gelince, bence bu konuyu o güne kadar hiç karıştırmamak lazım; vaktinden önce canımızı sıkmaya ne gerek var? Şu öbür dünya hikâyeleri doğru da olabilir, yalan da; ama bütün günüm bu dünya için kafa patlatmakla geçiyor inan ki. Evlendiğimden beri kiliseye beş altı kez ancak gitmişimdir herhalde; zaten evleneli on beş yıl oldu. Nikâhın haricinde çocukların vaftizi için de kiliseye gittiydim. Hanım ve çocuklar ara sıra kiliseye gider; çocuklarım dinimizi su gibi bilir. Pazar Okulu'nu da birincilikle bitirdiler."

Bu sözler, genel olarak onaylandı. İster gerçeklerden bahsetsin ister yalanlardan, "din"in çocuklara öğretilmesi gereken bir şey olduğuna, görünüşe göre herkes inanıyordu.

"Evleneli beri kiliseye hiç gitmedim" dedi Harlow, "kimi zaman, keşke düğün günümde de gitmeseydim diyorum."

"Bence, inansak da bir, inanmasak da" dedi Philpot. "Kimseye kötülük yapmasak yeter. Fakir bir dilenci deyyusu gördün müydü, hemen elini cebine atıp sadakayı uçlanacaksın. Paran yoksa bile, bir çift güzel söz söyleyeceksin. Diyelim ki, adamın biri çalışıp para kazanıyor, çoluğunu çocuğunu geçindiriyor, elinden geldiğince fakire fukaraya yardım ediyor; bence o adam ister kiliseye gitsin ister gitmesin, cennete girmeyi şu İncil tellalla-

rından daha çok hak eder; tabii ki, cennet diye bir yer varsa."

Bu duygular, Philpot'un öldükten sonra bir zamanlar nasıl da yanıldığını anlayacağını ama maalesef o sırada Büyük Beyaz Taht'ın karşısında dikilmiş, hakkında verilecek hükmü bekliyor olacağını söyleyen Slyme dışında herkes tarafından paylaşılıyordu.

"Ve Kıyamet Günü'nde, ayın kıpkızıl kana bulandığını gördüğünde, dağlar ve taşlar tepene yıkılırken imdat diye haykıracak ve Kuzu'nun gazabından korkup saklanacaksın!"

Ötekiler, alaylı alaylı gülüyordu.

Kovanın Üstünde Oturan Adam, "Ben şahsen hikâyeden Baptist'im" dedi. Dick Wantley adındaki bu şahıs, "berbat" olarak adlandırılan bir dış görünüşe sahipti. İnsana geçmiş zamanların gargoyle* heykellerini ya da ejderhalarını hatırlatıyordu.

İşçilerden çoğu pipolarını tüttürüyordu; aralarında tütün çiğnemeyi yeğleyen birkaç kişi de vardı. Pipolarını içerken ya da tütün çiğnerken ağızlarında biriken tükürüğü yere ya da ateşe fırlatıyorlardı. Wantley de tütün çiğnemeyi yeğleyenlerin arasındaydı ve yere o kadar çok tükürmüştü ki, şimdi etrafı koyu kahverengi tükürüklerden ibaret yarım daire şeklinde bir balgam gölüyle çevriliydi.

Balgam gölünün karşı tarafına, "Ben hikâyeden Baptist'im!" diye haykırdı, "sizler, bunun ne demek olduğunu bilirsiniz."

Bu iman itirafı büyük bir taşkınlığa yol açtı; çünkü hikâyeden Baptist olmanın ne demek olduğunu herkes bilirdi.

"Eğer şu cennet dedikleri Hunter gibi şerefsizlerle dolu çıkarsa" dedi Easton, "ben başka yere gitmek isterim."

* Özellikle kiliselerin duvar ve çatılarında bulunan, insan ve hayvan başı şeklinde yapılmış, oluk ağzı (ç.n.)

"Eğer İhtiyar Pinti cennete giderse" dedi Philpot, "orada fazla tutunamaz. Bence daha haftası dolmadan cennetten şutlanır; çünkü herif, azizlerin tacındaki mücevherleri yürütmeye kalkışmadan yapamaz."

"Eğer onu cennete almazlarsa, zavallının hali nice olur?" dedi Harlow yapmacık bir endişeyle. "Çünkü, herifi cehenneme alacaklarını da hiç sanmıyorum."

"Niyeymiş?" diye sordu Bundy. "Böyle kitapsızlar için cehennem biçilmiş kaftan değil mi?"

"Bir zamanlar öyleydi ama şimdi kurallar değişti. Orada devrim oldu: Şeytanı tahtından indirdiler, kendilerine bir papazı başkan seçtiler ve ateşi söndürmeye giriştiler."

Kahkahalar dindikten sonra, "Duyduğum kadarıyla" dedi Harlow, "şu günlerde cehennemden daha güzel bir yer yokmuş. Metro varmış, elektrikli tramvay varmış; neredeyse her sokak köşesine dondurma, limonata, zencefilli gazoz, kola falan satan dükkânlar açılmış; üstelik, canı ferahlamak isteyenlerin iki saat buzdolabında oturmasına izin veriliyormuş."

İşçiler her ne kadar bu gibi şakalar yapıyor, gülüp eğleniyorlarsa da, okurlarımız onların Hıristiyan dininin gerçekliği konusunda şüpheye düştüğünü sanmamalı; çünkü (tümü "Hıristiyan" anne babalar tarafından yetiştirilmiş ve "Hıristiyan" okullarında eğitilmiş olmasına rağmen) hiçbiri, Hıristiyanlık hakkında, bu dine tam anlamıyla inanmalarına ya da inanmamalarına yetecek kadar bilgiye sahip değildi. Nasıralı İşçi'nin vekilleri ve müritleriymiş gibi davranarak nafakalarını bol bol çıkaran düzenbazlar ise, kurbanlarının din konusu üzerine kafa yormaya bile tenezzül etmemesini sağlayacak kadar kurnazdır. Halkın bir şeyler öğrenmesini ya da anlamasını hiç istemezler. Tek istedikleri, insanların iman etmesidir, yani bilgi, kavrayış ya da kanıt olmadan inanmaları. Harlow ve arkadaşlarına çocukluklarından itibaren normal okulda, Pazar Okulu'nda, kilisede ya da şapelde "Hıristiyanlık öğretilmişti"; gelgelelim, Hıristiyanlık hakkın-

da aslında hiçbir şey bilmiyorlardı. Yine de hepsi birer "Hıristiyan"dı. İncil'in Tanrı kelamı olduğuna inanıyorlardı ama nereden çıktığını, kaç zamandır dünya yüzünde var olduğunu, kimin tarafından yazıldığını, İngilizce'ye kimin tarafından çevrildiğini ya da kaç farklı İncil versiyonu bulunduğunu bilmiyorlardı. Pek çoğu, neredeyse kitabın içinde yazanlardan bile haberdar değildi. Ama hepsi ona inanıyor ve genel kuralı bozmuyordu.

"Şaka maka konuşuyoruz ama" dedi Philpot, "cehennem diye bir yerin var olduğuna inanasım gelmiyor. Bir çeşit ceza olabilir ama gerçek bir ateşte yanacağımızı sanmıyorum."

"Doğrusun. Akıl var, mantık var yahu" diye karşılık verdi Harlow, küçümseyen bir ifadeyle.

Arkadaşlarını bir filozof edasıyla süzen Crass, "Bence bu dünyanın kendisi cehennem" dedi. Pek çoğunun çehresinde bu ifade vardı; ama Slyme sessizliğini bozmadı ve Owen güldü.

"Sen ne demeye gülüyorsun, bakalım?" diye sordu Crass, öfkeyle.

"Güldüm çünkü sen bu dünyanın cehennemin ta kendisi olduğunu söyledin."

"Cehennem işte" dedi Easton. "Bundan daha kötü başka bir yer olamaz."

Balgam Gölünün Ardında Oturan Adam, "Ya, ya" dedi.

"Niye mi güldüm?" dedi Owen. "Varolan sistem, dünyanın işlerini öyle kötü idare ediyor ve o kadar korkunç sonuçlar üretiyor ki, bu dünyanın cehennem olduğu fikrine kapılıyorsunuz. Diğer taraftan Tory'lerdensiniz! Varolan sistemi, yani dünyayı cehenneme çeviren sistemi korumak istiyorsunuz!"

"Owen buradaysa, yemek paydosunu siyasete bulaşmadan atlatamayız diyordum zaten" diye homurdandı Bundy. "Amma kafa ütülenir şimdi."

"Üstüne gideyim deme" dedi Philpot. "Kaç gündür sesi soluğu çıkmıyordu."

"Bütün gün aynı teraneyi dinleyeceğiz" dedi Harlow, umutsuzlukla. "Birazdan çıngar çıkacak."

"Ben dinleyecek değilim" dedi Bundy. "Benden bu kadar!" Sözlerini bitirdikten sonra, çayından geriye kalanı içti, boş yemek sepetini kapatıp şömine rafının üstüne koydu ve kapıya yöneldi.

Dışarıya çıkarken, "Size kolay gelsin" dedi. Diğerleri güldü.

Cebindeki *Obscurer* kupürünü hatırlayan Crass, konuşmanın değişen seyri yüzünden gizliden gizliye çok sevinçliydi. Owen'a kabaca hitap etti:

"Önceki gün, yoksulluğun sebepleri üzerine konuşurken, önüne gelene çatıyordun. Senden başka herkes haksızdı! Ama bize yoksulluğun sebebini söylemeyi başaramamıştın, öyle değil mi?"

"Başardığımı sanıyorum."

"Ya ya, sen her şeyi bildiğini sanırsın zaten" diye çemkirdi Crass. "Tabii ki, senin düşüncelerin doğru, başka herkesinki yanlıştır."

"Evet" diye karşılık verdi Owen.

Birkaç kişi, Owen'ın bu katı tavrını eleştirdiğini belirtti ama beriki sözlerine kaldığı yerden devam etti:

"Tabii ki, benim düşüncelerimin doğru ve bana ters düşen herkesin düşüncelerinin ise yanlış olduğunu düşünüyorum. Eğer onların düşüncelerinin yanlış olduğunu düşünmeseydim, zaten onlarla ters düşmeyecektim. Eğer düşüncelerimin doğru olduğuna inanmasaydım, onların arkasında durmazdım."

"Ama tekrar tekrar aynı konuyu tartışmaya gerek yok ki" dedi Crass. "Senin kendi fikrin var, benim kendi fikrim var. Herkesin fikri kendine."

Bu sözler karşısında kalabalıktan bir onay mırıltısı yükseldi; ama Owen tekrar lafa karıştı:

"Ama ikimiz birden haklı olamayız. Diyelim ki, senin düşüncelerin doğru, benimkiler yanlış; eğer tartışmazsak doğruyu nasıl bulacağım?"

"O halde, sence fukaralığın sebebi neymiş bakalım?" diye sordu Easton.

"Varolan sistem, yani rekabet ve kapitalizm."

Söylenenlerin bir kelimesini bile anlamayan Crass, "Böyle konuşmak çok güzel doğrusu" dedi aksilenerek. "Peki sistemi nasıl yıkacağız?"

"Lafı uzatmadan söyleyeyim o zaman" diye karşılık verdi Owen. "Diyelim ki, bir grup insan bir evde yaşıyor ve..."

"Diyelimmiş, demeyelimmiş!" diye söylendi Crass.

"Diyelim ki, hepsi sürekli hasta ve diyelim ki, o ev çok kötü inşa edilmiş; duvarlar öyle kötü yapılmış ki, eğri büğrü ve rutubet içinde; çatı kısmen çökmüş ve su akıtıyor; kanalizasyon tıkanıp çalışmaz olmuş; kapılar ve pencereler tam kapanmıyor; odalar çok biçimsiz ve her yer pislik içinde yüzüyor. Eğer o evde yaşayanların neden sağlıksız olduğu sorulsaydı, tek kelimeyle sebebin o ev olduğunu söylerdiniz. Dünyanın bütün tamircileri bir araya gelse bile, o evi içinde yaşamaya uygun bir hale getiremez; yapılması gereken tek şey evi yıkıp bir yenisini yapmaktır. Şimdi, hepimiz 'para sistemi' denen bir evde yaşıyoruz ve bunun sonucu olarak çoğumuz yoksulluk denen bir hastalıktan mustaribiz. Varolan sistemin o kadar çok kusuru var ki, tamir etmeye bile değmez. Bu sistemin her şeyi yanlış, doğru olan tek bir tarafı bile yok. Yapılması gereken tek şey sistemi yıkmak ve hep birlikte yeni bir sistem kurmak. Şimdiki sistemden kurtulmalıyız."

"Bence, senin yapmaya çalıştığın şey başka" dedi Harlow, alayla. "Easton'ın sana sorduğu soruyu saptırmaya çalışıyorsun."

"Evet!" diye haykırdı Crass, öfkeyle. "Neden şu lanet soruya cevap vermiyorsun? Fukaralığın sebebi neymiş?"

"Varolan sistemin kusuru neymiş acaba?" diye sordu Sawkins.

"Nasıl değiştirilecekmiş?" dedi Newman.

Balgam Gölünün Ardında Oturan Adam, "De bakalım, ne menem bir sistemde yaşasak daha iyi edermişiz?" diye sordu.

"Dünyanın düzeni değişmez" dedi Philpot. "İnsan doğası insan doğasıdır ve bundan kaçış yoktur."

"Başlatmayın insanın doğasından!" diye haykırdı Crass. "Sadede gelelim. Fukaralığın sebebi neymiş?"

Yeni işçilerden biri, "Aman, başlatmayın fukaralığın sebebinden!" dedi. "Yetti be!" Ayağa kalkıp mutfağı terk etmeye hazırlandı.

Bu şahsın pantolonunun kalça bölgesi iki yerinden yamalıydı ve paçaları tarazlanıp yırtılmaya yüz tutmuştu. Rushton & Co.'da işe alınmadan önce, altı hafta boyunca işsiz kalmıştı. Bu süre zarfında, o ve ailesi yarı aç yarı tok yaşamış, evlere temizliğe giden karısının gündeliklerine ve çalıştığı yerlerden getirdiği yemek artıklarına bel bağlayarak geçinmişti. Gelgelelim, yoksulluğun nedeni bu şahsı hiç mi hiç ilgilendirmiyordu.

"Yoksulluğun bir sürü nedeni vardır" dedi Owen "ama bütün bunlar sistemin bir parçasıdır ve sistemden ayrı olarak düşünülemezler. Yoksulluktan kurtulmak için, bu nedenleri ortadan kaldırmamız, nedenleri ortadan kaldırmak için de sistemi yıkmamız gerekir."

"Nedenler neymiş acaba?"

"Mesela, içlerinden biri paradır."

Bu eşi benzeri duyulmamış iddia, mutfakta neşeli kahkahaların patlamasına neden oldu; şamatanın arasında, Philpot'un Owen'ı dinlemenin sirke gitmekten bile daha eğlenceli olduğunu söylediği duyulabiliyordu. Para, yoksulluğun sebebiymiş demek!

Kıçı yamalı adam mutfak kapısından çıkarken, "Ben, insanın parasızlıktan fukara olduğunu sanırdım!" dedi.

"Öteki nedenler ise" dedi Owen, "toprağın, demiryollarının, tramvayların, havagazının, suyun, fabrikaların ve bütün diğer hayati gereksinimleri ve hayatı kolaylaştıran her şeyi üreten araçların özel mülkiyet altında olmasıdır. İş hayatındaki rekabet..."

Sabırsızlanan Crass, "Peki sistemi nasıl yıkacağız?" diye sordu.

Owen tereddüt etti. Ona göre, mesele son derece açık ve basitti. Yoksulluğun nedenleri o kadar açıktı ki, herhangi bir akıllı varlığın bu nedenleri kendi başına bulamaması Owen'ı hayretler içinde bırakıyordu; aynı zamanda, bunları açıklamakta çok zorlanıyordu. Düşüncelerini, gerçeğe böylesine düşmanca bakan ve hiçbir şey anlamak istemeyen, ayrıca onun söylediklerine hiç düşünmeden itiraz etmeye kararlı görünen bu kalabalığa anlatmak için uygun sözcükleri bulamıyordu. Onlar yoksulluğun nedenlerini bilmiyorlardı ve öğrenmek istemedikleri de açıktı.

En sonunda kızgınlıkla, "Mademki öyle, size nedenlerden birini göstermeye çalışayım" dedi.

Ateşten düşmüş, yarı yanmış bir odun parçasını alıp diz çöktü ve yere bir şeyler çizmeye koyuldu. Mutfaktakilerden çoğu, üstünlük ve acıma hissiyle karışık, hoşgörülü ve alaycı bir çeşit ilgiyle Owen'ı seyrediyordu. Owen'ın kafasının iyi çalıştığından şüphe duyulamayacağını düşünüyorlardı; adamcağızın o güne kadar yaptıkları bunun ispatıydı; ama ne yazık ki, az buçuk kafadan çatlak olduğu kesindi.

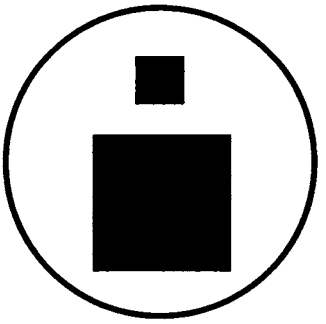
Owen yaklaşık yarım metre çapında bir çember çizmişti. Çemberin içine biri büyük diğeri küçük iki kare çizdi ve içlerini yanık odunla boyadı.

"Bu da nesi?" diye söylendi Crass.

"Hadi ya, anlayamadın mı?" diyen Philpot göz kırptı. "Herif hokkabazlığa başlayacak. Az sonra ne sihirdir ne keramet, el çabukluğu marifet deyip kareleri iç içe sokacak ve hiçbirimiz bu işi nasıl yaptığını göremeyeceğiz."

Kendisiyle alay edileceğini tahmin ettiği ve düşüncelerini gündelik dille açıklamakta yetersiz kalacağını hissettiği için sinirleri bozulan Owen, çizimi bitirdikten sonra bir süreliğine tuhaf bir sessizliğe gömüldü. Bu görevi hiç üstlenmemiş olmayı diliyordu. En sonunda, te-

dirginlikten ikide bir dili dolaşarak, güçlükle konuşmaya başladı.

"Bu çember, en iyisi çemberin içindeki alan, diyelim ki İngiltere'yi temsil etsin."

"İnan ki, İngiltere'nin yuvarlak olduğunu yeni öğreniyorum" diye alay etti Crass. "Dünyanın yuvarlak olduğunu duymasına duyduydum ama..."

"Şeklinin yuvarlak olduğunu mu söyledim? Diyelim ki İngiltere'yi temsil etsin, dedim."

"Demek öyle. Zaten hemencecik 'diyelim-demeyelim'e başlayacağımızı adım gibi biliyordum."

"İki siyah kare ise" dedi Owen, "ülkemizde yaşayan insanları temsil etsin. Küçük kare sadece birkaç bin kişiyi temsil ediyor. Büyük kare ise geriye kalanlar için; yani çoğunluğu oluşturan kırk milyon kişiyi gösteriyor."

Crass, "Biz, sayıca en kalabalık topluluğa azınlık denemeyeceğini bilmeyecek kadar cahil değiliz" diyerek Owen'ın lafını kesti.

"Büyük kareyle gösterilen kalabalık kitleye dahil olanlar, yaşamlarını sürdürmek için çalışıyor ve emeklerinin karşılığında para alıyor. Bazısı daha az kazanıyor, bazısı daha çok."

"Herhalde bedavaya çalışacak kadar salak olduklarını düşünmüyordun, değil mi?" dedi Newman.

"Anladım, sen herkesin eşit ücret alması gerektiğini düşünüyorsun!" diye haykırdı Harlow. "Çöpleri eşele-

yenlerin boyacılarla aynı ücreti almasının adil olacağını mı sanıyorsun?"

"Ne ilgisi var şimdi?" diye karşılık verdi Owen. "Ben size, yoksulluğun nedenlerinden olduğunu düşündüğüm bir noktayı göstermeye çalışıyorum."

Konu ilgisini çekmeye başlayan Philpot, "Kapa çeneni, olur mu Harlow?" diyerek araya girdi. "Hepimiz birden konuşamayız."

"Konuşamayacağımızı biliyorum" dedi Harlow; duyguları incinmişti. "Ama herif lafı öyle bir dolandırıyor ki, saatler geçiyor. Bu arada kendinden başka kimseyi konuşturmuyor."

Büyük siyah kareyi işaret eden Owen, "Bu insanların yaşamak için" diyerek sözlerine devam etti, "her şeyden önce, başlarını sokabilecekleri bir yere ihtiyacı var..."

Kovanın Üstünde Oturan Adam, "Yapma yahu! Hiç aklıma gelmediydi!" diye feryat etti, çok şaşırmış numarası yaparak. Diğerleri güldü ve içlerinden iki üç kişi ayaklanıp mutfağı terk etti; dışarıya çıkarken birbirlerine horgörü dolu bir ses tonuyla şöyle dedikleri duyuldu:

"Herif amma kafa ütüledi ha!"

"Kendini ne sanıyor acaba? Başöğretmen falan mı?"

Sözlerine devam eden Owen'ın tedirginliği artmıştı.

"Havada ya da denizde yaşayamazlar. Kara hayvanı oldukları için, toprağın üstünde yaşamaları gerek."

"Hayvan mı dedin?" diye sordu Slyme.

"İnsan, hayvan değildir!" dedi Crass, öfkeyle.

"Evet, hayvanız!" diye haykırdı Harlow. "Git de istediğin eczacıya sor; herif sana hayvansın der..."

"Kes artık!" diyerek sözünü kesti Philpot. "İzin verin de Owen'ı dinleyelim."

"Toprağın üstünde yaşamaları gerek. İşte sorunun başlangıcı da bu; çünkü varolan sistemde halkın çoğunluğunun aslında ülkemizde yaşamaya hakkı yok! Varolan sistemde bu ülke sadece birkaç kişiye ait; o birkaç kişi şu küçük siyah kareyle gösteriliyor. Günün birinde canları isterse ve bunu göze alabilirlerse, varolan sis-

temdeki bu birkaç kişinin kendilerinden başka herkesi ülkeden kovmaya hakkı var.

Ama bunu yapmazlar ve çoğunluğun tek bir koşulla topraklarında yaşamasına izin verirler; yani, halkın çoğunluğunun, doğdukları topraklarda kalmalarına izin verilmesi imtiyazı için bu birkaç kişiye kira ödemesi zorunludur. Bu ülkenin sahiplerinin talep ettiği kira miktarı o kadar yüksektir ki, bunu ödeyebilmek için çoğunluğun büyük bir kısmının çocuklarını ve kendilerini sadece konfordan değil, ayrıca hayati gereksinimlerden de mahrum bırakması gerekir. İşçi sınıfının ödediği kiralar tahmini olarak en düşük seviyede, yani toplam gelirlerinin üçte birinde kalsa bile, kiranın sürekli bir gider olduğu, insanın çalışmasına ya da işsiz kalmasına göre belirlenmediği unutulmamalıdır. Çoğunluğa dahil olanlar işsizlik günlerinde kiralarını geciktirecek olurlarsa, tekrar iş buldukları vakit iki kat kira ödemek zorunda kalırlar.

Azınlığın hiç çalışmadan zevku sefa içinde yaşayabilmesi için, çoğunluğun çok çalışıp yoksulluk içinde yaşaması gerekir ve çoğunluk genellikle budalalardan ibaret olduğundan, onlar ülkemizin sahiplerine kira borçlarını ödeyebilmek amacıyla ömürlerini sonu gelmek bilmeyen bir kölelik ve mahrumiyet içinde geçirmeyi kabullenmekle yetinmezler, ayrıca böyle davranmak zorunda kalmalarının hakkaniyete uygun olduğunu söylerler ve ülkemizde kalmalarına izin verdikleri için azınlığa minnet duyarlar."

Owen duraksadı ve dinleyicileri derhal büyük bir şamata kopardı.

"Hakkaniyete uygun ama, öyle değil mi?" diye bağırdı Crass. "Senin bir evin olsaydı, evini birine kiraya verseydin, kira istemeyecek miydin?"

Şehrin müteahhitlik şirketlerinden birinde küçük bir hisse sahibi olan Slyme, "Bence" dedi alınganlıkla, "gözünü dört açan bir insan ömrü boyunca oradan buradan keserek, üç beş kuruş artırıp bir kenara koyarak, ta-

sarruf edip canının çektiği her şeyi anında satın almayarak, ihtiyarlık günlerinde sokakta kalmamak için kendine bir iki evceğiz satın alabilir. Şimdi bu adamcağızın elinden evlerini mi alalım? Bazıları" diyerek ekledi, "bazılarında vicdanın kırıntısı bile yok."

Neredeyse herkes, Owen'ın ileri sürdüğü görüşlerin aksine bir şeyler söylüyordu. Kısa ama etkili bir konuşma yapan Harlow, bayramlık ağzını açıp etrafına tükürükler saçarak kutsal mülkiyet hakkının aleyhindeki bütün görüşlere itiraz etti. Easton şaşkın bir ifadeyle konuşmaları dinliyordu ve gözleri yuvalarından fırlayacak gibi olan Philpot, yerdeki çembere ve kareye bakakalmıştı.

Tartışma kesildiğinde, "Bugün, toprağın büyük kısmına" dedi Owen, "ahlaki yönden buna hiçbir hakkı olmayan insanlar sahiptir. Şimdiki maliklerin atalarının işlediği cinayetler ve yaptığı hırsızlıklar, bu toprağın mülkiyetinin onlara geçmesinin en büyük nedenidir. Bıktığı metresini başından savmak isteyen bir kral ya da prensin, bir 'asilzade'ye ülkemizin bir kısmını eski kadınıyla evlenmesi koşuluyla bahş ettiği bile görülmüştür. Dahası, gerçek ya da düzmece hizmetlerinden dolayı şimdiki maliklerin atalarına devasa malikâneler bağışlandığı da olmuştur. Hele şunu dinleyin" diyerek not defterinin arasından küçük bir gazete kupürü çıkarıp okumaya koyuldu.

Crass, bu kâğıt parçasına kederle baktı. Gazete kupürü ona kendi cebindekini hatırlatmıştı ve bugün yazıyı piyasaya çıkaramayacağı endişesine kapılmıştı.

"Ballcartrige Kira Günü.

Geçen gün, Ballcartrige Savaşı'nın yüzüncü yıldönümüydü ve geleneğe uygun olarak Ballcartrige Dükü, devletimize her yıl sunduğu küçük bayrağı bir kez daha yetkililere teslim etti; bayrak, atalarından biri olan ilk Balcartrige Dükü'ne savaşta gösterdiği yararlılıktan dolayı maaş bağlanmasıyla birlikte, tımar olarak ülkemizin geniş arazilerinin bahş edilmesini simgeliyordu.

Kendisine yılda birkaç yüz bin pound kazandıran bu geniş toprakların karşılığında Dük'ün ödemesi gereken tek bedel olan bu bayrak, ortası kartal armalı, üç renkli bir flamadan ibarettir.

Blankmind Dükü de, majestelerinin çok eski atalarından birinin hesabına Hollanda'daki Commissariat Savaşı'nda gösterdiği hizmetlerden dolayı kendisine maaş bağlanmasına ek olarak İngiltere'nin bu yöresinde arazi sahibi yapıldığı için devletimize her yıl renkli bir ipek flama sunmaktadır. Southward Dükü de buna örnek gösterilebilir" diyerek sözlerine devam etti Owen.

"Kendisi, bizim diye bahsettiğimiz ülkemizin millerce arazisine 'sahip'tir. Arazisinin büyük bölümü Kral VIII. Henry tarafından eski sahiplerinden gasp edilip şimdiki dükün atalarına bağışlanan manastır topraklarıdır.

Ülkemiz topraklarının belirli kısımlarının bu insanlara verilmesinin doğru olup olmaması, atalarının gerçekten bu bağışları hak edip etmediği konusuna ise bugün oturup kafa yormamız gerekli değil. Ama şimdiki malikler kesinlikle bu bağışları hak etmeyen kimselerdir. Her şeyi hak ediyormuş gibi numara yapmaya bile zahmet etmezler. 'Malikâne' adını verdikleri topraklarına sahip oluşlarını meşru göstermek için hiçbir şey yapmadıkları gibi, yapmayacaklardır da. Bana göre, aklı başında olan hiç kimse, bu insanların hemşerilerini şimdiki gibi soyup soğana çevirmesine müsaade edilmesini hiçbir şekilde doğru bulamaz. Ayrıca, şimdiki maliklerin çocuklarının da bizim çocuklarımızı sonsuza dek soyup soğana çevirmeyi sürdürmesine müsaade edilmesi de doğru değildir! Bu malikânelerde yaşayan binlerce insan, bu üç beyzadeyle ailelerinin asla çalışmadan lüks içinde yaşamasını sağlayabilmek için çok çalışıp, yokluk içinde yaşıyor. Bu saçmalığı düşünebiliyor musunuz?" diyen Owen, yerdeki şekli işaret etti. "Bütün bu insanlar şu küçücük gürultun onları aşırı derecede çok çalıştırmasına, ezmesine, aç bırakmasına ve soymasına razı oluyor!"

Yeni bir itiraz fırtınasının kopmak üzere olduğunu anlayan Owen, aceleyle sözlerinin sonunu getirdi.

"Bu durum ister doğru olsun ister yanlış, şu küçük azınlığın ülkemiz topraklarının neredeyse tamamına sahip olmasının, çoğunluğun yoksulluğunun temel nedenlerinden biri olduğunu inkâr edemezsiniz."

"Ya, haklısın galiba" dedi Easton usulca. "Kira, çalışan bir erkeğin ödemesi gereken en büyük borç. İşsiz kalıp paran tükendiğinde yarı aç yarı tok idare edebilirsin; ama ister çalış ister çalışma, kiranı tıkır tıkır ödemen gerekir."

"Diyelim ki, sırf laf olsun diye, evet, bu düzen yanlış dedik" dedi Crass, alayla. "Sonra ne olacak? Ne halt edeceğiz? Bu düzen nasıl değişecek?"

Harlow, "Evet!" diye zaferle haykırdı. "İşte, baş belası sorun bu! Düzen nasıl değişecekmiş? Asla değiştirilemez ki!"

Mutfakta, genel bir memnuniyet mırıltısı dolaştı. Neredeyse herkes, varolan düzenin asla değiştirilemeyeceğini düşünmekten pek memnun gibiydi.

"Düzen ister değiştirilebilsin ister değiştirilemesin, ister doğru olsun ister yanlış, toprak sahipliği yoksulluğun nedenlerinden biridir" diye tekrarladı Owen. "Erkeklerle kadınların evlenmesinden yoksulluk doğmaz, makinelerden yoksulluk doğmaz, 'aşırı üretim'den yoksulluk doğmaz, içki ya da tembellikten yoksulluk doğmaz ve 'aşırı nüfus'tan yoksulluk doğmaz. Yoksulluğun nedeni, özel mülkiyet tekelidir. Bu, günümüzdeki sistemdir. Tekelleştirilmesi mümkün olan her şeyin tekeli ele geçirildi; bütün toprağa, içindeki madenlere ve yeryüzünü sulayan ırmaklara sahip çıkıldı. Güneş ışığını ve havayı tekelleri altına almamalarının tek nedeni, bunun mümkün olmamasıdır. Eğer kocaman gazometreler inşa edip yan yana dikmek ve içlerine atmosferi çekmek mümkün olsaydı, bu iş uzun zaman önce yapılmış olurdu ve hepimiz, soluduğumuz havayı satın almak için çalışmak zorunda kalırdık. Bugün gözümüze imkânsız gö-

rünen bu iş yarın başarılırsa, binlerce insanın yeterli hava ya da hava satın alacak kadar para bulamadığı için öldüğünü göreceksiniz; tıpkı bugün binlerce insanın başka hayati gereksinimlerden yoksun kalıp öldüğü gibi. İnsanların sokaklarda havasızlıktan yutkuna yutkuna dolaştığını ve birbirlerine, eğer havaya ödeyecek kadar paraları olmasaydı, tümden soluksuz kalmalarına şaşmamak gerekeceğini söylediğini göreceksiniz. Bence, pek çoğunuz o gün böyle düşünecek ve böyle konuşacaktır. Yaşamak için en az hava kadar gerekli olan toprağa, madenlere ve suya bugün sadece birkaç kişinin sahip olmasını haklı görüyorsunuz. Bu doğrultuda şimdi, 'Bu onların toprağı', 'Onların suyu', 'Onların kömürü', 'Onların demiri' dediğiniz gibi yarın da, 'Bu onların havası', 'Bunlar, onların gazometreleri; bizim gibilerin bedava soluk almasına izin vermelerini ummamız ne kadar doğru olur?' dersiniz. [Üstelik, hava tekelcisi yaptığı işten vakit bulup, İnsanların Kardeşliği'ni kutsamak adına törenler düzenlemekle, 'Hıristiyanlık vazifesi' üzerine pazar dergilerine uzun uzun makaleler döktürmekle meşgul olacaktır;] gençlere rehberlik etmek için uzunlu kısalı sayısız ahlak nutku çekip prensiplerini sıralayacaktır. Bu sırada, etrafımızdaki herkes tekelcinin gazometrelerinde depoladığı havadan mahrum kaldığı için ölüme yaklaşmış olacaktır. Soluk alabilmek için yutkunarak ya da havasızlıktan ölüme doğru hızla yol alarak sefil bir ömür geçirdiğiniz sırada, içinizden biri gazometrelerden birinin köşesine küçük bir delik açmayı önerirse, hepiniz kanun ve düzen adına onun üstüne çullanacaksınız ve elinizden geleni ardınıza koymayıp bütün kemiklerini teker teker kırdıktan sonra, üstü başı kan içinde kalan suçluyu en yakındaki karakola zaferle götürecek ve birkaç pound ikramiyeye hak kazanmayı umarak 'adalete' teslim edeceksiniz."

Bu konuşmayı takip eden sessizliği bozan Crass, "Galiba ev sahiplerinin milleti evlerinde bedavaya oturtmaları gerektiğini düşünüyorsun, öyle mi?" dedi.

Birdenbire Owen'ın fikirlerini benimsemiş gibi görünen Harlow, "Kesinlikle" dedi, "bence, aslında ev sahibinin kiracıya para ödemesi lazım!"

Bu yorumları duymazdan gelen Owen, "Tabii ki, yoksulluğun tek nedeni ev sahipliği değildir" dedi. "Bu muhteşem sistem, pek çok başka nedenin serpilip büyümesine yardımcı oluyor. Örneğin patronlar da ev sahipleri gibi yoksulluğun önemli nedenleri arasındadır."

Bu sıra dışı söz, odadakilerin şaşkınlıktan dilinin tutulmasına neden oldu.

En sonunda Crass, "Yani, ben işsizken tutup bana iş veren efendimin iyilik değil, kötülük yaptığını mı söylüyorsun?" dedi.

"Yok, tabii ki hayır" diye karşılık verdi Owen.

"O halde ne demek istiyorsun be adam?"

"Şunu diyorum: Diyelim ki, bir ev sahibi evini boyatmak istiyor. Şimdi, sizce bu adam ne yapar?"

"Kural olarak, gidip üç dört boyacı ustasıyla görüşür ve kendisine fiyat vermelerini ister."

"Evet, bizim boyacı ustaları da işi kapmak için yanıp tutuştuklarından, fiyatı kendilerince en düşük seviyeye kadar kırar" dedi Owen, "ve genellikle en düşük fiyatı veren işi alır. İhaleyi kazanan boyacı genellikle o kadar düşük bir fiyat vermiş olur ki, para kazanabilmek için malzemeden çalması, işçilerine düşük ücret ödemesi, onları koyun gibi güdüp canlarını çıkarması gerekir. İşçilerinin iki günlük işi tek günlük ücretle yapmasını ister. Sonuçta, eğer adam gibi yapılsaydı, yirmi kişinin iki ayda tamamlayabileceği bir iş aceleye getirilerek, çalıp çırpılarak yarı zamanda yarı insanla bitirilir.

Demek oluyor ki, bu durumda on kişi bir aylık ücretten mahrum edilmiştir ve bir on kişi daha iki aylık ücreti alamamıştır; bütün bunların sebebi patronların iş kapabilmek için birbirlerinin gırtlağına yapışmasıdır."

"Ama bu bizim elimizde değil ki; ne sen ne ben böyle insanlarız" dedi Harlow. "Diyelim ki, içimizden biri

her zamanki gibi işten kaytarmamaya, adam gibi çalışmaya karar verdi. N'olurdu o zaman?"

Kimse karşılık vermedi ama herkesin kafasından aynı düşünce geçiyordu. Böyle biri hemen Hunter tarafından mimlenirdi; eğer Pinti vaziyeti fark etmezse, çok geçmeden Crass işe el atıp zavallıyı gammazlardı.

"Elimizde değil ki" dedi Easton, üzüntüyle. "Diyelim ki, insan böyle çalışmaya razı olmadı; onun yerine geçmek için yirmi kişi hazır bekliyor."

"Eğer hep beraber hareket edebilseydik, bir şeyleri değiştirebilirdik. Mesela, hepimiz gidip sendikaya üye olabilirdik" dedi Owen.

"Ben sendikaya falan inanmıyorum" dedi Crass. "Soysuzun tekinin benimle aynı ücreti almasını doğru bulmuyorum."

"Sendikacıların hepsi bira göbekli ayyaşlar" dedi Slyme. "İşte bu yüzden toplantılarını hep meyhanelerde yapıyorlar ya."

Harlow bu mesele üzerine hiçbir yorum yapmadı. Zamanında sendikaya üyeydi ve şimdi sendikadan ayrıldığı için çok utanıyordu.

"Sendikanın kime ne yararı dokunmuş acaba?" dedi Easton. "Hiç duymadım inan ki."

"Eğer çoğumuz üye olsaydık, sendikanın faydası olurdu; ama zaten bu, başka bir konu. Kendimize yardım edebiliriz de, edemeyebiliriz de; ama tek bir gerçek var: Bunu yapmıyoruz. Patronların rekabetinin işsizlik ve yoksulluğun nedenlerinden biri olduğunu kabul etmelisiniz; çünkü sadece bizim meslekte değil, bütün diğer mesleklerde ve işlerde aynı şey yaşanıyor. Rakip patronlar, işçileri aralarına alıp ezen değirmen taşlarıdır."

"Herhalde patronların da ortadan kaldırılması gerektiğini düşünüyorsun" diye çemkirdi Crass. "Belki de efendilerin bütün işleri yapması ama yine de bize para vermesi gerektiğini sanıyorsun."

"Bu düzen nasıl değişebilir ki" dedi Harlow. "Mutlaka efendiler olmalı. Birileri işin başına geçip düşünmeli."

"Düzen ister değişsin, ister değiştirilemesin" dedi Owen. "Mülk sahipliği ve birbirleriyle rekabet eden patronlar, yoksulluğun iki nedenidir. Gelgelelim, onlar, sadece birkaç kişi için lüks, incelik ve kültür üreten ve çoğunluğu ömürleri boyunca felaketlerle boğuşmaya, binlerce insanı onursuzluğa, aç ve açıkta kalmaya mahkûm eden sistemin sadece küçük birer parçasıdır. İşte desteklediğiniz ve savunduğunuz sistem budur; gerçi bunu yaparken bu sistemin dünyayı cehenneme çevirdiğini kabul etmekten gocunmazsınız."

Crass, yeleğinin cebindeki *Obscurer* kupürünü yavaşça çekti; ama bir süre düşündükten sonra, yazıyı daha uygun bir zamanda ortaya çıkarmayı uygun bularak yerine koydu.

Arkadaşlarına göz kırpan Harlow, "İyi de, paranın yoksulluğa neden olduğunu nerenden uydurduğunu hâlâ anlatmadın" dedi. "Duymak için ölüp bitiyorum inan ki!"

"Ben de" dedi Balgam Gölünün Ardında Oturan Adam. "Şimdi, tam da İhtiyar Pinti'ye bu hafta gündeliklerimin ödenmemesini söylesem iyi olur diye düşünüyordum."

"Cumartesi günü bizimkine param sende kalsın demeyi düşünüyorum; gitsin de benim hesabıma birkaç kadeh atsın" dedi Philpot. "Böylece neşesini bulur, daha arkadaş canlısı ve kibar olur."

"Para, yoksulluğun ana sebebidir" dedi Owen.

"Bunu da nereden çıkardın?" diye sordu Sawkins.

Ama, mutfaktakilerin merakı daha bir süre için giderilemeyecekti; çünkü Crass molanın bittiğini ilan etti.

16

Gerçek Özgürlük

Öğleden sonra saat üçte, Rushton aniden işçilerin çalıştığı eve damladı ve evin içinde usulca dolaşmaya, işçilerin çalıştığı odaların kapısının önünde dikilip içerisini dinlemeye başladı. Avarelik eden, pipo tüttüren ya da konuşan kimseyi yakalayamadı. İşçilerin verdiği isimle "zabıt" tutmaya en çok yaklaştığı an, Philpot ve Harlow'un birlikte çalıştığı üst kat odalarından birinin kapısının önünde dikilirken içeridekilerin Sankey'nin şarkılarından birini söylediğini duymasıydı. "Work! For the night is coming."* Şarkının iki kıtasını ve nakarat kısmının birkaç tekrarını dinledi. Bir "Hıristiyan" olarak, buna hiçbir itirazı olmazdı; çünkü yarı aralık kapıdan içeriyi gözetlerken, adamlarının şarkının sözlerine uygun bir şekilde, canlarını dişlerine takarak çalıştığını görmüştü. Odanın içine girdiğinde adamlar kimin geldiğini görmek için dönüp baktılar ve şarkıyı yarıda kestiler. Rushton hiç konuşmadan odanın ortasında dikildi ve onların çalışmasını şöyle böyle on beş dakika kadar sessizce seyretti. Sonra, bir tek sözcük bile etmeksizin arkasını dönüp çıktı.

Patron'un ağır ağır merdivenden indiğini duyunca, Harlow hemen Philpot'a dönüp kaba bir sesle fısıldadı:

* İng.: Çalış! Çünkü gece yaklaşıyor! (ç.n.)

"Yahu, herifin sanki kürek mahkûmuymuşuz gibi tepemizde dikilip bizi izlemesine ne diyorsun? Eğer patron değil de başkası olsaydı, derhal Yaradan'a sığınıp fırçamı ağzına sokuştururdum!"

"Evet, benim de aklımdan geçmedi değil, dostum" dedi Philpot, "ama tabii ki, kendimizi tutmalıyız."

Öfkeden yerinde duramayan Harlow, "Birkaç kez" dedi, "geriye dönüp Patron'a, 'Ulan, ne demeye burada zebani gibi dikilip bizi gözlersin, seni lanet olasıca kilise faresi?' diyecek oldum ama kendimi zapt ettim. Kendimi tutayım derken doğru düzgün çalışamadım bile."

Bu arada, Rushton hâlâ evi turluyor, arada sırada, tıpkı Philpot ve Harlow'u seyrettiği seferki gibi durup adamlarını gözlüyordu.

Adamlardan hiçbiri işten başlarını kaldırıp Rushton'a ya da birbirlerine bakmıyordu; hiç konuşmuyorlardı. Evde duyulabilen tek ses, friz parmaklıklarıyla süpürgeliklerini monte eden ya da bazı odalardaki ahşap kısımları onaran marangozların testere ve çekiçlerinin çıkardığı sesti.

Crass, kendisiyle konuşulması umuduyla birkaç kez Rushton'ın yoluna çıktı; ama Ustabaşı'nın, "İyi günler, beyim" selamına nezaketen şöyle bir kafa sallamakla yetinen Patron, başka hiçbir şey söylemedi.

Bu minvalde evde bir saat geçiren Rushton en sonunda başını alıp gitti; ama gidişini kimse görmediği için, evden ayrılışından sonra uzunca bir süre kimse bu durumun farkına varmadı.

Owen, gizliden gizliye büyük bir hayal kırıklığına uğramıştı. "Resim odası hakkında benimle konuşmaya geldiğini sanmıştım" diye geçirdi aklından, "ama herhalde daha kesin kararını vermedi."

İşçiler daha Patron'un ziyaretinin stresini üstlerinden atamadan, koltuğunun altında birkaç tomar kâğıt taşıyan Pinti çıkageldi. O da odadan odaya usulca dolaştı, köşelerde saklanıp etrafı gözledi ve kapılara kulağını dayayarak içerisini dinleyip birisini ibretiâlem için işten

atmasını sağlayacak bir bahane bulmaya çalıştı. Amacına ulaşamayınca, Owen'ın çalıştığı odaya çıktı ve yanında taşıdığı kâğıt tomarını ona uzatıp şöyle dedi:

"Mr. Sweater işi yaptırmaya karar verdi; bu yüzden istediğin zaman işe başlayabilirsin."

Owen'ın bu sözleri duyunca hissettiklerini, abartıya kaçmadan betimlemenin imkânı yoktur. İlk olarak, Hunter'ın sözleri, bu evdeki işin önceden kararlaştırılandan daha çok süreceği anlamına geliyordu; ayrıca Owen, çizimler için yaptığı fazla mesainin ücretini alabilecekti. Zaten, oymacılık ya da hattatlık benzeri özel işlerle uğraştığında her zamanki ücretten saat başına bir peni fazlasını alırdı. Ama bu düşünceler o anda aklına bile gelmedi; çünkü bu işin anlamı ona göre çok büyüktü. Rushton'la ilk görüşmesinden bu yana, işten başka bir şey düşünmemişti.

Bir bakıma, Rushton'la ilk görüşmesinden bu yana çalışıyordu. İşin ayrıntılarını tekrar tekrar düşünüp, gerekli değişiklikleri yapmıştı. Farklı bölümlerin renklerini seçmiş, vazgeçmiş, yeniden seçmiş, sonra yeniden vazgeçmişti. Bu işi yapmayı canı gönülden istiyor, öte yandan kendini boş hayallere kaptırmaktan da kaçınıyordu. Hunter'dan çizimleri alırken hafifçe kızardı.

Ustabaşı Hazretleri, "Yarın sabah başlayabilirsin" dedi. "Crass'a söyleyeyim de, bu oda için başkasını bulsun."

"Önce tavanın ve duvarların boyanması gerektiği için yarın başlayamam."

"Evet, biliyorum. Easton'la birlikte odayı boyayabilirsiniz. Yarın bir kat atarsınız, cuma günü ikinci katı, cumartesi günü de üçüncü katı; yani, eğer sadece iki katla bu işin altından kalkamayacaksanız. Üç kat boya vurulması şart olsa bile, pazartesi günü dekorasyona başlayabilirsin."

"Pazartesi de başlayamam; çünkü önce şablon çıkarmam lazım."

"Şablonmuş!" diye haykırdı Hunter, şaşkınlıkla. "Şablon da neymiş? Onları zaten hazırlamamış mıydın?" dedi çizimleri göstererek.

"Evet ama, aynı desen birkaç kez tekrarlanacağı için, birkaç tane tam boy delikli şablon çıkarmam lazım. Desenin duvarlara aktarılması için" dedi Owen ve bu işlemin ayrıntılarını dili döndüğünce açıklamaya girişti.

Nemrut, Owen'a şüpheyle baktı. "Şart mı?" diye sordu. "El becerine güvenip, deseni duvarlara her seferinde yeni baştan çizemez misin?"

"Yok, olmaz. Hem o şekilde daha uzun sürer."

Bu açıklama, Pinti'yi düşündürdü.

"Ne yapalım" dedi içini çekerek. "Herhalde dediğin gibi yapman gerekecek; ama Tanrı aşkına, bu işe çok zaman ayırayım deme çünkü işi mümkün olduğu kadar ucuza çıkarmak istiyoruz. Odayı sırf sen boş kalmayasın diye aldık; niyetimiz bu işten kâr etmek değil."

"Birkaç kalıp da çıkarmam lazım; bu yüzden birkaç tane kartuş kâğıdına ihtiyacım olacak."

Bu ek masrafı duyan Pinti'nin uzun çehresi aniden birkaç santim daha uzayıverdi; ama biraz düşündükten sonra gözleri parladı.

"Bak sana ne diyeceğim!" dedi kurnaz kurnaz, "bizim dükkânda birkaç rulo işe yaramaz duvar kâğıdı var. Onlarla idare edemez misin?"

"Maalesef olmaz" diye karşılık verdi Owen şüpheyle, "ama gidip bakarım, eğer işime yararsa onları kullanırım."

"Elbette!" dedi Pinti, bir yerlerden tasarruf etmeyi başardığı için çok mutluydu. "Bu gece eve dönerken dükkâna uğra, bakalım senin için ne bulabiliriz? Şablonlarla kalıpları ne zamana yetiştirirsin?"

"Şey, bugün günlerden perşembe. Eğer Easton'ın yanına odanın boyanması için birini verebilirseniz, pazartesi gününe kadar hepsini hazırlayıp, işe gelirken yanımda getirebilirim."

"Yanımda getiririm de ne demekmiş?" diye sordu Nemrut.

"Şablon ve kalıpları evde hazırlayacağım."

"Evdeymiş! Neden burada yapamıyorsun?"

"Burada masa yok ki."

"Ya; üzülme, sana hemen bir masa yaratırız. Mesela, duvar kâğıtçıların ayaklıklarıyla kalasları masa niyetine kullanabilirsin."

"Evde, buraya taşıyamayacağım kadar çok sayıda çizimim ve taslağım var ama" dedi Owen.

Pinti, çizimlerin ya "iş başında" ya da avlunun aşağısındaki boyahanede yapılmasında ısrar ederek konu hakkında uzun uzun tartıştı. Eğer Owen işini evinde yaparsa, saat kaçta işbaşı, kaçta paydos yaptığını nereden bileceklerdi?

"Kaç saat çalışırsam, o kadar süre için hesap çıkartacağım" dedi Owen. "Şablonları ne burada, ne de boyahanede hazırlayabilirim. Yetersiz koşullarda çalışmaya kalkarsam, her şeyin berbat olacağını adım gibi biliyorum."

"Ne yapalım, bildiğin gibi yap" dedi Pinti, kederle. "Harlow'u odayı boyarken Easton'a yardım etmesi için yollayacağım; bu arada sen de şablonları ve kalıpları bitirirsin. Ama, Tanrı aşkına, ne olursun elini çabuk tut. Eğer cuma günü her şeyi bitirip, cumartesi günü Easton ve Harlow'a yardıma gelebilirsen iyi olur. Senin yerinde olsam, dekorasyona başladığımda öyle ince eleyip sık dokumam, Çünkü bu işi yok pahasına almak zorunda kaldık; eğer masrafı yüksek gösterseydik, Mr. Sweater her şeyden vazgeçecekti."

Nemrut tekrar evin içinde sinsi sinsi dolaşmaya koyuldu; önüne çıkan herkese bağırıp çağırıyordu.

"Hey, oradakiler! Sallanmayın!" diye haykırdı, "sizi gören, hastaneden yeni çıktınız sanacak. Elinizi çabuk tutmayacaksanız, bir değişiklik yapmak zorunda kalacağım. Sokaklarda sırf karın tokluğuna sizin yerinize çalışmaya razı olacak sürüyle adam dolaşıyor!"

Crass'ın boya karıştırmakla meşgul olduğu boyahaneye gitti.

"Bana baksana, Crass!" dedi. "Senin çalışma biçiminden hiç memnun değilim. Adamları daha sıkı çalıştırman lazım. İşe başlayalı günler oldu ama bir arpa boyu

yol katedemedik. Bu gidişle, evi bitirmek için cebimizden para vermemiz gerekecek!"

Tombul yüzü korkudan yemyeşil kesilen Crass, elini mümkün olduğu kadar çabuk tutacağına dair bir şeyler geveledi.

"Adamlarına söyle de, ellerini çabuk tutsunlar!" diye uludu Hunter. "Yoksa bir değişiklik yapacağım!"

"Değişiklik" teriminden Crass'ın anladığı ya işten kovulacağı ya da yerine bir başkasının getirilip ustabaşı yapılacağıydı ve tabii ki, bu durum rütbesinin düşmesine ve işte diğerlerinden daha uzun süre kalabilme umudunun yitip gitmesine neden olacaktı. Yağcılık yapıp, Hunter'ın gazabını bir kurbanla savuşturmayı kararlaştırdı. Mutfakla koridor girişine dikkatle göz attıktan sonra, kısık sesle şöyle dedi:

"Newman'dan başka herkes işinde gücünde. Ondan size daha önce bahsedecektim; ama zavallıya bir şans daha vereyim dedim. Onunla birkaç kez konuşup yeterince iyi çalışamadığını söyledim; ama bir kulağından girip ötekinden çıktı."

"Ben de ne zamandır gözümü Newman'ın üzerinden ayırmıyorum" dedi Nemrut, tıpkı Crass gibi kısık sesle. "Onu gören de, evin bittikten sonra bir sergiye gönderileceğini sanacak! Herif her tarafı zımparalıyor, her çatlağı dolduruyor; sanki başka işi yok! Bu kadar zımparayı nereden bulduğunu merak ediyorum, doğrusu."

"Zımparayı kendi getiriyor!" dedi Crass, öfkeyle. "Geçen hafta, hem de kendi gündeliğiyle iki penilik zımpara kâğıdı birden aldığını adım gibi biliyorum."

"Öyle mi, bak sen şu işe!" diye homurdandı Pinti. "Ben ona zımparayı gösteririm! Şimdi değişiklik yapacağım!"

Sonra salona gitti; burada bir süre durup kara kara düşündü. En sonunda, belirli bir konuda nasıl hareket edeceğini bilen bir adamın kararlılığıyla geriye dönüp, Philpot ve Harlow'un çalıştığı odaya girdi.

"İkiniz de saat başına yedi peni alıyorsunuz, öyle mi?" diye sordu.

İkisi de başlarını sallayarak olumlu yanıt verdi.

"Tam ücretin altında hiç çalışmadım daha" diye ekledi Harlow.

"Ben de" dedi Philpot.

"Öyleyse, keyfiniz bilir" diyerek sözlerine devam etti Hunter, "ama önümüzdeki haftadan itibaren altı buçuk peniden fazla ödememeye karar verdik. Bugünlerde her kuruşun hesabını yapıyoruz; artık işçilerimize yedi peni ödeyemeyeceğiz. Yarın akşama kadar eski ücretten çalışabilirsiniz; bu arada, altı buçuk peniyi kabul etmem diyorsanız, cumartesi sabahı işe gelmeye sakın kalkışmayın. Düşünüp kararınızı verin. İster çalışırsınız, ister istifa edersiniz."

Hem Harlow hem Philpot o kadar şaşırmıştı ki, bu "müjdeli" habere ne diyeceklerini bilemediler ve son söz olarak Hunter, "Hele bir düşünün" deyip bu ültimatomu diğer tam ücretli adamlara vermeye gitti. İşçiler, tıpkı Harlow ve Philpot gibi ne söyleyeceklerini şaşırdılar. Sadece Crass ve Owen'ın ücretlerinde kesintiye gidilmemişti.

Newman'ın başından beri düşük ücretle çalıştığını okurlarımız hatırlayacaktır. Pinti, onu son kat boyayı sürmekle meşgul olduğu üst kattaki odalardan birinde buldu. Newman yine eski alışkanlıklarına dönmüştü. Üzerinde çalıştığı gömme dolabın ahşap kısımları pek iyi durumda değildi ve boyamadan önce çatlak kısımları beyaz kurşunlu harçla dolduruyordu. Hunter'ın çok büyük delikler ve çatlaklar dışındaki arızaların giderilmesine karşı olduğunu iyi biliyordu; ama kendisine emredildiği gibi işi geçiştirmek elinden gelmiyordu bir kere; bu yüzden, işini cesaret edebildiği kadar düzgün yapmaya çalışıyor, arada sırada aşağıdan malzeme çalıyordu. Hatta, Crass'ın Hunter'a söylediği gibi, kendi parasıyla birkaç zımpara kâğıdı alacak kadar ileriye gitmişti. Hunter, hain hain sırıtarak yukarıya çıkıp, New-

man'ın başında dikildi ve konuşmadan önce beş dakika kadar adamını seyretti. Göz hapsine alınan Newman'ın sinirleri bozuldu; eli ayağına dolaşmaya başladı.

"Zaman çizelgeni hazırlayıp, saat beşte paranı almak için büroya gel" dedi Nemrut en sonunda. "Bu akşamdan sonra, çok değerli hizmetlerinden yararlanamayacağız."

Newman, bembeyaz oldu.

"Neden, ne oldu ki?" diye sordu. "Ne yaptım?"

"Eeeh, sorun ne yaptığın değil" diye karşılık verdi Pinti. "Sorun ne yaptığın değil. Hiç değil! Yeteri kadar yapamadın, işte o kadar!" Daha başka bir şey söylemeden dönüp dışarıya çıktı.

Yavaş yavaş karanlığa gömülen odada kalakalan Newman'ın, kalbi kurşun gibi ağırlaşmıştı. Evi ve ailesi gözünün önü gelmişti. Şu anda neler yaptıklarını sanki yanlarındaymış gibi görebiliyordu; karısı büyük olasılıkla akşam yemeğini hazırlamaya başlamıştı ve çocukları bardak ve tabakları mutfak masasına diziyordu; bu, neşeli çocuk gevezelikleriyle bezeli, gürültülü bir işti. İki yaşındaki en küçükleri bile yardım etmek istiyordu; ama kızcağız hiçbir şeyi yerli yerine koyamıyor, sürekli tuhaf yanlışlıklar yapıyordu. Son günlerde ailecek çok mutluydular; çünkü babalarının en azından Noel'e kadar devam edecek bir işte çalıştığını biliyorlardı; hatta işi uzayabilirdi de. Ve şimdi başlarına bu gelmişti; henüz kısa bir süre önce kurtulmayı başardıkları sefalet uçurumuna yeniden sürükleneceklerdi. Hâlâ birkaç haftalık kira borçları vardı; bakkal ve fırıncıya o kadar borçluydular ki, veresiye bir şeyler almaları imkânsızdı.

Başka bir iş bulmanın neredeyse imkânsız olduğu kafasına dank eden Newman, ne yaptığının farkında olmadan yüksek sesle konuşmaya başladı: "Tanrı'm" dedi, "Tanrı'm! Bunu onlara nasıl söylerim? Şimdi başımıza neler gelecek?"

Ziyaretinin amaçlarını gerçekleştiren Hunter, Newman'ı kovduktan hemen sonra evden ayrılmıştı; büyük

olasılıkla, ışığı da tartıya vurup kısmadığı, aksine herkese koca birer mum verip çalışma yerlerini aydınlattığı için kendini çok bonkör bulup mutlu oluyordu.

İşçiler, Hunter'ın gittiğini anlar anlamaz küçük gruplar halinde bir araya geldiler; ama çok geçmeden hepsi birden mutfakta buluşup, ücret kesintisini tartışmaya başladı. Sawkins ve diğer "tüysıkletler" işlerinin başında kalmıştı. Bazıları sadece saat başına dört buçuk peni kazanıyordu (Sawkins'in saat başına ücreti beş peniydi); bu yüzden bunlardan hiçbiri ücret kesintisinden etkilenmemişti. Kendi hesaplarına çalışan ustalardan olan iki yeni işçi de mutfaktaki kalabalığa katılmıştı; ama işe alınmadan önce düşük ücretle çalışmayı kabul ettikleri gerçeğini ötekilerden tedirginlikle gizlemeye çalışıyorlardı. Haberi Philpot'tan alan Owen da mutfağa gelmişti.

İşçiler öfkeyle bağırıp çağırıyorlardı. Başlangıçta, birkaç kişi hep bir ağızdan konuşup, "istifayı basmaktan" bahsetti; ama ötekiler biraz daha sağduyuluydu çünkü işlerini bırakırlarsa, boşaltacakları yerler için düzinelerce insanın sıraya gireceğini iyi biliyorlardı.

Zihninin derinliklerinde bir yerlerde, yeterince para biriktirir biriktirmez kendi işini kurma fikrini saklayan Slyme, "Zaten hepiniz durumu biliyordunuz" dedi, "şüphesiz, Hunter'ın sözlerinde doğruluk payı var. Günümüzde insanın emeğinin karşılığını alması çok zor. Artık kuruşun bile hesabı yapılıyor."

"Evet! Hepimiz bunu biliyoruz!" diye haykırdı Harlow. "Peki kuruş hesabı yapanlar kimmiş? Hunter ve Rushton gibi ahmaklar! Eğer bizim şirket, fiyatı bu kadar kırmasaydı, evin tadilatını başka bir şirket daha yüksek bedelle alacaktı. Rushton kuruşun hesabını yaptı da ne oldu, çok mu kazandı? Eğer şirketler fiyat yarışına çıkmasaydı, yine aynı şey olacaktı. Sadece başka bir patronun emrinde çalışıyor olacaktık."

"Ben kuruş hesabına falan inanmıyorum" dedi Philpot. "Rushton, Sweater'ın yakın arkadaşı; ikisi de Belediye Encümen Üyesi."

"Olabilir" diye karşılık verdi Slyme, "ama ben yine de Sweater'ın Rushton'dan başkalarına da gidip fiyat sorduğuna inanıyorum. Arkadaş olsun ya da olmasınlar; ne de olsa dostluk başka, alışveriş başka. Ücretleri kesmek belki Rushton'ın tercihidir; belki de Sweater ona başkalarının daha düşük fiyat verdiğini söylemiştir."

"Evet, gerçekleri konuşacaksak, buraya fiyat veren imansızın sürüsüne bereket!" dedi Bundy. "Benim bildiğim, bu evi kapmak isteyen altı şirket daha var: Pushem and Sloggem, Bluffum and Doemdown, Dodger and Scampit, Snatcham and Graball, Smeeriton and Leavit, Makehaste and Sloggit. Daha kaç şirket olduğunu ancak Tanrı bilir."

Bu sırada Newman odaya girdi. Çehresi o kadar beyaz ve kederliydi ki, odadakiler sohbetlerine ellerinde olmadan ara verdiler.

"Bu işe sen ne diyorsun?" diye sordu Harlow.

"Neye ne diyorum?" dedi Newman.

Şüpheyle Newman'ın yüzüne bakan birkaç kişi, "Hunter sana bir şey söylemedi mi?" diye bağrıştı. Eğer Hunter onunla konuşmadıysa, bu, Newman'ın zaten düşük ücretle çalışıyor olmasındandır, diye geçirdiler akıllarından. Son birkaç gündür ortalıkta bu minvalde dedikodular dolaşıyordu zaten. "Pinti sana söylemedi mi? Bu haftadan itibaren saatte altı buçuk peniden bir kuruş fazla vermeyeceklermiş."

"Bana bunları söylemedi" dedi Newman. "Sadece 'Kovuldun' dedi. Yeterince iyi çalışmıyormuşum."

Şaşkınlıktan kendini kaybetmiş gibi görünmeye çalışan Crass, "İsa aşkına!" diye haykırdı.

Newman'ın, başına gelenler hakkındaki öyküsü, kasvetli bir sessizlikle dinlendi. Birkaç dakika önce bağıra çağıra istifa etmekten dem vuranlar, kaderlerinin Newman'ınki gibi olacağını kavramaya başlamıştı. Crass, şaşkınlığını ve öfkesini en yüksek sesle dile getirenlerin arasındaydı; ama bunu öylesine abarttı ki, tek başardı-

ğı, Hunter'ın bu davranışının nedenlerini Crass'ın gammazlığında arayanların şüphelerini doğrulamak oldu.

Tartışmadan, Pinti'nin dayatmalarına başka bir yerde iş bulana kadar boyun eğme kararına vararak çıktılar.

Owen'ın Hunter'ın sözünü ettiği duvar kâğıtlarını görmek için ofise gitmesi gerekiyordu; bu yüzden hesabını kestirmek için o tarafa giden Newman'a eşlik etti. Onları büroda bekleyen Nemrut, parayı çoktan bir zarf içine koyup hazırlamıştı. Zarfı Newman'a uzattı; beriki de hiç konuşmadan parasını alıp bürodan ayrıldı.

Pinti eski duvar kâğıtlarını altüst edip, sonunda koca bir yığın, kullanılamaz durumda tomar bulmuştu. Duvar kâğıtlarını Owen'a uzattı ama beriki bu amaç için kullanılamayacaklarını söyledi; bu konuda bir süre tartıştıktan sonra, Pinti bir miktar kartuş kâğıdı için bir sipariş mektubu hazırlamaya razı oldu ve Owen evine giderken yol üstündeki kırtasiyeciye mektubu götürdü.

Ertesi sabah Pinti, "Mağara"ya gittiğinde büyük bir öfke içindeydi ve Crass'la çok şiddetli bir ağız dalaşına tutuştu. Mr. Rushton'ın buradaki disiplinsizlikten şikâyet ettiğini anlattı ve Crass'a, bundan sonra iş saatlerinde şarkı söylemenin yasaklandığını ve bu kuralı ihlal ederken yakalanan herkesin anında kapı dışarı edileceğini söyledi.

İlerleyen günlerde, Nemrut işin ilerlemesini görmek ve aşırı titizlenip maliyeti artırmanın hiç gerekli olmadığını adamına iyice belletmek için birkaç kez Owen'ın dairesine uğradı.

17

Saygıdeğer Peder John Starr

Bir sonraki pazar günü, Frankie öğle yemeğini bitirir bitirmez, "Saat kaç oldu, anne?" diye sordu.

"İki."

"Yaşasın! Sadece bir saat sonra Charlie gelecek! Şimdi saat üç olsaydı, ne iyi olurdu, değil mi anne?"

"Hayır canım, iyi ki daha saat üç olmadı. Çünkü henüz giyinmedin."

Frankie suratını astı.

"Bana kadifelerimi giydirmeyeceksin, değil mi anne? Her zamanki giysilerimle gidemez miyim?"

"Kadifeler", Nora'nın eski giysilerinden birini bozup, en az yıpranmış kısımlarını kullanarak diktiği kahverengi bir takım elbiseydi.

"Tabii ki, hayır. Üstündekilerle gidersen, oradaki herkes sana dönüp dönüp bakar."

"Of, katlanmam gerekecek galiba" dedi Frankie, hayal kırıklığıyla. "Beni şimdi giydirmen gerekmez mi, anne?"

"Daha çok zamanımız var; şimdi giysilerini değiştirirsem, hemen gidip üstünü başını kirletirsin; sonra aynı zahmete tekrar katlanmam gerekir. Şimdi oyuncaklarınla oyalan; bulaşıkları bitirir bitirmez gelip seni hazırlarım."

Çocuk annesinin sözünü dinledi ve sonraki on dakika boyunca Nora, Frankie'nin yan odada "mallarını"

sakladığı oyuncak kutusunu altüst edişini ta mutfaktan duydu. Gelgelelim, on dakikanın sonunda Frankie mutfağa gitti.

"Beni giydirme vaktin gelmedi mi, anne?"

"Hayır canım, daha gelmedi. Korkmana gerek yok, daha çok zamanımız var."

"Ama elimde değil; ya beni giydirmeyi unutursan?"

"Unutmam. Daha çok zamanımız var."

"Eğer beni şimdi giydirirsen, içimin rahat edeceğini biliyorsun; çünkü saatimiz geri kalmış olabilir ya da beni giydirirken düğmelerimden birinin kopuk olduğunu ya da bazı dikişlerin söküldüğünü fark edebilir, sonra da giysimi tamir etmeye kalkışabilirsin ve biz bu arada zaman kaybederiz. Belki de temiz çoraplarımı bulamazsın; sonra sen çorap ararken Charlie çıkagelir ve benim daha hazır olmadığımı görüp, beni beklemeden çekip gider."

"Ah canım!" dedi Nora, bu korkunç olasılıklar listesinden ürkmüş gibi yaparak. "Bence de seni bir an evvel giydirip işimizi sağlama alsak iyi olur. Belli ki, üstün değiştirilene kadar bana hiç rahat vermeyeceksin; ama dikkat et Frankie, gezmeliklerini giydikten sonra uslu uslu oturup Charlie'nin gelmesini bekleyeceksin; çünkü seni yeni baştan giydirmek istemiyorum."

"Aman, uslu uslu oturacağım elbet" dedi Frankie, gururla. "Bundan kolay ne var?"

Annesi onun elini yüzünü yıkayıp, giysilerini değiştirdikten sonra saçlarına son rötuşları atar, tarayıp fırçaladığı uzun sarı buklelerini bigudi yerine parmaklarına dolayıp şekillendirirken Frankie, "Üstümü temiz tutmak zor değil" dedi, "katlanamadığım tek şey saçlarımın yapılması. Şu buklelerin ne kadar gereksiz olduğunu sen de biliyorsun. Eğer saçımı kestirmeme razı olsaydın, bu kadar zahmete katlanman gerekmeyecekti."

Nora cevap vermedi; sürekli tekrarlanan bu ricalara nedense karşılık vermek istemiyordu. Ona göre, eğer saçları kesilirse, Frankie'nin huyu değişecekti; daha bağımsız ve farklı biri olacaktı.

"Eğer kendi iyiliğin için saçlarımı kesmek istemiyorsan, bunu benim iyiliğim için yapabilirsin; çünkü bence, büyük çocuklardan bazılarının benimle oynamak istememesinin tek nedeni bu. Bazıları arkamdan bağırıp kız gibi göründüğümü söylüyor; kimi zaman da, sinsice yanaşıp saçımı çekiyorlar. Hatta Charlie Linden bile bana gülüyor; üstelik o benim en iyi arkadaşım; tabii ki, sen ve babam dışında. Neden saçımı kesmiyorsun, anne?"

"Sana söz verdiğim gibi, gelecek yaş gününden sonra saçını keseceğim."

"O halde, yaş günüm gelince acayip mutlu olacağım. Sen de sevinmeyecek misin? Ama şimdi ne oldu anne? Neden ağlıyorsun?" Bu durum karşısında, çok üzülen Frankie de ağlamaya başladı; nerede yanlış yaptığını ya da annesini ağlatacak ne söylediğini merak ediyordu. Tekrar tekrar öptüğü annesinin yüzünü okşadı. "Neyin var, anne?"

"Yedi yaşına geldiğinde ve saçların kesildiğinde artık benim bebeğim olmayacağını düşünüyorum."

"Neden, ben şimdiden bebeklikten çıktım, öyle değil mi? Bak, ne yapacağım!"

Hemen duvarın dibine gitti, sandalyelerin ikisini sürükleyerek getirip, onları odanın ortasında sırt sırta, yaklaşık otuz santimetre mesafeyle yerleştirdi. Annesi daha olup bitenleri anlayamadan sandalyelere tırmandı ve ayaklarını arkalıklara dayayarak dikildi.

Yüzü, gözyaşlarından sırılsıklam olan Frankie, "Bunu yapabilecek bir bebek varsa, karşıma çıksın" diye haykırdı. "Beni indirmene gerek yok, ben kendim inerim. Hangi bebek bu numarayı yapabilir; onlar ne kaşıklarla çatalları kurulayabilir, ne de koridoru süpürebilir. Ama eğer istemiyorsan, saçımı kesmene gerek yok. İstediğin kadar uzun saçlı dolaşırım ama ne olursun ağlama; bu beni çok üzüyor. Yere düştüğümde ya da sen saçımı tararken canımı acıttığında ağlayacak olursam, bebek gibi davranmamamı, acıya bir erkek gibi katlan-

mam gerektiğini söylüyorsun; ama şimdi, artık bebek değilim diye ağlıyorsun. İyice büyüyüp bir erkek olmama az kaldı diye sevinmen gerekir; çünkü o zaman kazandığım parayla sana bir ev yapacağıma söz verdim. Yeni evimizde ev işi yapmana hiç gerek kalmayacak. Alt kattaki komşular gibi biz de hizmetçi tutacağız; ayrıca babam çalışmadan evde oturabilecek, ateşin başında oturup kitap okuyabilecek, Maud ve benimle oynayabilecek; sonracığıma yastık kavgaları yapacağız, birbirimize masallar anlatacağız, ve sonra..."

"Tamam, canım" dedi Nora, oğlunu öperek. "Bak şimdi ağlamıyorum, sen de hiç ağlama; yoksa gözlerin kızarır ve Charlie'yle birlikte gidemezsin."

Annesi onun üstüne başına çekidüzen vermeyi bitirdikten sonra, düşüncelere dalmış gibi görünen Frankie bir süre sessiz sedasız oturdu. En sonunda şöyle dedi:

"Neden bir bebek daha almıyorsun, anne? Sen ona bakardın, ben de sokağa çıkmak yerine evde oturup bebekle oynardım."

"Bir bebeğe daha bakacak kadar paramız yok, yavrum. Şimdi bile bazı ihtiyaçlarımızı karşılayamadığımızı biliyorsun; çünkü yeteri kadar paramız yok. Bebeklerin çok pahalı ihtiyaçları vardır."

"Erkek olduğumda bir ev inşa ettiğim zaman, orada bir havagazı ocağı olmadan da yaşayabilirim, hiç canım sıkılmaz. Zaten paramız sadece havagazına gidiyor; sırf bu yüzden avuç dolusu peniyi kutuya atıyoruz. Aaa, bak aklıma ne geldi: Charlie dedi ki, misyonerlik kutusuna yarım peni atmam gerekiyormuş. Of aman, böyle oturmaktan çok sıkıldım, Charlie keşke hemen gelse. Saat kaç oldu, anne?"

Annesi daha evladının endişesini yatıştıracak ve bu kadar zamandır uslu uslu oturduğu için katlandığı büyük ıstırabı giderecek vakti bulamadan Charlie'nin gelişini haber veren zil uzun uzun çaldı ve yaramaz çocukların sırf oyun olsun diye zili çalıp çalmadıklarını öğrenmek için pencereden bakmaya gerek duymayan

Frankie, annesinin yarım peniyi alması için arkasından seslendiğini duymadan önce merdivenleri yarılamıştı bile; sonra aceleyle geri döndü ve parasını alır almaz öyle bir gümbürtü koparark merdivenlerden aşağı indi ki, apartmandaki bütün saygın komşular öfkeden küplere bindi.

Merdivenlerin son basamağına geldiğinde, annesine veda etmeyi unuttuğunu fark etti ve yol gerisingeriye dönemeyeceği kadar uzun olduğu için, zili çalıp sokağın ortasına kadar geldi ve başını kaldırıp Nora'nın açtığı pencereye baktı.

"Hoşça kal anne!" diye haykırdı. "Babama, aşağıya inmeden önce veda etmeyi unuttuğumu söyle."

Dersler şapelde değil, alt kattaki geniş bir konferans salonunda veriliyordu. Salonun bir ucunda, yerden yaklaşık on beş santim yüksekliğinde bir platform vardı; platformun üstüne küçük bir masa ve sandalye konulmuştu. Salonun iki yanına ve ortasına sıralar halinde bir dizi sandalye ve masa yerleştirilmişti ve her sıra, ayrı bir sınıfa ayrılmıştı. Soluk yeşil boyalı duvarlarda renkli resimler vardı: Kayaya asasıyla vuran Musa, Altın Buzağı'nın etrafında dans eden İbraniler... Okurlarımızın bildiği gibi, Frankie daha önce Pazar Okulu'na gitmemişti ve içeriye girmekten az da olsa korktuğu için, bir süre kapının önünde durup bekledi. Okul başlamıştı ama öğretmenler henüz derse başlamamıştı.

Etrafa bir düzensizlik hâkimdi. Bazı çocuklar konuşuyor, gülüp oynuyordu; öğretmenleri ise ya onları tehdit ediyor ya da kibar bir şekilde uslu oturmaya davet ediyordu. Kızların ve çok küçük çocukların sınıflarına hanımlar başkanlık ediyordu; oğlanların öğretmeni erkekti.

Okurlarımıza, bu öğretmenlerden bazıları az da olsa tanıdık gelecektir: Mr. Didlum, Mr. Sweater, Mr. Rushton, Mr. Hunter ve Mrs. Starvem (Ruth'un eski hanımı.) Bugün, Pazar Okulu'nun öğretmenlerine ve diğer müstahdemlerine ek olarak, eski yol göstericileri Mr. Belc-

her sağlık sorunları nedeniyle kısa bir yolculuğa çıkacağı için, yokluğundaki birkaç hafta boyunca şapelin yeni papazı olacak genç din adamı Peder John Starr'la karşılaşma ümidiyle gelen bir grup şık giyimli hanım ve bey de salondaydı. Mr. Belcher belirli bir hastalıktan mustarip değildi; sadece "tükenmişti" ve dedikodulara bakılırsa, adamın bu hale gelmesinin nedeni, dünya nimetlerinden elini eteğini çekerek yaşaması ve kendini sadece kutsal vazifesinin gerektirdiği ağır işlere adamasıydı.

O sabah, Parlayan Işık Şapeli'ndeki ayini Mr. Starr yönetmişti ve genç pederin o şapelde eskiden beri dinlenenlerden çok farklı bir üsluptaki, samimi ve incelikli vaazı büyük bir heyecan dalgası yaratmıştı. Belki de, söylediklerinin gerçek önemini tam olarak kavrayamamışlardı; ama pek çoğu genç din adamının dış görünüşünden ve o sabahki tavrından epeyce etkilenmişti; gerçi bunun nedeni, cemaatin her papaz hakkında çok iyi duygular beslemeye önceden kendisini hazırlaması ve böyle bir alışkanlıklarının bulunması olabilirdi. Gelgelelim, cemaat mensuplarından bir iki kişi, Mr. Starr'ın öğretisinin geçerliliği hususunda şüpheye düşmüş, dinledikleri vaazdan pek hoşlanmamıştı.

Mr. Starr, o öğleden sonra Pazar Okulu öğrencilerine küçük bir konuşma yapacağına söz vermişti ve bu nedenle, bütün yetişkinler onu tekrar dinlemeyi o kadar büyük bir şevkle bekliyordu ki, böylesine heyecana derslerde pek rastlanmazdı. Ne zaman kapı açılıp geç kalan öğrencilerden biri içeriye girse, acaba gelen Mr. Starr mı diye, umut ve beklentiyle gözler o tarafa çevriliyordu.

Kapının önünde dikilen Frankie bütün bu insanların kendisine doğru baktığını görünce, ürkerek geriye çekildi.

"Gelsene, dostum" dedi Charlie. "Korkmana gerek yok, burası okul gibi değil ki. Yaramazlık etsek bile, bize bir şey yapamazlar. İşte, bizim sınıfımız şu köşede ve işte, öğretmenimiz Mr. Hunter. Benim yanıma oturabilirsin. Haydi, gelsene!"

Bu sözlerden cesaret alan Frankie, Charlie'nin peşinden sınıfına gitti ve sonra sıralarına yerleştiler. Öğretmen öğrencileriyle öylesine kibar ve içten konuşuyordu ki, Frankie çok geçmeden kendini evinde gibi hissetmeye başlamıştı.

Hunter, yeni gelen çocuğun ne kadar bakımlı ve üstünün başının ne kadar temiz olduğunu görünce, onun zengin ve saygın bir aileden geldiğini düşündü.

Frankie dersi pek dikkatle dinlemiyordu; çünkü duvarlardaki resimleri ve diğer çocukları seyretmek daha çok ilgisini çekiyordu. Ayrıca, öğretmenlik yapmayan ama salonda bir sınıftan ötekine avare avare dolaşan, çok şişman bir adam dikkatini çekmişti. Bir süre sonra, bu şişman adam gelip Frankie'nin sırasının başında dikildi ve Hunter'a bir baş işareti yaptı; adam sıralara iyice sokulup dersi dinlerken çocuklara tepeden bakan bir havayla gülümsüyordu. Çok pahalı görünen siyah bir cüppe ve bir nevi redingot giymişti ve kalıbına bakılırsa, ziyafetlerde hep başköşeye kurulanlardandı. İşte bu zat, Parlayan Işık Şapeli'nin pederi Mr. Belcher idi. Kısa ve kalın ensesi, kenarları kıvrılmış, yakasız ve düğmesiz bir cüppenin boyun kısmına gömülmüştü; ön kısımda tek bir düğme dahi bulunmadığı için, bu cüppenin önü sadece pederin sırrına vakıf olduğu bir yöntemle kapatılıyor olmalıydı.

Az önce bahsedilen uzun cüppenin önü açıktı; aralık kısımdan içerideki yelek ve pantolon görülebiliyordu. Bu giysiler, üzerini örttükleri devasa göbek yüzünden öylesine gerilmişti ki, gören az sonra patlayacak sanırdı. Ucu madalyonlu bir altın saat zinciri, bu göbeğin görünür kısmı boyunca uzanıyordu. Adamın, büyük bir dikkatle yumuşak dana derisinden ayakkabılara sokulmuş kocaman ayakları vardı. Eğer cüppesi alınmış olsaydı, herhalde adamcağız bir balona benzeyecekti. Ayakları sepetin, gövdesine göre çok küçük kalan kafası emniyet valfının yerine geçebilirdi pekâlâ; bu gövdenin sahibi aşırı beslenmenin ve hiç hareket etmemenin so-

nucu olarak kronik gaz sancılarından mustarip olduğu ve genellikle dolu olan midesinde hazmedilen yiyeceklerin ürettiği pis kokulu gazlar sık sık ve gürültüyle ağzından dışarıya kaçtığı için, kafa bölgesi gerçekten de emniyet valfı işlevini görüyordu. Ancak, Peder Mr. Belcher hiçbir zaman cüppesiz gezmediği için, kimse bu benzerliği fark edememişti. Onun cüppesini çıkarmasına hiç gerek yoktu zaten; şu hayatta üstlendiği görev üretime katkıda bulunmak değil, başkalarının emeğinin sömürülmesine yardımcı olmaktı.

Hunter'la Mr. Belcher karşılıklı bir çift laf edip, birbirlerine gülümsedikten sonra, Frankie o ana kadar konferans salonuna egemen olan karmakarışık mırıltıların birdenbire kesildiğini fark etti. Derslere ayrılan süre dolmuştu ve öğretmenler, çocuklara sessizce ilahi kitaplarını dağıtıyordu.

Bu arada, Balon Adam salonun öteki ucuna süzülmüş ve platforma çıkmıştı; buradaki masanın başında bir süre kıpırdamadan dikildi ve arada sırada emniyet valfından fazla gazı boşalttı.

Masada birkaç kitap ve bir yığın ikiye katlanmış kart vardı. Kartlar yaklaşık on beş santime yedi santim ebadındaydı ve üstlerine bir şeyler yazılmıştı. Para hesabı için kullanılıp bütün sütunları doldurulmuş olan biri, açık bir halde masanın üstünde duruyordu.

Mr. Belcher etli ve beyaz elini uzatıp ikiye katlanmış kartlardan birini aldıktan sonra, kötü beslenmiş, eski püskü giysili çocuklarına kocaman, tatlı, iyilik dolu, babacan bir gülümsemeyle baktı ve sözcükleri yaya yaya, arada sırada mide gazı patlamalarıyla bölünen bir konuşma yapmaya başladı:

"Sevgili çocuklarım, bu öğleden sonra Mr. Hunter'ın sınıfının civarındayken, onun İsrailoğulları'nın çölde amaçsızca dolaşıp durmasından ve onlara zamanında bahş edilen bütün o harikulâde şeylerden bahsettiğini duydum ve İsrailoğulları'nın nankörlüğünü düşünerek çok kederlendim.

Şimdi, şu nankör İsrailoğulları pek çok ödüllendirilmiş olabilir; ama bizim minnettar olmak için onlara göre daha çok sebebimiz var; çünkü bizim ödülümüz onlarınkinden büyüktür." (Burada, bu saygıdeğer insanın sesi, bir dizi patlama nedeniyle kesildi.) "Üstelik ben adım gibi eminim" diyerek sözlerine devam etti, "hiçbirinizin şu İsrailoğulları gibi, size sunulanlardan yüz çevirip nankörlük etmeyeceğinden adım gibi eminim. Ah, sizleri İngiliz çocukları olarak yarattığı için Tanrı'ya nasıl şükretseniz azdır. Hepinizin Tanrı'ya müteşekkir olduğunu ve bu şükranınızı kendi payınıza düşeni yaparak göstereceğinizi de adım gibi biliyorum.

Hiç şüphesiz, içinizden bazıları şapelimizin iç kısmının ne kadar kötü durumda olduğunu fark etmiştir. Zemin kaplaması pek çok yerinden kırıldı ve ne yazık ki, duvarların temizlenip badana edilmesi gerekiyor; ayrıca, cereyanı kesmek için dış cephenin yeniden çimentoyla kaplanması lazım. Sandalyeler, koltuklar ve sıralar da korkunç vaziyette ve yeniden cilalanmaya ihtiyaçları var.

Bu yüzden, en dürüst ve derin düşüncelere dalıp, Tanrı'ya dua ettikten sonra bir 'Bağış Listesi' açılmasına karar verdik. Gerçi şu günlerde kimsenin durumu iyi değil ama, şapelimizin ihtiyaçlarını giderecek kadar para toplamayı başaracağımıza inanıyoruz; bu yüzden, her birinizin bu kartlardan birini alıp eve götürmesini ve bütün arkadaşlarınıza sorup, mümkün olduğu kadar çok para toplamasını istiyorum. Çok küçük miktarlar toplansa bile önemli değil; çünkü en küçük bağış bile minnetle kabul edilecektir.

Şimdi, sizlerin elinizden gelenin en iyisini yapacağınıza güveniyorum. Tanıdığınız herkesten bağış isteyin, hiç para veremeyecek kadar fakir olduğunu düşündüğünüz komşularınızdan bile istemekten çekinmeyin; ama onlara, kiminin parasının, kiminin duasının önemli olduğunu hatırlatmayı ihmal etmeyin. Herkesten bağış isteyin! Önce, bağış yapacaklarına kesin gözüyle baktıkla-

rınızdan isteyin, sonra belki bağış yapar diye düşündüklerinizle konuşun, en sonunda ise, kesinlikle para vermeyeceğine inandıklarınıza başvurun. Bu son gruptakilerden ne kadar çok kişinin cömertçe bağış yaptığını görünce bir hayli şaşıracaksınız.

Eğer arkadaşlarınız çok fakirse ve tek seferde büyük miktarda bağış yapamayacaklarsa, onları her cumartesi günü bir araya toplayıp, buluşmaya kartınızla birlikte gitmeniz iyi bir fikir olabilir. Başkalarından bağış isterken, kendiniz de mümkün olan en büyük bağışı yapmayı unutmayın. Sadece biraz nefsinize hâkim olursanız, şekere ve başka lüzumsuz şeylere harcadığınız peniler ve yarım peniler, çok iyi bir amaç için bağış olarak işe yarayabilir."

Kutsal zat bir kez daha durdu ve balonun iç kısmından, emniyet valfından birkaç gaz çıkışının takip ettiği fokurdama ve guruldama sesleri yükseldi. Ani feveran sona erince, nefsine hâkim olma havarisi sözlerine devam etti:

"Bağış toplamak için gönüllü olanlar, okuldan sonra birkaç dakika daha sınıfta kalacaklar; çünkü fonun sekreterliğini üstlenmesi yönündeki ricamızı kibarca kabul eden Mr. Hunter kartları dağıtacak.

Hunter kardeşimize, bu konuda gösterdiği büyük ihtimamın ve bağışların toplanması için girişeceği zahmetlerden ötürü birkaç sözcükle teşekkür etmek istiyorum."

Bu övgü gerçekten de hak edilmişti; aslında, sırf tadilat işini Rushton & Co.'ya verdirerek kârın yüzde iki buçuğunu cebine indirebilmek için bu düzenbazlığı akıl eden, Hunter'ın ta kendisiydi.

Mr. Belcher bağış kartını masanın üstüne bırakıp, ilahi kitaplarından birini aldı ve sınıfa ses verdikten sonra, sarkık etli beyaz elini havada ahenkle sallayarak ilahiyi söyletmeye koyuldu.

İlahinin son dizeleri de söylenip bitirildikten sonra, gözlerini kapattı ve yüzüne tatlı bir gülümseme yayılır-

ken, parmaklarını bitiştirip avcunu aşağıya doğru çevirdiği sağ elini ileriye uzatıp şöyle dedi:

"Şimdi dua edelim."

Cemaat üyeleri, ayaklarını sürüyüp ayakkabı tabanlarını gıcırdatarak yere diz çöktü. Hunter'ın bir deri bir kemik bedeni çok geniş bir alanı kaplıyordu; bedeni sıralardan birine boylu boyunca uzanmış, ayakları ve bacakları yere uzunlamasına yayılmış, kocaman elleri sandalyesinin iki yanına yapışmıştı. Gözleri sımsıkı kapalıydı ve uzun suratında eşi benzeri görülmemiş bir keder ifadesi vardı.

Bir kez diz çökerse, bir daha yerinden kalkamayacağını bilecek kadar şişman olan Mrs. Starvem, sandalyesinin ucuna tünemekle yetinmiş, dizlerini önündeki sandalyenin arkalığına dayamış ve yüzünü ellerine gömmüştü. Kocaman bir suratı vardı; ama neyse ki, elleri suratını bütünüyle örtebilecek kadar büyüktü.

Salondaki sıraların en arkasında ise, ilahiler söylenirken içeriye giren, otuz altı yaşında, solgun yüzlü, yorgun görünüşlü, son derece pejmürde giyimli, ufak tefek bir kadın diz çökmüştü. Bu, Bert'in annesi ve şapelin temizlikçisi Mrs. White'tı. Kocası öldüğünde, şapel komitesi, sırf iyilik olsun diye ona, karşılığında haftada altı şilin ödedikleri bu işi vermişti. Tabii ki, onu tam zamanlı olarak işe alamazlardı; niyetleri Mrs. White'ın bir yerlerde gündelikçi olarak iş bulması ve boş zamanlarında şapelin temizliğini yapmasıydı. Zaten çok fazla iş yoktu; gerekli olduğu zaman kalorifer kazanının yakılması, şapelin, komite odasının, sınıfların ve Pazar Okulu'nun silinip süpürülmesi, ilahi kitaplarının toplanıp yerleştirilmesi... Hemen hemen iki haftada bir verilen çay davetlerinde, açılıp kapanır masalar kurulacak, sandalyeler yerleştirilecek, masaların üstü donatılacak, sonra Mrs. Didlum'un ya da öbür hanımlardan birinin nezaretinde çay yapılacaktı. Bu davetlerden sonra çok fazla yapılacak iş olurdu: Bulaşıkların yıkanması, masaların ve sandalyelerin toplanıp kaldırılması, yerin silinip süpürül-

mesi gibi bir sürü iş; ama fazla mesainin ziyafetten artan kekler ve diğer artık yemekler sayesinde ziyadesiyle karşılandığı düşünülüyordu ve gerçekten de bu yiyecekler, Mrs. White ve Bert'in ekmek, et suyu ya da margarinden oluşan her zamanki öğünlerinin arasında hoş bir değişiklik olarak memnuniyetle karşılanıyordu.

Bu pozisyonun getirdiği birkaç avantaj vardı: Temizlikçi kadın, cemaatin seçkin üyeleri ve onların eşleriyle tanışmıştı ve bunlardan bazıları, sırf iyilik olsun diye, arada sırada onu evlerine günlük temizliğe çağırırdı; kimi zaman bir torba yemek artığının ya da eskimiş giysilerin de eklendiği gündelik ücretleri, hemen hemen şapelden aldıkları kadar dolgundu.

Kötü niyetli, fazla dünyevi ya da Hıristiyanlığı özümseyememiş bir insan, bu anlatılanlardan şu ana fikri çıkarabilir: Bu insanlar, her halükârda temizliğe ihtiyaç duyuyordu; Mrs. White'ı bu iş için tutmuşlar, kadının fakirliğinden yararlanarak ona kendilerinin asla kabul etmeye yanaşmayacağı ücreti ve çalışma şartlarını dayatmışlardı. Kadın sabahın köründen akşamın kör karanlığına kadar dişini tırnağına takıp çalışıyordu; ama ücret olarak ona ödedikleri para, onun temel hayati gereksinimlerini karşılayamayacak kadar yetersizdi. Sonra iyi kalpli, nazik, cömert, sapına kadar Hıristiyan olan patronları onu bu durumdan kurtarmak için çırpınıyor ve ona eski püskü giyeceklerle artık yemekler vererek hayır işliyordu.

Eğer kötü niyetli, fazla dünyevi ya da Hıristiyanlığı özümseyememiş insanlar bu satırları okuyacak olursa, onların bu Tanrı'yı reddeden ve art niyetli eleştirilerine karşılık olarak, bu gibi düşüncelerin Mrs. White'ın lekesiz zihninde hiçbir zaman doğmadığını söylemek yeterli olacaktır. Tam aksine, kadın bu öğleden sonra şapelde, üstünde bundan birkaç yıl önce pek dindar Mrs. Starvem'in şişko bedenini örten bir mantoyla diz çökerken, kalbi cömert hamilerine karşı şükran hisleriyle doluydu.

Dua sırasında kapı usulca açıldı ve papaz giysili bir beyefendi parmaklarının ucuna basarak içeriye girip, Mr. Didlum'un yanı başında diz çöktü. Sessizce içeriye girmişti ama içeride hazır bulunanlardan çoğu onun gelişini duymuş ve başlarını kaldırarak ya da parmaklarının arasındaki boşluktan etrafı gözetleyerek gelenin kim olduğuna bakmıştı; yeni gelen tanınır tanınmaz, bütün salonu mutluluk dolu iç çekişler doldurdu.

Duanın sonunda, "Amen" çığlıklarının ve homurtuların arasında Balon Adam platformdan yavaşça inip sıralardan birine yığılırken, diz çökenler ayağa kalktı. Herkes sıralarına yerleştirdikten ve hışırtılar, öksürükler ve sümkürmeler dindikten sonra, Mr. Didlum ayağa kalkıp şöyle dedi:

"Kapanış ilahisine geçmeden önce, sol tarafımdaki beyefendi, yani Saygıdeğer Peder John Starr küçük bir konuşma yapacak."

Salondaki sessizliği, beklenti dolu fısıltılar bozdu. Hanımlar kaşlarını kaldırmış, başlarını sallayarak birbirlerine gülümsüyor ve fısıl fısıl bir şeyler konuşuyor, beyler çeşitli yüz ifadeleri ve pozlar takınıyordu; çocuklardan ise çıt çıkmıyordu. John Starr yerinden kalkıp platforma çıktı ve yüzünü cemaate dönerek masanın yanında dikildi; bu sırada herkesi, bastırmaya çalıştıkları büyük bir heyecan dalgası sarmıştı.

John Starr yirmi altı yaşında, uzun boylu ve zayıf bir adamdı. Sinekkaydı tıraşlı ve zeki görünümlü çehresi, açık alnı, etrafına yaydığı incelik ve kültür havası, odadaki diğer yetişkinlerin kaba sabalığıyla karşılaştırıldığında çok çarpıcı bir tezat teşkil ediyordu. Pederin karşısında görgüsüz, cahil, yontulmamış bir rantiyeler ve işportacılar güruhu duruyordu. Ama Peder Bey'imizde dikkati çeken ve onu üstün kılan tek nokta terbiyeli tavırları ve dış görünüşünün göze hoş gelmesi değildi. Onda, tanımlanamayacak bir şeyler vardı: Bütün mevcudiyetinden yayılan bir şefkat ve sevecenlik; karşı karşıya geldiği herkesin ona karşı koşulsuz beslediği bir güven ve sevgi.

Mr. Starr kürsüde dikilmiş, cemaatini tasviri güç bir zafer gülümsemesiyle seyrederken, onunla karşısındakiler arasında herhangi bir şekilde yakınlık, insani bir bağ olabileceğini düşünmek imkânsız gibiydi.

Dış görünüşünde, asıl gerçeğin ne olduğu hususunda insanı kuşkuya düşürecek hiçbir özellik yoktu; ama aslında John Starr, az para verip çok çalıştıranlardan ve köleci başlarından ibaret, tiksinti verici bir topluluğun karakter gelişimine ücret karşılığında yardımcı olmak için oradaydı.

O öğleden sonra uzun uzun nutuk çekmedi, sadece küçük bir konuşma yaptı; ama sözleri bilgelik dolu, orijinal ve aydınlatıcıydı. Onlara, o öğleden sonra şapele gelirken aklına düşen bazı düşüncelerden bahsetti ve Sweater, Rushton, Didlum, Hunter ve diğer dini bütün kişiler onu dinlerken, birbirlerine anlamlı anlamlı bakıp başlarını salladılar. Bu ne muhteşem konuşmaydı böyle! Ne kadar güçlüydü! Nasıl da mantıklıydı! Aslında, daha sonraları birbirlerine itiraf edecekleri gibi, bu sözler o kadar derin anlamlıydı ki, konuşmacının ne demek istediğini çözmeye çalışırken epeyce güçlük çekmişlerdi.

Hanımlara gelince, onlar hayranlıkla donakalmış ve uyuşmuş gibiydiler. Kızarmış yüzler, parlak gözler ve güm güm atan kalplerle yerlerinde hiç kıpırdamadan oturuyor, konuşmasına devam eden sevgili beyefendiyi aç bakışlarla izliyorlardı.

"Maalesef, bu öğleden sonra, bu düşüncelerin uzun uzadıya üstünde duracak kadar vaktimiz yok. Belki de ileride bir gün, bizlere bu düşünceleri tartışma imtiyazı bahş edilir; ancak bu öğleden sonra, benden başka bir konu hakkında küçük bir konuşma yapmam istendi. Sevgili Peder'inizin bozulan sıhhati, son günlerde cemaatimizi kederlere duçar etmekte."

Zavallı ağır hastaya sempatik bakışlar atıldı; hanımlar, "Vah zavallıcık!" diye mırıldandı; endişelerini farklı ifadelerle dile getirenler de oldu.

"Tabiatı itibariyle bedeni sağlam ve dayanıklı olsa da" diyerek sözlerine devam etti Starr, "uzun ve sürekli aşırı çalışma, başkalarına karşı gösterdiği sevgi dolu ihtimamın çoğu zaman kendisini en gerekli bir istirahatten bile mahrum etmesi ve nefsini yenme prensibine gösterdiği son derece katı bağlılık, en sonunda kaçınılmaz hastalığın gelip çatmasına neden oldu ve bir dinlenme döneminin yaşanmasını şart kıldı."

Konuşmacı nefes almak için duraksadı; mola sırasında salonda hüküm süren sessizlik, sadece aşırı çalışmanın çilekeş kurbanının iç organlarından gelen gurultularla bozuluyordu.

"İşte bu övgüye değer hedefle" diyerek konuşmasına devam etti Starr, "bundan bir ay önce bir 'Bağış Listesi' gizlice açıldı ve bağış kartlarımızı alıp bağış toplayarak hayır işleyen sevgili çocuklarımız, ay sonunda büyük miktarda paranın bir araya getirilebildiğini duyunca çok sevinecektir. Ancak toplanan para yeterli olmadığı için, komite de 'Genel Fon'dan bir miktar para çekilmesi yönünde oylama yapılmış ve geçen cuma akşamı düzenlenen özel bir toplantıda, sevgili yol göstericinizin şerefine muhteşem bir konuşma yapılarak kendisine Güney Fransa'da bir aylık tatilin masraflarını karşılayacak kadar altının bulunduğu bir kese sunulmuştur.

Gerçi, kendisi sizlerden bu kadar kısa süreliğine olsa bile uzakta kalacağı için çok üzülüyor; ama bu yolculuğa çıkmanın elverişsiz olduğunu düşünmeden edemiyor. Bir aylığına Güney Fransa'ya gitmek, yorgunluktan bitap düşmüş bedeninin ikazlarına aldırış etmeksizin çalışmayı sürdürmekten ve belki de bu yüzden son nefesini vererek sizlerden temelli uzaklaştırılmaktan çok daha makul bir tercih."

Birkaç dindar cemaat üyesi, "Tanrı korusun!" diye heyecanla atıldı ve herkesin bütün dualarını adadığı bu muhterem zatın bedeninden soğuk bir ürperti geçti.

"Güney Fransa yolculuğu bile az da olsa tehlike içeriyor. Umudumuzu kesmeyelim ve en iyi neticenin elde

edilmesi için dua edelim; ama en kötüsü başımıza gelir ve sevgili Peder'imiz Tanrı katına yükselirse, bu kaçınılmaz ve üzüntü verici vakıayı geciktirebilmek için elimizden geleni yaptığımızı bilerek biraz olsun teselli bulabileceğiz."

Burada, gayri ihtiyari bir göğe yükseliş olasılığına karşı tedbir almak isteyen Balon Adam'ın emniyet valfından büyük miktarda gaz dışarıya salındı.

"Zatı muhterem, çileli yolculuğuna bugün başlıyor" diyerek sözlerini bağladı Starr, "ve ben, sürüsünün üyelerinin iyi dilekleri ve dualarıyla birlikte Peder'imizin uğurlanacağına canı gönülden inanıyorum.

Beyefendi Hazretleri kürsüyü terk eder etmez, Balon Adam'ın gövdesinin hızla dalgalanmaya başlamasından, onun da küçük bir konuşma yapmaya niyetlendiği anlaşıldı; ama Mr. Belcher, etrafını saranların kendisini daha fazla yorgun düşürmemesi yönündeki ricalarını kıramayarak bu sevdadan caydı. Daha sonraları, eğer sevgili cemaat mensupları izin verseydi bile, çok konuşamayacağını söyleyecekti; çünkü o sırada yüreği çok doluydu.

Şimdi kapanış ilahisini söyletmek için ayağa kalkan Birader Didlum, "Sevgili Papaz'ımızın yokluğu sırasında" dedi, "sürüsü tamamen çobansız kalmayacak; çünkü Mr. Starr'la anlaşmamıza göre, kendisi her pazar buraya gelerek bizlere küçük bir konuşma yapacak."

Mr. Didlum'un bütün konuşmacılar tarafından sürekli kullanılan o kelimeyi telaffuz edişini duyanlar, şapel cemaatinin zavallı bir koyun sürüsü olduğunu sanabilirdi; oysaki pek çoğu azgın birer kurttu.

Birader Didlum'un duyurusu işitilir işitilmez, hanımlardan derhal sevinç dolu mırıltılar yükseldi; Mr. Starr gözlerini döndürdü ve tatlı tatlı gülümsedi. Birader Didlum, "anlaşmanın" ayrıntılarından bahsetmemişti çünkü o sırada bundan bahsetmek uygunsuz kaçabilirdi; ama kitabımızda şapelin muhasebe kayıtlarında yer alacak bir bilgiyi aktarabiliriz: "14 Kasım günü Peder John

Starr'a sayman tarafından £4.4 ödendi." Bu ücret, Mr. Starr'ın büyük hizmetleri gözetildiğinde çok sayılmazdı; ama az bir para ödenecek olmasına rağmen, cemaatin içindeki pek çok dünyevi ve Hıristiyanlığı özümseyememiş üyenin alt tarafı küçük bir konuşma için bu kadarını fazla bulmasından korkuluyordu; Mr. Starr'ın bilgece olduğunu herkesin kabul ettiği sözleri olsa bile. Gelgelelim, bu emekçimiz, ücretini son kuruşuna kadar hak ediyordu.

Ayin bittikten sonra, Charley ve Frankie de dahil olmak üzere, çocukların çoğu, bağış toplama kartlarından birer tane almak için salonda kaldı. Mr. Starr'ın etrafı bir hayran kalabalığıyla çevriliydi ve Papaz Bey çok geçmeden Mr. Belcher ve Mr. Sweater ile birlikte berikinin otomobiline binip uzaklaştığında, hanımlar küçük kafilenin ardından aç gözlerle bakıyor, arabanın klaksonunun melankolik "pip pip"lerini dinlerken onu sadece birkaç saat sonraki akşam ayininde bir kez daha göreceklerini düşünerek kendilerini teselli ediyorlardı.

18

Pansiyoner

Hunter'la kararlaştırdıkları gibi, Owen ertesi pazartesi sabahı resim odasındaki işine başladı. Harlow ve Easton üst kattaki odaların tavanını boyamakla meşguldü ve saat on civarındayken biraz daha boya almak için birlikte bulaşıkhaneye indiler. Crass, her zamanki gibi boya karıştırıyor, işi başından aşkınmış gibi görünmeye çalışıyordu.

Harlow ve Easton'a istedikleri boyayı verirken, "Bu işe ne diyorsunuz?" diye sordu.

"Hangi işe?" diye sordu Easton.

"Hani şu pek yetenekli sanatçımız var ya, işte ona" diye çemkirdi Crass. "Bu işin altından kalkabilecek mi dersin?"

"Ne söylesem, bilmem ki" diyerek temkinli bir karşılık verdi Easton.

"Bir parçacık kâğıda, bir penilik boyayla resim çiziktirmek başka, duvarlara, tavana desen çizmek bambaşka" dedi Crass. "Değil mi ama?"

"Evet, haklısın" dedi Harlow.

"Sence desenleri kendi mi çizdi?" diyerek sözlerine devam etti Crass.

Artık sıkılmaya başlayan Easton, "Söylemesi zor" dedi.

Ne Harlow ne de Easton, Crass'ın bu konudaki duygularını paylaşıyordu; ama Owen'ı destekleyerek onu gücendirmeyi de göze alamıyorlardı.

"Laf aramızda, bu soruyu bana sen sorsaydın" dedi Crass, "bütün desenleri bir kitaptan kopyaladığını söylemekten hiç çekinmezdim, inan ki."

"İşin doğrusu da bu galiba, dostum" diyerek Şef'ine katıldı Harlow.

Crass, yüzünde kötücül bir sırıtmayla, "Her şeyi eline yüzüne bulaştırırsa, hiç şaşmamak gerekir, öyle değil mi?" dedi.

"Elbette!" dedi Harlow.

Tekrar, çalıştıkları üst katın sahanlığına çıkan iki adam, birbirine anlamlı bakışlar atıp, usulca gülümsedi. Bu yarı bastırılmış neşeli sesleri duyan Philpot, kafasını eşikten dışarıya uzattı.

"Neler kaynatıyorsunuz?" diye sordu.

"Crass moruğu, Owen o odayı aldı diye saçını başını yoluyor" diye karşılık verdi Harlow ve Crass'ın yorumlarını kısaca aktardı.

"Birden ikinci planda kalmak aşağılık herif için çok acı bir darbe oldu, öyle değil mi?" dedi Philpot, neşeyle gülümseyerek.

"Owen her şeyi berbat etsin diye dua ediyor" diye fısıldadı Easton.

"Daha çok bekler" dedi Philpot. "Bundan iki yıl önce Owen'la birlikte Pushem and Sloggem için çalışıyorduk ve onun Royal Hotel'de yaptığı bir işi gördüm. Adam sigara odasının tavanını öyle şahane yaptı ki, görenin ağzı açık kalır!"

"Bunu duymuştum" dedi Harlow.

"Owen'ın işini iyi bildiğine hiç şüphe yok" dedi Easton, "ama şu sosyalizm konusunda amma can sıkıyor, doğrusu."

"O kadarını bilmem, dostum" diye atıldı Philpot. "Owen'ın söylediklerinin çoğuna katılıyorum. Ben de o gibi şeyleri sık sık düşünürüm ama onun gibi konuşamam; o kadar kafalı değilim maalesef."

"Ben de bazı söylediklerine katılıyorum" dedi Harlow gülerek, "ama bazen çok saçma sapan şeyler söyleyip

zırvaladığını sen de kabul ediyorsundur. Mesela, neymiş efendim, yoksulluğun nedeni paraymış."

Philpot, "Evet. O kadarı bence de saçmalık" diyerek Harlow'a katıldı.

"Öğle yemeğinde Owen'a bu konuda takılalım bari" dedi Harlow. "Ne etti de bu sonuca ulaştı, görmek isterim."

"Tanrı aşkına, öğle paydosunda tantana çıkarma" dedi Easton. "Sessiz sedasız işine bakıyor işte, onunla uğraşma."

"Evet, mümkünse şöyle ağız tadıyla bir yemek yiyelim" dedi Philpot. Aniden elini uyarı mahiyetinde kaldırıp, "Şişt!" diye fısıldadı.

Etrafa kulak kabarttılar. Merdivenlerin gıcırtısından, birinin yukarıya çıktığı anlaşılabiliyordu. Philpot, göz açıp kapayıncaya kadar ortadan kayboldu. Harlow boya kovasını havaya kaldırıp, gürültüyle tekrar yere bıraktı.

Yüksek sesle, "Merdivenle kontrplağı şu tarafa koyalım derim, Easton" dedi.

"Evet, bence de öyle yapmalı" dedi Easton.

Tavanı boyamak için yapı iskelesini kurarlarken, Crass sahanlığa çıktı. Önce hiç sesini çıkarmadan odaları dolaşıp, o ana kadar kaç tavanı bitirdiklerine baktı.

"Hey siz, sallanmayın" dedi merdivenlerden inerken. "Öğlene kadar bu tavanlar bitmezse, Nemrut canınıza okur."

"Tamam be" diye homurdandı Harlow. "En kısa zamanda hepsini ıslatıp bitiririz."

"Islatmak" çok uygun bir kelimeydi; işlerin hangi tarzda yapıldığını çok iyi tarif ediyordu. Bu katın tavanlarının kirişleri, alçı süslemelerle doluydu. Bu tavanlardaki eski badananın izleri sözde silinecekti ama, bu evde çalıştırılan işçilere yeteri kadar zaman tanınmadığı için, süslemelerin girintileri hâlâ eski badananın kalıntılarıyla doluydu ve bu arada Harlow ile Easton onları o kadar "ıslatmıştı" ki, süslemeler alçıdan yumrulara dönüşmüştü. Eski badanayı silme işini üstlenen işçiler ise

tamamen masumdu. Daha işlerini tamamlayamadan başka bir yere gönderilmişlerdi.

Harlow ve Easton tavanları badanalarken, Philpot ve diğer işçiler evin çeşitli bölümlerini boyamakla meşguldü ve Bert'in yamaklık ettiği Owen, resim odasındaki işine koyulmuş, duvarlara tebeşirle çizgiler çiziyor, ölçü alıyor ve farklı panelleri duvarlara yerleştiriyordu.

O gün öğle yemeğinde, hâlâ *Obscurer* kupürünü ortaya çıkarabileceği uygun bir fırsat bekleyen Crass'ın ümitlerinin aksine, hiçbir siyasi tez ileri sürülmedi. Yemekten sonra, herkes işinin başına döndüğünde, Philpot gizlice mutfağa süzüldü ve işçilerden bazılarının evden getirdiği yemeklerini sardığı kâğıtları topladı. Bu kâğıtlardan birini yere yayıp, üstüne diğerlerindeki kırıntıları döktü. Yerlere dökülmüş kırıntıları da ekleyip, küçük bir öbek yiyecek artığı oluşturdu. Buna kendi yemeğinden kalanları da kattı. Sonra, küçük bir paket yaptığı kırıntıları yukarıya çıkardı ve pencerelerden birini açıp pervaza döktü. O, pencereyi kapatır kapatmaz, iki kumru gelip bunları gagalamaya koyuldu. Philpot, tedirgin etmemeye çalışarak kuşları camın ardından seyretti.

O öğleden sonra, olaysız bir şekilde geçti. Saat birden beşe kadar geçen süre, işçilerin çoğuna çok uzun geldi; ama en sonunda, ilgi ve zevk duyabilecekleri bir işe kavuşan Owen ve yamağı için zaman o kadar çabuk geçti ki, akşamın gelişine neredeyse esef ettiler.

"Eskiden" dedi Bert, "eve gitme vakti bir an önce gelsin diye dua ederdim; ama şimdi sanki zaman göz açıp kapayıncaya kadar geçti."

O gece evden ayrıldıklarında, işçiler şehre kadar hep birlikte yürüdüler ve sonra birbirlerinden ayrıldılar. Owen tek başına eve gitti; Easton, Philpot, Crass ve Bundy "Cricketers Arms"a yollandı ve sıkı bir alkol karşıtı olan Slyme de, artık Easton'larda pansiyoner olarak kalmasına rağmen yoluna tek başına devam etti.

Easton, Crass ve diğerleriyle birlikte ayrılırken Slyme'e, "Beni bekleme" dedi. "Sen daha eve varmadan ben sana yetişirim."

"Olur" dedi Slyme.

O akşam, Slyme hemen eve giden yola sapmadı. Anacaddeye döndü ve bir oyuncakçının vitrininin önünde mola verip, sergilenen malları dikkatle inceledi. Birkaç dakika sonra bir karara varmış gibi göründü ve dükkândan içeriye dalıp, dört buçuk peniye bir bebek çıngırağı aldı. Bu, beyaz kemik ve renkli yünden yapılmış, üstünden ziller sarkan ve ucunda beyaz kemikten bir halka bulunan, sevimli bir oyuncaktı.

Slyme, dükkândan çıkar çıkmaz eve doğru yola koyuldu; şimdi daha hızlı yürüyordu. O eve geldiğinde, Ruth ocağın başında, kucağında bebekle oturuyordu. Slyme'in tek başına geldiğini gören kadının yüzünde bir hayal kırıklığı ifadesi belirdi.

"Will yine nerede kaldı?" diye sordu.

Slyme, yiyecek sepetini büfenin üstüne koyarken, "Bizim arkadaşlardan birkaçıyla içmeye gitti. Çok geç kalmayacağını söyledi" diye karşılık verdi ve sonra elini yüzünü yıkayıp, giysilerini değiştirmek için üst kata çıktı.

Tekrar aşağı indiğinde, Easton hâlâ ortada yoktu.

Easton hâlâ gelmediği için çok tedirgin olduğu her halinden belli olan Ruth, "Her şey hazır; bir tek, çay yapacağım" dedi, "istersen senin çayını hazırlayayım."

"Acelem yok. Hele biraz bekleyelim, belki kocan gelir. Herhalde çok geçmeden evde olur."

"Eğer gerçekten beklemek istiyorsan, bu beni çok memnun eder" dedi Ruth, "böylece iki kez çay yapmam gerekmez."

Yaklaşık yarım saat beklediler; bu arada eften püften ve tuhaf bir şekilde sık sık kesilen sohbetler yaptılar. Sonra, Easton hâlâ gelmediği için Ruth daha fazla beklemeyip, Slyme'e servis yapmaya karar verdi. Bu niyetle bebeği beşiğine yatırdı; ama bu hoşuna gitmeyen çocuk, derhal ağlamaya başladığı için, çayı hazırlarken onu,

sol koluyla sarılıp kucağında tutmak zorunda kaldı. Kadının zorlandığını gören Slyme, kollarını öne doğru uzatıp hiddetle bağırdı:

"Sen çay yaparken bebeği ben tutarım."

Slyme'e karşı hissettiği içgüdüsel nefrete rağmen, bu ince düşünce karşısında minnet duymadan edemeyen Ruth, "Yapar mısın?" dedi. "O halde, dikkat et de bebeği düşürme."

Ama Slyme'in kucağına aldığı bebek, beşiktekinden bile şiddetli ağlamaya başladı.

Bebeği geri alan Ruth, "Yabancılara hep böyle davranıyor" diyerek özür diledi.

"Biraz bekle" dedi Slyme. "Üst katta, cebimde onu susturacak bir şey var. Demin vermeyi unutmuşum."

Odasına çıkıp, elinde çıngırakla geri döndü. Bebek parlak renkleri ve zillerin sesini fark eder etmez neşeli sesler çıkarmaya ve kollarını oyuncağa doğru uzatmaya başladı; Slyme'in onu tekrar kucağına almasına hiç itiraz etmedi. Ruth daha çayı hazırlayıp servise başlamadan, adam ve bebek o kadar iyi geçinmeye başlamıştı ki, bebek kendisini hoplatıp zıplatan ve gıdıklayan Slyme'in kucağından gönülsüzce ayrıldı.

Ruth da Slyme hakkında daha iyi şeyler düşünmeye ve başlangıçta ondan bu kadar manasızca nefret ettiği için kendinden utanmaya başlamıştı. Belli ki, Slyme çok iyi bir adamdı.

Bu arada, bebek çıngırağın ucundaki kemik halkanın ne işe yaradığını keşfetmiş, halkayı coşkuyla ısırmaya koyulmuştu.

"Ne kadar güzel bir çıngırak" dedi Ruth. "Çok teşekkür ederim. Bebeğimin böyle bir oyuncağa çok ihtiyacı vardı zaten."

"Önceki gün, diş çıkaran bebeğinizin onu rahatlatacak bir şeye ihtiyacı olduğunu söylediğinizi duymuştum" diye karşılık verdi Slyme, "dükkânda bu çıngırağı görünce, sözlerinizi hatırladım ve şunu alıp eve götüreyim dedim."

Halkayı ağzından çıkaran bebek şimdi kahkahalar atıyor, çıngırağı büyük bir neşeyle havada sallarken agucuk gugucuk sesler çıkarıyor ve Slyme'e bakıyordu.

Kollarını öne doğru uzatarak, "Baba! Baba! Baba!" diye bağırdı.

Slyme ve Ruth kahkahalara boğuldu.

Ruth, yavrusunu öperken, "O senin baban değil, seni aptal oğlan seni" dedi. "Baban, bu saate kadar eve dönmediği için kendinden utanmalı. Baban eve döner dönmez ona da, 'Baba, baba, baba' dersin, e mi?"

Ama bebeğin tek yaptığı, çıngırağını sallayıp zilleri şıngırdatmak ve eskisinden daha gürültülü kahkahalar atıp, agucuk gugucuk sesler çıkarmak oldu.

19

Felekten Bir Gece

Dışarıdan bakıldığında, "Cricketers Arms" düz cam pencereleri ve mebzul miktardaki altın yaldızlı süslemeleriyle pek iddialı görünen bir mekândı. Duvara yapışık sütunları farklı renklerde, mermer taklidi boyanmıştı ve kapıları pahalı ahşap gibi görünsün diye eskitilmişti. Şarap, sert içkiler ve bira reklamlarının yapıştırıldığı renkli panolar vardı; bu afişler cart renklerle bezenmiş, yazılar altın yaldızla yazılmıştı. Ana girişin üstündeki lentoya* küçük beyaz harflerle şöyle yazılmıştı:

"A. Harpy. Şarap, sert alkollü içkiler ve malt içkilerin işyerinin içinde ya da dışında tüketilmesi için satış ruhsatına sahiptir."

Birkaç kısma ayrılan bu bar, bildik şekilde düzenlenmişti. İlk kısımda "Salon Bar" vardı; buraya açılan kapının camına şu yazı yapıştırılmıştı: "Bu barda zencefilli gazoz satılmaz." Salon barın hemen yanında testi ve şişe bölümü bulunuyordu ve burası, sessiz sedasız bir yudum cin içmek isteyen hanımların gözdesiydi. İki "özel" bar daha vardı ki, bu bölmeler sadece iki üç kişi alabilecek büyüklükte olup, bardağı en az dört penilik viski gibi sert içkilerden ya da üç penilik biralardan içmeyenler buralara alınmazdı. En son olarak açık bar geliyordu ki,

* Pencere ya da kapı kasasının üst kısmını oluşturan taş ya da tahta parça. (ç.n.)

burası en büyük kısımdı. Açık barın her köşesinde, burayı diğer kısımlardan ayıran boyalı ve cilalı tahta paravanlar vardı.

Paravanlara ve pencerelerin altındaki duvarlara sabitlenmiş genişçe tahtalar, müşteriler için oturma grubu görevini görüyordu. Büyük bir otomatik müzik aleti (bir peniyle işleyen ve büyükbabalarımızın saatini andıran müzik kutusu) paravanlardan birinin dibinde, tezgâhın çok yakınında duruyordu; böylece barın arkasındakiler kolayca uzanıp onu kurabilirdi. Müzik kutusunun dibinde durduğu paravanın üstüne yaklaşık bir metre karelik bir pano asılmıştı. Panoya bir dizi numaralı kanca takılmıştı ve alt kısmında ince sicimlerden yapılmış, yarım daire şeklinde bir tel parçasıyla gerilmiş bir ağ bulunuyordu. Bu ağın içinde, yaklaşık on santimetre çapında birkaç kauçuk halka duruyordu. Açık barda hiç masa yoktu ama karşı paravanda, bir metre uzunluğunda ve yarım metre genişliğinde menteşeli bir açılır kapanır raf bulunur ve kullanılmadığı zaman kapalı tutulurdu. Burası, para futbolu* masasıydı. Bu oyunu oynarken kullanılan paralar (eski Fransız bozuklukları) bar tezgâhının ardında tutulur ve her maçta ödünç alınırdı. Para futbolu masasının hemen üstünde, paravana düzgünce basılmış, üstü camla kaplanıp çerçevelenmiş bir not asılıydı:

DİKKAT

Barımızı ziyaret eden beyefendilerden ricamız,
burada edepsiz konuşmalardan sakınmalarıdır.

Bu notun yanı sıra, şehir tiyatrosunun ve müzikholünün reklamını yapan bir dizi cart renkli afiş uzanıyordu ve afişlerden birinde, o günlerde şehri ziyaret eden ve

* Shove-ha'penny, gemilerde tahta disklerle oynanan bir oyunun (Shuffleboard) ilk biçimi. Geçmişte özellikle hanlarda masa üzerinde oynanırdı. (ç.n.)

Windley'ye giden yolun yarısındaki çorak arazide kamp kuran gezginci sirk ve hayvanat bahçesi tanıtılıyordu.

Barın arkasındaki tesisat ve tezgâh cilalı maundandı; rafların arkasında gümüş kaplamalı bir ayna duruyordu. Rafların üstüne sıra sıra şişeler ve kesme camdan şarap sürahileri, cin, viski, brendi, çeşit çeşit şarap ve likör dizilmişti.

Crass, Philpot, Easton ve Bundy içeriye girdiği sırada, beyaz gömlek giymiş, parlak kestane rengi şık yeleğine som altından bir köstekli saat iliştirmiş, elmas yüzüklü irikıyım bar sahibi, barın müdavimlerinden biriyle oldukça sıcak ve samimi bir sohbete dalmıştı. Tezgâhın hemen dibindeki sekiye oturmuş düzenli müşteriyse, pejmürde giysili, gözleri kanlı, özsaygısını yitirmiş, sünger gibi bira çekmiş, tir tir titreyen bir biçareydi ve gününün büyük bölümünü burada geçirir, bütün parasını da burada harcardı. Otuz yaşında, sefil görünüşlü bir insan enkazıydı; sözde marangozdu ama son dönemde mesleğini hiç icra etmemişti. Dedikodulara bakılırsa, bundan birkaç yıl önce kendisinden oldukça yaşlı bir kadınla, üçüncü sınıf bir pansiyonun sahibesiyle evlenmişti. Pansiyonculuk, onun hiç çalışmadan, bitmek bilmeyen bir yarı sarhoşluk halinde yaşamasına yetecek kadar para sahibi olmasını sağlamıştı. Bu kafası dumanlı biçare, aslında bütün ömrünü "Cricketers"da geçirirdi. Her sabah düzenli olarak gelir ve kimi zaman barmenin toz almasına ya da camları silmesine yardım ederek bir pint bira kazanırdı. Genellikle, her gece barın kapanış saatine kadar kalırdı. Çok iyi bir müşteriydi; sadece elinde avcundaki tüm parayı harcamakla kalmaz, ayrıca başkalarına da para harcatırdı; barın diğer müdavimlerini tanıdığı için, günün sonunda genellikle meteliksiz kaldığı bilinirdi ve çoğu zaman ona "yolluk olarak" son bir içki ısmarlanırdı.

Crass ve arkadaşları bara girmeden önce, buranın ikinci ve son müşterisi boyacılıkla iştigal eden ve para futbolu masasının yanında oturan çakırkeyif bir adam-

dı. Yıpranmış bir melon şapka takan, pejmürde günlük giysileri içindeki bu şahıs, çok zayıf ve solgun yüzlüydü; uzun bir Romalı burnuna sahipti ve ilk Wellington Dükü'ne çarpıcı derecede benziyordu. Barın müdavimlerinden değildi o; saat iki gibi damlamış ve bir daha dışarı çıkmamıştı. Bütün bu zaman zarfında içtiği içkilerin etkisi yavaş yavaş kendini göstermeye başlamıştı.

Crass ve diğerleri, içeriye girer girmez bar sahibi ve Kafası Dumanlı Biçare tarafından neşeyle selamlandı; çakırkeyif işçi ise onlara kuşkulu gözlerle bakakaldı; yüzünde anlamsız bir merak ifadesi vardı.

Crass'a, "Keyifler yerinde mi, Bob?" diye dostça sordu bar sahibi ve diğerlerini başıyla selamladı. "Nasıl gidiyor?"

"İyi be, eski dostum!" diye şen şakrak bir karşılık verdi Crass. "Senden n'aber?"

"İyilik" diyen Eski Dost, hemen yerinden fırlayıp bizimkilerin siparişlerini almaya hazırlandı.

Philpot, arkadaşlarına, "Ne içsek?" diye sordu.

"Bana bir pint bira" dedi Crass.

"Bana yarım" dedi Bundy.

"Bana da yarım bira" dedi Easton.

Philpot, arkasına dönüp Eski Dost'a, "Yani bir pintlik, iki de yarımlık bira; bana da bir pint siyah bira" dedi.

Bar sahibi içki servisiyle meşgul olurken, Kafası Dumanlı Biçare birasını bitirip, boş bardağını tezgâha bıraktı ve bu durumu fark eden Philpot ona şöyle dedi:

"Benimle bir tane daha içer misin?"

"Fena olmaz" dedi beriki.

İçkiler getirildiğinde, Philpot parayı ödemek yerine bar sahibine göz kırptı ve beriki sessizce başını sallayıp raflardan birinde duran veresiye defterini diğerlerine fark ettirmeden alıp, ona bir çizik daha attı. Günlerden daha pazartesi olduğu ve geçen hafta boyunca her gün çalıştığı halde, Philpot'un cebinde şimdi metelik bile yoktu. Bunun nedeni, geçen cumartesi ev sahibesine iş-

sizlik günlerinden kalma borçlarının bir kısmını ödemiş olmasıydı; ayrıca geçen hafta biriken çiziklerin bedeli olarak Eski Dost'a dört şilin vermişti.

Crass, Philpot'a dönüp başını sallayarak, "İşte, şimdi senin canına okuyacağım" dedi ve berikinin kendisine uzattığı bir pintlik bardaktan büyük bir yudum aldı.

Duruma uygun ve dostça daha başka iltifatlar da savruldu ve bu geceki cümbüşün organizatörü Philpot tarafından uygun bir şekilde kabul edildi.

Şimdi, Eski Dost müzik kutusunun para girişine bir peni atmış ve bunun üzerine makine çalmaya başlamıştı. Ezgi hiç tanıdık değildi; ama Çakırkeyif Boyacı şarkıyı duyar duymaz güçbela ayağa fırlamış ve sendeleye sendeleye dans edip şarkı söylemeye koyulmuştu.

Oh, we'll invite you to the wedding,
An' we'll have a glorious time
When the boys an' the girls is a-dancing,
An' we'll all get drunk on wine.*

"Bana bak! Bu kadarı fazla artık!" diye haykırdı bar sahibi, kaba bir ifadeyle. "Burada öyle şamata falan istemeyiz biz."

Çakırkeyif durdu ve Eski Dost'a aptal aptal bakarak, sersemlemiş bir şekilde tekrar yerine oturdu.

"Eh, biz de ayakta duracağımıza şöyle birkaç dakikalığına oturalım bari" dedi Philpot ve sözlerini eyleme geçirdi. Diğerleri de onu taklit etmekte gecikmedi.

Bara sık aralıklarla başka müşteriler giriyordu; çoğunluk eve dönüş yolundaki işçilerdi ve bunlar biraları ya da siyah biraları önlerine gelir gelmez bardağı kafalarına dikip hızla oradan ayrılıyordu. Bundy, sirk ve

* İng.: Sizi düğünümüze çağırıyoruz
Hepimiz çok eğleneceğiz
Delikanlılar ve kızlar dans ederken
Hepimiz şarapla sarhoş olacağız. (ç.n.)

hayvanat bahçesinin reklamını okumaya başladı ve böylece, eğitimli hayvanların muhteşem gösterileri üzerine bir sohbet başladı. Eski Dost, bu hayvanlardan bazılarının insan gibi akıllı olduğunu söyledi ve bu iddiayı ortaya atarken yüzünde beliren ifadeye bakılırsa, o anda vahşi hayvanların bilgeliğine dair mahkemede şehadet ettiğini sanıyordu. Dahası, o akşam bizimkiler oraya gelmeden az önce duyduğu bir dedikoduya göre, vahşi hayvanlardan biri, ya ayı ya da başka bir canavar, sirkteki kafesini kırıp kaçmış ve şu sırada başıboş dolaşıyormuş. Bütün duyduğu bu kadarmış, duyduklarının doğru olup olmadığını bilmiyormuş. Kendi hesabına bunlara pek inanmadığını söyledi ve dinleyicileri de böyle bir şeyin imkânsız olduğunu belirterek ona katıldı. Böyle aptalca dedikoduların nasıl olup da dört bir yana yayıldığını ise bilen yoktu.

Kafası Dumanlı Biçare ayağa kalktı ve titrek eliyle ağdaki kauçuk halkaları alıp, onları teker teker panodaki kancalara doğru fırlatmaya koyuldu. Arkadaşları onu ilgiyle izliyor ve kötü bir atış yaptığında yuhalayıp, isabet ettirdiğinde alkışlıyordu.

Philpot, yanında oturan Easton'a, "Bugün pek formunda değil" dedi, "ama aslında iyi atıcıdır. Acayip halka atar; o biçim."

Çakırkeyif, Kafası Dumanlı Biçare'nin atışlarını büyük bir horgörüyle seyrediyordu.

"Oynamayı hiç beceremiyorsun, hem de hiç" dedi en sonunda, karşısındakini küçümseyerek.

"Öyle mi? Yine de seni yenerim."

"Elbette yenersin! Seninle herkese içki ısmarlamacasına oynayayım o zaman!" diye haykırdı Çakırkeyif.

Kafası Dumanlı Biçare, bir an için tereddüt etti. Herkese içki ısmarlayacak kadar parası yoktu. Gelgelelim, önünde sonunda kazanacağını hissetti ve şöyle karşılık verdi:

"Anlaştık. Kaça kadar oynayacağız? Elli yeter mi?"

"Sen bilirsin! İster ellisine, ister yüzüne, ister milyonuna!"

"Başlangıç için elli iyidir."

"Tamam!"

"İstersen, önce sen başla."

Kalabalıkta kendini gösterip, dikkat çekmek için sabırsızlanan Çakırkeyif, "Tamam" dedi.

Sol elinde altı halka, odanın ortasında, panonun yaklaşık bir buçuk metre kadar uzağında ayakta durdu; sağ ayağını öne uzatmıştı. Halkalardan birini sağ elinin başparmağıyla işaretparmağının arasına alıp, sol gözünü kapattı ve merkezdeki 13 Numaralı kancaya dikkatle nişan aldı; sonra sağ kolunu ağır ağır panoya doğru uzattı; sonra dirseğini büküp kolunu geriye çekti, öyle ki eli neredeyse çenesine değdi ve en sonunda bir kez daha kolunu öne uzattı. Bu hareketleri, nefeslerini tutmuş kendisini seyreden seyircilerin önünde birkaç kez tekrarladı. Tam olarak nişan aldığından emin olunca aniden halkayı panoya doğru fırlattı; ama halka 13 Numaralı kancaya isabet etmedi, aksine paravanın üstünden uçup arkadaki özel bara düştü.

Bu "ustalıklı" atış, gürültülü kahkahalarla kutlandı. Oyuncu, şaşkın şaşkın panoya bakakaldı; halkaya ne olduğunu merak ediyordu. Özel bardaki biri halkayı panonun üstünden gerisingeriye fırlatınca olup biteni kavradı ve dostlarına çarpık bir gülümsemeyle bakarak, şöyle dedi:

"Bu panoyu kullanmaya tam olarak alışamadım da, o yüzden."

Şimdi diğer halkaları panoya çılgın gibi fırlatıyor, nişan alma zahmetine bile katlanmıyordu. İlk atış panonun sağına, ikincisi soluna, üçüncüsü aşağısına çarptı; dördüncüsü tezgâhın üstünden uçup gitti ve beşincisi, yani en sonuncusu, coşkulu alkışların arasında panoya çarpıp tek atışta elde edilebilecek en büyük puanı getiren 13 Numara'ya isabet etti.

Çakırkeyif, yerini rakibine bırakırken, "Elim alıştığına göre, bundan sonrası kolay" dedi.

Philpot, Easton'a, "İşte şimdi oyun neymiş, göreceksin" diye fısıldadı. "Şu herif, anasının gözüdür!"

Kafası Dumanlı Biçare yerini alıp, yapmacık bir özensizlikle halkalalı fırlatmaya koyuldu. Bu, gerçekten de seyre değer bir gösteriydi; çünkü eli kavak yaprağı gibi titremesine rağmen, panonun merkezini neredeyse her atışta vurdu; ama her nedense halkaları bir türlü kancalara geçirmeyi başaramayıp ağa düşürüyordu. Atışlarını bitirdiğinde, 2 Numaralı kancaya iki kez isabet ettirmeyi başardığı için sadece 4 puan kazanabilmişti.

Birasını bitirip, bardağını tezgâha koyan Bundy, "Zor iş" dedi.

Easton kendi bardağını boşaltırken, "Bitirdin mi? Bir tane daha içsene" dedi.

Bir pintlik birasından kalanları lıkır lıkır boğazından aşağı boşaltan Crass, "Doğrusu, ben bir tane daha içsem fena olmaz" dedi.

Philpot'un bardağı, bir süredir boş duruyordu.

Easton, Eski Dost'a, "Aynısından" dedi ve tezgâhın üstüne altı peni koydu.

Bu sırada Çakırkeyif, panoya bir kez daha ateş açmıştı; ama halkalardan biri bile isabet etmediği için, demin kazandığı el alışkanlığını kaybetmişe benziyordu. Halkalar barın çeşitli köşelerine düştü ve atış hakkını, puanını artıramadan kullanmış oldu.

Kafası Dumanlı Biçare, yalpalayarak geldi ve hızla toplam puanını 37'ye çıkardı. Sonra Çakırkeyif atış hakkını kullandı ve ancak 8 puan almayı başardı. İddiayı kaybedecek gibi görünüyordu; ama rakibi bir sonraki atış hakkında tam bir beceriksizlik sergiledi. İki keresinde panoyu vurmayı bile başaramadı ve panoyu tutturduğunda bile halkalar kancaya isabet etmeyip yere düştü; isabetli tek atışı olan sonuncusundan ise sadece 1 puan alabildi. Sıra Çakırkeyif'indi ve bu sefer 10 puan toplamayı başardı.

Şimdi, puan çizelgesi şu durumdaydı:

Şimdilik, oyunun galibini tahmin etmek mümkün değildi. Kimse kesinkes üstünlük sağlayamamıştı. Crass o kadar heyecanlanmıştı ki, hiçbir şey düşünmeden ağzını açtı ve ikinci pintlik birasını tek bir yudumda midesine indirdi; bu sırada Bundy de bardağını boşalttığından, Philpot ve Easton'ı birer içki daha içmeye davet etti ve ikisi de bu teklifi kabul etmekte gecikmedi.

Çakırkeyif atış hakkını kullanırken, Kafası Dumanlı Biçare tezgâha bir peni bırakıp, yarım pint bira daha istemiş ve içkisini, zorlu geçen oyun için güç toplamak umuduyla içmişti. Bu sırada rakibi halkalarını panoya birbiri ardına fırlatıyor ve hepsini ıskalıyordu; ama halkalarından teki panonun otuz santimetre üstüne çarptıktan sonra yere düşerken tesadüfen bir kancaya takıldığı için puan aldı.

Kafası Dumanlı Biçare şimdi atışlarını yapmaya başlamıştı ve oyunu çok dikkatli oynuyor, neredeyse her halkayı tutturuyordu. O oynarken, seyirciler hayranlıkla bağırıp çağırıyor ve her atışın sonucunu yüksek sesle ilan ediyordu:

"Bir!"

"Bir daha!"

"Iska! Hayır! Yakaladı! İki!"

"Iska!"

"Iska!"

"Dört!"

Çakırkeyif, yenilgiyi büyük bir olgunlukla kabullendi ve son günlerde biraz idmansız kaldığı yolunda bir açıklama yaptıktan sonra, tezgâha bir şilin bırakıp, bardakileri içkilerini sipariş etmeye davet etti. Herkes "Aynısından" dedi ama, bar sahibi, Easton, Bundy ve Kafası Dumanlı Biçare'ye önceki gibi yarım pintlik değil, bir pintlik bira sunduğundan, Çakırkeyif'e para üstü verilmedi.

"Şu panoyla oynamaya alışık olsaydım, keşke" dedi Çakırkeyif.

"Onun gibi bir adama yenilmekte utanılacak bir şey yok ki" dedi Philpot. "O, şampiyonumuzdur."

"Evet, doğru söylüyorsun. O, şahane halka atar!" dedi Bundy.

Genel kanı, buydu. Çakırkeyif yenilmişti ama ezilmemişti ve bizimkilerin gösterdiği hoşgörüden o kadar etkilenmişti ki, cebinden altı peni daha çıkarıp, birer yarım pintlik daha ısmarladı.

Bu sohbet sırasında Crass dışarıya çıkmıştı ama çabucak geri döndü. "Rahatladım inan ki" dedi gülerek ve Çakırkeyif'in titreyen eliyle kendisine uzattığı yarım pintliği aldı. Diğerleri de Crass'ı takip ederek, peş peşe dışarıya çıkıp geri döndüler ve sona kalan Bundy de geriye döner dönmez haykırdı:

"Haydi, para futbolu oynayalım!"

Artık huzursuzlanmaya başlayan Easton, "Tamam" dedi. "Ama önce içkini bitir ki, yenisini ısmarlayalım."

Cebinde sadece yedi peni kalmıştı; bu, Crass'a bir pint, diğerlerine yarımşar pint bira ısmarlamasına yeterdi.

Para futbolu masası, üstüne bir dizi paralel çizgi çekilmiş, rendelenmiş maundan bir panoydu. Oyun, ucu kenardan hafifçe taşacak şekilde panonun bir ucuna yerleştirilmiş paraya elin tersiyle vurularak oynanır, darbenin şiddetiyse, ulaşılmak istenen mesafenin uzaklığına göre hesaplanırdı.

Easton ve Bundy para futbolu oynarken, Philpot bar sahibine, "Bu gece Alf nerelerde acaba?" diye sordu. Alf, barmendi.

"Bodrumda biraz işi var; vanalardan bazıları bozulmuş da. Ama, benim hatun birazdan gelip bana yardım edecek. İşte, geldi."

Barın arka kapısından içeriye giren bar sahibesi kıpkırmızı yüzlü, gayet iri göğüslü, siyah elbisesinin içine janjanlı bir ipek bluz giymiş bir kadındı. Tombul beyaz

ellerinin her birinin parmaklarına taşlı altın yüzükler takmıştı ve tombul boynundan uzun, ucunda altın bir saat asılı kolyesi sarkıyordu. Crass ve Philpot'u dostça gülümseyerek, alçakgönüllülükle selamladı.

Bu sırada para futbolu oyunu neşeyle devam ediyor ve oyunla yakından ilgilenen ama taraf tutmayan Çakırkeyif, oyunculara tavsiyelerde bulunuyordu. Sonunda Bundy ağır bir yenilgiye uğradı ve Easton artık eve gitme vaktinin geldiğini söyledi. Bu öneri, küçük bir değişiklikle herkes tarafından kabul edildi. Değişikliğin fikir babası Philpot'tu ve bardan ayrılmadan önce birer içki daha içilmesinde ısrar etmişti.

Son içkilerini gırtlaklarından aşağı boşaltırlarken, Crass yeleğinin cebinden bir peni çıkarıp, müzik kutusuna attı. Bar sahibi kutuya yeni bir plak yerleştirip makineyi kurdu ve "The Boys of the Bulldog Breed"* adlı şarkı çalmaya başladı. Şarkının nakarat kısmının sözlerini bilen Çakırkeyif, ezgiyi duyar duymaz sendeleyerek ayağa fırlamış ve etrafına kötü kötü bakıp, kabaca dans ederek avazı çıktığı kadar şarkı söylemeye başlamıştı.

They may build their ships, my lads,
And try to play the game,
But they can't build the boys of the Bulldog breed,
Wot made ole Hingland's...**

"Bana baksana sen! Kes sesini!" diye bağırdı Eski Dost, öfkeyle. "Sana, mekânımda böyle saçmalıklar istemem dedim mi, demedim mi?"

Şaşkına dönen Çakırkeyif sustu.

* İng.: Bulldog Soyundan Delikanlılar. (ç.n.)
** İng.: Onlar gemilerini yapabilir, dostlar,
Ve oyuna katılmak isteyebilir.
Ama içlerinden Bulldog soyundan delikanlılar çıkmaz,
Çünkü bizimkiler eski Hingland'ın... (ç.n.)

"Kötü bir niyetim yok ki" dedi dili dolanarak ve bizimkilere yardım ister gibi baktı.

"Sana şarkı söyle diyen var mı?" dedi Eski Dost, vahşice hırlayarak. "Şamata çıkarmak istiyorsan, başka yere git, hatta şimdi defolup gitsen iyi olur. Buraya çöreklendin kaldın."

Bu sözler, gerçeği yansıtıyordu. Adam, bardan içeriye girdiği sırada cebinde bulunan her peniyi harcayıp bitirecek kadar uzun süredir oradaydı; artık beş parasız kalmıştı ve deneyimli bir insan sarrafı olan bar sahibi bu durumun farkındaydı. Bu yüzden, içki etkisini gösterip adamı ayakta duramayacak kadar sarhoş etmeden önce ondan kurtulmak istiyordu. Çakırkeyif, bar sahibinin hakaretamiz sözlerini küçümseme ve büyük bir kızgınlıkla dinledi.

"Ne zaman canım isterse, o zaman giderim!" diye haykırdı. "Kimseden nasihat almaya ihtiyacım yok benim! Sen de kim oluyorsun? Sen bir hiçsin be! Ya, gördün mü? Sen bir hiçsin! Benim gibilerin sırtından geçinerek hayatını kazanırsın sen! Canım ne kadar isterse, o kadar kalacağım. Hoşuna gitmeyenin canı cehenneme!"

"Ya, demek barımda kalacaksın, öyle mi?" dedi Eski Dost. "Şimdi görürüz." Sonra, barın arka kapısını açıp kükredi:

"Alf!"

"Evet, beyim" dedi besbelli bodrumdan gelen bir ses.

"Hemen buraya gel."

"Olur" diye karşılık verdi ses ve merdivenleri tırmanan ayak sesleri duyuldu.

Crass, Easton'a neşeyle, "Az sonra, tantana neymiş göreceksin" dedi.

Müzik kutusu, "The Boys of the Bulldog Breed"i çalmaya devam ediyordu.

Philpot, Çakırkeyif'in yanına gitti. "Baksana, babalık" diye fısıldadı, "sözümü dinle de sessiz sedasız evine git. Başına bela alacaksın yoksa."

"Olmaz, dostum" dedi beriki, başını inatla iki yana sallayarak. "Ben buradayım ve hiçbir yere gitmeyeceğim."

"Evet, tabii ki gitmeyeceksin" dedi Philpot, ikna edici bir ses tonuyla. "Şimdi bana bak. Sana ne yapacağımızı söyleyeyim. Benimle birlikte yarım pint daha içersin, sonra ikimiz birlikte eve gideriz. Sana eve gidene kadar göz kulak olurum."

"Göz kulak olacakmış, bak bak! Sen ne diyorsun herif?" diye sordu Çakırkeyif, küçümsemeyle. "Yoksa beni sarhoş mu sandın?"

"Aman, tabii ki hayır" diye aceleyle karşılık verdi Philpot. "Kafan yerinde, tıpkı benimki gibi. Ama gel, beni kırma. Birlikte eve gidelim. Bütün gece burada pineklemeye niyetin yok herhalde, değil mi?"

Bu sırada, yirmi iki yirmi üç yaşlarında, yapılı bir delikanlı olan Alf, barın arka kapısından içeriye girmişti.

"At şunu dışarı" diye homurdandı bar sahibi; "şu" derken suçludan bahsediyordu.

Barmen hemen tezgâhın üstünden atladı, sonra sokağa açılan büyük kapıyı ardına kadar açıp, yarı sarhoş müşteriye döndü ve parmağını kapıya doğru sallayarak şöyle dedi:

"Çıkıyor musun?"

"Önce, şu beyefendiyle yarım pint daha içeceğim ve sonra..."

"Evet, doğru" dedi Philpot bar sahibine. "Haydi, meseleyi kapatıp, iki yarımlık daha içelim. Sonra hemen gideriz."

Öfkeyle Philpot'un üstüne yürüyen bar sahibi, "Sen kendi işine baksana!" diye haykırdı. "Onun burada yeri yok artık! Mekânımda ayyaş istemem ben. Ne demeye işime karışıyorsun?"

Barmen, bütün kargaşanın sebebi olan adama dönüp, "Şimdi!" diye haykırdı, "hemen dışarı!"

"Olmaz!" dedi Çakırkeyif, ciddiyetle. "Yarım pintimi içmeden..."

Ama, daha cümlesini bile bitiremeden barmen onu ceketinin yakasından yakaladı ve acımasızca kapıya kadar sürükledikten sonra yolun ortasına fırlatıp attı; öyle ki, zavallı adamcağız o sırada yoldan geçmekte olan içki imalatçısının yük arabasının tekerleklerinin altına yuvarlanmaktan son anda kurtuldu. Görevini başarıyla tamamlayan Alf, kapıyı kapatıp bir kez daha tezgâhın arkasına geçti.

"İnan ki, altın değerinde bir adam" dedi Crass.

"Herifi kapıdan dışarı kuş gibi uçarken görünce gülmekten ölecektim!" dedi Bundy.

Crass, Philpot'a, "Biraz aklını kullanıp başkalarının işine karışmasan daha iyi edersin" dedi. "Deminki mesele, seni hiç ilgilendirmiyordu."

Philpot karşılık vermedi. Sırtını arkadaşlarına dönmüş, pencereden sokağı gözlüyordu. Sonra, kapıyı açıp sokağa çıktı. Crass ve diğerleri, Philpot'un Çakırkeyif'i ayağa kaldırmasını, üstünü başını temizlemesine yardım etmesini ve bir süre tartıştıktan sonra ikisinin kol kola girerek yürüyüp gitmesini seyretti.

Crass ve diğerleri gülerek yarıda kalmış içkilerinin başına döndüler.

Philpot'un siyah birasını tezgâhın üstünde gören Easton, "Amanın, İhtiyar Joe daha içkisini yarılayamamış bile!" dedi. "Vay be, içkisini bitirmeden gitti!"

"Aptal herif" diye homurdandı Crass. "Herif iyiydi işte; onun da gitmesine gerek yoktu ki!"

Gözlerini Philpot'un bardağından ayırmayan Kafası Dumanlı Biçare, birasını becerebildiği kadar çabuk yudumladı. Tam içkisini bitirmiş ve güzelim siyah birayı ziyan etmenin ayıp olacağını söylemeye hazırlanıyordu ki, Philpot çıkageldi.

"N'aber? Herifi ne yaptın?" diye sordu Crass.

"Başının çaresine bakar, sanırım" dedi Philpot. "Ona daha fazla eşlik etmemi istemedi; dedi ki, eğer ben kendi yoluma gitmezsem, o beni eve bırakmaya kalkacakmış! Ama, başına bir şeyler geleceğini sanmıyorum. Bence, yere düşmek onu biraz ayılttı."

"Aman, demek iyi" dedi Crass; meseleye ilgisini kaybetmişti. "Bu meseleye daha fazla kafa yormayalım."

Philpot siyah birasını bitirdi; Eski Dost, bar sahibesi ve Kafası Dumanlı Biçare ile vedalaştı ve sonra hep birlikte evlerinin yolunu tuttular.

Windley'ye çıkan karanlık ve ıssız anayolda ilerlerken, boş arazide kamp kuran gezginci hayvanat bahçesindeki vahşi hayvanların tüyler ürpertici kükremelerini duyuyorlardı zaman zaman. Tam yolun en kasvetli ve tekinsiz kısmına gelmişlerdi ki, uzakta, yolun tam ortasında duran tuhaf bir şekli fark ettiler. Şekil, bir nevi büyük hayvana benziyordu ve görünüşe göre, ağır ve kararlı adımlarla onlara doğru ilerliyordu.

Oldukları yerde kaldılar ve karanlığı korkulu gözlerle gözetlemeye koyuldular. Hayvan, hâlâ yolunu değiştirmemiş, onlara doğru yaklaşıyordu. Bundy yere eğilip taş aramaya başladı ve yerinden kıpırdayamayacak kadar korkan Crass dışındaki herkes onun gibi hareket etti. Birkaç büyük taş buldular ve durup ne idüğü belirsiz yaratığın iyice yaklaşmasını beklediler; böylece onu kolayca vurabileceklerdi. Tam nişan alıp taşlarını fırlatmaya başlayacaklardı ki, yaratık yere düşüp acıyla inlemeye başladı. Bu durumu fark edince, dört adam dikkatle yaratığa yaklaştı. Bundy yaktığı kibriti yerdekinin üstüne tutunca, deminden beri vahşi canavar sandıkları garip siluetin Çakırkeyif olduğu anlaşıldı.

Philpot'tan ayrıldıktan sonra, zavallı biçare bir süre kendi başına yürüyebilmişti. Philpot'un belirttiği gibi, düşünce bir dereceye kadar ayılmıştı; ama içki tekrar etkisini göstermeden önce fazla uzaklaşmayı başaramadığı için tekrar yere düşmüştü. Yerden bir türlü kalkamadığı için emeklemeye başlamıştı; ama şimdi de farkında olmadan yanlış yöne doğru gidiyordu. Bu minvalde de fazla ilerleyememişti ve eğer bizimkiler gelip onu bulmasaydı, herhalde yoldan geçen bir arabanın altında kalıp ezilecekti. Onu ayağa kaldırdılar ve Çakırkeyif'i "aklını başına devşirmeye" davet eden Philpot, adama

nerede oturduğunu sordu. Adamın aklı adresini söyleyebilecek kadar başındaydı henüz ve neyse ki, evi Windley'de çıktı; çünkü bizimkiler de orada oturuyordu.

Crass ve Easton'la berikinin oturduğu evin bulunduğu sokağın köşesinde ayrılan Bundy ve Philpot, Çakırkeyif'i evine götürdü.

Crass, kendinden çok memnundu. Altı buçuk pint bira içmiş ve sadece bir peniye iki kez müzik kutusunu dinlemişti.

Easton'ın Crass'tan ayrıldıktan sonra kendi evine ulaşmak için sadece bir iki metre daha yürümesi gerekiyordu; ama berikinin kapısının kapandığını duyar duymaz mola verip, bir sokak lambasına yaslandı ve eve dönüş yolu boyunca başa çıkmaya çalıştığı baş dönmesi ve mide bulantısıyla savaşmaktan vazgeçti. Ona, etrafındaki bütün cansız cisimler hareket ediyormuş gibi geliyordu. Uzaklardaki sokak lambalarının ışıkları sanki havada yüzüyordu ve sokak, kaldırımıyla birlikte yükselmiş, çalkantılı bir deniz gibi dalgalanıyordu. Ceplerini karıştırıp mendilini buldu ve ağzını sildi; Crass onu bu halde görmedi diye içten içe çok mutluydu. Yoluna devam etti ve birkaç dakika sonra evine ulaştı. O eşikten adımını attıktan hemen sonra, kapı arkasından gürültüyle, kendi kendine kapandı. Mutfağa giden dar koridordan sendeleyerek geçti ve içeriye girdi.

Bebek, beşiğinde uyuyordu. Slyme odasına çekilmişti ve Ruth, ateşin başına oturmuş, dikiş dikiyordu. Masa, iki kişinin yemek yemesi için hazırlanmış bir halde duruyordu; çünkü Ruth çayını içmemişti.

Easton, paldır küldür mutfağa daldı. "N'aber, kadın!" diye bağırdı, yemek sepetini yapmacık bir neşeyle ama dikkatsizce yere fırlattı ve ayakta durabilmek için ellerini masaya dayadı. "Sonunda geldim işte."

Ruth dikişini bıraktı ve elleri kucağında, kocasına bakmaya başladı. Daha önce, onu hiç bu halde görmemişti. Easton'ın yüzü tebeşir gibi beyazdı; gözleri kan çanağına dönmüş, gözkapakları kızarmıştı; titreyen dudakları ıslaktı; salya ve bayat bira karışımıyla kılları bir-

birine yapışan sarı bıyıklarının uçları, ağzının iki yanından ıslak çalılar gibi sarkıyordu.

Karısı ne konuşuyor ne de gülümsüyordu; bunu fark eden Easton, Ruth'un kendisine kızgın olduğunu düşünüp ciddileşti.

"En sonunda geldim işte, hayatım. Geç olsun da güç olmasın."

Dudakları titreyip sözcüklerin dışarı çıkmasına izin vermediği için, kekelemeden konuşmakta çok zorlandı.

İçinden ağlamak gelen ve hiç istemediği halde ona acıdığını kocasının görmesini istemeyen Ruth, "O kadarını bilmem artık" dedi. "Ne kadar da iyi görünüyorsun. Kendinden utanman lazım."

Easton başını iki yana salladı ve aptal aptal güldü. "Kızmasana Ruth. Bu iyi değil, biliyorsun."

Karısına doğru sarsak sarsak yürüdü; bu sırada, dengesini koruyabilmek için hâlâ masaya tutunuyordu.

Karısına doğru eğilip, kollarını onun boynuna doladığında ve yüzünü karısınınkine yaklaştırdığında, "Kızmasana" dedi. "Kızmak iyi bir şey değil, biliyorsun."

Easton ıslak dudaklarını ve iğrenç bıyığını ağzına bastırdığında midesi kalkan Ruth, büzülüp geriye çekildi. Kocasının sigara ve bira kokan nefesi iğrençti ve elbisesinden yükselen rutubetle karışık sigara kokusu kadını tiksindirmişti. Easton, Ruth'u tekrar tekrar öptü ve en sonunda karısını bıraktığında, tir tir titreyen kadıncağız aceleyle yüzünü mendiline sildi.

Easton çay istemediğini söyledi ve hemen yukarı çıkıp yatağına yattı. Ruth kocasını beklerken çok acıkmıştı ama onda da çay içecek hal kalmamıştı. Çok geç saate kadar oturup dikiş dikti ve en sonunda yukarıya çıktığında, kocasının hepsini çıkarmayı başaramadığı giysileriyle, örtemediği yorganın üstüne sırtüstü yattığını ve horul horul uyuduğunu gördü.

20

Kırk Haramiler
Haydutlar, Eşkıyalarla Savaşıyor

Şimdi okuyacağınız bölüm, öncekilerden bile sıkıcı ve gereksizdir; üstelik romanımızla hiç ilgisi yokmuş gibi görünen bazı olaylardan bahsetmektedir. Yine de okurlarımızdan bu bölüme şöyle bir göz atmalarını rica ediyoruz; çünkü olayların geçtiği dönemin anlaşılması için çok gerekli bazı bilgileri içermektedir.

Mugsborough şehri, Belediye Encümeni adı verilen bir kurulun üyesi olan şahıslar tarafından idare edilirdi. Bu "halk temsilcileri"nin çoğu ya hâlâ işinin başında olan ya da çoktan emekli olmuş zengin tüccarlardı. Mugsborough sakinlerine göre, herhangi bir kişinin ticaretten iyi para yapmayı başarması, onun şehri yönetmeye de uygun olduğunun en önemli göstergesiydi.

Sonuç olarak, son derece zengin ve başarılı bir iş adamı olan Mr. Rushton da Encümen üyeliği için adaylığını koyduğunda, onu idolleri olarak gören işçiler tarafından oyçoğunluğuyla seçilmişti...

Bu Haydutlar, canları ne isterse onu yapardı. İşlerine karışan kimse yoktu. Vergi mükelleflerine hiç danışmazlardı. Seçim zamanlarında bile miting yapma zahmetine kalkışmazlardı; her biri, asil niteliklerini sıralayan bir çeşit manifesto bastırıp dağıtır ve bu şekilde halktan oy isterdi ve beriki, bu çağrıya yanıt vermekte hiç tereddüt etmezdi. Her seferinde aynı ekip seçilirdi...

[Haydutlar, yağmalarını herkesin gözünün önünde yaparlardı; çünkü oy verenler Hayat Gaile'sinden başlarını kaldırıp etrafa bakacak durumda değildi. Mesela, şehir parkı meseleseni hatırlayalım. Bu türden] pek çok olay dilden dile dolaşırdı; ama oy verenler cepheden bir an bile ayrılamadığından parka gidecek vakitleri hiç olmazdı; eğer gitselerdi, bu parka onlara anlatıldığı kadar çok sayıda pahalı bitkinin dikilmemiş olduğunu hemen fark edeceklerdi. Eğer soruşturmayı derinleştirecek olsalardı, Belediye Encümeni'nin neredeyse bütün üyelerinin çok bakımlı bahçeleri olduğunu öğrenirlerdi. Bu bahçelerin bu kadar muhteşem olmasının elbette bir nedeni vardı; nedeni, şehir parkına ayrılan paraların, sistematik olarak yağmalanmasıydı.

Parktaki gölde, vergi mükelleflerinin katkılarıyla beslenen bir sürü kaz ve ördek yaşardı. Bu kümes hayvanlarının yemleri halkın parasıyla alınıyordu; ama parkın ziyaretçileri, her seferinde yanlarında kuşlara vermek için bisküvi ve ekmek kırıntıları getirirdi. Kazlar ve ördekler yeterince şişmanlayıp yağlandığında, Haydutlar onları apartıp evde kendilerine güzel bir ziyafet çekerdi. Encümen üyeleri, ördek ya da kaz yemekten sıkılınca bazı kasaplarla anlaşıp, beyaz eti kırmızı etle takas ederlerdi.

Çete'nin en enerjik üyelerinden biri, taksitle büyük çapta ticaret yapan mobilyacı Mr. Jeremiah Didlum'du. Müstakbel alıcıları taksitlerini düzenli olarak ödemezse malını zorla geri aldığı için, muazzam ölçüde bir ikinci el eşya stoğuna sahipti. İkinci el stoğunun bir kısmı da, icra yoluyla satışlardan, acilen paraya sıkıştıkları ya da işlerini kaybedip muhtaç duruma düştükleri için mobilyalarını satmak zorunda kalanlardan yok pahasına aldıklarından oluşuyordu.

Çete'nin diğer bir seçkin üyesi ise kabzımallığı bir tekele dönüştüren ve halen şehrin neredeyse tüm manavlarının sahibi olan Mr. Amos Grinder'dı. Henüz sahibi olamadığı manavlara gelince, eğer onlar stoklarını Mr.

Grinder'dan ya da tam olarak söylersek, yönetim kurulu başkanı ve en büyük hissedarı olduğu şirketten almazlarsa, hemen yanı başlarına şubeler açıp onları maliyetinin altında sebze meyve satarak batırmak için kollarını sıvardı. Sıfırdan zirveye çıkmayı başarmış bir adamdı; kurnazlığın ve bencilliğin nelere kadir olduğunu gösteren bir örnekti.

Sonra, Çete Reisi geliyordu: Belediye Başkanı Mr. Adam Sweater. O daima reisti ama her zaman fiilen belediye başkanlığı ettiği söylenemezdi; çünkü kural olarak, Çete üyeleri bu "şeref" mevkiini sırayla işgal ederdi. En büyük kısmını cahil yarı-embesillerin, kölelerin, kölecibaşılarının ve ilahiler söyleyerek çalım satan riyakârların oluşturduğu bir toplumun en birinci üyesi olmak, düşünün ki ne büyük bir şereftir!

Mr. Sweater, kumaş ticaretiyle uğraşan bir şirketin yönetim kurulu başkanı ve en büyük hissedarıydı ve bu işten çok büyük bir servet yapmıştı. İşçilerine hak ettikleri ücreti ödemediği, hatta bir kısmını boğaz tokluğuna çalıştırdığı düşünülürse, bu durum hiç de şaşırtıcı değildir. Sözde kadın terziliğini ya da şapkacılığı öğretip yetiştirmek için işe aldığı bir sürü kadını ve genç kızı çalıştırırdı. Bu kadınların hepsi de vasıfsız birer çıraktı ve içlerinden bazılarının işe alınmak için beş pound'dan on pound'a kadar para ödemesi gerekirdi. Kontratla üç yıllığına "başlarını bağlarlar"dı. İlk iki yıl hiç ücret almazlardı; üçüncü yıl ellerine haftada bir şilin ya da sekiz peni geçerdi. Üçüncü yılın sonunda ise genellikle sepetlenirlerdi; tabii haftada üç şilinden ya da dört şilin altı peniden kalfalık etmeyi kabul ederlerse, iş başka!

Kadın işçiler, sabah saat sekiz buçuktan akşam sekize kadar çalışırdı; öğle paydosu bir saatti ve akşamüstü saat dört buçukta, on beş dakikalık çay molaları vardı. Çaylar (kişi başına yarım pint) şirkettendi; ama sütlerini, şekerlerini, ekmek ve tereyağlarını evden getirmeleri gerekirdi.

Bu kızlardan sadece birkaçı zanaatı gerektiği gibi öğrenebilirdi. Bazılarına kol dikişi öğretilirdi; bazıları sadece ilik açmayı ya da düğme dikmeyi öğrenirdi... Sonuç olarak, kısa zamanda her biri sadece tek bir işi hızla yapmayı öğrenirdi ve bu tek bir işten kazandıkları para geçinmelerine yetmezdi; ama Mr. Sweater çıraklarının sırtından para kazanabiliyordu ve zaten onun tek düşündüğü de buydu.

Arada sırada, zeki ve karakter sahibi kızlardan biri çıraklık sözleşmesinin koşullarının yerine getirilmesinde ısrar ederdi; kimi zaman aileler seslerini yükseltirdi. Eğer herkes bunu yapsaydı, bütün kızların durumu düzelecekti; ama hinoğluhin Sweater bu dik başlıları da kolayca yola getirir, içlerinden en iyilerini çıraklık dönemi dolduğu zaman bile işten atmayıp, onlara dolgun ücretler (diğer kızların sefil gündelikleriyle karşılaştırılırsa, "dolgun") öderdi; kimi zaman haftada yedi ya da sekiz şilin ödediği ve gelecek günler için daha büyük zam sözü verdiği bile olurdu. Bu kızlar, usta işçilerden bazılarının çalışma koşullarından rahatsız olarak grev yapmaya kalkışması durumunda işbaşına çağrılacak yedekler ordusunu oluştururdu.

Gelgelelim, çırak kızlardan büyük bölümü onlara dayatılan koşullara hiç itiraz etmeden boyun eğerdi. Onlar, kendilerine yapılanın yanlış olduğunu anlayamayacak kadar gençti. Ailelerine gelince, onlar da her hayır işine en ön sıradan katkıda bulunan Mr. Sweater gibi iyi bir adamın samimiyetinden şüphelenmeyi akıllarına bile getirmezdi.

Herhangi bir kızın çıraklık dönemi dolduğunda, eğer ailesi kızlarının zanaatı yeterince öğrenemediğinden şikâyet edecek olursa, sofu Mr. Sweater bu durumu hemen tembelliğe ya da yeteneksizliğe bağlardı; karşısındakiler genellikle çok yoksul kimseler olduğundan, şimdiye kadar onları ikna edip başından savmakta hiç güçlük yaşamamıştı. İşte, bir zamanlar Mr. Sweater'ın hayırseverliğine güvenen aileler yavrularını onun şefkatli

kollarına bıraktıklarında, samimiyetsizlikle verdiği, genç bir kızdan "kendi başının çaresine bakabilecek bir kadın" çıkarma sözünü bu şekilde yerine getiriyordu.

Yalancıktan vaatte bulunmak ve karşılığında ücret ödemeden işçi çalıştırmak, Mr. Sweater'ın üretim maliyetinin satış fiyatının sadece küçük bir yüzdesini karşıladığı depolar dolusu kıymetli mala sahip olmasını sağlıyordu ve Belediye Başkanı, diğer ticari girişimlerinde de bu yöntemi benimsemişti. Dükkânında, imalathanedeki çıraklarla aynı koşullarda kadınlı erkekli tezgâhtarlar çalıştırıyordu. Delikanlılar, genellikle beş yıllığına ve en sonunda "Adam Edilmek" ve "Bütün Şirketlerde Her Mevkiye Layık Olacak Şekilde Yetiştirilmek" üzere çırak alınırdı. Eğer fırsat bulunursa, ailelerden maddi durumlarına göre beş, on, hatta yirmi pound kadar para sızdırılırdı. İlk üç yıl ücret ödenmezdi; sonra, belki de haftada iki ya da üç şilin alırlardı.

Beş yılın sonunda, "Adam Etme" işi sona ermiş olurdu. Daha sonra Mr. Sweater genç kalfayı tebrik eder ve kendisinin her şirkette iyi bir "mevkiye" layık olduğunu ama ne yazık ki, kendi şirketinde bu kıymetli gencin yerinin olmadığını açıklardı. Maalesef işleri kötü gidiyordu. Yine de, artık bir "Adam" olan bu şahıs iyi bir "mevki" sahibi olana kadar burada kalmak isterse, onu çalıştırmaya hiç gerek duymadığı halde, sırf şu adı batası cömertliği yüzünden ona haftada on şilin ödemeye hazırdı.

Alkole, sigaraya, kumara ya da borsa manipülasyonlarına hiç bulaşmadığı teyit edilen, tiyatroya da hiç gitmeyen böyle genç adamların geleceği bu sayede güvence altına alınmış olurdu. Genç adamımız başka bir mevki arama uğraşında başarısızlığa uğrayacak olsa bile, maaşının bir bölümünü biriktirip ileride kendi dükkânını açabilirdi.

Gelgelelim, Mr. Sweater'ın ticari girişimlerinin okurlarımızın dikkatini özellikle çekmesini beklediğimiz ve bizce de en ilgi çekici kısmı, Ev İşçileri Departmanı'ydı.

Mr. Sweater, abiye bluzlar, şık önlükler ve çocuk giysileri diken çok sayıda kadını işe alırdı. Bu malların çoğu Londra'da ve diğer şehirlerde toptan, geriye kalan kısmı ise Mugsborough'daki "Sweater's Emporium"da ve şirketin ülke çapında açtığı diğer şubelerde perakende satılırdı. Kadın işçilerin çoğunluğunu, en sonunda kendilerini evlerinden ve ailelerinden ayırmayan bir iş buldukları için çok sevinen çocuklu dullar oluşturuyordu.

Bluzların düzinesine iki şilin ila beş şilin ödenirdi; kadınların kendi dikiş makinelerine sahip olması ve kumaşları temin etmesi gerekiyordu; ayrıca dükkâna gelip, bitirdikleri işleri teslim etme görevi de onlara aitti. Bu zavallı kadınlar haftada altı ila sekiz şilin kazanabiliyordu ve bu parayı toparlamak için günde on altı ya da on sekiz saat kesintisiz çalışmaları gerekiyordu. Yemek yapmaya ayıracak vakitleri yoktu; zaten evlerinde yemek pişirecek malzeme de bulunmazdı; bu yüzden temel besinleri ekmek, margarin ve çaydan ibaretti. Evleri bakımsızlıktan dökülür, çocukları yarı aç yarı tok gezer ve hayırsever komşuların bağışladığı eskilerden bozup diktikleri, pek tuhaf görünüşlü ve sefil giysiler giyerdi.

Ama bu kadıncağızların, sonunda yorgunluktan yataktan kalkamaz olana kadar her gün canla başla iş yetiştirmeye çalışmaları, elbette ki boşuna değildi. Neşesiz hayatlarını, dur durak bilmeyen ve karşılığında bir ekmek parası bile getirmeyen ağır bir iş yüzünden sızlayan omuzlarıyla, iki büklüm geçirmeleri tabii ki boşuna değildi. Çocuklarıyla birlikte aç kalmaları, çıplak kalmaları hiç mi hiç boşuna değildi; çünkü şüphesiz onların emekleri sayesinde temel amaca ulaşılıyor, işte bu sayede "İyi Bir Amaca" hizmet ediliyordu. Mr. Sweater bu sayede servet içinde yüzüyor ve malını mülkünü, saygınlığını her geçen gün artırıyordu.

Tabii ki, bu kadınlardan hiçbiri bu muhteşem amaç için ter dökmeye zorlanmamıştı. Hiçbiri, hem de İngiltere gibi özgür bir ülkede bu çalışma şartlarını kabul et-

mek zorunda değildi. Sweater'ın Ev İşçileri Departmanı'nın müdürü Mr. Trafaim daima işçilerine konuyu en basit ve dolambaçsız yoldan açıklardı: İş bu, para da bu kadar! Beğenmeyen, çekip gidebilir! Kimse kimseyi çalışmaya zorlamıyor!

Kimi zaman, çalışamayacak kadar tembellerden oluşan o devasa boyuttaki sınıfın mensuplarından sapkın bir yaratığın gerçekten işi bıraktığı olurdu. Ama müdürün de söylediği gibi, bu işi güle oynaya havada kapacak sürüyle işsiz vardı. İşin aslı, bu kadınlar gerçekten de seve seve çalışıyordu; özellikle bakmaları gereken çok küçük çocukları olanlar hallerinden çok memnundu ve "İyi Bir Amaca" öyle canı gönülden hizmet ediyorlardı ki, sırf kendilerine iş verilsin diye diz çöküp yalvaranları bile vardı.

İşte bu ve benzeri yollarla Adam Sweater bu dünyalığını çıkarmış, kendine ölçüsüz bir servet yapmıştı; dahası, her hareketinin ona saygı kazandıracağından kimsenin şüphesi yoktu çünkü onun saygınlığını sorgulayan kimse de yoktu. Her pazar, hem de aynı gün içinde iki kez, şapele giderken şişko bedenini pahalı giysilere bürümüş olurdu; o sırada üstünde (tabii başka giysi ve aksesuarlarla birlikte) gri pantolon, redingot adı verilen bir nevi palto, uzun tepelikli bir silindir şapka, bol miktarda mücevher, elinde de maroken kaplı, sayfa kenarları altın yaldızlı bir İncil bulunurdu. Parlayan Işık Şapeli'nin resmi görevlilerinden sayılırdı. Bağış kampanyalarına katkıda bulunan hayırseverlerin zikredildiği listelerin neredeyse tamamında adı geçerdi. Ancak, o güne kadar zavallı bir yoksula sadaka niyetine bir çorba kuponu verdiğini gören olmamıştı.

Bu iyi kalpli ve toplumsal duyarlıklara sahip adamcağız şehre, hem de bedavaya hizmet etmeyi teklif ettiğinde, Mugsborough'nun zeki işçilerinin onu coşku dolu alkışlarla tebrik etmesi şaşırtıcı olmasa gerek. Ticarette başarılı olması, Mr. Sweater'ın zekâsının bir göstergesi olarak kabul ediliyordu. Reklamını sık sık yaptığı hayır-

severliği, yeteneklerini sırf kendi çıkarları için kullanmayacağının deliliydi; ama toplumun her kesimi, özellikle seçmenlerinin çoğunluğunu oluşturan işçi sınıfı, bu yeteneklerden bol bol faydalanacaktı.

Esnafa gelince, hepsinin de işi başından aşkındı; çalışanlarının peşinden koşmak, hesaplarını denkleştirmek ve aristokrasinin kötü bir taklidi olabilecek kadar düzgün giyinmekle o kadar meşguldüler ki, başka hiçbir konuyla kafalarını yormazlardı. Belediye Encümeni'nin sadece üçkâğıtçı müteahhitler ve başarılı tüccarlara özel bir cennet olduğunu sanıyorlardı. Eğer günün birinde kucak dolusu paraya kavuşacak olurlarsa, kim bilir, belki onlar da birer Belediye Encümeni üyesi olurdu! Ama bugün, halkın çıkarlarını ilgilendiren meseleler onları hiç mi hiç ilgilendirmiyordu. İçlerinden bazıları, sırf Whig diye Adam Sweater'a oy verdi; diğerleri de aynı "mantıksal nedenden" dolayı oyunu rakip adaydan yana kullandı.

Arada sırada, Belediye Encümeni, her biri başlı başına birer skandal olan icraatları sırasında çok ileriye gidecek olur ve bu işin ayrıntıları dışarıya sızarsa, her zamanki kayıtsızlıklarını kısa süreliğine bir kenara bırakan şehir sakinleri konuyu sıradan bir şekilde, kâh küçümseyerek kâh alay ederek, çaresizlik içinde tartışırdı; ama bunu yaparken, sanki konu doğrudan doğruya kendilerini ilgilendirmiyormuş gibi davranırlardı. İşte, böyle bir dokuz günlük dedikodu furyasından sonra, yarıembesil ve seçilenleri cezalandırma yollarını akıl edemeyecek kadar düşüncesiz anayasal oy hakkı sahipleri tarafından Encümen üyelerine "Kırk Haramiler" lakabı takılmıştı; seçmenler, Haydutlar'ın manevralarını sadece büyük bir şaka sanmaktan öteye gidemiyordu.

Encümen'in Çete mensubu olmayan tek üyesi, emekli bir doktor olan Mr. Weakling'di; ama maalesef o da saygın bir adamdı. Yanlış olduğunu düşündüğü bir gidişat fark eder etmez hemen durumu protesto eder, karşı oy kullanır ve sonra... ve sonra mı? Sonra teslim olurdu!

Zaten kimse ona aşağılık bir kışkırtıcı diyemezdi. Haydutlar onun protestolarına gülüp geçmekle yetinirdi; zaten onun karşı oyunun kendi oylarının karşısında ne önemi vardı?

Yukarıdaki tek istisna dışında, Çete'nin diğer üyeleri karakter bakımından Sweater, Rushton, Didlum ve Grinder'a çok benzerdi. Hepsi de aynı hedefle Çete'ye katılmıştı: zenginliklerini artırma ve çıkarlarını koruma. İşte, vergi mükelleflerinin onları tekrar tekrar Encümen'e seçmesini istemelerinin tek nedeni buydu; ama tabii ki, hiçbiri gerçeği kabul etmeye yanaşmazdı. Hayır! Bu asil ruhlu diğerkamlar şehre hizmet sunmayı teklif ederken, kendilerinin bu işe sırf diğerlerinin menfaatlerini savunmak için kalkıştıklarına halkın inanmasını isterlerdi; aslında bu, halkın bir leoparın kürkündeki benekleri değiştirebileceğine inanmasını istemekten farksızdı.

Şehrin diğer sakinlerinin eşi benzeri görülmemiş duyarsızlığı sayesinde, Haydutlar yağma ve talanlarını sorgusuz sualsiz sürdürebiliyordu. Herkesin gözü önünde soygunculuk yapılması da görülmemiş işlerden değildi.

Haydutlar, uzun yıllardır aç bakışlarını Havagazı Şirketi'nin büyük kârına dikmişti. Belediye Encümeni'ndeki ağababaları dururken, bu şirketteki eşkıyaların şehre yıllardır baskın yapmasını ve her seferinde büyük bir ganimeti zahmetsizce toplayıp savuşmasını kendilerine hiç mi hiç yakıştıramıyorlardı.

En sonunda, bundan yaklaşık iki yıl önce, uzun uzadıya incelemeler ve özel konsültasyonlardan sonra, bir kampanya tasarısı geliştirilmişti; Mr. Sweater'ın başkanlığında gizli bir savaş konseyi toplandı ve bütün Haydutlar bir araya gelip, "Mugsborough Eletrikli Aydınlatma Tesisatı Limited Şirketi" adı altında bir şirket kurdu; hepsi de, Havagazı Şirketi'nin eşkıyalarını şehirden defedeceklerine ve şimdi berikilerin tadını çıkardığı yağmayı gasp edeceklerine dair namusları ve şerefleri üzerine yemin ettiler.

Şehrin malı olan geniş bir arsa vardı ve şirket merkezi için burası çok müsaitti; Elektrikli Aydınlatma Şirketi'nin yöneticilerinin karakteri de müsaitti ve burayı Belediye'den, daha doğrusu kendi kendilerinden, satın almayı teklif ettiler ve arsayı gerçek fiyatının yaklaşık yarısını vererek kapatmayı başardılar.

Bu teklifin daimi muhalif Mr. Weakling dahil olmak üzere bütün üyelerin huzurunda görüşüldüğü Belediye Encümeni toplantısında, kendisi de yeni kurulan şirketin hissedarlarından olduğu için Mr. Rushton söz alarak kabul yönünde görüş belirtti. Elektrikli Aydınlatma Şirketi'ne destek olmak için şehrin elinden geleni yapması gerektiğini söyledi; zaten bu şirketin hissedarları, sırf şehrin her sınıftan sakinine fayda sağlamak için sermayelerini riske atan, yürekleri toplum için çarpan yurttaşlarımızdı, öyle değil mi? (Alkışlar!) Elektrikli aydınlatmanın Mugsborough'nun güzelliklerine güzellik katacağından tabii ki kimsenin şüphesi yoktu; ama bambaşka ve çok daha mühim bir neden vardı ki, Mr. Rushton bu şirketin istikbali için kendi elini taşın altına koymak zorunda olduğunu hissediyordu. Maalesef, yılın bu günlerinde âdet olduğu üzere bugün de (Mr. Rushton'ın sesi, duygu yükünü taşıyamayarak titredi), şehir işsizlikten kırılıyordu. (Belediye Başkanı ve Kıdemli Üye Sweater ve diğer üyeler başlarını kederle salladı; bu sözlerden gözle görülür ölçüde etkilenmişlerdi.) Tam da bugünlerde, şirket inşaatının başlaması, işçi sınıfının öyle hayrına olacaktı ki! İşçi sınıfının sadık bir temsilcisi olan kendisi, şirketin teklifinin kabul edilmesi gerektiği düşüncesindeydi. (Baksanıza, adam ne güzel konuştu!)

Mr. Didlum ikinci konuşmacıydı. Ona göre, işsizlere iş imkânı sağlayacak bir teklifi reddetmekten daha büyük bir günah olamazdı.

Mr. Weakling, teklifin reddedilmesi yönünde görüş belirtti. (Yüz kızartıcı bir davranış!) Elektrikli aydınlatmanın şehir için ilerleme anlamına geldiğini kabul ediyordu ve halihazırdaki işsizlik ortamında yeni bir iş sa-

hasının açıldığını görmekten memnun olurdu. Ama önerilen fiyat son derece düşüktü; arsanın yarı değeri kadar bile etmezdi. (Küçümseyici kahkahalar.)

Mr. Grinder, kendisinin Mr. Weakling'in sergilediği bu davranış karşısında şaşkına döndüğünü söyledi. Grinder'a göre, bir Encümen üyesinin işsizlerin derdine derman olacağı gün gibi aşikâr olan bir projeyi hiç utanıp sıkılmadan mahvetmeye çalışmasından daha büyük bir şerefsizlik olamazdı.

Belediye Başkanı ve Kıdemli Üye Sweater, eğer karşı görüş çıkarsa, teklifin görüşülmesini erteleyeceğini söyledi; eğer karşı görüş çıkmazsa, bu teklif olduğu gibi kabul edilecekti.

Karşı görüş çıkmadı; çünkü Mr. Weakling dışındaki herkes teklifin lehine görüş belirtmişti ve Başkan'ın sözleri coşku dolu alkışlarla kabul edildi; bu iş de halledildikten sonra, vergi mükelleflerinin temsilcileri bir sonraki işleri üzerine düşünüp taşınmaya koyuldu.

Mr. Didlum, şehre getirilen kömürden ton başına iki şilin alınan verginin üç şiline çıkarılmasını teklif etti.

Daha sonra Mr. Rushton söz aldı. Kömürün halihazırdaki en büyük müşterisi Havagazı Şirketi olduğu için, bu şirketin elde ettiği muazzam kârlar göz önünde tutulursa, yasanın izin verdiği en yüksek oranda zammı yapmaya hakları vardı.

Bu zammın Havagazı Şirketi'nin kârlarını hiç etkilemeyeceğini, tek faydasının kömür ve havagazı fiyatlarını yükseltmek olacağını söyleyen Mr. Weakling'in etkisiz itirazından sonra bu teklif de kabul edildi ve birkaç sorun daha çözüme bağlanır bağlanmaz, Çete üyeleri asli işlerinin başına döndü.

Bu toplantı bundan iki yıl önce yapılmıştı ve o günden bu yana Eletrikli Aydınlatma Şirketi binasının inşaatı tamamlanmış, havagazına karşı verilen savaşa yılmadan devam edilmişti. Müşterilerinden birazını ve şehrin sokak aydınlatmasının bir bölümünü kaybettikleri birkaç muhabereden sonra, Havagazı Eşkıyaları ri-

cat etmiş ve şehir sınırlarının dışında güçlü mevziler (büyük gazometreler) inşa etmişti. Böylece, kömür vergisi ödemek zorunda kalmaksızın şehre havagazı pompalayabiliyorlardı.

Bu ustalıklı stratejik manevra, Kırk Haramiler'in saflarında bir panik dalgasına yol açmıştı. İki yılın sonunda kendilerini başlangıçta çok büyük umutlar bağladıkları bir kampanyayla uğraşmaktan yorgun düşmüş bir halde bulmuşlardı; daha şimdiden harabeye dönmüş bir fabrika ve külüstür makineler yüzünden hareketleri yavaşlamış, Havagazı Şirketi'nin düşük abonelik bedelleri yüzünden elleri kolları bağlanmıştı. İstemeye istemeye de olsa, havagazcıların altını oyma girişiminin yürek burkucu bir başarısızlıkla sonuçlandığını ve Mugsborough Eletrikli Aydınlatma Tesisatı Limited Şirketi'nin boş bir hayalden öteye geçemeyeceğini kabul etmek zorunda kalmışlardı. Kendilerine bundan sonra ne yapmaları gerektiğini soruyorlardı; içlerinden hileli iflas yoluna gitmelerini ya da İcra Mahkemesi'ne başvurup kendi mallarına haciz getirmelerini teklif edenler bile vardı.

Bütün bu kafa karışıklığına ve moral bozukluğuna rağmen, aralarında sağduyusunu muhafaza etmeyi ve felaketin bu en karanlık anlarında bile sakin ve kararlı kalmayı başarabilen tek bir kişi kalmıştı ve apaçık bir yenilgiyi bile parlak bir zafere çevirebilecek kadar işlek bir zekâya sahip olan bu adam, etten yapılma bir dağ gibi, sağlam bedeni sayesinde başını fırtınaya rağmen dik tutabiliyordu. İşte bu adam, Çete Reisi Adam Sweater'dı.

21

Korkunun Hâkimiyeti
Muhteşem Para Dalaveresi

Sonraki dört hafta boyunca, "Mağara"da her zamanki gibi korku hüküm sürdü. İşçiler, Crass, Pinti ve Rushton'ın kimseye göz açtırmayan nezareti altında, kürek mahkûmları gibi dur durak bilmeden çalışıyordu. Herkes, kendini sürekli gözetleniyormuş gibi hissediyordu. Tek başına çalışan (ya da öyle sanan) bir adamın arkasını döner dönmez tepesinde zebani gibi dikilen Hunter ya da Rushton'la karşılaşması artık olmayacak işlerden değildi; hatta, gözünü bir an için işinden ayırıp etrafına bakınan herhangi bir işçi, kapı ya da pencere aralıklarından ya da parmaklıkların üstünden uzanıp kendisini seyreden bir yüzü kolayca seçebilirdi. Zemin katta ya da üst katların pencere kenarında çalışanlar ise, Rushton ve Hunter'ın evi çevreleyen ağaçların ardına saklanarak içerisini casus gibi gözetlemeyi alışkanlık haline getirdiğini çok iyi biliyordu.

Çatının alt kısımları boyunca uzanan yağmur oluklarını tamir etmek için dışarıda çalışan bir marangoz vardı ki, bu zavallı biçarenin günleri gerçekten kabus gibi geçiyordu. Adamcağız başını nereye çevirirse çevirsin, her çalının arkasında Hunter ya da Rushton'ı gördüğünü sanıyordu. Marangoz çalışırken iki merdiven kullanıyordu ve bu merdivenler meşgul olduğu için, şimdi Pinti, adamlarını gözetlemenin yepyeni bir yolunu keş-

fetmişti. Eve kapılardan birini kullanarak girdiğinde, kimseyi avarelik ederken yakalayamayacağını anladığı için, artık Pinti merdivenlerden birine tırmanıp üst pencerelerden birinden içeriye dalma ve daha sonra sessizce merdivenlerden aşağı süzülerek odaları gizli gizli dolaşma yöntemini benimsemişti. Daha kimseyi yakalamamıştı ama olsun; ne de olsa emeline ulaşmıştı: Artık, işçiler her ne sebeple olursa olsun mola vermekten korkar hale gelmişti.

Bütün bu tedbirlerin sonucunda, işler hızla bitiş noktasına doğru yaklaşıyordu. İşçiler homurdanıp küfrediyordu; ama canla başla çalışmaktan da geri durmuyorlardı. Crass neredeyse hiç çalışmıyordu; ama diğerlerini seyredip sık sık ikaz ediyordu. Kendisi, bu işin "sorumlu"suydu; bu işin hızla bitmesini sağlayamazsa, bir daha asla sorumlu mevkiine getirilmeyeceğini biliyordu. Ayrıca, eğer kendisine ödenen ücretin hakkını verecek olursa, diğer işçilere göre ayrıcalıklı bir yeri olacak ve bu şirket varlığını sürdürdüğü sürece işsiz kalmayacaktı. Şirket, ancak kendisinden bekleneni yaptığı sürece onu diğer işçilere tercih ederdi.

İşçilere gelince, her biri halihazırda başka bir yerde iş bulmanın imkânsız olduğunu biliyordu; bugünlerde düzinelerce işçi sokaklarda avare avare dolaşıyordu. Dahası, başka bir iş bulacak kadar şanslı olsalar bile, koşulların her firmada az ya da çok aynı olduğunun farkındaydılar. Bazıları, Rushton & Co.'dan bile beterdi. Her biri, eğer ellerinden gelenin en iyisini yapmazlarsa, Crass'ın onları yavaş diye patronlarına ihbar edeceğini biliyordu. Evdeki tadilat bitime yaklaştıkça, çalıştırılan toplam işçi sayısının düşürüleceğini ve o gün geldiğinde sadece en çok iş çıkaranların elde tutulup, diğerlerine yol verileceğini de biliyorlardı. Bu yüzden, kendileri seçkin azınlıktan biri olabilmek umuduyla canla başla çalıştıkları halde, iş arkadaşlarını "iş diye diye kıçını yırtmakla" suçluyorlardı; aslında herkes olayı kendini kurtarmak için bir fırsat olarak görüp "kıçını yırtıyor"du.

Hepsi birden Crass'a sövüp sayıyordu; ama pek çoğu onunla yer değiştirmeye dünden razıydı ve eğer içlerinden biri Crass'ın yerine getirilmiş olsaydı, o da aynı şekilde davranmak zorunda kalacak ya da işini kaybetmeyi göze alacaktı.

Hepsi Hunter'ı kıyasıya kötülüyordu ama pek çoğu onunla da yer değiştirmeye dünden razıydı ve eğer içlerinden biri Hunter'ın yerine getirilmiş olsaydı, o da aynı şekilde davranmak zorunda kalacak ya da işini kaybetmeyi göze alacaktı.

Hepsi Rushton'dan nefret ediyor, her şey için onu suçluyordu. Yine de eğer Rushton'ın yerinde olsalardı; aynı yöntemleri benimsemek zorunda kalacak ya da iflas etmeyi göze alacaklardı; çünkü, hepsi de işçilerine çok az para verip onları çok fazla çalıştıran patronlarla başarıyla rekabet etmenin tek koşulu, insanın kendi işçilerine de çok az para verip onları çok fazla çalıştırmasıydı. Bu yüzden, varolan sistemin destekçilerinden hiçbiri bu adamlardan birini bile suçlayamazdı. Bir suçlu varsa, o da bu sistemin ta kendisiydi.

Acaba siz sevgili okurlarımız, sizler de bu işçilerin yerinde olsaydınız, dur durak bilmeden çalışacak mıydınız? Yoksa aç kalmayı ve ailenizin açlıktan ölmesini görmeyi mi tercih ederdiniz? Eğer Crass'ın yerinde olsaydınız, böyle iğrenç bir işte çalışmaktansa, istifa etmeyi tercih eder miydiniz? Eğer Hunter'ın görevi size verilseydi, kendi iradenizle bu görevden ayrılıp sıradan bir işçi gibi çalışmayı yeğler miydiniz? Eğer Rushton'ın yerinde olsaydınız, işçilerinize ve müşterilerinize rakiplerinizin kendi işçilerine ve müşterilerine davrandıkları gibi davranmaktansa iflas etmeyi daha hayırlı mı bulacaktınız? Eğer böyle bir yer değişikliğine gidilseydi, sizler, tabii ki kusursuz birer erdemli insan örneği olduğunuz için, bencilce davranmayabilirdiniz. Ama hiç kimsenin sizi başka insanların menfaati için kendinizi kurban etmediniz diye suçlamaya hakkı yoktur; çünkü o başkaları, sırf onların uğruna çektiğiniz acılar yüzünden sizi bir budala olarak adlandırır.

Emeğe patronluk etme görevine işçilerden herhangi biri, mesela Owen getirilseydi, onun da işçilerine tıpkı diğer patronlar gibi davranması ihtimali kuvvetle muhtemeldi. Bazı insanlar, bu durumun varolan sistemin doğruluğunu ispatladığı düşüncesindedir. Gerçekte ise, bu durumun tek ispatladığı, varolan sistemin bencilliği dayatmasıdır. Bugün insan ya başkalarını ezecektir ya da ezilmeye razı olacaktır. Eğer kimse bencil olmasaydı, herkes kendi refahından önce komşusunun refahını düşünseydi, mutluluk bir hayal olmayabilirdi. Ama dünyadaki diğerkam insanların sayısı toplam nüfusun sadece küçük bir yüzdesini oluşturduğu için, bu düzen, dünyayı bir nevi cehenneme çevirmiştir. Bu düzende mallar kıttır, yani her şey herkese yetmemektedir. Sonuç olarak bir savaş çıkmıştır ve Hıristiyanlar bu savaşa "Yaşam Savaşı" adını vermiştir. Bu savaşta bazılarının eline ihtiyaçlarından fazlası, bazılarının eline pek azı geçer; bazılarının ise eli boş kalır. Ne kadar saldırgan, kurnaz, duygusuz ve bencil olursanız, sizin için o kadar iyidir. Bu "Yaşam Savaşı" Sistemi varlığını sürdürdükçe, hiçbirimizin, bizim de mecbur kaldığımız şekilde davranıyor diye başkalarını suçlamaya hakkı yoktur. Bir suçlu varsa, o da bu sistemin ta kendisidir.

Ama, işçilerin yapmaktan kaçındıkları tek şey de buydu. Birbirlerini, Crass'ı, Hunter'ı ve Rushton'ı suçluyorlardı; ama az ya da çok kurbanı oldukları bu Büyük Sistem'den memnundular. Bu sistemin, varolması mümkün tek sistem ve insan bilgeliğinin tasarlayabileceği en iyi ürün olduğuna inanıyorlardı. Buna inanmalarının nedeni, içlerinden birinin bile daha farklı bir düzenin kurulup kurulamayacağını hiç merak etmemiş ve bu konuyu araştırmamış olmasıydı. Varolan sistem onlara yetiyordu. Eğer onlara yetmeseydi, herhalde düzeni değiştirmenin bir yolunu bulmak için canla başla uğraşırlardı. Gelgelelim, o güne kadar ellerindekinden daha iyisinin de bulunup bulunamayacağını ciddi ciddi düşünmeye asla zahmet etmemişlerdi ve dünya işlerini

idare etmek için başka sistemlerin de önerildiğini duymuşlukları vardı; ama bu başka sistemlerin mümkün ya da pratiğe geçirilebilir olup olmadığıyla hiç ilgilenmemişlerdi ve onlara, daha iyi olduğunu düşündüğü bir düzenin ayrıntılarını anlatacak kadar aptal ya da Don Kişotvâri kimselerle kendi cahilliklerini ortaya koyacak şekilde alay etmeye ya da kaba güç kullanarak bu düşüncelere itiraz ettiklerini belirtmeye her zaman hazırdılar; bunu seve seve yaparlardı. Onlar ilkbaharın ardından yaz, sonbaharın ardından kış mevsiminin geldiğini bilirlerdi. Bu farklı mevsimlerin nasıl peş peşe geldiği ya da mevsimsel döngüyü neyin ortaya çıkardığı konusunda ise en ufak bir fikirleri bile yoktu ve böyle soruların içlerinden herhangi birinin kafasında belirmesi bile olmayacak bir işti. Onlara, daha bebekliklerinden itibaren kendi zekâlarına güvenmemeleri ve dünya işlerini (bu arada öbür dünya işlerini de) kendilerinden daha akıllı olanlara bırakmaları öğretilmişti ve şimdi içlerinden pek çoğu herhangi bir soyut konu üzerine düşünmekten tamamen acizdi. Kendilerinden daha akıllı olanların neredeyse tamamı (yani, hiç çalışmayan insanlar) ise varolan sistemin mükemmelliği ve onu düzeltmenin de değiştirmenin de imkânsızlığı konusunda hemfikirdi. Bu yüzden, Crass ve arkadaşları, sistem hakkında hiçbir şey bilmedikleri halde, onu sağlam temelli ve asla değiştirilemeyecek bir olgu olarak kabul ediyordu; onlara göre bu dünyanın düzeni durağandı. Buna, başkaları onlara böyle söylediği için inanıyorlardı. Aslında her şeye inanmaya hazırdılar, tabii ki, tek bir koşulla: Yeter ki, kendilerinden daha akıllılar tarafından inanmaları gerektiği söylensin. Crass ve arkadaşları, bazı konuları bütün o iyi eğitimlilerden, ders çalışıp bir şeyler öğrenmek için bir sürü vakti olanlardan daha iyi bildiğini düşünmenin "Onlar Gibilere" hiç yakışmadığını söylerdi.

Resim odasındaki çalışma ilerlerken Crass, Owen'ın her şeyi eline yüzüne bulaştıracağı umudunu yavaş yavaş yitirmeye başlamıştı. Üst kattaki odaların bazıları,

şimdiden kâğıt kaplanacak düzeye gelmişti. Slyme kâğıt kaplama işine başlamış, Bert de Owen'ın yanından alınıp, kostikçi olarak Slyme'in yanına gönderilmişti ve Owen'ın bir yardımcıya ihtiyaç duyacağı işlerde ona Crass'ın yardım elini uzatması kararlaştırılmıştı.

Bu dört hafta boyunca, işin ilerlemesiyle yakından ilgilenen Sweater da sık sık uğramıştı. Bu ziyaretlerde Crass daima resim odasında hazır ve nazır olmaya çalışıyor, sohbete büyük ölçüde katılıyordu. Owen bu durumdan memnundu; çünkü karşısındakine kendini aşağılanmış hissettirecek kadar küçümseyen bir tavırla konuşan ve basit insanların karşısında ezilip büzülmesini, iki kelimede bir "Beyim, beyim" diyerek saygılarını sunmasını bekleyen Sweater gibi bir adamla konuşmaktan hiç hoşlanmıyordu. Gelgelelim, Crass böyle konuşmaktan çok hoşlanır gibiydi. Sweater ona hitap ederken tabii ki huşu içinde yerlere kapanmıyordu; ama eğer beyefendi ondan bu tür bir saygı gösterisi bekleseydi, isteneni yapmaya dünden hazırmış gibi bir intiba uyandırıyordu.

Bundy ve arkadaşları evin dışındaki nemli toprağa derin hendekler açmış, yeni atık su borularını döşüyordu. Tıpkı evin içinin boyanması gibi boruların döşenmesi işi de bitmek üzereydi. Boruların döşenmesi, berbat bir işti. Havalar epeydir çok kötü gittiği için, toprak yağmurdan iyice ıslanmış, her taraf çamur olmuştu ve adamların giysileriyle çizmeleri baştan aşağıya çamura bulanmıştı. Ancak, bu işin en kötü tarafı, kokuydu. Eski atık su boruları yıllardır tam anlamıyla işlevini yerine getirmiyordu; artık delik deşik olmuşlardı. Yer seviyesinin yaklaşık otuz santimetre altındaki toprak korkunç denecek kadar rutubetliydi ve etraf öyle iğrenç kokuyordu ki, oradan geçenler, binlerce çürüyen ceset toprağın göğsünden fırlayıp etrafı kokuya boğmuş sanırdı. Bu berbat koku, hendeklerde çalışan işçilerin giysilerine hiç çıkmamacasına siniyordu; leş kokusunun işçilerin bedenlerine de bulaşıp bulaşmadığından bahsetmeye bile gerek yok.

Kokunun burunlarından hiç gitmediğini, evlerinde yemek yerlerken bile ağızlarına leş tadı geldiğini söylüyorlardı. Pinti istemeye istemeye de olsa izin verdiği için iş başındayken sürekli pipo içiyorlardı içmesine ama, hem Bundy hem ekibinden bazıları, her seferinde içlerini dışlarına çıkaran kusma nöbetlerine birkaç kez tutulmaktan kurtulamamıştı.

Bu arada, işin sonuna gelindiğini artık sezmeye başladıkları için işçileri bir panik sarmıştı; özellikle en son işe alınanlar ve bu yüzden ilk "sepetlenecekler" dehşet içindeydi. Gelgelelim, Crass'ın kendisini işin sonu gelene kadar evde tutmak için elinden geleni yapacağına inanan Easton hiç endişe duymuyordu; çünkü son günlerde iyice canciğer kuzu sarması olmuşlar, her hafta birkaç geceyi, birlikte "Cricketers"ta geçirmeye başlamışlardı.

Harlow, birlikte üst katın tırabzanlarını boyadıkları sırada Philpot'a, "Yakında burada kanlı bir katliam yapılacak" dedi bir gün. "Sanırsam gelecek hafta evin içinin tadilatı biter."

"Dışarısı da çok sürmez herhalde" diye karşılık verdi Philpot.

"Başka iş aldılar mı acaba?"

"Hiç bilmiyorum ki" dedi Philpot kederli kederli, "iş alan başka şirket var mı, onu da bilmiyorum."

Küçük bir duraksamadan sonra Harlow, "Orkestra yerinin civarında, Grand Parade'in oralarda 'Köşk' diye küçük bir yer var, biliyor musun?" diye sordu.

"Hani meşrubat falan sattıkları yer mi?"

"Evet, orası da şirkete ait."

"Son günlerde kapanmıştı galiba, öyle mi?"

"Evet, eski kiracılar parayı ödeyememiş; ama geçen gece duyduğuma göre, Kabzımal Grinder orayı tekrar açacakmış. Eğer bu doğruysa, oradan birilerine iş çıkar; çünkü mekânın baştan başa yenilenmesi gerek."

"Umarım doğrudur o zaman" diye karşılık verdi Philpot. "İşsiz garibanlara iş çıksın da, ne olursa olsun."

Sohbete kısa bir ara verildi ve çok geçmeden lafa karışan Easton, "Evin jaluzilerini yaptırmaya başladılar mı acaba?" diyerek sessizliği bozdu.

"Bilmiyorum" dedi Philpot.

Tekrar sessizliğe gömüldüler.

En sonunda Philpot, "Saat kaç oldu acaba?" diye sordu. "Siz nasılsınız bilmiyorum ama, ben acıkmaya başladım."

"Benim de aklımdan geçen buydu; herhalde öğle molası epey yaklaşmıştır. Bert aşağıya çayı koymaya gideli yarım saatten fazla oldu. Yahu, bu sabah bana amma da uzun geldi."

"Aynen" dedi Philpot, "yukarıya çıkıp Slyme'e saatin kaç olduğunu sorsana."

Harlow fırçasını boya kovasının tepesine uzatıp, yukarıya çıktı. Kumaş terlik giyiyor ve usulca yürüyordu; Crass'a işinin başından ayrıldığını duyurmaya hiç niyeti olmadığından bu şekilde davranıyordu. Ama sonuçta olaylar öyle gelişti ki, Slyme'i gözleyip casusluk etmeyi aklından bile geçirmeyen Harlow, kapının önüne geldiğinde içeridekinin bundan haberi olmadı ve aniden içeriye daldığında, berikini bütün bir duvar kâğıdı rulosunu dizinde ince bir çıta gibi kırarken enselemiş oldu. Slyme'in arkasında, yerde, ikiye bölünmüş başka bir kâğıt rulosu daha duruyordu. Harlow içeriye girince, Slyme irkilmiş, yüzü şaşkınlıkla kızarmıştı. Aceleyle yere eğilip bölünmüş ruloları topladı ve bunları şömine ızgarasının içine fırlatıp, hava ayar kapağını kapattı.

"Ne iş çeviriyorsun?" diye sordu Harlow.

Slyme, yapmacık bir kayıtsızlıkla güldü ama elleri titriyordu ve yüzü şimdi bembeyaz olmuştu.

"Kendimizi kollamamız lazım, değil mi ama Fred?" dedi.

Harlow karşılık veremedi; çünkü olup biteni anlamamıştı. Birkaç dakika düşünüp taşındıktan sonra, işin peşini bırakmaya karar verdi.

"Saat kaç?" diye sordu.

"On ikiye yirmi var" dedi Slyme ve Harlow çıkarken ekledi: "Kâğıtlardan Crass'a da, başkalarına da bahsetme olur mu?"

"Kimseye bir şey söylemem" dedi Harlow.

Harlow bu meseleyi kafasında evirip çevirdikçe, iki rulo kâğıdın neden parçalandığını yavaş yavaş anlamaya başladı. Slyme, kâğıt kaplama işini parça başına yapıyordu; ne kadar çok rulo kullanırsa, o kadar kazanırdı. Üst kattaki odalardan dördü de bu biçimde kaplanmıştı ve bu tür konularda pek de bilgili olmayan Hunter, herhalde eve gerekenden daha çok kâğıt göndermişti. İki rulo kâğıttan kurtulan Slyme, kendini iki rulo fazladan kaplamış gibi gösterebilecekti. Ruloları fark edilmeden evden çıkarabilmek için parçalamış ve bunun için uygun bir fırsat bulana kadar suç delillerini şöminenin içine saklamıştı. Aklını kurcalayan sorunu bu şekilde çözdüğü sırada, alt kat merdivenlerinin gıcırdadığını duydu ve hemen o tarafı gözetleyip, Pinti'nin yukarıya çıktığını anladı. Ustabaşı, öğle paydosu için vaktinden önce işi bırakanları yakalamaya gelmişti. İki işçisinin yanından hiç konuşmadan geçen Pinti bir üst kata çıktı ve Slyme'in çalıştığı odaya girdi.

"Bu odaya hemen başlamasan iyi olur" dedi Hunter. "Buraya yeni bir şömine ızgarasıyla raf takılacak."

Şömineye doğru gitti ve birkaç dakika boyunca orayı düşünceli düşünceli seyretti.

"Aslında hiç de fena bir ızgara sayılmaz, değil mi ama?" dedi. "Bunu başka bir yerde kullanabiliriz."

Kalbi yerinden fırlayacakmış gibi atan Slyme, "Evet, elbette" dedi.

Hedefini daha yakından incelemek için eğilen Pinti, "Bir kır evinin salonuna nasıl da yakışır" dedi. "Kırık dökük bir yerini göremiyorum."

Hava ayar kapağını açmak için birkaç dakika tutamağı çekiştirdi ama nafile.

"Hımmm, bozulmuş bu" diyerek kapağı daha güçlü çekiştirdi.

Pinti'nin yardımına koşan Slyme, "Herhalde içeriye kiremit ya da badana parçası düştü" diyerek yutkundu. "Açmayı bir de ben deneyeyim mi?"

"Zahmet etme" dedi Nemrut, ayağa kalkarken. "Herhalde dediğin gibidir. Yeni ızgarayı bugün yemekten sonra göndereceğim. Bundy öğleden sonra takar; sonra sen kâğıt işine bildiğin gibi devam edersin."

Söyleyeceklerini bitiren Pinti odadan ayrılıp merdivenlerden indi ve evi terk etti. Bu sırada, Slyme mendiliyle alnını siliyordu. Sonra diz çöküp hava ayar kapağını açtı ve parçalanmış ruloları çıkarıp yan odanın bacasına sakladı. O bu işle meşgulken, Crass'ın düdüğünün sesi evi çınlattı.

"Tanrı'ya şükürler olsun!" diye heyecanla feryat eden Philpot fırçalarını kovanın tepesine koydu ve mutfağa hücum eden arkadaşlarına katıldı. Buradaki manzara, okurlarımıza tanıdık gelecektir. Bu evin mutfağında, sandalye niyetine kullanılan iki merdiven birbirinden yaklaşık iki buçuk metre uzağa ve şömineyle dik açı oluşturacak şekilde yere paralel uzatılmıştı; ayrıca etrafta ters çevrilmiş kovalar, büfe çekmeceleri de mevcuttu. Hiç süpürülmeyen zeminin üstü toz toprak, kâğıt parçaları, badana döküntüleri, pipo külleri ve kurumuş çamur gibi her türlü pislikle doluydu ve mutfağın tam ortasına, dumanları tüten kaynar çayla dolu bir bakraç ve kırık dökük fincanlar, reçel kavanozları ve teneke süt kutularından oluşan çay takımı yerleştirilmişti. Eski püskü, hatta bazıları tam anlamıyla döküntü giysiler içindeki işçiler yerlerine oturmuş, bir yandan tatsız tutsuz yemeklerini yerken, diğer yandan birbirleriyle şakalaşıyorlardı.

Bu hem acıklı, hem şaşırtıcı, hem de tiksinti verici bir manzaraydı. Acıklıydı çünkü bu insanların ömürlerinin büyük kısmını o işten bu işe koşturmakla geçirdiği düşünülecek olursa, günlerini böyle mekânlarda geçirmeye mahkûm edildikleri anlaşılırdı. "Mağara" bittiğinde benzer bir "işe" gireceklerdi; tabii eğer bir tane

bulacak kadar şanslıysalar. Şaşırtıcıydı çünkü hayati gereksinimlerin ve hayatı kolaylaştıran ürünlerin üretiminde kendi paylarına düşenden de fazlasını yaptıklarını bildikleri halde, üretilmesine katkıda bulundukları o güzelim mallardan emekleri karşılığında kendi paylarına düşeni almaları gerektiğini hiç düşünmüyorlardı. Tiksinti vericiydi çünkü çocuklarının aynı aşağılanmaya, ağır işlere ve mahrumiyete mahkûm edildiğini bildikleri halde, hayatlarını güzelleştirecek yeni bir düzenin kurulmasına yardım etmeyi reddediyorlardı. Pek çoğu, kendilerinin pekâlâ yaşayıp gittiği bu düzenin çocukları için de uygun olduğunu düşünüyordu.

Büyüyüp yetiştikleri zaman, sadece Rushton ve Sweater gibi beyefendilerin çocuklarına uşaklık etmeye yarayacak olan kendi çocuklarına bir nevi küçümsemeyle baktıkları bile söylenebilirdi. Ama, onlara daha çocukluklarından itibaren kendi kendini küçümsemenin öğretildiği unutulmamalıdır. Küçükken gittikleri sözde "Hıristiyan" okullarında onlara "kendilerinden üstün olanlara itaat ve hürmet etmeleri" öğretilmişti ve şimdi sıra, bu kendini aşağılamayı öğrenme derslerini alsınlar diye okula gönderdikleri kendi çocuklarındaydı. Kendilerinden üstün olanlar ve onların çocukları için uzun uzadıya kafa yormuşlardı; ama konu kendi çocukları, arkadaşları ya da bizzat kendileri olduğu zaman pek az düşünürlerdi.

İşte bu yüzden, yırtık pırtık kıyafetlerle mutfakta oturuyor, tatsız tuzsuz yemeklerini yiyor, aynı belden aşağı fıkrayı belki yüzüncü kez anlatıyor, o korkunç çayı içiyor ve bu şekilde mutlu oluyorlardı! Yapacak işleri ve tadı nasıl olursa olsun ağza atacak bir lokma yiyecekleri, üstlerine geçirmek için başkalarının beğenmeyip onlara verdiği eskileri olduğu sürece mutluydular! Üstelik bununla gururlanıyorlardı. Durumlarını göklere çıkarıyorlardı. Hayatın güzelliklerinin "Onlar Gibilere" ve çocuklarına yaramayacağını kabul ediyor ve arkadaşlarına da bu konuda güvence veriyorlardı.

Kovanın Üstüne Oturan Adam, henüz işinin başından ayrılıp aşağıya inmeyen Owen'dan bahsederek, "Profesöre ne oldu?" diye sordu.

"Belki de bizlere çekeceği son nutku hazırlıyordur" dedi Harlow, gülerek.

"O odaya başladı başlayalı bizimkinden ders dinlediğimiz yok inan ki" dedi Easton. "Değil mi?"

"İşine de lanet olsun!" diye haykırdı Sawkins. "Aynı teraneyi tekrar tekrar dinlemekten bıktım usandım inan ki."

"Zavallı İhtiyar Frank" dedi Harlow. "Bazen kafayı lüzumsuz işlere nasıl da takıyor, değil mi?"

"Herifin ettiği lafa bak; Owen aptalın teki diyeceğine!" dedi Bundy. "Adam zırvalıklarla uğraşa uğraşa sonunda hepten tırlatacak. Öyleleriyle benim işim olmaz."

"Herhalde düşüne düşüne böyle perişan oldu adam" dedi Harlow. "Bu sabah birkaç kez öyle kötü öksürdü ki, dikkatimi çekti."

"Bence son günlerde biraz düzeldi" dedi Philpot, "sanki biraz daha neşeli ve mutlu gibi; insana daha cana yakın davranıyor."

"Çok komik bir herif aslında, öyle değil mi?" dedi Bundy. "Bir gün bakıyorsun, adam acayip neşeli, şarkılar söylüyor, espriler patlatıyor, masallar anlatıyor; öbür gün bir de bakıyorsun, duvar gibi olmuş, ağzından lafı kerpetenle alıyorsun."

Kovanın Üstünde Oturan Adam, "Böyleleri bence baş belasıdır" dedi. "Ulan, bizim gibilerin kafasını her gün siyaset zırvalıklarıyla ütülemenin anlamı nedir, çözemedim gitti inan ki."

"Ben öyle düşünmüyorum" dedi Harlow. "Oy verdiğimize göre bu memleketin gerçek yöneticileri bizleriz; bu yüzden birazcık siyasetle uğraşsak fena olmaz diye düşünüyorum; ama Owen'ın sürekli geveleyip durduğu o sosyalizm mosyalizm saçmalıklardan zerrece anlamıyorum."

"Sanki anlayan var da" dedi Crass, alaylı alaylı gülerek.

Kovanın Üstünde Oturan Adam, kendinden emin bir sesle, "Dünyadaki bütün paralar herkese eşit dağıtılsaydı bile" dedi, "bunun kimseye yararı dokunmazdı. Daha altı ay geçmeden paralar eski sahiplerinin cebine dönerdi."

"Tabii ki" dedi mutfaktakiler.

"Amma velâkin, herif geçen gün paranın kötü olduğunu söylediydi!" diye atıldı Easton. "Paranın fakirliğin temel nedeni olduğunu söylediydi, hatırladınız mı?"

Tam bu sırada içeriye giren Owen, "Evet, para fakirliğin temel nedenidir" dedi.

"Yaşasın!" diye haykırdı Philpot ve diğerlerine de tezahürat yaptırdı. "Profesör Hazretleri geldiler; şimdi kendileri konu hakkındaki görüşlerini açıklayacaklar."

Bu zarif nükte, neşeli kahkahalarla karşılandı.

Harlow yapmacık bir çaresizlikle, "İsa aşkına, önce yemeğimizi yeseydik bari" dedi.

Owen fincanını doldurup, her zamanki yerine geçerken, Philpot büyük bir ciddiyetle ayağa kalktı ve arkadaşlarına bakıp şöyle dedi:

"Beyler, Profesör Hazretleri izninizle yemeğini bitirir bitirmez 'Parasızlığın En Büyük Nedeni Olarak Para' başlıklı meşhur nutkunu çekecek ve paranın kimseye mutluluk getirmediğini ispatlayacaktır. Nutkun sonunda, konuşmacımızı bu konuda daha fazla çalışmaya teşvik etmek için küçük çaplı bir bağış kampanyası açılacaktır." Philpot, neşeli bağırışmalar arasında tekrar yerine oturdu.

Yemeklerini bitiren işçilerden bazıları meşhur nutuk hakkında konuşmaya başladı; ama Owen gülüp geçmekle yetindi ve karısının öğle yemeğini sardığı gazete parçasını okumaya devam etti. Genellikle işçilerin çoğu yemekten sonra yürüyüşe çıkardı; ama o gün hava dışarıda gezilemeyecek kadar yağmurlu olduğu için, Owen'ı Philpot'un onun yerine verdiği sözü yerine getirmeye çağırdılar.

"Haydi, herifi kıstıralım!" dedi Harlow ve bu öneri derhal kabul edilip uygulamaya kondu; "Sahtekâr!",

"Düzenbaz!", "Paramızı geri ver!", "Haydi, ortalığı dağıtalım" gibi bağırışmalara karışan ulumalar, kükremeler ve miyavlamalar mutfağı doldurdu.

"Hadisene" diyen Philpot, elini Owen'ın omzuna koydu. "Paranın yoksulluğun sebebi olduğunu ispatlasana."

Uzun süredir beklettiği *Obscurer* kupürünü çıkarmak için artık sabırsızlanmaya başlayan Crass, "Söylemek başka, ispatlamak bambaşka" diye çemkirdi.

"Para, yoksulluğun gerçek sebebidir" dedi Owen.

"İspatla" diye tekrarladı Crass.

"Para, yoksulluğun sebebidir; çünkü o, çalışmayacak kadar tembellerin işçilerden emekleriyle ürettikleri semereyi gasp etmesine imkân veren bir araçtır."

"İspatla" dedi Crass.

Owen okuduğu gazete parçasını yavaşça katlayıp sepetine koydu.

"Pekâlâ" dedi. "Sana, Büyük Para Dalaveresi'nin nasıl işlediğini göstereyim."

Owen yemek sepetini açıp iki dilim ekmek çıkardı; ama bunlar yetmediği için, yemeğinden ekmek artakalanların bunu kendisine vermesini istedi. İşçiler ona birkaç parça ekmek uzattı ve Owen bunları bir parça temiz kâğıdın üstüne yerleştirdi. Easton, Harlow ve Philpot'un yemek bıçağı olarak kullandıkları çakılarını da ödünç aldıktan sonra, mutfaktakilere dönüp hitap etti:

"Bu ekmek parçaları, dünya üstünde insanların kullanması için doğal olarak bulunan hammaddeler olsun; bunlar insanlar tarafından yapılmadı ama Büyük Ruh tarafından herkesin kullanıp yararlanması için yaratıldılar, tıpkı hava ve güneş ışığı gibi."

"Tıpkı günün birinde karşılaştığım o tatlı dilli adam gibi konuşuyorsun" dedi Harlow, arkadaşlarına göz kırparak.

"Evet, dostum" dedi Philpot. "Bu kadarına kimsenin itirazı olamaz! Gün gibi açık işte."

"Şimdi" diyerek sözlerine devam etti Owen, "ben bir kapitalist olayım ya da daha iyisi, hem toprak sahipleri-

ni hem kapitalist sınıfı temsil edeyim. Demek oluyor ki, hammaddelerin hepsi bana ait. Şimdiki tartışmada benim bunların mülkiyetini nasıl ele geçirdiğimin bir önemi yok; burada önemli olan tek şey, hayati gereksinimlerin üretilmesi için gerekli olan bütün hammaddelerin şu anda toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin malı olmasıdır. O sınıf benim ve bütün hammaddeler de bana ait."

"Bu kadarına itirazım yok" dedi Philpot.

"Şimdi, siz üçünüz işçi sınıfını temsil ediyorsunuz; sizin hiçbir şeyiniz yok ve bana gelince, bütün bu hammaddelere sahibim ama bunlar benim işime yaramıyor ve şu andaki tek ihtiyacım bu hammaddelerden çalışarak üretilecek mallar. Ama şahsen çalışmayacak kadar tembel bir insan olduğum için, sizi kendi hesabıma çalıştırmak üzere Para Dalaveresi'ni icat ettim. Ama şimdi, sizlere hammaddelerin yanı sıra başka şeylere de sahip olduğumu açıklamam gerekir. Şu üç çakı üretimde kullanılan bütün makineleri temsil ediyor: fabrikalar, aletler, demiryolları falan filan. Eğer bunlar olmazsa, hayati gereksinimler bol miktarda üretilemez. Şu üç metelik de" diyerek cebinden üç yarım penilik çıkardı, "nakdi sermayemi temsil ediyor. Ama daha fazla ilerlemeden önce" diyen Owen kendi konuşmasına müdahale etti, "benim basit bir kapitalist olmadığımı aklınızda tutmanız çok önemli. Ben, bütün kapitalist sınıfı temsil ediyorum. Sizde sadece üç işçi değil, işçi sınıfının ta kendisisiniz."

"Tamam, tamam" dedi Crass sabırsızlanarak, "hepimiz anladık. Lafın sonunu getir."

Owen, ekmek dilimlerinden birini küp şeklinde doğradı.

"Bu küpler, makinelerin yardımıyla işçilerin hammaddeleri kullanarak ürettiği ürünler olsun. Diyelim ki, bu küplerden üçü bir haftalık çalışmanın sonucunu temsil etsin. Bir haftalık çalışma, bir pound etsin ve şu yarım peniliklerin her biri bir sterlinlik altın para olsun.

Eğer yanımda hakiki altın para olsaydı, tabii ki, dalavereyi daha iyi gösterirdim; ama maalesef yok."

"Sana ben ödünç verirdim" dedi Philpot kederle, "ama cüzdanımı kuyruklu piyanomun üstünde unuttum."

Tesadüfen o gün kimsenin yanında altın yoktu; bu yüzden yarım peniliklerle idare etmeye karar verdiler.

"Şimdi, dalaverenin nasıl çevrildiğini göstereyim..."

Philpot, endişeyle Owen'ın sözünü böldü ve "Devam etmeden önce" dedi, "aynasızın teki gelirse diye bir gözcü koysak mı dersin? İş üstünde basılmak istemeyiz herhalde."

"Bence gözcüye gerek yok" diye karşılık verdi Owen, "bizi bu oyunu oynarken basacak tek bir aynasız var, o da Polis Memuru Sosyalizm Efendi'dir."

"Sosyalizmine de, sana da" dedi Crass kızarak. "Şu oyuna başlayamadın gitti."

Owen, daha sonra Philpot, Harlow ve Easton tarafından temsil edilen işçi sınıfına seslendi:

"Sizler bana umutsuzca iş aradığınızı söylediniz; bendeniz de iyi kalpli bir kapitalist olarak bütün paramı çeşitli sektörlere yatıracağım ve sizlere iş imkânı sağlayacağım. Her birinize haftada bir pound vereceğim ve siz de karşılığında haftada üçer küp ekmek yapacaksınız. Bu işin karşılığında hepiniz ücret alacaksınız; bu para sizin olacak ve onunla canınız ne isterse onu alabileceksiniz. Tabii ki, ürettiğiniz küpler benim olacak ve ben de onlarla ne istersem onu yapacağım. Her biriniz şu makinelerden birini alacaksınız ve bir haftalık iş bittikten sonra, ücretleriniz size verilecek."

İşçi sınıfı hemen işe koyuldu ve kapitalist sınıf onları oturduğu yerden seyretti. İşlerini bitiren işçiler dokuz küçük küp ekmeği Owen'a uzattı. Owen ekmekleri temiz bir parça kâğıdın üstüne koyup, işçilere ücretlerini ödedi.

"Şu küpler, hayati gereksinimleri temsil ediyor. Bunlardan bazıları olmaksızın yaşayamazsınız; ama hepsi

de bana ait olduğu için, onları benden satın almanız gerekiyor. Ben de, küplerden her birine bir pound fiyat koydum."

İşçi sınıfı, kendi başına hiçbir işe yaramayan parayı ne yiyebileceği ne içebileceği için bu hayati gereksinimlere muhtaç olduğu için, iyi kalpli kapitalistin dayatmalarına boyun eğmek zorundaydı. Her biri, bir haftalık emeklerinin sonucunda çıkan ürünün üçte birini satın alıp ağızlarına attı. Kapitalist sınıf ise iki küpü mideye indirdi ve bir haftalık çalışmanın net sonucuna göre, iyi kalpli kapitalist, başkalarının emeğiyle üretilmiş iki pound'luk ürünü tek başına tüketmiş ve kalan küplerin her biri iki pound ettiği için sermayesinin iki katından fazlasını kazanmıştı; çünkü üç pound nakdini geri aldığı gibi, dört pound'luk mala da konmuştu. Harlow, Philpot ve Easton'dan ibaret işçi sınıfı ise ücretleriyle aldıkları hayati gereksinimleri tükettikleri için işe başladıkları ana geri dönmüşlerdi; yine ellerinde avuçlarında bir şey yoktu.

Bu süreç birkaç kez tekrarlandı: Her hafta üreticilere yeniden ücret ödendi. İşçiler çalışmaya ve ellerine geçenin tamamını harcamaya devam etti. İyi kalpli kapitalist her seferinde işçilerinin iki katını tüketti ve serveti buna rağmen arttıkça arttı. Çok geçmeden, küçük ekmek küplerinin pazar değeri de hesaplanacak olursa, yüz pound civarında bir servete sahip olmuştu ve işçi sınıfındakiler ise bir adım bile ilerleyemedikleri halde hâlâ canla başla çalışıyordu; sanki bütün hayatları buna bağlıydı.

Bir süre sonra, kalabalığın geriye kalanı gülmeye başladı ve iyi kalpli kapitalistimiz bir haftalık hayati gereksinimlerini işçilerine sattıktan sonra birdenbire aletlerini, yani üretim araçlarını ellerinden alınca ve aşırı üretim yüzünden bütün depoları hayati gereksinimle dolup taştığı için bu atölyeyi kapatmaya karar verdiğini bildirince daha da neşelendiler.

"Şimdi ne halt edeceğiz?" diye sordu Philpot.

"Beni ilgilendirmez" diye karşılık verdi iyi kalpli kapitalist. "Geçen yıllar boyunca ücretlerinizi ödedim, sizlere iş imkânı sağladım. Şimdi ise size verecek işim yok. Birkaç ay sonra tekrar uğrayın, belki o zamana kadar iş çıkmış olur."

"Ama hayati gereksinimlerimiz ne olacak?" diye sordu Harlow. "Yemek yememiz lazım."

"Tabii ki" dedi kapitalist, anlayışla, "istediğiniz yemeği benden satın alabilirsiniz."

"Paramız yok ki!"

"Size mallarımı karşılıksız olarak vermemi beklemiyorsunuz herhalde, değil mi? Unutmayın ki, zamanında siz de çalışmanızın karşılığında benden ücret almıştınız. Ben zamanında ücretlerinizi tıkır tıkır ödemiştim; neden kenara birkaç kuruş atmadınız? Bakın, ben tasarruf ede ede nasıl zengin oldum!"

İşsizler birbirlerine şaşkınlıkla bakakaldılar ama mutfaktaki diğerleri gülmekle yetindi; sonra, üç zavallı işsizimiz iyi kalpli kapitaliste duygu sömürüsü yapmaya başladı. Depolarına doldurduğu hayati gereksinimlerden bazılarını lütfen onlara verip veremeyeceğini sordular, tekrar işe alınmak için rica üstüne rica ettiler; hatta, kapitalist onların bu isteklerini karşılamazsa, depoları basıp istediklerini zorla alacakları tehdidini savurdular. Ama iyi kalpli kapitalist onlara terbiyesizlik etmemelerini söyledi, ahlaktan ve dürüstlükten bahsetti ve eğer sözlerine dikkat etmezlerse, polise suratlarını dağıttıracağı tehdidini savurdu; hatta gerekirse jandarmayı çağıracak ve onları kuduz köpekler gibi vurduracaktı; tıpkı Featherstone ve Belfast'ta asilerin başına gelenler gibi.

"Tabii ki" diyerek sözlerine devam etti iyi kalpli kapitalist, "eğer yabancı şirketlerle rekabet etmek zorunda kalmasaydım, ürettiğiniz malları kolayca satardım, sonra sizlere tekrar Çok Fazla İş verirdim. Gelgelelim, ben mallarımı satacak birini bulana ya da depolarımdakileri kendim tüketene kadar, hepiniz işsiz kalacaksınız."

"Şapa oturduk" dedi Harlow.

"İnan, bana sorarsanız" dedi Philpot, "şimdi oyunun işsizlik bölümüne geldik."

"Bir fikrim var" dedi Harlow ve üçü birden mutfakta Kızılderili savaş dansı yapmaya ve şarkı söylemeye başladı.

İşimiz yoook!
İşimiz yoook!
Zamanında çok çalıştık, çok ürettik diye,
Şimdi işimiz yoook!

İşsizler, mutfakta Kızılderililer gibi dans ederken, kimileri onları alkışlıyor, kimileri laf atıyordu. Crass, böylelerinin ömürleri boyunca bir gün bile adam gibi çalışmamış ve hiçbir zaman doğru dürüst çalışmaya niyetlenmemiş bir tembeller ve ayyaşlar güruhu olduğunu herkesin bildiğini söyledi.

"Doğru, böyle yaparsak, elimize bir şey geçmez" dedi Philpot. "Haydi, mümin ayağına yatalım."

"Olur" dedi Harlow. "Peki ne söyleyelim?"

Bir süre derin derin düşünen Harlow, "Buldum!" diye haykırdı. "Şimdi, 'Let my lower lights be burning'i* söyleyelim. Bu şarkı, dinleyenlerini insafa getirir hep."

Philpot'un sözleri üzerine üç işsizimiz odanın içinde tur atmaya son verdi ve hep birlikte sokak şarkıcılarının o bildik acıklı üslubuyla şarkılarını tiz perdeden okumaya giriştiler.

Trim your fee-bil lamp me brither-in,
Some poor sail-er tempest torst,
Strugglin' 'ard to save the 'arb-er,
Hin the dark-niss may be lorst,
So let my lower lights be burning,
Send 'er gleam acrost the wave,

* İng.: Bırak, güverte ışıklarım yansın. (ç.n.)

Some poor shipwrecked, struggling seaman,
You may rescue, you may save.*

Şapkasını çıkarıp kalabalığa hitap eden Philpot, "İyi kalpli dostlarım" dedi, "bizler, dürüst İngiliz işçileriz ama yabancıların rekabeti ve üretim fazlası yüzünden son yirmi yıldır hepimiz işsiz kaldık. Karşınıza, çalışamayacak kadar tembel olduğumuz için çıkmadık; burada bulunmamızın sebebi iş bulamamamızdır. Eğer yabancıların rekabeti olmasaydı, iyi kalpli İngiliz kapitalistleri mallarını satıp bize iş imkânı sağlardı; eğer onlar bunu becerebilseydi, bizler efendilerimizin ömürleri boyunca bir elleri yağda bir elleri balda yaşaması için çalışmaktan kıçımızı yırtacaktık. Çalışmayı o kadar çok istiyoruz ki, ne iş olsa yaparız; yeter ki imkân tanınsın. Ama iş bulamadığımız için buraya gelmek ve sizlerden bir ekmek parasıyla bu geceyi geçirebilmemiz için bir dam altı dilenmek zorunda kaldık, maalesef."

Philpot bağışları toplamak için şapkasını uzattığında, mutfaktakilerden bazıları tükürmeye kalkıştı; ama daha hayırsever olanları, şapkaya sadaka niyetine bir parça kül ya da çerçöp bıraktı; iyi kalpli kapitalist, işsizlerin bu sefil görünüşünden o kadar etkilenmişti ki, cebindeki altın paralardan birini çıkarıp verdi. Ama, işsizler bu parayı alır almaz, bir küp hayati gereksinimin karşılığında ona iade ettiği için sadakanın da bir faydası dokunmadı; zavallılar, ekmeği hemen aralarında bölüşüp kurt gibi yuttular. Yemeklerini bitirdikten sonra da, insancıl kapitalistin etrafında halka olup, "For he's a

* İng.: Güçsüz ışıklı lambayı tut da önümü göreyim,
Ben limana ulaşmak için canla başla çalışan,
Fırtınaya tutulmuş zavallı bir denizciyim,
Her an karanlıkta kaybolabilirim,
Bırak da güverte ışıklarım yansın,
Gemim dalgaların üstünden süzülsün, gitsin,
Sen gemisi kazaya uğramış, zavallı bir denizciye
İmdat eli uzatabilirsin, onu kurtarabilirsin. (ç.n.)

jolly good fellow"* şarkısını söylemeye koyuldular. Şarkı bitince Harlow, arkadaşlarına dönüp insancıl kapitalistten seçimlere adaylığını koymasını rica etmeyi önerdi; böylece onu oylarıyla Parlamento'ya gönderebilirlerdi.

* İng.: O çok iyi bir insandır. (ç.n.)

22

Kafatasçı

O cumartesi sabahı işçiler yine kasvetli bir suskunluk içinde çalışıyordu; toplu bir sohbet başlatmak için sadece birkaç kez girişimde bulunuldu; "Mağara"da ne espri yapılıyor ne de şarkı söyleniyordu. Ufukta görünen katliam, evdekileri dehşete düşürmüştü. Kendilerine arkadaşlarından farklı muamelede bulunulacağına ve bütün tadilat bitene kadar işte tutulacaklarına güvenenler bile genel sıkıntıyı paylaşıyordu; bunun nedeni felakete uğrayanlara sempati duymaları değildi, sadece benzer bir talihsizliğin bir gün onların da başına geleceğini biliyorlardı.

Nemrut'un gelişini endişeyle bekliyorlardı; ama saatler peş peşe geçti ve yine de Nemrut ortalarda görünmedi. Saat on bir buçuk olduğunda, "sepetleneceklerine" kesin gözüyle bakan bazıları, katliamın birkaç gün erteleneceğini düşünüp ümitlenmeye başlamıştı; ne de olsa daha yapacak çok iş vardı ve bütün işçiler yerlerinde tutulsa bile, tadilatın bitmesi bir sonraki haftayı bulurdu. Zaten, başlarına neler geleceğini az sonra öğreneceklerdi. Eğer Pinti on ikiye kadar gelmezse, her şey yolunda demekti; bütün işçilere ücretleri saat hesabıyla ödendiği için, işten kovulma duyurusunun bir saat önceden yapılması gerekiyordu.

Easton ve Harlow, üst katta birlikte çalışıyor, kapıları ve diğer ahşap aksamı beyaz cilayla parlatıyordu. İşçilere bu işi yolu yordamıyla yapacak kadar zaman tanınma-

mıştı; kapılar doğru düzgün rendelenmemiş, çatlaklar gerektiği gibi doldurulmamış, üstlerine pürüzsüz beyaz bir görünüm kazanmalarını sağlayacak kadar boya sürülmemişti. Parlak cila sürülünce kusurlar daha çok ortaya çıkıyor, yaptıkları iş kaba saba ve biçimsiz görünüyordu.

Cilasını az önce bitirdiği kapıyı kasteden Harlow, "Hiç de fena olmadı, değil mi?" dedi alayla.

Easton güldü. "Yahu, millet böyle bir işe ne demeye para verir, anlamıyorum" dedi.

"Sweater moruğu geçende biraz söylendiydi" dedi Harlow. "Pinti'nin de ona bu denli eski kapıların ancak bu oranda düzeltilebileceğini söylediğini duydum."

"O herif kadar yalancısını da görmedim inan ki" dedi Easton; Harlow da bu fikre tamamen katılıyordu.

Kısa süren bir sessizlikten sonra, beriki, "Saat kaç oldu acaba?" diye sordu.

"Bilmiyorum" diye karşılık verdi Easton, "ama on ikiye az kalmıştır herhalde."

"Herif hâlâ ortalarda yok, değil mi?" dedi Harlow.

"Hayır, bu saatten sonra da gelmezse, hiç şaşmam inan ki. Belki de bugün kimseyi işten çıkarmazlar."

Seslerinin duyulmasından ya da konuşurken görülmekten korktukları için, fısıl fısıl konuşuyor ve etrafa dikkatli bakışlar atıyorlardı.

"Hayatımız da ne biçim be" dedi Harlow, acıyla. "Başka insanların hayrına köle gibi uğraşıp didiniyoruz. İşimiz bittiği zaman da hemen kapı dışarı ediliyoruz."

"Evet, ben de Owen'ın söylediklerinde epeyce doğruluk payı olduğunu düşünmeye başladım. Ama bu düzenin nasıl değişeceğini hiç bilemiyorum inan ki; sen biliyor musun?"

"Biliyorsam şuradan şuraya gitmek nasip olmasın. Bu düzen değişse de, değişmese de, kesin olan tek bir şey var dostum. Biz bunu göremeyeceğiz."

İkisi de, bahsettikleri bu "düzen değişikliğinin" ancak kendileri de katkıda bulunursa mümkün olabileceğinden habersiz gibiydi.

"Jaluzileri ne yaptılar acaba?" diye sordu Easton. "Birine verdiler mi?"

"Bilmiyorum ki. Bizim Çırak onları boyahaneye götürdü götüreli bir şey duymadım."

Jaluzilere ne olduğu bir sırdı. Yaklaşık bir ay önce, yeniden boyanıp kayışlarının düzeltilmesi için boyahaneye götürülmüşlerdi ve o günden beri, "Mağara"da çalışanlar onlardan bir haber alamıştı.

"Belki de içimizden ikisini gelecek hafta jaluzileri elden geçirmek için gönderirler" dedi Harlow.

"Belki de. Görünen o ki, jaluziler son anda, alelacele elden geçirilecek."

Saatin kaç olduğunu öğrenmek için yanıp tutuşan Harlow, Slyme'e sormak için alt kata indi. Saat on ikiye yirmi vardı.

Slyme'in kâğıt kaplamakla meşgul olduğu odanın penceresinden ön bahçe görünmüyordu. Harlow bir süreliğine durup, hâlâ atık su borularının döşenmesi için hendeklerde çalışan Bundy ve arkadaşlarına baktı; tam bu sırada Hunter'ın eve yaklaştığını fark etti. Bunun üzerine aceleyle geriye dönüp işinin başına koştu ve geçtiği yerlerdeki arkadaşlarını Pinti'nin gelişi konusunda uyardı.

Hunter, eve her zamanki üslubuyla girdi ve yaklaşık on dakika boyunca etrafı hırsız gibi kolaçan ettikten sonra resim odasına gitti.

"Bakıyorum da, nihayet son rötuşları atmaya başlamışsın" dedi.

"Evet" diye karşılık verdi Owen. "Sadece çerçeveleri doldurmak kaldı."

"İnan ki, çok güzel olmuş" dedi Pinti kederli bir sesle, "ama bu işte çok para kaybettik. Odayı sana verilen süreden bir hafta geç tamamladın. Başlangıçta işim üç haftada biter dediydin; ama bir de baktık ki ne görelim, koca bir ay geçmiş. Üstelik sana on beş varak kullanma hakkı tanımıştık, sen tuttun yirmi üç tane birden harcadın."

"Beni bunlar için suçlayamazsınız ki" diye karşılık verdi Owen. "İşi üç haftada bitirebilirdim; ama Mr. Rushton sırf bir iki gün erken bitsin diye işi aceleye getirmememi söyledi çünkü işin temiz olmasını istiyordu. Kötü bir iş çıkmasındansa para kaybetmeyi tercih ettiğini ifade etti ve fazladan altın varaklar için siparişi bizzat kendisi verdi."

"Hımmm, sanırım zarara katlanmamız gerekecek" diye sızlandı Pinti. "Neyse, bu iş bittiği için çok memnunum çünkü böyle işlerden insan para kazanamaz. Pazartesi sabahı seni tekrar fırça işine vereceğiz; eğer havalar güzel giderse, gelecek hafta dış cephenin bitirilmesini istiyoruz."

Nemrut'un sözünü ettiği "fırça", adi boyacılıkta kullanılan, epeyce geniş kenarlı bir aletti.

Sonra Pinti evin içinde dolaşmaya, odalara girip çıkmaya koyuldu; ara sıra birkaç dakika durup işçilerin çalışmasını seyrediyordu. Adamlar, Pinti onları seyrederken geriliyor, tutuklaşıyordu; her biri, saat birde hesabı kesileceklerin arasında olduğunu sanıp çok korkuyordu.

On ikiye beş kala, Hunter boyahane olarak da kullanılan bulaşıkhaneye indi. Orada Crass boya karıştırıyor ve boşalan kovaları avluya götürülmek üzere hazır hale getiriyordu.

Harlow, Easton'a, "Bence, aşağılık herif şimdi Crass'a hangimizin peş para etmez olduğunu sormaya gitti" diye fısıldadı.

Beriki, aynı şekilde fısıltıyla, "Eğer seni ya da beni, hatta ikimizi birden ihbar ederse hiç şaşırmam" dedi. "Crass'a güven olmaz ki; herif hepimizin yüzüne gülüyor ama arkamızdan atıp tutuyor. Kim bilir peşimizden ne işler çeviriyordur?"

"Sawkins ya da diğer avanakların ihbar edilmeyeceğinden emin olabilirsin; çünkü Nemrut ölür de yağmur oluklarını ve boruları boyamamız için bize altı buçuk peni vermez, başkalarına dört buçuğa aynı işi yaptır-

mak dururken. Ama bizim avanaklar pencere çerçevelerini boyamayı beceremez, orası başka."

"Bilmiyorum ki" dedi Easton. "Hunter, önüne konan her işi beğeniyor."

"Baksana! Bu tarafa geliyor!" dedi Harlow ve ikisi de sessizliğe gömülüp kendilerini işlerine verdi. Pinti hiç konuşmadan bir süre dikilip başlarında bekledi, sonra evi geldiği gibi terk etti. Harlow ve Easton bahçeye tepeden bakan bir odanın penceresinden dikkatle dışarıyı gözleyince, Hunter'ın hendeklerden birinin kenarında dikilip, boru döşeyen Bundy ve arkadaşlarını canı sıkkın bir şekilde seyrettiğini gördü. Sonra, Ustabaşı bizimkileri hem şaşırtıp hem rahatlatarak, bahçe kapısından çıkıp gitti! Bisikletini o kadar hızlı sürdü ki, bizimkiler sadece tekerleklerden birini görebildi.

Katliamın gelecek haftaya kadar ertelendiği açıktı. Bu, inanılmayacak kadar iyi bir haberdi.

"Belki de Crass'a bazılarımıza iletilmesi için mesaj bırakmıştır" dedi Easton. "Kesin öyledir demiyorum ama yine de mümkün."

"Aşağıya inip soracağım" dedi Harlow, umutsuzlukla. "Başımıza gelen her neyse, hemen öğrensek daha iyi."

Birkaç dakika sonra, Hunter'ın henüz kimi işten çıkaracağına karar vermediği çünkü eğer mümkünse gelecek haftanın sonuna kadar dış cepheyi bitmiş görmek istediği haberiyle geri döndü Harlow.

İşçiler bu haberi karmaşık duygularla karşıladılar; çünkü bugünleri kurtulmuştu ama gelecek cumartesi neredeyse herkes işten çıkarılabilirdi, tabii daha önce kovulmazlarsa; eğer bugün birkaç kişi atılmış olsaydı, diğerlerinin durumu biraz daha garantili olacaktı. Yine de, meselenin bu yönünü hemen önlerindeki tehlikeyi savuşturmanın getirdiği rahatlama yüzünden pek kurcalamadılar; üstelik günlerden cumartesi olduğu için, o gün haftalıklarını alacaklardı ve bu da bir süredir bozuk olan morallarinin düzelmesini sağladı. Pinti'nin o gün

bir daha eve gelmeyeceğine inanıyorlardı ve Harlow oldu olası pek sevdiği "Work! for the night is coming"i söylemeye koyuldu. Çok geçmeden, neredeyse herkes ağızbirliği edip şarkının nakaratına eşlik etti.

Work! for the night is coming,
Work in the morning hours.
Work! for the night is coming,
Work 'mid springing flowers!

Work while the dew is sparkling,
Work in the noonday sun!
Work! for the night is coming,
When man's work is done!*

Bu ilahi bittiğinde, bir sokak şarkıcısının kederli üslubunu taklit eden birisi, "Oh, where's my wandering boy tonight?"ı** söylemeye girişti; sonra, tesadüfen cebinde hâlâ bir penisi bulunan Harlow hemen bunu çıkarıp yere attı ve paranın çınlaması, şarkıcılardan bazılarının, "Teşekkür ederiz, nazik hanımefendi" haykırışlarıyla ifade ettiği, büyük bir sevinç yarattı. Harlow'un bu küçük hareketi, eşi benzeri görülmemiş bir durumu gözler önüne sermişti. Günlerden cumartesiydi ve bazılarının cebinde hâlâ peniler ya da yarım peniler vardı! Bunun üzerine, her dizeden sonra herkes Harlow'u taklit etti ve ev yere düşen bozuk paraların şıngırtısıyla, "Teşekkür ederim, nazik hanımefendi", "Teşekkür ede-

* İng.: Çalış; çünkü gece yaklaşıyor,
Sabah saatlerinde çalış.
Çalış; çünkü gece yaklaşıyor,
Açan çiçeklerin arasında çalış.
Çiy taneleri parıldarken çalış,
Öğle güneşinin altında çalış,
Çalış; çünkü gece yaklaşıyor,
İnsanın işi ancak gece bitiyor! (ç.n.)
** İng.: Ah, avare oğlum bu gece nerededir şimdi? (ç.n.)

rim, beyefendi" ve "Tanrı sizi korusun" çığlıklarına karışan kahkahalarla çınladı.

"My wandering boy" bitince, meşhur müzikhol şarkılarının nakarat kısımlarından ibaret bir potpuriye geçildi; "Goodbye, my Bluebell",* "The Honeysuckle and the Bee",** "I've got 'em!"*** ve "The Church Parade"**** gibi pek çok şarkı ulumalar, feryatlar, küfürler, miyavlar ve gürültülü yellenmeler eşliğinde coşkuyla terennüm edildi.

Bu şamatanın ortasında, Crass üst kata çıktı.

"Bana baksanıza!" diye haykırdı. "İsa aşkına, kesin şu tantanayı! Ya Nemrut geri gelirse, ne halt edeceksiniz?"

"Bugün bir daha gelmez o" dedi Harlow, umursamazlıkla.

"Hem gelse ne olur ki?" diye bağırdı Easton. "Pinti'yi kim takar?"

"Pinti tekrar gelir mi, gelmez mi bilemeyiz; ama Rushton ya da Sweater her an eve damlayabilir."

Bu konuşmadan sonra, Crass söylene söylene bulaşıkhaneye indi ve işçiler her zamanki suskunluklarına gömüldü.

Saat bire on kala hepsi işlerini bırakmış, boyalarını kaldırıp evi boşaltmışlardı. Boşalan kovaları yanlarına alıp, büroya giden yolun üstündeki avluya bıraktılar; kendisi hiçbir şey taşımayan Crass, kovaları adamların arasında bölüştürmüştü. Bu iş de bittikten sonra, hep birlikte yola düzüldüler ve paralarını almaya giderken yol boyunca espriler yaptılar. Önlerine çıkan her genç kıza bakıp manalı manalı öksüren ve küçükhanımın dış görünüşü hakkında yüksek sesle iltifatlar sıralayan Harlow ve Easton, bu yolculuğu bayağı neşelendirmişti.

* İng.: Elveda, yabani sümbülüm. (ç.n.)
** İng.: Hanımeli ve arı. (ç.n.)
*** İng.: Şimdi çaktım! (ç.n.)
**** İng.: Kilise geçit töreni. (ç.n.)

Eğer kız gülümserse, ikisi de, "Onu ilk ben gördüm" diye iddialaşıyordu; eğer kız alınmış görünür ya da onlara çatarsa, bu sefer onun zaten yüzüne bakılmayacak kadar çirkin ya da zevksizin teki olduğunu söyleyerek teselli buluyorlardı. Arada sırada, pencerelerden sokağa bakan hizmetçi kızlara göz süzüp, parmaklarının ucunu öpüyorlardı. Bu kızlardan bazıları gülüyor, bazıları ters ters bakıyordu; ama kızcağızlar ne yaparlarsa yapsınlar, o sıradaki halleri ve tavırları okuldan yeni çıkmış bir grup oğlan çocuğunu andıran Crass ve arkadaşlarını fena halde eğlendiriyorlardı.

Okurlarımız, Rushton'ın bürosunda bir arka kapının bulunduğunu hatırlayacaktır; bu kapıda, dibi raflı, küçük bir panel iç kapı vardı. İşçiler kapalı arka kapının ardında, kaldırımın üstünde sıralanır ve paraları bu iç kapıdan onlara uzatılırdı. Sığınacak bir yer olmadığı için, haftalıkları için sırada beklerken yağmurda ıslandıkları olurdu. Bazı şirketlerde işçiler isimlerine göre çağrılır ya da onlara mevkilerine veya mesleklerine göre sırayla ödeme yapılırdı; ama Rushton & Co.'da bu sistem uygulanmazdı; büroya en önce ulaşan, parasını en önce alırdı. Sonuç olarak, burada her zaman minyatür bir "Yaşam Savaşı" yaşanır, işçiler itişip kakışırdı; sanki hayatları, paralarını bir an önce almalarına bağlıymış gibi.

Paralarının uzatıldığı minyatür kapının eşiğinde daima bir hastane bağış kutusu bulunurdu. Bu kutuya herkes bir iki peni atardı. Tabii ki, bağışta bulunmak mecburi değildi; ama herkes kutuya para atardı çünkü hastaneye maddi katkıda bulunmayanların damgalanacağını sanıyorlardı. Birkaç nedenden dolayı, herkes hastaneye mutlaka katkıda bulunulması gerektiğini düşünmüyordu. Hastanedeki doktorların bedava baktıkları hastaların üstünde çeşitli deneyler yaptığının farkındaydılar; üstelik, bu tür sağlık kuruluşlarının varlığını sürdürmesi için her hafta bağış yapan bu sözde "bedavacı" hastaların tedavisiyle pek ilgilenilmediğini, "bedava

muayenenin" sırf "hayırseverlik" adına yapıldığının başvuranların kafasına kakıldığını biliyorlardı. İşçilerden bazıları, her hafta verdikleri bağışların toplamı gözönünde tutulursa, herkes gibi muayene edilmeyi hak ettiklerini düşünüyordu.

Ücretlerini aldıktan sonra Crass, Easton, Bundy, Philpot, Harlow ve birkaç kişi daha, birer tek atmak için Cricketers'a yollandı. Owen tek başına evine gitti; Slyme de pansiyonuna tek başına döndü. Easton'ın meyhaneden dönüşünü beklemenin anlamı yoktu çünkü orada ne kadar kalacağı bilinemezdi; adam Cricketers'ta yarım saat de oturabilirdi, iki saat de.

Slyme eve gidiş yolunda, âdet edindiği üzere ücretinin bir kısmını bankaya yatırmak için postaneye uğradı. Diğer "Hıristiyanlar"ın çoğu gibi, Slyme de yarınları düşünmenin önemine inanırdı; ertesi gün ne yiyip içeceğini, hatta ne giyeceğini hep tasarlardı. Bu dünyada eline geçen her şeyi kuruşu kuruşuna biriktirmenin akıllıca bir davranış olduğunu düşünürdü. İsa'nın havarilerine dünya malının dünyada kalacağını söylemesi, ne Slyme'in ne de başka bir Hıristiyan'ın bu konudaki düşüncelerini değiştirmezdi. Hepsi de İsa'nın bir şey söylerken aslında başka bir şey kastettiğine inanırdı; İsa'nın müminlerin tutumlarına hiç uygun düşmeyen sözleri, hep bu muameleyi görürdü. Örneğin, bu dini bütün kişiler İsa'nın, "Direnin ama kötülük etmeyin" ve "Bir adam sağ yanağınıza tokat atarsa, ona öbür yanağınızı çevirin" derken gerçekte "Ona Maxim tüfeğinizi doğrultun, süngüyle bağırsaklarını deşin ya da kafatasını tüfeğinizin dipçiğiyle parçalayın" demek istediği konusunda sizi temin ederdi. İsa'nın, "Birisi abanızı alırsa, ona mintanınızı da verin" sözleri, Hıristiyanlara göre, "Birisi abanızı alırsa, ona altı aylık kürek cezası verin" demekti. İsa'nın inananlarından birkaçı onun ne demek istediyse onu söylediğini kabul ediyordu etmesine ama, onlara göre, eğer İsa'nın öğretilerini takip edecek olurlarsa, bu dünyada taş üstünde taş kalmazdı. Bu, aslında

doğrudur; büyük olasılıkla İsa'nın niyeti, öğretisinin bu sonucu vermesiydi. İsa'nın dünya düzeninin her zamanki gibi kalmasını, hiç değişmemesini istediğini düşünmek hata olur. Gelgelelim, O'nun bu sözde takipçileri (tıpkı söyledikleri gibi) gerçekten İsa'nın öğretilerinin saçma ve uygulanması olanaksız olduğuna inanıyorlarsa, neden O'na hiç inanmadıkları ve yolunu takip etmedikleri halde hâlâ kendilerine "Hıristiyan" adını verip, bu ikiyüzlü oyunu oynamaya devam ediyorlar?

İsa'nın bizzat söylediği gibi, O'nun söylediği gibi davranmayanların O'na, "Tanrı'm, Tanrı'm" diye seslenip niyaz etmesinin hiçbir anlamı yoktur.

Postanedeki işini bitiren Slyme, biraz şekerleme almak için pastacıya uğramak dışında, eve dönüş yoluna kaldığı yerden devam etti. Bebeğe bir kavanoz şeker almak için bu dükkânda tam altı peni harcamıştı.

Ruth, onun tek başına geldiğini görünce şaşırmadı; kocası Crass'la samimi olalı beri, sık sık geç gelir olmuştu.

Kadın, kocasının yokluğuna ilişkin hiçbir şey söylemedi; ama Slyme, belli etmediği bir gönül acısıyla, kadının sinirlenip hayal kırıklığına uğradığını görmüştü. Ruth mutfağın yerlerini ovmayı bitirmek üzereydi; küçük Freddie ise ön kısmına masa benzeri küçük bir raf takılmış bir mama sandalyesinde oturuyordu. Kendisi işini yaparken yavrusu oyalansın diye, Ruth, çocuğun eline bir parça ahududu reçelli ekmek tutuşturmuştu; çocuk reçeli her tarafına bulaştırmıştı, hatta kafa derisi bile reçelli olduğundan, gören de bunun yeni bir kellik tedavisi ya da yüz bakımı olduğunu sanırdı. Çocuk bu haliyle az önce bir kavgaya karışmış ya da tren kazasından kurtulmuş gibiydi. Slyme'in gelişini ise neşeyle karşıladı; zavallıcık o kadar sevinmişti ki, duygularına yenik düşüp gözyaşı dökmeye başladı ve ancak adam onu kucağına alıp şeker kavanozunu eline tutuşturduğunda sakinleşebildi.

Slyme'in evdeki varlığı, Ruth ve Easton'ın başlangıçta korktukları kadar rahatsız edici değildi. Aslında, ilk gün-

lerde, her akşam çayını içtikten sonra kendi odasına çekilmekte ısrar etmişti, ta ki bizimkiler onu çaydan sonra da mutfakta oturmaya davet edene kadar. Hemen hemen her çarşamba ve cumartesi akşamı bir toplantıya veya hava müsait olursa, açık hava vaazına gidiyordu; çünkü Slyme, Parlayan Işık Şapeli cemaatinin bazı mensuplarından oluşan küçük bir imanlılar topluluğunun üyesiydi; bu insanlar yıl boyunca açık hava toplantıları organize ederdi. Bir süre sonra, Easton'lar sadece onun evdeki varlığına alışmakla kalmamış, ayrıca bu durumdan memnun olmaya bile başlamıştı. Eğer o da evde olmasaydı, özellikle Ruth çok yalnız kalacaktı; çünkü son günlerde Easton her hafta, birkaç geceyi Crass'la birlikte Cricketers'ta geçirmeyi âdet haline getirmişti.

Slyme, evdeyken zamanını mandolin çalarak ya da hasırdan fotoğraf çerçeveleri yaparak geçiriyordu. Slyme taşındıktan birkaç hafta sonra, Ruth bebeğinin bir fotoğrafını çektirmişti ve onun bu fotoğraf için yaptığı çerçeve, şimdi evlerindeki diğer süs eşyalarının arasındaki yerini almıştı. Ruth'un onunla ilk karşılaştığı gün hissettiği o içgüdüsel ve sebepsiz tiksinti geçeli çok olmuştu. Slyme sessiz sedasız ve gayet mütevazı bir tavırla Ruth'a o kadar yardımcı oluyordu ki, kadın ondan nefret etmenin imkânsız olduğunu düşünüyordu. Başlangıçta, soyadının önüne "Mr." ekleyerek ona hitap ediyordu; ama bir süre sonra, kocasını örnek alarak, onu sadece önadıyla çağırmaya alışmıştı.

Bebeğe gelince, çocuğun kendisine yemek yediren ve onunla saatlerce bıkmadan oynayan pansiyonere duyduğu büyük sevgi bir sır değildi.

Yerleri ovmayı bitiren Ruth, "Yemeğini şimdi hazırlarım, Alf" dedi "ama ben biraz daha bekleyeceğim. Will birazdan gelirse diye."

"Acelem yok" dedi Slyme. "Gidip elimi yüzümü yıkayayım; belki Will de bu arada gelmiş olur."

Bütün bu zaman zarfında ateşin başında oturup, şeker kavanozunu kaşla göz arasında bitirmeye kararlı gö-

rünen Freddie'ye göz kulak olan Slyme, bebeği tekrar mama sandalyesine oturttu, oyalansın diye eline bir çubuk şeker tutuşturdu ve sonra üst kattaki odasına çıktı. Yaklaşık yarım saat sonra aşağıya indiğinde, Easton hâlâ ortalarda gözükmediği için Ruth yemeğini önüne koydu.

"Senin yerinde olsaydım, Will'in dönüşünü beklemezdim" dedi Slyme. "Belki daha bir iki saat görünmez. Saat iki oldu bile; senin de acıktığından eminim."

"Aslında ben de yesem iyi olacak" dedi Ruth, tereddütle. "Herhalde Will, Cricketers'ta ekmek peynir yemiştir; geçen cumartesi de öyle yapmıştı ya."

"Kesin yemiştir o yemeğini" dedi Slyme.

Slyme yukarıdayken, bebeğin de yüzü gözü yıkanmıştı. Annesinin yemeye oturduğunu gören çocuk hemen çubuk şekerini bir kenara fırlattı ve kollarını Ruth'a doğru uzatıp ağlamaya başladı. Kadıncağız, yemeğini yerken yavrusunu da kucağında tutmak ve arada sırada tabağındaki lokmalarla beslemek zorunda kaldı.

Slyme sürekli konuşuyor, özellikle çocuktan bahsediyordu. Çocukları çok sevdiğini, onlarla hep iyi geçindiğini söyledi. Güya, ömründe bu kadar akıllı bir çocuk daha görmemişti; Freddie küçük yaşına rağmen çok zekiydi. İş arkadaşları, Slyme'in Easton'ların bebeğinin kafa yapısı hakkında anlattıklarını dinlerken şaşkınlıktan parmaklarını ısırmış, üstelik kafatası bilimi hakkındaki bilgisi de onlarda hayranlık uyandırmıştı. Bunları dinleyen Ruth da onu eskiden beri çok zeki bulduğunu söyledi.

Bir süre sonra çocuk huzursuzlanmaya başladı ve daha fazla yemek istemedi; annesi ona kavanozdan yeni bir çubuk verince şekeri öfkeyle yere fırlattı ve sızlanmaya başladı. Yüzünü annesinin göğsüne gömmüştü; kadının elbiselerini çekiştirip duruyordu. Slyme'in taşındığı ilk günlerde, Ruth çocuğunu emzirmek istediğinde başka bir odaya geçerdi; ama son günlerde, bu ko-

nudaki hassaslığı kalmamıştı. Şimdi, sırtını pencereye verip oturmuş, bebeğin yüzünü omzundaki hafif şalla kısmen örtmüştü. Hep birlikte yemeklerini bitirdiklerinde, çocuk uyuyakalmıştı bile. Slyme sandalyesinden kalkıp, sırtını ateşe vererek ayakta dikildi ve onları seyretmeye koyuldu; çok geçmeden konuşmaya başladığında, tabii ki yine bebekten bahsediyordu:

"Şıp demiş, burnundan düşmüş, değil mi?"

"Evet" dedi Ruth. "Herkes bana çok benzediğini söylüyor."

Slyme biraz daha yaklaştı ve uyuyan bebeğin yüzüne bakmak için eğildi.

"Onu ilk gördüğümde kız sanmıştım" dedi, biraz duraksadıktan sonra. "Bir oğlan çocuğu için fazla şirin, değil mi?"

Ruth gülümsedi. "Onu ilk görenler kız sanıyor" dedi. "Dün, alışveriş yapmak için Monopole Stores'a gittim; dükkânın müdürünü Freddie'nin kız olmadığına güç inandırdım, yemin olsun."

Adam, elini uzatıp bebeğin yüzünü okşadı.

O güne kadar Slyme'in davranışlarında uygunsuz bir yan yoktu; ama onunla baş başa kaldıklarında tavırları öyle acayip bir hal alıyordu ki, Ruth elinde olmadan bu durumdan rahatsız oluyor, utanıyordu. Şimdi de, başını kaldırıp Slyme'e baktığında, adamın yüz ifadesini görünce şaşkınlıktan kıpkırmızı olmuş, başka bir şeyler söyleyemeden gözlerini yere indirmişti. Slyme de bir daha konuşmadı ve birkaç dakika boyunca, efsunlanmış gibi kalakaldılar: Ruth içgüdüsel bir korkunun pençesine düşmüş, Slyme ise daha da heyecanlanmıştı; yüzü kızarmış, kalbi çılgınca çarpmaya başlamıştı. Orada, kadının başında dikilirken titriyor, tereddüt ediyor ve korkuyordu.

Sonra, sessizlik ön kapının Easton'ın fazlasıyla geç kalan gelişini haber verircesine menteşelerini gıcırdatarak açılması ve akabinde güm diye çarpılmasıyla son buldu. Slyme hemen bulaşıkhaneye dalıp, raftan ayakkabı fırçasını aldı ve çizmelerini temizlemeye koyuldu.

Easton'ın epeyce içtiği her halinden belliydi ama Ruth bu sefer kocasından uzak durmaya çalışmadı; hatta, onu rahat ettirmek için elinden geleni yaptı, etrafında pervane oldu.

Slyme çizmelerinin temizliğini bitirdikten sonra, mutfaktan geçip üst kata çıkarken Easton'a üstünkörü bir selam verdi. Ruth'un kocasına bir şeyler anlatmasından korktuğu için çok endişeli ve tedirgindi; ortada kimseye anlatılabilecek bir şey olmadığı konusunda kendi kendini bile ikna edemiyordu. Ruth'a gelince, kadıncağız Slyme'in deminki garip davranışını kocasına anlatma kararından bir süreliğine vazgeçmek zorunda kalmıştı; çünkü Easton daha yemeğini bile bitiremeden sandalyesinde sızıp kalmıştı ve Ruth onu yatak odasına gitmeye ikna ederken bayağı güçlük çekmişti. Easton çay saatine kadar yatak odasından çıkmadı. Eğer Crass'la o gün tekrar Cricketers'ta buluşmak için randevulaşmamış olsaydı, belki de hiç çıkmazdı.

Easton uyurken Slyme mutfağa inmiş, yeni bir hasır çerçeve yapmaya koyulmuştu. Ruth çayı hazırlarken Freddie'yle oynamıştı; az önce ne yaptığından öylesine habersiz bir hali vardı ki, Ruth yanıldığını düşünmeye başladı; herhalde kiracısının ona karşı hiçbir uygunsuz niyeti yoktu.

Çaydan sonra Slyme en iyi giysilerini giydi ve her zamanki açık hava toplantısına gitti. Easton her cumartesi gecesi, Ruth'la birlikte çarşıya çıkardı; ama bu akşam, Crass'a saat yedide meyhanede olacağına dair söz verdiğinden programda bir değişiklik yaptı ve karısına onunla saat sekizde şehir merkezinde buluşacağını söyledi.

23

Açık Hava

Resim odasının dekorasyonuyla meşgul olduğu son birkaç hafta içinde Owen işine o kadar dalmıştı ki, başka hiçbir şeye vakit ayıramaz olmuştu. Tabii ki, ücretini çalışma saatlerine göre alıyordu; ama gerçekte, gündüzleri uyanık geçirdiği sürenin her anı işini düşünmekle geçiyordu. Bu iş bitince, kendini güzel bir rüyadan uyanıp, hayatın acı gerçekleri ve kabûslarıyla karşılaşmış gibi hissetti. Gelecek haftanın sonunda, evin bütün iç cephesiyle dış cephenin bir kısmı bitmiş olacaktı ve bildiği kadarıyla, şirketin elinde halihazırda başka bir iş yoktu. Şehirdeki müteahhitlerin çoğu işlerin durgunluğundan şikâyetçiydi ve yapacak iş bulabilen diğer şirketlere başvurmak ise anlamsızdı; çünkü düzenli olarak çalıştırdıkları işçiler boş dururken, kimse yeni birini işe almak istemezdi.

Geçen ay hastalığını bile neredeyse unutmuştu; "Mağara"daki iş biter bitmez diğer işçilerle birlikte işsiz kalacağı tamamen aklından çıkmıştı. İşin aslı, kısa bir süre için, kendisinin de meslektaşlarının büyük bölümü gibi uçuruma yuvarlanmanın eşiğinde durduğunu ve birkaç haftalık işsizlik ya da avareliğin açlık anlamına geldiğini unutmuştu. Hastalık bahsinde onun durumu diğerlerinden de beterdi; çünkü diğer işçilerin büyük bölümü bir nevi sağlık sigortası kulübüne üyeydi ama Owen'ın bozuk sağlığı, onun bu tür kuruluşlara girmesine engeldi.

Haftalığını aldıktan sonra kendini anlatılamayacak derecede sıkıntılı ve bitkin hissederek eve doğru yürürken geleceğini yeniden düşünmeye başlamıştı ve o düşündükçe, önündeki tablo korkunçlaşıyordu. Mümkün olan en pozitif ışığın altında bakılınca bile (diyelim ki ileride çalışamayacak kadar hasta düşmezse ya da herhangi bir nedenden dolayı işini kaybetmezse) yaşamak için bir sebebi var mıydı? Bütün bir hafta çalışmıştı. Bu çalışmanın karşılığında eline geçen para azıcık bir şeydi ve ailecek bu parayla yaşamaya çalışacaklarını, hiçbir ihtiyaçlarını tam olarak karşılamayı başaramayacaklarını düşününce acı acı gülümsedi.

Kerk Sokağı'nın köşesini dönerken, Frankie'nin onu karşılamaya geldiğini gördü. Babasıyla göz göze gelen çocuk ona doğru koşmaya başladı ve neşeyle haykırarak kucağına sıçradı.

"Annem, eve gelmeden önce akşam yemeği için bir şeyler almanı söylememi istedi; çünkü evde hiçbir şey kalmamış."

"Ne almamı istediğini söyledi mi?"

"Bir şeyler dedi ama ben unuttum. Ama dedi ki, eğer onun istediklerini alamayacaksan, daha başka bir şeyler de alabilirmişsin."

"O halde, gidip neler bulabileceğimize bir bakalım."

"Senin yerinde olsaydım, bir kutu somon ya da yumurta ve bacon alırdım" dedi Frankie, babasının elinden tutup, hoplaya zıplaya yürürken. "Pişirilmesi zahmetli bir şey almayalım çünkü annem bugün pek iyi değil."

"Yataktan kalktı mı?"

"Bütün sabah ayaktaydı; şimdi uzandı. Ama işleri tamamladık. Annem yatakları yaparken, ben ondan gizli, tabak çanağı yıkamaya başladım; ama mutfağa gelip de yerleri nasıl ıslatıp batırdığımı görünce, bulaşığı elimden aldı ve üstümü değiştirmek zorunda kaldı çünkü ben de sırılsıklam olmuştum. Ama annem bulaşığı bitirdikten sonra tabakları kurulama işini becerdim; sonra

koridoru süpürdüm, oyuncaklarımı topladım ve kedinin yatağını yaptım. A, bak şimdi aklıma ne geldi? Bana harçlığımı şimdiden verir misin? Kediye, ona biraz et getireceğime dair söz verdim."

Owen, oğlunun isteğini yerine getirdi; beriki et almak için kasaba yollandığında kendisi de akşam yemeği için bir şeyler almak üzere bakkala girdi. Baba oğul, alışverişleri bitince tekrar sokağın köşesinde buluşmak üzere sözleşmişlerdi. Owen randevu yerine gidip bir süre bekledi ama oğlu ortalarda görünmeyince kasaba gitmeye karar verdi. Dükkâna yaklaştığında, Frankie'nin dükkânın dışında durmuş, irikıyım, kıpkırmızı suratlı ve neşeli görünüşlü bir adam olan kasapla ciddi bir sohbete dalmış olduğunu gördü. Owen çocuğun bir şeyleri açıklamaya çalıştığını anladı; çünkü Frankie bu gibi durumlarda, bir şeyleri anlatmakta zorlandığında, parmaklarını açıp acayip ama sevimli jestlerle ellerini sallayarak konuşmasını güçlendirmeyi huy edinmişti. Şimdi de bunu yapıyor, karışıyla bir yeri ölçmek ister gibi açtığı bir elini havada sallıyordu; çünkü diğerinde kâğıda sarılı küçük bir paket vardı ve herhalde paketin içinde de az önce satın aldığı et bulunuyordu. Az sonra adam neşeyle güldü ve Frankie'yle el sıkıştıktan sonra başka bir müşteriyle ilgilenmek üzere dükkânına geri döndü. Frankie de babasının yanına koştu.

"Şu kasap var ya, esaslı biriymiş inan ki, baba" dedi. "Et için para almadı."

"Deminden beri bunu mu konuşuyordunuz?"

"Hayır, sosyalizm hakkında konuşuyorduk. Ya, et için ikinci seferdir para almıyor. İlk seferinde onun bir sosyalist olduğunu düşünmüş ama ona bir şey sormamıştım. Ama şimdi, tekrar para almayınca sosyalist misin diye sordum. O da sosyalist olmadığını, henüz keçileri kaçırmadığını söyledi. Ben de dedim ki, 'Eğer bütün sosyalistlerin kafadan çatlak olduğunu düşünüyorsanız, çok yanılıyorsunuz efendim; çünkü ben kendim de şahsen sosyalistim ve kafadan çatlak olmadığımdan emi-

nim.' O da aklı başında biri olduğumu bildiğini söyledi; ama kendisi sosyalizmden hiçbir şey anlamıyormuş, yani herkes eşit olsun diye bütün paranın paylaşılması ona çok saçma geliyormuş. Ben de ona, sosyalizmin bununla alakası olmadığını söyledim. Sonra sosyalizmi güzel güzel açıklayıp, ona sosyalist olmasını tavsiye edince, bunu bir düşüneceğini söyledi. Ben de ona eğer gerçekten düşünürse, bizim tarafımıza geçeceğini söyledim; sonra o güldü ve bir daha karşılaştığımızda sonucu bildireceğine söz verdi. Ben de ona ödünç kitap vereceğime söz verdim. Sence sakıncası var mı, baba?"

"Tabii ki yok, eve gittiğimizde neyimiz var neyimiz yok diye kitaplığa bir bakarım. Kasaba bir iki kitap ödünç verebilirsin."

"Buldum!" diye haykırdı Frankie heyecanla. "İçlerinden en iyi ikisini, *Happy Britain** ve *England for the English*'i** götüreyim!"

Bu kitapların "içlerinden en iyi ikisi" olduğunu biliyordu; çünkü annesiyle babasının onlar hakkında sık sık böyle söylediğini duymuştu; üstelik, ne zaman babasının sosyalist arkadaşlarından birisi gelecek olsa, o gelen kişi de bu kitaplar hakkında aynı fikirde olurdu.

Cumartesi akşamları genellikle üçü birlikte çarşıya çıkarlardı; ama bugün Nora hasta olduğu için alışveriş Owen ile Frankie'ye kalmıştı. Karısının hastalığının sık sık nüksetmesi Owen'ın geleceğe ilişkin karamsarlığını artırıyordu ve Nora'nın ihtiyaç duyduğu şeyleri alamadığını, karısını rahat ettiremediğini düşünmek, bunalımını artırıyor, daha güzel günlerin hiçbir zaman gelmeyeceği kanısını kuvvetlendiriyordu.

Genellikle, bir işçinin önünde hiçbir ilerleme umudu olmaz. Zanaatını öğrendikten ve "kendi hesabına çalı-

* İng.: Mutlu Britanya. (ç.n.)
** İng.: İngiltere, İngilizlerindir. (ç.n.)

şan bir ustabaşı" olduktan sonra, bir işçi için bütün gelişim süreci durur. Zirve noktası da burasıdır zaten. On ya da yirmi yıl çalıştıktan sonra, durumu başlangıçtakinden pek de farklı olmaz; eline sadece yaşamasını sağlayacak, insan-makinenin ayakta kalmasını garanti etmeye yetecek kadar bir ücret geçer. Yaşlandıkça daha da azıyla yetinmek zorunda kalır; aynı zamanda, kendisine sadece para kazanmalarını sağlayan bir makine gözüyle bakan patronlarının kaprisine ya da lütfuna bağlı olarak iş bulabilir; patronlar, iyice eskiyip artık kâr getirmeyen bir makineyi sokağa atarken kendilerini hiç de suçlu hissetmez. İşçinin sadece verimli bir para üretme makinesi olması yetmez; ayrıca, efendilerinin sadık bir hizmetkârı da olmak zorundadır. Eğer acınacak derecede uysal ve alçakgönüllü değilse, hakaretlere, aşağılanmalara, konumunun imkân verdiği her türlü küçük düşürücü muameleye kölece boyun eğmiyorsa, kolaylıkla işten çıkarılabilir ve yeri, onun yerini almak için dört gözle bekleyen işsizler ordusu içinden biri tarafından anında doldurulur. İşte, "Bütün çağların mirasçıları"nın çoğunluğunun varolan sistemdeki statüsü budur.

Kalabalık sokaklardan Frankie'nin elini tutarak geçerken, Owen bunun gibi bir hayatı bile bile sürdürmenin, soysuzlaşmış bir zihnin göstergesi olduğunu düşünüyordu. İnsanın çocuğunu böyle bir gelecekte ıstırap çekmesi için büyütmesi, ancak yüreği nasır bağlamış bir suçluya yakışacak bir zalimlikti.

Bu konuda, işçi arkadaşlarına göre çok farklı düşünüyordu. İşçilerin çoğu, kendi çocuklarının büyüyünce sırf diğer insanların menfaati için birer yük beygirine dönüşmesinden gayet memnun görünüyordu. Yanı başında yürüyen küçük ve narin bedene bakan Owen, belki bininci kez Frankie'nin şimdi ölmesinin daha doğru olacağını düşündü; çocuğu, şu vahşi Hıristiyan Yaşam Savaşı'nın erlerinden biri olmayı zaten beceremezdi.

Sonra, Nora'yı hatırladı. Karısı çok cesurdu ve hiçbir zaman şikâyet etmezdi; ama Owen, karısının hayatının;

tükenmek bilmeyen fiziksel acılardan ibaret olduğunu biliyordu; kendisi de hastaydı ve hayattan bıkmıştı. Ömrü boyunca köle gibi çalışmıştı ve şimdi bir dikili ağacı bile yoktu; hiçbir zaman da olmayacaktı. Karısını ve çocuklarını öldüren o adamı düşündü. Jüri, her zamanki gibi "Geçici Delilik" yönünde karar vermişti. Jüri üyeleri, bu umutsuz hayatta sürünmeye devam etmenin aslında kalıcı delilik anlamına geldiğini akıl edemez gibiydi.

Ama, belki de bedenin ölümü her şeyin sonu demek değildi. Acaba gerçekten bir tür Tanrı var olabilir miydi? Eğer olsaydı bile, elinden sadece bunun gibi bir dünya yaratmak gelen ve kullarının mutsuzluğuna bu kadar kayıtsızca kulak tıkayan birinin, çoğu insanın var olduğuna inandığı bir "öteki" cehennemi de tasarlayıp yarattığına inanmak mantıksız olurdu.

Aralık ayındaydılar ama o akşam hava ılık ve açıktı. Dolunay, şehri gümüşi ışığına boğmuştu ve bulutsuz gökyüzü parlak ışık kümeleriyle donanmıştı.

Uzayın akıl sır ermez sonsuzluğuna bakan Owen, hangi Varlığın ya da Gücün bütün evreni yaratıp sürdürdüğünü merak etti. Evrenin varoluşu bakımından, ortodoks Hıristiyan inancı o kadar saçma tezler ileri sürüyordu ki, karşı çıkmak bile abesti. Ama akla gelen bütün diğer hipotezler de önünde sonunda yetersiz kalıyor, hatta kulağa saçma geliyordu. Evrenin hiçbir neden olmadan ezelden beri bu şekilde var olduğuna inanmak, elbette ki saçmaydı. Ama kendisi hiçbir neden olmadan ezelden beri varolan bir Varlık tarafından yaratıldığına inanmak da aynı ölçüde saçmaydı. Aslında, bu sadece sorunun ilk aşamasını atlama anlamına geliyordu. Evrim teorisi de tatmin edici değildi; çünkü ulaşabildiği kadarıyla doğruluğu su götürmezdi ama yolu sadece kısmen katedebiliyor, o en büyük soruyu, yani başlangıçta bütün elementlerin nasıl olup da hiç nedensiz var olabildiği sorusunu hâlâ çözümsüz bırakıyordu. Bu soru yanıtlanamıyordu çünkü yanıtlanması mümkün de-

ğildi. Bu sorun bakımından, insanlığın durumu şiirdeki gibiydi:

An infant crying in the night,
An infant crying for the light,
And with no language but a cry.*

Aynı zamanda durum anlaşılacak gibi de değildi; çünkü insan bu gizemi, yani başka birinin ileri sürdüğü mantıksız bir açıklamaya inanmanın doğru olduğunu kendine bile inandıramıyordu.

Owen böyle mantık yürütüyordu yürütmesine ama, inanacak bir şeyleri olmasını, böylece gelecek için umutlanabilmeyi, günlerin mutsuzluğunu telafi edecek bir şeylere sığınabilmeyi çok istiyordu. Bazen, Hıristiyanlık gerçek olsaydı, çektikleri bütün üzüntülerden sonra insan kalpleri akıl almayacak bir mutlulukla dolsaydı, güzel olmaz mıydı diye düşünüyordu. Sadece bu bile başka her şeyi unutturabilirdi. İnsan, eğer hayatının sadece küçük bir yolculuktan ibaret olduğuna ve bu yolculuk biter bitmez sonsuz bir mutluluğun başlayacağına inanabilseydi, beterin beteri bile önemini yitirir, hiçbir şekilde ağırlığını hissettirmezdi. Ama kimse gerçekten buna inanmıyordu ve bunu görmek için inanırmış gibi yapanların hayatına bakmak yeterliydi. Açgözlü ve insanlık dışı davranışları, bu dünyanın en güzel nimetlerine tek başlarına sahip olabilmek için gösterdikleri acımasızca kararlılık, sözde dindarların ikiyüzlülüğünü ve inançsızlığını en iyi biçimde kanıtlıyordu.

"Baba" dedi Frankie birden, "haydi, şu tarafa gidip o adamın dediklerini dinleyelim." Yolun karşısında, anacaddenin biraz ötesindeki bir arka sokağın köşesinde

* İng.: Bir bebek ağlıyor gece,
Bir bebek ağlıyor ışık için,
Konuşamıyor ağlıyor sadece. (ç.n.)

bir grup insan, yaklaşık iki metre yüksekliğinde bir direğe tutturulmuş lambanın etrafında çember oluşturmuştu; içlerinden biri lambalı direği tutuyordu. Bu lambanın içinde parlak bir alev yanıyordu ve buzlu camdan fanusuna kalın siyah harflerle yazılmış yazı, Owen ve Frankie'nin durdukları yerden bile rahatlıkla okunabiliyordu.

Aldanmayın! Tanrı şaka kaldırmaz!

Sesi Frankie'nin dikkatini çeken adam, kitaptan bir ilahinin dizelerini yüksek sesle okuyordu.

I heard the voice of the Jesus say,
Behold, I freely give,
The living water, thirsty one,
Stoop down and drink, and live.
I came to Jesus and I drank,
Of that life giving stream,
My thirst was quenched,
My soul revived,
And now I live in Him.*

Toplanan kalabalığa ilahi okuyan kişi uzun boylu, zayıf, yuvarlak omuzlu, kemikli gövdesinin çıkıntılarına takılıp çuval gibi sallanan giysiler giymiş biriydi. Torba gibi sarkık pantolonunun biçimsiz kıvrımlarla sardığı uzun ve ince bacakları hafif çarpıktı ve kocaman, geniş ayaklarla son buluyordu. Kolları, bu boydaki biri için bile çok uzun kalıyordu; kocaman kemikli elleri boğum bo-

* İng.: İsa'nın bana seslendiğini duydum,
İşte bak dedi, susuz insan,
Sana hayat suyunu karşılıksız veriyorum,
Eğil de iç ve bu suyla yaşa.
İsa'nın yanına gittim,
O hayat veren sudan içtim,
Susuzluğum giderildi,
Ruhum tazelendi,
Ve şimdi İsa'nın içinde yaşıyorum. (ç.n.)

ğum eklemli ve nasırlıydı. Kış mevsiminde olduklarına aldırmadan melon şapkasını çıkarmış, yüksek, düz ve dar alnını gözler önüne sermişti. Burnu büyük, etli ve kartal gagası biçimindeydi ve burun deliklerinin dibinden başlayan derin çukurluklar, dudaklarını örten sarkık bıyıkla buluşana kadar aşağı iniyordu; ilahiyi söylerken kocaman açtığından ağzının ne kadar büyük olduğu gözle görülebiliyordu. Çenesi geniş ve görülmemiş derecede uzundu. Çok küçük ve birbirine yakın gözleri soluk maviydi; tepelerine yerleştirilmiş açık renkli, neredeyse şeffaf kaşlarının arasındaki açıklıkta, derin bir dikey kırışıklık vardı. Kalın telli, gür saçlarla örtülü başının arka tarafı çok büyüktü; kulakları küçük ve başına yapışıktı. İnsan, bu adamın canlı cenazeye benzeyen dış görünüşünü resmetmeye kalkışacak olsa, ana hatlarının tabut kapağına olan benzerliği karşısında şaşırıp kalırdı herhalde.

Owen ve Frankie kalabalığa yaklaştığında, çocuk babasının eline asılıp fısıldadı: "Baba! Charley ve Elsie ile Pazar Okulu'na gittiğim gün bize öğretmenlik yapan adam işte bu."

[Adama çabucak göz atan Owen, ilahicibaşının Hunter olduğunu gördü.]

Hunter, ilahisinin sözlerini okumayı bitirince, küçük bir İncil yayıcılar topluluğu, minik ama son derece hoş ses çıkaran bir orgun nağmelerinin eşliğinde hep birlikte şarkı söylemeye başladı. Kalabalıktan birkaç kişi bu ilahinin sözlerini biliyordu; onlar da koroya katıldı. İlahi söyleyenlerin çehreleri incelemeye değerdi doğrusu; her biri o kadar ciddi ve kederli görünüyordu ki, darağacına götürülmek için sıralarını bekleyen bir grup idam mahkûmuna benziyorlardı. Durmuş, onları dinleyen sayıca daha kalabalık topluluk ise, hallerine bakılırsa, bu işi sırf meraktan yapıyordu; iyi giyimli iki genç adam ise (besbelli şehir dışından gelmiş ziyaretçilerdi bunlar) lambanın üstünde yazılı sözlerle açıkça alay ederek birbirini eğlendiriyordu. Kalabalığın iç halkasında dikilen, pejmürde giysili, yamru yumru melon şapka-

lı, çakırkeyif bir adam kollarını kavuşturmuş, yüzünde son derece acılı bir ifade, öylece bakınıyordu. Çok ince, solgun bir yüzü, kartal gagası biçiminde burnu vardı ve ilk Wellington Dükü'ne şaşırtıcı derecede benziyordu.

İlahi devam ederken, Çakırkeyif'in yüzündeki keder ifadesi yitti ve adam sadece koroya katılmakla kalmadı, bir de maestro kendisiymiş gibi kollarını ahenkle havada sallamaya koyuldu.

İlahi bittiğinde, oldukça büyük bir güruh toplanmıştı ve ilahinin sözlerini okuyan İncil yayıcısı şahıs kalabalığın ortasındaki boş alana çıktı. İyi giyimli iki genç adamın görülmemiş uygunsuzluktaki davranışlarından pek alındığı belliydi; çünkü kalabalığı şöyle bir taradıktan sonra, gözleri bu ikilinin üzerinde takılı kaldı ve hemen ardından "inançsızlık" mefhumu üzerine uzun bir söylev çekmeye girişti. Kendi deyimiyle inanmayı "reddeden" kimseleri yerin dibine soktuktan sonra, İncil'e inandıklarını söyledikleri halde cehenneme inanmayan şu yarı inançlılarla alay etmeye başladı. İncil'de cehennem adında sonsuz bir işkence mekânından bahsedildiğini, kutsal kitaptan uzun alıntılar yaparak ispatlamaya çalıştı. Konuşma ilerledikçe heyecanı da arttı ve iki imansızın alaycı kahkahaları, onu daha da sinirlendirdi. Bağıra çağıra lanetler savuran konuşmacının ağzı kelimenin tam anlamıyla köpürüyor, kalabalığın yüzüne tükürükleri saçılıyordu.

"Cehennem vardır!" diye haykırdı. "Şunu iyice kafanıza sokun: 'Günahkârlar cehenneme yollanacaktır? İnanmayan, lanetlenecektir.'"

İki genç adamdan biri, "O halde, sen de cehenneme gidebilirsin, neden olmasın?" diye bağırdı.

Ağzının kenarındaki salyaları ve alnındaki teri mendiliyle silen vaiz, "Bu da nereden çıktı?" diye sordu.

"Nereden mi çıktı; çünkü sen de İncil'e inanmıyorsun."

Nemrut ve diğer İncil yayıcıları güldüler ve o genç adama acıyarak baktılar.

"Ah, sevgili kardeşim" dedi Nemrut. "Senin yanılgın bu. Ben, Tanrı'ya şükrederim ve kitabının her kelimesine inanırım!"

Slyme ve diğer birkaç dini bütün, "Amen!" diye ateşli ateşli haykırdı.

"Ah, hayır, inanmazsın" dedi beriki. "Bunu sana ispatlarım."

"İspatla, o zaman" dedi Nemrut.

"Markos'un XVI. Babı'nın 17. ve 18. Ayetleri'ni yüksek sesle oku" dedi toplantı karıştırıcısı. Tartışmaya daha iyi kulak vermek isteyen kalabalık, ortalara doğru sıkışmaya başlamıştı. Fenerin dibinde duran Pinti, zikredilen ayetleri buldu ve yüksek sesle okudu.

"Şu alametler iman edenlerle beraber gidecektir: Benim ismimle cinler çıkaracaklar; yeni dillerle söyleyecekler; yılanlar tutup kaldıracaklar; öldürücü bir şey içseler onlara hiç zarar etmeyecek; hastalar üzerine ellerini koyacak ve onlar iyi olacaklar."*

"Ne hastaları iyileştirebilirsin, ne yeni dillerle söyleyebilirsin, ne de Tanrı'nın ismiyle cin çıkarabilirsin; ama belki de öldürücü bir şeyler içsen bile zarar görmezsin." Konuşmacı, bu sırada cebinden küçük bir cam şişe çıkardı ve bu şişeyi, irkilerek geri çekilen Pinti'ye doğru uzattı. "Sana en öldürücü zehri getirdim. Bu şişede bir düzine imansızı öldürmeye yetecek kadar striknin var. Haydi, içsene! Eğer hiçbir zarar görmezsen, senin gerçekten iman ettiğini ve iman ettiğin şeyin de gerçek olduğunu anlarız!"

Tartışmayı bu noktada büyük bir ilgiyle dinleyen Çakırkeyif, "Evet, evet!" dedi. "Evet, evet! Doğru söylüyor. Hadi, şişeyi bir dikişte bitir."

Kalabalıktakilerden bazıları gülmeye başladı ve Pinti'yi striknin içmeye davet edenlerin sesleri duyuldu.

* Kitabı Mukaddes, s. 61, Kitabı Mukaddes Şirketi, 1972. (ç.n.)

"Şimdi, izninizle bu ayetlerin ne anlama geldiğini açıklayacağım" dedi Hunter. "Eğer ayetleri dikkatle, bağlamı da göz önüne alarak okursanız..."

"Bana ayetleri açıkla demedim ki" diyerek sözünü kesti beriki. "Ayetleri ben de okuyabilirim. Sen ne söylersen söyle, anlamlarına ilişkin ne düşünürsen düşün, ben orada ne yazdığını iyi biliyorum."

Birkaç kişi, "Evet, evet" diye bağırdı ve kalabalığın dış çeperlerinden, "Neden zehri içmiyorsun?" diyenlerin öfkeli haykırışları duyuldu.

Şişenin sahibi, "İçecek misin, içmeyecek misin?" diye sordu.

"Hayır! Sen beni budala mı sandın?" diye şiddetle kükredi Pinti ve kalabalıktan bir kahkaha tufanı yükseldi.

"Belki de diğer 'iman edenlerden' içmek isteyen biri çıkar" dedi genç adam alaylı alaylı ve dönüp diğer dini bütünlere baktı. Hiç kimse bu daveti kabul etmeye niyetli olmadığından, genç adam üzülerek şişeyi tekrar cebine yerleştirdi.

Strikninin sahibine alaycı bir sesle hitap eden Pinti, "Bence" dedi, "bence sen yurdumuza fitne sokmak için parayla tutulmuş hainlerden birisin."

Aniden halkanın ortasına fırlayıp yüksek sesle konuşmaya başlayan Çakırkeyif, "Benim öğrenmek istediğim şey başka" dedi. "Kabil, karısını nereden buldu?"

Dini bütünlerden Miss Didlum, "Ona cevap verme, Hunter Kardeş" dedi. Bu aslında yersiz bir öğüttü çünkü sorunun cevabını bilmeyen Hunter zaten cevap verecek durumda değildi.

Uzun, siyah cüppe giymiş bir şahıs, yani Papaz Efendi, orgun başında oturan Miss Didlum'a bir şeyler fısıldayınca genç kız çalgısını çalmaya ve "iman edenler" hep bir ağızdan şarkı söylemeye başladı; toplantı düzenini bozanları bastırmak için, "Oh, that will be Glory for me!"* ilahisini avazları çıktığı kadar bağırarak okudular.

* İng.: Ah, bu benim için ne şereftir! (ç.n.)

İlahiden sonra Papaz Efendi, P.S.A. üyelerinden bir işçiyi, eski püskü giysili genç bir "kardeşi" çağırıp "küçük bir konuşma" yapmaya davet etti ve beriki hemen halkanın ortasına çıkıp, şu şekilde konuştu:

"Sevgili dostlarım, bu gece burada, açık havada durmama ve sizler gibi iyi insanlara benim için yapılanları anlatmama izin verdiği için Tanrı'ya şükrediyorum. Ah sevgili dostlarım, bu gece burada durup, bütün günahlarımın İsa'nın kanıyla temizlendiğini, O'nun benim için yaptıklarını, O'nun sizin için yapabileceklerini anlatabildiğim için nasıl da mutluyum. Eğer siz de benim yaptığım gibi yapar ve yolunu kaybetmiş bir günahkâr olduğunuzu kabul ederseniz..."

"Evet! Tek yol bu!" diye haykırdı Nemrut.

"Amen" diye haykırdı bütün inananlar.

"Eğer bu gece tıpkı benim yaptığım gibi O'na sığınırsanız, O'nun benim için yaptıklarını aynen sizin için de yapabileceğini görürsünüz. Ah sevgili dostlarım, menteşelerinden fırlayan bir kapı gibi oradan oraya savrulmaya bir son verin; tövbeyi daha uygun bir zamana ertelemeyin; çünkü bunun için başka bir fırsat bulamayabilirsiniz. O'nun da söylediği gibi, insanın kellesi göz açıp kapayıncaya kadar gider, üstelik buna hiçbir çare bulunamaz. Ah, bütün dualarımızı yönelttiğimiz, şefaatine sığındığımız O'nun aşkına bu gece O'na sığının. Amen."

"Amen" dedi inananlar; sonra uzun cüppeli şahıs, henüz gerçek birer inanan olmayı başaramayanları ve bütün gerçek inananları, az sonra sözlerini okumaya başlayacağı kapanış ilahisine canı gönülden ve "gerçek anlamını anlayarak" katılmaya davet etti.

Çakırkeyif, az önceki gibi koroya şeflik etti ve müziğin son notalarıyla birlikte kalabalık dağıldı.

24

Ruth

Daha önce de belirtildiği gibi, Slyme yeni pansiyonuna taşındı taşınalı akşamlarını çoğunlukla evde geçirmişti; ama son üç haftadır bu alışkanlığı büyük ölçüde değişmişti. Artık neredeyse her gece dışarı çıkıyor, saat ona kadar dönmüyordu. Toplantı geceleri daima üstünü değiştirip pazarlıklarını giyerdi; ama diğer etkinliklere gündelikleriyle katılırdı. Ruth geceleri Slyme'in nereye gittiğini merak ediyordu; ama adam hiçbir zaman bilgi vermeye yanaşmadı, kadın da ona hiç sormadı.

Bu arada Easton, Cricketers'ın düzenli müşterilerinden çoğuyla ahbaplık kurmuş, boş zamanlarının büyük bir bölümünü bira içerek, öyküler anlatarak ya da para futbolu ve halka atmaca oynayarak meyhanede geçirmeye başlamıştı. Parasız günlerinde, Eski Dost ona cumartesiye kadar veresiye veriyordu. Başlangıçta bu meyhaneyi pek beğenmemiş ve buraya sadece Crass'la "yakınlaşmak" için gitmişti; ama bir süre sonra, akşamlarını orada geçirmekten epeyce hoşlanır olmuştu.

[Ruth, bir akşam Slyme'in] Crass'la karşılaştığına tanık oldu; iki adam sanki önceden randevulaşmışlar gibi birlikte yürüyüp gidince, kadın bunun ne anlama geldiğini merak ederek evine döndü.

Bu arada, Crass ve Slyme şehir merkezine doğru yollarına devam ediyordu. Saat altı buçuktu, vitrinler ve so-

kak lambaları pırıl pırıldı ve iki adam, birbirleriyle havadan sudan konuşup oyalanan küçük küçük arkadaş kümelerine rastladı. Bu adamların çoğu işsiz güçsüz esnaflar ya da işçilerdi ve besbelli hiçbirinin eve gitmek için acelesi yoktu. Bazılarının evinde ne ateşi ne de çayı vardı ve onları orada bekleyenlerin çektiği sefaletle bir kez daha karşılaşmamak için mümkün olduğu kadar evden uzak duruyorlardı. Bazıları ise, saat artık çok geç olduğu halde, birilerinden bir yerlerde başlayacak yeni bir iş hakkında bilgi alabilmek umuduyla dışarıda oyalanıyordu.

Bu gruplardan birinin yanından geçerken, Newman ve İhtiyar Jack Linden'ı tanıyıp başlarını sallayarak selam verdiler. Newman, gruptan ayrılarak bizimkilerin yanına geldi ve durmadıkları için onlarla birlikte yürümeye koyuldu.

"Yeni bir şey çıktı mı, Bob?" diye sordu.

"Yok, inan ki elimizde hiçbir şey yok" dedi Crass. "Bence 'Mağara'yı haftaya bitiririz; sonra hepimiz işsiz kalacağız. İşe birkaç marangoz aldık. Havagazı borularının da döşenmesi lazım; ama bu işler de bitti mi, ortada kalacağız."

"Herhalde diğer şirketler hakkında bilgin yoktur, değil mi?"

"Yok, hiçbir şey bilmiyorum dostum. Aramızda kalsın ama, bence onlarda da iş yok; her yerde işler kesat."

"İşten çıkalı beri çalışmadım" dedi Newman, "artık evde rehin verecek eşyamız kalmadı."

Slyme ve Crass, bu sözlere karşılık vermedi. Newman'ın derhal çekip gitmesini diliyorlardı; çünkü onun nereye gittiklerini öğrenmesini hiç istemiyorlardı.

Gelgelelim, Newman onlarla birlikte yürümeyi sürdürdü ve gruba garip bir sessizlik hâkim oldu. Görünüşe göre, adamcağız başka bir şeyler daha söylemek istiyordu ve hem Slyme hem Crass bu şeyin ne olduğunu tahmin edebiliyordu. Bu yüzden, Newman'a cesaret vermemek için ellerinden geldiği kadar hızlı yürüyorlardı. En sonunda, Newman dayanamayıp patladı.

"Ya ben derim ki, ikinizden birinde bana borç olarak verebileceğiniz altı peni var mı, acaba? İş bulur bulmaz borcumu öderim."

"Hiç yok inan ki, dostum" dedi Crass. "Kusura bakma; eğer param olsaydı, sana seve seve ödünç verirdim."

Slyme de yanına para almadığı için şimdi ne kadar üzgün olduğunu söyledi ve bir sonraki sokağın köşesinde, onlardan borç istediği için çok utanan Newman "İyi geceler" dileyerek yanlarından ayrıldı.

Slyme ve Crass aceleyle yollarına devam etti ve az sonra Rushton & Co.'nun bürosuna ulaştılar. Büronun çeşitli duvar kâğıtlarının, havagazı ve elektrikli aydınlatma aksamının, cam boyalarının, kürelerin, cila, boya ve vernik tenekelerinin serginlendiği vitrinleri elektrikle pırıl pırıl aydınlatılmıştı. "Bedavaya fiyat verilir", "Uygun fiyata birinci sınıf işçilik", "Sadece birinci sınıf işçiler çalıştırılır" gibi birkaç çerçeveli tabela da vardı. Vitrinin bir tarafında, siyah kadife kaplı, kalkan biçiminde büyük bir panoda cenazeler için kullanılan pirinç süslemeler asılıydı. Kalkan, "Çağdaş ilkelere uygun cenaze hizmetleri verilir" yazan meşe bir kaidenin üstünde duruyordu.

Crass içeriye girdi ve Slyme dışarıda bekledi. Büronun getir-götürcüsü Mr. Budd, Mr. Rushton'ın bürosunu ön taraftaki dükkândan ayıran perdahlı paravanın karşı köşesinde dikiliyordu. Crass içeriye girdiğinde, yirmi yaşlarında solgun yüzlü, sağlıksız görünüşlü ve ufak tefek bir genç adam olan Budd etrafı kolaçan etti ve sırıtarak berikine usulca hareket etmesi için bir el işareti yaptı. Crass, Budd'ın ne demek istediğini anlayamayarak duraksadı ama getir-götürcü, otuz iki dişini birden göstererek sırıttı ve göz kırpıp parmağıyla Mr. Rushton'ın bürosunu işaret etti. Crass, zavallı sefil Budd'ın artık iyice çıldırdığını ya da çıldırtıldığını düşünerek tereddüt etti; ama beriki, sırıtarak büroyu işaret etmeyi ve onu kendinden tarafa gelmesi için çağırmayı

sürdürdüğünden ötürü bütün cesaretini toplayıp berikinin peşinden gitti ve vitrinin arkasına geçti; Budd'ın işaret ettiği bir paravan çatlağına gözünü uydurunca, Mr. Rushton'ın genç sekreter Miss Wade'i kucaklayıp öptüğünü gördü. Crass bu ikiliyi bir süre seyrettikten sonra, Budd'a Slyme'i de çağırmasını fısıldadı ve Slyme de gelince, sırayla çatlaktan içeriyi dikizlemeye koyuldular.

Yeterince manzara seyredip, vitrinden ayrıldıklarında o kadar coşmuşlardı ki, kıkır kıkır gülmemek için kendilerini güç tutuyorlardı. Budd, duvardaki bir kancaya asılı anahtarı Crass'a verdi. Bunun üzerine, bizim ikili bir süredir yarıda kesilen yolculuklarına kaldıkları yerden devam etti. Ama dükkândan daha on metre bile uzaklaşamamışlardı ki, saçı sakalı ağarmış ihtiyar bir adam yollarını kesti. Bu adam altmış beşinde gösteriyordu ve son derece kılıksızdı. Ceketinin yenleri lime lime olmuş, iplikleri sarkmıştı; dirsek yerleri ise elek gibiydi. Delik deşik, topuğu kırık çizmelerine pençe üstüne pençe vurulmuştu ve pantolonunun diz ve paçalarının durumu ceketininkinden parlak değildi. Bu adam, jaluzi imalatçısı ve tamircisi Latham'dı. Oğluyla birlikte güya kendi işlerini kurmuşlardı ama çoğu zaman ticaret yaparlardı; aslında, Rushton & Co. gibi şirketler için evde parça başına çalışırlardı demek daha doğru olurdu.

Latham, yaklaşık kırk yıldır çalışarak, hep çalışarak, daima çalışarak, kendi deyimiyle "kendi işini yapıyordu" ve oğlu da çalışacak yaşa geldiğinden beri babasına yardım ediyordu; onlara iş veren, çok az para verip çok fazla çalıştıran patronlarının kârına kâr katma işine büyük bir yüce gönüllülükle kendilerini adamışlardı. İş peşinde koşmak ve başkalarının menfaati için çalışmakla o kadar meşguldüler ki, ancak kıt kanaat geçinebildiklerini pek fark etmezlerdi ve şimdi, kırk yıllık zorlu çalışmalardan sonra, beş parasız ihtiyar adamın üzerinde, sokağa atılsa kimsenin yüzüne bakmayacağı giysiler vardı.

"Rushton içeride mi?" diye sordu Latham.

Hemen oradan uzaklaşmaya çalışan Crass, "Evet, galiba" dedi ama ihtiyar adam onu yakalamıştı bir kere.

"Bize, 'Mağara'nın jaluzileri hususunda haber vereceğini söylediydi. Ona bir ay önce fiyat verdik. Aslında iki kez fiyat verdik; çünkü ilk fiyatı çok pahalı buldu. Ondan takım başına, ıvır zıvırla birlikte beş şilin altı peni istemiştim üstelik! Bitince yepyeni olacaklardı; al, hemen eve tak! İki kat boya sürülecekti, yeni bantlar ve kayışlar takılacaktı. Şimdi bu fiyat çok sayılmaz, değil mi ama?"

"Hayır" dedi yürümeyi sürdüren Crass, "gayet ucuz!"

"Ama çok pahalı olduğunu söyledi" diyerek konuşmasına devam etti Latham. "Dedi ki, daha ucuza yapamaz mıymışız! Daha ucuza yaparsam, nasıl geçinebilirim?"

Crass ve Slyme'in arasında konuşarak yürüyen ihtiyarın heyecanı gitgide artıyordu.

"Ama ağzımızı açıp itiraz bile edemedik; bu yüzden oğlum takımını beş bob'a yapabileceğimizi söyledi. Rushton da bize haber verecekti; ama o günden beri ses seda çıkmadı. Bu yüzden, bu gece gelip bir görüşsem iyi olur mu acaba, dedim."

Adama küçümseyerek bakan ve adımlarını sıklaştıran Slyme, "Onu büroda bulabilirsin" dedi. "İyi geceler."

Geriye dönen ihtiyar, "Beş kuruş bile inersem, kör olayım!" diye haykırdı. "Benim de geçinmem gerek; oğlumun, karısına ve çocuklarına bakması gerek. Biz üç kuruşa çalışamayız!"

En sonunda adamdan kurtulduğuna sevinen Crass, "Elbette" dedi, "iyi geceler ve iyi şanslar."

Duyulmayacak kadar uzaklaşır uzaklaşmaz, ikisi de ihtiyar adamın öfkesine kahkahalarla gülmeye başladı.

"Kafası amma da bozulmuş" dedi Slyme ve tekrar güldüler.

Şimdi anayoldan ayrılmış ve kötü aydınlatılmış, tekinsiz görünen ara sokaklarda ilerlemeye başlamışlardı. En sonunda dar bir aralığa girdiler ve böylece yolculuk-

larının bitiş noktasına da ulaşmış oldular. Bu ara sokağın bir tarafı bir sıra küçük evceğizle doluydu; karşı tarafta ise hangar, ahır gibi türlü çeşit bina vardı; binaların arkasında geniş bir çorak arazi olduğu görülebiliyordu; burada, günbatımında göze pek tuhaf gelen çok sayıda boş at arabası ya da römork şaftları ya toprağa dayanmış ya da havaya çevrilmiş vaziyette park edilmişti. Bu arabaların arasından dikkatle geçtiler ve araziyi kaplayan çamura, yağmur gölcüklerine, her tarafa atılmış çerçöpe mümkün olduğu kadar basmamaya çalışarak ilerlediler ve en sonunda, asma kilitli büyük bir kapının önüne çıktılar. Kilidi anahtarıyla açan Crass kapıyı ardına kadar itti ve kendilerini yarı karanlıkta pek acayip biçimler alıp güç tanınacak hale gelen inşaat ve makine malzemeleri, merdivenler, kocaman tezgâhlar, ahşap kirişler ve kontrplaklar, çeşitli biçimlerdeki el arabaları, kum ve inşaat harcı çuvallarıyla sayısız başka malzemenin yığıldığı büyük bir avluda buldular. Avluda kafesli sandıklar ve ambalaj kasaları, upuzun sac oluklar ve yağmur boruları, eski kapı pervazları ve tadilat yapılan evlerden sökülüp getirilen başka ahşap malzemeler de vardı. Bütün bu malların tepesinde kasvetli, tekinsiz ve biçimsiz bir kütle, yani Rushton & Co.'nun atölyesini oluşturan bina ve barakalar yükseliyordu.

Crass bir kibrit yaktı ve öne eğilen Slyme kapılardan birinin yanındaki küçük bir kovuktan bir anahtar çıkarıp o kapıyı açtı; sonra ikisi birden içeriye girdi. Crass bir kibrit daha yaktı ve duvara tutturulmuş teneke gaz lambasının fitilini tutuşturdu. Burası, boyahaneydi. Bir uçta mazgalsız bir ocak vardı; ama bakraçlarla kovaları genellikle çalı çırpıyla yakılan ateşin üstüne asmak için, kararmış bacaya demir bir çubuk enlemesine çakılmıştı. Bir zamanlar kireçle badanalanan ama şimdi fırçalarını duvara sürterek temizleyen işçiler sayesinde rengarenk olan duvarlara, tepeleme boya tenekeleriyle dolu raflar monte edilmişti. Pencerenin önünde, üstü, kirli boya kutuları, boya ya da inşaat harcı karıştırmak için

kullanılan seramik kaplarla dolu uzun bir sıra duruyordu. Bu karıştırma araçlarının kenarları, kurumuş boyayla kaskatı kesilmişti. Taş zemine rasgele konmuş, bir sürü boş veya bayatlamış boyayla dolu kirli kova vardı ve boyahanenin bir köşesindeki bir nevi alçak platformun üstünde, musluklu ve üstünde "Kaynamış Yağ", "Terebentin", "Ketentohumu Yağı" ve "Terebentin Muadili" yazılı etiketler bulunan dört yuvarlak tank duruyordu. Duvarların alt kısımları, rutubet yüzünden renk değiştirmişti. Hava soğuk ve nemliydi; içerisi, zehirli maddelerin iç bulandırıcı kokuları yüzünden nefes alınacak gibi değildi.

İşte burası, Çırak Bert'in dışarıda yapacak başka bir işi olmadığında kovaları ve bakraçları temizleyerek zamanının büyük bölümünü geçirdiği yerdi.

Boyahanenin ortasında, ikili bir gaz lambasının altında başka bir sıra ya da masa vardı ve üzeri, diğer yerler gibi, kurumuş boya kalıntılarıyla kaplıydı; dibinde ise "Mağara"nın jaluzilerinden bir kısmının kurusun diye asıldığı iki stand duruyordu. Slyme ve Crass, boş zamanlarında jaluzileri parça başına ücretle boyuyordu. Geriye kalanlar ya duvarlara yaslanmış ya da masanın üstüne istiflenmişti.

Crass, ikili lambayı yakarken soğuktan ürperdi. "Ben boyayı hazırlarken" dedi, "sen de ateş yaksana, Alf."

Slyme dışarıya çıktı ve biraz sonra, kolları kurumuş odunla dolu olarak geri döndü. Odunları kırıp ocağa attı; sonra boş bir boya kovasını alıp içine büyük tanktan biraz terebentin doldurdu. Terebentini odunun üstüne boşalttıktan sonra, karıştırma sırasının üstündeki kutulardan birinde kullanma tarihi geçmiş biraz boya buldu ve bunu da odunlara ekledi. Çok geçmeden, ocak gürül gürül yanmaya başladı.

Bu arada, Crass boyayla fırçaları hazırlamış ve kuruyan jaluzileri askıdan indirmişti. Sonra iki adam, jaluzileri boyamaya girişti; aceleyle çalışıyor, biten parçaları kurutma askısının tellerine asıyorlardı. Çalışırken birbir-

lerine akıllarına ne gelirse söylüyorlardı; Nemrut ya da Rushton'ın kulak misafiri olmasından korktukları yoktu. Bu iş için parça başına ücret aldıklarından, sessiz ya da gevezelik ederek çalışmalarının önemi yoktu. İhtiyar Latham'ın hayal kırıklığına ilişkin demediklerini bırakmadılar ve adamcağız kendilerini şimdi jaluzileri boyarken görebilseydi, yüzünün ne hale geleceği hakkında bir sürü fikir yürüttüler. Sonra, Rushton & Co. çalışanlarını çekiştirmeye koyuldular ve eğer yanlarında tarafsız bir dinleyici olsaydı, bu kadar laftan sonra Crass ve Slyme ile aynı sonuca varmak zorunda kalırdı: Bu şirketteki tek aklı başında kişiler, Crass ve Slyme'di. Diğer herkesin ya geçmişi şaibeliydi ya da karakteri bozuktu. Mesela Barrington denen o herif vardı ya, öyle birinin işçilik etmesinden daha saçma ne olabilirdi, Tanrı aşkına? Onu tanıyan ya da memleketinin neresi olduğunu bilen kimse yoktu; herkes onun züppenin teki olduğu kanısındaydı. Daha önce hayatını kazanmak için çalışmak zorunda kalmadığı belliydi. Akla en yatkın açıklama, adamın bir suç işleyip evlatlıktan reddedilmiş olmasıydı; belki zimmetine para geçirmiş, çek sahtekârlığı yapmış ya da benzeri bir dalavere çevirmişti. Sonra bir Sawkins vardı ki, o zaten adam bile sayılmazdı. Herifçioğlunun her gece Pinti'nin evine uğrayıp o gün işte olup bitenleri en ince ayrıntısına kadar anlattığını bilmeyen yoktu. Marangoz ustabaşısı Payne'e gelince, o adam salağın önde gideniydi; ama Rushton & Co.'dan kovulup başka bir şirkette çalışmak zorunda kalınca elbette aklı başına gelecekti. Herif mesleğini doğru düzgün icra edemiyordu; daha üstlerini memnun edecek bir tabut yapmayı bile becerememişti. Ya o aşağılık Owen reziline ne demeliydi; herif tam anlamıyla numunelikti! Owen ateistti, ne Tanrı'ya ne Şeytan'a inanıyordu; imansız! Eğer bu sosyalistler işbaşına gelselerdi, halimiz duman olurdu doğrusu; kimsenin fazla mesai yapmasına bile izin vermezdi bu kitapsızlar.

Crass ve Slyme, bu minvalde konuşa konuşa saati on edene kadar çalıştı ve sonra ateşi su dökerek söndürüp

lambayı kapattılar ve boyahaneyle avlu kapısını kilitlediler; evlerine giderken avlu kapısının anahtarını Rushton'ın bürosundaki posta kutusunun içine bıraktılar.

Üç haftadır, neredeyse her akşam jaluzileri boyuyorlardı.

Cumartesi geldiğinde, "Mağara"da çalışan işçiler henüz kimsenin işten kovulmadığını görüp bir kez daha şaşırdı ve bunun nedeni konusunda görüş ayrılığına düştü; kimileri Nemrut'un herkesi tadilat bitene kadar tutmaya kararlı olduğunu, böylece işi en kısa sürede bitireceğini öne sürerken, diğerleri şirketin büyük bir iş daha aldığına dair birkaç gündür etrafta dolaşan dedikoduların doğru olduğunu savunuyordu. Mr. Sweater yeni bir ev almış, Rushton da o evi halletmek zorundaymış ve "Mağara" biter bitmez o diğer işe başlanacakmış, bu yüzden kimseyi işten atamıyorlarmış. Hiçbir şey bilmeyen Crass ihtiyatlı bir sessizlik içindeydi; bu dedikodu hakkında yorum yapmaması ise, onun gerçek olduğuna inanılmasına yol açıyordu. Bu dedikodunun tek dayanağı, Rushton ve Pinti'nin "Mağara" civarındaki başka bir büyük ve boş evin bahçe kapısından içerisini gözlerken görülmesiydi. Bu kadar önemsiz bir dayanak noktasına rağmen dedikodu büyümüş, her geçen gün ayrıntı ve önem açısından zenginleşmişti. Daha o sabah kahvaltı sırasında, Kovanın Üstünde Oturan Adam son derece güvenilir bir kaynaktan Mr. Sweater'ın kendi adını taşıyan şirketteki hissesini sattığını, inzivaya çekileceğini ve "Mağara"nın yanındaki o büyük malikâneyi satın almaya niyetlendiğini duyduğunu anlatmıştı. Başka biri (yeni gelen işçilerden biri) meyhanede otururken Rushton'ın Sweater'ın kızlarından biriyle evlenmek üzere olduğunu ve Sweater'ın genç çifte düğün hediyesi olarak başlarını sokacakları bir ev vermeye niyetlendiğini duyduğunu söyledi; ama Rushton'ın zaten evli ve dört çocuk babası olduğu gerçeğinin karşısında, bu dedikodu fazla tutmadı ve büyük bir üzüntüyle kulak ardı edildi. Nedeni ne olursa olsun, henüz kimsenin işine son ve-

rilmediği gerçeği sabitti ve haftalıklarını alma saati gelince büroya doğru yola koyulduklarında moralleri yerindeydi.

O akşam hava güzel olduğundan Slyme her zamanki gibi açık hava toplantısına gitti; alışverişe gitmek için Ruth'a söz veren Easton ise, çayını içer içmez Cricketers'a koşma alışkanlığını bozdu. Beşiğinde uyuyan bebeği evde tek başına bırakan karı koca, birlikte dışarı çıktı.

Alışveriş bittiğinde, yükleri epeyce ağırdı. Easton'ın elinde patates, birkaç çeşit sebze daha ve etle dolu bir hasır sepet vardı ve bakkaldan alınanları taşımak Ruth'a düşmüştü. Eve dönerken Cricketers'ın önünden geçmeleri gerekiyordu ve yolun tam o kısmına geldiklerinde, kendileri gibi alışverişe çıkan Mr. ve Mrs. Crass'la karşılaştılar. Crass çifti, Easton'lara birlikte bir şeyler içmeleri için çok ısrar etti. Ruth meyhaneye gitmek istemiyordu; ama Easton'ın onun itirazlarına sinirlendiğini fark edince boyun eğmek zorunda kaldı. Crass yeni bir palto giymiş ve yeni bir şapka takmıştı, ayrıca üstünde gri pantolon, sarı çizmeler ve parlak mavi kravatlı bir takma yakalık vardı. Kırk yaşlarında, şişman, kaba saba ama genç görünüşlü olan karısı, koyu kırmızı bir "otomobil" kostümü giymiş ve kıyafetine uygun şapka takmıştı. Yoksulluk vergisini ödemek için en iyi giysilerini rehinciye veren Ruth ve Easton, onların yanında kendilerini çok kaba ve kötü giyimli hissetti.

İçeriye girdiklerinde ilk içkileri Crass ısmarladı. Kendisine ve Easton'a birer Old Six, Mrs. Easton'a yarım pint bira ve Mrs. Crass'a üç penilik cin.

Kafası Dumanlı Biçare de oradaydı; meyhaneden atıldığı günden beri her gün gidip gelip Eski Dost'tan yaptığı kabalıktan dolayı özür dileyen ve sonunda düzenli müşterilerden biri olmayı başaran Çakırkeyif'le yaptığı halka atmaca maçını yeni bitirmişti. Philpot ortada yoktu. Eski Dost, Philpot'un o gün öğleden sonra uğradığını ama beş gibi ayrıldığını ve bir daha geri dön-

mediğini söyledi. O akşamın ilerleyen saatlerinde tekrar damlamasına ise kesin gözüyle bakılıyordu.

Meyhane, eski günlerdeki kadar kalabalık görünmüyordu ama yine de içeride epeyce insan vardı; çünkü şehrin en popüler mekânlarından biriydi. Son günlerde yakınlardaki iki meyhanenin kapanması da Cricketers'ın müşteri sayısını artırmıştı. Meyhanenin bütün bölmeleri doluydu. Açık bardaki bazı yerlere kadınlar oturmuştu; kadınlardan kimi gençti ve kocasının eşliğinde oraya gelmişti, bazıları ise yaşlıydı ve görünüşe göre şimdiden küp gibi sarhoştu. Açık barın bir köşesinde, bir grup delikanlıyla birlikte bira ve cin içen üç genç kız, mahalledeki çamaşırhanede çalışıyordu. İki tane uzun boylu, şişman, çingeneye benzeyen kadın vardı; bunlar, ayaklarının dibine bıraktıkları sepetlerdeki krizantemlere ve Michaelmas papatyalarına bakılırsa, çiçekçi kadınlardı. Ayrıca, otuz beşinde gösteren, son derece basit görünüşlü ve kötü giysili iki kadın daha vardı ki, bunlar her cumartesi buraya uğrar, içki paralarını ödeyen her erkekle birlikte içerdi. Bu iki kadının hiç sesi çıkmazdı; hareketlerinde de göze batacak bir şey yoktu. Oraya sadece acılarını artırmak için geldiklerinin farkında gibiydiler ve hareketlerine utanç ve alçakgönüllülük hâkimdi.

Meyhane müşterilerinin çoğu ayakta duruyordu. Yerlere, bardaklarını doğru düzgün tutamayacak kadar sarhoş olanların döktüğü biraları emmesi için talaş dökülmüştü. İçerinin havası bira ve viski kokusu, sigara dumanı yüzünden nefes alınacak gibi değildi ve hemen herkes aynı anda konuştuğu için kulakları sağır edecek bir gürüldü vardı; konuşmacıların sesleri "The Gardens of Your Heart"ı* çalan müzik kutusunun ezgileriyle çarpışıyor, bu da kargaşayı artırıyordu. Bir köşede toplanmış bir grup erkek, içlerinden birinin anlattığı açık sa-

* İng.: Yüreğinin Bahçeleri. (ç.n.)

çık öykünün ayrıntılarını kahkahalar atarak dinliyordu. Birkaç sabırsız müşteri boş bardaklarının ya da maşrapalarının altını öfkeyle tezgâha vuruyor, yeni bira siparişlerini bağıra çağıra veriyordu. Herkes yeminler, küfürler ve açık saçık laflarla odayı çınlatıyor; kadınlar da bu konuda erkeklerden geri kalmıyordu. Para şıngırtıları, yazarkasanın çınlamaları, yıkanan bardak ve maşrapaların takırtıları, barmen, Eski Dost ve ipek bluzu, havagazı lambasının ışığında pırıl pırıl parlayan mücevherli saçları, kulakları, boynu ve parmaklarıyla şıkır şıkır bar sahibesi üçlüsünün büyük bir maharetle sürekli açıp kapattığı bira fıçısının musluklarından bardaklara boşaltılan içkinin çıkardığı fokurtu bütün sesleri bastırıyordu.

Bu manzara Ruth için o kadar yeniydi ve gözüne o kadar garip görünmüştü ki, kadın şaşkınlıktan başının döndüğünü hissetti. Evlenmeden önce ağzına içki sürmemişti ama daha sonraları, pazar günü evde birlikte yemek yemelerinin şerefine Easton'ın hatırını kırmayıp bir bardak bira içtiği olmuştu; ama genellikle Easton dışarı çıkar ve birayı sürahiyle eve getirirdi. Bir iki keresinde, mahallelerindeki ruhsatsız içki satıcısından bira almışlığı vardı; ama hiçbir zaman içki içmek için meyhaneye gitmemişti. Kafası o kadar karışmış, o kadar rahatsız olmuştu ki, Mrs. Crass'ın sürekli konuşup kendilerinin de oturduğu North Sokağı'ndaki diğer komşular ve Mr. Crass hakkında anlatıp durduğu, bir türlü sonu gelmeyen dedikodularını ne işitiyor, ne kadının neden bahsettiğini anlayabiliyordu. Mrs. Crass, Ruth'u iki kiracısından biri olan ve o gece gelmesine kesin gözüyle bakılan Mr. Partaker'la tanıştırmaya da söz vermişti; adam onların evinde üç yılı aşkın bir süredir oturuyordu ve oradan ayrılmaya hiç niyeti yoktu. Aslında, Mr. Partaker daha eski evlerinden kiracılarıydı ve North Sokağı'na taşındıklarında onlarla birlikte gelmişti, hem de işyeri yeni eve oldukça uzak kaldığı halde. Mrs. Crass benzer konularda konuşup duruyordu ve kadının anlat-

tıklarını Ruth bir rüyadaymış gibi dinliyor, arada sırada "Evet" ya da "Hayır"dan ibaret üstünkörü karşılıklar verebiliyordu.

Bu arada Crass ve hasır sepetini Ruth'un yanına bırakan Easton, Çakırkeyif ve Kafası Dumanlı Biçare'yle birlikte kancaya halka atmaca oynamak için anlaşmıştı; kaybedenler iki kadın da dahil olmak üzere herkese içki ısmarlayacaktı. Crass ve Çakırkeyif, takımları oluşturmak için yazı tura attı. İlk olarak seçme hakkını kazanan Crass, takım arkadaşı olarak Kafası Dumanlı Biçare'yi tercih etti ve oyun başladı. Oyunun sonu daha başından belliydi; Çakırkeyif ikilisi rakip takıma hiç mi hiç denk değildi. Sonuç olarak, Easton ve takım arkadaşının içki ısmarlaması gerekti. Dört erkek birer pint bira ısmarladı ve Mrs. Crass bir üç penilik cin daha istedi. Ruth daha fazla içmek istemediğini söyleyerek itiraz etti; ama diğerleri kendisiyle alay edince ve hem Kafası Dumanlı Biçare hem Çakırkeyif, kadının içmek istememesini kişisel bir hakaret olarak algılayınca, kendisine bir yarım pint daha ısmarlanmasına razı oldu ve içkisinin tamamını içmek zorunda kaldı; çünkü diğerlerinin gözlerini üstünden ayırmayacağından, içip içmediğini kontrol edeceklerinden emindi.

Çakırkeyif bir rövanş maçı yapmalarını teklif etti. Rakip takımdan intikamını almak istiyordu. Son günlerde idmansız kaldığını ve az önceki oyunun ancak sonunda elinin açıldığını söyledi. Crass ve takım arkadaşı bu teklife dünden razıydı ve Ruth'un daha fazla gecikmeden eve dönmelerini usulca rica etmesine rağmen, Easton da oyuna katılmakta ısrar etti.

Her zamankinden daha dikkatli oynamalarına ve Kafası Dumanlı Biçare'nin şimdi körkütük sarhoş olmasına rağmen bir kez daha yenildiler ve içki ısmarlamak zorunda kaldılar. Erkekler, önceki gibi birer pint istedi. Görünüşe göre, henüz içkiden hiç etkilenmeyen Mrs. Crass üç penilik bir cin daha ısmarladı ve Easton'ın iç-

kileri biter bitmez eve döneceklerine söz vermesi karşılığında Ruth da bir bardak daha içmeye razı oldu. Easton söz vermişti ama sözüne sadık kalmadı ve diğer üçüyle birlikte dörtlü para futbolu oynamaya girişti; takımlar ve bahis, kancaya halka atmaca oyunundaki gibi kararlaştırılmıştı.

İçki, Ruth'u çarpmaya başlamıştı; kadın kendini sersemlemiş ve şaşkın hissediyordu. Mrs. Crass'a her karşılık vermek zorunda kalışında, sözcükleri telaffuz etmekte çok zorlanıyordu ve pek de akıllıca karşılıklar veremediğinin farkındaydı. Mrs. Crass, bu sırada meyhaneye çıkagelen son derece ilgi çekici Mr. Partaker'la kendisini tanıştırdığında, bu muhteşem beyefendinin Mrs. Crass'la birlikte birer tane daha içmeleri yönündeki teklifini kavrayacak kadar bile aklı başında değildi ve bu yüzden teklifi geri çeviremedi.

Çok geçmeden, içini bir çeşit dehşet duygusu kapladı ve eğer Easton şimdiki oyununu bitirdikten sonra eve dönmeye razı olmazsa, meyhaneden tek başına ayrılmaya karar verdi.

Bu arada, para futbolu oyunu bütün hızıyla devam ediyordu ve masanın etrafında kümelenen erkek müşterilerin çoğu, oyuncuları yapılan vuruşların başarısına göre alkışlıyor ya da yuhalıyordu. Crass bu oyunda pek o kadar becerikli olmadığı ve Kafası Dumanlı Biçare, iyi oyunculuğuna rağmen takım arkadaşının beceriksizliğini kapatamadığı için, Çakırkeyif'in ağzı kulaklarına varıyordu. Oyunun sonuna yaklaşıldığında rakip takımın yenileceği gün gibi ortadaydı; Çakırkeyif'in mutluluğuna diyecek yoktu ve rakiplerine meydan okuyup ya bahsi ikiye katlamalarını ya da oyunu bırakmalarını teklif etti; bu cömert bir teklifti ama rakipleri mertçe davranıp teklifi geri çevirmeyi yeğledi; çok geçmeden durumlarının umutsuz olduğunu fark edip yenilgiyi kabullendiler ve bahis borçlarını ödemeye hazırlandılar.

Crass içkileri ısmarladı ve Kafası Dumanlı Biçare hesabın yarısını ödedi: erkeklere birer bira, kadınlara da

eski içkilerinden birer bardak. Ne var ki, iş yoğunluğundan kafası karıştığı için, Eski Dost, üç penilik cinden iki bardak getirmişti. Ruth'un bir yudum içecek hali dahi yoktu ama cinini geri gönderip barmenin başını ağrıtmak istemedi; hem dostları ona sert bir içkinin bira sarhoşluğuna ilaç gibi geleceği konusunda güvence vermişti. Yine de hiçbir şey içmek istemediğinden bardağındaki içkiden kurtulmak istedi. Becerebilseydi, bardağındakini yere boşaltmaktan çok memnun olacaktı; ama Mrs. Crass'ın ya da başka birinin ne yaptığını görmesinden ve bu yüzden olay çıkmasından korkuyordu. Küçücük bardaktaki cin ve su karışımını içmek, koca bir bardak birayı yuvarlamaktan daha kolay göründü gözüne; şimdi biranın düşüncesi bile Ruth'u hasta ediyordu çünkü. Easton'ın uzattığı bardağı alıp bir dikişte bitirdi ve ürpererek boş bardağı kocasına uzattıktan sonra ayağa kalktı.

"Benimle geliyor musun? Geleceğine söz vermiştin" dedi.

"Tamam, şimdi geliyorum" diye karşılık verdi Easton. "Daha vakit çok, saat dokuz bile olmadı."

"Saatin ne önemi var ki şimdi; zaten çok geç kaldık. Bebeği evde tek başına bıraktığımızı biliyorsun. Diğer oyun biter bitmez kalkacağımıza söz vermiştin."

"Tamam, tamam" dedi Easton, sabırsızlanarak. "Biraz bekle, hele şunun sonunu göreyim, sonra kalkarız."

"Şu" diye bahsettiği, para futbolu masasına on bir kibrit çöpü dizen Crass'ın ortaya attığı son derece ilginç bir soruydu. Soru, masadaki on bir çöpten birini bile masadan kaldırmadan nasıl dokuz yapılacağıydı. Bardaki hemen hemen her erkek, para futbolu masasının etrafına toplanmıştı; kaşlarını çatan bazıları sarhoşluktan hiç işlemeyen kafalarını zorlayarak çözümü bulmaya çalışırken, diğerleri doğru cevabın açıklanmasını bekliyordu. Easton da merakla kalabalığa karıştı ve en sonunda, kimsenin cevabı bulamadığını gören Crass,

çöpleri NINE* kelimesini oluşturacak şekilde dizerek çözümü gösterdi. Hepsi de bu çözümü çok beğendi; gerçekten akıllıca ve kurnazca olduğunu söylediler. Bu oyun, Çakırkeyif ve Kafası Dumanlı Biçare'nin aklına en az bunun kadar iyi birkaç tane numarayı getirmişti; hemen numaralarını sergilemeye koyuldular ve sonra, son birkaç dakikanın zihinsel stresini üzerlerinden atmak isteyen erkekler kendilerine birer pint daha bira ısmarladılar.

Easton hiç kibrit çöpü oyunu bilmiyordu ama Ruth yanına gelip koluna dokunana kadar, para futbolu masasında sergilenenleri merakla seyretmişti.

"Gelmiyor musun?"

"Biraz beklesen ölür müsün?" diye bağırdı Easton, kabalaşarak. "Acelen ne ki?"

"Burada daha fazla kalmak istemiyorum" dedi Ruth, isterikleşerek. "O numarayı seyrettikten sonra hemen gideceğimizi söylemiştin. Eğer sen gelmiyorsan, ben eve tek başıma giderim. Burada daha fazla kalmak istemiyorum."

Karısını şiddetle iten Easton, "Çok istiyorsan hemen git!" diye bağırdı. "Burada canım ne kadar isterse, o kadar kalırım. Eğer hoşuna gitmiyorsa, başının çaresine bak."

Ruth sendeledi, deminki itişten dolayı neredeyse yere yuvarlanacaktı; ama Easton tekrar masaya dönüp altı çöpün Roma rakamlarıyla on ikiyi oluşturacak şekilde nasıl dizildiğini gösteren ve bu rakamın bine eşit olduğunu ispatlayabileceğini iddia eden Çakırkeyif'i seyretmeye koyuldu.

Ruth biraz daha bekledi ama Easton kendisiyle hiç ilgilenmeyince, hasır sepeti ve diğer torbaları aldı, muhteşem Partaker'la koyu bir sohbete dalan Mrs. Crass'la vedalaşmadan masadan ayrıldı ve meyhanenin kapısını

* İng.: Dokuz. (ç.n.)

güçlükle açtıktan sonra sokağa çıktı. Meyhanenin leş kokulu havasından sonra, soğuk gecenin havası Ruth'a son derece canlandırıcı ve hoş gelmişti; ama çok geçmeden tekrar başı dönmeye, midesi bulanmaya başladı, üstelik doğru düzgün yürüyemediğinin de farkındaydı ve yanından geçtiği insanların ona tuhaf tuhaf baktığını sanıyordu. Torbalar ona taşınamayacak kadar ağır ve biçimsiz gelmeye başlamıştı; hasır sepet sanki kurşun yüklüydü.

Normal koşullarda, on dakikalık yürüyüşle evine ulaşabilirdi; ama North Sokağı'nın köşesinden geçen tramvaylardan birine binmeye karar verdi. Bu niyetle, torbalarını tramvay durağının kaldırımına koydu ve sokağın köşesindeki demir parmaklığa tutunarak bekledi; etrafında, kendisi gibi tramvayın gelmesini bekleyen küçük bir grup insan vardı. Tıka basa yolcu dolu iki tramvay o durakta durmadan geçti; cumartesi geceleri hep böyle olurdu zaten. Üçüncü tramvay durdu ve birkaç kişi indi; sonra, durakta bekleyenler boşalan yerleri kapmak için şiddetli bir mücadeleye girişti. Erkekler ve kadınlar birbirlerini itiyor, çekiyor, yumruklarını ve dirseklerini diğerlerinin böğürlerine ve yüzlerine indiriyordu; gören de dövüştüklerini sanırdı. Bu kargaşada yere düşmesine ramak kalan Ruth hemen bir köşeye itilmiş ve kapasitesi kadar yolcuyla dolan tramvay duraktan hareket etmişti. Sonraki tramvayı bekledi ama az önceki sahne bir kez daha tekrarlandı ve eğer durakta bu kadar beklemeseydi çoktan eve ulaşmış olacağını fark eden Ruth yürüyerek gitmeye karar verdi. Torbaları ona her zamankinden de ağır geliyordu ve çok geçmeden boş bir evin önünde yükünü tekrar kaldırıma bırakmak zorunda kaldı.

Kendini çok hasta ve yorgun hissettiği için parmaklıklara yaslandı. Etrafındaki her şey, sokak, evler ve trafik dahil olmak üzere her şey belli belirsiz, karanlık ve gerçekdışı görünüyordu. Yanından geçen birkaç kişi şüpheyle ona baktı; ama Ruth, onların sorgulayıcı bakışlarını fark edemeyecek durumdaydı.

O akşam Slyme, her zamanki gibi Parlayan Işık Şapeli misyonerlerinin düzenlediği açık hava toplantısına katılmıştı. Hava güzel olduğu için toplantıları çok başarılı geçmiş, Hunter, Rushton, Sweater, Didlum ve Ruth'un eski hanımı Mrs. Starvem'in de aralarında bulunduğu dini bütün kişiler toplantıların gidişatını bozmaya yeltenecek imansızlarla, satılmış vatan hainleriyle ya da sarhoş dalgacılarla daha iyi mücadele etmek için güçlerini birleştirmişti; üstelik, (belki de içlerindeki gerçek imanın ne kadar büyük olduğunu dosta düşmana göstermek üzere) bir polis memurunun huzurunda toplanmışlardı; amaçları, "Karanlığın Güçleri" adını verdikleri bir kötülükten korunmaktı. İnsan, eğer bu kişiler gerçekten iman etmişlerse, bu dünyayı koruduğuna inandıklarını iddia ettikleri "Işığın Güçleri"nin esirgeyiciliğine sığınmak yerine, toplantı düzenini sağlamak için neden "dünyevi" bir polis memuruna başvurduklarını düşünmeden edemiyor. Üstelik, bu geceki toplantıda hazır bulunan yegâne imansızların toplantının düzenleyicileri olduğu gözlerden kaçmamıştı; ama bu kadarı şapel cemaatinin çoğu mensubu için geçerli olduğundan, varlıklarına müsamaha edilmiş ve imansızlar kardeşliği bozulmamıştı.

Toplantıdan sonra eve doğru yola koyulan Slyme'in Cricketers'ın önünden geçmesi gerekiyordu ve adam, oradan geçerken Easton'ın içeride olup olmadığını merak etti ama içinden girip bir bakmak gelmedi; çünkü birilerinin kendisini görmesinden ve meyhaneye içki içmek için girdiğini sanmasından korkuyordu. Meyhanenin tam karşısına geldiğinde, adamın biri kapıyı açıp içeriye girdi ve bu sayede Slyme içeriye şöyle bir göz atıp Easton ve Crass'ın hiç tanımadığı bir grup yabancıyla birlikte kahkahalarla güldüğünü ve içki içtiğini görebildi.

Slyme hızla oradan uzaklaştı; hava çok soğuk olduğu için bir an önce eve ulaşmak istiyordu. Durağa yaklaştığında uzaktan bir tramvayın yaklaştığını gördü ve bekleyip tramvaya binmeye karar verdi. Ama tramvayda sa-

dece bir iki kişilik yer vardı ve bunlardan birini kapmak için canla başla çabalamasına rağmen başarılı olamadı; biraz tereddüt ettikten sonra, diğer tramvayı beklemektense yürüyerek eve daha çabuk ulaşacağına karar verdi. Bunun üzerine tekrar yola koyuldu; ama daha oradan fazla uzaklaşmamıştı ki, yolun karşı tarafında, boş bir evin önündeki kaldırımda toplanmış küçük bir kalabalıkla karşılaştı ve eve gitmek için acele etmesine rağmen karşıya geçip, ne olup bittiğine bakmadan edemedi. Yaklaşık yirmi kişi oraya toplanmıştı ve kalabalığın merkezinde, parmaklıkların hemen dibinde, Slyme'in göremediği ama seslerini duyabildiği üç dört kadın bulunuyordu.

Kalabalığın dış çeperinde kalan bir adama, "Ne olmuş?" diye sordu.

"Aman, yok bir şey" dedi beriki. "Genç bir kadın baygınlık geçirdi; kadın ya hasta ya da öyle bir şey. Esasında, içkiyi fazla kaçırmış da olabilir."

Başka bir adam, "Eli yüzü düzgün bir parça" dedi.

Kalabalıktaki birkaç delikanlı genç kadın hakkında imalı yorumlar yaparak eğleniyor ve yapmacık acıma sözleriyle oraya toplananları neşelendiriyordu.

Slyme'in sorusuna cevap veren adam, "Hanımı tanıyan kimse yok mu?" diye sordu.

Kalabalığın arasından bir kadın, "Yok" dedi. "Üstelik nerede oturduğunu da söylemiyor."

Dirsekleriyle kalabalığı itekleyip kendine yol açan bir adam, "Biraz madensuyu içse bir şeyciği kalmaz" dedi. Bu şahıs kendine yol açarken, Slyme de kalabalığa biraz daha sokulma fırsatı buldu ve bir eliyle parmaklıklara tutunup güçlükle ayakta duran, diğer eliyle alışveriş torbalarını taşıyan, çok solgun ve hasta görünüşlü Ruth'u görür görmez farkında olmadan bir hayret nidası koyverdi. Bu sırada kadıncağız, kendisini dört bir yandan çevreleyen yabancıların ortasında durmaktan utanacak ve kafası karışacak kadar kendine gelebilmişti; bazılarının kendisi hakkında yaptığı şakaları ve kahkahaları da

duyabiliyordu. Güçlükle yanına ulaşan Slyme'in tanıdık yüzünü görüp sesini duyunca, içini son derece büyük bir ferahlama ve minnet duygusu kapladı.

Slyme'in endişeli sorularına dili dolaşarak, "Şimdi rahat rahat eve gidebilirim" diye karşılık verdi. "Eğer torbalardan bazılarını sen taşırsan, yürüyebilirim."

Slyme, ısrarla bütün torbaları taşımak istedi ve adamın bu genç kadının kocası olduğu sonucuna varan kalabalık yavaş yavaş dağılmaya başladı; şakacılardan biri olay yerini terk ederken, yüksek sesle durumu yorumladı: "Buraya kadarmış!"

Oradan eve yürümek sadece yedi dakika sürerdi ve geçmek zorunda oldukları sokaklar iyi aydınlatılmadığı için, Ruth yolun büyük bir bölümünde, çekinmeden Slyme'in koluna girebildi. Eve geldiklerinde, Ruth şapkasını çıkardı ve Slyme onu gürül gürül yanan şöminenin başındaki koltuğa oturttu; kadın sokağa çıkmadan önce ateşi çıta ve kömürle beslediğinden ocağın üstündeki çaydanlık da fokur fokur kaynıyordu.

Bebek hâlâ beşiğinde uyuyordu ama görünüşe göre rüyaları pek de huzurlu değildi; çünkü yorganını tekmeleyip açmıştı. Üstü açık yatıyordu. Slyme kendisine oturmasını söyleyince Ruth uysallıkla boyun eğdi ve boş bir çuval gibi arkasına yaslanıp, adamın uyuyan çocuğun üstünü şefkatle örtmesini ve onu beşiğe daha rahat uyuyabileceği bir şekilde yerleştirmesini yarı kapalı gözlerle seyretti.

Sonra Slyme dikkatini ateşe çevirdi ve çaydanlığı yerleştirip, "Su kaynar kaynamaz sana şöyle demli bir çay yaparım" dedi.

Ruth, eve birlikte yürürlerken, Slyme'in sokakta o şekilde bulunmasının tek sebebi olduğunu aklından geçirmişti; ama şimdi koltuğunda dinlenip onu uykulu gözlerle seyrederken, eğer bu adam o anda o sokaktan geçiyor olmasaydı, başına daha neler geleceğini düşünüyordu.

Eğilip Ruth'a bakan Slyme, "Daha iyi misin?" diye sordu.

"Evet, sağ ol. Şimdi gayet iyiyim ama sana çok zahmet verdim."

"Hayır, o nasıl söz öyle. Senin için yapacağım hiçbir şey benim için zahmet değildir. Ama ceketini çıkarsan daha iyi olmaz mı? Dur, sana yardım edeyim."

Ceketin çıkarılması çok uzun sürdü; çünkü bu sırada, Slyme kollarında hiç kıpırdamadan ve direnmeden yatan kadını tekrar tekrar ve tutkuyla öpüyordu.

25

Dikdörtgen

Ertesi haftaya gelindiğinde, "Mağara"daki tadilat işleri hızla sona yaklaşmıştı; ama gündüzler o kadar kısalmıştı ki, işçiler ancak sabah sekizden akşam dörde kadar çalışıyordu ve kahvaltılarını işe gelmeden önce etmiş oluyorlardı. Bu, haftada kırk saat ederdi ve böylece, saatte yedi peni kazananlar £1. 3. 4 kazanabiliyordu. Altı buçuk peni kazananların eline toplam £1. 1. 8 geçiyordu. Saatte beş peni kazanabilenlerin eline ise, bir haftalık zorlu çalışmanın sonucunda toplam 16 şilin 8 peni gibi muhteşem bir haftalık geçiyordu ki, bu kadar para harcamakla bitmezdi! Emeği sadece dört buçuk peni edenler ise sadece 15 şilinle yetinmek zorunda kalıyordu.

Gelgelelim, hâlâ yoksulluğun tek sebebinin içki olduğunu söyleyebilecek kadar küstah insanlar vardı.

Üstelik, bunu söyleyen küstahların çoğu, amaçsız hayatlarının her gününde içkiye işçilerden daha çok para harcıyordu.

Salı günü, mutfak ve bulaşıkhane dışında evin iç kısmının tamamı bitmişti. Yeni pişirme tezgâhlarının gelişinin gecikmesi yüzünden mutfağın boyanması ertelenmişti ve bulaşıkhane, hâlâ boyahane olarak kullanılıyordu. Dış cephe de neredeyse bitmek üzereydi; cephe boyasının ilk katı atılmış ve ikinci kata başlanmıştı. Sözleşme koşullarına göre, dış cephenin ahşap kısımları üç kat, sac oluklar, yağmur boruları ve diğer metal aksam

iki kat boyanacaktı; ama Crass ve Hunter, pencerelerle diğer ahşap kısımların iki kat boyanabileceğine ve demir kısımların tek katla idare edebileceğine karar vermişti. Pencereler iki renk boyanıyordu: bölmeler koyu yeşil, çerçeveler beyaz. Geriye kalan kısımlar, yani yan duvarların çatıyla birleştiği kısımlar, kapılar, parmaklıklar, oluklar ve diğer bölümler koyu yeşildi ve koyu yeşil boya ise, kaynamış ketentohumu yağıyla vernik karıştırılarak hazırlanıyor, bu karışıma terebentin katılmasına izin verilmiyordu.

Çarşamba sabahı, Harlow mesai arkadaşı Philpot'a, "Yahu, bu ne görülmemiş güzellikte boya, değil mi?" dedi. "Boyadan başka her bir halta benziyor."

"Evet. Hele gelecek yaz biraz güneş görsün, sen ondan sonra gör ondaki güzelliği" dedi Philpot, sırıtarak.

"Herhalde bir damlacık terebentin koyarsak tam tutmaz, bir kat boya daha sürmek gerekir diye korktular."

"İnan ki öyle; doğru değilse, şuradan şuraya gitmek nasip olmasın" dedi Philpot. "Ama Crass defolup gider gitmez kendi boyama biraz terebentin katmaya niyetliyim."

"Nereye gidecekmiş?"

"A, bilmiyor musun? Bugün cenaze varmış. Geçen cumartesi sabahı Owen'ın resim odasında bir mezar taşı yazdığını görmedin mi?"

"Yok, orada değildim ki. Unuttun mu, o gün beni Windley'ye bir tavanı ve bir iki duvarı boyamaya yollamışlardı."

"Doğru ya, unutmuşum" diye bağırdı Philpot.

"Crass ve Slyme şu cenazelerden o biçim para götürüyordur" dedi Harlow. "İki haftada dört cenaze birden. Ne kadar kazanıyorlar acaba?"

"Tabutu eve götürmek ve merhumu yerleştirmek için bir şilin, defin için dört bob. Etti mi sana beş bob."

"Hiç fena sayılmaz, öyle değil mi?" diye sordu Harlow. "Hem haftalıkları işliyor, hem cenazelerden para alıyorlar, iyi mi? Sadece iki üç saat çalışmaya tastamam beş bob; vay be!"

"Parası iyi ama, öyle işler benden uzak dursun. Ben öyle cesetle, mezarla falan uğraşacak adam değilim" dedi Philpot, ürpererek.

Harlow biraz duraksadıktan sonra, "Bugünkü cenaze kimin?" diye sordu.

"Bir zamanlar Parlayan Işık'ta vaaz veren bir papaz. Herif tatil için Monte Carlo'ya gitmişmiş. Galiba oraya gitmeden önce hastaymış ama hava değişikliği ona iyi gelmiş; aslında tamamen iyileşmiş ve buraya geri dönüyormuş. Sonracıma, tam Monte Carlo tren istasyonunda durmuş trenini beklerken, hamalın teki ona çarpmış ve zavallıcık ağır bavulların altında kalıp patlamış."

"Patlamış da ne demek?"

"Evet" diye tekrarladı Philpot. "Patlamış! İnfilak etmiş! Havaya uçmuş! Paramparça olmuş garibim. Ama parçalarını bir bir toplayıp tabuta koymuşlar ve bu öğleden sonra toprağa vereceklermiş."

Şaşırıp kalan Harlow söyleyecek söz bulamıyordu; ama Philpot devam etti:

"Önceki akşam, bu Papaz'a eskiden et satan bir kasapla içki içtik ve içerken bu ölümün ne kadar tuhaf olduğunu konuştuk. Ama kasap dedi ki, Papaz'ın patladığını duyunca hiç şaşırmamış; sadece bundan çok önce neden çatlamadığını acayip merak ediyormuş. Papaz öyle çok yiyormuş ki, çoktan çatlaması gerekirmiş. Herif dedi ki, zamanında hem kendisi hem diğer esnaf, Papaz'ın evine o biçim mal götürürmüş. Yahu, adam Papaz'a tonlarca et satmış!"

"Papaz'ın adı neydi ki?" diye sordu Harlow.

"Belcher. Onu şehirde görmüşsündür herhalde. Acayip şişko bir herifti" diye karşılık verdi Philpot. "Keşke sen de cumartesi günü burada olup mezar taşını görebilseydin. Frank, işini bitirince beni çağırıp, ne yazdığını gösterdi. Taşta 'Jonydab Belcher. Doğumu 15 Ocak 1849. Ölümü 8 Aralık 19..."

"A, herifi şimdi çıkardım!" diye haykırdı Harlow. "Benim veletler Pazar Okulu'nun verdiği bir bağış liste-

siyle gelmişlerdi; güya bu Papaz hastaymış da, onu tatile yollamak için bağış toplanıyormuş. Bizimkiler diğer veletlerin karşısında küçük düşmesin diye, ben de her birine birer peni çıkarıp verdiydim."

"Evet, işte o herif. O günlerde, iki üç ufaklık benden de bağış istediydi. Bakıyorum da, şimdi başka bir bağış listesi çıkarmışlar. Daha dün Newman'ınkilerden biriyle karşılaştım da, o bana gösterdi. Pazar Okulu'na giden çocuklara ağacıyla eğlencesiyle tastamam bir parti düzenlemek için para toplanıyormuş şimdi. N'apayım, ben de çıkarıp bir metelik verdim."

"Hava soğuyor gibi, değil mi?"

Merdivenden inip yanlarına gelen Easton, "Bu havada, pirinç bir maymunun bile kulakları donar, inan ki!" dedi ve boya kovasını yere koyduktan sonra ellerini birbirine çarpıp ovuşturarak ısıtmaya çalıştı.

Easton tir tir titriyordu; dişleri soğuktan birbirine vuruyordu.

"Ulan, şimdi bir pint bira için neler vermezdim" dedi ayaklarını yere vururken.

"Aklımdan geçeni nasıl bildin?" dedi Philpot heyecanla. "Ben de yemek vakti bir tek atmayı tasarlıyordum. Şöyle bir uzanıp Cricketers'a uğrayacağım. Biri birkaç dakika geçirsem bile zararı yok; çünkü hem Crass hem Nemrut cenazeye gitmiş olacak."

"Bana da bir şişe getirir misin?" diye sordu Easton.

"Elbette" dedi Philpot.

Harlow hiçbir şey söylemedi. O da bir pint biraya hayır demezdi; ama her zamanki gibi beş parasızdı. Kan dolaşımlarını az da olsa yeniden sağladıktan sonra, tekrar işlerinin başına döndüler ve bu kararları, gerçekten de isabetli olmuştu; çünkü birkaç saniye sonra Pinti'nin evin köşesinde durup onları gözetlediğini fark ettiler ve Ustabaşı'nın kaç zamandır orada olduğunu, konuşmalarını duyup duymadığını düşünüp endişelenmeye başladılar.

Saat on ikide, Crass ve Slyme aceleyle çıkıp gitti ve biraz sonra, Philpot önlüğünü çıkarıp ceketini giyerek

Cricketers'a uzanmaya hazırlandı. Diğerleri onun bu niyetini anlayınca, bazıları ondan içki getirmesini istedi ve içlerinden biri, içki isteyenlerin adam başı iki peni vermesi gerektiğini akıl etti. Bu da hemen yerine getirildi; bir şilin dört peni toplanıp, şimdi yanında galonluk şişe birayla dönmesi gereken Philpot'a verildi. Adam elinden geldiği kadar çabuk döneceğine söz verdi ve birada pay sahibi olanların bazıları yemeklerinin yanında çay içmeyip birayı beklemeyi kararlaştırdı; gerçi, Philpot geri dönene kadar çalışma saatinin geleceğini biliyorlardı. En iyi ihtimalle, saat bire çeyrek kala evde olurdu.

Dakikalar ağır ağır geçti ve en sonunda, saatçilik görevini üstlenen adamcağız sabrını yitirip, ardı arkası kesilmeyen sorulara cevap vermeyi reddeder oldu. Bu yüzden Bert çatıya, oradan görülebilen kilisenin saatine bakmaya yollandı. Delikanlı aşağıya indiğinde, on dakikaları kaldığını söyledi.

Artık pay sahipleri arasında anksiyete semptomları görülmeye başlanmıştı; içlerinden bazıları anayola çıkıp, Philpot'un görünüp görünmediğine bile baktı; ama her biri aynı haberle geriye döndü: Philpot ortada yoktu.

Crass'ın yokluğunda kimse "resmen" ustabaşılık yapmıyordu ama hepsi de tam saatinde işinin başına döndü; çünkü Sawkins'in ya da başka bir gammazın herhangi bir aksaklığı Crass'a ya da Pinti'ye ispiyonlamasından korkuyorlardı.

Saat biri çeyrek geçiyordu ama Philpot hâlâ ortada yoktu ve pay sahiplerinin tedirginliği paniğe dönüşmüştü. İçlerinden bazıları, adamın paraları alıp savuştuğunu açıkça söylemeye başlamıştı. Zaman ilerledikçe, bu kanı herkes tarafından paylaşılır oldu. Saat ikide, Philpot'un döneceğine dair umutlar tamamen yitirildi ve iki üç pay sahibi mutfağa inip, birer bardak soğuk çay içti.

Ertesi sabaha kadar Philpot'u gören kimse olmayınca, korktuklarının başlarına geldiğine iyice emin oldular; ama o sabah, son derece şaşkın ve pişman görünen Phil-

pot çıkageldi ve bütün parayı cumartesi günü sahiplerine ödeyeceğine söz verdi. Cricketers'a giderken yolda işsiz olduklarını bildiği bazı ahbaplarıyla karşılaştığına ve onları birer içki içmeye davet ettiğine dair, uzun ve dağınık bir konuşma yaptı. Meyhaneye gittiklerinde, orada Çakırkeyif ve Kafası Dumanlı Biçare'yle karşılaşmasınlar mı! Bir içki diğerini kovalamış, sonra yoktan yere bir tartışma patlak vermiş, böylece bir galon bira aklından tamamen çıkmıştı, ta ki bu sabah uyanıncaya kadar.

Philpot mazeretlerini sıralarken, işçiler önlük ve gömleklerini giyiyorlardı; Crass ise adamlarına boya kovalarını dağıtıyordu. Slyme konuşmalara hiç katılmamıştı; kovasını alır almaz dışarıya koşmuş, çalışmaya başlamıştı. Daha sonra, Slyme'in bu acelesinin nedenini bazıları anlayacaktı; çünkü adamın çalışma yeri olarak, o gün esen kuvvetli rüzgârdan kendisini koruyacak konumdaki büyük bir pencereyi seçtiğini fark edeceklerdi.

Evin bodrumu, bahçe seviyesinin biraz altındaydı ve bodrum kat pencerelerinin önünde, bir metre derinliğinde bir çeşit hendek vardı. Bu hendeğin kenarları gül ağaçları ve sonbaharda yaprak dökmeyen çalılarla kaplıydı; ama dibindeki toprak yağmura tıka basa doymuş, iyice çamura dönmüştü ve burası geceleyin avlanan hayvanların bıraktığı dışkıların da katkısıyla leş gibi kokuyordu. Bodrum pencerelerine ikinci kat boyayı vurmak için Philpot ve Harlow'un bu hendeğe girip, delik ve kenarlarından yenmiş botlarından içeriye süzülen pisliğin içinde ayakta durmaları gerekiyordu. Onlar çalışırken, gül ağaçlarının dikenleri takılıp elbiselerini yırttı ve soğuktan yarı yarıya donmuş ellerini çizikler içinde bıraktı.

Owen ve Easton merdivenlere çıkmış, Harlow ve Philpot'un tam üstündeki pencereleri boyuyordu ve bu sırada başka bir merdivene tırmanan Sawkins çatıyla yan duvarların bağlantı yerlerinden biriyle meşguldü; diğer işçiler ise evin dış cephesinin farklı bölümlerinde

çalışıyordu. Çırak Çocuk Bert, ön çitin demir parmaklıklarını boyuyordu. Hava o gün pek soğuktu; güneş kış göğünü kaplayan korkutucu görünüşlü gri bulutların ardına gizlenmişti.

İşçiler, dışarıda ayakta durarak çalışırken, genellikle tamamen kıpırtısız olurlardı; vücutlarının hareket eden tek kısmı sağ kollarıydı. Şimdiki işin büyük bir dikkatle ve titizlikle yapılması gerekiyordu; yoksa camlar berbat olabilirdi ya da pencere bölmelerinin beyaz boyası, çerçevelerin koyu yeşiliyle karışabilirdi; her işçi aynı anda iki kutu boya ve iki fırçayla çalıştığından, iki farklı renkteki boya aynı anda ıslaktı. Rüzgâr, dondurucu darbelerini aniden indirmek yerine şiddetle ve sanki hiç dinmeyecekmiş gibi esiyor, giysilerinin içine işliyor, onları soğuktan dondurup uyuşturuyordu. Rüzgâr sağ taraftan esiyordu ve bizimkiler için en kötüsü de buydu zaten; çünkü çalışırken sürekli havaya kaldırmak zorunda kaldıkları sağ kolları, vücutlarının sağ yanını açıkta bırakıyordu. Sol ellerini pantolonlarının cebinde tutabiliyor ve sol kollarını vücutlarına yapıştırabiliyorlardı. Şimdilik bu kadarıyla idare etmek zorundaydılar.

Rüzgârın sağdan esmesi beterin de beteridir; çünkü erkek ceketlerinin düğmeleri de sağ taraftadır ve bu sayede rüzgâr kolayca ceketin içine işler. Ceketinin ve yeleğinin birkaç düğmesi kopuk olan Philpot, bu acı gerçeğin herkesten çok ayırdındaydı.

Soğuktan tir tir titreyerek, dişleri birbirine vurarak çalışırlarken, yüzleri ve elleri morarmıştı; bu renge genellikle cesetlerin dudaklarında rastlanır. Gözleri sulanmış, gözkapakları kızarıp yanmaya başlamıştı. Philpot ve Harlow'un çizmeleri, çamurlu zeminden çektikleri su yüzünden sırılsıklam olmuştu ve soğuktan donan ayakları müthiş ağrıyordu.

Tabii ki, en çok elleri acıyordu; elleri o kadar uyuşmuştu ki, tuttukları fırçaları bile güçbela hissedebiliyorlardı; öyle ki, kovadan bir parça boya alan Philpot fırçasını dü-

şürdü. Fırçayı geri almaya yeltenince parmaklarını kıpırdatamadığını gördü ve ısınmak için elini cebine soktu; ileri geri yürüyüp ayaklarını yere vurmaya başladı. Owen, Easton ve Harlow da onu taklit ettiler ve hep birlikte Slyme'in çalıştığı, evin korunaklı köşesine gidip, ısınmak için ileri geri yürümeye, ellerini ovuşturup ayaklarını yere vurmaya, kollarını havada sallamaya koyuldular.

"Nemrut'un gelmeyeceğinden bir emin olsaydım, hemen gidip paltomu giyerdim" dedi Philpot, "ama o Tanrı'nın cezası herifin ne zaman geleceği belli olmaz. Bir de beni paltoyla görürse, anında kıçıma tekmeyi basar."

"Palto giymenin işimize zararı yok ki" dedi Easton, "aslında, daha az üşüseydik, daha hızlı çalışırdık."

"Pinti gelmese bile, palto giydiğimizi gören Crass yine bayramlık ağzını açar" dedi Philpot.

"Alt tarafı iki çift laf etti diye Crass'ın hakkını yemek doğru mu şimdi?" dedi Slyme, onları küçümseyerek. "Eğer Hunter gelip de bizi paltolarımızla çalışırken görürse, Crass'ın başı derde girer. Paltoyla çalışmak saçma bir fikir zaten."

Slyme sadece korunaklı pencerede çalıştığı için değil, içlerindeki en iyi giyimli işçi olduğu için de soğuktan diğerlerine göre pek az etkileniyordu.

Sırtını kamburlaştırıp ellerini pantolonunun ceplerine sokan Easton, olduğu yerde zıplarken, "Tanrı aşkına, şu Crass içeride ne halt ediyor?" diye sordu.

"Biliyorsam, Tanrı cezamı versin" dedi Philpot. "Güya rötuş yaparak, boya karıştırarak oyalanıp duruyor. Hiçbir zaman bizim gibi çalışıp canını çıkarmaz. O var ya, ne anasının gözü bir heriftir."

"Oyalanıyorsa ne olmuş? Eğer onun yerinde olsaydık, biz de aynısını yapmayacak mıydık?" dedi Slyme ve alaylı alaylı ekledi: "Belki sen onun yerinde olsaydın, hafif işleri başkasına verir, ağır işleri kendin yapardın!"

Slyme, arkadaşlarının görünürde Crass'ı çekiştiriyor olmasına rağmen lafın kendisine de dokunduğunun far-

kındaydı ve Philpot'a cevap verirken, o ana kadar konuşmalara hiç katılmayan Owen'a göz ucuyla bakmıştı.

"Sorun, bizim onun yerinde olsaydık ne yapacağımız değil" diye bağırdı Harlow. "Burada asıl sorun, neyin haklı, neyin haksız olduğu. Crass'ın bütün hafif işleri kendi üstlenip, ağır işleri adamlarına yıkması; biz onun yerinde olsaydık belki aynısını yapacaktık diye düşünüp onu haklı göremeyiz."

Slyme'in soran bakışlarına cevap veren Owen, "Varolan koşullarda kendi menfaatini kolladı diye kimseyi suçlayamayız" dedi. "Bu, varolan sistemin ilkesidir zaten. Herkes en iyinin kendine, en kötünün başkalarına düşmesini ister. Mesela ben, diğerkamlık taslayıp milleti kandırmaya çalışmıyorum. Davranışlarımı kutsal dağdaki vaaza uyduruyormuş gibi yapmıyorum. Ama, senin gibi İsa'nın takipçisi olma iddiasındaki kişilerden bencilliğin savunusunu duymak son derece şaşırtıcı oluyor. Aslında, 'Hıristiyan' adı artık İsa'nın takipçileri için değil, ikiyüzlü yalancılar için kullanıldığından bu pek şaşırtıcı değil ama, neyse."

Slyme hiç karşılık vermedi. Belki de, gerçek bir iman sahibi olması, bu hakarete uysallık ve sabırla katlanmasını sağlamıştı.

"Saat kaç acaba?" diyerek konuyu değiştirdi Philpot.

Slyme saatine baktı. Neredeyse ondu.

Hep birlikte işlerinin başına dönerlerken Easton, "İsa aşkına! Saat daha onmuş!" diye homurdandı. "Yemeğe daha iki saat var!"

Sadece iki saat vardı; ama bu sefil, yarı aç, hastalıklı ve elbiselerinin içine işleyip kalplerini ve ciğerlerini buz gibi soğuk parmaklarıyla parçalayan rüzgârın altında ayakta çalışan biçareler için iki saat, sonsuzluk gibiydi. Yemek paydosunu öyle bir hevesle bekliyorlardı ki, bu hallerini görenler, zavallıların bundan iki saat sonra ekmek, peynir, soğan, ringa ve kaynar çaydan ibaret bir öğle yemeği yerine mükellef bir ziyafete konacaklarını sanırdı.

Yemekten önce iki, sonra üç saatlik bir işkenceye daha katlanacaklardı. Sonra, Tanrı'ya şükür, hava daha fazla çalışılamayacak kadar kararacaktı.

"Özgür insanlar" olmak yerine birer köle ve çalıştırılmak üzere parayla tutulmak yerine Mr. Rushton'ın malı olsalardı, durumları çok daha iyi olacaktı. Halihazırda, içlerinden biri ya da tümü birden böyle açıkta çalışmaktan hastalansa ya da ölse, Mr. Rushton bu durumu hiç umursamazdı. Bunun ona hiç zararı dokunmazdı zaten; sokaklarda, hastalanan ya da ölen işçilerden boşalan yerleri doldurmak için hevesle bekleyen binlerce yarı aç yarı tok işsiz vardı. Ama eğer Mr. Rushton'ın kölesi olsalardı, bu gibi işler kölelerin sağlığını ve yaşamını tehlikeye düşürmemek için ertelenirdi; ille bu havada çalışılması gerekse bile, sahipleri kölelerinin doğru düzgün giydirilip beslendiğinden emin olurdu; kölelerine, en az atına baktığı kadar iyi bakardı.

İnsanlar, daima atlarına çok iyi bakar. Eğer aşırı çalıştırıp bir atın hastalanmasına neden olurlarsa, veteriner muayenesi ve ilaç için bir sürü para harcarlar; atın barınma ve beslenme masraflarından söz etmeye bile gerek yok. Çünkü atlarını ölünceye kadar çalıştırırlarsa, yerine yenisini almak zorunda kalırlar. Ama işçiler söz konusu olunca, kimse böyle düşünmez. Eğer bir işçiyi ölünceye kadar çalıştırırlarsa, hemen yan sokağın köşesinde bekleyen bir işsizi onun yerine tutabilirler. İşçiyi satın almaları gerekmez; yapmaları gereken tek şey, ona kendileri için çalıştığı sürece, yemek ve giyecek masraflarına sözde yetecek kadar para vermektir. Eğer onu çok çalıştırıp bu yüzden hastalanmasına neden olurlarsa, evinde yatmak zorunda kaldığı süre boyunca işçiyi beslemeleri ya da doktor ve ilaç masraflarını karşılamaları gerekmez. İşçi ya bunlar olmadan idare edecek ya da masrafları cebinden karşılayacaktır. Aynı zamanda, işçinin bir attan ya da köleden konumca üstün olduğunu da kabul etmek gerekir; çünkü o, paha biçilmez özgürlük duygusunun tadını çıkarmaktadır. Eğer patronu-

nun sunduğu koşulları beğenmezse, bunları kabul etmek zorunda değildir. Çalışmayı reddedebilir, istifa edip açlıktan ölmeyi yeğleyebilir. Onu bağlayan hiçbir zincir yoktur. Çünkü o özgürdür. Bütün çağların mirasçısıdır. Mükemmel özgürlüğün tadını çıkarır. "Boyun Eğmek" ya da "Açlıktan Ölmek" arasında özgürce seçim yapabilir. Canı isterse kuru ekmek yer, canı isterse hiçbir şey yemez.

Rüzgâr, gitgide şiddetini artırıyordu. Başlangıçta gökyüzünde küçük mavilikler görülebiliyordu ama şimdi, bulutlar bir araya toplandığından yukarısı tamamen griydi. Çok geçmeden yağmaya başlayacak olan kar, kendini her şekilde belli ediyordu.

Adamlar, karmaşık duygularla, yaklaşan karın ayırdına varmıştı. Eğer kar başlarsa, çalışmaya devam edemezlerdi ve bu yüzden ister kar olur, ister yağmur ya da dolu, artık işlerine ara vermelerini sağlayacak olan şey her neyse, bir an önce yağmasını dilemeden edemiyorlardı. Diğer taraftan, eğer kar başlarsa, içlerinden bazıları "dehlenecekti"; çünkü evin içindeki tadilat neredeyse tamamlanmıştı. Eğer ellerinde olsaydı, kimse hava koşulları yüzünden zaman kaybetmek istemezdi; çünkü Noel'e sadece on gün kalmıştı.

Sabah ağır ağır sona erdi ve kar yağmadı. Kimsede konuşacak hal kalmadığından işçiler sessiz sedasız çalıştılar; tek sebep moralsizlikleri değildi; ayrıca Hunter, Rushton ya da Crass'ın onları bir çalı ya da ağacın arkasına saklanıp ya da pencerelerden birinin altına sinip gözlemesinden de korkuyorlardı. Bu korku onları öylesine ele geçirmişti ki, bazıları etraflarına bakmaktan bile korkuyor, gözlerini işlerinden ayıramıyordu. Hiçbiri o günlerde işten çıkartılıp, Rushton & Co.'nun Mr. Sweater için yapacağı diğer tadilat işinde çalışma fırsatını kaçırmak istemiyordu.

En sonunda saat on ikiyi vurdu. Crass düdüğünü daha ağzından çekmeden hepsi mutfakta, gürül gürül yanan ateşin karşısında toplanmıştı. Sweater eve iki ton

kömür yollamış ve evin Noel'e kadar oturulabilir hale getirilmesi için her odada gün boyu ateş yakılmasını emretmişti.

Bir çubuğun ucuna taktığı ringasını kızartan Harlow, "Şirketin Sweater moruğu için başka bir iş daha yapacağı haberi doğru mu acaba?" diye sordu.

"Doğru mu? Hayır!" dedi Kovanın Üstünde Oturan Adam, üzüntüyle. "Tümden yalan çıktı. Sweater'ın aldığı söylenen o eski ev var ya, hani Rushton ve Pinti'nin bakarken görüldüğü o evi biliyor musun?"

"Evet" diye karşılık verdi Harlow. Diğer adamlar da büyük bir ilgiyle konuşmayı dinliyordu.

"Maalesef o eve fiyat miyat çıkarmıyorlarmış! O evin sahibi yurtdışındaymış; bahçede Rushton'ın beğendiği bazı bitkiler varmış ve meğer orada dururken herif, Pinti'ye hangilerini istediğini söylüyormuş. Sonra, Pontius Pilatus bir yük arabasına atlayıp Ned Dawson'la birlikte oraya gitmiş. O bahçeye iki üç sefer düzenlemişler ve değerli ne kadar bitki buldularsa hepsini talan etmişler. Rushton'ın bahçesine dikilmeyenler, Hunter'ın bahçesine gitmiş."

Bu öykü o kadar ilginçti ki, başka bir iş için besledikleri umudun yitip gitmesini bile unutturmuştu.

"Bunları sana kim anlattı?" diye sordu Harlow.

"Ned Dawson'ın kendisi. Tam da bu dediklerimi anlattı. İsterseniz kendisine sorun."

Genellikle "Bundy'ninki" lakabıyla anılan Ned Dawson birkaç gündür evden uzaklaştırılmış, avludaki ıvır zıvır işleri halletmeye yollanmıştı ve "Mağara"ya ancak o sabah geri dönebilmişti. Sorulan sorulara, Dick Wantley'in anlattıklarını tekrarlayarak karşılık verdi.

"Dikkat etmezlerse, başlarını belaya sokacaklar" dedi Easton.

"Aman, onların başı belaya girmez. Rushton tilki gibi kurnazdır. Ev sahibinin vekili, herifin ahbabı; meseleyi aralarında hallederler."

"Ama buna hırsızlık derler!" diye feryat etti Harlow.

"Ohaaa, bildiğim öyle şeyler var ki, onların yanında bu kadarı hiç kalır" dedi Kovanın Üstünde Oturan Adam. "Geçen yaz Rushton'ın Grand Parade'deki evden aşırdığı o oymalı meşe masayı unuttunuz mu?"

"Evet, esaslı parçaydı doğrusu!" dedi Philpot ve işçilerden bazıları güldü.

"Hani geçen yaz yaptığımız o büyük evi, 596 Numara'yı hatırlarsınız herhalde" diyerek sözlerine devam etti Wantley; öyküyü bilmeyenleri aydınlatmak istiyordu. "Ev uzun süredir boştu ve merdivenlerin altındaki dolapta bir masa bulduk. O biçim bir masaydı inan. Hani duvara raf gibi tutturulan cinsten; bacaksız masalar var ya, işte onlardandı ama daha güzeldi. Üstü yuvarlak mermerdendi, altında ise meşeden oyulmuş bir heykel vardı; kollarını havaya kaldırmış bir deniz kızı, masayı öylece başının üstünde tutuyordu. Şahane bir şeydi inan ki!" Kovanın Üstünde Oturan Adam, masayı gözlerinin önüne getirince heyecanla iç geçirdi. "En azından beş teklik ederdi. Eh, biz masayı dolaptan çıkarırken Rushton çıkagelmesin mi! Herif, masayı görür görmez Crass'ı çağırdı; masanın üzerini bir çuvalla örtüp, onu kimseye göstermemesini istedi. Sonra hemen bürosuna koşup oğlanı gönderdi; oğlan masayı yük arabasına attığı gibi hemen Rushton'ın evine götürdü. Masa şimdi orada; herif salonuna yerleştirmiş. Birkaç ay önce antre kapılarını boyayıp verniklemek için evine gönderilmiştim de, işte o zaman kendi gözlerimle gördüm. Masanın dayandığı duvara ise 'Hüküm Günü' adında bir resim asmışlardı; resimde şimşekler, yıldırımlar, mezarlarından kalkan cesetler falan vardı. Acayip korkunç bir resimdi inan ki. Resmin altına da, üzerinde bir İncil ayeti yazılı olan bir plaka asmışlardı. 'İsa, bu evin efendisidir; her yemeğin davetsiz misafiridir. Her konuşmanın sessiz dinleyicisidir.' Orada üç dört gün çalıştığım için plakada yazanları su gibi ezberledim."

"Bu ne biçim bir iş, değil mi ama?" diye sordu Philpot.

"Evet ama, öykünün en iyi kısmını daha duymadınız" dedi Kovanın Üstünde Oturan Adam. "Pinti moruğu masayı duyar duymaz öfkeden küplere bindi; çünkü masayı elinden kaçırmıştı. Bu yüzden üst kata çıkıp jaluzileri söktü ve çırakla kendi evine yolladı. Birkaç gün sonra marangozlardan birini yollayıp, jaluzileri yatak odası penceresine taktırdı."

"Hırsızlığı fark eden kimse çıkmadı mı?" diye sordu Easton.

"Eh, bazı söylentiler çıktı. Ev sahibinin vekili gelip durumu soruşturdu; ama Pontius Pilatus o odada hiçbir zaman jaluzi olmadığına namusu ve şerefi üzerine yemin etti. En sonunda, şirket yeni jaluziler alıp takmak zorunda kaldı."

"Şimdi benim anlayamadığım şu: O masa kimindi?" diye sordu Harlow.

"Evin demirbaşlarındanmış" diye karşılık verdi Wantley. "Ama, bana kalırsa evin eski kiracılarının kendi eşyaları vardı; bu yüzden o masayı söküp merdivenin altındaki dolaba tıktılar. Evi boşaltırken de zahmet edip masayı dolaptan çıkarmadılar. Neyse, masanın bir zamanlar tutturulduğu duvarda bir iz vardı; ama biz üst katın tadilatını yaparken o duvar yeni baştan kâğıtla kaplandı ve sanırım ne ev sahibinin ne de vekilinin aklına bir zamanlar bu evde bir masa olduğu geldi. Her neyse, Rushton bu işten paçasını kurtardı."

Bunun üzerine, işçilerden bazıları eskiden yanında çalıştıkları diğer patronların benzer fiilleri hakkında öyküler anlattı; ama çok geçmeden, sohbetin konusu herkesin zihnini dolduran esas meseleye, yani yaklaşan katliama ve halihazırda bu kadar çok işsiz sokakları doldururken başka bir iş bulmanın imkânsızlığına çevrildi.

"Bir türlü işin içinden çıkamıyorum inan ki" dedi Easton. "Her geçen gün durum kötüleşiyor sanki. Eskisinin yarısı kadar iş çıkıyor; bulduğumuz işler de o kadar saçma sapan bir şekilde yapılıyor ki, gören de işverenlerin hiç parası yok sanır."

"Evet" dedi Harlow, "doğru söylüyorsun. Hele şu yaptığımız evin berbat haline bakın; düşünün ki, buranın sahibinin bir tane de Grand Parade'de evi var. İnsanların cepleri eskiden daha doluydu; resimlerin üstüne kalın perdeli kornişler asarlardı; resim ve yemek odalarının pencere çerçeveleri altın varaklı olurdu. Bugünlerde sadece evlerini şöyle bir düzelttirmekle yetiniyorlar; çünkü bu iş için çok para harcarlarsa, kötü duruma düşerler."

"Görünüşe göre, bugünlerde herkesin cebi delik" dedi Philpot. "Nedenini anlıyorsam, kör olayım; ama durum böyle."

"Owen'a sorsana, o sana bunun nedenini açıklar" dedi Crass, alaylı alaylı gülerek. "Herif, fukaralığın sebebinin ne olduğunu adı gibi biliyor ama kimseye söylemiyor. Güya bize her şeyi çoktan açıklayacaktı; ama nedense bir türlü fırsat bulamadı."

Crass, cebindeki *Obscurer* kupürünü ortaya çıkarmak için bir türlü fırsat bulamamıştı ve bu yorumda bulunmasının nedeni, sohbetin bu minvale dönmesini sağlamaktı. Ama Owen ona karşılık vermedi ve gazetesini okumaya devam etti.

"Son günlerde nutuk dinlemedik, değil mi?" dedi Harlow, alınmış bir ses tonuyla. "Bence, Owen'ın fukaralığın sebebini açıklama vakti gelip çattı. Bekleye bekleye burama kadar geldi inan ki."

Bu sözler üzerine, mutfaktakiler güldü.

Philpot yemeğini bitirdikten sonra mutfaktan ayrıldı ve az sonra geriye döndüğünde, yanında küçük bir açılır kapanır merdiven vardı. Merdiveni açıp, düz tarafı dinleyicilere bakacak şekilde odanın bir köşesine yerleştirdi.

Owen'a dönüp, "İşte burası, evlat!" diye haykırdı. "Al sana kürsü."

Yeleğinin cebindeki gazete kupürünü yoklayan Crass, "Evet, kürsüye çıksana!" diye bağırdı. "Bize fukaralığın gerçek sebebini anlatsana."

Kovanın Üstünde Oturan Adam, "Hadi, hadi!" diye haykırdı. "Hadi, kürsüye çık da bize nutuk çek."

Owen bu davete icabet etmeyince, kalabalık onu yuhalamaya ve homurdanmaya başladı.

Gözkapakları düşük gözlerini Owen'a doğru bakıp ikna edici biçimde kırpan Philpot, "Gelsene işte" diye fısıldadı. "Haydi, bırak da biraz eğlenip vakit geçirelim."

Bunun üzerine Owen, farkında olmadan Crass'ı sevindirerek basamakları tırmandı ve derhal coşku dolu alkışlarla selamlandı.

"İşte, görüyorsunuz" dedi Philpot, kalabalığa hitap ederek. "Yuh çekmenin ya da tehditler savurmanın âlemi yok; çünkü karşınızdaki beyefendi, sadece nezaketle yola getirilebilen cinsten bir konuşmacıdır. Eğer ben araya girmeseydim, bize konuşma yapmaya asla yanaşmayacaktı."

Philpot, Harlow'un önerisi ve Kovanın Üstünde Oturan Adam'ın bu doğrultuda görüş bildirmesi sayesinde oybirliğiyle toplantı başkanı seçildi ve Owen konuşmasına başladı.

"Sayın Başkan ve sayın dinleyiciler,

Topluluk önünde konuşmaya alışık olmadığım için, şu anda karşısında bulunmayı büyük bir şeref saydığım, bu kadar büyük, seçkin, son modaya uygun giyimli ve zeki bakışlı bir topluluğun önünde konuşmayı biraz terreddüte düştükten sonra kabul ettim." (Alkışlar.)

Kovanın Üstünde Oturan Adam, Başkan'a dönüp, biraz yüksek kaçan bir fısıltıyla "Şimdiye kadar dinlediğim en iyi konuşmacılardan biri!" diye fısıldadı; ama beriki, bir el işaretiyle onu susturdu.

Owen sözlerine devam etti:

"Önceki konuşmalarımdan bazılarında, sizleri paranın aslında değersiz ve kullanışsız olduğuna ikna etmeye çalışmıştım. Korkarım, bu konuda başarısız oldum."

"Hiç de değil" diye haykırdı Crass, alaylı alaylı. "Hepimiz seninle aynı görüşteyiz."

"Evet, evet!" diye bağırdı Easton. "Şimdi herifin biri gelip bana bir teklik vermeye kalksa, elimin tersiyle iterim inan ki."

"Aynen" dedi Philpot.

"İster benimle aynı görüşte olun, ister olmayın, bu gerçek değişmiyor. Bir adamın sayamayacağı kadar çok parası olabilir, hatta İngiltere çapında zengin sayılabilir; ama hayatın çok daha pahalı olduğu başka bir ülkeye gittiğinde, yokluk içinde yaşamak zorunda kalabilir. Ya da, hayati gereksinimlerin parayla satın alınamadığı bir ülke düşünülebilir. Yani, eğer zengin olmak sadece çok paraya sahip olmak değil, çalışarak üretilen mallara ve hizmetlere bol bol sahip olabilmektir diye düşünebilirsek, konuyu daha iyi kavrayabiliriz. Bu durumda, yoksulluk da sadece meteliksiz olmak değil, hayati gereksinimlere ve konfora, yani medeniyetin nimetlerine, her biri istisnasız çalışarak üretilen mallara ve hizmetlere kavuşamamak anlamına gelir. Az sonra söyleyeceklerime ister katılın ister katılmayın, bugün içinde yaşadığımız koşulların bu olduğunu hepiniz kabul edeceksiniz. Hiçbirimiz medeniyetin nimetlerinden payımıza düşeni alamıyoruz; hepimiz az ya da çok yoksulluk çekiyoruz."

Owen konuşurken kalabalığın bazı kesimlerinden küçümseyici yorumlar yükselmişti ve Crass, "Bir sorum var!" diye haykırdı.

"Nasıl oluyor da bizler çalışarak üretilen mallardan mahrum kalıyoruz?" diyerek kaldığı yerden devam etti Owen.

Owen'ın üslubunu taklit eden Crass, "Çalışarak üretilen mallardan mahrum kalmamızın nedeni" dedi, "cebimizde onları satın alacak paranın bulunmamasıdır."

"Evet" dedi Kovanın Üstünde Oturan Adam, "önceden söylediğim gibi, Owen'ın sözlerine uygun olarak memleketteki bütün para herkese eşit biçimde paylaştırılsaydı, altı ay içinde herkes en başa dönerdi. Sonra ne yapmamız gerekirdi acaba?"

"Tabii ki parayı tekrar aramızda paylaşırdık."

Kalabalığın içinden farklı farklı kişiler aynı anda bu karşılığı vermişti ve sonra hepsi aynı anda konuşmaya, birbirlerinin lafını ağzına tıkarak, "Paylaşmacılar" adını taktıkları "şu bizim sosyalistlerin" aptallığı hakkındaki görüşlerini bildirmeye koyuldular.

Barrington, bu sohbete karışmayan tek kişiydi. Her zamanki yerinde oturuyor, sessizce piposunu tüttürüyor, etrafındaki kargaşayla hiç ilgilenmiyormuş gibi görünüyordu.

Fırtına durulduktan sonra Owen, "Ben hiçbir zaman 'paraları paylaşalım' demedim ki" dedi. "Böyle bir düşünceyi savunan bir sosyalistle de henüz hiç karşılaşmadım. Bana, bu teklifi getiren kişinin ismini verebilir misiniz?"

Kimse cevap vermeyince Owen sorusunu tekrarladı ve bu sefer "Paylaşmacıları" yerin dibine sokanlardan ve onlarla yüksek sesle alay edenlerden biri olan Crass'a doğrudan hitap etti. Köşeye sıkışan ve konu hakkında hiçbir şey bilmeyen Crass, bir süre aptal aptal etrafına bakındı. Sonra, son derece yüksek bir sesle konuşmaya başladı.

"Niye ki, bu iyi bilinen bir gerçektir. Herkes, şu sosyalistlerin neyin peşinde olduğunu bilir. Onların tek düşündüğü kendi rahatlarıdır. Parlamento'daki İşçi Partisi milletvekillerine bir baksana hele, hiçbiri hayatını çalışarak kazanmıyor! Koltuk sahibi olmadan önce kimdiler dersiniz? Alt tarafı, senin benim gibi birer işçiydiler! Ama koltuğu kaptılar ya, şimdi..."

"Evet, bunları biz de biliyoruz" dedi Owen, "ama ben sana memleketin parasını toplayıp herkese eşit olarak paylaştırmayı teklif eden adamın kim olduğunu soruyorum."

"Ben de, onların neyin peşinde olduğunu herkesin bildiğini söylüyorum işte!" diye haykırdı Crass. "Sen de pekâlâ biliyorsun işte. Gayet güzel bir hedefleri var!" diye ekledi, küçümseyerek. "Onlara göre, Tanrı'nın cezası çöpçülerle ırgatlar, bizlerle aynı ücreti almalıymış!"

"Bu konuyu başka bir zaman konuşuruz. Şu anda senden öğrenmek istediğim, seni sosyalistlerin bütün paranın herkese eşit olarak paylaştırılmasını istediğine inandıran kişinin kim olduğu."

Crass, konuyu geçiştirmeye çalışarak, "İnan ki, eskiden beri, bana sosyalistler hep bunu istermiş gibi geliyor" dedi.

"Bu, iyi bilinen bir gerçektir" dedi birkaçı.

Yeleğinin cebinden *Obscurer* kupürünü çıkaran Crass, "Şimdi düşünüyorum da" dedi, "yanımda, sizlere okumak istediğim bir şey var. *Obscurer*'ın bir yazısını sizlere okumak için kesmiştim ama nedense aklımdan çıkmış."

Harflerin kendi gözleri için çok küçük olduğunu söyleyerek kâğıdı Harlow'a uzattı ve beriki, gazete kupüründeki makaleyi yüksek sesle okudu.

İLKELERİNİZİ KANITLAYIN YA DA MESELEYE İKİ YÖNLÜ BAKIN

Müşteri bekleyen kiralık arabalardan birinin başında bekleyen bir sürücü, biçare görünüşlü beygirine dönüp, "Keşke gözlerini açıp hangi sefil koşullarda yaşadığını sana bir gösterebilseydim: adaletsizlik, zorbalık ve baskı!" dedi.

Beygir, "Sağ ol ama bu gerçekleri başka birine anlatmanı tercih ederim" diye karşılık verdi.

"Senin için çok üzülüyorum. Eğer ruhunda asil amaçlara yer olsaydı..." diyerek konuşmasına devam etti sürücü.

Sürücünün sözünü kesen beygir, "Sadede gelelim. Ruhumda asil amaçlara yer olsaydı, senin elinc ne geçerdi?" diye sordu.

"Ne mi geçerdi? Eşitlik ve dünyadaki her şeyin herkes tarafından paylaşılması" dedi sürücü.

"Gerçekten böyle mi düşünüyorsun?" diye sordu beygir.

"Elbette. O narin yapılı ve şımarık av atlarının, yarış atlarının sıcak ahırlarında, bol bulamaç yem yiyerek yaşamaya, seyisleri ve binicileri tarafından iyi bakılmaya ne hakları var? Bunu düşünmek bile kalbimi acıyla dolduruyor" diye karşılık verdi sürücü.

"O atların buna hakları olup olmadığını bilemiyorum ama sen haklı olabilirsin" dedi beygir, "ve hem benim, hem ciddiyetinden kuşku duyulamayacak olan senin bu düşüncelerimizde samimi olduğumuzu göstermek için, sen bana torbandaki kaliteli fasulyelerin yarısını vereceksin, ben de sana kendi torbamdaki rutubetli yulafın ve arpanın yarısını vereceğim. Zaten insanın ilkelerini ispatlaması gibisi yoktur."

Mrs. Prosser'in Orijinal Mesellerinden

Birkaç kişi birden, "İşte, gördün mü?" diye bağrıştı.

"Bu ne demek şimdi?" diye haykırdı Crass, zaferle. "Neden gidip haftalığını işsizlerle paylaşmıyorsun?"

"Bu ne demek mi dedin?" diye karşılık verdi Owen, küçümseyerek. "İşte şu demek oluyor: Eğer *Obscurer*'ın yazı işleri müdürü bu meseli sosyalizme karşı bir tez olduğu için gazetesine aldıysa, ya kendisinin aklı kıttır ya da okurların çoğunluğunun kıt akıllı olduğunu düşünüyordur. Bu, sosyalizme karşı bir itiraz değil ki; Hıristiyan olduğunu iddia edenlerin ikiyüzlülüğüne karşı bir itiraz. O Hıristiyanlar ki, 'Komşunu da kendini sevdiğin kadar sev' sözüne iman ettiklerini iddia ederler, 'Evrensel Kardeşliğe' inanıyormuş gibi rol keserler; ne bu dünyayı, ne de dünya mallarını sevdiklerini, kendilerinin sadece 'Daha iyi bir yere gitmek için yola çıkmış bir hacı' olduklarını söylerler. Bana gelince, ben böyle bir şey söylemem; zaten neden söyleyeyim ki? Ben, Hıristiyanlık numarası yapmıyorum. Ama mademki hepiniz birer Hıristiyan'sınız, neden her şeyinizi paylaşmıyorsunuz?"

"Şimdi konumuz din değil" diye haykırdı Crass, sabırsızlanarak.

"O halde, neyi konuşuyoruz? Ben hiçbir zaman 'Paylaşmak' ya da 'Diğerlerinin yükünü sırtlamak'tan bahsetmedim ki. Ben, 'İsteyen herkese her şeyimi veririm', 'Abamı alana mintanımı da veririm' demiyorum ki. Okuduğum kadarıyla, İsa, takipçilerine bunları yapmalarını söylemiş; ama onun takipçilerinden biri gibi dav-

ranmadığıma göre, benim bunları yapmama gerek yok. Ama sizler Hıristiyan olduğunuza göre, neden bunları yapmıyorsunuz?"

Görünüşe göre kimse bu sorunun karşılığını bilmiyordu ve Owen sözlerine devam etti:

"Bu meselede, sosyalistler ve sözde Hıristiyanlar arasındaki fark şudur: İsa, Tanrı'nın Baba ve bütün insanların Kardeş olduğunu öğretti. Bugün İsa'nın takipçileriymiş gibi rol kesenler, bu öğretilere sadık kaldıklarını iddia ederken ikiyüzlülük yapıyor. Aslında İsa'ya sadık kaldıkları falan yok; Hıristiyanlık öğretisinin yerine 'Yaşam Savaşı' sistemini kurdular.

Sosyalist ise, hiç mi hiç istemediği halde, kendini bu korkunç savaşın ortasında buluyor ve diğer savaşçıları bu savaşı bırakmaya, bunun yerine bir Kardeşçe Sevgi ve Karşılıklı Yardım sistemi kurmaya çağırıyor; ama onun bu çağrısını kabul etmeyenleri ve onu yaşamı pahasına bir kavgaya tutuşmaya zorlayanları da kardeşi gibi seviyormuş gibi rol yapmıyor. Bu kavgada ya galip gelmesi ya mağlup olması gerektiğini biliyor. Bu yüzden, kendini savunmak için dövüşüyor ama aynı zamanda, bu katliamın durması için çağrı yapmaya devam ediyor. O, düzenin değişmesi için didiniyor. Rekabet yerine işbirliğini savunuyor ama, onunla rekabet etmekte ısrar ederlerle nasıl işbirliği yapabilir ki? Kimse, kendi kendine işbirliğini gerçekleştiremez. Sosyalizm sadece bir toplum tarafından hayata geçirilebilir; zaten sosyalizm kelimesi toplumdan gelmektedir. Günümüzde, toplumun öteki üyeleri olan Hıristiyanlar, sosyalistin çağrısıyla alay etmekte, ona karşı çıkmaktadır.

Bu sözde Hıristiyanlar herkese vaaz veriyor ama kendileri tam aksi şekilde davranıyor; sürekli Kardeşlik ve Sevgi üzerine ilahiler okuyorlar ama birbirleriyle ölümüne bir kavgaya tutuşuyorlar; birbirlerinin gırtlağını sıkıp o korkunç 'Yaşam Savaşı'nda rakiplerinin ayağını kaydırmaya çalışıyorlar.

Hiçbir sosyalist, sizlerin söylediği biçimde bir para paylaşımını teklif etmez. Üstelik, eğer biraz daha sağduyulu olsaydınız, bu klişe iddianın aslında, varolan sisteme karşı getirildiğini anlardınız; çünkü bu iddia, tek başına paranın değersiz olduğunu ispatlamaktadır. Diyelim ki, bütün para herkese eşit olarak paylaştırıldı, miktarı da herkese on bin pound düşecek kadar çoktu. Diyelim ki, bu paradan pay alanlar zengin olduklarını düşündüler ve artık kimse çalışmak istemedi. Peki, nasıl yaşayacaklar? Paralarıyla mı? Paralarını yiyebilirler mi, içebilirler mi, giyebilirler mi? Varolan sistemde en kuvvetli şey olan bu muhteşem paranın aslında son derece değersiz kâğıt parçalarından ibaret olduğunu anlamaları uzun sürmeyecektir. Parasızlıktan değil ama servet yokluğundan, yani çalışarak üretilen malların yokluğundan hızla eriyip gideceklerdir. Dahası, eğer yarın memleketin bütün parası herkesin arasında paylaştırılacak olsaydı, paranın çok kısa sürede yine eski sahiplerinde toplanacağı da doğrudur. Ama bu durum sadece varolan para sistemi varlığını sürdürdükçe, yoksulluğun asla ortadan kaldırılamayacağını ispatlar; çünkü bazı ülkelerde para babası sayılanlar, bazı ülkelerin koşullarında pek yoksul kalır. Yani, para sistemi varlığını sürdürdüğü sürece hepimiz yoksulluğa ve yoksulluğun beraberinde getirdiği zorluklara mahkûmuz."

Kafası karışmaya başlayan Crass, "Doğru ya, senden başka herkes aptaldı zaten" diye çemkirdi.

"Konuşmacıya benden bir pint bira" dedi Easton.

"Benden de bir pint" diye haykırdı Philpot.

"İstediğinizi ısmarlayabilirsiniz" dedi Harlow, "yeter ki parası benim cebimden çıkmasın."

Kovanın Üstünde Oturan Adam, "Benden bir pint siyah bira" dedi.

"Biralar" dedi Easton, "konuşmacı bize yoksulluğun gerçek sebebini açıkladığında takdim edilecek."

"Ya, ya" dedi Harlow. "Ben de bunu öğrenmek istiyorum zaten."

"Benim öğrenmek istediğim şeyse, bizlere bu meselè hakkındaki nutku kimin çekeceği" dedi Kovanın Üstünde Oturan Adam.

"Tabii ki Owen" diye karşılık verdi Harlow.

"Mademki öyle, neden biraz çenenizi tutup adamcağızın konuşmasına izin vermiyorsunuz?"

Kollarını sıvayan ve odada tehditkâr bakışlarını dolaştırmaya başlayan Philpot, "Nutku bölmeye yeltenecek öbür şerefsizi var ya" dedi. "O şerefsizi tuttuğum gibi pencereden dışarı atacağım!"

Bunun üzerine herkes pek korkmuş göründü ve Philpot'un yanından mümkün olduğu kadar uzaklaştı. Philpot'un yanında oturan Easton yerinden kalkıp, Owen'ın boşalttığı yere geçti. Kovanın Üstünde Oturan Adam, endişeli görünmeyen tek kişiydi; belki de, her zamanki gibi bir balgam gölüyle çevrili olduğu için kendini emniyette hissediyordu.

"Yoksulluk" diyerek sözlerine devam etti konuşmacı, "hayati gereksinimlerin eksikliğidir, daha doğrusu medeniyetin nimetlerinden mahrumiyettir."

"Bu kadarını zaten yüz defa söyledin" diye homurdandı Crass.

"Yüz defa söylediğimi biliyorum; ama senin kafana girene kadar en az beş yüz kere daha söylemem gerektiğinden şüphem yok."

Kovanın Üstünde Oturan Adam, "Nutuğuna devam etsene be adam!" diye haykırdı. "Saçma sapan şeylere takılma."

"Eee, sen çeneni tutamayacak mısın?" diye öfkeyle haykırdı Philpot. "Adama bir fırsat verin yahu."

"Bütün bu mallar aynı şekilde üretilir" diyerek kaldığı yerden devam etti Owen. "Hepsi de işçiler tarafından, makinelerin yardımıyla hammaddelerden üretilir. Bu malların günümüzdeki kıtlığının nedenini sorguladığımızda, sormamız gereken ilk soru şudur: Acaba hammadde yetersizliği mi bizlerin herkesin ihtiyacına yetecek kadar mal üretmesini engellemektedir?

Bu sorunun cevabı şudur: Hammadeler, herkesin ihtiyacına yetmek şöyle dursun, bundan çok daha fazla miktarda bulunmaktadır.

Bu yüzden, yoksulluğun sebebi hammadde yetersizliği değildir. Dikkatimizi başka bir yöne çevirmemiz gerekir.

Bir sonraki soru: Acaba yeterince işçi yok mudur? Çalışacak durumda ve çalışmak isteyen insanların sayısı az mıdır? Yoksa yeterince makine mi yoktur?

Bu soruların cevapları: Çalışacak durumda ve çalışmak isteyen çok sayıda insan ve çok sayıda makine vardır.

Son soruların yanıtı da böyle olunca, nasıl oluyor da bu sıra dışı sonuç ortaya çıkıyor? Nasıl oluyor da, medeniyetin nimetleri, herkesin ihtiyacını karşılayacak ölçüde üretilemiyor? Nasıl oluyor da, halkın büyük kesimi hayatın güzelliklerinden, konforundan, tatlarından mahrum bir şekilde yaşamak zorunda kalıyor, hatta hayati gereksinimlerini bile karşılayamıyor?

Çok fazla hammadde var, çok fazla işçi var, çok fazla makine var ama gelgelelim, neredeyse kimsenin elinde hiçbir şey yok!

Bu sıra dışı durumun nedeni ise, herkese yetecek miktardan çok daha fazlasını üretecek kadar çok üretim aracına sahip olmamıza rağmen, kendimizi son derece budalaca bir sisteme göre idare etmemizdir.

Günümüzdeki para sistemi, bizlerin gereken ürünleri üretmesine engel olur ve böylece, halkın çoğunluğunun çalışarak üretilen mallardan mahrum kalmasına yol açar. Halkın çoğunluğu, üretim araçlarının bolluğuna rağmen mahrumiyet çeker. Bir altın zincire sıkı sıkıya bağlandıkları için ellerinden bir şey gelmez.

Şimdi, bu akıldışı, aptalca, budalaca sistemin ayrıntılarını inceleyelim."

Owen, Philpot'ta dönüp kendisine ocaktan bir parça ucu yanık odun çıkarıp vermesini söyledi. Odununu aldıktan sonra, duvara yaklaşık bir metre yirmi santim

eninde ve otuz santim boyunda bir dikdörtgen çizdi. Mutfağın duvarları daha temizlenmemişti, bu yüzden üzerlerine şekiller çizmenin sakıncası yoktu.

Bu, ülkemizdeki bütün yetişkin nüfusu
temsil etmektedir.

"Ülkemizdeki mal ve hizmet kıtlığının sebeplerini anlamak için, her şeyden önce insanların vakitlerini nasıl geçirdiklerine bakmak gerekir. Şimdi, bu dikdörtgen ülkemizdeki bütün yetişkinleri temsil ediyor. Halkın çeşitli sınıfları, çeşitli mesleklerle uğraşıyor. Bazıları medeniyetin nimetlerinin üretilmesine yardımcı oluyor, bazıları olmuyor. Bütün bu insanlar medeniyetin nimetlerini tüketiyor; ama mesleklere baktığımız zaman, her ne kadar halkın çoğunluğunu işçiler oluşturuyorsa da, sadece görece az sayıda işçinin medeniyetin nimetlerinin ve hayati gereksinimlerin üretimine katıldığını görürüz."

Düzen bir kez daha sağlanınca, konuşmacı tekrar duvardaki çizime döndü ve galiba biraz ek yapmak niyetiyle elini uzattı; ama kararsızlığa düşüp bundan vazgeçti ve kolu tekrar yanına düştü.

Mutlak ve kuşku verici bir sessizlik mutfakta hüküm sürüyordu. Owen'ın mahcubiyeti ve endişesi arttı. Karşısındakilerin, yoksulluğun nedeni gibi konuları ne konuşmak, ne dinlemek ne de düşünmek istediğini biliyordu. Onlar, dinledikleriyle dalga geçmeyi yeğlerdi. Onların, anlatmak istediği şeyi anlamayı reddedeceğini biliyordu; sanki yoksulluğun nedeni belirsizmiş ya da çok zormuş gibi. Nasıl etmeli de bunu hiç istemeseler de anlamak zorunda kalacakları şekilde anlatmalıydı? Bu, neredeyse imkânsızdı.

Onları, kendilerini sadece biraz zorlayıp anlamaya çalışmaya ikna etmek kolay olabilirdi; ama Owen, kar-

şısındakilerin böyle bir konuyu düşünerek "tatlı canlarını sıkmak" istemeyeceğini adı gibi biliyordu; zaten yoksulluk konusu açık saçık bir öykü, kancaya halka atmaca ya da para futbolu, futbol ya da kriket maçı, at yarışı, kraliyet ailesinden ya da aristokratlardan birinin yediği son halt gibi önemli bir konu değildi ki, ilgi çeksin.

Yoksulluğun sebebi sorunu, sadece kendilerinin ve çocuklarının gelecekteki refahını ilgilendiren bir konuydu. Bu kadar eften püften, hiçbir şekilde ilgi duyulmayı hak etmeyen bir konu, onlara öylesine açık ve net açıklanmalıydı ki, bir bakışta anlamamak ellerinden gelmemeliydi; ama bunu yapmak neredeyse imkânsızdı.

Owen'ın tereddüt ettiğini gören bazı işçiler, kıs kıs gülmeye başladı.

Crass, Slyme'e dönüp yüksek sesle, "Anlaşılan, herif işin içinden çıkamadı" dedi ve beriki bir kahkaha attı.

Bu ses Owen'ı canlandırdı ve adam konuşmasına kaldığı yerden devam etti:

"Bütün bu insanlar, emekle üretilen malların tüketimine katılıyor. Şimdi, onları sınıflara ayıracağız: üretime katılanlar, hiçbir şey yapmayanlar, üretime zarar verenler ve gereksiz işlerle uğraşanlar."

"Bir de, gereksiz konuşmalarla uğraşanlar var" diye laf attı Crass.

"Önce, sadece hiçbir iş yapmamakla kalmayıp, kendilerini topluma faydalıymış gibi gösterenleri, tesadüfen de olsa herhangi bir yararlı iş yapacak olsalar şereflerinin lekelendiğini düşünenleri sınıflandıracağız. Bu sınıfa serseriler, dilenciler, beyzadeler, sosyetikler, büyük toprak sahipleri ve genel olarak miras yoluyla servet kazananlar girer."

Konuşurken, dikdörtgenin bir köşesine dikey bir çizgi çizdi.

Serseriler Dilenciler Sosyetikler Beyzadeler Büyük Toprak Sahipleri Miras Yoluyla Servet Kazanan Herkes	

"Bu insanlar, başkalarının emeğiyle üretilenleri oburca tüketmekten başka bir şey yapmaz.

Bir sonraki bölmeye, isterseniz bir nevi 'akıl' işi diyebileceğiniz ama sadece kendilerine fayda sağlayan, başkalarına zarar veren işleri yapanlar girer: patronlar, daha doğrusu emeği sömürenler, hırsızlar, madrabazlar, yankesiciler, kârdan başka bir şey düşünmeyen hisse sahipleri, soyguncular, tefeciler, piskoposlar, kapitalistler ve kendilerine espriyle karışık 'minister' denen papazlar. Eğer 'minister' sözcüğünün aynı zamanda 'hizmetçi' anlamına da geldiğini hatırlayacak olursanız, espriyi anlarsınız.

Serseriler Dilenciler Sosyetikler Beyzadeler Büyük Toprak Sahipleri Miras Yoluyla Servet Kazanan Herkes	Emek Sömürücüleri Hırsızlar Madrabazlar Yankesiciler Soyguncular Piskoposlar Tefeciler Kapitalistler Hisse Sahipleri Din "Hizmetçileri"	

"Bu insanlar hiçbir şey üretmez ama başkalarının emeğiyle üretilenlerden kurnazlıkla ve dalavereler çevirerek kendilerine de büyük bir pay düşmesini sağlarlar.

Üçüncü sınıf, ücret ya da maaş karşılığında çalışarak gereksiz işler yapanlardır. Yani, onların yaptıkları Budalalık Sistemi için çok faydalı ve gereklidir; ama bunlar, hayati gereksinimler ya da medeniyetin nimetleri olarak tanımlanamaz. Bu, en büyük sınıftır. Bu sınıfa gezginci acenteler, kamuoyu araştırması yapanlar, sigortacılar, komisyon acenteleri, tezgâhtarların ve işlet-

me personellerinin çoğu, ticaret merkezlerinin inşası ve dekorasyonuyla uğraşan işçiler, hiçbir şey üretmeden çok meşgulmüş gibi görünmelerini sağlayan şu 'ticaret' işini meslek edinenler girer. Sonra, reklamları tasarlamakla, kâğıda dökmekle, afişleri boyamak ve basmakla meşgul olan yığınlar vardır ki, pek çok reklamın tek amacı insanları bir malın yerine başka bir mal almaya ikna etmek olduğundan, bu işler son derece gereksizdir. Tereyağına ihtiyacınız varsa, yağınızı ister Brown, ister Jones, ister Robinson marka alın, elinize geçen mal hep aynıdır."

Serseriler Dilenciler Sosyetikler Beyzadeler Büyük Toprak Sahipleri Miras Yoluyla Servet Kazanan Herkes	Emek Sömürücüleri Hırsızlar Madrabazlar Yankesiciler Soyguncular Piskoposlar Tefeciler Kapitalistler Hisse Sahipleri Din "Hizmetçileri"	Gereksiz işlerle uğraşanlar	

Konuşmanın bu bölümünde, dinleyicilerde sabırsızlık ve fikir ayrılığı belirtileri görülmeye başlamıştı. Bunu fark eden Owen, hızla konuşarak sözlerine devam etti:

"Şehir merkezine gittiğizde, birbirinden bir taş atımı kadar bile uzakta olmayan yarım düzine manifaturacı görürsünüz. Bunların çoğu kapı komşusudur ve hepsi de aynı malı satar. Herhalde bütün bu dükkânların gerekli olduğunu düşünmüyorsunuzdur? İçlerinden sadece tek bir dükkânın hepsinin esas amacını, yani çalışarak üretilen malların depolama ve dağıtım merkezi olma işini gerçekleştirebileceğini biliyorsunuz. Eğer altı dükkândan beşinin gereksiz olduğunu kabul ederseniz, onları inşa eden işçilerin, içlerinde çalışan satıcıların, tezgâhtarların, kasiyerlerin ve diğer personelin, reklamlarını tasarlayanların, metinlerini yazanların, afişlerini basanların de gereksiz işlerle uğraştığını kabul edersi-

niz; çünkü bütün bu insanlar, şu anda yokluğunu çektiğimiz mal ve hizmetlerin üretimine ayıracakları vakti ve emeği boşa harcamaktadır. Bu insanların hiçbirinin hayati gereksinimlerin ya da medeniyetin nimetlerinin üretimine katılmadığını kabul etmek zorundasınız. Bunlar mal satın alır, aldıklarını satar, ticaret yapar, çekişe çekişe pazarlık eder, mallarını dükkân ya da alışveriş merkezlerinin cam vitrinlerinde sergiler, ticaretten büyük kazanç sağlar, sattıklarını arada sırada kendileri de kullanır ama hayatımız ya da mutluluğumuz için gerekli olan hiçbir şey üretmez; üstelik ürettikleri bazı şeyler, sadece şu budalaca sistemin varlığını sürdürebilmesi için gereklidir."

Kovanın Üstünde Oturan Adam, "Yahu, o zaman biz ne menem bir sistemde yaşıyoruz?" diyerek Owen'ın sözünü böldü.

"Bravo, yanlışları bulmakta üstüne yok" diye çemkirdi Slyme, "ama neden doğru sistemin nasıl kurulacağını söylemiyorsun?"

"Şu anda konumuz bu değil, değil mi?" diye karşılık verdi Owen. "Biz şimdi, çalışarak üretilen mal ve hizmetlerin neden herkese yetecek kadar üretilmediğini bulmaya çalışıyoruz. Üçüncü sınıftaki insanların çoğu çok çalışır ama aslında hiçbir şey üretmez."

Sabrı tükenen Crass, "Amma zırvalık, ha!" diye haykırdı.

"Gerekenden çok fazla sayıda dükkân olabilir" dedi Harlow, "ama bu dükkânlar sayesinde insanlar iş buluyor. Eğer dükkânların yarısı kapansaydı, bunun tek sonucu orada çalışanların işsiz kalması olurdu. Ben, yaşa ve yaşat diyorum; çünkü bu dükkânlar sayesinde insanların işi oluyor."

Balgam Gölünün Ardında Oturan Adam, "Evet, evet" diye bağırdı.

"Evet, bazı insanların bu sayede iş bulduğunu biliyorum" dedi Owen, "ama biz sadece 'iş'le yaşayamayız. Rahat yaşayabilmek için, çalışarak üretilen mallardan

yeterince bulabilmemiz gerekir. Bir adam böyle bir işte çok çalışabilir ama aslında tek yaptığı, gerekli ya da faydalı bir şey üretmediği için zamanını boşa harcamaktır.

Neden bu kadar çok dükkân, mağaza ve alışveriş merkezi var? Bunların varolma sebeplerinin onları inşa edenlere ya da içlerinde çalışanlara iş imkânı sağlamak olduğunu mu sanıyorsunuz? Tabii ki, gerçek bu değil. Tüccarların birer servet kazanabilmesi ve dükkân sahiplerine fahiş kiralar ödeyebilmesi için buraları açılıyor ve satılan mallara fahiş fiyatlı etiketler konuyor. İşte bu yüzden, buralarda çalışanların maaşları mümkün olan en düşük seviyede tutuluyor."

"Bunları biz de biliyoruz" dedi Crass. "Ama bu dükkânlar olmasaydı, bazılarının iş bulamayacağı gerçeğini göz ardı edemezsin. Bizim tek istediğimiz şey, daha çok iş imkânı."

"Evet, evet!" bağırışları ve konuşmacının sözlerinden duyulan hoşnutsuzluğun çeşitli biçimlerde ifade edilişi sırasında çıkan sesler mutfağı çınlattı; neredeyse herkes aynı anda konuşuyordu. Bir süre sonra tantana biraz durulur gibi oldu ve Owen kaldığı yerden devam etti:

"Doğa, insan yaşamı ve refahı için gerekli malları bize hazır olarak sunmuyor. Bu malları elde edebilmek için çalışmamız lazım. Akılcı olan tek çalışma biçimi, sadece bu malların üretilmesi için emek sarf etmektir. Emeği bu amaç için kullanmamak ise saçmadır, aptallıktır, günahtır, budalalıktır ve zaman kaybıdır.

İşte, üçüncü sınıftaki insanların halihazırda yaptıkları tek şey budur. Onlar çok çalışırlar, hep çok meşguldürler ama yararlı bir amaç ve sonuç bakımından hiçbir şey üretmezler."

"Pekâlâ" dedi Harlow. "Senin dediğin gibi olsun; ama aynı teraneyi tekralayıp durmanın ne âlemi var?"

"Bir sonraki sınıf" diyerek kaldığı yerden devam etti Owen, "gerçekten faydalı işlerde çalışanlar, emeğini medeniyetin nimetlerinin, hayati gereksinimlerin, inceliklerin ve konforun üretiminde kullananlardır."

Serseriler Dilenciler Sosyetikler Beyzadeler Büyük Toprak Sahipleri Miras Yoluyla Servet Kazanan Herkes	Emek Sömürücüleri Hırsızlar Madrabazlar Yankesiciler Soyguncular Piskoposlar Tefeciler Kapitalistler Hisse Sahipleri Din "Hizmetçileri"	Gereksiz işlerle uğraşanlar	Medeniyetin nimetlerinin üretiminde çalışan herkes	İŞSİZLER

Philpot, "Yaşasın!" diye haykırarak geriye kalanların da çok geçmeden katıldığı bir sevinç gösterisinde bulundu. Başını anlamlı anlamlı sallayıp arkadaşlarına göz kırparak, "Yaşasın! En sonunda bizden bahsedildi" dedi.

Kovanın Üstünde Oturan Adam, "Başkan'ı düzeni bozmamaya davet ediyorum" dedi.

Owen meslekler listesini yazmayı bitirdiğinde, dinleyicilerden bazıları itiraz ederek bira üreticilerinin atlandığını söyledi. Owen bu ciddi hatayı düzeltti ve kaldığı yerden devam etti:

"Dördüncü sınıftakiler ömürlerinin en az dörtte birini boşta geçirdiğinden, bu bölmeyi dörtte bir oranında küçültmemiz gerek. Şu gri kısım işsizleri temsil ediyor."

"Ama üç numaradakilerin de bazıları zaman zaman işsiz kalıyor" dedi Harlow.

"Evet ama, onlar çalışırken bile hiçbir şey üretmedikleri için, onların işsizlerini ayrıca sınıflandırmamıza gerek yok; çünkü şimdiki amacımız sadece herkesin bol bol tadını çıkarabileceği kadar malın üretilmediğini anlamak. Gördüğünüz gibi, hayatımızı idare eden bu düzen yoksulluğun tek sebebidir. Geriye kalan herkesin dört numaralı sınıf tarafından üretilen malların nasıl da üstüne oturduğunu hatırlayın hele; hâlâ yoksulluğun sebebini merak ediyor musunuz?"

"Üstüne oturmak, gayet uygun bir söz" dedi Philpot ve herkes güldü.

Daha sonra konuşmacı, tablonun altına küçük bir kare çizdi. Bu karenin içini siyaha boyadı.

Serseriler Dilenciler Sosyetikler Beyzadeler Büyük Toprak Sahipleri Miras Yoluyla Servet Kazanan Herkes	Emek Sömürücüleri Hırsızlar Madrabazlar Yankesiciler Soyguncular Piskoposlar Tefeciler Kapitalistler Hisse Sahipleri Din "Hizmetçileri"	Gereksiz işlerle uğraşanlar	Medeniyetin nimetlerinin üretiminde çalışan herkes	İŞSİZLER

Bu kare, dördüncü bölümdeki insanların ürettiği ürünlerin toplamını temsil ediyor.

"Bu, dördüncü bölümdeki insanlar tarafından üretilen medeniyetin nimetlerinin ve hayati gereksinimlerin toplamını temsil ediyor. Şimdi, bu karedeki malları, bugün varlığını sürdüren bu aptallık düzeninde olduğu gibi, sınıflar arasında paylaştıracağız.

Birinci ve ikinci bölümlerdekiler genellikle toplumun en zenginleri ve zenginliklerini en çok hak edenler olarak görüldüğünden, onlara karenin üçte ikisini veriyoruz.

Kalan kısmı üçüncü ve dördüncü bölümler arasında paylaştıracağız."

Serseriler Dilenciler Sosyetikler Beyzadeler Büyük Toprak Sahipleri Miras Yoluyla Servet Kazanan Herkes	Emek Sömürücüleri Hırsızlar Madrabazlar Yankesiciler Soyguncular Piskoposlar Tefeciler Kapitalistler Hisse Sahipleri Din "Hizmetçileri"	Gereksiz işlerle uğraşanlar	Medeniyetin nimetlerinin üretiminde çalışan herkes	İŞSİZLER

Dördüncü bölümdeki insanların ürettiği mallar, halkı oluşturan farklı sınıfların arasında bu şekilde paylaşırılır.

"Şimdi, sakın ola ki, üçüncü ve dördüncü sınıflardaki insanların bu malları aralarında eşit olarak paylaştığı fikrine kapılmayın. Gerçek, hiç de böyle değildir. Bazıları çok az pay alır, bazıları hiç pay almaz, bazıları payına düşenden fazlasına konar. İşte 'Yaşam Savaşı', en çok bu iki bölüm arasında bütün şiddetiyle devam eder; tabii bu savaş meydanında en kötü paylar güçsüzlere ve erdemlilere düşer. İstisnai yetenekleri ya da şansları yüzünden başarıya ulaşabilecek durumdakiler bile bencilce davranmak zorundadır; çünkü istisnai yeteneğe sahip olduğu halde bencil olmayan bir adam, yeteneklerini kendi menfaati için değil, diğerlerinin çektiği gözle görülür acıları hafifletmek için kullanır ve eğer böyle davranırsa, bu dünya sadece sözlere bakıp davranışlara hiç değer vermediği için hayatta başarısız olacaktır. 'Komşularını kendin kadar sev'i gerçekten hayata geçirmek isteyenler ya da kötülüğe iyilikle, şefkatle, nezaketle karşılık verenler ve başkalarını, kendilerinin asla katlanmak istemeyecekleri koşullarda çalıştırmaktan kaçınanlar, bütün bu insanlar, mahvolanların arasındaki yerini alacaktır; çünkü bu düzende sadece en kötüler, sa-

dece en saldırgan, kurnaz, bencil ve acımasız olanlar ayakta kalabilir. Üçüncü ve dördüncü bölümlerdeki bütün bu insanlar, bu korkunç kavgaya tutuşmakla o kadar meşguldürler ki, sadece birkaçı durup, uğruna mücadele ettikleri malların neden daha çok üretilmediğini ya da böyle bir kavganın gerçekten gerekli olup olmadığını düşünür."

Birkaç dakika boyunca mutfakta sessizlik hüküm sürdü; herkes, konuşmacının tezlerine karşı bir itiraz noktası aramakla meşguldü.

"Nasıl oluyor da, birinci ve ikinci bölümdeki az sayıda insan, senin karedeki kadar çok malı tüketebiliyor?" diye sordu Crass.

"Aslında bütün bu malları tüketmiyorlar" diye karşılık verdi Owen. "Çoğunu israf ediyorlar. Ayrıca, mallarından bazılarını yabancı ülkelere satarak servet kazanıyorlar; ama büyük kısmını kendileri tüketiyorlar çünkü bu insanların tadını çıkardığı malların üretimi için harcanan emek, işçilerin kullandığı malların üretimi için harcanandan çok daha büyük. Hiçbir şey yapmayanların çoğu, her şeyin en iyisine sahip oluyor. İşçi sınıfının zamanının dörtte üçünden bile fazlası, zenginlerin kullandığı malların üretimine gidiyor. Zengin bir adamın karısının ve kızının giysileriyle, bir işçinin karısının ve kızının giysilerinin kalitesini ve miktarını karşılaştırın. Birini üretmek için harcanan zaman ve emek, diğerine ayrılandan neredeyse yirmi kat fazladır; üstelik alt tarafı kumaş üretilmektedir. Evleri, kıyafetleri, çizmeleri, şapkaları, mücevherleri ve gıdaları hususunda durum böyledir. Onların her şeylerinin en şık, üretilmesi en uzun süren ve en çok emek isteyen cinsten olması gerekir. Ama bu güzelim eşyaları üretenlerin ne bulurlarsa ona kanaat etmesi beklenir. Hayırsever işçiler kendileri için adi kumaşları, hammaddesi paçavralaşmış yün ve en bayağı malzeme olan en kötü kumaşları ve en kalitesiz, en rahatsız ve bayağı ayakkabıları üretir. Bir işçinin, sırtında gerçekten iyi dikilmiş bir takım elbiseyle

ortalıkta dolaştığını görürseniz, ya onun doğal olmayan bir hayat sürdüğünü, yani evlenmediğini, ya çerçiden veya taksitle satış yapan bir dükkândan bu elbiseyi aldığını ve henüz ödemelerini bile bitiremediğini veya bir eskiciden kelepire konduğunu ya da bir hayırseverin bağışladığını düşünürsünüz. Yiyecekler konusunda da durum aynıdır. Bütün ördekler, kazlar, sülünler, keklikler, en iyi etlerin en leziz parçaları, bütün dil balıkları, en güzel pisi balıkları, somonlar, alabalıklar..."

"Aman, yetti be!" diye haykırdı Harlow, öfkeyle. "Yeter artık, amma uzattın" diye ekledi ve diğerleri de konuşmacının böyle ayrıntılara dalarak zamanını boşa geçirmesini protesto etti.

"...her şeyin en iyisi sadece birinci ve ikinci bölümlerdeki insanların beğenisine sunulur ve bu sırada işçiler ne bulurlarsa onunla nefislerini köreltir; onlar margarinle, çerçöple karışık çayla, ne koşullarda yapıldığı belirsiz birayla yetinir ve mutlu olurlar; sadece bu kadarını bile bulamadıkları zaman homurdanıp seslerini çıkarırlar."

Owen konuşmayı kestiğinde mutfağa kasvetli bir sessizlik çöktü; ama aniden Crass'ın yüzü parladı. Konuşmacının iddialarında ciddi bir eksiklik yakalamıştı.

"Birinci ve ikinci bölümdekilerin her şeyin en iyisini aldığını söyledin; ya dilencilerle serserilerin durumu ne olacak? Onları da birinci bölüme koymuştun."

"Evet, biliyorum. Gördüğünüz gibi, onlar için en uygun yer burası; çünkü onlar da hazır yiyici sınıfın mensuplarıdır. O sınıftaki diğer hazır yiyicilerden ne kafaca ne de ahlakça eksik ya da fazla değildirler; topluma onlardan daha fazla bir yararları da dokunmaz. Tabii ki, başkalarının ürettiği mallardan ne kadar tükettiklerine bakacak olduğumuzda, onların diğer hazır yiyiciler kadar zararlı olmadıklarını görürüz; çünkü onların eline geçen miktar görece daha azdır. Yine de onların gerçek yeri bu sınıftır. Bu sınıftaki herkes, paylaşımdan eşit pay almaz; çünkü bu bölüm teker teker bireyleri değil, toplam olarak hazır yiyiciler sınıfını temsil ediyor."

"Ama bana, sanki sen paranın neden yoksulluğun sebebi olduğunu ispatlayacağını söyledin gibi geldiydi."

"Evet, para yoksulluğun sebebidir" dedi Owen. "Bütün bu insanların emeğin gerçek amacının ihtiyaç duyduğumuz malların üretilmesi olduğunu göremez hale gelmesinin tek nedeni paradır; bunu anlamıyor musunuz? Bütün bu insanlar, yaptıkları iş ne olursa olsun, isterlerse hiçbir şey yapmasınlar, eğer ellerine para geçiyorsa, bunda hiçbir sakınca olmadığı yanılgısına düşüyor. Varolan eşi benzeri görülmemiş sistemde, onların sahip oldukları tek amaç, para kazanmaktır. Akılları öylesine şirazeden çıkmıştır ki, gerçekten faydalı işler yapanlara küçümseyerek bakarlar! Suçlular ve hazır yiyicilerin en fakir kesimi bir yana, işçi sınıfı toplumun en aşağı ve en değersiz kesimi olarak kabul edilir. Üretici çalışma dışında bir şeylerle meşgul olarak para kazanmayı başaranlar, bu bakımdan çok daha saygıdeğer sayılır. Kendileri hiçbir şey yapmayan ama başkalarının sırtından para kazananlar, onlardan da değerli insanlardır. Ama herkes tarafından en saygıdeğer ve şerefli görülenler, kesinlikle hiçbir şey yapmadıkları halde servet sahibi olanlardır."

"Bence senin söylediklerin paranın neden yoksulluğun nedeni olduğunu ispatlamıyor."

"Şuraya baksana" dedi Owen. "Dördüncü bölümdeki insanlar her şeyi üretiyorlar mı, üretmiyorlar mı?"

"Evet, hepimiz bunu biliyoruz" diyerek konuşmacının sözünü kesti Harlow. "Ama bu yüzden onlara para veriliyor, değil mi? Onlara ücret ödeniyor."

"Evet, ücretleri nasıl ödeniyor?" diye sordu Owen.

"Tabii ki parayla" diye karşılık verdi Harlow, sabırsızlanarak.

"Aldıkları parayla ne yapıyorlar? Parayı yiyorlar mı, içiyorlar mı, giysi diye üstlerine geçirip dolaşıyorlar mı?"

Bu son derece saçma soru karşısında, o ana kadar dikkatli dinleyicilerin arasında bulunan bazıları alaylı alaylı gülmeye başladı; böyle saçmalıkları sabırla dinlemek gerçekten de zordu.

"Tabii ki öyle yapmıyorlar" dedi Harlow, büyük bir öfkeyle. "Ücretleriyle, ihtiyaç duydukları malları satın alıyorlar."

"Çoğunun ücretlerinin bir kısmını biriktirdiğini, bir bankaya yatırdığını mı düşünüyorsun?"

"İnan ki, kendi adıma konuşabilirim ancak" dedi Harlow gülerek. "Kira, evin diğer masrafları, çoluk çocuğun ayakkabıları falan derken, elimde avcumda hiçbir şey kalmıyor. Kalan birkaç meteliği de biraya veriyorum; geriye en fazla altı peni ya da bir bob ayırabilirsem, şanslıyım."

"Bekâr bir erkek, eğer canı isterse, çok para biriktirebilir" dedi Slyme.

"Ben bekârlardan bahsetmiyorum" dedi Owen. "Burada doğaya uygun bir hayat sürdürenleri konuşuyoruz."

"Postane Tasarruf Bankası'yla, İnşaat ve Dostluk Sandıkları'nda biriken paralar ne peki?" diye sordu Crass.

"Orada biriken paranın büyük bölümü ticaretle uğraşanların ya da maaşlarının dışında bir şekilde ek gelir bulanların. Ayrıca, sıradan işçilerden çok daha iyi konumda çalışan, yüksek maaşlar alan istisnai ölçüde şanslı işçiler ya da evlerinin bir kısmını kiraya vererek kira masrafından kurtulanlar var. Kimilerinin karısı da çalışıyor; kimileri ek iş alıyor ya da fazla mesaiye kalıyor; ama bütün bunlar istisnai durumlar."

"Bence, evli erkekler asla para biriktiremez!" diye haykırdı Harlow. "Satın alabildiğimiz azıcık yiyecekten vazgeçmeden, karımızı, çoluk çocuğumuzu aç bırakmadan para biriktirmenin imkânı yok."

İkisi de son derece eli sıkı birer işçi olan ve yukarıda bahsedilen kurumlarda tasarruf hesapları bulunan Crass ve Slyme dışındaki herkes, "Evet, evet!" diye bağırıştı.

"O halde" dedi Owen, "demek ki dördüncü bölümdekiler çalışmalarının tam karşılığı olan ücreti alamıyor."

"Tam karşılık da ne demek?" diye sordu Crass. "Neden adam gibi basit kelimelerle derdini anlatmıyorsun da, süslü kelimelerle lafı dolandırıyorsun?"

"Şunu demek istiyorum" dedi Owen, tane tane konuşarak, "her şey, dördüncü sınıftaki insanlar tarafından üretiliyor. Çalışmalarının karşılığında onlara para veriliyor ve ürettikleri mallar, hiçbir şey yapmayanların malı oluyor. Sonra, paranın tek başına hiçbir değeri olmadığı için işçiler dükkânlara gidip bu paranın bir kısmıyla ürettikleri şeyleri satın alıyorlar. Bütün ücretlerini harcıyorlar, daha doğrusu aldıkları yere geri veriyorlar ama ücret olarak aldıkları para ürettikleri malların değerine denk olmadığı için, sadece küçük bir kısmını satın alabildiklerini görüyorlar. Yani, para denen şu küçük madeni yuvarlaklar, hiç çalışmayanların başkalarının emeğiyle üretilen malları gasp edebilmesine aracı oluyor."

Mutfağa çöken sessizliği, Crass bozdu.

"Bu sözler, kulağa çok hoş geliyor" diye çemkirdi, "ama ben şahsen lafın ne başını ne de kıçını anlayabildim."

"Bana baksana sen!" diye haykırdı Crass. "Üretici sınıf, yani dördüncü bölümü oluşturan insanlara güya emeklerinin karşılığında para ödeniyor. Ücretleri de güya emeklerini karşılayacak şekilde belirleniyor. Ama gerçek böyle değil. Eğer böyle olsaydı, işçi sınıfındakiler ücretlerini harcayınca ürettikleri her şeyi hemen geri alırdı."

Owen sözlerini bitirdi ve bir kez daha mutfağa sessizlik çöktü. Hiç kimse, bu sözleri anlamışa benzemiyordu; hatta Owen'ın sözlerine katılıp katılmadıkları bile belli değildi. Hiç renk vermiyorlardı. Tartışma sırasında Barrington'ın piposu bitmişti. Adam, ucunu tutuşturduğu bir parça kâğıtla piposunu tekrar yaktı.

"Eğer ücretleri gerçekten de emeklerine denk olsaydı" diye tekrarladı Owen, "ürettiklerinin sadece küçük bir bölümünü değil, tamamını satın alabilirlerdi."

[Bu sözlerin ardından Bundy'nin patlattığı bir "espri" kahkaha tufanına neden oldu ve Wantley de araya karışıp] bu nezih şakayı tabanca patlaması gibi bir ses çıkararak kuvvetlendirince, mutfaktakilerin neşesi on kat arttı.

"Bu iş burada biter" diyen Easton, yerinden kalkıp pencereyi açtı.

Hâlâ kahkahadan kırılan ve görünüşe bakılırsa, az önceki hareketiyle arkadaşlarının gözündeki saygınlığını artırdığını sanan Wantley'ye dönen Harlow, "Yahu, çıkardığın kokuya bakılırsa, senin gömülme zamanın gelmiş de geçiyor" dedi.

"Ama, bütün çalışan sınıfları tartışmamıza dahil etsek bile" diyerek devam etti Owen, "yani hem üçüncü hem dördüncü bölümdekileri birlikte ele alıp hesaplasak bile, onların ücretlerinin toplamının dahi üretilenleri satın almaya yetmeyeceğini görürüz. Geçen yıl bu ülkede üretilen toplam zenginlik 1,800,000,000 sterlindi ve aynı dönemde ödenen maaşların toplamı sadece 600,000,000 sterlin tutuyordu. Başka bir deyimle, Para Oyunu sayesinde işçilerin cebinden ürettikleri malların üçte ikisinin bedeli çalındı. Üçüncü ve dördüncü sınıflardaki bütün insanlar, birinci ve ikinci sınıflardaki zenginler hiçbir şey yapmadan zevku sefa içinde yaşayabilsinler diye çalışıyor, acı çekiyor, aç kalıyor, birbirleriyle kıyasıya çekişiyor. İşte birinci ve ikinci sınıflardaki sefiller, yoksulluğun gerçek sebepleridir; onlar işçilerin ürettiği malları açgözlülükle tüketmek ya da istif etmekle yetinmezler, kendi ihtiyaçları karşılanır karşılanmaz işçileri işlerini bırakmaya zorlarlar ve onların kendi ihtiyaç duydukları şeyleri üretmelerine engel olurlar. Bu insanların çoğu var ya!" diye haykıran Owen'ın, genellikle solgun olan yüzü kızarmış ve gözleri ani bir öfkeyle parlamaya başlamıştı. "Bu insanlar var ya, onların çoğuna aslında insan bile denemez! Onlar şeytandır! Erkekler, kadınlar ve küçük çocuklar mahrumiyet içinde yaşarken ya da açlıktan ölürken, kendilerinin yan gelip yatarak keyif çattığını pekâlâ bilirler ama aldırmazlar."

Bu sözler üzerine mutfağa çöken sessizlik, en sonunda Harlow tarafından bozuldu:

"Diyorsun ki, işçiler bütün üretimi yapmakla yükümlü; ama hammadde bedellerinin de ödenmesi gerektiğini unutuyorsun. İşçiler hammadde üretemez ki."

"Tabii ki işçiler hammadde üretmez" diye karşılık verdi Owen. "Ama kapitalistler ya da toprak sahipleri de üretmez. Hammaddeler, yeryüzünde bol miktarda bulunur ama emekle işlenmedikleri sürece hiçbir işe yaramazlar."

"Ama, bütün araziler toprak sahiplerine ait!" diye haykırdı Crass, kendini unutarak.

"Bunu da biliyorum; üstelik tabii ki sizler, bütün ülkenin birkaç kişiye ait olmasını hakkaniyete uygun buluyorsunuz..."

Philpot, Owen'ın sözünü kesti ve "Konuşmacıdan sadede gelmesini rica ediyorum" dedi. "Toprak sorunu, bugün burada bulunmamızın sebebi değil."

"İşçilerin ürettikleri malların onlardan çalındığını söylüyorsun" dedi Harlow, "ama her şeyin el emeğiyle üretilmediğini unutuyorsun. Ya makinelerin ürettiği mallar ne olacak?"

"Makineler de işçiler tarafından üretiliyor" dedi Owen, "ama tabii ki makineler de Para Oyunu sayesinde soyulan işçilere ait olmuyor."

"Ama başlangıçta makineleri kim icat etti?" diye sordu Crass.

"Bu konuda aslında çok şey söylenebilir" dedi Owen, "ama tabii ki, makinelerin mucitleri zengin hazır yiyiciler, toprak sahipleri ya da patronlar sınıfına dahil değildi. Makinelerin mucitlerinden çoğu yoksulluk içinde, kimi zaman gerçekten açlık çekerek yaşadı ve bilinmezlik içinde öldü. [Mucitler de] işçi sınıfının sömürücüleri tarafından soyuldu.

Bugün, varolan makineleri şahsen icat ettiği iddiasını meşru biçimde ileri sürebilecek kimse bulunmamaktadır. En fazla, onlardan önce yaşayıp çalışanların fikir-

lerine katkıda bulunduklarını ya da icatlarını geliştirdiklerini söyleyebilirler. Watt and Stevenson bile daha önceden varolan buhar makineleriyle lokomotifleri geliştirmekten başka bir şey yapmamıştı. Senin sorunun tartıştığımız konuyla hiçbir ilgisi yok; biz burada sadece insanların çoğunluğunun neden medeniyetin nimetlerine ulaşamadan yaşamak zorunda kaldığını tartışıyoruz. Bunun nedenlerinden biri, nüfusun çalışan kesiminin büyük bölümünün aslında üretimde çalışmaması ve üretilenlerin çoğunun onları elde etmeye hiçbir hakkı olmayanlar tarafından ele geçirilip ziyan edilmesidir.

İşçiler Her Şeyi üretir! Eğer bir şehrin ya da kasabanın sokaklarında dolaşıp etrafınıza bakarsanız, gözünüzün gördüğü Her Şey, fabrikalar, makineler, evler, demiryolları, tramvaylar, kanallar, mobilyalar, giysiler, yiyecekler, hatta üstünde durduğunuz kaldırım ya da yol bile, bütün ücretlerini ürettikleri malların sadece küçük bir kısmını alabilmek için harcayan işçi sınıfı tarafından yapılmıştır. İşte bu yüzdendir ki, patronlarının elinde kalan mallar, yapılan işin değeriyle karşılık olarak ödenen ücret arasındaki farkı temsil eder. Bu sistematik soygun nesillerdir devam etmektedir; bu sayede biriken ganimetin miktarı çok büyüktür ve zenginlerin sahip olduğu bütün servetin esas sahibi aslında işçi sınıfıdır. Bu servet, onlardan Para Oyunu sayesinde çalınmıştır."

Birkaç dakika boyunca, mutfakta sıkıntı verici bir sessizlik hüküm sürdü. İşçiler birbirlerine ya da duvara şaşkın, rahatsız bakışlar atıyordu. Kendi adlarına düşünmeye zorlanmışlardı ve onlar düşünmeye hiç alışık değildi. Bebekliklerinden itibaren onlara kendi zekâlarına güvenmemeleri ve düşünme işini papazlarına, patronlarına ve genel olarak kendilerinden "üstün" olan herkese bırakmaları öğretilmişti. Ömürleri boyunca bu dersi akıllarından çıkarmamışlar, papazların ve patronların bilgeliğine ve insancıllığına karşı daima körü körüne ve mantıksız bir güven beslemişlerdi. İşte bu nedenle kendileri ve çocukları hayatları boyunca aç ve çıplak

yaşamış; ama bu sırada düşünmekten başka bir işle uğraşmayan "üstünler" krallara layık giysiler kuşanıp, her Tanrı'nın günü mükellef sofralara kurulmuştu.

Birkaç kişi yerinden kalkmış, duvarın yanına gidip Owen'ın çizdiği tabloları merakla incelemeye koyulmuştu; tıpkı bu meraklılar gibi diğer işçiler de kendilerini zorluyor, emeklerinin semeresini kendilerinden gasp eden patronları savunabilmek için uygun bir tez bulmaya çabalıyordu.

"Zenginleri daima kötülemenin bize fayda getireceğini düşünmüyorum" dedi Harlow, en sonunda. "Bu dünyada hep zenginler ve yoksullar bulunmuştur; bizden sonra da durum böyle olacaktır."

"Tabii ki" dedi Slyme. "Zaten İncil'de, yoksulların bizden olduğu yazıyor."

"Sence bizim ne menem bir sistemde yaşamamız gerekiyor, söylesene" dedi Crass. "Mademki her şey yanlış, düzeni nasıl değiştireceğiz?"

Bunun üzerine herkesin çehresi aydınlandı ve birbirlerine memnuniyet ve rahatlama dolu bakışlar attılar. Tabii ki! Zaten bütün bunları düşünüp durmanın ne âlemi vardı? Bu düzen asla değiştirilemezdi. Hayat her zaman böyle gitmişti ve bundan sonra da böyle gidecekti.

"Anladığım kadarıyla, sizler bu düzenin hiçbir zaman değişmemesini umuyorsunuz" dedi Owen. "Değişikliğin nasıl yapılacağına kafa yormayı hiç düşünmediğiniz halde, kendi kendinizi düzenin hiç değişmeyeceğine ikna etmişsiniz ve buna üzüleceğiniz yerde seviniyorsunuz."

İşçilerden bazıları aptal aptal, biraz da utanarak güldü.

"Sence bu düzen nasıl değişecekmiş?" dedi Harlow.

"Bu düzeni değiştirmenin yolu, önce insanları yoksulluklarının gerçek sebebi konusunda aydınlatmak, sonra da..."

"Ya" diyerek Owen'ın sözünü kesti Crass, kendinden memnun bir halde kıkırdayarak, "beni aydınlatacak adam daha anasının karnından çıkmadı."

"Ben 'Karanlık' konusunda aydınlatılmak istemiyorum!" dedi sofu Slyme.

"İyi de, senin bu sistemin yerine kurmamızı önerdiğin sistem nasıl bir şey ki?" diye tekrarladı Harlow. "Diyelim ki, herkesi aydınlattın. Bütün paranın herkese eşit şekilde pay edilmesini de istemediğine göre, düzeni nasıl değiştireceksin?"

Saatine bakıp ayağa kalkan Crass, "İnan ki ben bizimkinin bu düzeni nasıl değiştireceğini bilemem" dedi, "ama saatin kaç olduğunu bilirim. Yahu, biri iki geçiyor!"

İşlerinin başına dönmeye hazırlanan dinleyici topluluğuna hitap eden Philpot, "Bir sonraki nutuk" dedi, "yarın öğle saatine ertelenmiştir. Yarın, pek zahmetli görevimi tekrar üstlenecek ve Mr. Owen'ı bizlere pek meşhur ve pek menfur ['Çalışmanın Anlamı ve İşten Kaytarma Yolları' adlı nutkunu atmaya davet edeceğim. Aydınlanmak isteyen herkes davetlimizdir."

"Eğer bu akşam topluca sepetlenmezlerse, mutlaka gelirler" diye söylendi Easton.]

26

Katliam

Öğleden sonra Rushton ve Sweater evi ziyaret etti; berikinin, yeni atık su borularının yerleştirilmesi için altı üstüne getirilen bahçenin tekrar düzenlenmesi için gerekli talimatları vermek istediği bir bahçıvanla randevusu vardı. Sweater, şehir parkının baş bahçıvanıyla anlaşmış, parkın en iyi bitkilerinin çalınması konusunu halletmişti bile. Bu bitkiler "Mağara"ya çoktan gönderilmişti; bir haftadır küçük gruplar halinde bahçeye taşınıyordu. Ya akşam herkes gittikten sonra ya sabah daha kimse gelmeden önce getiriliyor olmalıydılar; çünkü gelişlerini gören olmamıştı. İki beyefendi evde yarım saat kadar kaldı ve belediye binasının çanının kederli sesini (Belediye Encümeni toplantıya çağrıldığında hep bu çan çalınırdı) uzaktan duyar duymaz çıkıp gitti ve arkalarından bakan işçiler, birbirlerine dönüp, az sonra kim bilir nasıl esaslı bir soygunun yapılacağını konuştu.

Hunter o gün işçileri tekrar kontrol etmeye gelmedi; çünkü Rushton onu şirketin teklif vereceği bir tadilat işi için fiyat çıkarmaya yollamıştı. Onun yokluğundan üzüntü duyan tek kişi Mrs. White'tı; kadıncağız, birkaç gündür "Mağara"da çalışıyor, yerleri siliyordu. Kural olarak Hunter onun gündeliğini akşamları öderdi ve o gün Mrs. White'ın paraya her zamankinden daha fazla ihtiyacı vardı. Paydos saati yaklaştığında, konuyu

Crass'a açtı ve Ustabaşı da ona eve giderken büroya uğramasını ve muhasebeci kızdan para istemesini önerdi. Akşam olup da Hunter ortalarda görünmeyince, kadın, Crass'ın öğüdünü tuttu.

Mrs. White büroya ulaştığında, Rushton çıkmak üzereydi. Kadın ne için geldiğini anlatınca Patron, Mr. Budd'a dönüp Miss Wade'e parayı ödemesini söyleme talimatını verdi. Bunun üzerine Mr. Budd kadını büronun arkasına götürdü ve genç muhasebeci kız, ödenecek miktardan emin olmak için eski defter kayıtlarını inceledikten sonra, Hunter'ın belirlediği gündelik ücreti ödedi. Bu, Miss Wade'in eskiden büronun temizliği için aldığı ücretin aynısıydı. Mrs. White dışarı çıktığında elinde Mr. Hunter'dan her zaman aldığı gibi iki şilin yerine yarım kron tuttuğunu gördü; ama biraz tereddüt ettikten sonra, parayı hemen geri götürmektense ertesi sabah konuyu Hunter'a açmaya karar verdi. Ertesi sabah, bu saygıdeğer müminle "Mağara"da karşılaştığında fazladan para alma konusunu açan ve Miss Wade'in bir hata yaptığını söyleyen bizzat Hunter oldu. Üstelik, o akşam Mrs. White'a gündeliğini öderken, iki şilinden altı peni kesti.

[Philpot'un ilan ettiği konuşma yapılmadı. Hızla yaklaşan katliamı endişeyle bekleyen işçiler her zamanki gibi canla başla çalışıyordu; zaten] hepsi daima bu şekilde çalışır, şanslı işçilerin arasına girebilmek için çalışkanlıkta arkadaşlarını geçmeye uğraşırdı.

Şimdi Pinti etrafta dolaşıyor ve adamlarına Crass, Owen, Slyme ve Sawkins dışındakilerin hemen o akşam işi bırakacağını haber veriyordu. Onlara şirketin gelecekte birkaç iş daha almayı tasarladığını anlatıyordu; bu işler için teklif vermişlerdi bile ve ihaleyi almayı umuyorlardı; işten çıkarılanlara Noel'den sonra şöyle bir uğramalarını, belki içlerinden bazılarına iş verilebileceğini söyledi. Hepsine yarın, yani cumartesi günü, her zamanki gibi saat birde, büroda ödeme yapılacaktı; ama isteyenlere şimdiye kadar işleyen ücretleri bu gece-

den ödenebilirdi. Adamlar Hunter'a teşekkür ettiler; içlerinden çoğu ücretini her zamanki saatinde alacağını ve onun önerdiği gibi Noel'den sonra iş var mı diye bakmaya geleceğini söyledi.

Philpot, Harlow, Easton ve Ned Dawson'ın da içlerinde bulunduğu toplam on beş kişi, o akşam "sepetlenmiş"ti. İşten kovulmalarını sessiz sedasız, itiraz etmeye kalkışmadan kabul ettiler; kimileri Ustabaşı'yla yapmacık bir umursamazlıkla konuştu ama daha sonraları, bu konu birkaç kez açılıp tartışıldı. Kalan çok az işi sessiz sedasız yaptılar çünkü herkes aynı dehşetin pençesindeydi; kendilerinin ve ailelerinin birkaç ay katlanmak zorunda kalacağını iyi bildikleri sefalet, yokluk ve mutsuzluğu düşünmek hepsini ürkütüyordu.

Bundy ve arkadaşı Dawson mutfakta birlikte çalışıyor, söktükleri mutfak ocağının yerine yenisini takıyordu. Bütün gün bu işle meşgul olduklarından, elleri, yüzleri ve giysileri kuruma bulanmıştı; bu arada, kapılara ve mutfağın diğer ahşap kısımlarına kurum bulaştırmayı da başarmışlardı. Bu durum, son kat boyayı vurmadan önce her yeri temizlemeleri gereken Crass ve Slyme'i çok kızdırmıştı.

Son rötuşları atıp duvarın çatlak kısımlarını çimentoyla kapatan Bundy, "Böyle bir işte çalışırken etrafı kirletmemek elde değil" dedi; bu sırada, arkadaşı da etrafa saçılan cürufu temizliyordu.

"Doğru ama mutfağa her giriş çıkışta pis ellerini kapılara sürmenin de gereği yoktu" diye çemkirdi Crass, "üstelik aletlerini çalışma tezgâhı gibi kullandığın büfenin üzerine değil de, yere bırakabilirdin."

Hemen hemen yüz kiloluk bir çimento çuvalını Dawson'ın sırtına almasına yardım eden Bundy, "Beş dakika sonra bu Tanrı'nın cezası mutfak senindir" diye karşılık verdi. "Biz işimizi bitirdik."

Bizimkiler mutfağa saçılan kurumları, tuğla ve harç parçalarını temizledikten sonra, Crass ve Slyme boya işine başladı; Bundy ve Dawson da, el arabasına eski

ocağı, kullanılmamış çimento ve kireç torbalarını doldurup avluya götürdü. Bu sırada, Pinti de, aradığı huzuru bir türlü bulamayan bir hayalet gibi evin etrafında dolaşıp duruyordu. Arada sırada duruyor ve bahçeyi hazır çimle kaplayan, yabani otları biçen, çakıl taşı döşeli bahçe yollarını düzleyen ve ağaçlarla çalıları budayan dört bahçıvanı karanlık bakışlarla gözlüyordu. Çırak Bert, Philpot, Harlow, Easton ve Sawkins bir el arabasına avluya götürülecek merdivenleri ve boş boya kovalarını yüklüyordu. Tam yola koyulmuşlardı ki, Pinti onları durdurdu ve arabanın yarısının boş olduğunu, eğer böyle yapacak olurlarsa, evi boşaltmanın bir ay süreceğini söyledi; bunun üzerine, Ustabaşı'nın talimatları doğrultusunda yükün tepesine uzun bir merdiven daha yerleştirip, bir kez daha yola koyuldular ama daha on metre ancak ilerlemişlerdi ki, arabanın tekerleklerinden biri yerinden çıktı ve bütün yük etrafa saçıldı. Bert, arabanın tekerleğin fırladığı tarafında duruyordu; aniden yere savrulan çocukcağız şimdi merdivenlerin ve kontrplakların arasında yarı baygın yatıyordu. Onu ayağa kaldırdıklarında, küçük çocukları esirgeyen ilahlar sayesinde Bert'in burnunun bile kanamamış olduğunu gördüler; sadece biraz sersemlemişti, o kadar. Sonra, Sawkins yanında başka bir el arabasıyla geri dönünce, Bert yerlere saçılan boya kovalarının toplanmasına yardım ve yükün avluya taşınmasına eşlik etmeyi başardı. İşçiler yolun köşesinde durup "işlerine" son bir kez baktılar.

Elini eve doğru uzatan Harlow, "İşte, bitti!" dedi kederle. "İşte, bitti! Doğru düzgün çalışmamıza izin verselerdi, iki misli işçiyle en az dört ayda bitecek bir tadilat, çalıp çırparak, kaytararak, her şeyi berbat ederek dokuz haftada bitti."

"Evet, şimdi de cehennem olup gidebiliriz" diye söylendi Philpot.

Avluda Bundy ve arkadaşı Ned Dawson'la karşılaştılar; onlar da bizimkilerin merdivenleri gerekli yerlere

asmasına yardım etti. Philpot bu işte yardım gördüğü için çok memnundu; çünkü "Mağara"da çalışırken romatizması epeyce azmıştı. Diğerleri merdivenleri asarken, Bert'in boya kutularını ve kovalarını boyahaneye taşımasına yardım etti ve yanında getirdiği küçük bir ilaç şişesine tanktan biraz terebentin doldurdu. Omuzlarını ve bacaklarını terebentinle ovmak niyetindeydi ve şişeyi ceketinin iç cebine saklarken şöyle mırıldandı: "Bizim de kendimizi kollamamız lazım, canım."

Avlunun anahtarını büroya götürdüler ve tam evlerine gitmek üzere dağılıyorlardı ki, Bundy şu anda yapacakları en iyi işin şu kör olasıca ağızlarını dikip, birkaç ay boyunca dikişleri açmamak olduğunu söyledi; çünkü mart ayına kadar iş bulmaları mümkün olmayacaktı.

Ertesi sabah, Crass ve Slyme iç kısmı bitirirken Owen iki bahçe kapısının yazılarını hazırlıyordu. Ön kapıya yaldızlı harflerle "Mağara", arka kapıya "Satıcı Girişi" yazılacaktı. Bu arada, Sawkins ve Bert el arabasıyla avluya birkaç sefer daha düzenledi.

Mutfakta Slyme'le birlikte çalışan Crass ise çok sessiz ve düşünceliydi. Buradaki tadilat başladığından beri, iş bittiği zaman beyefendiden üç kuruş bahşiş koparabileceğini uman Crass, beyefendinin işin nasıl ilerlediğini görmek için yaptığı her ziyarette yapmadık yalakalık bırakmamıştı. Sweater'ın arada sırada yaptığı önerileri harfiyyen yerine getirmek için elinden geleni yapmış, birkaç sefer, bazı renklerin belirli tonlarını tutturmak için ne büyük zorluklara katlandığını göstermiş, hatta Mr. Sweater kendi gözleriyle görüp anlayabilsin diye odaların süpürgeliklerini ya da pervazlarını farklı tonlara ve karışımlara boyamış, boyanın kurumadan önce ve kuruduktan sonra nasıl göründüğünü örneklerle anlatmıştı. Sweater'ın fikirlerine nasıl da hürmetle riayet ettiğini göstermek için epey rol kesmişti ve eğer saygideğer beyefendi sonuçtan memnun kalacaksa, kendisinin her güçlüğe seve seve katlanacağını söyleye söyleye bitirememişti. Tadilatın sonu yaklaştıkça, Crass dokuz haf-

talık yaltaklanmanın, dalkavukluğun, hiç utanıp sıkılmadan şerefini ayaklar altına almanın sonucunda eline ne kadar bahşiş geçeceğini hesaplamaya koyulmuştu. Bir sterlinlik bir bahşişe ihtimal veriyordu; katlandığı zahmetler düşünülürse, bu kadarı ona çok görülmemeliydi. Bu parayı gerçekten hak etmişti. En kötü ihtimalle eline on bob geçerdi ki, Mr. Sweater gibi saygıdeğer bir beyefendi herhalde daha azını verecek kadar yüzsüz bir insan değildi. Bu meseleye kafa yordukça, bahşişin bir sterlinden az olacağına pek az ihtimal verir olmuş ve eline ne geçerse geçsin, bunu diğer işçilere duyurmamaya kesin karar vermişti. Zaten bu işin bütün sorumluluğunu omuzlarında taşıyan ve bu yüzden verilecek bahşişi tek başına hak eden kişi kendisi değil miydi? Dahası, eline bir sterlin geçerse, bunu on iki kişiyle paylaşınca geriye pek bir şey kalmayacaktı; bahşişi sadece iki üç kişiyle bölüşse bile durum değişmezdi.

Saat on bir sularında Mr. Sweater geldi ve evi dolaşmaya koyuldu; elinde bir kova boya ve küçük bir fırça taşıyan Crass peşinde köpek gibi dolaşıyor ve güya, işe son rötuşlarını atıyordu. Sweater odaları teker teker dolaşırken, Crass kendisiyle konuşur umuduyla tekrar tekrar onun yoluna çıkıyordu; ama beyefendi bu durumun hiç farkında değil gibiydi. Büyük adamı beklentiyle seyreden Crass'ın kalbi, adamın başparmağıyla işaretparmağının yelek cebine girişine tanık olduğu birkaç sefer umutla çarptı; ama Sweater her seferinde hiç para çıkarmadan elini cebinden çekti. Bir süre sonra, beyefendinin ağzını açıp tek bir laf bile etmeden evden ayrılacağını anlayan Crass, buzları tek başına kırmaya karar verdi.

"Havalar şimdi biraz daha düzeldi, beyim" dedi.

"Evet" diye karşılık verdi Sweater.

"Noel'den önce taşınabilmeniz için işleri zamanında yetiştiremeyeceğimizi düşünüp korkmaya başlamıştım, beyim" diyerek sözlerine devam etti Crass, "ama şimdi her şey bitti, beyim."

Sweater karşılık vermedi.

"Bana emrettiğiniz gibi bütün odalarda ateş yaktırdım, beyim" dedi Crass, biraz duraksadıktan sonra. "Bence bu evi çok güzel ve rutubetsiz bulacaksınız, beyim; sadece mutfak, bulaşıkhane ve bodrumdaki odalar biraz rutubetli, beyim. Ama yarı zemin katlardaki odalar daima rutubetlidir, beyim; bu işler hep böyledir, beyim.

Ama yaz gelince, tabii ki bodrum katlardaki rutubet insanı o kadar rahatsız etmez, beyim; zaten o odaları sadece hizmetçiler kullanır, beyim. Yaz gelince o odalar bile kurur, beyim."

İnsan, hizmetçilerden böyle küçümseyerek bahseden Crass'ı dinlerken, onun öz kızının hizmetçilik yaptığını düşünemezdi ama, aslında, Crass'ın kızı da o rutubetli bodrum katlarında kalan hizmetçilerdendi.

Kapıya doğru ilerleyen Sweater, "Evet, hiç şüphesiz" diye karşılık verdi, "şüphesiz bodrum katı yazın kurur. İyi günler."

"Size de iyi günler, beyim" dedi Crass, beyefendiyi takip ederek. "Umarım işimizden memnun kalmışsınızdır, beyim; umarım bizden memnun kalmışsınızdır, beyim."

"Evet. Her yer çok güzel görünüyor; ev gerçekten de çok güzel olmuş. İşinizden çok memnun kaldım" dedi Sweater, arkadaşça. "İyi günler."

Sweater evden ayrılırken, yüzüne hastalıklı bir gülümseme yerleşen Ustabaşı, "İyi günler, beyim" diye karşılık verdi.

Beyefendi gittikten sonra, umutlarının fos çıkmasıyla büyük bir hayal kırıklığına uğrayan Crass merdivenlerin alt basamağına küskün küskün oturdu. Bütün umutların henüz yitirilmediğini düşünerek içini rahatlatmaya çalıştı; çünkü pazartesi ve salı günleri jaluziler takılacağından, eve tekrar gelecekti. Aynı zamanda bunun gayet mesnetsiz bir beklenti olduğunu düşünmeden edemiyordu; çünkü Sweater'ın ona bahşiş vermeye

niyeti olsaydı, adamın bu işi bugün halledebileceğini hissediyordu. Üstelik pazartesi ya da salı günü Sweater'ı hiç göremeyebilirdi; çünkü beyefendi genellikle hafta başlarında evi ziyaret etmezdi. Gelgelelim, Crass umutlarını yitirmemeye karar verdi ve kendini toplayıp mutfağa döndüğünde, orada kendisini durup bekleyen Slyme ve Sawkins'le karşılaştı. Bahşiş umutlarından ne Slyme'e ne Sawkins'e bahsetmişti; ama bu adamlara bahşişin ayrıca hatırlatılmasına gerek yoktu ve ikisi de Crass'ın eline geçenden kendi paylarına düşeni ne olursa olsun almaya kararlıydı. Crass içeriye girerken, ona dik dik baktılar.

Lafı uzatmaya hiç yeltenmeyen Sawkins, "Herif sana ne kadar verdi?" diye sordu.

"Vermek mi?" diye karşılık verdi Crass. "Hiçbir şey!"

Slyme inanmadı elbette ve alaylı alaylı güldü; ama Sawkins işi baştan sıkı tutmaya kararlıydı. Crass ve Sweater'ı nicedir gözetlediğini, berikinin yemek odasını dolaşırken başparmağıyla işaretparmağını yelek cebine soktuğunu ve o sırada Crass'ın beyefendiyi çok yakından takip ettiğini gördüğünü söyleyip diklendi. Crass'ın iki meslektaşını gerçeğin ne olduğuna ikna etmesi uzun zaman aldı; ama Ustabaşı nihayet bu işi de başardı ve en sonunda, üçü de Sweater moruğunun kan emici bir sülük olduğu konusunda fikir birliği edip artık uzak geçmişte kalan o güzel âdetleri esefle andı.

"Bir zamanlar" dedi Crass, "sadece birkaç yıl önce, bir beyefendinin evine sadece bir iki odayı boyamaya gittiğinizde, işiniz bitince cebinize fazladan bir iki bob konacağından emin olabilirdiniz."

Saat on iki buçukta her şey toplanmış, inşaat malzemelerinden geriye kalanlar el arabasına yüklenmişti; bunun üzerine işçiler kirli boya kovalarını ve fırçaları, büroya uğrayıp haftalıklarını almadan önce avluya bırakmak için yola koyuldular. Sawkins, arabanın tutamağına yapışmıştı; Slyme ve Crass bir yanda, Owen ve Bert diğer yanda yürüyordu. Yolun büyük kısmı yokuş

aşağı olduğundan arabayı itmeye gerek yoktu; ama eğim o kadar fazlaydı ki, hızla ilerleyen el arabasını yuvarlanıp gitmesin diye geriye çekiyorlardı ve Bert adımlarını diğerlerine uydurmakta zorlanıyor, arada sırada öndekilere yetişebilmek için dörtnala gitmek zorunda kalıyordu. Bira göbekli, irikıyım bir adam olan Crass ise böyle koşturmaya hiç alışık olmadığı için terlemeye başlamıştı ve çok geçmeden diğerlerine bu kadar aceleye gerek olmadığını söyledi; zaten işlerini saat bir olmadan bitirmelerinin bir anlamı yoktu.

O gün, yılın o dönemi için hava görülmemiş derecede güzeldi ve şehrin güneyindeki Grand Parade'de yürüyüşe çıkanlar, içlerinin ısındığını hissedebiliyordu. Grand Parade, zengin işi kostümler giymiş, takmış takıştırmış hazır yiyicilerle doluydu; pek çok hazır yiyicinin çehresi, ayyaşlığın ve pisboğazlığın şaşmaz belirtilerini taşıyordu. Kadınlardan bazıları, yüzlerini pudra ve allıkla kapatarak ahlaksızlığın ve müsrifliğin neden olduğu tahribatı gizlemeye yeltenmişti. Bu kalabalıkla haşır neşir olan bazıları ise, en kaliteli siyah kumaştan uzun cüppeler giyen, geniş kenarlı, yumuşak dokulu şapkalar takan, oldukça besili tiplerdi. Bu kişiler yumuşak beyaz parmaklarına altın yüzükler takmış, ayaklarını eldiven gibi saran dana ya da oğlak derisinden ayakkabılar giymişti. Onlar, insan kardeşlerinin cehaletinden ya da aptallığından faydalanarak Nasıralı Fakir Marangoz'un, yaşarken başını koyacak doğru düzgün bir yastık bile bulamayan o Yoksulların Babası'nın "takipçileri" ve "hizmetçileri"ymiş gibi rol yapan ve böylece hayatlarını hiç alın teri dökmeden kazanan büyük sahtekârlar ordusunun mensuplarıydı.

Bu kara cüppeli dindarlardan hiçbirinin, hemen yanı başlarında, araba yolunun tam ortasında kötü ve eski püskü giysileriyle, açlıktan solmuş yüzleriyle dikilen işsiz güçsüz marangozlar, duvarcılar, badanacılar ve

boyacılar kalabalığıyla ilgilendiği yoktu. Bunlardan bazıları son olarak el arabalarını sürerken bıraktığımız dostlarımızdı ve papazlar yanlarından geçerken onlara başlarını sallayarak selam veriyorlardı. Arada sırada işsiz arkadaşları yanlarına uğruyor ve bir süreliğine onlara eşlik ederek Rushton & Co.'nun başka bir işe başlayıp başlamadığını soruyorlardı.

Parade'i yarılamışlardı ki, tam fıskıyeli havuzun orada, Crass ve arkadaşları kollarına siyah harflerle "Bağış Toplayıcısı" yazan beyaz bantlar takmış birtakım adamlarla karşılaştı. Ellerinde bağış kutuları taşıyan bu adamlar sokaktaki insanların önünü kesip, işsizler için yardım parası dileniyordu. Uzaktan bakılınca, bağışçıların sırtlarına bir nevi üniforma geçirmiş oldukları görülebiliyordu.

Bağış kafilesi o tarafa yaklaşırken, Sawkins el arabasını kaldırımın kenarına yasladı. Yaklaşık üç yüz kişi toplanmış, dörtlü sıralar oluşturup yürüyüşe geçmişti. Siyah harflerle "Gerçek İşsizlerin Yardımına Koşan Bağışçılarımıza Teşekkür Ederiz", "Çocuklar Aç Kalmasın" yazılı üç büyük beyaz flama taşıyorlardı. Yürüyüş kolunda esnaflar da vardı; ama kafilenin çoğunu vasıfsız işçiler oluşturuyordu; çünkü vasıflı bir zanaatkâr, kural olarak böyle bir eyleme ancak son çare olarak başvurur. Üstelik, daima görünüşü kurtarmaya çalışır ve ona durumunun çok kötü olduğunu, sefalet koşullarında yaşadığını söyleyen biriyle karşılaşırsa, gerçekten çok öfkelenir. Kendi çocuklarının "üstünlerin" evcil köpek ve kedileri kadar bile beslenemediğini bilir ama komşularına blöf yapıp kendini nasıl olduğunu kimsenin bilmediği bir şekilde idare ediyormuş gibi gösterir, yoksulluğunu sanki bir suçmuş gibi başkalarından saklar. Bu sınıftakilerin çoğu, dilenmektense açlıktan ölmeyi yeğler. Sonuç olarak, bugünkü kafiledeki erkeklerin arasındaki vasıflı zanaatkârlar, toplamın dörtte birini bile oluşturmuyordu; çoğunluk işçilerin elindeydi.

Toplumdan kovulmuş bu zavallıların arasında, az sayıda serseri ve evsiz barksız, sarhoş hazır yiyici de bulunuyordu. Bu zavallı biçareleri küçümsemeye yeltenen, asaleti kendinden menkul riyakârlar aynı koşullara maruz bırakılsaydı, herhalde içlerinden çoğu önünde sonunda bunlardan farksız birer insan olacaktı.

Süzgün ve solgun yüzlü, eski püskü ya da yırtık pırtık giysiler ve delik, topuklarına kadar yenmiş çizmeler giyen kafile, bizimkilerin yanından geçip gitti. Bazıları şaşkın ya da fıldır fıldır dönen gözlerle etrafını seyrediyordu; ama pek çoğu bakışlarını yere dikmişti ya da baktıkları yeri görecek halde değildi. Son derece moralsiz, umutsuz ve utanmış görünüyorlardı...

["Şunların ne menem tipler olduğu suratlarından belli" diye çemkirdi Crass, "aralarında elli tane bile adam gibi işçi yok,] üstelik hangi işi verirsen ver, çoğu burun kıvırıp elinin tersiyle iter."

"İnan ki, sen benden çok yaşayacaksın" dedi Sawkins, gülerek.

"Onlara ne zaman iş teklif edilmiş de, burun kıvırmışlar acaba?" dedi Owen.

"Böyle hareketler şehrimize çok zarar veriyor" dedi Slyme. "Buna izin vermemek lazım; polis gelip müdahale etse ya. Bu kadar şamata, şehir eşrafının canını sıkmaz da ne yapar!"

"Ben bu yaptıklarına tam bir şerefsizlik derim" dedi Crass. "Tutmuşlar, bu kadar güzel bir günde Grand Parade'e çıkıp yürüyüş yapıyorlar; hem de şehir eşrafının temiz havanın tadını çıkardığı bir sırada huzursuzluk çıkarıyorlar."

"Herhalde, bu zavallıların evlerinde oturup sessizce açlıktan ölmeyi beklemesi gerektiğini düşünüyorsunuz" dedi Owen. "Bu adamların şehre zarar verip vermediklerini düşünmelerine gerek yok bence; çünkü şehir de onların başına gelenlerle hiç ilgilenmiyor."

"Demek sen böyle rezillikleri destekliyorsun, öyle mi?" diye sordu Slyme.

"Hayır, tabii ki desteklemiyorum. İnsanların haklarını talep etmek yerine [onları soyup soğana çeviren ve şimdi başkalarının emekleriyle üretilen malların keyfini süren hırsızlardan sadaka dilenmesini onaylamıyorum. Yürüyüş kolundakilerin yüzündeki utanca bakanlar, onları mağdur değil, mücrim sanır."]

"İçlerinden çoğunun beş para etmez olduğunu kabul etmelisin" dedi Crass, kendinden memnun bir ifadeyle. "Aralarında sadece birkaç tane usta işçi var."

"Ne olmuş? Ne fark eder ki?" diye karşılık verdi Owen. "Onlar da insan, onların da herkes gibi yaşamaya hakkı var. Vasıfsız işçi dediklerimizin emeği, en az senin benim emeklerimiz kadar yararlı ve gereklidir. Ben bu 'vasıfsız' adamların işini onlar kadar iyi yapamam, onlar da benim işimi benim kadar iyi yapamaz."

"Eğer vasıflı işçi olsalardı, kolayca iş bulurlardı" dedi Crass.

Bu söz üzerine Owen karşısındakini hor görerek güldü.

"Yani, bu adamlar bir anda vasıflı marangozlara, badanacılara, duvarcılara ve boyacılara dönüşseydi, bundan çok kısa bir süre önce işlerini kaybeden arkadaşlarımızın daha kolay iş bulabileceğini mi sanıyorsun? Nasıl olur da, senin gibi aklı başında bir adam bu kadar aptalca bir şeye inanır?"

Crass karşılık vermedi.

"Eğer sokaklarda avare avare dolaştıklarını gördüğümüz bütün usta işçilere yetecek kadar bile iş yoksa, bu kafiledeki biçareler vasıflı birer işçi olduklarında nasıl olacak da kendilerine iş bulacaklar?"

Crass yine karşılık vermedi ve ne Slyme ne Sawkins, ustalarının yardımına koştu.

"Eğer onlar da vasıflı olsalardı" dedi Owen, "bunun tek sonucu, şu anda zaten vasıflı birer usta işçi olanların hayatının daha da zorlaşması olurdu. Daha çok usta işçi olacaktı, ustalık isteyen işler için rekabet kızışacak-

tı, daha çok usta işçi işsiz kalacaktı ve sonuç olarak, patronlar ücretleri iyice düşürmek için iyi bir fırsat yakalamış olacaktı. Üyelerinin çoğunluğunu emek sömürücülerinin oluşturduğu Whig Partisi, belki de sırf bu yüzden büyük sözcüsü Jim Scalds'a ileri teknik eğitimin işsizliğin ve yoksulluğun reçetesi olduğunu söylettiriyor."

"Bence sen Jim Scalds'ın ahmağın teki olduğunu düşünüyorsun, tıpkı senin gibi düşünmeyenlerin tamamı gibi" dedi Sawkins.

"Eğer onun söylediklerine inandığını düşünseydim, onun bir ahmak olduğuna inanırdım. Ama bunlara inandığını hiç sanmıyorum. Bütün bu mavalları, işçi sınıfının çoğunluğunun ona inanacak kadar ahmak olduğunu düşündüğü için okuyor. Eğer çoğumuzun ahmak olduğunu düşünmeseydi, karşımıza çıkıp böyle zırvalamaya kalkışmazdı."

"Herhalde, onun işçiler hakkındaki fikirlerinin pek de yanlış olmadığına inanıyorsun" diye çemkirdi Crass.

"Gelecek genel seçimlerden sonra daha doğru karar verebiliriz" diye karşılık verdi Owen. "Eğer işçi sınıfının çoğunluğu yine Whig ya da Tory toprak sahiplerine oy verip, onları başlarına geçirirse, Jim Scalds'ın işçilerin zekâ seviyesi hakkındaki düşüncelerinin doğruluğu ispatlanmış olacak."

"Yine de" diye bastırdı Slyme, "ben bu adamların sağda solda yürüyüş yapmasına izin verilmesini doğru bulmuyorum. Şehrimizin ziyaretçilerini ürkütüp kaçıracaklar."

"O halde, sence ne yapmalılar?" diye sordu Owen.

"Namussuz herifler ne demeye düşkünleryurduna sığınmazlar ki!" diye haykırdı Crass.

"Ama oraya kabul edilebilmek için tamamen yersiz yurtsuz olmaları gerekir ki, vergi mükellefleri tarafından yedirilip içirilsinler. Düşkünleryurdunda kalanların kişi başına devlete maliyeti haftada on iki şilin tutuyor; bu yüzden onların işe alınıp çalıştırılması bence çok daha ekonomik olur."

Bu sırada avluya gelmişlerdi. Merdivenler yerlerine yerleştirildi; kirli boya kutuları ve kovaları boyahanedeki sıraya ve zemine bırakıldı. Daha önce getirilenlerle birlikte burası dolup taşmıştı ve her yerin güzelce temizlenmesi gerekiyordu; bu yüzden Bert, en azından bir süreliğine, işsizlik tehlikesiyle karşı karşıya kalmayacaktı.

Bürodan haftalıklarını alırlarken, Owen ücret zarfını açtı ve zarfın içinde her zamanki gibi zaman çizelgesinin durduğunu gördü; demek ki, henüz işten çıkartılmamıştı ama gelecek hafta ne iş yapacağını bilmiyordu. Crass ve Slyme "Mağara"ya gidip jaluzileri takacaktı ve Sawkins de her zamanki gibi işe gidecekti.

28

Noel'den Önceki Hafta

Ertesi hafta boyunca, Owen avludaki atölyelerin birinin dış duvarına şirketin armasını çizdi ve el arabalarının üçünün üzerine şirketin adını yazdı.

Bunun gibi ufak tefek işler her gün birkaç saat de olsa çalışmasını sağlıyordu; bu yüzden tamamen işsiz kalmış sayılmazdı.

Bir öğleden sonra, yapacak başka işi olmadığı için saat üçte eve döndü; tam kapıdan içeri giriyordu ki, elinde derhal yazılması gereken bir mezar tahtasıyla Bert White göründü. Delikanlı, ona tahta yazılana kadar beklemesini tembihlediklerini söyledi.

Owen mezar tahtasını hazırlarken, Nora oğlana çay ve tereyağlı ekmek ikram etti. O ana kadar sokakta oynayan Frankie de çok geçmeden çıkageldi. İki oğlan zaten tanışıyordu; çünkü Bert şimdiki gibi görevlerle ya da oymacılık ve tabelacılık konularında ders almak için Owen'ların evine gelmişti.

"Noel'den sonraki pazartesi bir parti veriyorum" dedi Frankie. "Annem, sana da gelmek ister misin diye sormamı söyledi."

"Gelirim" dedi Bert, "hem pandoramamı da getiririm."

"O da nesi? Yoksa bir hayvan mı?" diye sordu Frankie, şaşkınlıkla.

"Hayvanmış! Daha da neler!" diye karşılık verdi Bert, böbürlenerek. "Hipodromda ya da sirkte izlediklerimiz gibi bir gösteri işte."

"Büyük mü?"

"Pek sayılmaz, şeker kutusundan yapılma bir şey işte. Pandoramamı kendim yaptım. Daha tam bitmedi ama bu hafta tamamlayacağım. Pandoramamın bando kısmı da var. Orasını da şununla yapacağım."

"Şu" dediği, ceketinin cebinden çıkarıp gösterdiği büyük bir armonikaydı.

"Bir şeyler çalsana."

Ufaklığın teklifini geri çevirmeyen Bert çalmaya koyuldu ve Frankie, avazı çıktığı kadar bağırarak, "The Old Bull and Bush",* "Has Anyone Seen a German Band?",** "Waiting at the Church"*** ve belki de şu anda Owen'ın tabut levhasını yazdığı merhumun arkasından ağıt yakmak niyetiyle "Goodbye, Mignorette"**** ile "I Wouldn't Leave My Little Wooden Hut For You"***** gibi popüler şarkılardan oluşan bir seçkiyi seslendirdi.

Nora'nın yerden kaldırıp sandalyelerden birinin üstüne koymak için Owen'dan yardım istediği, topraktan kocaman ekmek tepsisini gösteren Frankie, "İçinde ne olduğunu asla tahmin edemezsin" dedi.

"Noel pudingi" diye atıldı Bert.

"İlk seferde bildin!" diye haykırdı Frankie. "Malzemelerini cumartesi günü Noel Kulübü'nden satın aldık. Geçen Noel'den beri kulübe aidat ödüyorduk zaten. Şimdi tatlıyı karıştıracağız; istersen sen de şans getirsin diye karıştırabilirsin."

* İng.: İhtiyar Boğa ve Çalı. (ç.n.)
** İng.: Bir Alman Bandosunu Gören Var mı? (ç.n.)
*** İng.: Kilisede Beklerken. (ç.n.)
**** İng.: Elveda, Muhabbet Çiçeği. (ç.n.)
***** İng.: Senin Uğruna Küçük Ahşap Kulübemi Terk Edemem. (ç.n.)

Hep birlikte tatlıyı karıştırırlarken, Frankie birkaç kez diğerlerinden pazılarına dokunmalarını istedi; kısa süre sonra çalışmaya başlayacak kadar güçleneceğinden emin olduğunu söyledi ve Bert'e dönüp görülmemiş derecede güçlü olmasının tek sebebinin ağzına yulaf lapası ve sütten başka bir şeyi koymaması olduğunu açıkladı.

Owen haftanın geri kalanını Sawkins, Crass ve Slyme'le birlikte avluda çalışıp, şirketin merdivenlerini ve diğer inşaat malzemelerini boyayarak geçirdi. Bu eşyalar iki kat boyanacak, üstlerine "Rushton & Co." yazılacaktı. İkinci kat boya kısmen tamamlanır tamamlanmaz, Owen yazma işine geçip boyama işini diğerlerine bıraktı; niyeti, işleri mümkün olduğu kadar adil bir biçimde paylaşmaktı. O hafta boyunca birkaç kez başkalarının başka işlere gönderildiği olmuştu: Crass ve Slyme'in gidip bir yerlerdeki eski badanayı kazıyıp suyla yıkaması gerekmişti; Sawkins de birkaç sefer tesisatçılara yardıma yollanmıştı.

Her gün, "sepetlenen" işçilerden bazıları avluya uğrayıp, yeni iş çıkıp çıkmadığını soruyordu. Bu ziyaretçiler sayesinde, arkadaşları hakkında haber alabiliyorlardı. İhtiyar Jack Linden, Rushton & Co.'dan kovuldu kovulalı bir türlü iş bulamamıştı ve şimdilerde kapı kapı dolaşıp tütsülenmiş ringa balığı sattığı söyleniyordu. Philpot'a gelince, adam gidip şehirdeki bütün şirketlerin teker teker kapısını çaldığını ama hiçbirinden sonuç çıkmadığını anlattı.

Okurlarımızın işini doğru düzgün yapmaya çalıştığı için işinden kovulduğunu hatırlayacağı Newman ise Yoksulluk Yasası vergilerini ödeyemediği için tutuklanıp bir ay hapse mahkûm edilmişti ve İhtiyar Heyeti, çocuklarına bakabilmesi için karısına üç şilin haftalık bağlamıştı. Philpot onları görmeye gitmişti ve ev sahibinin aileyi sokağa atmakla tehdit ettiğini anlattı; eğer uğraşmaya değseydi, herif çoktan zavallıların eşyalarını haczettirip sattırmış olurdu.

Philpot, diğerlerinden gizli olarak Owen'a, "Biraya yatırdığım parayı düşününce" dedi, "kendimden utanıyorum inan ki. Eğer başımda bu içki belası olmasaydı, şimdiki gibi meteliksiz dolaşmazdım ve o zavallılara yardım eli uzatabilirdim."

Sonra, "Aslında birayı o kadar çok sevmiyorum" diye ekledi, "içki muhabbetini seviyorum. Benim gibilerin gidecek sıcak bir yuvası yok; sadece meyhanede yüzümüz gülüyor. Ama cebinde harcayacak para yoksa, meyhanede de insanın yüzüne bakan olmuyor."

"Newman'lar sadece üç şilinle mi geçiniyor?"

"Sanırım, kadıncağız evlere temizliğe gidiyor, tabii bulabilirse" diye karşılık verdi Philpot, "ama hepsi bakıma muhtaç üç küçük çocukla pek şansı olduğunu sanmıyorum. Duyduğum kadarıyla, kadın daha hastalıktan yeni kalkmış ve zaten çok çalışamıyormuş."

"Aman Tanrı'm!" dedi Owen.

"Bak sana ne söyleyeceğim" dedi Philpot. "Düşünüyorum da, belki de onlar için bağış toplasak iyi olur. Newman'ı tanıyan birkaç kişi hâlâ çalışıyor; herkes azıcık para verse, onlara bir Noel yemeği ısmarlayabiliriz. Yanımda büyük boy yazı kâğıdı getirdim; senden benim için listenin başlığını yazmanı isteyecektim."

Atölyede kalem olmadığı için Philpot saat dörde kadar bekledi ve sonra Owen'a eve kadar eşlik etti. Listenin başlığı evde yazıldı ve Owen kendisi için bir şilin bağış yazdı; Philpot da aynısını verecekti.

Philpot çaya kaldı, üstelik Noel'i Owen'larla birlikte geçirmeyi ve Frankie'nin ertesi pazartesi günü vereceği partiye katılmayı kabul etti.

Ertesi sabah, Philpot listeyi avluya götürdü ve Crass'la Slyme de listeye isimlerini yazdırıp birer şilin vereceklerini söyledi; Sawkins de üç peniyle katkıda bulundu ve paraların haftalıkların ödenme gününde, yani Noel arifesinde verilmesi kararlaştırıldı. Bu arada, Philpot da diğer şirketlerde çalışanları görmeye gidecek ve mümkün olduğu kadar çok bağış toplayacaktı.

Noel arifesindeki ödeme gününde, Philpot listesiyle birlikte geri döndü ve Owen'la diğerleri söz verdikleri miktarı ödediler. Philpot diğerlerinden de dokuz şilin üç peni toplamayı başarmış, bağışların çoğu altışar ve üçer peni olarak yapılmıştı. Bu paranın bir kısmı çoktan toplanmıştı; ama geriye kalan kısım için paranın akşam, bağışçıların evine uğranarak alınması kararlaştırılmıştı. Owen'ın Philpot'a eşlik etmesine ve parayı Mrs. Newman'a birlikte ulaştırmalarına karar verildi.

Paranın geriye kalanını toplamaları neredeyse üç saat sürdü; çünkü gittikleri evler farklı mahallelerdeydi ve bir iki sefer, evin erkeği daha gelmediği için beklemeleri gerekti; kimi zaman da ev sahipleriyle ayaküstü sohbet etmek zorunda kalıp vakit kaybettiler. Üçer peni vermek için isimlerini yazdıranlardan üçü, bağış miktarını altı peniye çıkardı ve altı peni vereceğini söyleyen bir kişi ise, son anda tutup tam bir şilin verdi. İki evden ise, üçer peniyi alamayıp eli boş dönmek zorunda kaldılar; çünkü listeye ismini yazdıranlar onlar gelene kadar sarhoş olup sızmıştı. Başka bir gecikme nedeni de, yolda bağış listesine isimlerini yazdırıp yazdırmayacaklarını sorma fırsatı bulamadıkları bazılarıyla sokakta karşılaşmalarıydı ve Owen'ın o hafta görüşüp bağış sözü aldığı Boyacılar Sendikası üyesi birkaç kişiye daha uğramaları gerekti. En sonunda bağışı on dokuz şilin dokuz peniye kadar çıkarmış ve üç buçukar peni daha verip, parayı yuvarlak hesap yirmi şilin yapmışlardı.

Newman'lar, vergi dahil kirası haftada altı şilin olan küçük bir evde oturuyordu. Büyük binaların (çoğunlukla şirket merkezleri ve bürolar) arka cepheleriyle çevrilmiş bir izbeliğe benzeyen bu eve ulaşmak için iki dükkânın arasındaki karanlık ve dar bir ara sokaktan geçmek gerekiyordu. Buralarda hava sirkülasyonu pek olmazdı ve güneş ışınları bu eve girmeyi başaramazdı. Yazın iyice ağırlaşan hava, komşu binaların arka avlularından gelen çeşitli kokularla çekilmez bir hal alırdı; kışın ise burası rutubetli, karanlık ve kasvetliydi; mikrop-

lar ve bakteriler için gerçek bir üretim çiftliğiydi. Tüberküloz denen hastalığın özelliklerini keşfedip tedavisini bulmak için yanıp tutuştuklarını söyleyenlerin çoğunluğu ya riyakâr ya budala olmalıydı; çünkü onlar, öncelikle yarı aç yarı tok ve kötü giysili insanları böyle inlerde yaşamaya mahkûm eden yoksulluğun tedavisinin bulunması gerektiğini söyleyenleri alaya alırdı.

Ön kapı, oturma odası olarak kullanılan ve masanın üstündeki parafin lambasıyla pek az aydınlanabilen mutfağa açılıyordu; masada, her biri farklı takımlardan artakalan çeşitli fincan ve tabaklar, ayrıca o gün alınan bir somun ekmekten geriye kalanlar duruyordu. Rengini atmış duvar kâğıdı eskiydi; duvarlara birkaç almanak ve çerçevesiz resimler yapıştırılmıştı. Şömine rafının üstüne ise kenarları çatlak, değersiz vazolar ve biblolar yerleştirilmişti. Bir zamanlar duvar saatleri, güzel biblolları ve çerçeveli resimleri vardı; ama yiyecek almak için hepsini satmışlardı. Evdeki her değerli eşyadan aynı sebeple vazgeçmişlerdi; mobilyalar, yatak takımları, halı ve muşamba, bir zamanlar sıcak bir yuvayı oluşturan ne varsa, Newman işsiz kaldığında yiyecek alabilmek ya da kirayı ödeyebilmek için ya satılmış ya rehin verilmişti; son yıllarda Newman'ın işsizlik dönemlerinin hem sıklığı hem uzunluğu artmıştı. Şimdi birkaç kırık dökük sandalyeden ve kimsenin almayacağı kadar eski çam masadan başka bir şeyleri kalmamıştı; ev halkı geceleyin üst kattaki sefil şiltelerde uyuyor, üzerlerini delik deşik yorganlarla ve gündelik giysileriyle örtüyordu.

Philpot kapıyı çalınca, yedi yaşında küçük bir kız gelip kapıyı açtı. Philpot'u tanıyan kız hemen ziyaretçinin adını söyleyerek annesini çağırdı. Peşinde diğer iki çocuğuyla, üç yaşında küçücük ve son derece narin görünüşlü bir kız ve annesinin eteğine yapışıp ziyaretçileri merakla gözleyen bir oğlanla birlikte gelen Mrs. Newman da kapıya çıktı. Mrs. Newman otuz yaşındaydı ve hali, kadıncağızın daha yeni hastalıktan kalktığını söyleyen Philpot'u doğruluyordu. Çehresi bembeyazdı; çok

zayıf ve bitkin görünüyordu. Philpot ziyaret amaçlarını açıklayıp parayı uzatınca, zavallı kadın gözyaşlarını tutamadı ve bu kâğıtların beraberinde yeni bir felaketi getirdiğini sanan iki küçük çocuk da annelerine eşlik etti. Başlarına gelen bütün belaların evlerinin kapısını çalan adamların getirdiği kâğıt parçalarıyla başladığını hatırlamışlardı ve zavallı yavruları yatıştırmak kolay olmadı.

O akşam, Frankie uyuduktan sonra, Owen ve Nora çarşıya, Noel alışverişine çıktı. Owen eve sadece on yedi şilin getirebildiği için harcayacak pek az paraları vardı. O hafta otuz üç saat çalışıp on dokuz şilin üç peni kazanmıştı; bir şilin üç buçuk peni bağış listesine gitmişti ve Owen, cebinde kalan bakır kuruşları bir sokakta ilahiler söylerken gördüğü kılıksız biçareye vermişti. Geriye kalan bir şilin ise o hafta avans aldığı için kesilmişti.

On yedi şilinle karşılanması gereken pek çok ihtiyaçları vardı. Önce kira ödenecekti ki, bu iş için yedi şilin ayrılınca geriye sadece on şilin kalıyordu. Oğlanın hatırına her gün bir pint süt alıyorlardı; süt bir şilin iki peni ediyordu. Sonra, veresiye aldıkları elli kilo kömür için vermeleri gereken bir şilin sekiz peni vardı. Neyse ki, bakkala uğramaları gerekmiyordu; çünkü Noel Kulübü'nden ellerine geçen parayla aldıkları yiyecekler o hafta onlara yeter de artardı.

Frankie'nin çorapları delik deşikti ve artık tamir edilemez hale gelmişlerdi; bu yüzden beş peni üç metelik verip, oğlana bir çift çorap almak zorundaydılar. Bu çoraplar pek de kaliteli değildi; onların yerine iki kat para ödeyerek başka bir çift alsalar daha ucuza gelirdi; çünkü ucuz olanların en fazla üç.dört kez giyildikten sonra parçalanacağı kesindi. Ne var ki, kaliteli bir çift alacak kadar paraları yoktu. Kömürde de aynı şey oldu. Eğer durumları elverseydi, aynı cins kömürün tonunu yirmi altı şiline alabilirlerdi; ama paraları olmadığından her seferinde ellişer kilo alabiliyorlardı ve bu durumda kömürün tonu otuz üç şiline geliyordu. Diğer bütün alışverişlerinde de aynı şey oldu. İşte, işçi sınıfı böyle soyu-

luyordu. En düşük gelir seviyesine onlar sahipti ama toplamda en pahalıya gelen en ucuz malları almak zorunda kalıyorlardı. İyi giysilerin, ayakkabıların ve mobilyaların pahalıya satıldığını ama kullanan için diğerlerinden daha ucuza geldiğini herkes bilir; ama işçi sınıfının mensuplarının bütçesi iyi eşyaları almaya elvermez, bu yüzden kendilerine her halükârda pahalıya patlayan ucuz dökümtülerle yetinmek zorunda kalırlar.

Bundan altı hafta önce, Owen üç şiline bir çift ikinci el çizme almıştı ve şimdi, çizmeleri kelimenin tam anlamıyla dökülüyordu. Nora'nın ayakkabıları da aynı durumdaydı; ama kadın, hava güzel olmadıkça evden dışarı adım atmadığı için bunun önemi olmadığını söylüyordu.

Bahsettiğimiz bu malların yanı sıra, yarım galon parafin yağına dört peni harcamaları ve havagazı ocağının sayacı için altı peni ayırıp kenara koymaları gerekiyordu. Listenin bu son kalemleri, paralarını beş şilin yedi peni üç meteliğe düşürdü; üstelik kalan kısmın bir şiliniyle biraz patates ve sebze almaları lazımdı.

İkisinin de iç çamaşırına ihtiyacı vardı. Çamaşırları o kadar eskiyip yıpranmıştı ki, onlara çamaşır demeye bin şahit lazımdı. Ama şimdi bunu düşünmenin zamanı değildi; çünkü şimdi geride sadece dört şilin yedi peni üç metelikleri kalmıştı ve bu paranın tamamıyla oyuncak alınacaktı. Frankie'ye bir Noel hediyesi almaları şarttı; ayrıca gelecek pazartesi partiye gelecek çocuklara da ufak tefek bir şeyler vermek gerekirdi. Neyse ki, o gün et almaları gerekmiyordu; çünkü Nora kulüpten ellerine geçen parayla bakkal alışverişinin yanı sıra kasap alışverişini de halletmişti. Bu ihtiyaçları da böylece karşılanmıştı.

Sweater's Emporium'a uğrayıp, vitrinde sergilenen oyuncaklara baktılar. Birkaç gündür Frankie buradaki harika oyuncakları anlata anlata bitiremiyordu; bu yüzden, eğer paraları yeterse, oğullarının hediyesini buradan almak istiyorlardı. Sergilenen oyuncakların çoğunu

Frankie'nin anlattıklarından hatırladılar; ama hepsi de o kadar pahalıydı ki, uzun süre orada durup, bütçelerine uygun bir oyuncak bulmak için beyhude yere uğraştılar.

"İşte, anlatıp durduğu makine şu" dedi Nora, küçük bir lokomotifi göstererek, "etiketinde beş şilin yazıyor."

"Bizim durumumuzda, beş pound'a satılsaydı bile fark etmezdi" dedi Owen.

Onlar konuşurken, vitrinin arkasından bir satıcı çıktı ve lokomotifi kaldırdı. Herhalde vitrindeki lokomotif kalan son parçaydı ve az önce satılmıştı. Bunun üzerine Owen ve Nora az da olsa teselli buldu; ceplerinde beş şilin olsaydı bile, nasılsa lokomotifi alamayacaklardı.

Uzun uzun düşündükten sonra, vitrindeki bir şilinlik saat düzeneğini almaya karar verdiler; ama diğer oyuncaklar daha ucuz bir dükkândan alınacaktı. Nora saat düzeneğini almak üzere mağazaya girdi; Owen da onu dışarıda beklemeye koyuldu. Nora içeriye girerken, Mr. ve Mrs. Rushton mağazadan çıkıyordu. Rushton çifti Owen'ı fark etmedi; ama taşıdıkları paketlerin birinin biçiminden içindekini tahmin eden Owen, Patron'unun az önce vitrinden kaldırılan lokomotifi aldığını anladı.

Nora alışverişini bitirip geri döndükten sonra, daha ucuz bir oyuncakçı aramaya koyuldular ve bir süre sonra aradıkları yeri buldular. Sadece altı peniye, onca yolu aşıp Japonya'dan gelmiş bir mukavva kutu aldılar. Kutunun içinde anne, baba ve farklı yaşlardaki dört çocuktan oluşan bir bebek ailesi vardı. Üç peniye bir kutu boya, altı peniye çay takımı, üç peniye kayağan taşından yazı tahtası ve altı peniye bez bebek aldılar.

Evlerine dönerken, Owen'ın birkaç hafta önce sipariş edip parasını peşin ödediği çam ağacını almak için bir manava uğradılar. Tam oturdukları sokağın köşesini dönüyorlardı ki, omzuna astığı güzel bir şişko kazla birlikte evine giden, yarı sarhoş Crass'la karşılaştılar. Ustabaşı, Owen'ı neşeyle selamladı ve kazını hemen bizimkilerin beğenisine sundu.

"Sadece altı peniye bulunmaz bir parça, değil mi?" dedi, hıçkırıkların arasında. "Bu, Noel için aldığımız ikinci kaz. Bunu ve bir kutu ellilik puroyu sadece altı peniye kapattım; evdeki diğer kazı ise kilisemizdeki Noel Kulübü'nden aldıydım. Yirmi sekiz hafta boyunca üçer peni bayıldım; etti mi sana yedi bob? Ama" diyerek Owen çiftine bir sırrını açmaya hazırlandı, "dükkânda bu fiyata kaz bulamazsın. Komite toptan alıyor ama yine de fiyatları düşüremiyor. Neyse ki, komitemizde birkaç zengin beyzade var; onlar fiyat farkını kendi ceplerinden karşıladı." Sonra, başını sallayarak Owen'larla vedalaştı ve manalı manalı gülerek yürüyüp gitti.

Eve geldiklerinde, Frankie horul horul uyuyordu; oğlanın yatağının ucundaki kilimin üstüne kıvrılıp yatan kedicik de derin bir uykuya dalmıştı. Akşam yemeğini yedikten sonra, saat on biri geçtiği halde Owen ağacı büyük bir saksıya yerleştirdi. Nora saksıyı, geçen Noel'den beri ışıltılı çam süslerini sakladığı mukavva kutudan çıkarmıştı. Kutuda simli, altın yaldızlı ya da boyalı camdan kürecikler, kuşlar, kelebekler ve yıldızlar da vardı. Bu süslerden bazıları üç Noel'dir Owen'lara hizmet ediyordu ve yaldızlarını az da olsa yitirmişlerdi; ama yine de iyi durumda sayılırlardı. Bu süslerin ve o akşam satın aldıkları oyuncakların yanı sıra, Noel Kulübü parasıyla aldıkları bir kutu bonbonları ve rengarenk küçük mumları da vardı; ayrıca, bundan birkaç hafta önce alıp Noel için sakladıkları, içleri şeker dolu küçük poşetleri, şeker ve çikolatadan yapılma küçük oyuncakları ve hayvan heykellerini de hesaba katmak gerekirdi. Bert White dışında, ellerinde partiye gelecek her çocuğa uygun bir şey vardı; küçük çırağa hediye etmek için o akşam altı penilik bir çakı almaya niyetlenmişler ama paraları yetmemişti. Bunun üzerine Owen, Bert'in eskiden beri çok beğendiği ve kendisinin olmasını istediğini bildiği çelik oyma takımını vermeye karar verdi. Takımın teneke kutusunu kırmızı ambalaj kâğıdıyla sarıp

paket yaptılar ve onu da diğer hediyelerle birlikte çam ağacına astılar.

Alt katta uyuyanları rahatsız etmemek için mümkün olduğunca gürültü yapmadan hareket etmeye çalışıyorlardı; çünkü onlar Noel hazırlıklarını henüz bitirememiş ama apartmanın diğer dairelerindekiler yataklarına çekilmiş ve dışarıdaki ıssız sokaklara sessizlik çökmüştü. Son rötuşları atıyorlardı ki, Noel şarkıcılarının sesleri gecenin muazzam sessizliğini bozdu.

Şarkılar, onlara eski güzel günleri hatırlattığı için hüzünlenmişlerdi. Nora birdenbire kollarını Owen'a uzattı. Bunun üzerine Owen, karısının yanına sokuldu.

Evleneli sekiz yılı geçmişti ve aradan geçen yıllar boyunca gelecek endişesi taşımadıkları tek bir günleri bile olmamıştı; ama hiçbir zaman, bu Noel'deki kadar yoksulluk çekmemişlerdi. Son yıllarda işsizlik dönemleri giderek sıklaşıp uzamıştı ve Owen'ın o yılın ilk günlerinde ekmeğini başka bir yerde kazanma girişiminde bulunması, durumlarının daha da bozulmasına yol açmıştı. Ama yine de şükredecek çok şeyleri vardı; fakir olmasına fakirdiler ama, durumları binlerce aileden çok daha iyi sayılırdı. Yiyecek ekmeğin ve barınacak bir damın eksikliğini çekmiyorlardı; hâlâ birlikteydiler ve bir oğulları vardı.

Uyumadan önce Owen, ağacı Frankie'nin yatak odasına taşıdı ve öyle bir yerleştirdi ki, çocuğun Noel sabahı uyanır uyanmaz göreceği ilk şey, bütün ihtişamıyla parlayan çam ağacı olacaktı.

29

Pandorama

Parti saat altıdan önce başlamayacaktı ama Bert dört buçukta çıkageldi ve yanında pandoramasını da getirdi.

Saat beş buçuk civarında, diğer davetliler de birer birer sükûn etmeye başladı. İlk olarak Elsie ve Charley Linden geldi. Elsie kenarları beyaz dantel biyeli, çok şirin bir mavi elbise giymişti ve Charley de yeni takım elbisesiyle çalım satıyordu; tıpkı kız kardeşinin giysisi gibi Charley'in takımı da annelerini ziyarete gelen bir hanımın verdiği eskilerden bozularak dikilmişti. Mrs. Linden'ın bu kumaşlardan doğru düzgün bir şeyler çıkarmak için saatlerce çalışması gerekmişti; özellikle Elsie'nin elbisesi şimdilik çok güzel görünüyordu; Charley'in takımı da fena değildi ama aslında bu kadar zahmet etmeye değmezdi. Kumaşları çok eski ve yıpranmış olduğundan bu giysiler uzun süre giyilemezdi; ama Mrs. Linden'ın çocuklarını giydirmek için tek çaresi buydu. Kadıncağızın onlara yeni giysiler alacak parası yoktu. Bu yüzden saatler boyu uğraşmış ve çok geçmeden paçavraya döneceğini bildiği kumaşlardan çocuklarına güzel elbiseler dikmişti.

Sonra Nellie, Rosie ve Tommy Newman geldi. Newman'ların giysileri, Linden'ların süslü giysileriyle karşılaştırılınca pek o kadar güzel görünmüyordu. Onların anneleri, eskilerden yepyeni giysiler çıkaracak kadar maharetli değildi. Nellie'nin üzerinde yetişkin kadınlara

göre bir gömlek vardı ve annesi artık nereden ve ne şekilde bulduysa, sırtına kalın kumaştan dikilmiş, büyük inci düğmeli, eski moda bir ceket geçirmişti. Ceket de yetişkin kadınlara göreydi; besbelli, zamanında uzun boylu, geniş omuzlu ve ince belli bir kadın için dikilmişti ve bu yüzden Nellie'ye hiç uygun değildi. Ceketin beli, zavallı çocuğun kalçalarına kadar iniyordu.

Tommy'nin üstünde, bir zamanların iyi bir takım elbisesinin kalıntıları vardı. Bu takımı geçen yaz bir eskiciden almışlardı ve birkaç ay boyunca oğlanın en iyi giysisi bu takım olmuştu. Ama şimdi hem ceket hem pantolon ona çok dar geliyordu.

Üç yaşını daha yeni dolduran küçük Rosie ise ablasıyla ağabeyinden daha şık giyimliydi çünkü üstünde bedenine tam oturan kırmızı bir elbise vardı. Zaten yardım görevlisi elbiseyi Rosie'nin annesine verirken, bunun sanki küçük kız düşünülerek dikilmiş gibi durduğunu söylemişti.

Büyük ceketinden bahseden Nellie, "Pek bir şeye benzemiyor" dedi, "ama yağmurlu günlerde, bu cekete sahip olduğumuz için ailecek çok seviniyoruz."

Gerçekten de o kadar büyüktü ki, Nellie kollarını çıkarıp ceketini bir şal ya da pelerin gibi omzuna attığında, diğer iki çocuk da altına rahatça sığıyordu.

Tommy'nin çizmeleri öylesine delik deşikti ki, çocuğun çorapları sırılsıklam olmuştu. Bu yüzden Nora çocuğun çoraplarını çıkarttı ve onlar kuruyana kadar ayakları üşümesin diye Frankie'nin eskilerini giydirdi.

Yanında iki büyük kesekâğıdı dolusu portakal ve fındıkla gelen Philpot, tam herkes çay ve kakao sofrasına otururken yetişti. Sofrada kakao da vardı; çünkü Bert dışında bütün çocuklar, çay yerine kakao içmeyi tercih ediyordu. Aslında Bert de kakaoyu tercih ederdi; ama yetişkinlerin çay içeceğini duyunca, bunun daha erkekçe bir hareket olduğunu düşünmüştü. Çay saatinde çay mı kakao mu içileceği sorununu çözmeye çalışan çocuklar sevinçten yerlerinde duramıyorlardı; ufaklıklar

birbirlerine sürekli, "Çay çayı mı içeceksin?", "Kakao çayı mı içeceksin?" diye sorup duruyorlardı. Bunu o kadar komik bulmuşlardı ki, avazları çıktığı kadar bağırarak tekrarlayıp durdular; ta ki Tommy'nin boğazına bir parça kek takılıp çocukcağız mosmor olana kadar. Sonra Philpot'un çocuğu boğularak ölmekten kurtarmak için baş aşağı çevirip sırtını yumruklaması gerekti. Bu kaza diğer çocukları biraz sakinleştirdi; ama arkadaşlarıyla her göz göze gelişlerinde yeniden kahkahalara boğuluyorlardı; çünkü bu espriye bayılmışlardı.

Çocuklar "kakao çayı"nı, kek ve reçelli ekmeklerini bitirip tıka basa doyduktan sonra, Elsie Linden ve Nellie Newman masadaki fincan ve tabakların toplanmasına yardım etti. Sonra Owen, Noel ağacının mumlarını yaktı ve oyuncakları çocuklara dağıttı. Çok geçmeden, bonbonlarının birinden komik görünüşlü bir maske çıkan Philpot, "Pandroculus" adını verdiği korkunç bir hayvanı gayet güzel bir şekilde taklit etmeye girişti; halının üstünde emekleyerek dolaşıyor, koca gözlerini yuvarlayarak çocukları süzüyor ve akşam yemeği için küçük bir kız ya da oğlan yemek istediğini söyleyerek kükrüyordu.

O kadar korkunç görünüyordu ki, çocuklar bunun bir oyun olduğunu bildikleri halde Philpot'tan az da olsa korkmuşlardı; bu yüzden kahkahalar ve çığlıklar atan ufaklıklar hemen koşup Nora'yla Owen'ın arkasına saklandılar. Ama Philpot ne zaman oyunu bırakmaya yeltense, "Yine, yine" diyerek devam etmesi için ısrar ediyorlardı; çocukları kıramayan adamcağız, yorgunluktan bitkin düşüp yeniden insan şekline dönmek zorunda kalana kadar Pandroculus'u canlandırmayı sürdürdü.

Bu oyundan sonra masaya oturup iskambil oynamaya başladılar. "Bastı"* oynuyorlardı ama kimse kurallara gerektiği gibi dikkat etmiyordu; çünkü oyuncuların

* Snap; İngiltere'de oynanan, oyuncuların kartlarını sırayla açtığı, iki benzer kâğıt arka arkaya açıldığında bunu ilk gören oyuncunun "Snap!" (Bastı!) diye bağırdığı bir iskambil oyunu. (ç.n.)

tümü de temel amacın ellerinde aynı cinsten kâğıt biriktirmek olduğunu düşünüyordu. Bir süre sonra Philpot, "Bastı" yerine "Dilenci Komşum" oynamalarını önerdi ve bütün asları ceketinin ceplerine gizlediği anlaşılmadan önce bütün elleri kazandı; sonra hile yaptığı için onu hep birlikte yumrukladılar. Bert'in bir sandalyenin üstüne fırlayıp, "Bert White'ın Dünyaca Meşhur Pandoraması"nın Avrupa, İngiltere, İrlanda, İskoçya, Kuzey Amerika ve Galler'in bütün krallarının ve asilzadelerinin huzurunda marifetlerini sergilemeye başlamak üzere olduğunu ilan etmesiyle, zavallı Philpot iyi bir dayak yemekten kurtuldu.

Bert'in konuşmasının son bölümü, şiddetli sevinç çığlıklarıyla karşılandı. Sonra masa odanın bir köşesine çekildi, sandalyeler iki sıra halinde dizildi ve kutu masanın üstüne yerleştirildi.

"Pandorama", boyalı mukavvadan yapılmış ve yaklaşık doksan santim uzunluğunda, seksen santim eninde ve otuz santim yüksekliğinde ahşap bir kutuya yapıştırılmış bir sahneden oluşuyordu. "Gösteri" ise resimli haftalık dergilerden kesilen resimlerin uç uca yapıştırılmasıyla hazırlanmış uzun bir şeritti. Bert, bütün resimleri suluboyayla boyayıp renklendirmişti.

Kutunun dört bir ucuna tutturulan sahne kanatlarının hemen arkasına, büyük birer geniş kenarlı tekerlek takılmış ve resim şeridi bu tekerleklere sarılmıştı. Tekerleklerin üst kısımları kutunun tepesine kadar uzanıyordu ve üzerlerine tutturulmuş kollar vardı. Bu kollar çevrildiğinde, bir tekerlekten boşalıp diğerine sarılan ve arka tarafa yerleştirilmiş üç mumla aydınlatılan resimler sahneye çıkıyordu.

Bu makineyi yapma fikri, bir süre önce gördüğü panorama gösterisinden sonra Bert'in aklına gelmişti.

Boyalı sahneyi işaret ederek, "Dekorumuz" dedi, "Mağribi üslubundadır."

Nora'dan bir çay tepsisi ödünç aldıktan sonra sahne arkasındaki mumları yaktı ve seyircilerden yerlerini al-

malarını istedi. Herkes yerine oturunca, Owen'dan lambayı ve çam ağacındaki mumları söndürmesini istedi ve sonra, seyrettiği o panorama gösterisindeki konuşmacının üslubunu taklit ederek bir konuşma daha yapmaya girişti.

"Baylar ve Bayanlar,

Yüksek müsaadelerinizle, şimdi huzurunuza dünyanın farklı yerlerinde gerçekleşmiş olaylarla ilgili bazı resimleri çıkaracağım. Sahneye çıkan her resmin konusunu kısaca açıklayacağım ve sonra bandomuz sizlere ilahilerden ve günümüzün en yeni ve en popüler şarkılarından oluşan repertuarından seçtiği bir şarkıyı çalacak. Seyircilerimizden de şarkılara eşlik etmelerini rica ediyoruz."

Kolları çevirip bir resmi sahneye çıkaran Bert, "İlk manzaramız" dedi, "Southanmpton Limanı'nı gösteriyor; kıyıda demirlemiş yatarken gördüğünüz şu muhteşem buharlı gemi, bizleri yabancı diyarlara götürmeye hazırlanıyor. Biletlerimizi aldığımıza göre, şimdi güverteye çıkıp demir alabiliriz."

Bert, bu resmin eşlikçisi olarak, "Goodbye Dolly, I must leave you"* ezgisini çaldı ve çocukların şarkısı bittiğinde başka bir manzaraya geçti; bu resim denizde korkunç bir fırtınayı gösteriyordu ve dalgalarla boğuşan büyük bir gemi batmak üzereydi. Dalgalar dağ gibi yükseliyor ve kapkara bulutlar çatallı yıldırımlarla yarılıyordu. Dehşet etkisini artırmak isteyen Bert, çay tepsisini tıngırdattı ve "The Bay of Biscay"i** çaldı; çocuklar hep bir ağızdan şarkı söylerken bir sonraki manzarayı sahneye çıkarttı. Bu resim, büyük bir şehrin sokaklarını gösteriyordu! Atlı polisler bir kalabalığı dağıtmakla meşguldü; yere düşen birkaç kişi atların nallarının altında eziliyordu; ayaktakilerin başlarındaki ve yüzlerindeki yaralardan kanlar akıyordu.

* İng.: Elveda Dolly, senden ayrılmalıyım. (ç.n.)
** İng.: Biscay Körfezi. (ç.n.)

"Fırtınalı bir yolculuktan sonra en sonunda Almanya'nın güzelim Berlin şehrine tam zamanında varıp, işsizlerce düzenlenen bir yürüyüşün askeri polis tarafından dağıtılmasını seyretmeye yetişebildik. Bu resmin adı, 'Gümrük Reformu Herkes İçin İş Demektir.'"

Bert, repertuardan bu resim için en uygun şarkıyı seçti. Meşhur bir besteydi ve çocuklar da müziğe eşlik etti.

To be there! to be there!
Oh, I knew what was to be there!
And when they tore me clothes,
Blacked my eyes and broke me nose,
Then I knew what was to be there!*

Şarkı esnasında Bert kolları geriye çevirdi ve fırtınalı deniz manzarası bir kez daha sahneye çıktı.

"Kafamıza vurulmasını istemediğimize göre, başımıza henüz bir şey gelmeden hemen Berlin'i terk ediyor ve bir kez daha muhteşem gemimize biniyoruz. Dümeni birkaç kez çevirdikten sonra, bir kez daha kendimizi Şen İngiltere'mizde, bir demir atölyesinde zincir üretimi yapan, bir sürü yarı aç yarı tok kadının arasında buluyoruz. Hanımlar, yedi şilin karşılığında haftada yetmiş saat çalışıyorlar. Bir sonraki manzaramızın ismi ise 'Kopça Çengeli ve İliği Takanlar'. Bu resimde, Slumtown'daki bir odayı görüyoruz; üç çocuklu bir anne ve ihtiyar büyükanne, manifaturacılarda satılmak üzere kopça çengeli ve iliklerini kâğıda tutturuyor. Resmin altında diyor ki, bir peni kazanmak için kâğıda 384 çengel ve 384 ilik takmaları gerekiyormuş."

* İng.: Orada olmak! Orada olmak!
Ben iyi bilirim orada olmayı!
Elbiselerim parçalandığında,
Gözüm morardığında, burnum kırıldığında,
Öğrendim ben orada olmayı! (ç.n.)

Bu resim de tekerleğe sarıldıktan sonra, bando çaldı ve çocuklar büyük bir coşkuyla şu şarkıyı söyledi:

Rule, Brittania, Brittania rules the waves!
Britons, never, never, never shall be slaves!*

"Bir sonraki manzaramızın ismi 'Bir İngiliz Evi'. Burada, Slumtown'daki başka bir evin odasını görüyoruz. Anne, baba ve dört çocuk akşam yemeğine oturmuş; yemekleri ise sade suya tirit ve çay. Bu resmin altında, İngiltere'deki on üç milyon insanın daimi olarak açlık sınırında yaşadığı anlatılıyor. Eğer evin babasının kazancının büyük kısmı kiraya gitmeseydi, resimde gördüğünüz bu insanlar daha iyi bir yemek yiyebilirdi. Sonra, kolumuzu tekrar çeviriyor ve başka bir güzel manzarayla karşılaşıyoruz: 'Trafalgar Meydanı'nda Sabah.' Burada, başlarını sokacak bir evleri olmadığı için geceleri açıkta uyuyan bir sürü İngiliz görüyoruz."

Bert, repertuarının bu resme en çok yakışan parçası olduğunu düşündüğü bir müzikhol şarkısını çalmaya başladı ve şarkının sözlerini iyi bilen çocuklar da avazları çıktığı kadar bağırarak şarkıyı söylemeye koyuldular.

I live in Trafalgar Square,
With four lions to guard me,
Pictures and statues all over the place,
Lord Nelson staring me straight in the face,
Of course it's rather draughty,
But still I'm sure you'll agree,

* İng.: Hükmet Britanya, Britanya dalgalara hükmeder! Britanyalılar asla, asla, asla köle olmaz! (ç.n.)

If it's good enough for Lord Nelson,
It's quite good enough for me.*

"Şimdi, Londra'daki Topside Hotel'in yemek salonuna bir göz atıyoruz; burada bir milyonerin vereceği ziyafet için hazırlanmış masalar var. Çatallar ve kaşıklar som altın, tabaklar ise gümüş. Masalara yerleştirilmiş, tavandan ve duvarlardan sarkıtılmış olarak gördüğünüz çiçekler 2,000 sterlin değerinde ve herif, milleti sadece bir kereliğine yedirip içirmek için 30,000 papel bayılmış. Kolumuzu bir kez daha çevirdiğimizde, başka bir mükellef ziyafet sofrasını göreceğiz; bu resim de, Alman Kralı İngitere halkı tarafından ağırlanıyor. Şimdi, Belediye Başkanı'nın Mansion House'daki akşam yemeğini seyrediyoruz. Masalara yerleştiğini gördüğünüz şu şişkolar, Parlamento'nun Whig ve Tory mensupları. Bunun ardından, 'Dört Ayaklı Aristokratlar' adlı çok güzel bir resmimiz geliyor. İşte, Lady Slumrent'in, boynuna beyaz dantelli peçetelerini bağlayıp akşam sofrasına oturduklarını gördüğünüz şu süs köpekleri; tıpkı insan gibi gümüş tabaklardan yemek yiyen, köpek bey ve hanımlara şık giyimli uşaklar hizmet ediyor. Lady Slumrent şirin süs köpeklerini çok seviyor ve onları sadece en iyi yemeklerle besliyor; köpekler tavuk, bonfile, kuzu pirzolası, sütlaç, jöle ve krema yiyor."

Tommy Newman, Charley Linden'a dönüp, "Keşke süs köpeği olsaydık, sen de istemez miydin?" diye sordu.

* İng.: Bana bekçilik eden dört aslanla birlikte,
Trafalgar Meydanı'nda yaşıyorum,
Resimler ve heykeller her yerde,
Lord Nelson'un gözleri hep üstümde,
Tabii, rüzgâr püfür püfür esmekte,
Yine de, eminim, bana hak vereceksiniz,
Eğer burası Lord Nelson için iyiyse
Benim için yeter de artar bile. (ç.n.)

"Hiç de bile!" diye karşılık verdi Charley.

Başka bir resmi sahneye çıkartan Bert, "Burada, başka bir işsiz yürüyüşünü daha görüyoruz" dedi. "Çalışma fırsatı bulamayan 2,000 güçlü kuvvetli erkek yürüyüş yapıyor. Sonra, bir Sanayi Yuvası'nın içini görüyoruz; kör çocuklar ve sakatlar burada çalışarak ekmeğini kazanıyor. Bir sonraki manzaramızın ismi 'Ucuz Emek'. Bu resimde on iki on üç yaşlarındaki bir sürü çocuğa, çalışma izni belgesinin verilişini görüyoruz; bu belge sayesinde çocuklar iş bulup çalışacak ve işsiz babalarına yardımcı olup ev kirasını ödeyecekler.

Kolu bir kez daha çeviriyoruz ve karşımıza en güzel manzaralarımızdan biri çıkıyor. Bu güzel resmin adı 'İyilik Meleği'. Güzel Lady Slumrent, son derece güzel döşenmiş özel oturma odasının en muhteşem köşesindeki masasına oturmuş, Slumtown'ın fakir halkına yardım için küçük bir çek yazıyor.

Bir sonraki manzaramızın adı 'Rakip Adaylar ya da Genel Seçimlerden bir Sahne'. Sol tarafta, üstü açık bir otomobilde ayakta durarak halka hitap ettiğini gördüğünüz, küp gibi şişman, tek gözüne monokl yapıştırmış, paltosunun kol ağızları ve yakası kürklü zat, Tory Partisi adayı Saygıdeğer Beyefendi Augustus Slumrent'tir. Yolun öteki tarafında başka bir otomobil görüyoruz ve içinde ayakta duran, küp gibi şişman, tek gözüne monokl yapıştırmış, paltosunun kol ağızları ve yakası kürklü zat da halka hitap etmekte. Kendileri, Whig Partisi adayı Sayın Bay Mandriver'dır. Otomobillerin etrafını sarıp şapkalarını havada sallayarak neşeyle bağırdığını gördüğünüz pejmürde giysili kalabalık ise işçilerden oluşuyor. Her iki aday hep aynı hikâyeyi anlatıyor; her biri Parlamento'ya seçilmek için işçilerden oy istiyor ve halk tabakasına iyilik yapmayı, sefil hayatlarını güzelleştirmeyi vaat ediyor."

Bert, repertuarından bu resme en çok giden şarkıyı çalmaya koyuldu ve sözlerini çok iyi bilen çocuklar şar-

kıyı neşeyle söylemeye başladılar; müzikle birlikte el çırpıyor ve ayaklarını yere vuruyorlardı.

We've both been there before,
Many a time, many a time,
We've both been there before,
Many a time!
Where many a gallon of beer has gone,
To colour his nose and mine,
We've both been there before,
Many a time, many a time!*

Şarkının sonunda, Bert başka bir resmi sahneye çıkardı.

"Burada, başka bir seçim manzaramız var. Resmin iki tarafında, önceki resimdeki iki adayı görüyoruz. Yolun ortasında, üstü başı kana bulanmış, yerde yatan bir adam var. Bir sürü Whig ve Tory işçi onu tekmeliyor, üstünde tepiniyor, kabaralı botlarıyla suratına suratına vuruyor. Yerde yatan şahıs bir sosyalist ve milletin adamı eşek sudan gelene kadar dövmesinin nedeni, onun Slumrent ve Mandriver'a bakıp, 'Al birini vur ötekine' demesi."

Seyirciler bu resmi hayranlıkla seyrederken, Bert başka bir meşhur şarkıyı çaldı ve çocuklar müziğe eşlik etti.

* İng.: İkimiz de oraya gittik,
Kaç defa, kaç defa!
İkimiz de oraya gittik,
Kaç defa!
Orada fıçılar dolusu bira,
Harcandı burunlarımızı kızartmaya,
İkimiz de oraya gittik,
Kaç defa! (ç.n.)

Two lovely black eyes,
Oh what a surprise!
Only for telling a man he was wrong,
Two lovely black eyes.*

Bert tekerlek kollarını çevirmeye devam etti ve bir sürü resim arka arkaya sahneye çıktı; mutluluktan kendinden geçen çocuklar neşeyle bağrışıyor ve duruma uygun düşen şarkıları söylüyordu. Gelgelelim, son resmin sahneye çıkmasıyla birlikte mutluluk doruk noktasına çıktı. Bu, İngiltere Kralı'nın bir portresiydi. Çocuklar bu resmi görür görmez, daha bandonun işaret vermesini beklemeden kralı üç kere selamladılar ve hep bir ağızdan milli marşı okumaya koyuldular.

Pandorama gösterisi, Bert'in uzun uzun alkışlanmasıyla sona erdi. Lamba ve Noel ağacının mumları tekrar yakıldı; bütün oyuncaklar indirilmiş olmasın rağmen, ağaç parlak cam süsleriyle hâlâ pek güzel görünüyordu. Sonra körebe ve halat çekmece gibi başka oyunlar oynadılar. Philpot kahkahalar arasında halat çekmece oyununu kaybetti. Oyun oynamaktan yorgun düşünce, her çocuk böyle toplantılar için özel olarak ezberlediği bir şiir ya da şarkıyı okudu. Partiye hazırlıksız gelen tek çocuk küçük Rosie'ydi ve ufaklık, arkadaşlarından geri kalmamak için bildiği tek şiiri okumakta ısrar etti. Ocağın önündeki halının üstüne diz çöküp ellerini birleştirdi ve gözlerini sımsıkı kapatıp, dinleyicilerine her gece yatağa girmeden önce okuduğu şiiri sundu.

Tatlı İsa, iyi ve nazik İsa,
Benim gibi küçüğüne kol kanat ger,

* İng.: İki güzel siyah göz,
Ah, ne büyük bir sürprizdi!
Erkeğin yanıldığını anlatmak için,
İki güzel siyah göz yetti.
["Black eye", İngilizce'de ayrıca "morarmış göz" anlamına da geliyor.] (ç.n.)

Cahilliğime acı,
Yanına gelmeme izin ver.

Sonra ayağa kalkıp herkesi öptü. Philpot pencerenin yanına gitti, öksürüp burnunu çekerek dışarıyı seyretmeye başladı; güya demin yediği fındık boğazına takılıp gözlerini yaşartmıştı.

Çocuklardan çoğu şimdi çok yorgundu, bu yüzden akşam yemeğinden sonra parti sona erdirildi. Uykudan gözlerini açamıyorlardı ama eve dönmek de içlerinden gelmiyordu; o hafta yapılacak diğer eğlenceler hatırlatılınca biraz teselli buldular: Umut Çayı Bandosu ve Parlayan Işık Şapeli'nin Hediye Çekilişi.

Elsie ve Charley Linden'ı eve bırakma görevini Bert üslendi; Philpot da Nellie ve Tommy Newman'a eşlik etmeye ve Rosie'yi kucağında taşımaya gönüllü oldu. Küçük Rosie o kadar yorgundu ki, Philpot eşikten adımını atar atmaz, başını onun omzuna dayayıp uyuyakalmıştı bile.

Davetliler merdivenlerden inerken, Frankie çabucak annesine danışıp ondan söz aldı. Apartmandan dışarı çıkan konuklarının arkasından bağırıp, onları gelecek Noel için tekrar davet edebilecekti.

30

Haydutlar Harp Divanını Topluyor

Yılın en müthiş günleri olarak dört gözle beklenen Noel tatili başlıyordu; yılın bu döneminde halkın büyük çoğunluğu açlığın ve soğuğun acısını her zamankinden çok hissettiği için bu günler onlar için hiç de müthiş değildi. Herhalde okurlarımız önceki bölümde katıldığımız partinin ertesi günü bir partiye daha davet edilmemize şaşırmayacaktır; ne de olsa Noel'deyiz. Parti mekânı, Mr. Sweater'ın bürosuydu. Mr. Sweater şimdi masasının başında oturuyordu ama tekerlekli döner koltuğu sayesinde, masanın etrafına sıralanan konukları Mr. Rushton, Mr. Didlum ve Mr. Grinder'la yakından ilgilenebiliyordu.

"Hemen bir şeyler yapmak lazım" diyordu Grinder. "Şimdiki gibi işi ağırdan almaya devam edemeyiz. Bence, yapılacak en iyi iş topu atmak olacaktır; çünkü şirketimiz şimdi fiilen iflas etmiş durumda, biraz daha beklersek durumumuz kötüleşir."

"Ben de aynı fikirdeyim" dedi Didlum üzüntüyle. "Eğer elektriği havagazıyla aynı fiyata, hatta daha azına satabilseydik, biraz şansımız olurdu; ama bunu yapamıyoruz. Maalesef aldığımız jeneratör işe yaramaz çıktı; hem çok küçük hem de epeyce eskimiş. Bu yüzden üretebildiğimiz elektriğin ışığı hem havagazınınkinden kötü oluyor hem daha pahalıya geliyor."

"Evet, bu sefer fena tosladık" dedi Rushton. "Havagazı Şirketi, tesislerini şehir sınırının dışına nakletmeseydi bile onlarla başa çıkamazdık."

"Sebep bu değil" dedi Grinder. "Gerçek, tam da Didlum'un söylediği gibi. Bizim jeneratörümüz hem küçük hem eski; hurdalığa atılma zamanı geldi de geçiyor. Elimizde son bir fırsat var; o da bir an önce tasfiyeye geçmek."

"Ben buna gerek görmüyorum" dedi Sweater.

"O halde ne öneriyorsun?" diye sordu Grinder. "Şirketi yeniden yapılandırmayı mı? Hissedarlardan sermaye artırımı istemeyi mi? Fabrikayı yıkıp yenisini yapmayı mı, yeni jeneratörler almayı mı? Sonra bütün bunların elimizde patlamasını mı? Hayır, beni kandıramazsın, dostum! Ben göreceğimi gördüm. Zar zor kazandığım paramı böyle batak işlere yatıramam ben."

"Ben hiç yatırmam!" dedi Rushton.

"Yatırırsam ne olayım!" dedi Didlum, kararlılıkla.

Sweater usulca güldü. "Ben sizlerin sandığı kadar aptal değilim" dedi. "En büyük hissedarlardan biri olduğumu unuttunuz galiba. Hayır, efendim. Benim teklifim, hisseleri satışa çıkarmak."

"Satışa çıkarmakmış!" dedi Grinder alaylı alaylı gülerek ve diğerleri de onun kahkahalarına katıldı. "Fiilen batmış ve asla kâr payı ödemeyi başaramamış bir şirketin hisselerini hangi enayi alır?"

"Kendi küçücük payımı satabilmek için ne kadar uğraştım" dedi Didlum, yüzünde zayıf bir gülümsemeyle, "ama bir enayi bulamadım."

"Hangi enayi mi alır?" diyerek Grinder'a karşılık verdi Sweater. "Tabii ki şehrin belediyesi! Vergi mükellefleri. Neden Mugsborough da diğer şehirler gibi kamulaştırmaya gitmesin?"

Rushton, Didlum ve Grinder birden soluksuz kaldı; Çetebaşı'nın teklifinin gözü pekliği yüzünden ağızları açık kaldı.

Didlum, konuşacak kadar kendini topladığında, "Korkarım, şu şirketi bir türlü yakamızdan düşüreme-

yeceğiz" diye feryat etti. "Halk olan biteni öğrenirse, kızılca kıyamet kopar."

"Halkmış! Kıyametmiş!" dedi Sweater, büyük bir öfkeyle. "Halkın çoğunluğu olup bitenleri hiçbir zaman öğrenemeyecek. Sen bana baksana..."

Kapıya ve büronun duvarlarına doğru kuşkuyla bir göz atan Rushton, "Bu işi kimseye duyurmadan halledebileceğimizden emin misin?" diyerek Çetebaşı'nın sözünü kesti.

"Endişelenecek bir şey yok" dedi Sweater; ama sözlerinin aksine, sesini öyle alçalttı ki, fısıldayarak konuşuyordu ve diğerleri sandalyelerini ona yaklaştırıp eğilerek sözlerine kulak verdiler.

"Elimizde biraz para kaldığını biliyorsunuz. Şimdi, benim teklifim şu: Gelecek haftaki yıllık Genel Kurul toplantısında, sekretere son derece memnuniyet verici bir rapor okutturacağız ve yüzde 15'lik bir kâr payı dağıtımını vaat edeceğiz. Aramızda bu işi hallederiz zaten. Tabii ki, bilançoyla biraz oynamamız gerekecek; ama ben bu görevi sağlam ellere vereceğim. Toplantıdaki diğer hissedarlar kuşku uyandırıcı hiçbir şey sormayacak ve hepimiz oybirliğiyle karara varacağız."

Sweater duraksadı ve diğer üç hissedara dikkatle baktı. "Anladınız mı?" diye sordu.

"Evet, evet!" dedi Didlum, coşkuyla. "Devam et." Rushton ve Grinder birbirlerine bakıp başlarını salladılar.

"Daha sonra" diyerek kaldığı yerden devam etti Sweater, "*Weekly Ananias*'ta şirketin durumuna ilişkin iştah açıcı bir haber yayımlatacağım. Başyazara söyleyeyim de yazıyı bizzat kendisi yazsın; zaten ben ona neler yazılacağını söyleyeceğim. Sonra, ona bu konuyla ilgili bir başmakale yazdıracağım; orada elektriğin çok yakın gelecekte aydınlatma alanında havagazını solda sıfır bırakacağından bahsedilecek. Sonra, o makalede Havagazı Şirketi'nin elde ettiği fahiş kârlardan da söz edilecek ve eğer Belediye bu şirketi yıllar önce kamulaştırsaydı, du-

rumumuzun ne kadar iyi olacağı anlatılacak; tıpkı diğer şehirlerde yapıldığı gibi, havagazından elde edilen kazanç vergilerin düşürülmesinde ve şehre altyapı hizmetleri getirilmesinde kullanılabilirdi denilecek. Makalenin sonuç bölümünde, Elektrikli Aydınlatma Şirketi'nin özel teşebbüs olmasının ne kadar kötü olduğu ilan edilecek ve şehir, bu şirketi bir an evvel kamulaştırmaya çağrılacak.

Bu arada, bizler de, tabii ki usulca ve kurnazca hareket ederek, gittiğimiz her yerde şirketimizi ballandıra ballandıra anlatacağız; asla satmaya razı olmadığımızı söyleyeceğiz. Yatırım masraflarını ve fabrika inşaatı için çektiğimiz güçlüklerin acısını çoktan çıkardığımızı, kısa süre önce kâra geçip teşebbüsümüzün semerelerini toplamaya başladığımızı anlatacağız."

"Sonra" diye ekledi Çetebaşı, "Belediye Encümeni'nin önüne Eletrikli Aydınlatma Şirketi'nin kamulaştırılması teklifinin gelmesini ayarlayacağız."

"Ama dördümüzden biri bunu yapamaz ki" dedi Grinder, kurnaz kurnaz gülerek.

"Tabii ki yapamaz; böyle yaparsak, hemen foyamız meydana çıkar. Bildiğiniz gibi, Çete'mizin şirkette hissesi olmayan birkaç üyesi var; konuşmaların büyük bölümünü onlara yaptıracağız. Biz de, şirketin yönetim kurulu üyeleri olarak satışa karşıymışız gibi yapacağız; biçtiğimiz satış bedelinden bir kuruş bile inmeye razı olmayacağız ve en sonunda fiyatta anlaştığımızda, sırf şehrin menfaati için kendi menfaatlerimizi feda ettiğimizi vurgulayacağız. Genel Kurul'un bir denetçi atamasını sağlayacağız; çünkü Londra'dan bir uzman mühendis çağırmamız lazım ve ben bu işin tam adamını tanıyorum. Herifin avcuna üç kuruş sıkıştırdık mı, biz ne söylersek papağan gibi tekrarlar. Sonra kaşla göz arasında, şirketi şehrin sırtına yükleyeceğiz; vergi mükellefleri daha başlarına geleni anlayamadan her şey halledilmiş olacak. Zaten onları düşünüp ne demeye canımızı sıkalım ki? Çoğu, toplumu ilgilendiren konularla hiç

ilgilenmez; bu arada etrafta birtakım can sıkıcı dedikodular dolaşsa bile, biz çoktan paramızı cebimize koyduğumuzdan hiç etkilenmeyeceğiz. Dokuz günlüğüne şehir çalkalanacak ve sonra her şey unutulup gidecek."

Sweater sözlerini bitirdiğinde, onun keskin zekâsına hayran kalan öteki Haydutlar'ın şaşkınlıktan dili tutulmuştu; ağızlarını bile açamıyorlardı.

"Ne düşünüyorsunuz?" diye sordu Sweater.

"Düşünmek mi?" diye haykırdı Grinder, mutluluktan kendinden geçerek. "Bence muhteşem bir fikir! Kimse bundan iyisini düşünemezdi. Eğer bu işin altından kalkabilirsek, şimdiye kadar çevirdiğimiz en zeki dümen bu olacak."

"Zeki lafı, bu işi anlatmaya yetmez" diyerek fikrini beyan etti Rushton.

"Kuşkusuz bu muhteşem bir fikir" diye bağırdı Didlum, "üstelik ben de, planımızın işlemesini kolaylaştıracak birkaç ayrıntı düşündüm. *Obscurer*'ın, *Ananias*'ın, *The Weekly Chloroform*'un başyazarlarına kamulaştırma taraftarı sürüyle okur mektubu göndertiriz."

"Evet, iyi fikir" dedi Grinder. "Başyazarlar bu mektupları kendi kendilerine yazabilir ve 'İlerici', 'Vergi Mükellefi', 'Atılımcı Mugsborough' gibi takma adlarla altını imzalayabilirler."

"Evet, iyi olur" dedi Çetebaşı düşünceli düşünceli, "ama çok abartmamaya dikkat etmemiz lazım; tabii, bir kampanya başlatmalıyız; ama insanların bu konuyla yakından ilgilenmesine gelemeyiz."

"Bakın aklıma ne geldi" dedi Rushton kibirle, "neden vergi mükelleflerinin görüşlerini etkilemeye çalışıp kendimizi yoralım ki? Neden sahte bilançolar, kâr payı dağıtımı ilanları ya da sipariş gazete makaleleriyle uğraşalım ki? İpler bizim elimizde; Encümen'deki çoğunluk bizim. Mr. Sweater'ın da dediği gibi, Genel Kurul toplantılarıyla ilgili haberlerle çok az insan ilgileniyor."

"Evet, haklısın" dedi Grinder. "Ama geriye kalan birkaç kişi tantana çıkarıyor, sağda solda konuşup bize sı-

kıntı veriyor. Bizim göz önünde tutmamız gereken kişiler, onlar. Eğer onların kafasını bulandırırsak, kendimizi sağlama alırız ve bu işi Mr. Sweater'ın düşündüğü gibi kolayca hallederiz."

"Evet, ben de böyle düşünüyorum" dedi Çetebaşı. "Çok dikkatli olmalıyız. Ben *Ananias* ve *Chloroform*'u ayarlarım, *Obscurer*'ın da bize arka çıkmasını siz sağlarsınız."

"O işi ben üstlenirim" dedi Grinder.

Bu üç yerel gazete, limited şirketler tarafından çıkarılıyordu. Sweater, *Ananias* ve *Weekly Chloroform*'un neredeyse bütün hisselerine sahipti ve bu gazetelerin izlediği politikayla içeriklerini kontrol ediyordu. Grinder da *Obscurer*'da aynı konumdaydı. Başyazarlar, Sweater ve Grinder'ın iplerini tutup oynattığı birer kuklaydı.

"Dr. Weakling bu işi nasıl karşılar acaba?" dedi Rushton.

"Ben de aklımdan bunu geçiriyordum" diye haykırdı Didlum. "Toplantı sırasında birilerinin hastalanmasını sağlayamaz mıyız dersiniz? Diyelim ki, tam konunun Encümen'in önüne getirildiği sırada, belediye binasının dışında birisi bayılıyor ya da sara nöbeti geçiriyor. Sonra birileri koşup geliyor, bizim hekimi zavallı hastayla ilgilenmeye çağırıyor ve her şey olup bitene kadar meşgul ediyor."

"Gayet güzel" dedi Grinder, düşünceli düşünceli, "ama sara nöbeti taklitçisini nasıl bulacağız? Güvenilir biriyle anlaşmak lazım."

"Rushton'a ne dersiniz? Saralıyı sen ayarlayabilirsin, değil mi?" diye sordu Didlum.

"Kesinlikle hayır" dedi Rushton, kibirle sesini yükselterek. Oyundaki en küçük rolün kendisine verilmesini bir nevi hürmetsizlik addederek çok alınmıştı.

"Gerekirse, bu işi ben yaparım" dedi Didlum. "İşin içinde para olunca gururu bir tarafa bırakırım ben; dürüst bir kazanç için her şeye katlanırım."

"Sanırım anlaştık, değil mi?" dedi Sweater. Diğer Haydutlar da fikir birliğine varıldığını belirtti.

Çetebaşı, çalışma masasının yanındaki dolaptan bir şarap sürahisi ve bir kutu puro çıkarırken, "Bence, hepimiz birer içkiyi hak ettik" dedi. "Arkandaki su şişesini uzatsana, Didlum."

"İçeriye kimse girmez, değil mi?" diye sordu Didlum, endişeyle. "Ben ağzıma içki koymam da."

"Elbette ki" dedi Sweater ve dolaptan dört bardak çıkarıp içlerine su şişesinden viski boşalttı. "Rahatsız edilmememiz yönünde emir verdim. Şimdi, içkimizi neyin şerefine içelim?"

Bardağını havaya kaldıran Grinder, "Sosyalizmin zaferinin şerefine!" dedi ve büyük bir yudum aldı.

"Amen, yani evet demek istedim" dedi Didlum, hatasını alelacele düzelterek.

Grinder, gülerek sözlerine devam etti. "Bu işte sadece kendi menfaatimizi korumakla yetinmeyecek olmamız çok hoşuma gitti" dedi. "Şimdi sadece kendimize iyilik yapmakla kalmayacağız, ayrıca sosyalistlere de çok büyük zarar vereceğiz. Vergi mükellefleri bizim şirketi satın aldıktan sonra, bu işten zarar ettiklerini fark edip söylenmeye başlayacaklar. Biz de onlara zaten sosyalizmin böyle bir şey olduğunu söyleyeceğiz. Onlar da, eğer sosyalizm buysa, bizden uzak dursun diyecekler."

Diğer Haydutlar neşeyle kahkahalar atmaya başladı; ama Didlum'un viskisi genzine kaçtı ve adam bir öksürük nöbetine tutuldu.

Gözlerindeki yaşları silerken, "Bu laflarınla adam bile öldürebilirsin" diyerek Grinder'ı protesto etti. "Neredeyse boğulup ölecektim."

Boşalan bardağını masaya bırakan Çetebaşı, "Size iyi haberlerim var" dedi.

Diğerleri bir kez daha ciddileşti.

"Havagazı Şirketi'yle mücadelemiz sırasında zor günler geçirdik ve başımıza çok kötü işler açıldı; ama işler onlar için de güllük gülistanlık gitmiyor. Onlar da hallerinden memnun değil; kömür vergilerini artırınca Havagazcıları köşeye sıkıştırdık."

"İyi bir işti" dedi Grinder, hain hain.

"Onlar da bu kavgadan yorgun düşmesine düştüler" dedi Sweater, "ama bizim ne durumda olduğumuzu bilmiyorlar. Tek bildikleri, bizim mücadeleyi sonsuza kadar sürdürebileceğimiz. Uzun lafın kısası, havagazcıların genel müdürüyle ve yönetim kurulu üyelerinin bir ikisiyle görüştüm. Kendileri bizi de aralarında görmek istiyorlar. Böylece, Elektrikli Aydınlatma Şirketi'nden kazanacağımız parayı havagazı hisselerine yatırabileceğiz!"

Bu o kadar muhteşem bir haberdi ki, bunu kutlamak için birer bardak viski daha içmeleri gerekti ve Didlum, bundan sonra yapmaları gereken ilk işin kömür vergilerini azaltmak olacağını söyledi. Çünkü bu vergiler yoksul halkın canını çıkarıyordu.

31

Kaçak

Slyme, ocak ayının son günlerinde Easton'ların evinden ayrıldı. "Mağara"daki tadilat bitti biteli Easton kendine bir iş bulamamıştı ve son günlerde evinde pişen yemeğin kalitesi epeyce düşmüştü. Ruth, Slyme'in yatak ve yemek için ödediği on iki şilinle evi idare ediyordu. Ruth da iş aramış ama pek başarılı olamamıştı. Bulduğu bir iki işe bütün zamanını ayırması gerekiyordu ama tabii ki, bu mümkün değildi; çünkü bakması gereken bir çocuğu ve yapması gereken ev işleri vardı. Ayrıca, Slyme'in yemeğini hazırlaması gerekiyordu. Yine de, zengin hanımların evine gündelik temizliğe gidip bir iki şilin kazanma fırsatını tepmedi; o günlerde de evdeki her şeyi o kadar düzenli bırakıyordu ki, onun yokluğunda Easton evi tek başına idare edebiliyordu. Böyle günlerde çoğunlukla bebeğini eski bir okul arkadaşı olan Owen'ın karısına bırakıyordu. Nora, arkadaşına yardım etmeyi seve seve kabul ediyordu; çünkü bebeğin eve geldiği günler Frankie çok seviniyordu. Frankie bebekle oynamaktan hiç sıkılmaz, daha sonra birkaç gün boyunca, çarşıya çıkıp canlı bir bebek almaları konusunda annesinin başının etini yerdi.

Easton bazen birkaç şilin kazanabiliyordu. Arada sırada cam silmeye çağrılıyordu; bir iki sefer, kendi işini kurabilecek kadar şanslı bir boyacıya yardıma gitmişti.

Bunlar eski tavan badanasının kazındıktan sonra yenilenmesi ya da bir iki odanın boyanması gibi işlerdi ama pek seyrek çıkıyorlardı.

Kimi zaman o kadar sıkışıyorlardı ki, bir iki eşyalarını satmak zorunda kalıyorlardı; bir zamanlar gömme pencerenin önündeki masada duran İncil, ilk satılanların arasındaydı. Ruth, İncil'inin ilk sayfasındaki yazıları sildi, sonra kitabı iki şiline bir sahafa sattılar. Zaman geçtikçe, taksitle aldıkları eşyalar dışında evlerinde para eden ne varsa satıldı.

Slyme ev sahiplerinin gittikçe daha çok borca battığını, kendi kiralarını ödeyemediklerini görebiliyordu; hatta bir iki sefer, Easton ondan beşer şilin ödünç almış ama geri ödeyememişti. Ayrıca Slyme, hiçbir zaman şehvete kapılıp gitmeyen Ruth'un o gün olup bitenleri Easton'a anlatmasından korkuyordu; birkaç sefer Ruth, kocasına her şeyi anlatacağından bahsetmişti. Kadının bunu yapmaktan çekinmesinin temel sebebi, Easton'ın kendisini affetse bile ona bir daha eskisi gibi bakmayacağını bilmesiydi. Slyme de tekrar tekrar bu fikri destekleyip, Ruth'un gözünü korkutmuş, böyle bir itirafın kimseye hayır getirmeyeceğini ısrarla vurgulamıştı.

Son günlerde, Easton'ların evinde hiç huzur kalmamıştı. Bunun tek nedeni yemeklerin kötü olması ve kimi zaman ateş bile yakılamaması değildi; ayrıca Ruth ve Easton havadan sudan sebepler yüzünden neredeyse sürekli birbirleriyle tartışıyordu. Ruth, Slyme'le hiç konuşmuyordu ve onunla birlikte sofraya oturmaktan kaçınıyordu. Slyme, günün birinde Easton'ın, karısının ona karşı sergilediği davranışlarını fark edeceğini ve bunun nedenini araştıracağını düşünüyor ve çok korkuyordu. Yani nereden bakarsanız bakın, durum hiç de iç açıcı değildi ve Slyme de en sonunda başını alıp gitmeye karar verdi. Şehir dışından bir iki haftalık bir iş için teklif aldığı bahanesini uydurup taşındı. O gittikten sonra, Easton'lar birkaç hafta boyunca, mobilyalarını ya da

para eden diğer bütün eşyalarını satarak, ancak veresiye bulabildikleri bir iki lokmayla yarı aç yarı tok yaşadılar. Zaten Slyme'in odasındaki eşyalar, o daha taşınır taşınmaz satılmıştı.

32

Emektar

İhtiyar Jack Linden tütsülenmiş ringa satarak üç beş kuruş kazanmak için çok uğraşmıştı; ama balıklar çok çabuk bozuluyordu ve bütün mallarını satmayı becerdiği günlerde bile eline o kadar az para geçiyordu ki, bu iş için emek harcamaya değmezdi.

"Mağara"daki iş bitmeden önce, Philpot iyi bir dosttu; arada sırada İhtiyar Jack'e altı peni ya da bir şilin verir, çocuklara bir kesekâğıdı dolusu kek ya da çörek getirirdi. Bir kutu somon konservesi getirmesine bahane olsun diye, pazar günleri onlara çaya geldiği bile olurdu.

Frankie'yle birlikte çay içmek için Elsie ve Charley sık sık Owen'lara uğruyordu; aslında Owen'ın da işi yoktu ama Linden'ların genç gelinlerinin kazancından başka bir geçim kaynaklarının olmadığını bilen Owen ve Nora çocukları sık sık alıkoydukları için onların evinde yatıp kalkıyor sayılabilirlerdi.

İhtiyar Jack, ne olursa olsun bir iş bulabilmek için umutsuzca çabalamıştı ama onu kimse istemiyordu; daha da kötüsü, uzun zamandır bozuk olan gözlerinin durumu kötüleşmişti. Bir keresinde, büyük bir toptancı firması onu sokaklarda afiş dolaştırması için işe almıştı. Önceleri bu afişi taşıyan adam (ihtiyar bir asker emeklisi) önceki gün görevi başındayken sarhoş olduğu için kovulmuştu. Bu reklam afişi, hani şu bildiğimiz,

boyna asılan türden sandviç panolardan değildi; altsız ve kapaksız bir kutuya benzeyen, dört yüzü de kanvas kaplı ahşap bir çerçeveydi daha çok. Üstüne renkli resimli margarin afişleri asılmıştı. Bu kutu ya da çerçevenin yüzleri, sıradan bir sandviç panodan çok daha büyüktü.

İhtiyar Linden'ın bu garip nesnenin içine girip sokaklarda dolaşması gerekiyordu. Üst kısmına boydan boya tutturulmuş iki kayış, çerçevenin omuzlarından düşmemesini sağlayacaktı. Yürürken çerçeve çok sallanacaktı, özellikle rüzgâra yakalandığında; ama iç kısımdaki iki tutamak sayesinde dengesini koruyabilecekti. Ücret günde sekiz peniydi ve belli bir rotayı izlemesi gerekiyordu; şehrin en kalabalık sokaklarında bir aşağı bir yukarı dolaşacaktı.

Başlangıçta çerçeve, ağırlığını pek az hissettirdi; ama zaman ilerledikçe ve kayışlar Jack'in omuzlarını acıtmaya başladıkça daha ağır gelmeye başladı. Dahası, adamcağız çok utanıyordu; çünkü ne zaman eski arkadaşlarıyla karşılaşacak olsa, berikiler ona bakıp bakıp gülüyordu.

Çerçeveyi sabit tutmak büyük dikkat istediğinden, bu işe alışkın olmadığından ve bozuk gözlerinden ötürü, birkaç sefer ezilme tehlikesi geçirdi. Diğer sandviç panocuların ve meyhanelerin dışında bekleşen hazır yiyicilerin alaylı kahkahaları, peşinden koşup "İhtiyar Jack kutuya girdi" diye haykıran sokak çocukları adamcağızın utancını artırıyordu. Bazı çocuklar çerçeveye çerçöp fırlatmıştı; hatta içlerinden birinin attığı çürük portakal Jack'in şapkasına çarpmış ve şapkayı yere düşürmüştü.

Akşam olduğunda, yorgunluktan ayakta duracak hali kalmamıştı. Omuzları, bacakları ve ayakları müthiş ağrıyordu ve çerçeveyi toptancıya geri götürürken, pejmürde giyimli, üstü başı kir pas içinde, boğazına kadar biraya batmış ihtiyar bir adam karşısına dikildi; adamın yüzü kızgınlık ve sarhoşluk yüzünden kıpkırmızı olmuştu. Kendisi, önceki gün işten kovulan o asker emeklisiy-

di. Linden'a yakası açılmadık küfürler savurdu, beddualar okudu ve onu ekmeğini çalmakla suçladı; yumruğunu ona doğru öfkeyle sallayarak, yüzüne karşı onun kafasını kıracağını haykırdı. Bu tehdidi sadece lafta kalmayabilirdi; neyse ki, bir polis memuru tam zamanında olay yerine yetişti ve öfkeli asker sakinleşip yoluna gitti.

Jack ertesi gün işe gitmedi; daha fazla reklam çerçevesi taşımaktansa aç kalmaya razıydı ve o gün başka bir iş bulma umudu da yoktu. Nereye gitse aynı sonuçla karşılaşıyordu zaten; kimse onu istemiyordu. Bu yüzden sokaklarda amaçsızca dolaşmaya başladı; arada sırada eski iş arkadaşlarından biri onu bir tek atmaya davet ediyordu; ama böyle tekliflerle çok seyrek karşılaşıyordu çünkü neredeyse bütün arkadaşları işsizdi.

33

Askerin Çocukları

Jack Linden'ın Sweater & Co. için kadın gömleği ve önlüğü diken gelini zamanının çok büyük bölümünü "Çok Fazla İş"le dolduruyordu. Kadının o kadar çok işi vardı ki, onu görenler Tory Partisi Binyılı'nın başladığını ve Gümrük Vergisi Reformu'ndan büyük başarı elde edildiğini sanırdı.

Genç kadının "Çok Fazla İş"i vardı.

Başlangıçta onu sadece en ucuz gömlekleri dikmesi için işe almışlardı; bu tür gömleklerin düzinesine iki şilin ödenirdi. Ne var ki, şimdi ona bu tür işler pek seyrek veriliyordu. Kadın işini o kadar iyi yapıyordu ki, onu daha kaliteli ama daha fazla para kazandırmayan gömleklere yönlendirdiler; şimdi düzine başına daha çok şilin alıyordu ama ucuz gömleklere harcadığı emeğe kıyasla çok daha fazla çalışması gerekiyordu. Bir keresinde çok özel bir gömlek için altı şilin aldı; ama tam dört buçuk gün sabahın köründen gece yarısına kadar çalışması gerekti. Bu gömleği satın alan hanımefendi, soranlara gömleğinin Paris'ten geldiğini ve fiyatının üç gine olduğunu söyledi. Tabii ki, Mrs. Linden bunu duymadı; duysaydı bile onun için bir şey değişmeyecekti.

Kazandığı paranın büyük kısmı kiraya gidiyordu, arada sırada, bütün aileye yiyecek almak için elinde sadece iki üç şilin kaldığı oluyordu. Bazen geriye bu kadarcık bile kalmıyordu; çünkü "Çok Fazla İş"i vardı ama

hepsine yetişemiyordu. Kimi zaman, çok çalışmaya dayanamayan bu insan-makine bozuluyordu: Omuzları acıyor, kollarına kramp giriyor, gözleri daha fazla dikiş dikemeyecek kadar ağrıyordu. Sonra, genç kadın dikişe ara verip, ev işlerine koyuluyordu.

Bir keresinde, dört haftalık kira borçları birikmişti ve ev sahibinin adamı o kadar tehditkâr konuşmuştu ki, eşyaları haczedilip satılacak ve evden atılacaklar diye ödleri patlamıştı; bunun üzerine genç kadın oturma odasındaki maun masayla diğer bazı eşyaları satmaya karar vermişti. Evdeki mobilyaların çoğu gelinindi ve kocası ölmeden önce oturdukları eski evlerinden gelmişti. Gelin ve torunlar yanlarına taşınınca, ihtiyarlar kendi eşyalarının çoğunu öteki oğullarına dağıtmıştı. Bu adamlar da evliydi ve hepsinin birer işi vardı. İlk oğul, Havagazı Şirketi'nde montajcı olarak çalışıyordu. İkincisi gar hamalıydı ve üçüncüsü kasaptı; ama ihtiyar babaları işsiz kalalı beri baba evine pek az uğruyorlardı. En son Noel arifesinde gelmişlerdi ve o gece öyle şiddetli bir kavga kopmuştu ki, ödleri kopan çocuklar yataklarından fırlamıştı. Kavganın sebebi, bundan bir süre önce anne babalarına haftada birer şilin para vermeyi kararlaştırmış olmalarıydı. Sözlerini ancak üç hafta tutmuşlardı. Daha sonra kasap oğul baba evine katkıda bulunmayı kesmişti; birden, kimsenin kendisinden kardeşinin dul karısıyla çocuklarına bakmasını isteyemeyeceği fikrine kapılmıştı. Eğer anne babası evi boşaltıp kendilerine bir yerlerde oda tutarsa, onlara haftada bir şilin vermeye devam edecekti; aksi takdirde bir kuruş bile vermeye razı değildi. Bunun üzerine gar hamalı ve montajcı da haftalık ödemeyi kesti. En büyükleri olan ve hepsinden çok kazanan kasap oğul elini cebine atmazken, kendilerinin haftada birer şilin vermesinin haksızlık olduğunu söylediler. Eğer kasap para verirse, onlar da verirdi; eğer vermezse, onlar da vermezdi. Noel arifesinde üçünün de aynı anda eve geleceği tutmuştu; gelir gelmez birbirlerine kötü sözler söylemişler, birbirle-

rinin gırtlağına yapışmışlardı; daha sonra üçü birden öfkeden kudurarak ve lanetler savurarak evi terk etmişti. O gün bugündür babalarının semtine bile uğramıyorlardı.

Mary eşyalarını satmaya karar verince, Didlum'un ikinci el mobilya dükkânına gitti. Orada konuştuğu müdür, Mr. Didlum'a durumu haber vereceğini, beyefendinin gelip mobilyalara bakacağını söyledi. Mary bütün sabah endişeyle bekledi; adam ortalarda görünmeyince, dünkü sözü hatırlatmak için dükkâna tekrar gitti. Mr. Didlum en sonunda gelebildiğinde, Mary'nin satmayı teklif ettiği masayı ve diğer eşyaları dudak bükerek gözden geçirdi. Dedi ki, masa için en fazla beş şilin verebilirmiş, bu düşük fiyata rağmen masayı satıp parasını kurtarabileceğinden emin değilmiş. En sonunda masa, şömine rafını süsleyen biblo, kolçaklı sandalye, üç normal sandalye ve resimlerden en iyi ikisi (biri "İyi Samaralı"nın* büyük bir çelik gravürüydü, diğeri ise "Küçük Çocukları Kutsayan İsa" tablosu) için toplam otuz şilin verdi.

Mr. Didlum parayı hemen ödedi; yarım saat sonra eşyaları almak için kamyon geldi ve eşyalar gittiğinde, Mary boşalan odada, şöminenin önündeki halının üstüne çöküp hüngür hüngür ağladı.

Bu, benzer alışverişlerin ilkiydi. Mobilyalar yiyecek alabilmek ve kirayı ödeyebilmek için yavaş yavaş, teker teker satıldı. Didlum her gelişinde, bunu sanki sırf hayırseverlikten yapıyormuş gibi bir tavır takınıyordu. Aslında bu eşyaları hiç istemiyormuş. Güya, işleri çok kesatmış, aldıklarını tekrar satabilmesi yıllar alırmış, falan filan... Bir iki kez Mary'ye saatin de satılık olup olmadığını sordu; ama Mary, merhum kocasının annesi için kendi eliyle yaptığı saati satmayı aklına bile getir-

* Hz. İsa tarafından anlatılan bir öykünün kendini hiç düşünmeden başkalarının yardımına koşan kahramanı. (ç.n.)

miyordu. Ne var ki, en sonunda evlerinde Didlum'un almak isteyebileceği hiçbir şey kalmadı ve bir hafta Mary dikiş dikemeyecek kadar hastalanınca saatin satılması gerekti. Didlum, saate on şilin verdi.

Mary, ihtiyar kayınvalidesinin bu saatten ayrılınca kalbinin kırılacağını sanmıştı; ama onun bu durumu hiç umursamadığını görünce şaşırıp kaldı. Gerçek şuydu: Son günlerde ihtiyarların kafası karışmıştı ve etraflarında olup bitenleri kavrayabilecek durumda değildiler; Mary'nin her şeyle tek başına ilgilenmesi gerekiyordu.

Kimi zaman, Didlum'un yüzüne bile bakmayacağı kadar değersiz eşyalarını götürüp arka sokaklardaki eskicilere satıyor ya da yalvar yakar olup, rehinciye veriyordu. Kuş tüyü yastıklar, çarşaflar, yorganlar, halı ya da muşamba parçaları, giysilerinin büyük bölümü ya satıldı ya rehin bırakıldı.

Ailecek en çok yatak takımlarının eksikliğini hissediyorlardı. Gerçi gündüzleri giydikleri bütün giysiler, bütün eski giysiler ve elbiseler, hatta eskimiş masa örtüsü bile gece olunca yataklara seriliyordu; ama bunlar yorganın yerini tutmuyordu. Kimi zaman soğuktan uyuyamadıkları oluyordu.

Yardım dağıtan bir memure arada sırada Mary'ye elli kiloluk kömür, toplam bir şilinlik bakkaliye kuponu ya da bir quart'lık çorba kuponu veriyordu. Elsie kuponu alıp, aşevinden çorbayı getirmeye gidiyordu. Ama bu yardımlar pek seyrek oluyordu; çünkü hanımefendinin de söylediği gibi, onların durumunda pek çok aile vardı ve daha fazlasına imkânları elvermiyordu.

Kimi zaman Mary aşırı çalışmaktan, bitmek bilmeyen sıkıntılardan ve yarı aç yarı tok yaşamaktan o kadar zayıf düşüyordu ki, bir süreliğine eli ayağı tutmaz oluyor ve fiilen çalışamaz hale geliyordu. Böylesi günlerde, odasındaki yatağında yatıp ağlıyordu.

Mary ne zaman güçsüz düşse, Elsie ve Charley okuldan eve gelince ev işlerini yapıyor, çay ve kızarmış ek-

mek hazırlıyor, tepsiyi annelerinin yatarak yemeğini yiyebilmesi için yatağın başındaki sandalyeye bırakıyordu. Kızarmış ekmeğe sürecek margarin ya da et suyu olmadığında, bisküvi gibi olsun diye ekmekleri çok ince dilimleyip iyice kızartıyorlardı.

Çocuklar bu günleri daha çok seviyorlardı; annelerinin çok meşgul olup onlarla konuşmaya bile vakit bulamadığı dönemlere kıyasla, onlar için bu sessiz tatil günleri çok daha iyiydi.

[Çocuklar yatağın kenarına oturur, ihtiyar büyükanneleri karşıdaki sandalyeye geçer,] yanına kediyi alıp geliniyle torunlarının sohbetlerini; okşandığı ya da kendisiyle konuşulduğu zaman miyavlayıp mırlayan kediyi dinlerdi. Gelinle çocukların başlıca sohbet konusu gelecekti. Elsie, büyüyünce öğretmen olup çok para kazanacağını, annesine bir ev ve bir sürü eşya alacağını söylerdi. Charley bir bakkal açmayı, bir at ve araba almayı planlıyordu. Zaten insan bakkal oldu mu, dükkânı yiyecekle dolu olurdu; hiç paranız olmasa bile kendi dükkânınızdaki yiyecekler size yeter de artardı bile. Ayrıca, dükkânda çok iyi yiyecekler olurdu; kutular dolusu somon ve sardalya konservesi, reçeller, kekler, bisküviler ve daha nice leziz şeyler. Üstelik her gün para kazanacağınızdan emin olabilirdiniz; çünkü bütün gün dükkâna müşteriler girip çıkacak ve alışveriş yapacaktı. Satılanları atlı arabasıyla teslim ettikten sonra, arkadaşlarını arabasına bindirip gezdirecekti ve yazları, bütün işler bitip kepenkler indirildikten sonra annesi, Elsie ve büyükannesi de kırlara yapacağı uzun gezilere eşlik edebilecekti.

Son günlerde iyice çocuklaşan ihtiyar büyükanne, bütün bu konuşmaları pek böbürlenerek dinlerdi. Kimi zaman çocuklarla planlarını tartışır ve onlarla alay ederdi. Gülerek, böyle lafları daha önce başkalarından da duyduğunu söylerdi, hem de defalarca; ama sonuçta hiçbirinden iş çıkmamıştı.

Şubat ortalarında, bir hafta durumları son derece bozulunca İhtiyar Jack gidip kendilerine yardım edilmesi

için Yardımseverler Cemiyeti'nin sekreteriyle görüştü. Cemiyet'in binasının bulunduğu sokağın köşesini döndüğünde saat on birdi ve çorba kuponu için başvurmak amacıyla kapının önünde kuyruk oluşturup bekleyen otuz adamla karşılaştı. Bu adamların bazıları hazır yiyiciler sınıfının serseri ya da ayyaş üyeleriydi; bazıları kendisi gibi ihtiyar ve bitik işçilerdi; kalanlar ise kadife ya da köstebek kürkü* pantolonları yuvarlak derilerle yamalı işçilerdi.

Linden içeriye girmeden önce biraz geride durup, bu adamların dağılmasını bekledi. Sekreter onu iyi karşıladı ve doldurması için ona koca bir form uzattı; ama Linden'ın gözleri çok bozuk, elleri çok titrek olduğu için hemen onun yardımına koşup formu kendi doldurdu ve bu meselenin takipçisi olacağını, bu başvuruyu bir sonraki toplantıda yönetim kurulunun dikkatine sunacağını söyledi. Toplantı perşembe günü yapılacaktı ve o gün, günlerden pazartesiydi.

Linden, sekretere kelimenin tam anlamıyla aç kaldıklarını açıkladı. On altı haftadır işsizdi ve bu süre zarfında gelininin kazancıyla geçinmişlerdi; ama kadın yaklaşık on beş gündür hiçbir şey yapamamıştı çünkü çalıştığı şirketin ona verecek işi yoktu. Evlerinde bir lokma ekmek yoktu ve çocuklar açlıktan ağlıyordu. Geçen hafta aç karnına okula gitmişlerdi çünkü evlerinde kuru ekmek ve çaydan başka bir şey yoktu; ama bu hafta, Linden'ın anladığı kadarıyla, bunu bile bulamayacaklardı. Bu minvalde biraz daha konuştular ve sonunda sekreter ona iki çorba ve bir ekmek kuponu verdi; meseleyle bizzat ilgileneceği ve başvuruyu komitenin dikkatine sunacağı yönündeki sözlerini tekrarladı.

Jack evine dönerken aşevine uğradı ve burada, Yardımseverler Cemiyeti'nin kapısında çorba kuponu al-

* Eskiden giysi ya da şapka yapımında kullanılan ve dış görünüşü köstebek kürkünü andıran bir tür pamuklu ve sağlam kumaş. (ç.n.)

mak için bekleşirken gördüğü adamlarla karşılaştı. Şimdi, içeriye kabul edilmek için uzun bir kuyruğun sonuna geçmişlerdi. Aşevi binası çok küçük olduğundan içeriye onar onar kabul ediliyorlardı.

Çarşamba günü sekreter evlerine uğradı ve cuma günü Jack ondan bir mektup aldı; mektupta komitenin durumlarını dikkatle incelediği ve yoksullukları "kronik" olduğu için onlara yardımcı olamayacakları sonucuna vardığı yazıyordu. Sekreter, mektubunda Linden'a İhtiyar Heyeti'ne başvurmasını önermişti. O güne kadar Linden bunu yapmayı aklına getirmek bile istememişti ama şimdi durumları umutsuzdu. Beş haftalık kira borçları vardı ve sanki başlarına gelen felaketi katmerli hale getirmek istermiş gibi, son dönemde gözleri o kadar bozulmuştu ki, artık bir iş bulsa bile çalışabileceği şüpheliydi. Bu yüzden kendini çok ezik ve aşağılanmış hisseden Linden, gururunun son kırıntılarını gözden çıkardı ve dayak yemiş bir köpek gibi yardım memuruna gitti. Memur onu heyetin önüne çıkardı; ama onlar da bu aileye yardım edilemeyeceğini düşünüyordu. Birkaç hazırlık görüşmesinden sonra, Linden ve karısının düşkünleryurduna gönderilmesine, Mary'ye çocuklarına bakabilmesi için haftada üç şilin ödenmesine karar verildi. Heyettekiler, anne babalarının bakım masraflarına katkıda bulunmaya zorlamak için meseleyi Linden'ın oğullarına açacaklarını da ima ettiler.

Mary, ihtiyar kayınbabasıyla kayınvalidesini bundan sonra barınacakları yuvanın kapısına kadar geçirdikten sonra eve döndüğünde, Jack Linden'a gönderilmiş bir mektupla karşılaştı. Mektup emlakçinin yolladığı, gelecek haftaya kadar evi boşaltmaları gerektiğini bildiren bir ihtarnameydi. Birikmiş kira borcundan ise söz edilmiyordu. Belki de, o güne kadar Linden'dan altı yüz pound kira bedeli aldığını hatırlayan Mr. Sweater, beş haftalık borçlarını silecek kadar cömert davranabileceğini düşünmüştü; belki de bu parayı nasıl olsa alamayacağı kanısındaydı. Her iki ihtimal de söz konusu olabilirdi;

neticede, mektupta kira borcunun lafı geçmiyordu. Güya, Linden'a hitap eden ama aslında Mary için çıkartılmış basit bir ihtarnameydi işte, o kadar.

Mary eve dönüp mektubu ön kapıda bulduğunda, saat öğleden sonra üç buçuktu. Kadın açlıktan ve yorgunluktan bayılmak üzereydi; çünkü o gün midesine bir bardak çay ve bir dilim ekmekden başka bir şey girmemişti ve son haftalarda payına hep bu düşmüştü. Çocuklar okuldaydı ve şimdi hemen hemen boşalan, yerleri halısız ve muşambasız ev ıssız, soğuk ve mezar kadar sessizdi. Mutfak masasında birkaç çatlak fincan ve çay tabağı, kırık bir bıçak, kurşun çay kaşıkları, yarım somun ekmek, içi biraz et suyuyla dolu küçük bir tas ve kulpu kırık seramik bir çaydanlık duruyordu. Masanın yanında iki kırık mutfak sandalyesi vardı; birinin arkalık tahtalarından biri kopuktu, diğerinin sırt dayayacak yeri tamamen gitmişti. Duvarların çıplaklığını sadece renkli bir takvim ve çocukların raptiyelediği birkaç resim örtüyordu; şöminenin yanında bir zamanlar kayınvalidesinin oturduğu hasır koltuk duruyordu. Şöminede ateş yoktu ve soğuk ocak birikmiş küllerle doluydu; çünkü şu son günlerin koşuşturmacası yüzünden ev işi yapmaya ne fırsatı olmuştu ne de takati kalmıştı. Süpürülmemiş yerler, kâğıt parçaları ve tozla iyice kirlenmişti; bir köşede, Charley'in bir yerlerden bulup yakmaları için eve getirdiği küçük ağaç dalları ve çıralar yığın halinde duruyordu.

Bütün eve aynı dağınıklık hâkimdi: Bütün kapılar açıktı ve Mary mutfakta durduğu yerden bakınca Elsie'yle paylaştığı yatağı görebiliyordu; yatağın üstünde karmakarışık bir örtü yığını vardı. Oturma odasında Charley'in ıvır zıvırlarından başka bir şey yoktu; çocuğun "eşyalarım" dediği tahta, ip ve halat parçaları, bir bebek arabası tekerleği, bir topaç, demir bir çember vesaire. Başka bir kapıdan içeri bakıldığında, eskiden ihtiyarların kullandığı, üstü kendisininki gibi bir örtü yığınıyla kaplı, sökülen köşesinden yünlerin dışarıya fırla-

yıp kısmen yere döküldüğü perişan durumdaki yatak görülebiliyordu.

Yorgunluktan bayılacak halde, bu terk edilmişlik manzarasının ortasında elinde mektupla ayakta dururken, Mary'ye bütün dünyası yıkılıyor, paramparça olup etrafa saçılıyormuş gibi geliyordu.

34

Sonun Başlangıcı

Ocak ve şubat ayları boyunca Owen, Crass, Slyme ve Sawkins düzensiz aralıklarla da olsa Rushton & Co. için çalışmaya devam etti; iş olduğu zaman bile çizelgelerine günde en fazla altı saat işleniyordu; sabah gelip akşam dörtte çıkıyor, öğlen on ikiyle bir arasında yemek molası veriyorlardı. Atölyedeki işlerini bitirmiş ve Rushton'ın bürosunun ön cephesini boyamışlardı. Bu işler de bittikten sonra, başka iş çıkmadığı için Sawkins dışındakilerin "şutlanması" şart oldu; Sawkins, emeği ucuza geldiği ve tıkanan boruları açmak, delik çatıları onarmak, adi boyacılık ya da kireçleme gibi her türlü basit işin altından kalkabildiği için alıkonulmuştu. Üstelik, o günlerde Rushton'ın üç tanesini işe aldığı su tesisatçılarına da yamaklık ediyordu; çünkü oldukça sert geçen ocak ayı, çok fazla tesisat işi çıkarmıştı. Ancak bu tek kol dışında, inşaatla ilgili bütün işler durmuştu.

O günlerde Rushton & Co.'nun birkaç "kutulama" işi olmuştu; bu gibi durumlarda tabutun cilasını hep Crass atar, ayrıca "kutu"nun eve götürülmesine ve merhumun yerleştirilmesine yardım eder, daha sonra ise tabut taşıyıcılarının arasına karışırdı. Sıradan bir cenaze işi için cilaya yaklaşık üç saat ayırır ve bir şilin dokuz peni kazanırdı. Tabutu eve taşıyıp merhumu yerleştirmek bir şilindi (genellikle bu işi Hunter'ın gözetimindeki iki kişi

üstlenirdi) ve cenazeye katılıp tabut taşımak dört şilindi; böylece toplamda Crass cenaze başına ortalama altı şilin dokuz peni kazanırdı, bazen eline daha çoğu geçerdi. Mesela, ekâbir cenazelerinde çifte tabut kullanırlardı ve böylece iki yerleştirme işi çıkardı; çünkü önce iç tabut eve taşınır, dış tabut bir iki gün sonra getirilirdi; bu da fazladan bir şilin ederdi. Cenaze ne kadar pahalıya patlarsa patlasın, taşıyıcılara fazladan para ödenmezdi. Kimi zaman marangoz ve Crass, kaliteli bir tabutun yapımı ve cilası için çizelgelerine fazladan bir iki saat ekleyebilirdi; ama tek kazançları bu olurdu. Kimi zaman, çok ucuz işlerde onlara taşıyıcılık için sadece üç şilin ödenirdi ama bu çok seyrek oluyordu; kural olarak hem ucuz hem pahalı cenazelerde aynı ücreti alıyorlardı. Slyme her cenazeden sadece beş şilin kazanıyordu ve Owen mezar tahtasını yazmak için bir şilin altı peni alıyordu.

Kimi zaman haftada üç dört cenaze birden çıktığı olurdu ve böylece Crass paraya para demezdi. İki genç erkek pansiyoneri hâlâ evinde kalmaya devam ediyordu ve içlerinden biri, o günlerde işsiz olmasına rağmen kirasını tıkır tıkır ödüyordu çünkü delikanlının bankada birikmiş parası vardı.

Cenaze işlerinden birinde, Crass ve Sawkins arasında korkunç bir kavga koptu. Merhum, uzun süre mide kanserinden çektikten sonra ölen, hali vakti yerinde bir kadındı ve cenazeden sonra Rushton & Co.'nun kadının hastalığı sırasında yattığı odayı temizleyip badanalaması ve odanın duvarlarını kâğıtla kaplaması gerekiyordu. Kanser bir enfeksiyon hastalığı değildir; ama işçiler bütün yatak takımlarını dışarıya çıkarıp yakmak için emir almıştı. Sawkins'e eve bir yük arabası getirip eşyaları yükleme ve şehrin atık yakma merkezine götürme talimatı verilmişti. İki kuş tüyü şilte, bir alt yastık ve iki yastık götürülecekti; eşyalar o kadar iyi durumdaydı ki, Sawkins onları yakma merkezine götürmektense, bir eskiciye götürüp satmaya karar verdi.

Tam kucağında eşyalarla evden çıkıyordu ki, onu başka bir iş için istediğini söyleyen Hunter'la karşılaştı ve bu yüzden arabayı avluya götürüp bırakmak zorunda kaldı; yatak takımlarını merkeze o gün ilerleyen saatlerde götürecekti. Sawkins'in Ustabaşı'nın emirlerini yerine getirdiği sırada avluda jaluzi boyamakla meşgul olan ve arabadaki eşyalara ne yapılacağını duyan Crass da bu güzelim şeylerin yok edilmesinin günah olacağını düşünüyordu; bu yüzden o öğleden sonra, Sawkins arabayı almaya geldiğinde, Crass boşuna zahmet etmemesini söyledi. "Şunları ben alacağım" dedi. "Ziyan edilemeyecek kadar güzel şeyler; en ufak defoları yok."

Sawkins duyduklarından hiç hoşlanmadı. Crass'a, eşyaları atık yakma merkezine götürmek için emir aldığını ve bunu yapacağını söyledi. Tam yük arabasını avludan çıkarıyordu ki, Crass koşarak yetişti ve eşya bohçasını kaptığı gibi boyahaneye götürdü. Sawkins hemen peşinden koştu ve birbirlerine sövüp saymaya başladılar; Crass, Sawkins'i eşyaları eskiciye götürüp satma niyetinde olmakla suçluyordu. Sawkins tekrar arabaya yüklemek için bohçanın kenarına yapışmıştı ama Crass da bu işten vazgeçmeye niyetli değildi ve boğuşmaya başladılar. Bir nevi halat çekmece yarışına girişmişlerdi; boyahanede oradan oraya savrularak çekişiyorlar, birbirlerine yakası açılmadık küfürler ve korkunç lanetler yağdırıyorlardı. En sonunda, iki dövüşçünün en kuvvetlisi olan Sawkins ağır bastı ve bohçayı tek başına ele geçirip arabaya yüklemeyi başardı; ama Crass hemen ceketini giydi ve büroya koşup Mr. Rushton'dan eşyaları almak için izin isteyeceğini söyledi. Bunu duyan Sawkins o kadar celallendi ki, bohçayı arabadan indirip çamurlu zemindeki kirli bir su gölcüğüne fırlatıp eşyaların üstünde tepindi ve sonra sustalı çakısını çıkarıp öfkeyle bohçaya saplamaya, yastıkları delik deşik etmeye girişti; çok geçmeden etrafta kuş tüyleri uçuşmaya başladı. Birkaç dakika içinde her şey mahvolmuş, onarılamaz hale gelmişti. Bu sırada Crass yanı başında dikili-

yor, bembeyaz bir suratla ve tir tir titreyerek olup bitenleri seyrediyor ama Sawkins'e müdahale etmekten çekiniyordu.

"Şimdi git de Rushton'dan iste bunları bakalım; sen bilirsin!" diye haykırdı Sawkins. "Hadi, istersen hepsi senin olsun!"

Crass hiç karşılık vermedi ve bir süre tereddüt ettikten sonra işinin başına döndü; bu sırada Sawkins yerdeki döküntüleri toplayıp yük arabasına koydu ve yakma merkezine götürdü. Artık yastıkları satamayacaktı ama aşağılık Crass domuzunun bunlara sahip olmasını engellemişti ya, her şeye değerdi.

Crass boyahaneye geri döndüğünde, yerde kavga sırasında bohçadan fırlamış bir yastık buldu. Yastığı eve götürdü ve o akşam uyurken başını onun üstüne koydu. Gerçekten güzel bir yastıktı; her zaman kullandığından çok daha yumuşak, dolgun ve gösterişliydi.

Birkaç gün sonra, kadının öldüğü odada çalışırken, ev sahipleri ona merhumun bazı atılacak eşyalarını verdiler. Eşyaların arasından gri renkli yün bir atkı çıktı. Crass atkıyı kendine sakladı; bu atkı, tam da buz gibi sabahlarda işe giderken insanın boynuna sarmak isteyeceği türdendi ve o kış boyunca hep onu kullandı. Arada sırada cenazelerden başka işlerin de çıktığı oluyordu; kimi zaman bir iki odanın boyanması ya da kâğıt kaplanması, tavanların badanalanması gerekiyordu. Bir keresinde iki küçük kır evinin dış cephesini boyadılar; kapılara ve pencere pervazlarına iki kat boya atıldı. Dördü birden bu işte çalıştı ve her şey iki gün içinde bitti. Sonra, her zamanki işlerine devam ettiler.

Bazı haftalar Crass bir pound ya da on sekiz şilin birden kazanırdı; kimi zaman daha bile fazla. Ne var ki, genellikle eline geçen miktar on sekiz şilinden azdı. Bazı haftalar hiçbir şey kazanamadığı olurdu.

Rushton & Co. çalışanları birbirlerini çok kıskanıyor, iş arkadaşlarına karşı gayet olumsuz duygular besliyorlardı. Slyme ve Crass ne zaman boş kalsa, Sawkins'i çe-

kiştirmeye başlardı; özellikle beriki o sırada bir yerlerde boya ya da badana işiyle uğraşıyorsa. Üstelik, diğer "işsizler" de onların bu tutumlarını paylaşır, Sawkins'i hor görürdü. Harlow, Sawkins hakkında ağza alınmayacak şeyler söylerdi ve diğerleri de bir sürü kalifiye işçi boşta gezerken böylesine yeteneksiz bir işçinin, üstelik belli bir ustalık gerektiren işlerde, saati sadece beş peniden çalıştırılmasının utanç verici olduğunu düşünüyordu. Diğerleri Slyme ve Crass hakkında da çok doluydu; çünkü ne zaman küçük de olsa bir iş çıksa, hep onlara veriliyordu ve bu ikilinin, diğerlerine kıyasla tercih edilebilmek için saati altı peniden çalışmaya razı olduğu dedikodusu kulaktan kulağa yayılıyordu. Crass ve Slyme arasında da bir dostluk bağı yoktu; Slyme birkaç saatlik iş bulur da kendisi bulamazsa, Crass küplere biniyordu ve Slyme "aylaklık ederken" Crass çalışırsa, bu sefer Slyme hemen diğer işsizlerin yanına koşup, kendisinden "sürüngen" namıyla bahsettiği "iş arkadaşı" hakkında demediğini bırakmıyordu. Owen da haraketler ve kara çalmalardan kendi payına düşeni alıyordu; işçilerden çoğu, Owen gibi bir işçinin ister özel ister adi olsun, her türlü iş için çok yüksek ücret istediğini, bu yüzden pek tercih edilmediğini söylüyordu. Kısacası, herkes birbirinin arkasından demediğini bırakmazdı; ama yüz yüze geldiklerinde pek sıkı fıkıydılar.

Bir ya da iki sefer, Owen oymalı bir kapı ya da arma hazırlamak gibi küçük işler yaptı. Bunları kendilerine küçük birer iş kurmayı başaran arkadaşları sayesinde bulmuştu; ama Rushton & Co. için mezar tahtaları yazarak ve arada sırada çıkan diğer işleri de yaparak elde ettiği toplam kazanç, son altı haftadır on şilini geçmiyordu. Bazen hiç kömürleri olmuyordu, hatta bazen havagazı kutusuna atacak bir tek peni bile bulamıyorlardı ve rehinciye verecek kadar iyi eşyaları kalmadığı için, Owen kitaplarını birer ikişer sahaflara satıyordu. Durumları kötü olmasına kötüydü ama, Owen diğerlerinin çoğundan daha iyi durumda olduklarını biliyordu; çün-

kü ne zaman dışarı çıksa, bir zamanlar birlikte çalıştığı ama on, on iki, on beş, hatta bazen yirmi haftadır bir şilin bile kazanamadan boşta gezdiklerini söyleyen eski arkadaşlarıyla karşılaşıyordu.

Owen, bu adamların nasıl olup da hayatta kaldığını merak ediyordu. Pek çoğu diğer insanların beğenmeyip attığı eski elbiseleri, şapkaları ve çizmeleri kullanıyordu; bu giysiler karılarına yardım memureleri ya da gündeliğe gittikleri evlerin sahibeleri tarafından verilirdi genellikle. Yiyeceğe gelince, pek çoğu bakkalın insafına göre veresiye alabildikleriyle ve karılarının gündeliğe gittiği evlerden getirdiği bayat ekmekler ve yemek artıklarıyla yaşıyordu. Bazılarının hâlâ baba evinde yaşayan ve kazançlarıyla bütün aileyi geçindiren yetişkin oğulları ve kızları vardı; karıları da eve pansiyoner alarak sefil hayatlarına maddi katkıda bulunuyordu.

İhtiyar Linden'ın düşkünleryurduna yatırılmasından önceki hafta, Owen yine hiçbir şey kazanamadı ve bu da yetmezmiş gibi, her zaman alışveriş yaptıkları bakkal veresiyeyi kesti. Owen bakkalla görüşmeye gitti ve adam ona çok üzgün olduğunu ama artık onlara veresiye mal satamayacağını söyledi; şimdiye kadar biriken borçları için birkaç hafta daha bekleyebilirdi ama bu miktarın çoğalmasına izin veremezdi; defterleri zaten tahsil edilemeyen veresiye borçlarıyla doluydu. Sonuç olarak, Owen'ın başkaları gibi davranmamasını ve ileride para kazanmaya başladığı zaman kendisinden alışverişi kesmemesini umduğunu söyledi. İnsanlar meteliksiz kaldıklarında hep ondan veresiye alışveriş eder, sonra ellerine para geçtiğinde ise sokağın karşısındaki Monopole Company'nin mağazasına giderlerdi; çünkü bu mağazalar birkaç metelik daha ucuza satış yapıyordu. Ne var ki, bu durum hiç adil değildi. Owen da bu durumun hiç adil olmadığını söyledi ve daima bu bakkaldan alışveriş yaptıklarını hatırlattı. Gelgelelim, bakkal Nuh diyor peygamber demiyordu; defterlerinin ödenmemiş borçlarla dolu olduğunu ve alacaklılarının kendisini zora

soktuğunu tekrarlayıp duruyordu. Sohbetleri sırasında, bakkal gözlerini sokağın karşısındaki büyük mağazadan ayıramamıştı; "Monopole Stores" tabelasının altın yaldızlı devasa harfleri, sanki bu adamı büyülemişti. Bir keresinde, tam cümlenin ortasındayken durdu ve Owen'a mağazadan elinde bir paketle çıkan küçük kızı gösterdi.

"Babasının bana şöyle böyle otuz şilin borcu var" dedi, "ama şimdi ellerine para geçti ya, oradan alışveriş yapıyorlar."

Bakkal dükkânının ön cephesinin fena halde boyaya ihtiyacı vardı ve tabeladaki "A. Smallman" ismi o kadar solmuştu ki, okunamayacak durumdaydı. Owen, borcuna karşılık boya yapmayı ve tabelayı yazmayı teklif etmeye niyetliydi; ama bakkal o kadar tedirgin görünüyordu ki, bu niyetini açmaktan vazgeçti.

Fırıncı hâlâ veresiyeyi kesmemişti ama çok az ekmek alıyorlardı; insanın ağzına bir aydır ekmekten başka bir şey girmezse, sonunda iştahı kesilir. Owen'ın bakkalla görüştükten sonra evine döndüğü gün, evde bir somun taze ve pişkin ekmekleri vardı ama kimsenin canı yemek istemiyordu; karınları aç olmasına açtı ama ekmek sanki boğazlarına yapışıyordu ve çayla bile lokmalarını yutamıyorlardı. Yine de çaylarını bitirdiler; o günlerde hayatta kalmalarını sağlayan yegâne şey çaydı.

Owen ertesi hafta sekiz şilin birden kazandı. Crass'ın bir odanın tavan badanasını çıkarmasına ve odayı yeniden boyamasına yardım etmişti; ayrıca bir mezar tahtası işi daha çıkmıştı. Tahtayı evde yazdı ve bu işi yaparken, Nora'yla birlikte bulaşıkhanede bulunan Frankie'nin şöyle dediğini duydu:

"Anne, sence daha kaç gün sadece kuru ekmek ve çayla idare edeceğiz?"

Çocuğun sorusunu duyar duymaz Owen'ın kalbi duracak gibi oldu ve Nora'nın cevabını bekledi ama soru hiç yanıtlanamadı çünkü tam o sırada birilerinin koşarak merdivenleri tırmandığını duydular. Kapıları bir-

denbire, teklifsizce açıldı ve nefes nefese kalmış, şapkasını bir yerlerde düşürmüş Charley Linden feci şekilde ağlayarak içeriye daldı. Çocuğun eski püskü giysileri paçavraya dönmüştü; dizleri ve dirsekleri yamalıydı ama bu yamalar da tutturuldukları çürük kumaştan ayrılmaya yüz tutmuştu. Siyah çorap giymişti; ama çoraplarındaki koca deliklerden teni görünüyordu. Botlarının tabanı kenarlardan o kadar yenmişti ki, yürürken çıplak topuklarının yanları yere değiyordu; tekinin burnu açılmıştı ve delik yerden, soğuktan kızaran ve çamurlanan çıplak ayak parmakları fırlamıştı. Görünüşe göre sağ ayağı keskin bir nesneyle (ya kırık bir cam parçası, ya çivi ya da keskin kenarlı bir taş) çizilmişti; çünkü ayakkabısının patlak kenarından yere kan sızıyordu.

Kendini biraz toparlayan çocuğun anlattığı karmakarışık hikâyeden hiçbir şey anlamadılar. Tek anladıkları, Linden'ların evinde ciddi bir olayın vuku bulduğuydu. Oğlan annesinin ölmek üzere olduğunu ya da çoktan öldüğünü sanıyordu; çünkü kadın ne konuşuyor ne gözlerini açıyordu. "N'olur, n'olur" diyordu çocuk, "n'olur bize gelip anneme bir bakın."

Nora, küçük Linden'la birlikte çıkmak için hazırlanırken, Owen oğlanı bir sandalyeye oturttu ve kanayan ayağındaki botu çıkarıp kesiği biraz ılık suyla yıkadı ve bir parça temiz bezle sardı. Sonra, Nora çocuğun annesini görmeye giderken, Frankie'yle birlikte evde otursun diye oğlanı ikna etmeye çalıştılar ama nafile. Bu yüzden, Frankie de onlarla birlikte gitmek zorunda kaldı. Owen daha mezar tahtasını bitiremediği için onlara eşlik edemedi; çünkü bu işe henüz başlamıştı.

İhtiyarları geçirdikten sonra dönen Mary Linden'ı evde tek başına bıraktığımızı okurlarımız hatırlayacaktır. Çocuklar bundan yarım saat sonra okuldan döndüklerinde, sandalyelerden birine oturmuş, başını masaya koyduğu koluna dayamış annelerini kendinden geçmiş bir halde bulmuşlardı. Dehşete kapılıp ağlamaya başla-

mışlardı çünkü annelerini uyandırmayı bir türlü başaramıyorlardı; ama sonra Charley, Frankie'nin annesini hatırladı ve kız kardeşine kendisi dönene kadar evde beklemesini söyleyip koşa koşa Owen'lara gitti; evden çıktığında kapıyı ardına kadar açık bırakmıştı.

Nora ve iki oğlan eve ulaştıklarında, Elsie'nin ağladığını duyup neler olduğuna bakmaya gelen iki komşu kadınla karşılaştılar. Mary kendine gelmişti; şimdi yatağında yatıyordu. Diğer kadınlar gittikten sonra, Nora bir süre daha başında oturdu. Ocağı yakıp çocuklara çay hazırladı; evde İhtiyar Heyeti'nin verdiği üç şilinle alınan kömürden ve yiyeceklerden artakalanlar vardı; sonra evi temizledi.

Mary, bundan sonra ne yapacağını hiç bilmediğini söyledi. Eğer haftada sadece iki üç şilin ödeyeceği bir oda bulabilirse, heyetten aldığı parayla kirayı ödeyebilir ve kendisiyle çocuklarını geçindirmeye yetecek kadar parayı çalışarak kazanabilirdi.

Nora'nın eve dönünce Owen'a anlattığı hikâyenin özeti buydu. Owen mezar tahtasını çoktan bitirmişti; yazılar hemen hemen kuruduğu için [ceketini giyip avludaki marangozhaneye gitti.]

Eve dönerken, Hunter'la karşılaşıp ona iş var mı diye sorabilirim umuduyla sokaklarda oyalanan Easton'la karşılaştı. Birlikte yürürlerken Easton, Rushton & Co.'dan çıkarılalı beri hemen hiçbir şey kazanamadığını itiraf etti; zaten kazandıkları da olduğu gibi kiraya gitmişti. Slyme bir süre önce yanlarından ayrılmıştı. Ruth bir türlü bu adamın yanında rahat edememişti; nedense o dönemde eli ayağı tutmaz olmuştu; ama Slyme taşındıktan sonra düzelmiş, hatta Grand Parade'deki bir pansiyona birkaç kez temizliğe gitmişti. Ama durumları gün geçtikçe kötüleşiyordu. Taksitle aldıkları mobilyaların borcunu ödeyememişlerdi; bu yüzden eşyaları haczedilip götürülmüştü. Adamlar, yerdeki muşambayı bile söküp almışlardı. Easton o lanet muşambayı zamanında yere daha iyi yapıştıramadığına şimdi çok esef

ediyordu; eğer öyle yapsaydı, sökülürken muşamba en azından parçalanırdı. Didlum'la görüşmeye gittiğinde, adam onların çok üstüne gitmek istemediğini ve eşyalarını üç ay boyunca depoda tutacağını söylemişti. Eğer üç ay içinde borcunu ödeyebilirse, eşyaları geri alabileceklerdi; ama Easton bunu yapabileceğine pek ihtimal vermiyordu.

Owen, Easton'ı küçümseme ve kızgınlıkla dinledi. Karşısındaki adam, bu düzenin sonuçları yüzünden homurdanıp duruyordu ama biraz aklını çalıştırıp düzenin nasıl değiştirilebileceğini bulmaya yeltenmiyordu ve bir sonraki seçimlerde oyunu, sefaletine yol açan sistemin devam ettirilmesi yönünde kullanacaktı.

"İhtiyar Jack Linden'la karısının bugün düşkünler-yurduna gittiğini duydun mu?" diye sordu Owen.

"Hayır" dedi Easton. "Zaten olacağı buydu."

Owen, Easton'a şu anda evlerinde boş duran ön odayı Mrs. Linden'a kiralamanın iyi bir fikir olduğunu söyledi. Mrs. Linden'ın pansiyon ücretini ödememezlik etmeyeceğinden emin olabilirdi; ayrıca bu sayede kendi kiralarını daha kolay ödeyebilirlerdi. Easton da bu fikri beğendi ve eve gidince Ruth'a açacağını söyledi; birkaç dakika sonra birbirlerinden ayrıldılar.

Ertesi sabah, Linden'lara uğrayan Nora, Ruth'un [oda hakkında] Mary'yle konuşmaya geldiğini gördü. Easton'ların evi yürüyerek sadece beş dakika mesafede olduğundan, üçü birlikte odaya bakmaya gittiler. Evin dış görünüşü hiç bozulmamıştı; ön odanın pencerelerini hâlâ beyaz dantel perdeler süslüyordu ve cumbanın ortasına üstü kırmızı örtüyle kaplı küçük bir yuvarlak sehpa, sehpanın üstüne de saksı içinde bir sardunya yerleştirilmişti. Sehpa, sardunyalar ve sımsıkı kapalı perdeler sayesinde, dışarıdan bakanlar ön odada aslında tek bir mobilya bile olmadığını göremiyordu. "Sehpa" aslında bakkaldan alınma boş bir ahşap kasadan ibaretti; tepesine bulaşıkhanedeki bakır evyenin kapağı konmuş, üstü eski bir kırmızı bez parçasıyla örtülmüş-

tü. Amaç, komşuların Easton'ların beş parasız kaldığını anlamamasını sağlamaktı; gerçi bütün komşuların az ya da çok kendileriyle benzer durumda olduğunu biliyorlardı.

Oda, iki çocukla birlikte yerleşileceği düşünülürse, çok büyük değildi; ama Mrs. Linden aynı kiraya başka bir yer bulmasının mümkün olmadığını bildiği için burasını gelecek pazartesiden itibaren haftada iki şiline tutmaya karar verdi.

Sonraki bir iki gün boyunca, iki ev arasındaki mesafe çok kısa olduğu için ufak tefek eşyalarını kucaklarında taşıdılar ve pazartesi akşamı hava karardıktan sonra, Easton ve Owen, taşınma işi için Hunter'dan ödünç aldıkları yük arabasına kalanları yükleyip getirdi.

Şubatın son haftalarında, hava koşulları gitgide kötüleşti. Ayın yirmisindeki yoğun kar yağışını, birkaç gün süren don izledi.

Bir gece, saat on civarında bir polis memuru, ıssız bir yolun ortasında baygın yatan bir adam buldu. Başlangıçta bu adamın sarhoş olduğunu zannetti ve araba altında kalıp ezilmesin diye onu kaldırıma kadar sürükledikten sonra, bir sedye getirmeye gitti. Sedyeciler adamı karakola götürdüler ve o sırada bir zahire ambarından şalgam çalarken yakalanan adam tarafından işgal edilen nezarethaneye attılar. Polisin getirdiği hekim adamı muayene ettiğinde, sarhoşluktan sızdığı sanılan bu adamcağızın aslında bronşit ve açlık yüzünden ölmek üzere olduğunu söyledi; üstelik, hekime bakılırsa, vücudunda alkol bağımlısı olduğunu gösteren hiçbir belirti yoktu. Birkaç gün sonra, adamın ölümü üzerine yapılan soruşturmada, görevli memur bu adamın altı hafta içinde şehirde açlıktan ölen üçüncü kişi olduğunu açıkladı.

Deliller, adamın taşrada iş bulabilmek umuduyla Londra'dan buralara kadar yürüyerek gelen bir badanacı olduğunu gösteriyordu. Polis tarafından bulunduğunda cebinde metelik yoktu; cepleri sadece rehin makbuz-

larıyla doluydu. Adam öldükten sonra, yeleğinin iç cebinde karısından gelen bir mektup bulunmuştu. Ölüm soruşturulmasının yapılmasından birkaç gün önce, şalgam çalan adam sulh ceza yargıçlarının karşısına çıkarılmıştı. Zavallı biçare hırsızlığa aç kaldığı için yeltendiğini anlatmış ama kıdemli hâkimler Sweater ve Grinder, ona açlığın dürüstlükten sapmak için mazeret olamayacağını söyledikten sonra onu yedi şilin para cezasına ya da yedi günlük kürek hapsine mahkûm etmişti. Ne ailesi ne de eşi dostu olduğundan, mahkûm hapse girmek zorunda kalmıştı ki, şüphesiz burada dışarıdakilere kıyasla durumu çok daha rahat olacaktı; zaten dışarıdakilerin hırsızlık yapıp acılarını az da olsa hafifletmek için ya cesareti ya fırsatı yoktu.

Zaman ilerledikçe, uzun süreli yoksulluğun izleri Owen Ailesi'nde de kendini göstermeye başladı. Owen çok kötü öksürüyordu; çukura kaçmış gözleri dikkat çekici ölçüde parlaktı ama zayıf çehresi kâh ölümcül bir beyazlığa bürünüyor kâh ateş gibi kızarıyordu.

Uzun süredir yulaf lapasız ve sütsüz yaşamak zorunda kalmanın etkileri, Frankie'de kendini göstermeye başladı; iyice zayıflayan oğlanın beti benzi atmıştı ve annesi ne zaman tarasa ya da fırçalasa, uzun saçları avuç dolusu dökülüyordu. Okulda İncil'deki Samson öyküsünü dinleyeli beri, Samson gibi bütün kuvvetini kaybetmekten korktuğu için annesine saçlarını kesmesini rica etmekten vazgeçen Frankie, bu duruma çok üzülüyordu. Kendi buluşu olan ve ütüyle yapılan bir çeşit egzersizle gücünü test ediyor ve yulaf lapasının yokluğuna karşın ütüyü belli sayıda kaldırabildiğini görünce içi rahatlıyordu. Ama bir süre sonra, ütüyü kaldırmak gittikçe daha zor gelmeye başladığı için egzersizi bıraktı ve kendi kendine, babası iş bulana ve eve tekrar yulaf lapasıyla süt girene kadar beklemeye karar verdi. Egzersizine devam edemediği için üzülüyordu ama annesini ve babasını üzmek istemediği için onlara hiçbir şey söylemiyordu...

[Kimi zaman Nora ufak tefek terzilik işleri bulabiliyordu. Bir seferinde, küçük bir oğlu olan bir kadın, ona bir paket içinde] kendisine ve kocasına ait giysileri, süslü püslü bir elbiseyi ve birkaç ceketi getirmişti; bunlar karı kocanın giyemeyeceği kadar eski moda ya da pejmürde şeylerdi ama ters yüz edilip oğlanın üstüne göre küçültülünce işe yarayabilirlerdi.

Nora bu işi üstlendi ve bir hafta boyunca her gün birkaç saat çalıştıktan sonra dört şilin kazandı; giysilerin sahibi kadın bu kadarını bile pahalı bulduğu için, daha başka dikiş getirmedi.

Bir keresinde de, Mrs. Easton ona çalıştığı pansiyonda iş bulmuştu. Pansiyonun daimi hizmetçisi hastaydı ve birkaç günlüğüne onun yerine çalışacak birini arıyorlardı. Ücret günde iki şilindi; ayrıca öğle yemeği veriliyordu. Owen karısının orada çalışmasını istemiyordu çünkü Nora'nın çalışamayacak kadar güçsüz olduğunu düşünüyordu; ama sonunda pes etmek zorunda kaldı ve Nora işe başladı. Kadının yatak odalarını temizlemesi gerekiyordu ve ikinci günün akşamında, merdivenlerde su dolu ağır kovalar ve temizlik bezleriyle bir aşağı bir yukarı koşturmaya daha fazla dayanamayan Nora o kadar rahatsızlandı ki, güçlükle eve kadar yürüyebildi ve eski hastalığı nüksettiği için birkaç gün yataktan çıkamadı; ne zaman ayağa kalkacak olsa, anlatılmaz derecede şiddetli acılarla iki büklüm oluyordu.

Çaresizliğinin farkında olan Owen da kendini yenik düşmüş hissediyor, öfkeden kuduruyordu; Rushton & Co. için yapılacak iş olmadığında, şehri dolaşıp başka bir iş bulmaya çalışmıştı ama uğradığı her yerden yüzgeri edilmişti. Birkaç fiyat çizelgesi ve vitrin duyurusu numunesi yapıp şehirdeki dükkânları dolaşarak sipariş almaya çalıştı ama bu da başarısızlıkla sonuçlandı; çünkü dükkân sahiplerinin genellikle düzenli olarak çalıştığı tabelacıları vardı. Birkaç önemsiz sipariş almayı başardı; ama bu işler için verilen para o kadar azdı ki, aslında yapmaya değmezdi. Dükkânlara girip iş istediğin-

de kendini bir suçlu gibi hissediyordu; çünkü bunu yaparken aslında dükkân sahiplerine, "O tabelacıya artık iş vermeyin ve onun yerine beni işe alın" dediğinin farkındaydı. Bu nahoş vaziyet hiç aklından çıkmadığından utancı yüzünden okunuyordu ve pejmürde giysileriyle utançtan tutuklaşan tavırları birleşince, hitap ettiği kişilerin üstünde iyi bir etki bırakamıyordu. Dükkân sahipleri, Owen'a sanki sadaka istiyormuş gibi muamele ediyordu. Owen, gün boyunca dükkân dükkân dolaşıp iş istedikten sonra eve yenik düşmüş, açlıktan ve yorgunluktan bayılacak bir halde dönüyordu.

Bir seferinde, çok keskin bir doğu rüzgârı eserken bu sipariş arama gezilerinden birine çıkmıştı ve o gün ciddi bir soğuk algınlığına yakalanmıştı; göğsü o kadar kötüleşmişti ki, konuşmakta bile zorlanır olmuştu çünkü bu kadarcık çaba bile onu şiddetli öksürük nöbetlerine sürüklüyordu. Hastalığı sırasında, fiyat çizelgelerini hazırladığı bir manifaturacıdan ertesi gün teslim edilmesi gereken acil bir sipariş almış, işi yetiştirebilmek için gecenin bir yarısına kadar tek başına oturup çalışmak zorunda kalmıştı. Çalışırken, göğsünde garip bir tuhaflık hissetmişti; bu his, ağrı gibi bir şey değildi ve onu kelimelerle tarif etmekte zorlanmıştı; sadece bir tuhaflıktı işte. Soğuk algınlığının etkilerinden biri saydığı için bu durumu pek o kadar ciddiye almadı; ama ne yaparsa yapsın, o tuhaflık hissini üstünden atamadı.

O akşam Frankie her zamanki saatinde yatağına yatırılmıştı ama çocukcağız her zamanki gibi uyumuyordu. Owen oğlunun ikide bir dönüp durduğunu, uykusunda hafif hafif inlediğini oturduğu odadan duyabiliyordu.

Birkaç sefer işini bırakıp oğlunun odasına girdi ve Frankie'nin huzursuzluk içinde kıvranırken açtığı üstünü örttü. Saatler ilerledikçe çocuk sakinleşti ve saat on bir sularında Owen bir kez daha Frankie'ye bakmaya gittiğinde, başını yastıkta düz tutan oğlunun yatağa yanlamasına uzandığını gördü; çocuk hafifçe aralık du-

daklarından usulca nefes alıyor, sessiz sedasız uyuyordu. Alnına dökülen sarı saçları terden sırılsıklam olmuştu; o kadar hareketsiz, solgun ve sessizdi ki, gören de sonsuz bir uykuya yattığını sanırdı.

Yaklaşık bir saat sonra, fiyat çizelgesini bitiren Owen yatağa girmeden önce elini yıkamak için bulaşıkhaneye girdi. Ellerini havluya kurularken o akşam boyunca yakasını bırakmayan o tuhaflık hissi daha da belirginleşti ve sadece birkaç saniye sonra, ağzının birdenbire kanla dolduğunu fark edip büyük bir korkuya kapıldı.

O boğucu kan seline rağmen nefes almaya çalışırken, saniyeler sonsuzluk kadar uzun geliyordu ve en sonunda kanama durduğunda, masanın yanındaki sandalyeye titreyerek yıkıldı; gözeneklerinden soğuk bir ter boşanır ve alnında koca damlalar halinde birikirken, havluyu ağzına bastırıyor ve nefes almaya bile cesaret edemiyordu.

Gecenin ölümcül sessizliği, arada sırada uzaklardaki bir kilisenin saat başı çalan gonguyla bozuluyordu; ama müthiş bir dehşetin pençesine düşen Owen, saatlerin geçişine hiç aldırmaksızın, masada hiç kıpırdamadan oturmaya devam etti.

Demek bu, sonun başlangıcıydı! O gittikten sonra, karısı ve oğlu tek başına kalacak, dünyanın merhametine sığınacaktı. Birkaç yıl içinde oğlunun hali Bert White'tan farksız olacak, Hunter ya da Rushton gibi ilahiler söyleyerek etrafta çalım satan bir şeytanın pençesine düşüp bir yük beygiri muamelesi görecekti. Oğlunun o hali gözlerinin önündeydi şimdi: Frankie çok çalıştırılacak, sığır gibi güdülecek, zorbalıkla ezilecek, yük taşıyacak, el arabası itecek, oraya buraya koşturacak, tek düşüncesi onun sırtından mümkün olduğu kadar çok kazanç elde etmek olan zalim efendilerini memnun etmek için elinden geleni ardına koymayacaktı. Eğer uzun yaşarsa, vücudu yaşına göre aşırı çalışma yüzünden deforme olacak, boyu uzamayacaktı; zihinsel gelişimi duracak, ahlaken soysuzlaşacak, cehalet ve yoksulluk yüzün-

den kaba ve vahşi birine dönüşecekti. Çocuğunun geleceğini hayal eden Owen asla böyle bir şeyin gerçekleşmesine izin vermeyecekti. Onları, kendisi hayata veda eder etmez kapıp parçalamak için bekleşen o "Hıristiyan" kurtların arasında yalnız ve savunmasız bırakmayacaktı. Onlara şimdi mutluluk veremiyor olabilirdi; ama elinden en azından onların daha fazla acı çekmesine engel olmak gelirdi. Eğer onlarla birlikte kalamayacaksa, onların da gideceği yere kendisiyle birlikte gelmeleri gerekecekti. Bu, karısı ve oğlu için çok daha müşfik ve hayırlı bir son olacaktı.

35

"Sorun"la Yüzleşme

Kasabadaki neredeyse bütün diğer şirketlerin işleri Rushton & Co.'nunki gibi kesattı; hiçbirinde lafı edilmeye değer bir iş yoktu ve artık işçiler farklı bürolara gidip tekrar tekrar iş istemekten vazgeçmişti. Bunun faydasız olduğunu biliyorlardı. Pek çoğu sokaklarda avare avare dolaşıyor ya da özellikle Grand Parade'deki fıskıyeli havuzun yakınlarındaki Ücretli Köle Pazarı'nda küçük gruplar halinde toplanıp ayakta dikiliyordu. Buraya o kadar çok işsiz toplanıyordu ki, Grand Parade sakinlerinden bir ikisi yerel gazetelere başlarına gelen bu "musibet"ten şikâyet eden ve bu davranışın kasabaya gelen "üst sınıftan" ziyaretçileri kaçırtacağını ısrarla vurgulayan mektuplar gönderdi. Bu olaydan sonra fazladan iki üç polis fıskıyeli havuzun etrafında görevlendirildi ve kendilerine orada toplanan işsiz gruplarını uzaklaştırma talimatı verildi. İşsizlerin Grand Parade'e gelmesini engelleyemiyorlardı ama orada durup beklemelerini engellediler.

İşsizler her gün kafileler oluşturup yürüyordu ve halktan dilendikleri para katılımcıların arasında eşit olarak paylaştırılıyordu. Kimi zaman herkese bir şilin altı peni düştüğü bile oluyordu; kimi zaman daha çok, kimi zaman daha az para toplanıyordu. Bu adamlar kasvetli sokaklarda, karın ya da yağmurun altında, delik ayakkabılarının içine çamurlar dolarak yürürken, daha

da kötüsü dondurucu doğu rüzgârı lime lime olmuş giysilerinin içine dolup açlıktan bitkin düşmüş bedenlerini tir tir titretirken, son derece acıklı bir manzara sergiliyordu.

Vasıflı işçilerin çoğu hâlâ bu yürüyüşlere katılmaktan şiddetle kaçınıyordu; gerçi iyice süzülmüş çehreleri, çektikleri ıstırabın en açık kanıtıydı. Genellikle içinde ne yiyecek, ne ışık ne de ateş bulanan harap evlerinde yokluk hüküm sürüyordu; ama sefaletlerini birbirlerine ya da bütün dünyaya göstermeyecek kadar gururluydular. Giysilerini ve mobilyalarını gizlice ya satıyor ya rehin bırakıyor, ellerine geçen azıcık parayla yarı aç yarı tok yaşıyorlardı; ama asla dilenmeyeceklerdi. Hatta, pek çoğu gazetelere mektup yazanların duygularını dillendiriyor ve kendilerinde sınıf bilincinin esamesi bile okunmadığı için, bu yürüyüşlere katılan biçareleri karalıyorlardı. Böyle hareketlerin "üst sınıfı" kaçırdığını, kasabaya zarar verdiğini, bütün bu işsizliğin ve yoksulluğun tek sebebi olduğunu söylüyorlardı. Gelgelelim, bazıları bu yardımları farklı biçimlerde kabul ediyordu; çünkü yardım memureleri onlara kömür ve bakkaliye kuponları dağıtıyordu. Aslında bu kuponlar sadakadan hiç de farklı değildi; kupon alanlara genellikle bir sürü nasihat edilir, nutuk çekilir, İncil'den mesel üstüne mesel anlatılır ama pek az yiyecek verilirdi. Üstelik verilen yiyecekler de en az hak edenlere gidiyordu; çünkü bu tür yardımları alabilmenin tek yolu, riyaya sapıp dindarlık taklidi yapmaktı; dolayısıyla kömür ve yiyeceklerin çoğu, en başarılı riyakârlara düşüyordu. Yoksulların sefalet içindeki evlerine giden bu "yardımsever" kişiler, gerçekte karşılarındakine şunu söylüyordu: "Özsaygından geriye kalanları unut, karşımızda iki büklüm olup bize yaltaklan. Kiliseye gel, önümüzde yerlere kapanıp bize kendini acındır; bunun karşılığında sana kupon veririz, sen de kuponunu belirli bir dükkâna götürüp bir şilinlik yiyecek alırsın. Eğer yeterince uysal ve ezik davranırsan, gelecek hafta sana bir kupon daha verebiliriz."

Onlar, bu "vaka"lara asla nakit para vermezlerdi. Kupon sisteminin üç işlevi vardır. "Vaka"nın içkiye para yatırarak "hayırseverliği" kötüye kullanmasını engeller. Bağışçıların iyi kalpliliğinin reklamını yapar ve genellikle kilisenin mensuplarından biri olan bakkalın stoklarındaki miadı dolmuş ya da bozulmuş mallardan kurtulmasını sağlar.

Bu yardım memuresi hanımefendiler bir işçinin evine uğradıklarında, o evin temiz ve derli toplu döşenmiş, çocuklarının üstünün başının düzgün olduğunu görürlerse, bu insanların yardım için uygun bir "vaka" olmadıkları sonucuna varırlardı. Belki çocukların akşama yiyecek ekmekleri yoktu; eğer anneleri köle gibi sabahtan akşama çalışıp giysilerini yıkamasa, onarmasa paçavralar içinde dolaşacaklardı. Ama yardım memureleri bu gibi vakalara destek çıkmazdı; onlar sadece mutlak bir pislik ve sefalet içinde olanlara yardım ederdi, o da ağlayıp sızlamanız ve yalvarıp yakarmanız koşuluyla.

Bu yardım memurluğu ticaretine ek olarak, kasabanın hali vakti yerinde sakinleri ve yerel yetkililer yoksulluk "sorun"uyla pek çok başka yöntem kullanarak baş etmeye çalışırdı, daha doğrusu çalışırmış gibi yapardı ve yerel gazetelerin sütunları, çözüm için çeşitli reçeteler öneren huysuz ihtiyarların mektuplarıyla dolup taşardı. İçki fabrikası hisselerinin geliriyle geçinen bir şahıs, eskiden beri süregelen bu yoksulluk musibetinin sebebi olarak aşağı sınıfların ayyaş ve ahlaken düşük üyelerini gösteriyordu. Bir diğeri, bu sorunun nedeninin sadece ayinlerde kalan bir dindarlığa ve "dinin dünyevileştirilmesi" adını verdiği bir eğilime karşı Tanrı'nın tepkisi olduğunu iddia ediyor ve bir gün boyunca alçakgönüllülükle nefis terbiyesinin ve dua etmenin bütün dertlere derman olacağını söylüyordu. Çok sayıda besili kasaba sakini bu fikrin çok güzel olduğunu düşünüp hemen uygulamaya geçti. Onlar dua etmekle meşgulken, işsizler ve küçük çocuklar oruç tutuyordu.

Eğer kişi yokluk ve sefalet trajedisinin pençesinde kıvranmıyorsa, bu sorunu hafifletmek için alınan kaba, gülünç ve aptalca önlemlere gülüp geçebilir. Bazı kiliseler "Kermes" ya da "Hayır İşleri Satışı" adını verdikleri yardım organizasyonları düzenliyordu. Mensuplarının evine aşağıdaki gibi mektuplar gönderirlerdi.

HAYIR İŞLERİ SATIŞI

İşsizlere Yardım Amaçlıdır

Hangi türden olursa olsun, artık hiçbir işinize yaramayan eşyalarınız varsa, onları bize bağışlamanız durumunda size minnettar kalacağız. Lütfen mektubun ekindeki formu doldurunuz ve bize gönderiniz. Eşyaları sizden bizzat gelip alacağız.

Satış günlerinde, semt kilisesinin her türlü süprüntüyle tıka basa dolan ayin salonu bir çeşit Marine Stores mağazasına döner, kilisenin papazı ve yardım memuresi hanımlar sırıtarak süprüntülerin arasında gezinirdi. Mallar, ilgililer tarafından yok pahasına alınırdı ve en iyi hasadı kasabanın eskicisi kaldırırdı. Bu satışların geliri, yardıma muhtaçların arasında paylaştırılırdı; gelgelelim bu kadar şamataya rağmen toplanan yardım kimsenin dişinin kovuğunu doldurmazdı.

"Mugsborough Kurukafa Çocukları" adlı bir dini dernek vardı; bu derneğin kuruluş amacı, Guy Fawkes'ın* onuruna düzenlenen dini festivali yaşatmaktı. Bu dernek de işsizlerin yardımına koşar ve bu amaçla bir Kos-

* İngiliz asker ve suikastçı (York, 1570 – Londra 1606.) Fawkes Katolik'ti ve Barut Suikastı olarak bilinen komplonun başlıca hazırlayıcılarının arasındaydı. Barut Suikastı, 1604-1605 yılları arasında, Kral I. James'i ve Parlamento'yu havaya uçurmak amacıyla Katolikler tarafından düzenlenmiş ancak ortaya çıkarılmasıyla başarısızlığa uğramış ve Guy Fawkes yakalandıktan sonra yargılanıp asılmıştı. (ç.n.)

tümlü Büyük Karnaval ve Meşaleli Geçit Töreni düzenlerdi. Bu etkinlikler sırasında, I. Charles dönemi şövalyelerinin zevksiz kostümlerini giyen bazı kişiler yürüyüşçülerin arasına karışırdı; birkaç kişi eşkıya ya da soyguncu kılığına girerdi; ama çoğunluğu, kadın kıyafetli ya da yaka ve kol ağızları delik çuvallar giyip yüzlerini isle sıvamış oğlan çocukları oluştururdu. Ayrıca, bir grup erkek, içinde kırmızı ve mavi alevli ateş yaktıkları mangalları taşırdı. Bu tören yürüyüşçülerinin, daha doğrusu ayaktakımı topluluğunun başını bir bando çekerdi ve bandonun önünde kol kola girmiş iki adam yürürdü. Adamlardan çok uzun boylu olanı, kırmızı dar pantolonu, kafasındaki boynuzları ve tüttürdüğü koca purosuyla Şeytan'ı temsil ederdi. Diğerinin sırtında ise Anglikan Kilisesi'nin bir piskoposunun çok daha iddiasız kostümü olurdu.

Ellerinde mavi ve kırmızı alevlerle yanan meşaleler tutan ve içlerinden bazıları aptalca ya da açık saçık şarkılar söyleyen bu güruh avaz avaz bağırıp dans ederek kasabayı dolaşırken, bağış toplayıcılar ellerinde kutularla etrafta koşturup yollarına çıkanlardan sadaka dilenirlerdi; ama maalesef, başvurdukları kimseler, uğruna sadaka toplanan işsizler kadar yoksul çıkardı. Bu şekilde toplanan para, Yardımseverler Cemiyeti'nin sekreteri Mr. Sawney Grinder'a verilirdi.

Sonra Çorba Mutfağı vardı ki, burası pis bir sokaktaki kalitesiz bir aşeviydi. Çorba Mutfağı'nı işleten adam, Cemiyet sekreterinin bir akrabasıydı. Çorbanın malzemelerini esnaftan bedavaya getirirdi: Kasaplardan kemik ve döküntü et; toptancılardan bezelye unu ve kırık bezelye; manavlardan sebze; fırıncılardan bayat ekmek toplardı. İyi niyetli, yardımsever ve zengin ihtiyar kadıncağızlar ona nakdi bağışlar yapardı ve o da bir tencere çorbayı bir peniye satardı ya da kavanozlara doldurup alanlara quart'ını bir peniden verirdi.

Çorbacı bir de çek defteri bastırırdı; bu defterlerden her birinde on üç penilik kupon olurdu. Yardımseverler

Cemiyeti bu defterlerden satın alır ve bunları yardımseverlere tekrar satar ya da ihtiyaç sahiplerine dağıtırdı. Cemiyet'le bu bağlantısı, Çorba Mutfağı'na kamu nezdinde yarı resmi bir karakter kazandırırdı ve böylece sahibinin bütün malzemeleri bedavaya getirmesi, nakdi bağışlar kabul etmesi için bir bahane olurdu.

Tıpkı işsiz kafileleri gibi, Çorba Mutfağı'nın faydasını en çok görenler, vasıfsız işçiler ya da serseriler olurdu; birkaç istisnai durum dışında, işsiz zanaatkârlar buradan olabildiğince uzak dururdu; gerçi onlar da herkes kadar yardıma muhtaçtılar ama olsun. Bulunduğu sokaktan geçmekten bile çekinirlerdi; onları o taraftan gelirken görenler, Çorba Mutfağı'na gittiklerini sanabilirlerdi. Gelgelelim, bazıları çocuklarını geceleri gizli gizli oraya yollayıp sadaka kokulu çorbasından aldırırlardı.

Kaçık sosyalistlerin çılgınca projelerinden çok farklı, çok başka bir pratik ve dahiyane fikir ise, popüler bir vaiz ve aynı zamanda son günlerin moda mekânı Nurlu Kabir Kilisesi'nin papazı olan Mr. Bosher tarafından ortaya atılmıştı. Mr. Bosher, kilisesine devam eden bir sürü yarı bunak ihtiyar kadıncağızdan bağış toplamıştı. Bu parayla bir miktar kereste alıp Emek Avlusu adını verdiği bir atölye açmış ve bir grup işçiyi burada şöminelik odun kesmekle görevlendirmişti. Ruhban sınıfından olduğu ve iş hayatına sırf hayırseverliğinden ötürü atıldığı için tabii ki, keresteleri çok ucuza alıyordu; normal fiyatının yarısına.

Odun kesimi, parça başına yapılıyordu. Bir demiryolu ray bloğunun uzunluğundaki kereste önce on ikiye bölünürdü. Sonra, bu on iki parçadan her biri dörde ayrılırdı. Bir keresteyi bu şekilde işleyen işçi, dokuz peni alırdı. Bir kereste iki torba şöminelik odun eder ve torbalardan her biri, normal fiyattan üç peni daha ucuza, sadece bir şiline satılırdı. Torbaları evlere götüren işçilere ise iki torba için üç buçuk peni ödenirdi.

Bu işi yapmak için bir sürü işçi sırada beklediği için, kimsenin günde üç keresteden fazla kesmesine izin ve-

rilmiyordu; bu da günde iki şilin üç peni ederdi ve kimsenin haftada iki günden fazla çalışması mümkün değildi.

Papaz Efendi, yaptıklarına dikkat çekmek ve kiliseye posta yoluyla sipariş verilebileceğini, bütün siparişlerin titizlikle yerine getirileceğini ve teslimat konusunda hiç sorun çıkmadığını çünkü Rushton & Co.'daki beylerin Emek Avlusu'ndaki işçilerin kullanması için büyük bir nezaketle bir yük arabasını ödünç verdiğini halka duyurmak için bir sürü renkli afiş hazırlatıp dükkânların vitrinlerine astırmıştı.

Bu afişin bastırılıp dağıtılmasının ve *Ananias*, *Obscurer* ve *Chloroform*'daki övgü dolu sütunların (gazeteler bu kadar hayırlı bir amaç için kurulan bir işyerine bedava reklam yapmaktan kaçınacak değildi herhalde) sonucunda pek çok kasaba sakini her zamanki oduncularından alışveriş yapmayı bıraktı ve bütün siparişlerini Emek Avlusu'na yönlendirdi; ucuza yakacak almak bir yana, bu sayede hayır işlemenin verdiği mutluluk her şeye değerdi.

Bu tasarıdaki işsizlik reçetesi, bir uçtan kestiklerini diğer uca ekleyerek kumaşını uzatmayı düşünen masal terzisinin yöntemiyle yararlılık bakımından eşdeğerdi; ama Papaz Efendi bu avluyu kurmakla pek de boş bir iş yapmış sayılmazdı; artık kendi geçimini de böyle sağlıyordu. Yarı bunak ihtiyar hanımlardan sızdırdığı bütün parayı odunculuk işinde kullanmanın gerekmediğini keşfetmiş ve kendine bir Newfoundland köpeği, fildişi oymalı antika bir satranç takımı ve bir düzine viski şişesi satın almıştı.

Bu Saygıdeğer Beyefendi, yoksullara yardımcı olmak için başka bir parlak yöntem daha keşfetmişti. *Weekly Chloroform*'a bir mektup yazıp, halka yoksul çocuklar için kullanılmış ayakkabı bağışında bulunma çağrısı yapmıştı. Bu fikir o kadar muhteşem bulunmuştu ki, bütün yerel gazetelerin başyazarları, başmakalelerinde bundan bahsetmiş ve kasabanın seçkin sakinlerinden

birkaçı, muhterem Bosher'ın bilgeliğine ve hayırseverliğine övgüler düzen okur mektuplarını kaleme almıştı. Bu çağrıya icabet için gönderilen ayakkabılardan çoğu, tamir edilmeden giyilemeyecek kadar eskiydi; bazıları ise artık tamir kabul etmeyecek durumdaydı. Ayakkabıların dağıtıldığı yoksullarda onları giymeden önce tamire verecek kadar para yoktu. Sonuç olarak, ayakkabılar birkaç gün giyildikten sonra parçalanmaya yüz tuttu.

Bu yöntemle pek az yarar sağlanabildi. Bağış çağrısı, toplanan eski püskü ayakkabıların miktarını pek az artırdı; çünkü ayakkabılarını eskiten insanlar genellikle onları tanıdık yoksullara verirdi. Sadece giymedikleri ayakkabılarını çöpe atanlar ya da eskicilere satanlar, onları bu sefer Mr. Bosher'a göndermeye razı oldular. Gelgelelim, herkes bu fikrin ne kadar muhteşem olduğu konusunda fikir birliği etmişti; mucidi kamu yararına çalışan bir hayırsever olarak tanınıp kutsandı ve "yardım faaliyeti" olarak adlandırdıkları işlerle meşgul olmaktan çok hoşlanan işgüzar düzenbazlar, Papaz Efendi'yi budalaca sözlerle överek göklere çıkardı.

36

Yardımseverler Cemiyeti

Yoksulluğun yol açtığı sıkıntıların giderilmesi için oluşturulan en önemli kurumlardan biri, Yardımseverler Cemiyeti'ydi. Bu Cemiyet, pek çok kaynaktan para alırdı: Kostümlü geçit töreninde toplananlar; çeşitli kilise ve şapellerin işsizlere yardım amacıyla topladığı sadakalar; birkaç yerel şirket ve ticarethane patronunun haftalık bağışları; konserlerde, pazaryerlerinde ve çeşitli eğlencelerde toplanan yardım paraları; hayırsever kişilerin ve Cemiyet üyelerinin bağışları. Ayrıca Cemiyet'e büyük miktarda eski giysi ve ayakkabı bağışlanırdı; hastanelerde, özel muayenehanelerde ve sağlık ocaklarında ücretsiz viziteler, ya bağışçılardan ya da Rushton & Co. gibi şirketlerin bürolarında ya da atölyelerinde tuttuğu bağış kutularından gelen paralarla sağlanırdı.

Geçen yıl, Cemiyet çeşitli kaynaklardan yaklaşık üç yüz pound tutarında nakdi bağış almıştı. Bu para, ihtiyaç sahiplerinin çektiği sıkıntının giderilmesine ayrılmıştı.

Cemiyet bütçesinin gider hanesindeki en büyük kalem Genel Sekreter Mr. Sawney Grinder'ın maaşıydı; kendisi gerçek anlamda bir ihtiyaç sahibiydi ve ona yılda yüz pound ödeniyordu.

Önceki sekreterin ölümünden sonra boşalan pozisyon için o kadar çok başvuru yapılmıştı ki, yeni sekrete-

rin seçimi gerçekten pek güç olmuştu. Seçim gizli kapaklı yürütüldüğü için heyecan daha da artmıştı. Cemiyet özel bir toplantı düzenlemiş, toplantıya Belediye Başkanı ve Kıdemli Üye Adam Sweater başkanlık etmişti; katılımcılar ise yönetim kurulu üyeleri Mr. Rushton, Mr. Didlum, Mr. Grinder, Mrs. Starvem, Papaz Mr. Bosher, Emek Avlusu'nun açılmasına yardımcı olan bir grup yarı bunak ama epeyce paralı ihtiyar kadın ve diğer "hanımefendiler"di. Zengin yurttaşların ve emekli tüccarların eşleri olan bu hanımlardan bazıları çoktandır yardım memuresi olarak çalışıyordu; süslü püslü giyinen, cahil, görgüsüz, dayanılmaz ölçüde kibirli olan bu rüküş mahalle karıları, kendi evlerini en lüks eşyalarla tıka basa doldurduktan sonra yoksul "kız kardeşleri"nin sefalet içindeki evlerini şenlendirir, onlara dinden imandan bahseder, içkiden uzak durmanın ve tutumluluğun faziletleri hakkında nutuklar çeker, arada sırada çorba kuponu ya da bir şilinlik bakkaliye ya da elli kiloluk kömür kâğıdı verirlerdi. Bu besili hanımlardan (mesela tüccar karılarından) bazıları Yardımseverler Cemiyeti üyeliği "işi"ne sırf üst sınıftaki insanlarla ahbaplık kurabilmek için girişmişti; mesela Cemiyet üyelerinden biri albaydı ve Parlamento'daki Mugsborough temsilcisi Sir Graball D'encloseland da toplantılara sık sık katılan bir diğer üyeydi. Diğerleri yardım memureliğini hobi olarak yapıyordu; evde işsiz güçsüz oturmaktan sıkılıyorlardı ve son derece cahil ve akılsız olduklarından daha entelektüel faaliyetler için ne istekleri ne kapasiteleri vardı; karşılığında çok küçük bir bedel ödeyerek saygıdeğer bir hanımefendi ve üstün insan rolüne bürünmenin zevki için bu işe başlamışlardı. Bu yardım memurelerinin geriye kalanları ise orta yaşlı, hiç evlenmemiş, az miktardaki özel gelirleriyle geçinen kadınlardı; içlerinden bazıları başkalarına yardım etmeyi çok istedikleri için bu işe başlayan ve henüz bunun daha iyi bir şekilde yapılabileceğini bilmeyen, gerçekten iyi niyetli, tutkulu, şefkatli kimselerdi. Bu kadınlar top-

lantılarda pek yer almazdı; aidatlarını öderler, toplanan eski giysilerle ayakkabıları ihtiyaç sahiplerine dağıtırlar, arada sırada sekreterden yoksul bir aile için bedava kömür ya da ekmek kâğıdı alırlardı; ama ziyaret ettikleri yoksul ve sürekli çalışmaktan vaktinden önce yaşlanmış kadınlar onları sırf getirdikleri yardımlar için değil, daha çok kardeşçe davranışlarından ötürü evlerine seve seve kabul ederlerdi. Yardım memurelerinin bazıları gerçekten de böyle karakter sahibi kimselerdi; ama ne yazık ki, sayıları azdı. Onlar, bir zehirli çalılık kümesinin arasında yetişmiş birkaç güzel kokulu çiçek gibiydiler. Kötü niyetli ve tiksindirici bir riyakârlar, kibirliler ve samimiyetsizler kalabalığının arasında pırıl pırıl parlayan birer alçakgönüllülük ve şefkat timsaliydiler.

Başkan oturumu açtığında ilk sözü alan Mr. Rushton, arkasından pek abartılı biçimde ağıt yaktığı merhum sekreterin akrabalarına Cemiyet'in resmen taziyelerini sunmasını teklif etti.

"Mugsborough'nun fukaraları şefkatli ve sempatik bir dostlarını kaybettiler", "O büyük insan ki, bütün ömrünü ihtiyaç sahiplerinin dertlerine derman olmaya vakfetmişti" gibi sözler sarf etti. (Aslında, merhumun bütün ömrü kendi kendine yardım etmekle geçmişti ama Rushton bu konuya hiç girmedi.)

Daha sonra söz alan Mr. Didlum da benzer şekilde konuştu ve Rushton'ın teklifi oybirliğiyle kabul edildi. Sonra, Başkan bir sonraki işlerinin merhum erdemlilik timsalinin halefini seçmek olduğunu açıkladı ve en az dokuz üye birden uygun bir aday önermek için atıldı; her birinin yoksullara yardım uğruna kendini feda etmeye hazır olan asil ruhlu bir arkadaşı ya da akrabası varmış da.

Ayağa fırlayan dokuz yardımsever üye birbirlerine ve Başkan'a ikiyüzlü çehrelerine yapışan yapmacık gülücükler atarak bakıyordu. Çok dramatik bir andı bu. Kimse konuşmuyordu çünkü çok dikkatli olmak icap ediyordu. Şimdi, başkalarıyla sidik yarışına girmenin

kimseye faydası olmazdı. Yardımseverler Cemiyeti'nin sekreteri, dışarıdan bakanlara bir nevi alçakgönüllü insansever olarak görünürdü ve bu hayali yıkmanın anlamı yoktu.

Bir iki dakika boyunca salonda garip bir sessizlik hüküm sürdü. Sonra, Mr. Grinder dışında kalanlar gönülsüzce de olsa yenilgiyi kabul ederek teker teker sandalyelerine oturdular; Grinder ise, kişiliği insan sevgisiyle dolu, yoksulların uğruna kendini iyilik sunağında kurban etmek için yanıp tutuşan bir genç adam olduğunu (tam olarak bu şekilde olmasa da, bu anlama gelen sözlerle) anlattığı yeğeni Mr. Sawney Grinder'ı sekreterliğe aday gösterdiğini açıkladı.

Mr. Didlum da yeğen Grinder lehine söz aldı ve başka kimse aday gösterilmediği için (çünkü herkes bir adaylık yarışı başlatmaktan kaçınıyordu) Başkan Mr. Grinder'ın teklifini oya sundu ve teklifin oybirliğiyle kabul edildiğini açıkladı.

Cemiyet'in bütçesindeki giderlerin diğer bir önemli kalemi, büro kirasıydı; arka sokaklardan birinde bu iş için bir ev tutulmuştu. Bu evin sahibi de, tabii ki yardıma muhtaç biriydi.

Başka birçok masrafları vardı: kırtasiye malzemeleri, pullar ve matbaa giderleri... Paranın geriye kalan kısmı ise verilme amacına uygun olarak değerlendirilirdi (tabii ki, muhtemel masraflar için geriye önemli bir miktar para ayrıldıktan sonra.) Bütçenin ayrıntıları tabii ki yıllık toplantıların bilançolarında üyelerin dikkatine sunulurdu. Bilançonun bir nüshası gazetelere verilmezdi; sadece toplantıda sekreter tarafından okunur, basın temsilcileri dinledikleri kadarıyla not alırdı ve daha sonra yerel gazetelerde toplantı hakkında çıkan haberler o kadar kafa karıştırıcı ve karman çorman bir şekilde kaleme alınmış olurdu ki, böyle yazılara ilgi gösteren az sayıdaki okur bile ehem ile mühimi ayırt edemezdi. Açık olan tek şey, Cemiyet'in bir yerlerde birilerine çok başarılı yardımlarda bulunduğu ve yardım faaliyetlerinin de-

vam ettirilebilmesi için acilen para gerektiğiydi. Gazete haberleri genellikle şu şekilde çıkardı:

İHTİYAÇ SAHİPLERİNE YARDIM
Mugsborough Yardımseverler Cemiyeti
Belediye Binasındaki Yıllık Toplantısını Yaptı.

Çok Sayıdaki Değerli Hizmetin
Mükemmel Bir Raporu Sunuldu.

Cemiyet'in bu sözlerle zikredilen yıllık toplantısı, önceki gün belediye binasında gerçekleştirilmişti. Toplantıya Belediye Başkanı ve Kıdemli Üye Mr. Adam Sweater başkanlık etmiş olup, hazirûn arasında Sir Graball D'Encloseland, Lady D'Encloseland, Lady Slumrent, Papaz Mr. Bosher, Mr. Cheeseman, Mrs. Bilder, Mrs. Grosare, Mrs. Daree, Mrs. Butcher, Mrs. Taylor, Mrs. Baker, Mrs. Starvem, Mrs. Slodging, Mrs. M. B. Sile, Mrs. Knobrane, Mrs. M. T. Head, Mr. Rushton, Mr. Didlum, Mr. Grinder ve... (Bunun ardından, sütunun dörtte birini dolduran diğer hayırseverlerin isimleri gelirdi; tabii ki hepsi birer üye ve bağışçıydı.)

Sekreter, diğer ilgi çekici notlarla birlikte aşağıdaki rakamları da ihtiva eden yıllık raporu okumuştu.

Yıl içinde toplam 1,972 yardım başvurusu alınmış olup içlerinden 1,302'sine şu şekilde yardımlar yapılmıştır: 273 ekmek ya da yiyecek izin kâğıdı; 57 odun kömürü ya da kok kömürü izin kâğıdı; 579 beslenme* kâğıdı; (Alkışlar...) 29 çift ayakkabı ya da çizme bağışı; 105 giysi bağışı; 1 koltuk değneği bağışı; 2 hemşire bakımı; 26 ücretsiz hastane vizitesi; 1 verem sanatoryumuna sevk; durumları kronikleşen 29 vakanın Yoksulluk Yasası uygulayıcılarına havalesi; 19 kişiye iş bulunması; (Sevinç çığlıkları...) 4 seyyar satıcılık ruhsatı; 24 ücret-

* Sekreter, verilen çorba kuponlarını böyle anıyordu. (ç.n.)

siz sağlık ocağı vizitesi; 1 yatak takımının rehinden kurtarılması; kiralarını ödeyebilmeleri için 8 vakaya ödünç para verilmesi; (Şiddetli sevinç çığlıkları...) 4 ücretsiz dişçi vizitesi; başka yerlerde iş aramak için şehirden ayrılan 12 erkeğe tren bileti; (Çok şiddetli sevinç çığlıkları...) 5 vakanın borçlarının silinmesi; 4 iş ilanının verilmesi...

Bu ayrıntılar, şöyle böyle dörtte bir sütun daha devam ederdi ve raporun okunması, alkışların arasında şu cümleyle sona ererdi: "Çeşitli nedenlerle Cemiyet'imizin yardımcı olamadığı 670 vakayla ilgilenilmemiştir." Haberin geri kalan kısmında, sekreterin yıl boyunca ne kadar büyük bir yükün altına girerek başvuruların sahiciliğini araştırdığı uzun uzadıya anlatılırdı; söylendiğine göre, bazen araştırmaların birkaç gün sürdüğü bile olurmuş. Üstelik, Cemiyet binasından tamı tamına 649 mektup ve 97 kartpostal gönderilmişti. (Alkışlar.) Nakdi yardımlar çok çok az yapılıyordu; çünkü verilen sadakaların kötüye kullanılmaması için bu çok gerekliydi. (Evet, evet!)

Sonra, "Bilanço" başlıklı son derece mühim bir paragraf gelirdi ve bilançoya, bu paragrafta söylendiği gibi "aşağıdakiler" dahildi. "Aşağıdakiler" ise karmakarışık bir giderler, aidatlar, bağışlar, Cemiyet'e bırakılan miraslar, toplanan sadakalar listesinden ibaretti ve en sonunda, "Genel özet, Cemiyet'in kasasında £178.4.6 kaldığını göstermektedir" ibaresi bulunurdu. (Cemiyet daima kasasında para bırakırdı; takdir edersiniz ki, sekreterin maaşının ve büro kirasının ödenmesi gerekiyordu.)

Bu son derece açıklayıcı sonuç cümlesinden sonra, haberin en önemli kısmına gelinirdi: "2 ginelik cömert bağışından dolayı Sir Graball D'Encloseland'a sonsuz teşekkürlerimizi sunarız. Diğer bağışçılarımız ise şunlardır: Mrs. Grosare, 1 gine; Mrs. Starvem, vizite kâğıtları; Lady Slumrent, sanatoryuma kabul mektubu; Mrs. Knobrane, 1 gine; Mrs. M. B. Sile, 1 gine; Mrs. M. T. He-

ad, 1 gine; Mrs. Slodging, giysi bağışı... Bütün bunlar da dörtte bir sütun daha tutardı ve sonunda sekretere Cemiyet'in resmen teşekkürlerini sunması teklifi oylamaya konulur ve Cemiyet'in asil çalışmalarına devam edebilmesi için acil bir bağış kampanyası çağrısında bulunulurdu.

Gelgelelim, bu cemiyet ve kardeş derneklerin çalışmalarına rağmen düşük ücretli, yoksulluktan beli bükülmüş ve işsiz kalmış işçilerin durumlarında hiçbir düzelme olmazdı. Yiyecek, kömür ve "beslenme" kuponlarını, eski püskü giysileri ve ayakkabıları alan insanlar bundan pek memnun kalıyordu; ama bu yardımların onlara faydadan ziyade zararı dokunuyordu. Yardım memureleri, bu yardımları kabul edenleri aşağılar, küçük düşürür ve manen daha da yoksullaştırırdı ve bu gibi derneklerin varlığı, sorunun daha akılcı ve pratik bir biçimde ele alınmasını imkânsızlaştırıyordu. İnsanlar, hayati gereksinimlerden yoksundu. Hayati gereksinimler çalışarak üretilirdi; bu insanlar iş bulup çalışmak istiyordu ama bu aptalca toplumsal düzenin korunması için ellerinden geleni yapmaya kararlı olan "yardımseverler" onlara iş vermiyordu.

Eğer hayırseverlikleri sayesinde herkes tarafından övülmek ve mühim mevkilere gelmek isteyen bu insanlar bağışlarını kesseydi, bu durum çalışkan ama işsiz yoksullar için çok daha iyi olacaktı; çünkü bu sefer iş bir bütün olarak topluma düşecek, insanlar bugün varlığını sürdüren bu aptalca ve faydasız düzeni değiştirmeye mecbur kalacaktı; çünkü makinelerin ve bilimin herkesin keyfini sürebileceği kadar bol ürünün büyük miktarlarda üretilmesini olanaklı kıldığı günümüzde, milyonlarca insan hâlâ sefalet ve yoksulluk içinde yaşayıp ölüyordu. Eğer bu sözde yardımlar olmasaydı, ülkemizdeki açlık çeken bütün işsizler efendilerinin kullanmadıkları eskilerini giyerek ve sofralarından artan, saçılan kırıntıları yiyerek mutlu olmaktan vazgeçecek, bir

araya gelip çalışma ve yokluğu yüzünden günden güne ölüme yaklaştıkları ürünleri üretme hakkını talep edecekti.

37

Parlak Bir Nükte

Kış boyunca, Mugsborough halkının kendilerini yönetmesi için seçtiği ya da seçmedikleri halde kendilerini yönetmesine izin verdiği bütün o bilge, pratik zekâlı, hayırsever ve şişko muhterem zatlar işsizlik ve yoksulluk "sorunu"yla derinlemesine ilgilendiler ya da ilgilenirmiş gibi yaptılar. Toplantılar yapmaya, hayır işleri satışları ya da kermesler, eğlenceler, özel günler düzenlemeye devam ettiler. Paçavraya dönmüş eski giysiler, delik deşik ayakkabılar ve beslenme kuponları dağıtmayı sürdürdüler. Yoksullar için çok üzülüyorlardı; hele o "sevgili küçük çocuklar" yok muydu? Çocuklara yardım etmek için bir sürü şey yaptılar. Aslında, onlar için yarım penilik bir vergi salmak dışında yapmayacakları hiçbir şey yoktu; ama vergiyle zaten hiçbir sorun çözülmezdi. Vergi aileleri yoksullaştırır ve anne babaların taşıması gereken sorumluluğu azaltırdı. Bu yüzden, aileleri yoksullaştırmak ve anne babaların taşıması gereken sorumluluğu azaltmaktansa, "sevgili küçük çocuklar"ın sağlığını mahvetmenin, hatta onları ölüme terk etmenin evla olduğuna karar verdiler. Bu insanlar, çocukların ailelerinin malı olduğunu sanıyorlardı. Çocukların ailelerine değil, bütün topluma ait olduğunu bilecek kadar sağduyuya sahip değillerdi. Oysaki, bu çocuklar büyüyüp yetişkin birer erkek ya da kadın olduklarında, eğer akli ya da fiziki açıdan yeterince gelişememiş-

lerse, topluma yük olurlar; eğer suça meyilli olurlarsa, toplumun sırtından geçinirler; ancak sağlıklı, iyi eğitimli ve çocuk gelişimine uygun ortamlarda yetiştirilmiş birer birey olabilirlerse, faydalı yurttaşlar olurlar ve çalışmalarıyla sadece ailelerine değil, topluma da hizmet ederler. Bu yüzden çocuklar topluma aittir ve bu çocukların gelişiminin açlık yüzünden sekteye uğramamasını gözetmek ve onları esirgemek toplumun vazifesidir ve çıkarları da bunu gerektirir. Şehirdeki bütün sendikalardan birer delegeyle oluşturulan yerel Sendikalar Konseyi'nin sekreteri, *Obscurer*'a bu görüşleri savunan bir mektup göndermişti. Sekreter, mektubunda şehre salınacak mükellef başına yarım peni oranında bir vergiyle toplam £800 toplanabileceğini ve bu paranın okul çağındaki bütün aç çocukları doyurmaya yeteceğini savunuyordu. Gazetenin bir sonraki sayısında ise, tabii ki Sweater, Rushton, Didlum ve Grinder'ın da dahil olduğu şehrin önde gelen sakinlerinin Sendikalar Konseyi'nin teklifiyle alay eden ve sendikacılardan "külüstür meyhane politikacıları" ve "bira göbekli kışkırtıcılar" gibi hakaretamiz lakaplarla bahseden mektupları yayımlandı. Sendikaların işçi sınıfını temsil etme hakkı inkâr ediliyordu ve işçiler arasında araştırma yaptırıp çıkan sonuçları asla unutmayan Grinder, sendikaların şehir şubelerinden en kalabalığında on iki üyenin bile bulunmadığını söylüyordu; üstelik çok da haklıydı ve Konsey sekreteri onun bu iddiasını çürütemezdi. İşçilerin çoğu, sekreterin gazeteye mektup yazdığını duyunca bu teklifi hiç umursamamıştı bile; halihazırda vergilerin zaten çok yüksek olduğunu söylemişler ve böyle bir mektup yazmayı akıl eden adamcağıza sövüp saymışlardı.

"Bu herif de kendini kim sanıyor?" demişlerdi. "Gören de kerliferli bir beyefendi sanır! Alt tarafı, o da senin benim gibi bir işçi, basit bir marangoz! Sanki vergiden ne anlar? Hiçbir şey! Sırf dikkat çekmeye çalışıyor, başka niyeti yok. Yahu, bunun gibi andavallılar da gazeteye yazmaya başladıysa, işimiz iş inan!"

Günün birinde, yapılacak başka bir işi olmayan Owen, bir eskici dükkânının önündeki tezgâhta sergilenen ikinci el kitaplara bakıyordu. Bir kitap özellikle ilgisini çekmişti. Birkaç sayfasını ilgiyle okudu ve yanında altı penisi olmadığından kitabı alamayacağı için esef etti. Kitabın adı, "Verem: Nedenleri ve Tedavisi"ydi. Yazarı, bütün zamanını verem araştırmalarına vakfeden tanınmış bir doktordu. Bu kitap, diğer konuların yanı sıra, hassas çocukların nasıl beslenmesi gerektiğine de değiniyordu; ayrıca, vereme yakalanan yetişkinler için diyet önerileri vardı. Bu diyetlerden biri Owen'ı çok eğlendirdi; çünkü vereme yakalananların çoğu için, ha doktor reçeteye böyle bir diyet yazmış ha aya yolculuk etmelerini salık vermiş; fark etmezdi.

"Sabah kalkar kalkmaz yarım pint (mümkünse sıcak) süt, ince bir dilim tereyağlı ekmek.
Kahvaltı: Yarım pint kahveli, çikolatalı ya da yulaflı süt, yumurta ve bacon, tereyağlı ya da kızarmış ekmek.
Saat on birde: Yumurtayla çırpılmış yarım pint süt ya da et suyu ve tereyağlı ekmek.
Saat birde: Yarım pint ılık süt, bir bisküvi ya da sandviç.
Saat ikide: Balık ve kızarmış kuzu eti ya da pirzolası; mümkün olduğu kadar yağlı kümes hayvanları ve av etleri; arzu ediliyorsa sebze, ayrıca sütlü bir tatlı.
Saat beşte: Kahveli ya da çikolatalı sıcak süt, tereyağlı ekmek ve su teresi gibi yeşillikler.
Saat sekizde: Yulaflı ya da çikolatalı bir pint süt, glütenli ekmek ya da iki rafadan yumurta ve tereyağlı ekmek.
Yatmadan önce: Bir bardak ılık süt.
Gece boyunca: Bir bardak süt, bir bisküvi ya da tereyağlı ekmek yatağın yanı başına konmalı ve uykusu bölünen hasta bunları yemelidir."

Owen bu kitabı okurken, Crass, Harlow, Philpot ve Easton sokağın öbür tarafından geçiyordu ve Crass'ın gözü aniden Owen'a takıldı. Adamlar sekreterin yarım

penilik vergi mektubunu tartışıyordu ve Owen da Sendikalar Konseyi'nin bir üyesi olduğu için, Crass hemen yolun karşısına geçip ona sataşmayı önerdi.

Crass'ın itirazlarını on beş dakika boyunca dinleyen Owen, "Oturduğun evi şimdi satılığa çıkarsalar, ne kadar isterler?" diye sordu.

"On dört pound" diye karşılık verdi Crass.

"Demek ki, yarım penilik bir vergi çıkarılsaydı, senin her yıl yedi peni ödemen gerekirdi. Şehirde hiç aç çocuk kalmadığını bilmek, yedi peniye değmez miydi?"

"Hiç çalışmayıp orada burada siftinen ya da bütün parasını içkiye yatıran bir adamın piçlerine neden bakacakmışım?" diye haykırdı Crass. "Onlar yatsın ama biz çalışalım, öyle mi?"

"Eğer öyle işe yaramaz bir adamın çocukları aç kalıyorsa, önce onları beslememiz, sonra babayı cezalandırmamız gerekir."

Dört çocuk babası olan Harlow, "Vergiler zaten acayip yüksek" diye homurdandı.

"Doğrudur; ama günümüzde işçi sınıfının ödediği vergilerin genellikle başka insanların çıkarı için harcandığını unutmayın. Otomobil ve atlı araba sahipleri için yolların bakımı yapılıyor; şehir parkından ve bandosundan bunların tadını çıkaracak kadar boş zamanı olanlar faydalanıyor; polisler kaybedecek bir şeyleri olanların mallarını koruyor; her yerde durum böyle. Ama biz bu vergiyi ödeyebilseydik, kendi paramızla bizim için iyi şeyler yapılacaktı."

"Boya ve merdivenle yüklü el arabalarını iterken biz de iyi yolları kullanıyoruz ya" dedi Easton.

"Öyle ya" dedi Crass. "Üstelik işçi sınıfı bütün diğer hizmetlerden de faydalanıyor çünkü bütün işi bizler yapıyoruz."

"Ya bana sorarsanız" dedi Philpot, "ben yarım penilik vergiyi vermekten hiç gocunmazdım; gerçi benim hiç çocuğum yok."

İşçilerin çoğunun önerilen bu vergiye duyduğu düşmanlık, daha "üst"ün sınıfların, ikide bir "sevgili küçüklerimiz" için sempatilerini kusan şu asil ruhlu insanseverlerin, bu meseleyi halledebilmek amacıyla halihazırda sadaka biçimiyle yoksullara çeşitli yardımlar yapıldığı için ayrıca bir vergi çıkarmaya hiç gerek olmadığını savunan şu aşağılık riyakârların düşmanlığı kadar şiddetliydi. Gelgelelim, bu arada çocuklar aç kalıyordu.

"Aşağılık riyakârlar", okurlarımıza ağır bir itham gibi gelebilir ama, o günlerde şehirdeki ilkokullara giden çocukların çoğunun yeterince beslenemediği, herkes tarafından bilinen bir gerçekti. Yarım peni oranında bir vergiyle toplanacak paranın, onlara her gün tek seferliğine iyi bir yemek verilmesine yetip de artacağını herkes kabul ediyordu. "Sevgili küçük çocuklar" için duydukları sempatiyi ballandıra ballandıra anlatan şu sadaka bezirganları, bu verginin salınmasına karşı çıkmıştı; çünkü "vergi mükelleflerinin sırtına ağır bir yük binecekti" ve kendilerinin vergiyle toplanacak miktardan daha fazlasını, sadaka adı altında vermeye dünden razı olduklarını söylüyorlardı. Ama onların hitap etmeyi sevdiği şekliyle "sevgili küçük çocuklar" her gün aç karınlarıyla okula gitmeye devam etti.

Onları bu itiraflarına ve performanslarına göre yargılayacak olsaydık, bu iyi kalpli insanların "sevgili küçük çocukları" beslemek dışında, onlar için her şeyi yapmaya razı olduğunu görürdük.

Eğer bu insanlar gerçekten sözlerinin arkasında durmaya niyetli olsaydı, bir yardım kurumunun sekreteri yerine vergi tahsildarına para vermekten gocunmazlardı; ayrıca bu meseleyi en ekonomik ve verimli bir şekilde çözmeyi tercih ederlerdi.

Çocukların gerektiği gibi beslenmesine izin vermiyorlardı ama takıp takıştırdıkları parlak mücevherleriyle çalım satarak kiliseye ve şapele gidiyor, kürsüye çıkan şişko bir zatın kitaptan okuduğu meseli, yüzlerinde hiç-

bir şey anlamadıklarını belli eden bir ifadeyle dinliyorlardı. Mesel şöyleydi:

"Sonra İsa, küçük bir çocuğu yanına çağırdı ve onu aralarına yerleştirip şöyle dedi: 'Böyle küçük bir çocuğu Benim rızam için yanına alan, Beni kazanır. Ama eğer aranızdan böyle küçük çocuklara zarar verecek biri çıkarsa, boynuna bir değirmen taşı bağlayıp denizin derinliklerinde boğulsa, sonra çekeceği acının yanında bu hiç kalır.

Bu küçük çocukları hor görmemeniz gerektiğini aklınızdan çıkarmayın; çünkü sizlere, burada şunu söylüyorum: Cennette bu çocukların melekleri daima Babamın huzurundadır; O'na yüz sürmektedir.'"

Şu gibi sözleri de dinliyorlardı: "Sonra O, onlara şöyle söyleyecektir: 'Ey lanetliler, cehennemde şeytan ve iblisleri için hazırlanan sonsuz ateşe atılacaklar, Benden uzak durun. Çünkü Ben aç kaldığımda siz Bana et vermediniz. Çünkü Ben susuz kaldığımda siz Bana su vermediniz. Ben gariptim ve siz Beni evinize almadınız. Çıplaktım ve siz Beni donatmadınız.'

Sonra onlar şöyle diyecektir: 'Efendimiz, ne zaman biz Sizi aç, susuz, garip, çıplak ya da hasta gördük de hizmetinize koşmadık?' Sonra O, şöyle cevap verecektir: 'Doğrusu size şunu söylüyorum: Bu küçük çocuklardan sadece biri için bile bunları yapmazsanız, Bana da hizmet etmemiş sayılacaksınız.'"

İşte, imansız papazların imansız tapınaklarında, kalpleri katılaştığı ve kulakları sağırlaştığı için duyduklarını anlamayan zengin giyimli imansız cemaatlerine okuduğu sözler bunlardı. Bu arada etraflarındaki her yerde, gecekondu mahallelerinin dar sokaklarında, en kötüsü (gizli kapaklı kaldığı için) saygıdeğer insanların ve vasıflı zanaatkârların yaşadığı daha bakımlı muhitlerde, besleyici gıdaların yokluğu yüzünden küçücük çocuklar günden güne süzülüyor ve evlerinde ateş yanmadığı için erkenden yatağa giriyorlardı.

Şehrin Parlamento'daki temsilcisi Sir Graball D'Encloseland, yarım penilik verginin en acı dilli karşıtların-

dan biriydi; ama ufukta genel seçimlerin gözüktüğünü düşündüğü ve babaların oylarını kaybetmek istemediği için, çocuklar yararına başka bir şey yapmaya karar verdi. D'Encloseland'ın o ay yaş gününü kutlamaya hazırlanan on yaşında bir kızı vardı; bu yüzden karısı iyi kalpli Barones, kızının yaş gününün şerefine şehirdeki bütün okul çocuklarının davetli olduğu bir çay partisi düzenlemek için kolları sıvadı. Çay dersliklerde dağıtıldı ve her çocuğa üstünde yaş günü kızının bir portresiyle altın yaldızlı harflerle "Sizleri çok seven küçük dostunuz Honoria D'Encloseland'tan" yazısının bulunduğu, kenarları da altın yaldızlı bir davetiye sunuldu. O akşam, Sir Graball ve Lady D'Encloseland'ın eşlik ettiği küçük kız, bir otomobille çay servisi yapılan bütün okulları dolaştı; Barones kısaca çocukların hatırını sordu ve Honoria, gittikleri her okulda, bugün için ezberlediği çok şirin, kısa bir konuşmayı tekrarladı; bu iyiliklerinin karşılığında anne kız sevinç çığlıklarıyla selamlandı ve herkesin hayranlığını kazandı. Bu davetin yarattığı coşku, sadece oğlan ve kız çocuklarıyla sınırlı kalmadı; konuşmalar dersliklerde yapılıyordu ama çocuk ruhlu yetişkinlerden oluşan küçük kalabalıklar okulların giriş kapılarının önüne yığılıp, güzelim otomobili kendilerinden geçercesine seyrediyordu; küçük kafile okuldan çıkınca onları da aynı duygularla süzmeye başladılar. Hayırseverliklerine ve güzel giysilerine duydukları hayranlıkla coşarak D'Encloseland'lara budalaca övgüler yağdırıyorlardı.

Birkaç hafta boyunca, bütün şehir bu çay partisi sayesinde mutluluğun doruklarına çıktı; daha doğrusu, küçük ve sefil sosyalist azınlık dışındaki herkes... Çünkü onlar bunun adice bir rüşvet, basit bir seçim dalaveresi olduğunu, kimseye fayda getirmediğini söylüyor ve yarım penilik vergi için bastırmaya devam ediyorlardı.

Başka bir yardım kılığındaki tuzak ise "İşsizlikle Mücadele Komitesi"ydi. Bu Komite –daha doğrusu komitesizlik; çünkü hiçbir hayatiyet belirtisi göstermiyordu–

güya, "hak eden vakalar" için iş imkânı yaratmak amacıyla kurulmuştu. Kimileri, çalışmak isteyen (geçmişi ne olursa olsun) herkesin bir "hak eden vaka" olduğunu düşündüğü için mazur görülebilir; ama bu Komite'nin çalışma esaslarını tasarlayanlar kesinlikle onlarla aynı görüşte değildi. İş için başvuran herkese epey uzun sürecek bir iş veriliyordu; başvuru sahibi, bu işi eline tutuşturulan, iki büyük boy yazı kâğıdını arkalı önlü doldurarak yapacaktı. Şimdi, eğer bu Komite'nin amacı, başvuranın kendisine gayet güzel bir kâğıt şapka yapmasını sağlamak olsaydı, bu durum hoş görülebilirdi; ama Komite'ye göre yazı kâğıtları asla şapka yapımı için kullanılmamalıydı; bunlara "Kayıt Fişi" deniyordu ve dört sayfadan üçü geçimini sağlamak için çalışmasına izin verilmesinden başka bir şey istemeyen başvuranın özel hayatı ve geçmiş yaşamıyla ilgili küçük düşürücü, fazla meraklı, konuyla ilgisiz sorularla doluydu ve değerlendirmeye alınabilmek için bütün yanıtların Mr. D'Encloseland, Mr. Bosher, Mr. Sweater, Mr. Rushton, Mr. Didlum, Mr. Grinder ve üyeleri tatmin edecek şekilde verilmesi gerekiyordu.

Gelgelelim, bu soruların insanı aşağılayan mahiyetine rağmen, bu Komite'nin faaliyette bulunduğu beş aylık zaman zarfında tam 1,237 adet, bütün umutlarını yitirmiş ve boynunu bükmüş "aslan parçası" gelip başvuru formu doldurdu ve soruları bir koyunun uysallığıyla yanıtladı. Komite'nin fonları, İmparatorluk Maliye Bakanlığı'ndan aldığı £500 ve bağış olarak halktan topladığı £250'den oluşuyordu. Bu para, bazı işlerde çalışanların ücretinin ödenmesinde kullanıldı (eğer Komite kurulmasaydı bile bu işlerden bazılarının yapılması gerekecekti) ve eğer 1,237 adet başvuru sahibinin tamamına iş verilebilseydi, her birine yaklaşık on ikişer şilin düşecekti. İşte, "pratik zekâlı ve tüccar kafalı" büyük insanlarımız işsizlik sorunuyla bu şekilde baş ediyordu. Ailenizi beş ay boyunca sadece on iki şilinle geçindirmek ne demektir, bir düşünün hele!

Eğer isterseniz, Komite'ye verilen hükümet bağışının şimdikinden dört kat fazla olduğunu, dört kat fazla bağış toplandığını ve en sonunda elinize geçen iki pound sekiz şilinle ailenizi beş ay boyunca nasıl geçindirebileceğinizi de düşünüp hayal kurabilirsiniz.

Eğer geçimini sağlamak için çalışmak isteyen herkese gerçekten bir iş imkânı yaratmayı becerebilselerdi, Komite'nin bazı üyelerinin bundan çok memnun kalacağı inkâr edilemez; ama onlar ne yapacaklarını bilmedikleri gibi, işlerini nasıl yapacaklarını da bilmiyorlardı. Baş etmekle görevlendirildikleri kötülüğün gerçek bir sorun olduğunu bilmeyecek kadar cahil değildiler; korkunç delillerini bakışlarını çevirdikleri her yerde görüyorlardı zaten ve en nihayetinde bu komiteciler de şeytan değil, bizler gibi birer insan oldukları için, sorunun ağırlığını kendilerine hiç zararı dokunmayacak bir yöntemle hafifletebilselerdi, çok sevineceklerdi. Ama ne yazık ki, adamcağızlar ne yapmaları gerektiğini bilmiyorlardı!

Bunlar "pratik zekâlı" insanlardır; bilginin tekeli onlardadır, onlar dünya işlerini kontrol eden bilge kişilerdir; insanların yaşam koşulları onlar gibi adamların fikirlerine uygun olarak düzenlenir.

Durumumuz şudur:

İnsanlık tarihinin daha önceki hiçbir döneminde, hayati gereksinimlerin şimdiki kadar bol miktarda üretilememiş olduğu kabul edilmektedir.

Dünya işlerinin yönetimi (içinde yaşadığımız koşulların düzenlenmesi işi) günümüzde pratik zekâlı, akılcı ve duyarlı iş adamlarının elindedir.

Onların idaresinin bir sonucu olarak, halkın çoğunluğunun gözünde yaşam, büyük bir mücadeleden ibarettir. Çok sayıda insan, bitmek bilmeyen bir yoksulluk içinde yaşar; daha büyük bir çoğunluk, periyodik olarak açlık çeker; pek çok insan kelimenin tam anlamıyla açlıktan ölür ve yüzlerce insan bu şekilde yaşamaya ve acı çekmeye devam etmektense, intihar etmeyi yeğler.

Pratik zekâlı, akılcı ve duyarlı iş adamlarına neden bu kötülüklere çare bulmadıkları sorulduğunda, cevap olarak ya ne yapılması gerektiğini bilmediklerini ya da böyle şeylere çare bulmanın zaten imkânsız olduğunu söylerler.

Gelgelelim, günümüzde hayati gereksinimlerin her zamankinden de bol miktarda üretilmesinin mümkün olduğu kabul edilmektedir.

İlahi Yaradan, kullarının yaşaması ve mutlu olması için gereken her şeyi bütün bonkörlüğüyle yaratmıştır. Bunun böyle olmadığını iddia etmek hem günahtır hem yalandır; bu, Yaradan'ın iyi ya da adil olmadığını söylemek anlamına gelir. Dünyanın dört bir tarafında, bütün hayati gereksinimlerin üretimi için gerekli olan maddeler, gereğinden fazla miktarda yetiştirilmekte ya da toprağın altından çıkarılmaktadır; bu maddeler kullanılarak ihtiyaç duyduğumuz her şey fazlasıyla üretilebilir; tabii ki üretim, ancak çalışarak gerçekleştirilebilir. İşte, şimdi karşımızda çalışarak üretilecek şeylerden mahrum kalmış insanlık ordusu var ve bu ordudaki herkes işsiz. Çalışmak istiyorlar, çalışmalarına izin verilmesi için çalmadık kapı bırakmıyorlar ve pratik zekâlı, akılcı, duyarlı iş adamları onlar için ne yapmaları gerektiğini bilmiyorlar!

Tabii ki, bu güçlüğün gerçek nedeni, herkesin kullanıp faydalanması için yaratılan hammaddelerin mülkiyetinin, onların üretim amaçları doğrultusunda kullanılmasını reddeden birkaç kişi tarafından çalınmış olmasıdır. Bu sayıca son derece önemsiz azınlık, çoğunluğun çalışmasına ve ihtiyaç duydukları malları üretmesine izin vermeyi reddediyor ve büyük bir yüce gönüllülükle yapılmasına izin verdikleri işler ise çalışanların hayati gereksinimlerinin üretilmesi için değil, efendilere kâr getirmesi için yaptırılıyor.

Sonra, işin garibi, hayatı büyük bir mücadeleden ibaret sayan ya da korkunç bir sefalet çeken ve bazen yiyecek ekmek bulamayan bütün bu insanlar, sefaletlerinin nedenini anlamaya çalışmak ve bu dertlerine bir derman

bulmak yerine, bütün zamanlarını pratik zekâlı, akılcı ve duyarlı iş adamlarını alkışlayarak geçiriyorlar; oysa, bu insanlar yüksek maaşların karşılığında işlerini yüzlerine gözlerine bulaştırmakta ve onları kötü yönetmektedir. Mesela, Sir Graball D'Encloseland bir bakandı ve yılda £5000 maaş alıyordu. Bakanlık koltuğuna oturduğunda, maaşı dilencilere layık bir £2000'den ibaretti ama adamcağız haftada £100'dan azıyla asla geçinemeyeceğini anlayınca, maaşını artırmaya karar verdi ve hayatı büyük bir mücadeleden ibaret sayan aptal halkımız bu parayı ona seve seve ödedi; bu parayla karısına aldığı güzelim otomobili, şık giysileri ve mücevherleri görünce ve yaptığı o Büyük Konuşma'yı (piyasada yeterli mal bulunamamasının aşırı üretimden ve yabancıların rekabetinden kaynaklandığını söylemişti) duyunca ellerini çırpıp hayranlıktan kendilerinden geçtiler. Tek pişmanlıkları, otomobilin önüne at koşulmamış olmasıydı; eğer olsaydı, atları çözüp yerine kendilerini koşacaklardı çünkü.

Hiçbir şey, çocuk akıllı bu yoksul halkı böyle adamların konuşmalarını dinlemek ya da bu konuşmalardan yapılan alıntılarını okumak kadar mutlu edemezdi; sırf halkı eğlendirebilmek için, arada sırada büyük devlet adamlarından biri kürsüye çıkar ve seçmenlerini tekrar kafese koyabilmek için sözde zekice laflarla süslü bir Büyük Konuşma yapardı. Bu konuşmalar, gazetelerde şu şekilde çıkardı:

SIR GRABALL D'ENCLOSELAND'IN
BÜYÜK KONUŞMASI
Parlak Nükte!
Birileri ihtiyacından daha azına sahipken,
hiç kimse ihtiyacından daha fazlasına sahip olmamalıdır!

Yılda beş bin pound maaş alan bir adamın ağzından çıkan bu lafın ne büyük bir ikiyüzlülüğe delalet ettiği, kimsenin dikkatini çekmedi. Tam aksine, kapitalist basının satılık kalemleri bu acınacak kadar boş söze met-

hiyeler düzen sütunlar dolusu yazı döktürdü ve bu adamı seçen işçiler "Parlak Nükte"yi düşündükçe mutluluğun doruğuna çıktı; gören de, ellerine yiyecek bir şeyler geçti sanırdı. Bu cümleyi gazeteden kesip yanlarında taşıdılar; gazete kupürlerini birbirlerine gösterdiler; yüksek sesle okuyup tekrarladılar; sürekli bu cümleyi düşündüler ve çok mutlu oldular; aptalca coşkularının etkisiyle kendilerinden geçerek, birbirlerine bakıp bakıp sırıttılar ve abuk sabuk konuşup durdular.

"İşsizlikle Mücadele Komitesi" bu "sorun"la ilgilenirmiş gibi yapan tek kurum değildi; Komite'nin çabaları, daha önce kendilerinden bahsettiğimiz Emek Avlusu, Hayır İşleri Satışları, Yardımseverler Cemiyeti ve diğerleri tarafından destekleniyordu; bu arada Sweater's Emporium yönetiminin ortaya attığı büyük bir hayırseverlik kampanyasından bahsetmeye bile gerek yok. Yerel gazetelerde basılan bir mektuba göre, Sweater's Emporium, günde bir şilin ve bir somun ekmek karşılığında, bir hafta boyunca elli erkeğe sandviç panolarını taşıtmaya hazırlanıyordu; sırf hayır için.

Adamları buldular; bazıları vasıfsız işçiydi, birkaçı yoksulluğun geriye kalan son gurur ya da utanma duygusu kırıntılarından bile mahrum bıraktığı ihtiyar ve çökmüş zanaatkârlardı; alkolikler, hazır yiyiciler ve tarifi kabil olmayacak kadar kötü durumdaki ihtiyar çulsuzlar da aralarına karışmıştı; bu çulsuzlar eski askerler ya da bir zamanlar ne işle uğraştıklarını şimdi kimsenin anlayamayacağı duruma düşen kimselerdi.

Sandviç adamlar kafilesinde Çakırkeyif ve Kafası Dumanlı Biçare başı çekiyordu ve her panonun üstüne renkli bir afiş yapıştırılmıştı: "Adam Sweater'ın Emporium'unda, Kadın Bluzlarında Büyük İndirim Başlamıştır."

Sweater'ın ucuza reklam yapmak için çevirdiği bu zekice dalaverenin yanı sıra, güya, işsizlere iş imkânı sağlamak ya da halkın yoksulluğunu hafifletmek için tasarladığı sayısız diğer plan da yerel gazetelerin sütunların-

da ve yapılan çeşitli toplantılarda ballandıra ballandıra anlatıldı. Aptalca, budalaca ve faydasız bütün teklifler hürmetle karşılanıyor ve dikkat çekiyordu; şehrin kontrolünü ellerinde tutan bu, işçilerini çok fazla çalıştırıp çok az ücret ödeyenlerin ya da toprak sahipleri çetesinin kendi menfaatlerini korumak ya da kazançlarını artırmak için köylü kurnazlığıyla ortaya attığı bütün önerilerin, çoğunluğunu "tüysıkletler"in oluşturduğu ve birkaç kurnaz dalavereci tarafından soyulmaya rıza göstermekle kalmayıp, bunu yaptıkları için dalaverecileri alkışlayan, göklere çıkaran Mugsborough sakinleri tarafından hüsnükabul görmemesi olanaksızdı.

38

Haydutlar'ın Mağarası

Bir akşam, "Mağara"nın resim odasında, işsizlere yardım için düzenlenecek bir Hayır İşleri Satışı'nın ayrıntılarını kararlaştırmak için Parlayan Işık Şapeli cemaatinin bir grup üyesi bir araya geldi. Toplantı resmi değildi ve diğer parlak konukları beklerken erken gelenler, Mr. Rushton, Mr. Didlum, Mr. Grinder, Mugsborough'nun Kadastro Müdürü Mr. Oyley Sweater, Elektrikli Aydınlatma Şirketi'ni inceleyip rapor çıkarması için tutulan denetçi mühendis Mr. Wireman ve Çete üyesi iki üç beyefendi daha, ertesi gün Belediye Encümeni'nin toplantısında görüşülmesi planlanan ve karşılıklı menfaatlerinin söz konusu olduğu bazı meseleleri baş başa tartışma fırsatı buldular. Öncelikle, Grand Parade'de boş duran Köşk meselesi vardı. Bu bina Belediye'nin malıydı ve Mr. Grinder'ın genel müdürlüğünü yaptığı "Cosy Corner Meşrubat Şirketi" burayı kiralamayı düşünüyordu; [üst sınıfa hitap eden bir bar açacaklardı; tabii ki Belediye'nin tadilat masraflarını üstlenmesi ve makul bir kira bedeli talep etmesi koşuluyla. Encümen toplantısında tartışılacak başka bir mesele ise, Mr. Sweater'ın "Mağara"nın yeni atık su borularının şehrin ana kanalizasyon hattına bağlanması için yaptığı cömert teklifti.

Elektrik mühendisi ve denetçi Mr. Wireman'ın raporu da ele alınacak ve daha sonra, Elektrikli Aydınlatma

ve Tesisat Şirketi'nin şehir tarafından satın alınması lehine oylama yapılması teklif edilecekti.

Bu meselelere ek olarak, Mr. Didlum'un Encümen toplantılarının yapılış usulüne ilişkin önemli bir reform teklifi de dahil olmak üzere başka birkaç konu daha vardı ki, Haydutlar ve ev sahipleri arasında ateşli tartışmaların yaşanmasına neden oluyordu.]

Tartışma sırasında, aralarında birkaç hanımefendi ve Nurlu Kabir Kilisesi'nin papazı Mr. Bosher'ın da bulunduğu diğer saygıdeğer konuklar da geldiler.

[Mağara'nın resim odası şimdi zevkle döşenmişti. Altın varaklı çerçevesiyle devasa bir ayna, oymalı mermer şömine rafından tavan kirişine kadar uzanıyordu.] Büyük bir titizlikle boyanıp yaldızlanmış iki Dresden işi vazonun arasında duran kaymaktaşı kasalı muhteşem bir saat, şömine rafının tam ortasına yerleştirilmişti. Pencerelere pahalı perdeler asılmış, yere son derece değerli bir halı ve pahalı kilimler serilmişti. En pahalı kumaşlarla kaplanmış koltuklar ve kolçaklı sandalyeler, şöminede çıtırtılar çıkararak yanan koca bir kömür ve meşe odunu yığınıyla ısıtılan odanın konforuna konfor katıyordu.

Şimdi daha genel konularda sohbet ediliyor ve bazen konuşmalar felsefi konulara kayıyordu; bisküvilerini kemirip çayını yudumlamakla fazlasıyla meşgul olan Mr. Bosher söze pek az karışıyor, sadece doğrudan doğruya kendisine sorulan sorulara karşılık veriyordu.

Mr. Grinder bu eve ilk kez geliyordu ve beyefendi, resim odasının tavanının ve duvarlarının dekorasyonuna duyduğu hayranlığı, kendisini bildi bileli Japon işi süslemeleri ne kadar çok beğendiğini belirterek gösterdi.

Ağzını tıka basa bisküviyle dolduran Mr. Bosher, böylesine şirin, sevimli ve güzel bir dekorasyonun belli ki çok pahalıya patladığını söyledi.

"Aslında Japon işine pek benzemiyor ya" dedi Didlum, konunun uzmanı havalarıyla etrafını süzerek. "Bilmesem, odanın dekorasyon tarzına Çin işi ya da Mısır işi derdim."

Mr. Sweater gülümsedi ve "Mağribi" diyerek meseleye açıklık getirdi. "Paris'te gittiğim bir sergide görmüştüm de. Marakeş Sultanı'nın Halambara* Sarayı'nın dekorasyonunun aynısı. Şuradaki saat de aynı üslupta yapılmıştır."

Odanın bir köşesindeki masanın üstünde duran saatin Hint camisi şeklindeki kasası kafes işiydi ve ucu sivri bir kubbesiyle minareleri vardı. Bu, Mary Linden'ın Didlum'a sattığı saatti; beriki, saati koyu renge boyayıp cilalamış ve bir zamanlar taşıdığı orijinal saatin yerine daha uygun desenli bir parça bulup yerleştirmişti. Mr. Sweater, saati Didlum'un vitrininde görmüş ve tarzının resim odasının tavan ve duvar dekorasyonuna çok benzediğini fark edince satın almıştı.

Odadakiler saat kasasının ince işçiliğini hayranlıkla seyrederken Mr. Grinder, "Ben de Paris Sergisi'ne gittim şahsen" dedi. "Kocaman bir teleskoptan aya baktıydım. Ömrümde öyle şaşırmadıydım inan ki. Bir de baktım ki, ay karşımda; kabak gibi gözümün önünde ve yusyuvarlak!"

Didlum, "Yuvarlak mıydı?" dedi şaşkınlıkla bakarak. "Yuvarlak mıydı? Tabii ki, ay yuvarlaktır! Yoksa kare mi sandıydın?"

"Hayır, elbette ki hayır; ama hep ayın tabak gibi düz olduğunu düşünürdüm. Bir de ne göreyim, futbol topu gibi yuvarlakmış."

"Tabii ki, ay da tıpkı dünyamız gibidir" diyerek meseleyi açıkladı Didlum, eliyle bir yuvarlak çizerek. "Havada birlikte hareket ederler ama dünya daima güneşe daha yakındır ve bunun sonucunda iki haftada bir dünyanın gölgesi ayın üstüne düşer. Ayın yüzeyi kapkaranlık olur; öyle ki, çıplak gözle görülemez. Yeniay, ayın dünyanın gölgesinden yavaş yavaş çıkmasıyla oluşur; dolunay olana kadar gölgeden çıkar, sonra tekrar girer. Bu hep böyle devam edip gider."

* Mr. Sweater, Elhamra demek istiyor. (ç.n.)

Şöyle böyle bir dakika boyunca herkes çok ciddi düşüncelere dalmış gibi göründü ve mutlak sessizlik, sadece Mr. Bosher'ın dişlerinin arasında öğütülen bisküvilerin çıtırtısıyla ve karnının derinliklerinden gelen gurultularla bozuldu.

En sonunda, "Bilim, harikulâde bir şey" dedi Mr. Sweater, başını ciddiyetle sallayarak, "harikulâde!"

"Evet; ama bilimin büyük kısmı teoriden ibaret" dedi Rushton. "Mesela dünyanın yuvarlak olduğunu söylüyorlar ama ben şahsen, aynı kanıda değilim! Sonra efendim, diyorlar ki, güya, Avustralya yerkürenin öbür tarafındaymış, ayaklarımızın altındaymış! Bence bunlar çok komik; çünkü eğer söyledikleri doğru olsaydı, oradaki insanlar tepeüstü düşmez miydi?"

"Evet, bence de bunlar çok garip" diyerek Rushton'a katıldı Sweater. "Bu düşünceler sık sık aklıma gelir. Eğer bütün söylenenler doğru olsaydı, bizim bu odanın tavanında yürümemiz gerekirdi; ama tabii ki, hepimiz bunun mümkün olmadığını biliyoruz ve bilimin söyledikleri pek de mantıklı değil."

Dünyanın yuvarlaklığı teorisini savunmak zorunda kaldığını hisseden Didlum, "Tavanda yürüyen bir sürü sineği görmüşlüğüm vardır" dedi.

"Evet ama onlar sinek" diye karşılık verdi Rushton. "Sineklere, tepeüstü durabilsinler diye tabiat tarafından ayaklarından yapışkan bir sıvı salgılama yeteneği verilmiş."

"Bence, bu tartışmayı kökünden halledecek bir gerçek var zaten" dedi Grinder. "Şöyle ki, su seviyesi daima belli bir düzeyde kalır. Ne yapsan bu düzeyi değiştiremezsin ve eğer dünya şu bilim adamlarının inanmamızı istediği gibi yuvarlak olsaydı, bütün su aşağıda birikir ve tepede çok az bir şey kalırdı. Bana kalırsa, kimse bunun aksini iddia edemez."

"Tepemi attıran bir şey daha var" dedi Rushton, "o da şu: Bilime göre, dünya kendi ekseni etrafında saatte yirmi mil hızla dönüyormuş. Peki o zaman, ya bir çayır ku-

şu havalanıp on beş dakika havada kalsa ne olacak? Eğer dünya bütün o zaman zarfında kendi ekseni etrafında dönüyor olsaydı, kuş aşağıya indiğinde kendini havalandığı yerden millerce uzakta bulurdu. Ama hiçbir zaman böyle olmuyor, kuş daima aynı noktaya iniyor."

"Evet, balonlarla uçan makineler de aynı" dedi Grinder. "Eğer dünya kendi ekseni etrafında dönüyor olsaydı, Calais'ten Dover'a gitmek için havalanan biri, İngiltere'ye geldim diye inmeye kalksa, kendini Kuzey Amerika'da ya da Tanrı bilir, daha nerelerde buluverirdi."

"Evet, üstelik dünya güneşin etrafında bilim adamlarının söylediği hızla dönüyor olsaydı, bir balon havalandığında dünyadan savrulup giderdi! Balondakiler bir daha yere inemezdi inan ki!"

Herkes bu işte bir tutarsızlık olduğunu düşünüyordu ve Didlum'un aklına onlara verecek uygun bir karşılık gelmedi. Konu hakkındaki görüşlerini açıklaması istenen Mr. Bosher, bilimin aslında fena bir şey olmadığını ama ona asla bel bağlanamayacağını söyledi; bilim adamlarının dün söyledikleriyle bugün söyledikleri birbirini tutmuyordu ve herhalde bugün söyledikleri de yarın söyleyecekleriyle çelişecekti. Bilim adamlarının varsayımlarını "doğru" kabul etmeden önce çok dikkatli düşünmek gerekirdi.

"Bilimden konuşmak" dedi Grinder, kutsal Papaz tekrar sessizliğe gömülüp kendine yeni bir bisküvi ve bir fincan çay daha aldığında, "bilimden konuşmak, evvelki gün Mr. Weakling'le yaptığım bir konuşmayı aklıma getirdi. Mr. Weakling'in hepimizin maymun soyundan geldiğine inandığını duymuşsunuzdur."

Herkes güldü; bu düşünce o kadar saçmaydı ki! Akıllı varlıkları hayvanlarla bir tutmak ha!

"Ama onu nasıl da mat ettiğimi dinleyin bir hele" diyerek sözlerine devam etti Grinder. "Herifin evrim midir, devrim midir nedir deyip durduğu şu maymunluk meselesi hakkında epeydir tartışıyorduk; bana başını kıçını ayırt edemediğim bir sürü maval okuyup duruyor-

du. Gerçeği söylemek gerekirse, onun da bir halt bilmediğini düşünmeye başlamıştım. En sonunda dayanamadım, 'Eh, eğer gerçekten maymunlardan geldiğimiz doğruysa, sülaleniz benim ceddimin bıraktığı ağaçlarda hâlâ zıplıyor olmalı' deyiverdim!"

Mr. Grinder'ın anekdotunun yarattığı kahkaha tufanının ortasında, birdenbire Mr. Bosher'ın suratının mosmor olduğunu fark ettiler. Kollarını iki yana sallıyor, sara nöbeti geçiriyormuş gibi çırpınıyordu; fal taşı gibi açılan gözleri yuvalarından fırlamıştı ve devasa göbeği spazmlarla sarsılıyor, bir büzülüp bir genişliyordu; gören de patlayacak sanırdı.

Az önceki nükteyle kendinden geçen talihsiz Papaz aynı anda iki bisküviyi birden yutmuştu. Herkes yardımına koştu. Grinder ve Didlum kollarından yakalayıp başını aşağıya bastırdı; Rushton sırtını yumrukladı ve hanımefendiler korku dolu tiz çığlıklar attı. Boğazında kalan bisküvileri midesine yollamak için ona çay içirdiler ve kızarmış gözlerinden süzülüp bembeyaz, tombul yanaklarından aşağıya akan gözyaşları içindeki Papaz Efendi, en sonunda lokmasını yutmayı başardı ve bir koltuğa yığılıp kaldı.

Komite'nin diğer üyelerinin de gelişiyle bu ilginç tartışma sona erdi ve çok geçmeden bu toplantının asıl konusuyla ilgilenmeye başlayabildiler: Yakın gelecekte düzenlenecek Hayır İşleri Satışı'nın ayrıntılarının kararlaştırılması.

39

Haydutlar İş Başında

Ertesi gün, Belediye Encümeni'nin toplantısında Mr. Wireman'ın Elektrikli Aydınlatma Şirketi hakkındaki raporu okundu. Denetçinin görüşleri o kadar beğeni topladı ki, (raporda anlatılanların Mugsborough'nun Kadastro Müdürü Mr. Oyley Sweater tarafından pekiştirilmesinin de yardımıyla) şirketi şehir adına satın alma yönünde oybirliğiyle karar verildi ve sözleşme şartlarını belirlemek üzere gizli bir komitenin toplanması kararlaştırıldı. Daha sonra Kıdemli Üye Sweater, Mr. Wireman'a üstün hizmetlerinden dolayı makul bir ikramiye verilmesini oya sundu. Bu da pek çok üye tarafından sevinç dolu sözlerle karşılandı ve Mr. Didlum tam bu yönde bir konuşma yapmak için ayaklanmıştı ki, Mr. Grinder tarafından sözü kesilerek yerine oturtuldu. "Neden ona biraz para vermeyelim ki?"

Birkaç üye birden, "Evet, evet" dedi ama diğerleri güldü.

"Bence burada gülecek bir şey yok" diye haykırdı Grinder kızgınlıkla. "Bana kalırsa, bütün memleketteki ikramiyeleri toplasanız, hiçbiri metelik etmez. Bence ona biraz para vermeliyiz."

"Aynen katılıyorum" dedi, az önce "Evet, evet" diye bağrışanların arasında yer alan, Çete'nin öteki üyelerinden biri.

Mr. Sweater, bu noktada, küçük bir yanlış anlaşılmaya açıklık getirdi; ikramiye zaten bir miktar para anlamına geliyordu.

"A, mademki öyleymiş, ben de teklifimi geri çekiyorum" dedi Grinder. "Onun şerefine nutuk çekeceksiniz falan sandıydım da."

Bunun üzerine Didlum, Mr. Wireman'a bir şükran plaketi ve elli gine ikramiye verilmesine ilişkin teklife geçti ve bu da oybirliğiyle kabul edildi. Dr. Weakling bu paranın biraz fazla olduğunu söyledi ama aleyhte oy kullanacak kadar ileri gitmedi.

Bir sonraki gündem maddesi, Belediye'nin Mr. Sweater'ın evinden çekilen atık su borularını şehir kanalizasyonuna bağlanmasını üstlenmesiydi. Tam bir halk adamı olan Mr. Sweater, özel mülkündeki yolun altından geçen bu bağlantı hattını Belediye'ye ve ileride yerine geçecek olan tüm tüzel kişiliklere bırakmayı teklif ediyordu; tek şart £55'lik maliyetin karşılanması ve Belediye'nin bu boruların bakım ve onarım işlerini de üstlenmesiydi. Kısa bir tartışmadan sonra boruların önerilen şartlarla devralınması kabul edildi ve Mr. Didlum, Kıdemli Üye Sweater'ın cömertliğinden dolayı bir teşekkür mektubuyla ödüllendirilmesini teklif etti; Mr. Rushton söz alıp bu teklifi canla başla destekledi. Tam bu madde de oybirliğiyle kabul edilecekti ki, her işe burnunu sokmadan edemeyen Dr. Weakling tutup, istenen miktarın boruların yerleştirilme maliyetinin iki katı olduğunu, bu boruları devralmanın şehre hiçbir faydasının olmayacağını, sadece bakım ve onarım işlerini üstlenmeyi kabul etmekle yetinebileceklerini söyleme yüzsüzlüğünü gösterdi.

Gelgelelim, kimse Weakling'e cevap yetiştirmeye tenezzül etmedi ve Çete bir sonraki meseleye geçti. Bu, Mr. Grinder'ın Cosy Corner Meşrubat Şirketi adına yaptığı, Grand Parade'deki Köşk'ün kiralanması teklifiydi. Mr. Grinder, Belediye'nin Köşk'te yaptıracağı tadilata ilişkin planları sundu ve eğer Belediye bu işleri yaptırmayı kabul ederse, Köşk'ü beş yıllığına yılda £20'den kiralamaya hazır olduklarını bildirdi.

Mr. Didlum, Cosy Corner Meşrubat Şirketi'nin teklifinin kabulünü ve gerekli tadilatın bir an önce yaptırıl-

masını önerdi. Yaklaşık iki yıldır Köşk hiç kira geliri getirmiyordu; üstelik, eğer bu teklifi kabul edecek olurlarsa, zavallı işsizlerden bazılarına iş kapısı açılacaktı.

(Alkışlar.)

Mr. Rushton da teklif lehine söz aldı.

Dr. Weakling ise önerilen tadilatın Belediye'nin fen işleri memurunun tahminine göre yaklaşık £175 tutacağını ve kira yılda sadece £20 olduğu için beş yılın sonunda Belediye'nin cebinden £75 çıkacağını söyledi; üstelik, beş yıllık kira döneminde Köşk'ün bakım ve onarımı için Belediye'nin harcayacağı paralar cabasıydı. (Homurdanmalar.) Önce tadilatın tamamlanmasını, sonra bir ihale açılıp en yüksek teklif sahibine Köşk'ün kiralanmasını önerdi. (Şiddetli homurdanmalar.)

Mr. Rushton, Weakling denen şu adamın takındığı iğrenç tavrın midesini bulandırdığını söyledi. (Alkışlar.) Belki ona adam demek bile doğru değildi. (Evet, evet!) Tadilat konusunda, Mr. Grinder'ın zihinsel çabaları sayesinde bu noktaya gelebilmişlerdi; Köşk'te restorasyon işlerinin başlatılmasını akıl eden bizzat saygıdeğer Mr. Grinder'dı ve bu yüzden onun ya da temsil ettiği şirketin kiracılık için ahlaki bir hakkı doğmuştu.

Dr. Weakling, bir kişinin Encümen'e üye seçilmesinin tek nedeninin, o kişinin zihinsel çabalarını sırf seçmelerinin hayrına sunmaya rıza gösterdiğinin sanılması olduğunu düşündüğünü söyledi. (Küçümseyici kahkahalar.)

Belediye Başkanı, Weakling'in teklifinin lehine söz almak isteyen kimse olup olmadığını sordu ve kimse bu konuda söz almadığı için, mevcut teklif oylanıp kabul edildi.

Mr. Rushton, Grand Parade'deki Köşk'ün yakınlarında, yaklaşık iki yüz kişilik üstü kapalı bir oturma alanı yaptırılmasını önerdi. Eğer oturma alanının üstü kapalı olursa, halkımız yağmurdan ve yaz güneşinin yakıcı ışınlarından korunurdu. Burası, ziyaretçiler için ek bir konfor sağlar ve şehrin güzelliklerine güzellik katardı.

Mr. Didlum bunun çok iyi bir fikir olduğunu söyledi ve kadastro memurunun derhal inceleme başlatıp plan hazırlatmasını önerdi.

Dr. Weakling, aleyhte görüş bildirdi. (Kahkahalar.) Ona göre, bu kapalı oturma alanının esas amacı şehre değil, Mr. Grinder'a menfaat sağlamaktı. (Homurdanmalar.) Eğer burası inşa edilecek olursa, Köşk'ün bar olarak kıymeti iki katına çıkardı. Eğer Mr. Grinder müşterilerinin tepesinde bir dam olmasını istiyorsa, bunu kendi cebinden karşılamalıydı. (Şiddetli homurdanmalar.) Kendisi, yani Dr. Weakling bunu söylediği için maalesef çok üzgündü ama, bu işte bir danışıklı dövüş söz konusuydu. ("İstifa!", "Özür dile!", "Atın şunu dışarı!" gibi bağırışmalar ve çok şiddetli homurdanmalar.)

Weakling ne özür diledi ne de istifa etti; ama daha fazla konuşmadı. Didlum'un teklifi kabul edildi ve Çete gündemlerindeki diğer maddeye, yani Belediye'nin Kadastro ve Fen İşlerinden Sorumlu Müdürü Mr. Oyley Sweater'ın maaşının haftada on beş pound'dan on yedi pound'a çıkarılması konusunda Mr. Didlum'un yaptığı teklife geçti.

Mr. Didlum, iyi bir adam bulduklarını zaman onu takdir etmeye de mecbur kaldıklarını söyledi. (Alkışlar.) Diğer memurlarla karşılaştırıldığında, Fen İşleri Müdürü'nün maaşı maalesef yeterli değildi. (Evet, evet.) Sulh ceza mahkemesinin katibi haftada on yedi pound alıyordu. Belediye katibi de haftada on yedi pound alıyordu. Bu beylerin hak ettiklerinden fazla maaş aldıklarını iddia edecek değildi; asla böyle bir şeyin lafı edilemezdi. (Evet, evet.) Gerçek şuydu ki, diğer memurların yanında Kadastro ve Fen İşleri Müdürü'müzün maaşı pek az kalıyordu. Nasıl olur da Mr. Oyley Sweater kadar kıymetli bir zatın haftada sadece on beş pound gibi sadaka cinsinden bir maaşla ailesini geçindirmesini bekleyebilirlerdi? Tanrı'm, bu yaptıkları zavallı adamı az bir parayla köle gibi çalıştırmak değildi de neydi? (Evet, evet.) Kendisi, şehrimizin saygıdeğer memurunun maaşının

haftada on yedi pound'a çıkartıldığını görmekten büyük zevk alacaktı ve zatı muhteremin bugünden itibaren yıllık izninin iki haftadan bir aya hem de zorlu çalış... (dil sürçmesinden dolayı özür diledi) hem de ücretli olarak çıkarılması gerektiğini bildirdi. (Sevinç dolu bağrışmalar.)

Mr. Rushton söz aldı ve uzun uzadıya konuşmaya niyetli olmadığını söyledi; artık buna gerek kalmamıştı. Sadece Mr. Didlum'un dört dörtlük teklifini sonuna kadar desteklediğini bildirmekle yetinecekti. (Alkışlar.)

Birden ayağa fırlayışı alaycı kahkahalara yol açan Mr. Weakling ise, bu teklife karşı durmak zorunda olduğunu söyledi. Belediye'nin Kadastro ve Fen İşleri Müdürü'ne hiçbir kişisel düşmanlığının bulunmadığının anlaşılmasını canı gönülden istiyordu; ama aynı zamanda kişisel görüşünü, yani Sayın Müdür'ün çalışmalarına bakılırsa, aslında kendisine verilen maaşın ancak yarısını hak ettiği gerçeğini açıklamaya da mecburdu. (Homurdanmalar.) Mr. Weakling, Müdür'ün görevlendirildiği işlerden hiç anlamadığının görüldüğünü çünkü o güne kadar çıkardığı ortalama maliyet tahminlerinin sadece yarısı kadar parayla bütün işlerin halledildiğini söyledi. (Yalancı!) Kadastro Müdürü'nü son derece kifayetsiz buluyordu (bağırışmalar) ve eğer bu pozisyon için gazetelere ilan verirlerse, haftada beş pound almaya razı olacak ve şimdiki Müdür'e göre bin kat iyi çalışacak bir sürü mühendis bulurlardı. Mr. Oyley Sweater'dan görevinden istifasının istenmesini ve haftada beş pound'a çalışacak bir memurun alınması için gazetelere ilan verilmesini teklif etti.

Mr. Grinder hemen bir öneride bulundu ve Mr. Weakling'in teklifinin pestil gibi ezilmesini istedi. (Alkışlar.)

Söz alan Mr. Didlum, herhalde Mr. Grinder'ın ezmek derken duymazdan gelmeyi kastettiğini umduğunu söyledi; eğer bunda yanılmıyorsa, Mr. Grinder'ı sonuna kadar destekleyecekti.

Mr. Grinder, şu Weakling denen herifçioğlunu artık susturmaları gerektiğini söyledi. Kendisi, pestil gibi ezmeye de, duymazdan gelmeye de razıydı; yeter ki herifin çenesi kapansın. (Sevinç çığlıkları.) Adam, bütün Encümen'in şerefini lekeliyordu; daima her işe burnunu sokuyor, atılımları geciktiriyordu.

Belediye Başkanı ve Kıdemli Üye Sweater, Encümen'in şerefinin bu adi ve uygunsuz tekliften ötürü çıkan tartışmanın uzatılmasıyla daha fazla lekelenmesine izin vermeyeceğini söyledi. (Alkışlar.) Kendisi, Dr. Weakling'in teklifi lehine kimse söz almadığı için Encümen adına gurur duymuştu ve bu yüzden sadece Mr. Didlum'un teklifini oya koyacaktı; bu öyle bir teklifti ki, bunu öneren beyefendinin bu sayede insanlığının da ne kadar büyük olduğunu gösterdiğini hiç çekinmeden söyleyebilirdi. (Kulakları sağır eden sevinç çığlıkları.)

Bu teklifin lehindekiler, görüşlerini her zamanki gibi belirttiler ve tek aykırı ses Weakling olduğu için, teklif kabul edildi ve toplantının diğer konusuna geçildi.

Mr. Rushton, birkaç etkili vergi mükellefinin ve patronların kendisine gelip Belediye işçilerine ödenen yüksek ücretlerden dolayı şikâyette bulunduğunu açıkladı; bazılarına saatte yedi buçuk peni ödendiği bile oluyormuş. Şehirde vasıflı işçilere ödenen en yüksek ücret, saatte yedi peniydi ve kendisi, Belediye işçilerinin meslektaşlarından daha yüksek ücret almaları için hiçbir neden göremiyordu. (Evet, evet.) Özel şirketlerde çalışan işçiler, bu durumdan çok rahatsız olup üzülüyor, hatta ellerine geçen ücreti azımsamaya başlıyordu. Belediye'nin emrinde çalışan vasıfsız işçilerin durumu da vasıflı işçilerden farksızdı. Özel şirketler, Belediye'dekiler gibi vasıfsız işçilere saatte dört buçuk ya da beş peni, en fazla altı peni ödüyordu. (Utanç verici!) Bu durum, vergi mükelleflerine yapılmış bir haksızlıktı. Belediye'de çalıştırılan işçilerin diğer meslektaşlarından tek farklarının yılın neredeyse her döneminde iş başında olmaları gerçeği göz önünde tutulursa, özel şirketlerde çalışan-

lardan daha az ücret almaları gerektiği ortaya çıkıyordu. (Sevinç çığlıkları.) Bu yüzden kendisi, Belediye işçilerinin ücretlerinin, özel şirketlerce verilen ücretler düzeyine çekilmesini teklif ediyordu.

Mr. Grinder söz aldı ve bu durumun gerçek bir skandal olduğunu söyledi. Yazın bazı işçilerin haftada, hem de sadece tek bir haftada tam otuz beş şilin aldığını yoksa unutuyor muyduk? (Utanç verici!) Üstelik kendilerine verilen her yorucu ve zorlu işi yapan, çimento torbalarını sırtlayan, kanalizasyon inşaatlarında çukur kazan, aslında herkesin yapabileceği türden böylesine kolay işler yapan şu vasıfsız işçiler bile utanmadan haftada yirmi beş şilini cebine indiriyordu. (Aman Tanrı'm!) Kimi zaman bu adamlardan bazılarının pazar günleri şehirde sürttüğünü, milyonerler gibi cakalı giyinip puro tüttürdüğünü bile görmüştü! Özel şirketlerde çalışanlardan tamamen ayrı bir sınıfa mensupmuşlar gibi görünüyorlardı; üstelik bazılarının çoluk çocuğunun giysilerine bakanlar, babalarının kabinede bakan olduğunu sanırdı! Vergi mükellefleri, yüksek ücretlerden yakınmakta yerden göğe kadar haklıydı. Başka bir rezalet de, Belediye işçilerine hafta sonu tatillerine ek olarak yılda tam iki gün ücretli izin kullandırılmasıydı. ("Utanç verici!", "Bu bir skandaldır!", "Namussuzluk bu!" çığlıkları.) Hiçbir özel müteahhit, işçilerine hafta sonu tatili için ücret vermiyordu; neden Belediye bunu yapsındı ki? Kendisi, Mr. Rushton'ın teklifini onayladığını bildirmekten büyük mutluluk duyuyordu doğrusu.

Mr. Weakling ise bu teklife karşı çıktı. Haftada otuz beş şilinin bir erkeğin karısını ve çocuklarını geçindirmesine kıtı kıtına yeteceğini söyledi (Zırvalık!) ve eğer bütün işçiler bu ücreti düzenli olarak alabilseler bile, bu gerçeğin değişmeyeceğini söyledi; ki bu kadar para hiçbirinin eline geçmiyordu. Encümen üyeleri sadece iş sezonunu değil, bütün yıl boyunca işçilerin eline geçen ortalama ücreti düşünerek karar vermeliydi; eğer oturup bir hesap çıkaracak olurlarsa, vasıflı işçilerin bile hafta-

da ortalama 25 şilin kazandığını göreceklerdi; pek çok işçi bu kadar parayı bir arada göremiyordu bile. Eğer bu konu Mr. Rushton tarafından açılmasaydı, bizzat Dr. Weakling, Belediye işçilerinin maaşının sendikalarca kabul edilen standartlara çekilmesini teklif edecekti. (Şiddetli kahkahalar.) İşçi sınıfı mensuplarının diğer insanlardan daha az yaşadığı maalesef herkesin malumuydu; işçiler hali vakti yerinde insanlara göre ortalama yirmi yıl daha az yaşıyordu; fiziksel yapılarının gitgide bozulması ve çocuklarının yüksek ölüm oranının müsebbibi, ağır ve yorucu işlere karşılık acınacak derecede düşük ücretler almaları ve iş bulduklarında çok uzun saatler boyunca çalışmak zorunda kalmaları, yoksullukları nedeniyle yedikleri kötü yemekler, oturmak zorunda kaldıkları kötü inşa edilmiş ve sağlıksız evler, ayrıca işsizlik dönemlerinde maruz kaldıkları endişe, sıkıntı ve depresyondu. ("Zırvalık!", "Palavra!" gibi haykırışlar ve şiddetli kahkahalar.) Mr. Didlum, az önce konuşurken "Zırvalık" demişti. Toplumun temellerini kemiren ve pek çok yurttaşın sağlığını ve mutluluğunu tehdit eden bir hastalığı tanımlamak için son derece uygun bir sözcüktü bu. (Bir kahkaha tufanı daha ve "Git de kendine kırmızı bir kravat al!" şeklinde bağrışmalar.) Encümen üyelerini, Mr. Rushton'ın teklifini reddetmeye çağırdı. Belediye'de çalışan işçilerin durumunun özel şirketlerde çalışanlara göre çok daha iyi olduğunu memnuniyetle kabul ediyordu ve zaten olması gereken de buydu. Belediye işçilerinin özel şirketler için çalışan yarı aç yarı tok, yoksulluğun pençesinde kıvranan biçare meslektaşlarından çok daha iyi durumda olması gerekirdi.

Mr. Didlum, Dr. Weakling'in Encümen'e halkı yanıltarak girdiğinin çok açık olduğunu belirtti. Eğer vergi mükelleflerine kendisinin bir sosyalist olduğunu açıklasaydı, herhalde onu seçmezlerdi. (Evet, evet.) Ülkemizdeki her Hıristiyan papazı, işçi sınıfının sefaletinin gerçek nedeninin ücret olarak aldıkları paranın acınacak derecede düşük olması değil, içki olduğu konusunda

kendisiyle aynı görüşteydi. (Şiddetli alkışlar.) Üstelik, ruhban sınıfının bu konudaki şehadetinin Dr. Weakling gibi bir adamın sözlerine göre çok daha güvenilir olduğuna bütün kalbiyle inanıyordu.

Dr. Weakling, eğer zikredilen papazlardan ya da Encümen üyelerinden bazılarının aynı korkunç koşullarda sürünmek zorunda bırakılsalardı, işçi sınıfının bazı mensupları gibi sıkışıklık ve cehalet içinde yaşasalardı, büyük olasılıkla kendilerini içkiye vererek dertlerini unutmaya çalışacaklarını söyledi. (Çok şiddetli homurdanmalar ve "Yetişir!", "İstifa!", "Özür dile!" gibi bağırışmalar.)

Mr. Grinder, işçi sınıfı mensuplarının ortalama ömürlerinin üst sınıftakilerden yirmi yıl kısa olduğu doğru olsa bile, bu durumun Dr. Weakling'i neden ilgilendirdiğini anlamadığını açıkladı. (Evet, evet.) İşçi sınıfı üyeleri diğerlerinden yirmi yıl önce ölmeyi sorun etmediği sürece, bu durum başka insanları hiç mi hiç ilgilendirmezdi. Yoksa adam kıtlığı mı çekiliyordu? Ölen ölmüştü ama geriye bir sürü işçi kalmıştı. (Kahkahalar.) İşçi sınıfı ölmekten şikâyetçi olmadığı sürece, bırakınız ölsünler! Burası özgür bir ülkedir. (Alkışlar.) Eğer hallerinden hoşnut değillerse, adam olup bizim gibi yaşamaya baksalar ya! İşçiler, Dr. Weakling gibilerin kendi adlarına konuşmasını istemiyordu ki; üstelik bir sonraki seçimlerde Dr. Weakling'i de bu gerçekten haberdar edeceklerdi. Eğer kendisi dindar değil de dünyevi bir adam olsaydı, gelecek kasımdaki seçimlerde, Dr. Weakling'in uğruna bu kadar tantana ettiği işçilerimizin saygıdeğer Encümen üyesinin "kıçına tekmeyi yapıştıracaklarına" dair bahse girmekten çekinmezdi doğrusu. (Alkışlar.)

Bu sözlerin büyük olasılıkla doğru olduğunu bilen Mr. Weakling başka bir itirazda bulunmadı. Rushton'ın teklifi kabul edildi ve sonra toplantı katibi, sırada bir önceki toplantıda Mr. Didlum'un sunacağını açıkladığı ve Belediye Başkanı'nın da kendisini bu doğrultuda hareket etmeye çağırdığı teklif olduğunu belirtti.

Ayağa kalkışı sevinç çığlıklarıyla karşılanan Mr. Didlum, maalesef Encümen'in belli bir üyesinin nedense kendisinde her teklife itiraz etme hakkını gördüğünü söyledi.

(Encümen üyelerinin çoğunluğu, Mr. Weakling'e kötü kötü bakıyordu.)

Zikredilen bu şahsın bari bu konuda dilini tutmasını umuyordu; çünkü bizzat sunmaya hazırlandığı teklif, kanısınca aklı başında kimsenin (dini ya da siyasi görüşleri ne olursa olsun) asla itiraz edemeyeceği türdendi; üstelik Encümen'in toplantı kayıtlarına hiç olmazsa bu konuda hiçbir itiraz düşülmemesini yürekten istiyordu. Teklifiyse şuydu:

"Bugünden itibaren, Encümen'imizin bütün toplantıları duayla açılmalı ve toplu olarak bir şükran duası okunmasıyla sona erdirilmelidir." (Şiddetli alkışlar.)

Mr. Rushton bu teklif lehine söz aldı ve bizlerin maymun soyundan geldiğini iddia edecek kadar imansız kimselerin etrafımızda kol gezdiği günümüzde, Encümen'in bu teklifi kabul ederek işçi sınıfına iyi bir örnek oluşturması gerektiğini söyleyen Mr. Grinder da lafa karıştı.

Mr. Weakling hiçbir şey söylemedi ve bu sayede teklif oybirliğiyle kabul edildi ve yapılacak başka iş kalmadığından, yeni kural derhal uygulamaya kondu. Mr. Sweater, bir kâğıt rulosuyla ("Mağara"nın atık su borularının planı) koroya şeflik etti ve her Encümen üyesi, ayrı ayrı tellerden çalarak şakımaya koyuldu.

Weakling, ilahi sırasında toplantı salonundan ayrıldı ve onun gidişinden sonra ve Çete üyelerinin dağılmasından önce, Elektrikli Aydınlatma Şirketi'nin şehir tarafından satın alınmasına ilişkin sözleşmenin koşullarını kararlaştırmak üzere içlerinden bazılarının ertesi akşam "Mağara"da toplanmasına karar verildi.

40

Vive La System!

Belediye'nin Grand Parade'deki Köşk'te yaptırmayı üstlendiği tadilat, birkaç marangoza ve sıvacıya üç haftalığına iş sağladı; daha sonra sıra boyacılara geldi. Bu kadarı, işçilerin Encümen'in Köşk'ü Grinder'a kiralama ve Dr. Weakling'in karşı teklifini reddetme kararını onaylamasına yetti de arttı bile. Dr. Weakling'in neden buna karşı çıktığını öğrenmeye zahmet etmiyorlar, öte yandan adamcağızı bütün kalpleriyle lanetlemekten de geri kalmıyorlardı. Tek bildikleri ya da ilgilendikleri nokta, adamın Köşk'teki tadilatın yapılmasını engellemeye çalışmasıydı ve bu yüzden, şehirdeki her işçi onun arkasından ağzına geleni söylüyordu. Nasıl oluyordu da bu herif kendilerini yarı aç yarı tok, yoksulluğun pençesinde kıvranan sefil biçareler olarak adlandırabiliyordu? Eğer mesele sırf yoksulluksa, Dr. Weakling de zengin bir adam değildi ki. Redingotları ya da silindir şapkalarıyla etrafta çalım satan bazılarının da herkes kadar yoksul olduğunu herkes biliyordu.

Belediye işçilerine gelince, onların ücretlerinin düşürülmesi tamamen doğru bir karardı. Neden diğerlerinden yüksek ücret alsınlardı ki?

"Esas para kazanması gereken bizleriz" dediler. "Bizler vergi mükellefleriyiz. Neden onların vergilerimiz sayesinde bizden daha fazla ücret almasını sağlayalım ki? Üstelik, neden onlara ücretli izin kullandırılsın ki?"

Sonraki birkaç hafta boyunca da işsizliğin saltanatı sürdü çünkü Köşk'teki tadilat ya da yaptırılan diğer birkaç parça iş bir fark yaratmaya yetecek kadar büyük değildi. Küçük işçi grupları sokak köşelerinde dikiliyor ya da amaçsızca etrafta dolaşıyordu. Pek çoğu artık farklı şirketlere gidip iş istemekten vazgeçmişti çünkü günün birinde iş çıkarsa, kendilerine mutlaka haber verileceğini söyleyip baştan savılıyorlardı.

O günlerde, Owen diğer işçileri de kendi safına çekmek için elinden geleni yapıyordu. Sosyalizm üzerine kitaplardan ve broşürlerden oluşan küçük bir kitaplık kurmuştu ve etkilemeyi umduklarına kitaplarını ödünç veriyordu. Bazıları bunları alıyor ve karşısındakine büyük bir iyilik yapıyormuş gibi tavırlar takınarak, mutlaka okuyacağına söz veriyordu. Kural olarak, kitapları klişe övgü cümleleri sarf ederek iade ediyorlardı; ama genellikle, okuduklarını etraflıca tartışmaktan kaçınıyorlardı çünkü on kişiden dokuzu, aslında aldığı kitabın kapağını bile kaldırmamış oluyordu. Gönülsüzce olsa bile okumaya yeltenenlerin çoğunluğunun kafası uzun yıllardır çalıştırılmamaktan o kadar paslanmış ve işe yaramaz hale gelmiş oluyordu ki, bir çocuğun bile kolaylıkla kavrayabileceği kadar basit bir dille yazılan sosyalist broşürler bile, kafaları Whig ya da Tory efendilerinin anlattığı zırvalarla tıka basa dolan işçiler tarafından okunduklarında asla anlaşılamayacak kadar karışık ve soyut birer eser olup çıkıyordu. Bazıları ise Owen'ın teklif ettiği kitapları ya da broşürleri almayı reddediyordu ve bunları ödünç almayı kabul etmekle büyük bir iyilik yapanlar da, arkadaşlarının yanına gittiklerinde Owen'dan aldıkları kitapları tuvalet kâğıdı niyetine kullandıklarını anlatıp övünüyordu.

Owen diğerleriyle sık sık uzun tartışmalara giriyor ve çalışmak isteyenlere iş imkânı sağlamanın devletin görevi olduğunu söylüyordu. Çok azı bu sözleri yarım yamalak anlayabiliyordu; onlar da zaten ikna olmaya dünden razıydı.

"Evet, dostum. Tam da senin söylediğin gibi" derlerdi. "Devlet bizim için bir şeyler yapmalı."

Diğerleri ise devletin iş imkânı sağlaması fikrine gülüyordu. Tamam, bu sözler iyiydi, hoştu ama, bu kadar para nereden gelecekti? Sonra, güya tartışmanın başında Owen'la hemfikir olanlar bile eski kayıtsızlıklarına geri dönüyordu.

Böyle sessiz sedasız dinlemeyenler de vardı; bunlar Owen gibi heriflere küfürler yağdırıyor ve işlerin kesat olmasını tamamen böylelerinin fesatlığına bağlıyordu. Sosyalizm ve devletin işçilere iş sağlaması üzerine bütün bu tartışmalar, sermayenin ülkeden kaçmasına neden oluyormuş. Parası olanlar artık sanayi sektörüne yatırım yapmaktan korkuyormuş; yatırımlarının gasp edilmesinden artık ödleri patladığı için bugün hiçbir iş yapamaz hale gelmişler. Owen, ticaret ve ülkede üretilen her nevi mal hakkında yapılan istatistiklerden alıntı yapıp geçen yıl üretim açısından bir rekor kırıldığını söyleyince iyice çileden çıkıp tehditler savuruyor, her şeyi berbat eden şu melun sosyalistleri bir ellerine geçirseler neler yapacaklarını ballandıra ballandıra anlatıyorlardı.

Günün birinde, varolan sistemin ateşli savunucularından biri olan Crass, Owen'ı bir tartışmada adamakıllı mağlup etti. O gün, hep birlikte fıskıyeli havuzun yakınlarındaki Ücretli Köle Pazarı'nda durmuş, konuşuyorlardı. Owen, halihazırdaki koşullarda hayatın yaşamaya değmediğinden bahsediyordu. Bunun üzerine Crass, eğer gerçekten böyle düşünüyorsa, kimsenin ona mani olmayacağını söyledi; eğer canı yaşamak istemiyorsa, derhal gidip intihar etmeliydi. Neden burada durup boş boş konuşacağına gidip kendini suya atmıyordu ya da gırtlağını kesmiyordu?

O günkü tartışmanın ana konusu (en azından başlangıçta) Belediye'nin Fen İşleri Müdürü'nün maaşının kısa bir süre önce haftada on yedi pound'a çıkarılmasıydı. Owen bunun bir soygunculuk olduğunu söylemişti; ama

diğerleri bu zammı haklı buluyordu. Owen'a, neye dayanarak bu kadar seçkin bir adamın daha düşük bir maaşla çalışmasını istediğini sordular. Muhterem zat, kendileri gibi biri değildi ki! Soygunculuk meselesine gelince, böyle bir işi ve maaşı Owen'a teklif etseler, onun da bu fırsatı havada kapacağını söylediler. Pek çoğu, sadece ve sadece herkesin haftada on yedi pound'a çalışmaktan memnun olacağı gerçeğine takılıp kalmıştı; herkes haftada on yedi pound istediğine göre, Belediye'nin Kadastro ve Fen İşleri Müdürü de haftada on yedi pound'u haydi haydi hak ediyordu!

Genellikle, Owen ne zaman büyük adaletsizlikleri ve günümüzde varolan toplumsal düzensizliğin insan doğasına aykırılığını aklına getirecek olsa, böyle bir sistemin daha fazla varlığını sürdüremeyeceğine kendi kendini ikna ederdi; bu sistem, çürük temelleri yüzünden yıkılmaya mahkûmdu. Adil değildi, sağduyuya aykırıydı, bu yüzden uzun süre varlığını sürdüremezdi. Ama, o günkü gibi işçi arkadaşlarıyla giriştiği tartışmalardan (daha doğrusu, kavgalardan) sonra, daima umutsuzluğa kapılırdı; çünkü ancak bu gibi olaylardan sonra bu düzeni saran istihkâmların ne kadar kuvvetli olduğunu anlardı; savunucusu oldukları toplumsal sistemin yıkılabilmesi için önce bu cehalet, kayıtsızlık ve kadercilikten ibaret, üstelik son derece muhkem bariyer ve siperlerin yerle bir edilmesi gerekiyordu.

Kimi zaman, bu muhteşem sistemi düşündüğünde gözünün önünde o kadar komik manzaralar canlanırdı ki, kendini tutamayıp güler ve bu sistemin nasıl hâlâ var olabildiğini ya da günün birinde kurulabildiğini merak ederdi. Yoksa bütün bunlar, hastalıklı zihninin bir hayali miydi?

İnsan neslinin hayatta kalmasının koşullarından biri de barınma ihtiyacının karşılanmasıdır; bu nedenle, işçiler çok ağır şartlarda çalışarak bir sürü ev inşa etmişlerdir. Ama şimdi bu evlerden binlercesi bomboş duruyor, bu evlerin inşa edilmesine katkıda bulunan milyon-

larca kişi ise ya parklarda yatıyor ya da daracık gecekondularda sıkış tıkış bir hayat sürdürüyordu

Bu insanlar hayatlarını öyle garip bir sisteme göre düzenliyordu ki, adamın biri çıkıp bir sürü evi kundaklasa, bu evleri inşa edenler tarafından göklere çıkarılır, bir tek aziz ilan edilmediği kalırdı; çünkü böyle bir eylem "bir sürü işsize iş imkânı" yaratırdı.

Başka bir saçmalık da, binlerce insan delik deşik çizmeler ve paçavraya dönmüş giysilerle dolaşırken, üretilmesine yardım ettikleri milyonlarca yepyeni çizme ve giysinin depolarda kilit altında tutulması ve tek anahtarın Sistem'in cebinde durmasıydı.

Binlerce insan, hayati gereksinimlerden yoksundu. Bütün hayati gereksinimler, çalışarak üretilirdi. Hayati gereksinimlerden yoksun olan insanlar, çalışmalarına ve yoksun oldukları malları üretmelerine izin verilmesi için yalvarıp yakarırdı. Ama Sistem, onların çalışmasına izin vermezdi.

Eğer gidip Sistem'e neden bu insanların muhtaç oldukları malları üretmesine izin vermediğini soracak olsaydınız, şöyle bir karşılık alırdınız:

"Çünkü bu mallar zaten çok büyük miktarlarda üretildi. Pazarlar malla dolup taştı. Depolar ağzına kadar malla doldu; bu yüzden onların çalışmasına gerek kalmadı."

Gerekli olan her maldan muazzam miktarlarda üretilmiştir. Bu kocaman depoları emeklerinin ürünleriyle dolduran pek çok insan şimdi bir dilim ekmeye muhtaçtır; ama Sistem, onların yarattıkları bu mallardan paylarına düşeni almalarına izin vermemektedir. Aradan bir süre geçtikten sonra, sefalet çukurunun en dibine itilen bu insanlar kendilerinin ve çocuklarının açlıktan ölmek üzere olduğunu haykırınca, Sistem homurdanarak depolarının kapısını açar ve içeride saklanan mallardan birazını çıkartıp, bunu sırf hayırseverliğinden yaptığını ısrarla belirterek aç işçilerin arasında paylaştırır; çünkü işçilerin çalışarak ürettiği mallar şimdi hiçbir iş yapmayanların mülkiyetine geçmiştir.

Ve sonra yarı aç yarı tok, ayağı papuçsuz, sırtı giysisiz şu aptal biçareler dizlerinin üstüne çöküp Sistem'e tapınırken ve sunaklara kurban olarak öz çocuklarını götürürken şöyle derler:

"Bu güzel Sistem, mümkün olan ve insan aklının tasarlayabileceği en güzel sistemdir. Sistem'imiz bin yaşasın! Lanet olsun güzelim Sistem'imizi yıkmak isteyenlere!"

Owen, olup bitenlerin saçmalığını düşünürken, bütün etrafını kuşatan sefalet manzaraları yüzünden kapılmadan edemeği mutsuzluğa rağmen gülerdi ve kendi kendine, eğer kendisi akıllıysa, diğer herkesin mutlaka deli olduğunu söylerdi.

Bu kadar muazzam bir aptallığın karşısında, düzenin çabucak değişip iyileşmesini ummak saçmaydı. Halihazırdaki küçük kazanımlar, menfaatleri için savaştığı insanların muhalefetine rağmen, yılmak bilmeyen birkaç fedakâr gönüllünün çalışmaları sayesinde elde edilmişti. Onların bu çabalarının sonucunda ise, uğruna savaşım verdikleri işçilerin pek çoğu, azgın çakallar gibi bir köşede pusuya yatıp fedakâr gönüllülerin tökezlemesini beklemişlerdi ki, hemen saldırıp velinimetlerini parçalayabilsinler.

Tek bir umut vardı. Halkın eşi benzeri görülmemiş aptallığına ve duyarsızlığına haddinden fazla bel bağlayan tekelcilerin daha büyük çaplı soygunlara kalkışması mümkündü, ta ki en sonunda acılara daha fazla dayanamayacak hale gelen ve bu umarsız hastalığa daha başka bir deva bulunabileceğini akıl edecek zihinsel kapasitede olmayan biçare insanlar hem kendilerini hem güzide Sistem'lerini bir kan gölünde boğuncaya kadar.

Köşk'teki tadilattan başka, mart ayının sonlarına doğru işler yavaş yavaş farklı yönlere doğru açılmaya başladı. Birkaç şirket, yeni işçiler aldı. Yeniden kiraya verilen birkaç büyük ve metruk evin yeni kiracıların yerleşebilmesi için yenilenmesi gerekti ve diğer evlerde de geleneksel bahar temizliği yapılmaya başladı. Herkese

yetecek kadar çok iş yoktu ve işe alınanlar genellikle günde sadece birkaç saat çalıştırılıyordu; ama bu kadarı bile, tabii ki, hiç çalışmamaktan evlaydı ve ayrıca havalar düzelir düzelmez açık havada yapılacak yeni tadilatlara başlanacağına dair dedikodular çıkmıştı.

Bu arada, havaların kötüye gidişi mevcut sistemin işsizliğin nedenlerini açıklamakta gün geçtikçe zorlanmaya başlayan savunucuları tarafından neredeyse şükranla karşılanıyordu. İşsizliğin temel nedenlerinden biri tabii ki havaların kötü olmasıydı; havalar kötü gidiyor diye hiçbir iş yapılamıyordu ki! Eğer havalar hep müsait olsaydı, kimsenin işsiz kalmayacağından ve yoksulluk denen meretin yeryüzünden silineceğinden kimsenin en ufak bir şüphesi bile yoktu.

Rushton & Co. da, çıkan işlerden kendi payına düşeni almıştı ve artık Crass, Slyme, Sawkins ve Owen düzenli olarak çalıştırılıyordu; ama sabah sekiz buçuktan önce işe başlamadıkları gibi, öğleden sonra dört der demez paydos ediyorlardı. Şehrin farklı mahallelerindeki evlerin tavanlarındaki eski badanayı çıkarıp orayı yeniden boyamaları, duvarlardan eski duvar kâğıtlarını sökmeleri, odaları yeniden boyayıp kâğıtla kaplamaları gerekiyordu; arada sırada, sökülüp tamir edilecek jaluziler bile çıkıyordu. Bazen, birkaç işçinin daha sadece birkaç günlüğüne alındığı ve söz konusu iş biter bitmez kapı dışarı edildiği oluyordu.

Varolan sistemin savunucuları, belki de işçilerin yaptıkları iş biter bitmez kapı dışarı edileceklerini bilmelerinin mesleki açıdan iyi bir güdüleyici olacağına, doğal olarak bu bilginin işçilerin yaptıkları işi bir an önce bitirmek için canla başla çalışmasını sağlayacağına inanıyorlardır. Ancak, varolan sistemin savunucularının gerçekdışı olduğu kanıtlanmış ve yeterince budalaca olan her şeye inanmaya dünden razı olacak şekilde yetiştirildiği de unutulmamalıdır.

Bu arada, işçilerin söz konusu işi mümkün olan en kısa zamanda bitirmeye çalıştıkları da bir gerçektir;

çünkü işçiler bir işin çabucak bitmesinin kendi menfaatlerine aykırı olduğunu bilmesine bilirler ama, aksi bir davranışın kendi menfaatlerine çok daha aykırı olacağını da bilirler. Başka bir iş çıktığında da işe alınmalarının tek koşulu, aldıkları ücreti hak etmek için canlarını dişlerine taktıklarını patronlarının bilmesidir. Sonuç olarak, yapılan iş büyük oranda geçiştirilir, savsaklanır, adam gibi yapılabileceği sürenin sadece yarısında bitirilebilmesi için malzemeden çalınıp çırpılır. Müşterilerin üç kat boya için anlaşıp ona göre para verdikleri odaların duvarlarına iki, hatta tek kat boya sürülür. Pinti'nin işleri üstünkörü halledebilmek ve malzemeden çalıp çırpmak için nasıl olduysa ilk anda akıl edemediği şeytanlıkları, Ustabaşı'na yaranıp diğerlerine göre daha tercihe şayan hale gelmek ve mevcut iş bitince tekrar işe alınabilmek için yanıp tutuşan işçiler bulup çıkarır. Bu, varolan sistemin tetiklediği tek güdüdür: kazıklama güdüsü. Bu adamlar, müşterilerini kazıklarlar. Kendi kendilerini ve meslektaşlarını kazıklarlar; çocuklarının ağzından lokmasını alırlar; ama bütün bu hırsızlıkların iyi bir gerekçesi vardır: efendilerinin kâr etmesini sağlamak.

Harlow ve Slyme, birlikte bir iş yapmışlardı: Rushton & Co.'nun üç kat boya sürülmesi için müşteriyle anlaştığı bir odanın boyanması. Oda iki katla halledildi ve işçiler artan boyayı alıp şirkete götürdüler. Ertesi gün, Slyme odayı kâğıtlamak için gittiğinde, evin hanımı işin daha bitmediğini söyledi; bir kat daha boya sürülmesi lazımdı. Slyme üç kat boya sürüldüğüne dair güvence verdi; ama evin hanımı ısrar ettiği için Slyme'in büroya gidip Pinti'yi getirmesi gerekti. O günlerde daha başka bir iş olmadığı için Harlow işten çıkarılmıştı; ama neyse ki, tam o sırada büronun bulunduğu sokakta geziniyordu, bu yüzden onu da yanlarına aldılar ve üçü birden hemen yola koyulup hanımefendiye üç kat boya sürüldüğüne dair yeminler etmeye gittiler. Hanımefendi ise itiraz etti çünkü bizzat işin başında durmuştu. Dahası,

bu söylenenler imkânsızdı; çünkü sadece üç gün çalışılmıştı. İlk gün hiçbir yeri boyamamışlar, sadece tavandaki eski badanayı çıkarıp duvar kâğıtlarını sökmüşlerdi; boya işi ancak ikinci gün başlamıştı. Nasıl olurdu da, üç kat boya iki günde yetiştirilirdi? Pinti, bu işin sırrını açıkladı: İlk kat için son derece özel, inanılmaz derecede çabuk kuruyan bir nevi boya kullanıldığını söyledi. Güya bu boya öyle çabuk kuruyormuş ki, iki günde üç kat boya sürmek mümkün oluyormuş! Mesela, adamlardan biri pencereyi boyarken diğeri kapıyla meşgul olmuştu; sonra ikisi birden süpürgelikleri elden geçirmişti. Süpürgelikler bittiğinde kapı ve pencere ikinci kat sürülecek kadar kurumuştu; sonra, üçüncü gün gelmiş ve nihayet üçüncü kat boya sürülmüştü!

Tabii ki, bu son derece özel ve inanılmaz derecede çabuk kuruyan boya müthiş pahalıydı; ama şirketin parada pulda gözü yoktu. Müşterilerinin, yaptırdıkları işin mümkün olduğu kadar çabuk bitmesini arzuladığını biliyorlardı ve tek amaçları, müşteri memnuniyetini sağlamaktı. Bu açıklama, evine pansiyoner alarak kıt kanaat geçinebilen yoksul bir kadıncağız olan ev sahibesini ziyadesiyle tatmin etti; Pinti'yi pek çok kereler sokakta toplanan kalabalığa vaaz verirken seyreden hanımefendi, büyük bir sofu saydığı Ustabaşı tarafından aldatılmaya dünden razıydı.

Başka bir gün Owen ve Easton, Rushton & Co.'nun iki odasına üç kat beyaz boya ve tek kat cila olmak üzere toplam dört kat üzerinden anlaşmaya vardığı başka bir pansiyonda çalışmıştı. Bu odalardaki eski boya görece koyu bir renk olduğundan, cilalamadan önce tam üç kat boya atılması şarttı. Pinti, adamlarının sadece iki katla yetinmesini pek istiyordu; ama Owen, eğer böyle bir işe kalkışılırsa, her şeyi ellerine yüzlerine bulaştıracaklarında ısrar etti. Bu konu üzerine biraz düşünen Pinti, üçüncü katı da sürmelerine izin verdi. Sonra hemen alt kata indi ve ev sahibesiyle görüşmek istediğini bildirdi. Kadına, eski boya çok koyu olduğundan, işin

doğru düzgün halledilebilmesi için ciladan önce tam dört kat beyaz boya sürülmesine karar verdiğini açıkladı. Tabii ki, sadece üç kat için anlaşmışlardı ama Rushton & Co. olarak daima birinci sınıf işler çıkarmak isterlerdi ve bu yüzden dördüncü kat için hiçbir ek ödeme talep etmeyeceklerdi; ama bu işe girişmeden önce hanımın onay vermesi gerekiyordu. Hanım tabii ki onları bedavaya çalıştırmayı aklından bile geçirmiyordu; üstelik, odaların düzgün olmasını o da istiyordu. Eğer fazladan bir kat atılması şartsa, tabii ki bunu yapmalılardı ve kendisi de gerekli parayı ödeyecekti. Acaba ne kadar tutardı? Pinti, fiyatı söyledi. Sonuçta hem ev sahibesi memnun olmuştu hem Pinti sevinçten göklerde uçuyordu. Sonra üst kata çıktı ve Owen'la Easton'a eğer bir soran olursa dört kat boya sürüldüğünü söylemelerini sıkı sıkı tembihledi.

Pinti'yi ya da Rushton'ı iyi ve dürüst çalışmak istemedikleri için suçlamak akıl kârı değildi; çünkü böyle davranmak için onları güdüleyen hiçbir şey yoktu. Bir sözleşme bağladıklarında, eğer ilk düşünceleri sadece ve sadece mümkün olan en iyi işi çıkarmak olsaydı, müteahhitlikten asla para kazanamazlardı. Onların güdüleyicisi mümkün olan en iyi işi çıkarmak değil, mümkün olduğu kadar az çalışmaktı. Onların güdüleyicisi iyi çalışmak değil, iyi kazanmaktı.

Aynı kural, işçiler için de geçerliydi. İyi çalışmadıkları için onları suçlamak insafsızlık olurdu; çünkü böyle davranmak için onları güdüleyen hiçbir şey yoktu. İyi çalışmak için zaman ve emek sarf etmek gerekirdi. Aslında içlerinden pek çoğu iş uğruna zaman ve emek sarf etmekten hoşnut kalabilirdi; çünkü iyi işler çıkarabilen herkes çalışmaktan mutluluk duyar ve büyük zevk alır; gelgelelim, sepetlenmenin kaçınılmazlığı kimseyi çalışmaya teşvik etmeyeceği için işçilerin hiçbir güdüleyicisi yoktu. Çünkü, işini adam gibi yapmak için zaman ve emek sarf ederken yakalanan her işçinin kıçına Ustabaşı'nın çizmesinin tabanını yiyeceğine kesin gözüyle ba-

kılıyordu. Ama işini üstünkörü yapmak, geçiştirmek, savsaklamak ve çalıp çırpmak gibi konularda mebzul miktarda güdüleyici mevcuttu.

Başka bir pansiyonda başka bir iş daha vardı: İki oda boyanıp kâğıtlanacaktı. Ev sahibi işin ücretini ödemişti ama kâğıdın cinsine karar verme imtiyazı kiracıdaydı. Kiracı kadın, rulo başına bir şilini geçmediği sürece istediği deseni seçebilirdi; Rushton'ın çıkardığı tahmini maliyete göre bir rulo duvar kâğıdı bir şilin tutuyordu. Pinti, üstüne bir şilinlik etiket iliştirilmiş altı penilik kâğıtlardan birkaç numune yolladı; ama hiçbirini beğenmeyen kadın, büroya gidip seçimini orada yapacağını söyledi. Bu yüzden Hunter'ın kiracı kadından önce büroya yetişebilmek için kendini parçalaması gerekti. Aceleyle bisiklete bineyim derken dengesini kaybedip çamurlu yola yuvarlandı ve bisikletini büronun önünde park ederken, neredeyse gidonuyla vitrinin camını kırıyordu.

Giysilerine bulaşan çamuru daha temizlemeden, ayak işlerine bakan sivilceli suratlı Budd'ı çağırıp, ellerindeki tüm altı penilik duvar kâğıtlarını çıkarmasını emretti ve sonra ikisi birden işe koyulup kâğıtların etiket fiyatını bir şilin olarak değiştirdiler. Sonra, bir şilinlik kâğıtları alıp, etiket fiyatını bir şilin altı peniye çıkardılar.

Talihsiz kadın sonunda büroya ulaştığında, Pinti onu uzun suratına kondurduğu karanlık bir gülümsemeyle bekliyordu. Bütün altı penilik kâğıtları gösterdi ama kadın hiçbirini beğenmeyince, Nemrut belki de hanımefendinin daha iyi cins kâğıda bakmak isteyebileceğini, aradaki birkaç metelik fiyat farkını kendi cebinden karşılamasında şirket nezdinde bir sakınca olmadığını söyledi. Sonra, bir şilin altı penilik etiket koyduğu bir şilinlik kâğıtları çıkardı ve sonuç olarak kadın Nemrut'un teklifi çerçevesinde bunlardan birini seçip, rulo başına fazladan altı peni ödedi. Toplam on beş rulo kâğıt (ilk odaya yedi, ikincisine sekiz rulo) alınmıştı; bu yüzden

kâğıdın satışından elde edilen (yaklaşık yüzde iki yüz yetmiş beş oranındaki) normal kâra ek olarak şirket bu alışverişten tam yedi şilin altı peni kazandı. Eğer Slyme parça başı çalışmasaydı, şirket hesabına her şey daha kazançlı olacaktı; çünkü iki oda da aynı desen kâğıtla kaplanacağından sadece on dört rulo yetecekti. Aslında Slyme de topu topu on dört rulo kâğıt kullandı; ama fazladan para almak için on beşinci ruloyu parçalayıp yok etti.

O sırada Owen da orada çalışıyordu; çünkü odaların boyanması Slyme kâğıtlama işini bitirmeden yapılmayacak, son kat boya kâğıtlar yapıştırıldıktan sonra atılacaktı. Slyme'in son ruloyu yok ettiğini görmüş ve nedenini tahmin etmişti; ona dini inançlarıyla böyle bir eylemi nasıl bağdaştırabildiğini sordu.

Slyme, bir Hıristiyan olmasının asla kötü şeyler yapmayacağı anlamına gelmediğini söyleyerek karşılık verdi; günah işlese bile Hıristiyan olmaya devam edecekti ve İsa'nın bütün Hıristiyanlar uğruna döktüğü kana hürmeten bağışlanacaktı. Kâğıda gelince, bu kendisiyle Tanrı'nın arasındaki bir meseleydi ve Owen'ın tutup kendisinden hesap sormaya hiç mi hiç hakkı yoktu.

Bu tadilat işlerine ek olarak, cenaze işleri de çıkıyordu. Crass ve Slyme bu işleri pek güzel beceriyordu; gündüzleri boya ve badana yapıyor, geceleri ise ya jaluzi boyuyor ya da tabut cilalıyor ve biten tabutları merhumun evine götürüyorlardı; tabii ki, merhumu tabuta yerleştirmekten ve cenaze töreni sırasında taşıyıcı olarak hizmet vermekten kaçındıkları yoktu.

Zaman ilerledikçe daha çok sayıda küçük çaplı iş çıkmaya başladı ve günler uzadığı için artık işçiler daha uzun saatler çalışabiliyordu. Pek çok şirketin elinde iş vardı; ama şehirdeki bütün işçilere aynı anda yetecek kadar iş bir türlü çıkmıyordu. Düzen şu şekilde işliyordu: Bütün şirketlerin düzenli çalışanı olarak gördükleri bir grup işçisi bulunuyordu. Yapılacak iş çıktığında, yabancılara ya da dışarlıklılara karşı bu işçileri tercih edi-

yorlardı. İşler çok yoğun olduğunda, dışarlıklılar da geçici olarak işe alınıyordu. İşler azaldığında, ilk kovulanlar bu dışarlıklılar oluyordu. İşler daha da azaldığında ise sıra, kıdemleri gözetilerek, yıllanmış işçilere gelir ve en kıdemli işçiler yabancılara tercih edilirdi; tabii ki, çok ihtiyarlamış ya da çaptan düşmüş olmadıkları sürece.

İşler, bütün bahar ve yaz ayları boyunca bu şekilde devam etti. İyi yıllarda, bütün mesleklerden işçiler, marangozlar, duvarcılar, sıvacılar, boyacılar ve bütün diğerleri hemen hemen düzenli bir şekilde çalışırdı; tabii ki yağmurlu günler hariç.

İyi ve kötü bir bahar ve yaz arasındaki fark, iyi yıllarda az da olsa fazla mesai yapmanın mümkün olması, işsizlik dönemlerinin kısalması ve bu dönemlerin kötü yıllara göre daha az gelip çatmasıydı. İyi yıllarda bile dışarlıklı ya da yabancı işçilerden birinin aynı şirket için iki üç ay kesintisiz olarak çalışmasına pek rastlanmazdı. Genellikle böyleleri bir firma için bir ay çalışır, sonra bir diğerine on beş günlüğüne işe girer, en sonunda belki altı haftalığına başka bir yerde iş bulurdu ve bu dönemlerin arasında iki üç günlük, bazen birkaç haftalık mecburi tatiller yaşanırdı. İşler, bütün ilkbahar, yaz ve sonbahar aylarında hep bu minvalde devam ederdi.

41

Paskalya Bağışı
Yemekli Gezi Toplantısı

Nisan başında, Rushton & Co.'da tekrar günde dokuz saat çalışma başlamıştı; sabahın yedisinden akşamın beş buçuğuna kadar çalışılıyordu ve Paskalya'dan sonra sabah altıdan akşam beş buçuğa kadar süren, günde on bir saatlik tam zamanlı çalışmaya geçtiler. Aslında tam zamanlı iş gününe on saat de denebilirdi; çünkü işçiler yarım saatlerini sabah kahvaltısında, bir saatlerini de öğle yemeğinde geçiriyorlardı.

Paskalya'dan hemen önce, birkaç işçi Hunter'a gidip Kutsal Cuma ve Paskalya Pazartesisi günlerinde de çalışıp çalışamayacaklarını sordu; söylediklerine bakılırsa, kış boyunca haddinden fazla tatil yaptıkları için ceplerinde tatile ayıracak para kalmamıştı ve ortada yapılacak bir sürü iş varken iki günlük ücretten olmaya gönülleri razı değildi. Hunter, adamlarının bu istediğini karşılamasına yetecek kadar iş olmadığını söyledi; işler tekrar kesatlaşıyordu ve Mr. Rushton, perşembe akşamından salı sabahına kadar tatil yapılmasına karar vermişti. Böylece Kutsal Cuma günü çalışmaları engellendi; ama gerçek şuydu ki, elli işçiden sadece biri Paskalya Yortusu boyunca yapılan dini ayinlere katılmıştı. Aslında, bu yortu günleri cepleri delik ve gırtlağına kadar yoksulluğa batmış işçiler için bir küfür ve günah işleme dönemi oluyordu; zira, bu beş parasız tatil dönemi onları pek sinirli yapıyordu.

Tatil günlerinde, adamlardan bazıları kendi hesaplarına küçük işler yaptı ve diğerleri ise, Kutsal Cuma ve Paskalya Pazarı dahil olmak üzere bütün vakitlerini bahçe işlerine, çukur kazmaya ve Belediye tarafından kendilerine tahsil edilen küçücük bostanları ekmeye ayırdı.

Paskalya'dan önceki hafta, bir akşam işten eve dönen Owen'a Frankie okuldan getirdiği bir zarfı uzattı. Zarftan matbaada basılmış bir mektup çıktı.

NURLU KABİR KİLİSESİ
MUGSBOROUGH

Paskalya, 19–

Sayın Bay/Bayan,

Gelenekselleşen âdetimize uygun olarak, şefkatinizin ve iyi niyetinizin birer nişanesi olmak üzere, sizleri Saygıdeğer Papaz'ımız Habbakuk Bosher'ın başlattığı bağış kampanyasına katılmaya davet ediyoruz.

Saygılarımızla,
Kilise mütevellileri A. Cheeseman ve W. Taylor

Mr. Bosher'ın papazlık aylığıyla birlikte çeşitli kaynaklardan gelen gelirleri, yılda altı yüz pound'un üstündeydi; başka bir deyimle, eline haftada on iki pound geçiyordu; ama belli ki, bu miktar adamcağıza yetmiyordu ve hayranları, Papaz Efendi'nin nafakasının eksik kısmını temin edebilmesi için bir de bu kaynağı akıl etmişti. Frankie, bütün öğrencilere bu mektuplardan verildiğini ve herkesin Paskalya bağışı için bir şeyler vereceğini söyledi. Pek çoğu, iki peni bağışlamak niyetindeydi.

Oğlan, diğer arkadaşlarından geri kalmayı pek istemiyordu ve bu yüzden Owen ona iki peni verdi; sonraki

günlerde ise, o yılın Paskalya kampanyasında, büyük kısmı kilise bölgesindeki halktan çocukların, yardım memurelerinin ve kilisenin zangocunun çabalarıyla olmak üzere yüz yirmi yedi pound toplandığını, sırf bu iş için özel bir ayin düzenlenip katılımcılardan para istendiğini, yarım akıllı ihtiyar acuzeler olarak da tanımlayabileceğimiz hatun kişilerin büyük bağışlarda bulunduğunu öğrendiler.

Nisanın sonunda, neredeyse bütün kıdemli işçiler ve birkaç yabancı daha işe alınmıştı ve bu yabancılardan biri de bizim Çakırkeyif'ti. Dahası, Pinti "tüysıkletler" olarak adlandırdığı bir grup işçiyi de işe almıştı; bunlar vasıflı sayılmazlardı ama zanaatın temel bilgilerini kaptıkları için üstlerine düşeni şöyle böyle de olsa yapabiliyorlardı. Bu adamlara saatte beş peni ya da beş buçuk peni ödeniyordu; ayrıca, en kıdemli ve vasıflı işçilere tercih ediliyorlardı. Berikiler çok daha fazla ücret talep edeceği için çok gerekli olmadıkça çalıştırılmıyordu. "Tüysıkletler"den başka, birkaç delikanlı da kalfa olarak işe alınmıştı; bunların işe alınmalarının nedeni de diğerlerine göre ucuza gelmeleriydi.

Crass artık renk seçici olarak çalışıyordu; büyük olasılıkla bu işe getirilmesinin tek nedeni, renkler hakkında hiçbir şey bilmemesiydi. Yapılan işlerin çoğu küçük çaplı olduğu için bütün boya ve badanalar boyahanede hazırlanıp çeşitli işlerde kullanılmak üzere gönderiliyordu.

Sawkins ya da diğer "tüysıkletler" ağır boya kovalarını ya da yapı iskelelerini taşıyorlardı; ama daha hafif kovaları ya da merdiven ve kontrplak gibi malzemeleri taşıma işi genellikle çırağa yükleniyordu. Mr. Rushton'a para kazandırma görevinde diğer insanseverlere katılalı beri, Çırak Oğlan'ın çöp gibi ince bacakları adamakıllı eğrilmişti.

Crass'ın renk seçici olarak görevi, belli bir noktaya kadar çok basitti; çünkü boya ve badanaların büyük bölümü, üreticiler tarafından işçilerin kutuyu açar açmaz

kullanmasına uygun olarak hazırlanıp satışa sunuluyordu artık. Bu yeni hazır karışım furyası işçiler tarafından şüphe ve hoşnutsuzlukla karşılanıyordu ve günün birinde yemek sırasında çıkan bir tartışmada söz alan Philpot, herkesin ortak kanısını dillendirip, bu nevi boyanın, sürüldüğü duvarda bir süreliğine idare edeceğini ama çok geçmeden bozulup berbat olacağını söyledi.

Bu yeni moda boyalardan birine "Taşlaştırıcı Sıvı" deniyordu ve dökülmeye yüz tutmuş taşların ya da sıvanın üstüne ilk katın sürülmesinde kullanılıyordu. Ayrıca, sözde bu ürün, boyanın inceltilmesinde de kullanılıyordu; ama Pinti bu yeni boyaıın suyla da inceltilebileceği keşfeder keşfetmez "Taşlaştırıcı Sıvı"nın bu amaçlı kullanımına bir son verildi. Şu "Taşlaştırıcı Sıvı" işçiler için bir nevi neşe kaynağı olmuştu. Çalıştıkları bazı yerlerde bir kovanın içinde demledikleri çaya ve bazı meyhanelerde satılan kalitesiz biraya da "Taşlaştırıcı Sıvı" adını taktılar.

Yeni icatlardan biri daha işçiler tarafından küçümsemeyle karşılanmıştı: Bu, bir nevi beyaz cilaydı ve bu cilaya iki nedenle karşı çıkıyorlardı. İlk neden, Philpot'un da belirttiği gibi, cilanın insanı yıldırım gibi çalışmaya mecbur edecek kadar hızlı kurumasıydı; üstelik kutunun kapağını vaktinde kapatmazsanız, cila donup taş kesiliyordu.

İkinci neden, cila çok çabuk kuruduğu için çalışılan odanın kapı ve pencerelerinin kapalı tutulması zorunluluğuydu ve cilanın kokusu işçilerin başını döndürecek, bazılarını kusturacak kadar berbattı. Tabii ki, bu cilayla yapılan işlerin ne kadar çabuk bittiğini gören Pinti'nin her müşteriye bu yeni icadı tavsiye ettiğinden bahsetmeye bile gerek yok.

Kokuya gelince, o pis dumanları kendi ciğerlerine çekmiyordu ya, başkalarının durumu onu ilgilendirmezdi.

O günlerde, Philpot, Harlow, Bundy, Slyme, Easton ve Çakırkeyif'in de aralarında bulunduğu birkaç işçiyle

fikir teatisinde bulunan Crass, yazın ilerleyen günlerinde bir ziyafet tertiplenmesi için bütün işçileri bir toplantıya çağırmaya karar verdi. Toplantı, ilgililer iş çıkışında katılabilsinler diye, bir akşam saat altıda marangozhanede yapıldı.

İşçiler sıraların ya da kaba ahşap taburelerin üzerine oturdular; buralarda yer bulamayanlar talaş yığınlarının üstüne yerleşti. Marangozhanenin tam ortasındaki bir tezgâhta, Crass'ın az önce cilasını bitirdiği bir tabut duruyordu.

İştiraki beklenen herkes toplandığında, marangoz ustabaşısı Payne (tabutları da o yapıyordu) Crass'ın önerisi ve Philpot'un desteği sayesinde oybirliğiyle başkanlığa seçildi ve sonra marangozhaneye ciddi bir sessizlik çöktü. En sonunda bu sessizlik, uzun bir konuşma yapıp toplantının amacını açıklamaya koyulan Başkan tarafından bozuldu. Belki de takdire şayan bir düşünceyle, adamcağız toplantının amacı konusunda kimsenin hataya düşmemesini sağlamaya çalışıyordu da, sırf bu yüzden bunu defalarca üst üste açıklamaktan, aynı zeminde dolaşıp aynı sözcükleri tekrar tekrar kullanmaktan gocunmuyordu; ama dinleyiciler bu sırada, Başkan'ın çenesini kapatmasını ölümcül ve ümitsiz bir sessizliğe gömülerek bekliyordu. Gelgelelim, Payne'in susmaya hiç niyeti yoktu çünkü transa girmiş gibi konuşup duruyor, az önce söylediğini bir kez daha tekrarlıyordu; görünüşe göre, toplantının her katılımcısına toplanma amaçlarını ayrı ayrı açıklaması gerektiğini zannediyordu. En sonunda kalabalık buna daha fazla dayanamayacak hale geldi ve "Hadi, hadi" diye bağrışmaya, zemine ve sıralara tahta parçalarını ve çekiçleri fırlatmaya başladı; nihayet, toplantının amacının topluca yapılacak bir yemekli gezinin mümkün olup olmayacağını karara bağlamak olduğunu son bir kez daha katılımcılara açıklayan Başkan nefessiz kalarak bir kaba ahşap tabureye yığıldı ve alnında biriken terleri sildi.

Crass, geçen yılın yemekli gezisinin eşi benzeri görülmemiş ölçüde başarılı olduğunu ve eğer bu sene bir kez daha geziye çıkmazlarsa, şahsen çok üzüleceğini katılımcılara bir kez daha hatırlattı. Geçen yıl dört araba kiralayıp Tubberton'a gitmişlerdi.

Tubberton'da görülecek çok fazla şey olmadığı doğruydu ama aynı ziyafete aynı parayla başka bir yerde konup konamayacakları şüpheliydi; üstelik o gün çatlayana kadar yemişlerdi. (Alkışlar.) Şimdi, sırf toplantının tıkanıp kalmaması için bu sene yine Tubberton'a gidilmesini ve yemek rezervasyonu hakkında Queen Elizabeth's Head'in sahibiyle görüşme yapmak üzere bir komite seçilmesini öneriyordu.

Philpot bu teklif lehine söz aldı ve Payne tam oylamaya geçecekti ki, Harlow parmak kaldırdı. Ona göre, çok acele ediyorlardı. Bu işi yapmanın en iyi yolu, önce toplantıdakilerin nabzını tutup bir yemekli geziye katılmak isteyip istemediklerini anlamaktı ve sonra, eğer katılımcılar yemekli gezi istiyorlarsa, nereye gideceklerine ve gezinin yarım gün mü, tam gün mü süreceğine karar verebilirlerdi.

Çakırkeyif, nereye giderlerse gitsinler, şu kadarcık umurunda olmadığını söyledi; kendisine çoğunluğun kararına uymak yeter de artardı bile. (Alkışlar.) İster yarım gün gezsinler, ister bütün gün, ister iki gün birden, kendisine göre hava hoştu.

Easton, özel bir salon arabasının tutulmasını ve hep birlikte Madam Tussaud'nun Mumya Müzesi'ne gidilmesini önerdi. Daha önce o müzeye hiç gitmemişti ve bir gidip görmeyi çok istiyordu. Ama Philpot oraya gidecek olurlarsa, Madam Tussaud'nun bir daha onları dışarı çıkarmayacağını söyledi.

Bundy, Crass'ın Tubberton'la ilgili sözlerinde eksik bıraktığı noktaları tamamladı. Kendisi için, nereye gidilirse gidilsin, hiç mi hiç fark etmezdi; ama geçen yıl Queen Elizabeth'te mideye indirdikleri kadar şahane yemekleri başka hiçbir yerde bulamayacakları kesindi. (Sevinç çığlıkları.)

Başkan, son yemekli geziyi gayet iyi hatırladığını söyledi. Yarım gün çalışmışlardı; o cumartesi saat bir yerine on ikide paydos yapıp, böylece sadece bir saatlik ücretten mahrum kalmışlardı; sonra eve gitmiş, yıkanıp giysilerini değiştirmiş, saat birde arabalara atlamak için sözleştikleri Cricketers'ta buluşmuşlardı. Sonra iki saatlik bir yolculuk yapıp Tubberton'a ulaşmışlar, bu sırada yolları üstündeki Blue Lion, Warrior's Head, Bird in Hand, Dewdrop Inn ve World Twned Upside Down'da birer içki molası vermişlerdi. (Alkışlar.) Saat üç buçukta Queen Elizabeth'e ulaştıklarında yemekleri hazırlanmıştı bile ve kendisi, ömründe gördüğü en mükellef sofralardan birine kurulmuştu. (Evet, evet.) Çorba vardı, sebze yemeği vardı, rozbif vardı; sonra efendime söyleyeyim, but kızartması vardı, kuzu vardı, naneli sos, plum duff,* Yorkshire pudingi** ve daha neler neler vardı. Elizabeth'in sahibi, isteyen herkese sınırsız bira veriyordu ve içki içmeyenlere gelince, onlar için çay, kahve ya da zencefilli gazoz eksik değildi.

Böylece bir kez daha konuşmaya başlayan Payne, nedense bir türlü sözlerine nasıl son vereceğini bilemiyordu ve tam geçen yılın yemekli gezisinin incir çekirdeğini bile doldurmayan ayrıntılarını da sıralamaya girişmişti ki, birden Harlow oturduğu talaş yığınından fırlayıp Başkan'ı kendine gelmeye davet etti. (Evet, evet.) Bir yemekli gezi yapmaya henüz karar vermemişlerdi bile; böyle tantana etmeye ne gerek vardı yahu? Bu toplantı, bir yemekli gezi yapmak için miydi, değil miydi? Esas sorun buydu.

Marangozhaneye uzun ve rahatsız edici bir sessizlik çöktü. Herkes çok tedirgin olmuştu; kimileri gözlerini

* Un, kurutulmuş meyva ve içyağının birlikte kaynatılmasıyla yapılan, Noel tatlısına benzeyen, açık renkli bir çeşit tatlı. (ç.n.)
** Yumurta, süt, un karışımı hamurun fırında pişirilmesiyle yapılan ve genellikle sığır etiyle birlikte yenen bir çeşit hamur işi. (ç.n.)

sıkıntıyla yere dikmişti, kimileri görmeyen gözlerle tam karşılarına bakıyordu.

En sonunda Easton sessizliği böldü ve eğer birileri çıkıp bir yemekli gezinin yapılmasını teklif ederse, bunun hiç de fena bir fikir olmayacağını söyledi. Bu, genel bir "Ya, ya" mırıltısıyla dışa vurulan bir sevinçle karşılandı; ama hemen akabinde yeni bir rahatsız edici sessizlik çöktü ve sonra Toplantı Başkanı, Easton'a bu yönde bir teklifi olup olmadığını sordu. Biraz tereddüt eden Easton bunu kabul etti ve resmen şu teklifi yaptı: "İşbu toplantının amacı, bir yemekli gezinin düzenlenmesi olmalıdır."

Çakırkeyif, sırf toplantının tıkanmaması adına bu teklifi destekleyeceğini söyledi. Ama bu sırada, farklı yerlere gitmek isteyenler arasında tartışmalar çıkmıştı ve birkaç kişi, geçen yılların yemekli gezileri hakkında anekdotlar anlatıyordu. Hemen hemen herkes hep bir ağızdan konuşuyordu ve Başkan, Easton'ın teklifini oya koyana kadar epeyce zaman geçmesi gerekti. Sesini marangozhaneyi dolduran gürültü patırtının arasında duyuramayacağını anlayan Başkan, bır sırayı ahşap bir balyozla dövmeye ve herkesi kendine gelmeye davet etmeye başladı; ama bu yaptıkları, sadece şamatanın artmasına neden oldu. Bazıları Payne'e şüpheyle bakıyor ve adamın aklından zoru olup olmadığını düşünüyordu; ama katılımcıların çoğu kendi fikrini beyan etmekle o kadar meşguldü ki, Başkan'ın çıkışını hiç duymamıştı bile.

Başkan, katılımcıların dikkatini temel soruna çekmeye çalışırken, Bundy, Queen Elizabeth'ten çok daha üstün bir yer bildiklerini iddia eden bir grup yeni işçiyle tartışmaya koyulmuştu. Burası, Tubberton'dan birkaç mil ilerideki Mirkfield'da açılan New Found Out adlı bir meyhaneydi ve başka bir yeni gelen daha lafa karışıp Slushton-cum-Dryditch'teki Three Luggerheads Meyhanesi'nin Mugsborough'dan toplam yüz mil mesafedeki bütün mekânların en şahanesi olduğunu, yemekli gezi

için buradan daha güzel bir yer bulunamayacağını iddia etmeye koyuldu. Geçen yıl oraya Pushem and Driver'dan ahbaplarla birlikte gitmişti ve hep birlikte rozbif, kaz, reçelli tart, mince pie,* sardalye, blancmange** ve dana paçası yemişlerdi ve yemek fiyatına adam başı bir pint bira dahildi. Tartışmanın ortasındayken diğerlerinin el kaldırdığını fark ettiler ve kimseye darılmadıklarını belirtmek için kendi ellerini de kaldırdılar; böylece Toplantı Başkanı, Easton'ın teklifinin oybirliğiyle kabul edildiğini açıkladı.

Bundy, Başkan'dan az önce kabul edilen kararı yüksek sesle okumasını istedi; çünkü kendisi gürültü patırtının arasında neyi kabul ettiklerini duyamamıştı.

Başkan, kararın yazılı olmadığını söyledi. Az önceki teklif, toplantı katılımcılarının bir yemekli ziyafete katılmayı isteyip istemediklerinin anlaşılması için sunulmuştu zaten.

Bundy, adam gibi bir soru sorduğunu ve adam gibi cevap istediğini söyledi; bilmek istediği tek şey, bu teklifin ne şekilde kabul edildiğiydi. Acaba bir yemekli geziye gidilecek miydi, gidilmeyecek miydi?

Başkan, yemekli geziye gidilmesi yönünde oybirliğiyle karar verildiğini söyledi. (Alkışlar.)

Harlow, bir sonraki işin tarihe karar vermek olduğunu söyledi. Crass, ağustos ayının son cumartesi gününü önerdi. O zamana kadar rahatlıkla para biriktirebilirlerdi.

Sawkins, yarım günlüğüne mi, tam günlüğüne mi geziye çıkılacağını sordu. Kendisi, tam gün sürecek bir geziye çıkılmasından yanaydı. Tam günlük gezide sadece yarım günlük ücret kaybedilirdi. Eğer yarım günlüğüne

* Noel tatlısının içine doldurulan kuş üzümü, kurutulmuş meyve, portakal kabuğu kurusu, baharat ve benzeri şeylerin karıştırılmasıyla yapılan bir çeşit pasta. (ç.n.)

** Bir çeşit paluze; mısır nişastası, şeker, süt ve katılaşabilen başka malzemelerin karıştırılmasıyla yapılan ve soğuk yenen bir çeşit tatlı. (ç.n.)

giderlerse, yemekli gezinin tadını doğru düzgün çıkaramazlardı.

Çakırkeyif, eğer katılımcılar gidilecek yeri değiştirmek isterlerse, aklına çok iyi bir yer geldiğini açıkladı. Üç yıl önce, kendisi Dauber and Botchit için çalışırken hep birlikte Bashford'daki The First In and The Last Out adlı meyhaneye gitmişlerdi. Burası çok küçüktü ama kriket ya da futbol oynayabileceğiniz bir sahası vardı ve yemek krallara layıktı. Meyhanenin hemen bitişiğinde bir dokuz kuka oyunu sahası vardı ve burayı kullananlardan para alınmıyordu. Yakınlarda bir çay vardı ve içlerinden biri o kadar kafayı bulmuştu ki, anadan üryan soyunup kendini suya atmıştı. Herifi sudan çıkarmışlardı ama bir polis memuru gelip onu tutuklamıştı ve ertesi gün çıkarıldığı mahkeme zavallı sarhoşu intihar teşebbüsünde bulunmaktan ya iki pound ödemeye ya da bir aylık kürek çekmeye mahkûm etmişti.

Easton, meseleye başka bir yönden bakmanın mümkün olduğunu söyledi; eğer bir yemekli geziye çıkmaya karar verirlerse, kelle başı altı şilini gözden çıkarmaları gerekecekti. Eğer geziyi ağustosun sonunda yaparlar ve bugünden başlayıp komiteye haftada mesela altışar peni verirlerse, bu parayı rahatça toplarlardı; ama ya birden işler durursa, halleri nice olurdu? Ya içlerinden biri işten çıkarılırsa?

Crass, böyle bir durumda işten çıkarılan kişinin komiteye verdiği parayı geri alabileceğini ya da eğer başka bir şirkette iş bulduysa, haftalıklarını ödemeye devam edebileceğini söyledi; şahsen, Rushton & Co.'dan kovulsa bile bu geziye gelmemezlik etmeyecekti.

Harlow, geçen yılki gibi Queen Elizabeth'e gitmelerini ve geziyi yarım günle sınırlı tutmalarını önerdi.

Philpot söz aldı ve sırf toplantının tıkanıp kalmaması için bu teklifi destekleyeceğini belirtti.

Bundy, bir karar teklifi sundu ve gezinin bütün gün sürmesini, sabah dokuzda Cricketers'ta buluştuktan sonra yola çıkılmasını önerdi ve Sawkins de sırf toplan-

tının tıkanıp kalmaması için bu teklifi destekleyeceğini bildirdi.

Yeni işçilerden biri söz alıp yeni bir karar teklifi sundu. Queen Elizabeth sevdasından vazgeçilip, Three Luggerheads'e gidilmesini önerdi.

Başkan biraz duraksadıktan sonra bu teklifin lehine söz almak isteyen kimse olup olmadığını sordu ve Çakırkeyif söz alıp nereye gidildiğiyle zerre kadar ilgilenmediği halde, sırf toplantı tıkanıp kalmasın diye bu teklifi destekleyeceğini açıkladı; ama kendisine sorarsanız, şahsen Bashford'daki First In and Last Out'a gidilmesini tercih ederdi.

Yeni işçi, Çakırkeyif'in teklifi lehine Three Luggerheads'e gidilmesi teklifini geri alabileceğini söyledi; ama beriki bunun hiç önemli olmadığını ve çoğunluğun kararlaştırdığı her yere gidebileceğini belirtti.

Saat epeyce ilerlediği için birkaç kişi eve gitmişti ve artık herkes "Oylama!" diye bağrışıyordu; bunun üzerine Başkan, Harlow'un teklifini oya sunmaya hazırlanıyordu ki, yeni işçi lafa karışarak Başkan'ın görevinin tekliflerden önce karar tekliflerini oya sunmak olduğunu söyledi ve bu sözler yeni bir tartışmaya neden oldu. Tartışma esnasında sert ve metalik sesli, çok uzun boylu, zayıf bir adam toplantı düzenini sağlama kuralları ve yönetim üslubu hakkında upuzun, gayet tumturaklı bir konuşma yaptı. Adam çok yavaş ve tane tane konuşuyor, çok uzun cümleler kuruyor ve meseleyi olabilecek her açıdan ele alıyordu. Bir teklif teklifti, karar teklifi ise karar teklifiydi; sonra karar teklifine karşı karar teklifi verilmesi sorunu ortaya çıkıyordu, üstelik Lordlar Kamarası'nda uygulanan toplantı usulleriyle Avam Kamarası'nda uygulanan toplantı usulleri arasında da dağlar kadar fark vardı.

Bu adam yaklaşık on dakika boyunca konuştu ve bu gidişe bakılacak olursa, bütün gece burada kalacaklarını söyleyen Harlow kabaca sözünü kesmeseydi belki on saat daha konuşacaktı. Harlow artık eve gidip çayı-

nı içmek istiyordu; üstelik, ertesi gün işe gelmeden önce birkaç saat olsun uyuması lazımdı. Bu zırvalıkları dinlemekten bıkıp usanmıştı. (Ya, ya.) Sırf toplantının tıkanıp kalmaması adına, eğer diğerleri karar tekliflerini çekerse, kendi karar teklifini çekmeye razı olacaktı. Eğer herkes bunu yapmaya razı olursa, kendisi yemekli gezinin bütün gereklerini içeren başka bir teklifte bulunacak ve meseleyi sona erdirecekti. (Alkışlar.)

Metalik sesli adam, karar teklifinde bulunanların onayını istemeye lüzum olmadığını söyledi; eğer orijinal teklif geri çekilirse, karar teklifleri hükümsüz kalırdı.

"Geçen yıl" dedi Crass, "Queen Elizabeth'te yemeğimizi bitirdikten sonra tam lokantadan çıkıyorduk ki, lokanta sahibi masamızı işaret edip, 'Öyle çok yemek bırakmışsınız ki, kalanlarla bir mahalle doyar' dedi." (Sevinç çığlıkları.)

Harlow, yemekli gezinin ağustos ayının son cumartesi günü yapılmasını teklif ettiğini söyledi; o cumartesi yarım gün tatil olduğundan saat on ikiye kadar çalışıp, gezi için sadece bir saatlik ücreti feda etmiş olacaklardı; geçen yılki gibi Queen Elizabeth'e gidebilirlerdi. (Evet, evet.) Geçen yılın organizasyonunu yapan komite (Crass ve Bundy) rezervasyonun yapılması ve paranın toplanması için yine seçilmeliydi. (Alkışlar.)

Uzun boylu adam, buna ortak karar teklifi denildiğini belirtti ve tam bu teklifin özelliklerini ayrıntılarıyla açıklamaya koyulmuştu ki, Başkan feryat ederek bu halta ne denirse densin, kendisi için bir olduğunu söyledi; acaba bu teklif hakkında söz almak isteyen var mıydı? Çakırkeyif konuşacağını söyledi ama maksadı lamı cimi bırakıp işe bakmak gerektiğini hatırlatmaktı.

Bundy konuştu, Sawkins söz aldı ve karar, gezinin yarım gün değil tam gün sürmesi yönünde çıktı.

Yeni işçi, Queen Elizabeth yerine Luggerheads'e gidilmesini teklif etti.

Easton, Queen Elizabeth yerine Madam Tussaud'un Mumya Müzesi'ne gidilmesini teklif etti. Bu teklifi sade-

ce, katılımcıların nabzını tutmak için yaptığını da belirtti.

Harlow, böyle bir gezinin masraflarını karşılamak için kelle başına en azından bir pound düşeceğini söyledi. Tren biletleri, Londra'da binecekleri tramvayın biletleri, (bütün bir gün söz konusu olduğu için) yemekler ve diğer muhtemel masraflarla birlikte bir pound tutacaktı ki, o gün çalışmadıkları için kaybedecekleri ücreti hesaba bile katmamıştı. Önümüzdeki dört ay boyunca para biriktirseler bile, kelle başı bu kadar para çıkarmaları imkânsızdı. (Evet, evet.)

Philpot, Madam Tussaud'yu ziyaret etmenin tehlikeleri hakkında katılımcıları bir kez daha uyardı. Bir kere o müzeye girerlerse, ihtiyar cadının bir daha dışarı çıkmalarına izin vermeyeceğinden emindi. Hayatının geri kalan kısmını müzedeki bir eser olarak geçirmeye hiç niyeti yoktu, doğrusu.

Yeni işçilerden biri (kırmızı kravatlı adam) ise, bir iki ay boyunca taşlaştırıcı sıvıda yatırıldıktan sonra, boyunlarına zincirle asılı tabeladaki "Kapitalist Sistemin Whig ve Tory Savunucuları, 20. Yüzyıl" yazısıyla müzenin korku tünelinde sergilenirken gayet iyi gözükeceklerini söyledi.

Crass, toplantıya siyasetin karıştırılmasını şiddetle kınadı. (Evet, evet.) Son konuşmacının lafları son derece uygunsuz bulunmuştu zaten.

Easton, teklifini geri çektiğini bildirdi.

Metalik sesli adamın talimatları doğrultusunda hareket eden Başkan, teklifleri oya sunmaya girişti. Bundy'nin gezinin bütün gün sürmesi yönündeki teklifi büyük bir yenilgiye uğradı; sadece teklif sahibi, Sawkins ve Çakırkeyif lehte oy vermişti çünkü. Queen Elizabeth yerine Luggerheads'e gitme teklifi de oyçoğunluğuyla reddedildi ve Harlow tarafından ileri sürülen ortak karar teklifi oybirliğiyle kabul edildi.

Philpot, toplantıyı yönetme üslubunun eşsizliğine dair çok içten bir konuşma yapıp Başkan'a teşekkürleri-

ni bildirdi. Bu sözlere herkes katılıyordu ve Çakırkeyif de benzer bir konuşma için söz alıp Crass'a bu güzide amaç için sarf ettiği hizmetlerden dolayı şükranlarını sunduktan sonra toplantı sona erdi.

42

Haziran

Mayısın ilk yarısında, hava son derece kötüydü ve buz gibi soğuk rüzgârlar esiyordu. Hemen her gün yağan yağmur, yolları bir çamur deryasına çevirmişti ve işçilerin giydiği ikinci el çizmelerin çürümeye yüz tutan derisinin içine pis sular sızıyordu. Hava, dışarıda yapılan bütün işleri durdurmayı başarmış ve salgın hastalıklara neden olmuştu; çünkü kapalı mekânlarda çalışacak kadar şanslı olanlar bile sabahları işe giderken sırılsıklam oluyor, bütün gün ıslak giysiler ve su dolu çizmelerle durmak zorunda kalıyordu. Ayrıca, Belediye'nin yoksullara tahsis ettiği küçük bostanları tutanların da başı havayla beladaydı; çünkü hava güzel olsaydı, bu işsizlik günlerinde en azından ekim işleriyle uğraşıp meşgul olabilirlerdi.

Newman hapisten çıktı çıkalı kendine bir iş bulamamıştı; seyyar bir tezgâhta muz satarak geçinmeye çalışıyordu. Philpot (tabii çalışıp para kazandığı günlerde) ondan altı penilik ya da bir bob'luk muz alıp Mrs. Linden'ın çocuklarına veriyordu. Cumartesileri İhtiyar Joe pusuya yatıp Mrs. Linden'ın çocuklarının yolunu gözlüyor ve fırıncıya götürdüğü çocuklara torbalar dolusu kek alıyordu. Mrs. Linden'ın iş bulamadığını bildiği bir hafta, kadıncağızı rencide etmeden ona yardım edebilmek için çok kurnazca bir plan tasarlamıştı. Philpot, o günlerde bir dükkânın geniş ve ahşap panelli tavanını

kâğıt kaplayan Slyme'le birlikte çalışıyordu. Bu panelli tavanın önce ağartılmamış bezle, bu işlemden sonra kâğıtla kaplanması gerekiyordu ve iş bittikten sonra, bezden büyükçe kırpıntılar artmıştı. Philpot bunları topladı ve yaklaşık on beş santim eninde parçalara bölüp Mrs. Linden'a götürdü. Kadından bu bezleri uç uca dikip tek bir uzun şerit yapmasını istedi. Sonra bu şerit dört eşit parçaya bölünecek ve bir kılıf oluşturacak şekilde tekrar birleştirilecekti. Philpot, kadına bu bezden tüpün Rushton & Co.'nun işlerinden biri için gerekli olduğunu ve tüpün diktirilmesi işini kendisinin üstlendiğini söylemişti. Parayı şirket ödeyeceği için Mrs. Linden bu işten iyi kazanacaktı.

"İşte görüyorsun" demişti göz kırparak, "böyle işlerde bal tutan parmağını yalar."

Mary, bu işte bir tuhaflık olduğunu düşündü ama Philpot'un söylediklerini yaptı. Philpot dikiş ücretini sormaya geldiğinde, üç peni istedi; bütün dikiş yarım saat bile sürmemişti çünkü. Philpot bu düşünceye güldü; tüp kesinlikle üç peni etmezdi. Şirkettekilerin dikişin ne kadar sürdüğünü bilmesi gerekmiyordu; böyle kaliteli bir iş en azından bir bob tutmalıydı. Bu yüzden, biraz tereddüt geçiren Mary, yarım defter sayfasına bu miktarlık bir fatura düzenledi. Philpot parayı ertesi cumartesi öğleden sonra getirdi ve kadının yanından ayrıldıktan sonra, ne kadar kurnaz olduğunu düşünüp kıs kıs güldü. Artan bezle Mrs. Linden'a tüp yerine bir iki önlük de diktirebileceği ancak ertesi gün aklına gelebildi ve bu durum kafasına dank edince, düşüncesizliğinin aslında o kadar da önemli olmadığı kanısına vardı; çünkü önlük için fazladan bez alması gerekecekti ve bu planı nasıl olsa ileriki günlerde uygulayabilirdi.

Newman, muz işinden nafakasını çıkaramadı; günde en fazla bir iki şilin kazanabiliyordu ve bu yüzden bir öğleden sonra evine uğrayan Philpot ona Rushton & Co.'da iş bulabileceğini söyleyince çok sevindi. Ertesi gün hemen önlüğünü, gömleğini ve alet çantasını yanına alıp avluya

gitti ve işe başlamak için beklemeye koyuldu. Altıya çeyrek kala avluya ulaşmıştı ve Hunter geldiğinde hâlâ dışarıda bekliyordu. Beriki, onu gördüğü için çok sevindiyse de belli etmedi; çünkü o günlerde yetiştirmeleri gereken çok fazla işleri ve çok az işçileri vardı. Tabii ki, duygularına dair tek bir ipucu bile vermedi ve Newman her zamanki giriş cümlesi olan, "Acaba bana bir iş verebilir misiniz, beyim?" sorusunu tekrarladığında müteredditt göründü.

"Son sefer seni işe aldığımızda senden memnun kalmamıştık, sen de biliyorsun bunu" dedi Pinti. "Yine de, sana bir fırsat daha vermekten gocunmam. Ama işten kovulmamak istiyorsan, eski günlere göre çok daha hızlı çalışman gerekecek."

O ayın sonlarına doğru, her yerde işler açılmaya başladı. Havalar biraz daha düzelip ısınmıştı. Zaman ilerledikçe işler daha da açıldı ve neredeyse herkes kendine bir iş buldu. Rushton & Co.'nun işleri başından aşkındı; öyle ki, önceki yıl çok ağırkanlı oldukları mazeretiyle kovulan kıdemli işçiler bile tekrar işe alındı.

Crass sayesinde, artık Easton da düzenli işçilerden biri olarak görülüyordu ve son günlerde, bazı akşamlarını Cricketers'ta geçirme alışkanlığına geri dönmüştü. Crass'la ahbaplığını sürdürmeye istekli olmasaydı bile, büyük olasılıkla meyhaneye gitmeye devam edecekti; çünkü evindeki ortam pek huzurlu değildi. Nedendir bilinmez ama, Ruth'la sürekli tartışıyorlardı ve bütün suçun kendisinde olmadığını bilmek bir şekilde Easton'ın içini rahatlatıyordu. Bazen, bütün gün çalıştıktan sonra karısıyla barışmaya son derece kararlı bir şekilde eve gidiyordu; yolda yürürken Ruth'a evde baş başa çay içmeyi ve sonra yanlarına çocuğu da alıp gezmeye çıkmayı teklif etmeyi kuruyordu kafasında. Bir ya da iki sefer, kadın bu teklifi kabul etti; ama her seferinde, daha eve bile dönemeden kavgaya tutuşmaları için yeni bir bahane çıkmıştı. Bu yüzden karısıyla iyi geçinmeye çabalamaktan vazgeçti ve her akşam evinde çayını içtikten sonra tek başına dışarı çıkar oldu.

Hâlâ Easton'lardaki pansiyonerliğine devam eden Mary Linden, ev sahiplerinin mutsuzluğuna akıl sır erdiremiyordu. Ruth'un sık sık kızarık ve şiş gözlerle dolaştığını fark etmişti; sanki kadın gizli gizli ağlıyordu. Bu yüzden onunla dost olup güvenini kazanmaya çalıştı ama başarılı olamadı. Bir seferinde Mary ona nasihat etmeyi denedi ama Ruth birdenbire kriz geçirircesine ağlamaya koyuldu ve bunun nedenini açıklamayı reddetti; başının ağrıdığını, başka bir sorunu olmadığını söylemekle yetindi.

Easton bütün akşamlarını Cricketers'ta geçirmeyi yeğliyordu; ama arada sırada, Harlow'un küçük bir bostanının bulunduğu Belediye arazisine de uğruyordu. Harlow sabah saat dörtte kalkıp işe gitmeden önce bir iki saatini bostanda geçiriyordu ve her akşam çayını bitirir bitirmez tekrar bostanına koşup, hava adamakıllı kararana kadar orada çalışıyordu. Kimi zaman eve çay için bile uğramıyor, doğrudan doğruya bostana gidiyordu ve çocukları ona bir kavanoz içinde çay ve sefertasında yemek getiriyordu. Harlow'un dört çocuğu vardı ve hiçbiri daha çalışma çağına gelmemişti; kolaylıkla tahmin edebileceğimiz gibi, adamcağız iki yakasını bir araya getirmekte çok zorlanıyordu. İçki düşmanı değildi ama, sık sık söylediği gibi, "şehrin meyhanecileri onu sıksalar bir damlacık suyunu çıkaramazlardı." Pazar yemekleri dışında ağzına bir damla içki koymadan koca bir ayı geçirdiği çok oluyordu; üstelik, biranın fiyatı çay ya da kahve kadar ucuz olduğu için Harlow'a göre içki bir lüks sayılmazdı.

Neyse ki, karısı usta bir terziydi ve en az kocası kadar tutumlu ve çalışkandı; sabahın köründen gece yarılarına kadar köle gibi çalışarak evini derli toplu ve çocuklarının üstünü başını temiz tutabiliyordu. Ailecek daima çok düzgün giyinirlerdi; ama her zaman için yiyecek ekmekleri olmazdı. Aslında o kadar düzgün giyiniyorlardı ki, hiçbir zaman yardım memurelerinin nezdinde muhtaç kişiler kategorisine girmiyorlardı.

Harlow, küçük bostanı için yılda on beş şilin ödüyordu ve bahçecilik işi çok ağır olmasına rağmen bundan hem zevk alıyor hem kazanç sağlıyordu. Genellikle, çiçekleri satarak birkaç şilin kazanıyordu; üstelik ailesine yıl boyunca yetecek kadar patatesi ve çeşitli sebzeleri yetiştiriyor olması da cabasıydı.

Kimi zaman Easton da bu bostana geliyor ve Harlow'a yardım ediyordu; ama ister bostana, ister Cricketers'a gitsin, saat dokuz buçuktan önce eve dönmüyordu ve eve adımını atar atmaz hemen yatak odasına koşuyordu; genellikle Ruth'la bir tek kelime bile konuşmuyordu çünkü karısı onun sorduğu sorulara karşılık vermek ya da çok gerekli bir şeyleri sormak dışında ağzını bile açmıyordu. Başlangıçta, Easton bu durumun sebebinin birlikte meyhaneye gittikleri gün karısına sergilediği çirkin davranış olduğunu sanmıştı; ama Ruth'tan özür dilediğinde (aslında o akşamki tatsızlık için birçok kez özür dilemişti) ve o gün olanları unutup kendisini affetmesi için yalvardığında, kadın ortada sorun edecek ya da affedilecek bir durum olmadığını söylemişti. Sonra, aradan bir süre geçmiş ve Easton karısının sıkıntısının yoksulluklarından ve evlerinin boşalmasından kaynaklandığını düşünmeye başlamıştı; çünkü geçen kış evlerindeki hemen hemen tüm mobilyalar satılmıştı. Ama ne zaman yeni mobilyalar alıp evlerini daha rahat oturulabilir hale getirmekten bahsetse, Ruth bu konuya hiç ilgi göstermiyordu; kayıtsızlıkla evlerinin gayet düzgün olduğunu, şimdiki eşyalarla da pekâlâ idare edebileceklerini söylüyordu.

Haziranın ortalarına doğru bir akşam bostana uğrayan Easton, karısına Harlow'dan aldığı bir buket çiçeği getirdi; bukette kırmızı ve beyaz güller, hercai menekşeler vardı. Easton eve geldiğinde, Ruth kocasının ertesi gün işe götüreceği yemek sepetini hazırlıyordu. Bebek, pencerenin yanındaki beşiğinde uyuyordu. Saat dokuza geldiği halde mutfak lambası daha yakılmamıştı ve açık pencereden içeriye giren kederli ay ışığı, odayı daha

kasvetli kılıyordu. Ateş kendi kendine yanıp sönmüş ve şömine mazgalının içini küllerle doldurmuştu. Şöminenin önünde bir zamanlar parlak renklere boyanmış olan ama şimdi enikonu solduğu için tekdüze bir kirli sarı renge bürünen ve orijinal desenleri güçlükle seçilebilen bir jüt halı vardı. Zeminin geri kalan kısmına, Ruth'un adi mallar satan eskicilerden bir iki peniye aldığı birkaç değersiz örtü serilmişti. Sandalyeler ve masa, evin orijinal mobilyalarından kalan neredeyse yegâne parçalardı; bunlardan başka, farklı takımlardan kalma, çeşitli boyutlarda üç dört tabakları, birkaç fincanları vardı ve artık büfenin rafları tamamen boştu.

Mutfağın sessizliği, arada sırada civardan geçen arabaların tekerlek gıcırtılarıyla ve sokakta oynayan çocukların sesleriyle bozuluyordu.

"Sana bunları getirdim" dedi Easton, karısına buketi uzatırken. "Seversin diye düşündüm. Çiçekleri Harlow'dan aldım. Bostanda ona yardım ettiğimi biliyorsun."

Başlangıçta, karısının çiçekleri almak istemediğini sandı. Sırtını pencereye dönen karısı masanın başında dikiliyordu; bu yüzden Easton onun çehresindeki ifadeyi göremiyordu ve Ruth, kocası birkaç teşekkür sözcüğü mırıldanmadan önce bariz bir şekilde tereddüt ederek çiçekleri aldı ve hemen masanın üstüne bıraktı.

Bir nevi küçümseyici kayıtsızlık olarak gördüğü bu davranıştan fena halde alınan Easton, karısına başka bir şey söylemeden bulaşıkhaneye gidip ellerini yıkadı ve sonra yatmaya gitti.

Easton yukarı çıktıktan sonra, Ruth sessiz ve karanlık mutfağın gölgelerinin arasında, sönmüş şöminenin başında uzun süre oturdu ve elinden bırakmadığı çiçek demetiyle geçen yılın olaylarını düşündü ve büyük bir pişmanlık duygusu kapladı her yanını.

Mary Linden ve iki çocuğunun evdeki varlığı, belki de Ruth'un şimdikinden bile büyük bir mutsuzluğa kapılmasını engelliyordu. Küçük Elsie onunla bir anlaşma

yapmıştı: O, bebeği dışarıya çıkarıp gezdirecekti, Ruth da küçük kızın payına düşen ev işlerini yapacaktı. Mary'nin dikiş dikmekten başını kaşıyacak vakti yoktu; sadece eve yeni iş getirmeye çıktığında ve genel temizlikle çocukların söküklerini dikmeye ayırdığı pazar günlerinde biraz olsun dinlenebiliyordu. Kimi pazar akşamları, Ruth'u ve çocukları da yanına alıp Mrs. Owen'ı ziyarete gidiyordu. Mrs. Owen, yataktan kalkamayacak kadar hasta olmadığı halde evden pek az dışarı çıkıyordu. Pansiyonda temizlikçi olarak çalıştığı iki günün sonunda nükseden hastalığından henüz kurtulamamıştı. Bir iki kez gittiği doktoru ona dinlenmesini salık vermişti. Mümkün olduğu kadar çok yatarak dinlenmesi, asla ağır işler yapmaya kalkışmaması, ağır yükler kaldırıp taşımaması, yerleri ovmaması, yatakları yapmaması, ezcümle bütün ağır işlerden uzak durması gerekiyordu; üstelik bol bol besleyici yiyecekler yemeliydi, sofrasından et suyunu, tavuğu, şarabı eksik etmemeliydi. Doktor, kadına buharlı bir yatla dünya turuna çıkmasını ya da İsviçre'ye tatile gitmesini salık vermemişti; herhalde Owen'ların bu kadar masrafın altından kalkamayacağını düşünmüştü. Kimi zaman hastalığı o kadar ağırlaşıyordu ki, Nora, doktorun talimatlarından birini olsun uygulamaya mecbur kalıyor ve yatağa yatıyordu; sonra da ev işlerini yapamadığı ve Owen gece eve dönünce kendi çayını kendisi demlemek zorunda kalacağı için canı sıkılıyor, üzülüyordu. Böyle hastalık nöbetlerinde Mrs. Easton birkaç günlüğüne evlerine gelip Nora'ya bakmasa ve evlerini çekip çevirmeseydi, Owen işten ayrılıp evde oturmak zorunda kalacaktı.

Neyse ki, hava ısındı ısınalı Owen'ın sağlığı düzelmişti. Fiyat tarifesini yazdığı gün ağzından kan boşaldıktan sonra, uzun bir süre, kanamanın tekrar etmesinden korktuğu için geceleri uyuyamıştı. Bazı veremlilerin uykularındayken kanla boğulup öldüklerini duymuştu da. Ama yavaş yavaş korkusu geçti. Nora o gece olanları hiç bilmiyordu çünkü ona bundan bahsetmenin kimseye

bir faydası dokunmazdı; tek sonuç, karısının yok yere üzülüp dertlenmesi olurdu. Ara ara, ağzından kan geldiğini karısına anlatmanın doğru olup olmayacağını düşünmüştü; ama zaman ilerledikçe ve sağlığı düzeldikçe morali de yerine geldiği için Nora'ya hiçbir şey söylemedi.

Son günlerde Frankie de yeniden ütüyle antrenman yapmaya başlamıştı. Owen düzenli olarak çalışmaya başlayalı beri oğlan günbegün eski gücüne kavuşuyordu çünkü artık süt ve yulaf lapası yiyebiliyordu; üstelik Windley'deki bir eczacının şişesini bir şilinden sattığı Parrish's Food'dan da alabiliyordu. Haftada iki üç kez Elsie, Charley ve Easton'ların bebeğini konuk olarak çağırdığı "partiler" veriyordu. Mrs. Owen'ın kendini pek iyi hissetmediği günlerde, Elsie bazen çaydan sonra onlarda kalıyor ve oğlanlar oyun için sokağa çıktığında ev işlerini yapıyordu; ama çoğunlukla dördü birlikte oyun oynamak ya da gölde kayık yüzdürmek için parka gidiyorlardı. Bir keresinde, kayıkları sahilin birkaç metre açığına sürüklenmişti ve Frankie bir çubukla kayığı sahile çekmeye çalışırken suya düşmüştü. Onu kurtarmaya çalışan Charley de göle yuvarlanmıştı. Elsie bebeği bir banka bırakıp Charley'i kurtarmaya koşmuştu ve tam çocuk sudan dışarı çıkarılıyordu ki, bu sefer bebek bankta kımıldanmaya başlamıştı ve neyse ki, o sıralarda civardan geçmekte olan bir bey zamanında yetişip bebeği yere kapaklanmaktan kurtarmıştı. Şansa, gölün o kısımları sadece yarım metre derinliğindeydi de oğlanlar boğulmaktan kurtulmuştu. Eve sırılsıklam, tepeden tırnağa çamura bulanmış bir halde ve kendilerini çok önemli hissederek döndüler; gören de onları büyük bir vartayı atlatmış namlı kahramanlar sanırdı.

Bu olaydan sonra, Ruth Easton boş zamanlarında çocuklarla birlikte parka gitmeye başladı. Göl civarında bir nevi yazlık çardak vardı ve burası sahilden sadece bir metre uzaktaydı; etrafını saran ağaçların gezinti yolunun üstünü bir çatı gibi kaplayan ve suya kadar eğilen

dallarının gölgesiyle güneşten korunuyordu. Çocuklar oynarken Ruth bu çardağa oturur ve dikiş dikerdi; ama çoğu zaman işini bir kenara atıp unuturdu. Düşünceli bakışlarını sahil boyunca sıralanan ağaçların gölgesiyle rüzgârdan ve güneşten korunduğu için çok karanlık ve sakin görünen sulara dikerdi.

Kimi zaman, eğer hava yağmurluysa, çocuklar dışarı çıkmak yerine evin içinde oyunlar oynardı. Böyle yağmurlu bir günde Frankie ütüsünü çıkardı ve egzersiz yapmaya başladı; Charley de onu taklit etmeye. Gelgelelim, Frankie'den yaşça daha büyük ve uzun boylu olduğu halde ütüyü o kadar çok kaldıramadı veya havada daha uzun süre tutamadı; Frankie bu başarısızlığı Charley'in süt, yulaf lapası ve Parrish's Food yerine çok fazla çay, ekmek ve tereyağıyla beslenmesine bağladı. Charley güçsüzlüğüne o kadar üzülmüştü ki, ertesi gün Frankie'nin onunla birlikte evlerine gelip annesiyle bu konuyu görüşmesini istedi. Mrs. Linden'ın da bir ütüsü vardı; böylece kadının önünde bir gösteri yapıp sırayla güçlerini sergilediler ve istek üzerine bu sırada Mrs. Easton da yanlarındaydı; çünkü Frankie söz konusu beslenme rejiminin çocuklar için olduğu kadar bebekler için de çok faydalı olduğunda ısrar ediyordu. Kendini bildi bileli hep böyle beslenmişti ve bu rejim, hemen hemen tereyağlı ekmek ve çay kadar ucuzdu.

Güç gösterisinin sonunda, Mrs. Linden bütün boş vakitlerinde Elsie ve Charley için yulaf lapası pişirmeye söz verdi ve Mrs. Easton da bebeğine bu lapadan yedirmeyi deneyeceğini söyledi.

43

O Eski Güzel Yaz Mevsimi

Bütün yaz boyunca baldırıçıplak hayırseverler topluluğu kan ter içinde kalarak, arı gibi çalışarak Mr. Rushton'a para kazandırmaya yönelik asil ve diğerkam amaçlarının peşinde koştu durdu.

Evlerin ve dükkânların dış cephelerini boyayarak, tavanlardaki eski badanayı yıkayıp kazıyarak, duvarlardaki eski kâğıtları sökerek, odaları ve sahanlıkları boyayıp kâğıtla kaplayarak, eski evlere ya da işyerlerine yeni odalar ya da müştemilat inşa ederek, eski kanalizasyon oluklarını kazıp açarak, akan çatıları ve kırık pencereleri onararak çalıştılar da çalıştılar.

Bu mübarek amaca yönelik azim ve sebatları sınır tanımıyordu. Saat altıda iş başında olmaları gerekiyordu; ama pek çoğu daha on beş dakika önceden işyerinin dışında, kaldırım taşlarının ya da eşiklerin üstünde oturmuş beklerken görülebilirdi.

Faaliyetleri bütün şehre yayılmıştı. Günün her saatinde "işlerden" birine giderken ya da dönerken, merdivenleri, kontrplakları, boya kutularını, badana kovalarını, seramik aksamı, baca külahlarını, atık su borularını, upuzun yağmur oluklarını, klozetleri, mazgalları, tomar tomar duvar kâğıtlarını, kutu kutu macunu, çuvallar dolusu çimentoyu, yükler dolusu kiremit ve inşaat harcını taşırken görülebilirlerdi. Şehir sokaklarında bu tür malzemeyle ağzına kadar dolu bir el arabasını iten

ya da çeken işçi kafileleri, hem tanrılar hem insanlar için pek alışıldık bir manzaraydı; her seferinde imparatorluk yurttaşlarımızdan yaklaşık yarım düzinesi, delik deşik botları ve yamru yumru olmuş, boyaya bulanmış, rengi kaçmış melon şapkalarıyla, kir pas içindeki, rutubetli ve ezilip büzülmüş takma yakalarıyla ve ikinci el, küflenmiş ve üstlerine hiç uymayan, tere doymuş ve inşaat harcıyla sıvanmış kıyafetleriyle geçerdi.

Manav çırakları ve manifaturacı tezgâhtarları bile kafilenin geçişi sırasında onlarla alay eder, parmaklarıyla onları gösterip küçümseyici işaretler yapardı.

Hiç mi hiç çalışmayan üst sınıflar ise onları bir nevi aşağılık hayvan addederdi. Bir hafta, şu iyi giysili boş gezenin boş kalfalarından birinin, akşamları işten eve dönerken Grand Parade'in kaldırımlarında yürüyen ve şehrin daha iyi sınıflardan gelen ziyaretçilerini rahatsız eden işçilerden şikâyet etmek için kaleme aldığı mektubu yayımlandı *Obscurer*'da; çözüm olarak, işçilerin sokağın ortasından yürümesi öneriliyordu. Mektup duyulunca pek çok işçi bu teklifi benimsedi ve aylakları varlıklarıyla kirletmemek için sokağın ortasından yürümeyi tercih eder oldu.

Bu mektubu benzer minvaldeki diğerleri izledi ve işçileri savunan bir iki mektup da aralarına karıştı; son derece yukarıdan bakan bir tavırla kaleme alınan bu eserlerin sahipleri, belli ki işçi sınıfı hakkında hiçbir şey bilmiyorlardı. Ayrıca kendisi için "Morpheus" takma adını kullanan bir şahsın mektubu vardı ki, burada hemşerimiz sabahları işe yetişmek için botlarını tıkırdata tıkırdata evinin civarından geçen işçiler yüzünden gecenin bir yarısında güzellik uykusundan uyandırılmaktan şikâyet ediyordu. "Morpheus", işçilerin o korkunç demir kabaralı botlarıyla tüyler ürpertici bir gürültü çıkardıklarını aktarmakla kalmıyor, ayrıca sık sık öksürmek ve yerlere tükürmek itiyadında olduklarını ve bu sesi duymanın insanın keyfini epeyce kaçırdığını, bu da yetmezmiş gibi, kendi aralarında yüksek sesle sohbet et-

tiklerini de yazıyordu. Kimi zaman işçilerin sohbeti hiç de dinleyenin kişiliğini geliştirici türden olmuyordu; çünkü büyük oranda argo ve küfürlü kelime kullanıyorlardı ve "Morpheus" bu durumu çok erken kalkmak zorunda oldukları için sinirlerinin bozulmasına bağlıyordu.

Kural olarak işçiler akşam beş buçuğa kadar çalışıyorlardı ve eve geldiklerinde saat altıyı buluyordu. Akşam yemeklerini yedikten ve yıkandıktan sonra saat neredeyse sekiz oluyordu; ertesi sabah evden çıkmadan önce bir fincan çay içmeye vakit kalsın diye ertesi sabah saatin dört buçuğunda kalkabilmek için, pek çoğu saat dokuz der demez yatağa giriyordu. Bu saatten de önce evden ayrılmaları nadir görülen bir durum değildi; çünkü "iş"leri genellikle yarım saatlik yürüyüş mesafesinden daha uzakta oluyordu. "İş"in bürodan uzaklığının hiçbir kıymeti yoktu ve işçilerin yürüyüş meselesini boş zamanlarında halletmeleri gerekiyordu; çünkü "Sendikal Kazanımlar" Mugsborough'da hiçbir anlam ifade etmezdi. Onlar gibiler için ne tramvay ne tren abonmanı alınır ne de onlara yürüyerek işe ulaşma zamanı tanınırdı.

Her yüz işçiden doksan dokuzu böyle şeylere inanmazdı; onlar Sendika'ya üye olmayacak kadar akıllıydılar; tam aksine, kendilerini tamamen iyi kalpli Whig ya da Tory efendilerinin insafına bırakmışlardı.

Sadece birkaç kişi bir arada çalışıyorsa, kahvaltı ya da öğle yemeği için çay hazırlamanın pek ehven düşmediği durumlar çok olurdu ve böyle hallerde, içlerinden bazıları evden şişelere doldurulmuş hazır çay getirir ve çaylarını soğuk soğuk içerdi; ama pek çoğu en yakındaki meyhaneye gidip yemeklerini bir bardak bira eşliğinde yerdi. Çay ya da kahve içmeyi yeğleyenler bile bira içerdi; çünkü eğer bir esnaf lokantasına ya da kafeye gidecek olsalar, yanlarında yiyecek bir şeyler getirdikleri için garsonların insancıl muamelesine layık görülmezlerdi ve bu tür yerlerde satılan çay, meyhanelerdeki bi-

radan daha pahalıya gelirdi ve ucuzcu "İşçi Aşevleri"nde satılan çay haşlaması ya da kahve çamurundansa, bira içip gönlü hoş etmek daha iyiydi.

Aralarında (kendi düşüncelerine göre) görülmemiş ölçüde talihli olanlar vardı; çalıştıkları şirketler onlara her gece iki saat fazla mesai yaptıracak kadar meşguldü, hem de akşamın yedi buçuğuna kadar ve çay molası bile verdirmeden. Bu işçilerin pek çoğu evlerine sekiz sularında ulaştıklarında yorgunluktan bitip tükenmiş oluyordu. Sonra biraz çay içip yıkanıyorlardı ve daha onlar farkında bile olmadan saat dokuz buçuğu buluyordu bile. Sonra, ertesi sabahın dört buçuğunda ya da beşinde kalkabilmek için yatağa giriyorlardı.

Genellikle o kadar yorgun oluyorlardı ki, gece eve gittiklerinde buna ayıracak zamanları olsa bile ne bir konuyu araştırıp öğrenmek ya da kendini geliştirmek için hevesleri kalıyordu. Kışın çeşitli konuları araştırmak için bol bol vakitleri vardı ve o günlerde en gözde merak konuları, açlıktan ölmekten nasıl kurtulabilecekleri oluyordu.

Gelgelelim, fazla mesai yapmak bir istisna değildi; çünkü daha önceki yıllarda yazın geceleri saat yedi buçuğa kadar çalışmak neredeyse değişmez bir kuraldı; şirketlerin çoğu ancak şimdilerde saat beş buçukta paydos yapıyordu. Bu meselede gerçekleşen devrim, işlerin son derece yoğun olduğu ve günde on beş, on altı, hatta on sekiz saat çalışmaya mecbur kaldıkları o şanlı geçmişten özlemle bahseden işçilerin çok gözde sohbet konularından biriydi. Ama bugünlerde yazları da neredeyse kış mevsimindeki kadar çok işsiz oluyordu. Bu değişimin nedenlerini tartışıp duruyorlardı. Nedenlerden biri, tabii ki eskisi kadar çok yeni bina yaptırılmamasıydı ve yaptırılan işleri de savsaklanıp geçiştiriliyordu. İhtiyar Philpot'un söylediği gibi, hatırlayabildiği kadarıyla kendisi henüz küçük bir çırakken "Mağara"daki gibi bir "işin" bitmesi en azından altı ay sürerdi ve daha çok işçi çalıştırılırdı! Ama o zaman her şey adam gibi yapılır-

dı; şimdiki gibi berbat edilip bırakılmazdı. Bütün ahşap aksam zımpara taşı ve suyla ovulurdu; bütün çıkıntılar kesilip düzlenir ve delikler doğru düzgün doldurulurdu ve her kat boya cam kâğıdıyla enikonu ovulup düzeltilirdi. Ama günümüzde zımpara taşını sadece bir müzedeki fanusta, üstünde şöyle bir metal tanıtım plakasıyla görebilirdiniz:

Zımpara Taşı
Eskiden boyacılar tarafından kullanılırdı.

Pek çoğu geçmiş günlerden acı bir özlemle bahsederdi; ama aralarında birkaçı vardı ki (bunlar genellikle sosyalistlerle temas edip kirlenmiş ya da sosyalist edebiyatı yalan yanlış okuya okuya karakterleri bozulup yozlanmış olanlardı) bu kişiler fazla mesai yapmak istemediklerini söylerlerdi; günde on saat çalışmak onlara yetip de artıyordu bile; aslında sadece sekiz saat çalışmak, onlar için yeter de artardı bile. Dediklerine bakılırsa, onların istediği daha fazla çalışmak değil, daha fazla yemek, kıyafet, eğlence, keyifli boş zaman ve konforlu evlerdi. Kır gezintileri ya da bisiklet turları yapabilmek istiyorlardı; balığa çıkabilmek ya da sahile gidebilmek, deniz banyosu yapıp kumsalda uzanabilmek istiyorlardı; daha sürüsüne bereket istekleri vardı. Ama bunlar sadece birkaç kişiydi; pek çoğu böyleleri gibi bencil değildi. İşçilerin çoğunluğu sadece çalışmalarına izin verilmesini istiyordu ve çocuklarına gelince, neden olmasındı ki; "kendileri gibiler için yeterince iyi olan, elbette çocukları için de iyi olmalıydı."

Genellikle keyifli boş zaman, kültür, zevk ve medeniyetin nimetleri gibi şeylerin "bizim gibiler" için yaratılmadığını söylerlerdi.

Aslında hepsi birden bunu söylemiyordu; ama hareketlerinin sonucu buna varıyordu; çünkü çocukları için daha iyi bir düzenin kurulmasına yardım etmiyorlar ama kendi çocuklarına yaraşan bir düzen kurmaya çalı-

şanlarla alay ediyor, onlara karşı çıkıyor, onları lanetliyor ve taciz ediyorlardı. Ağızlarına aldıkları en çirkin kelimeler, Avam Kamarası'ndaki kendi sınıflarından gelme üyelere, İşçi Partisi milletvekillerine ve özellikle sosyalistlere yönelikti; onlardan hayatını kazanmak için çalışmak istemeyecek kadar tembel olan ve işçi sınıfının sırtından geçinmek isteyen serseriler diye bahsediyorlardı.

Pek çoğu, çocuklarının kendilerinden daha iyi duruma gelmesine yardım etmeye inanmadıklarını söylüyordu; çünkü böyle vakaların çoğunda çocuklar büyüyünce ana babalarına "tepeden" bakarmış ve onlardan utanırmış! Eğer çocuklarını severlerse ve onlara karşı görevlerini yerine getirirlerse, çocuklarının nankör yetişeceğine inanıyor gibiydiler; bu düşünceleri doğru olsaydı bile, çocuklarına karşı kayıtsızlıklarını mazur göstermiyordu.

İş kıtlığının nedenlerinden biri de, bu zanaatla pek çok yabancının uğraşmasıydı: Sawkins ve diğer "tüysıkletler" gibi adamlar. Diğer nedenler ne olursa olsun, işi aceleye getirme ve çalıp çırpma asıl nedendi. Her işin "bir an önce" yapılması gerekiyordu, sanki "bir hayat memat meselesi"ymiş gibi! İşin belli bir saatte bitmesi gerekiyordu. Eğer "iş" boş bir evde yapılacaksa, Pinti, "Haydi millet! İnsanlar hafta sonu eve yerleşecek! Bu yüzden her şeyin çarşamba gecesi bitmesi gerekiyor!" teranesini diline dolardı. Bütün tavanların badanasının yıkanıp temizlenmesi, duvar kâğıtlarının sökülüp yenilenmesi, evin iç ve dış cephesine ikişer kat boya vurulması şarttı. Yeni atık su boruları yerleştirilecek, bütün kırık pencereler, kilitler ve alçılar tamir edilecekti. Bir grup işçi (genellikle bu iş için gerekenin sadece yarısı) işe yollanır ve içlerinden biri sorumlu mevkiine getirilirdi. Bu astustabaşılar ya da "pezevenkler" eğer "aldıkları parayı hak ederlerse" sürekli başkalarına baş atanacaklarını ve şirketin elinde iş oldukça diğer işçilere göre tercih edileceklerini bilirlerdi; bu yüzden Pinti'nin dalave-

reler çevirmesine, çalıp çırpmasına yardımcı olur, emirleri altındaki işçileri sığır gibi güdüp gözlerlerdi ve beriki zavallı biçareler, işlerinin başında kalabilmek için tek şanslarının "kıçlarını yırtmak" olduğunu adları gibi bildiklerinden, manyaklar gibi kendilerinden geçerek çalışırlardı. Yağa bulanmış ya da fena halde kirlenmiş ahşap aksamı temizlemek yerine üstünden bir kat vernikle geçmeyi tercih ederlerdi ki, boya sürülmeden önce ahşap yerler iyice kurusun; duvarların alçı kaplamasında kırılıp dökülen yerler, espriyle "bahçe çimentosu" denen bir maddeyle (bahçeden alınma toz toprak için kullanılan teknik terim) onarılırdı ve esas kullanılması gereken madde, duvarın üstünden sadece şöyle bir geçilirdi. Çok kirli paslı olmayan tavanların badanası çıkarılmaz, yalnızca tozu alınırdı ve üstüne ince, hafif bir kat boya atılırdı. Tekrar kâğıtlanmadan önce eskilerinin sökülmesi gereken duvarlar genellikle olduğu gibi bırakılırdı ve eski kâğıtların bağlantı yerleri yeni kâğıdın altından kendini göstermesin diye buraları güzelce zımparalanırdı. Pinti ve astustabaşıları, müşterilerin parasını ödediği işleri yapmaktan ellerinden geldiği kadar kaçınırdı ve yaptıkları azıcık işi bile aceleye getirmeden edemezlerdi.

Korkunun (sepetlenme korkusunun) hâkimiyeti bütün "iş"lerde hüküm sürüyordu ve bu korku bir dizi alarmın ve infazın eşliğinde sürdürülüyordu; hiç kimse kendini bir an için bile emniyette hissetmezdi; Pinti en umulmadık zamanlarda çıkagelir ve etrafta fırtına gibi esip gürlerdi. İş başında hastalık nöbeti geçirip duraksayan birini bulur bulmaz hemen kovardı; ama böyle fırsatlar pek ender eline geçerdi; çünkü işçiler birkaç dakikalığına işi bırakıp mola veremeyecek kadar çok korkuyordu.

Hunter'ın gelişinden gidişine kadar bir panik, telaş ve kaos dönemi hüküm sürerdi. Pinti'nin tiz sesi, adamlarına, "Kendinize gelin! İşi bitirin! Boyayı sür, gitsin! Katranla, gitsin! Bunu bitirdiğinizde, başka bir işe başlayacağız!" diye höykürürken evi çın çın çınlatırdı.

Arada sırada, diğer işçileri hızlandırmak için, adamlardan birini yavaşlığını bahane ederek sepetlerdi. Hepsi onun karşısında titrerdi ve konuştuğu ya da onları çağırdığı her yere koşa koşa giderdi; çünkü eğer Rushton & Co.'dan sepetlenecek olurlarsa, boşalan yeri doldurmak için hevesle ve istekle öne atılacak çok sayıda işsizin her zaman için bulunabileceğini iyi bilirlerdi.

Gerçi şimdi mevsimlerden yazdı ve Bunalım Komitesi'yle bütün diğer komiteler işlerini askıya almıştı ama daima Parade'deki fıskıyeli havuzun orada çok sayıda işsiz güçsüz adam dikilirdi; burası Ücretli Köle Pazarı'ydı. Bir şirket hesabına yaptıkları iş bittiğinde, işçiler genellikle soluğu burada alırlardı. Birkaç saatliğine, günlüğüne ya da haftalığına ücretli köle tutmak isteyen herhangi bir efendi daima oraya gidip kendine bir tane satın alabilirdi. İşçiler bunu bilirdi; bir şirketten dehlenirlerse, başka bir iş bulmanın hiç de kolay olmadığını. İşte, bu kadar çok korkmalarının sebebi buydu.

Pinti aynı performansı başka bir işyerinde tekrar sergilemek için gittiğinde, astustabaşı etrafta sinsice dolaşıp adamların ne durumda olduğuna bakardı; bütün boyalarını kullanıp bitirmişler mi bitirmemişler mi diye bakmak isterdi ya da kendi başlarına gidip malzeme almasınlar diye onlara harç götürürdü; sonra Rushton sık sık gelir ve evin arkasında gizlice pusuya yatardı ya da işçilerin arkasında sessizce dikilir, onları çalışırken seyrederdi. Pek az konuşurdu ama orada uğursuz bir hayalet gibi dikilir ya da etrafta başıboş bir hayvan gibi dolanırdı; adamların sık sık söylediğine bakılırsa, bir domuz gibiydi. Bu şahsın kendi kişiliği ve itibarı hakkında pek mübalağalı fikirleri vardı. Bir keresinde, onu sokakta durdurup o günlerde yapılan bir iş hakkında sorular sormaya cüret eden bir işçi sırf bu yüzden kovulmuştu.

Pinti, ertesi gün bütün işyerlerini dolaşmış ve "pezevenkler"den işçilerine Mr. Rushton ile sokakta karşıla-

şacak olurlarsa, asla onunla konuşmamaları gerektiğini söylemelerini istemişti ve ertesi cumartesi, Patron'u böylesine alçakça taciz eden adamcağız hiçbir mazeret gösterilmeden kapı dışarı edilmişti; işten çıkarılma sebebi ayan beyan ortadaydı.

Şehre tepeden bakan yüksekçe bir araziye kurulu, büyük bir evde çalışmışlardı bir keresinde. Orada çalışan işçiler her zamankinden daha fazla tedirgindi çünkü Rushton'ın bürosunda oturup teleskopla onları gözlediği söyleniyordu.

Kimi zaman, bir işin gerçekten belli bir zamanda bitirilmesi gerekli olduğunda geç saatlere kadar çalışmaları gerekirdi; belki saat sekize ya da dokuza kadar. Çay molası verilmezdi ama içlerinden bazıları akşam altıda bir şeyler atıştırabilmek için evden yemek getirirdi. Diğerleri, çocuklarının evden çay getirmesini sağlardı. Kural olarak, yemeklerini bu iş için mola vermeden yerlerdi; yemeği yere, yani başlarına bırakır, bir taraftan çalışırken diğer taraftan yiyip içerlerdi; bir ellerinde beyaz kurşuna bulanmış fırçaları, diğerinde margarinli ekmekleri olurdu. Bazı işlerde, eğer "pezevenk" adam gibi bir adam çıkarsa, alelacele ağızlarına bir şeyler tıkıştırırlarken Hunter ya da Rushton'ı gözlemesi için bir gözcü çıkartırlardı; ama bunu yapmak her zaman için iyi bir fikir değildi çünkü nedense kendisi de günün birinde "pezevenk" olmayı hayal eden bir sefil muhbir hep aralarında bulunurdu ve böyleleri Pinti'ye bu suçu ihbar edip ödülünü almayı ihmal etmezdi.

İş başında herhangi birinin aylaklık etmesi ya da vaktini öldürmesine karşı bir önlem olarak, herkese günün her dakikasında neler yaptıklarını teker teker kaydetmeleri gereken bir zaman çizelgesi verilirdi. Bu zaman çizelgesi formları her şirkette ufak tefek değişikliklerle kullanılırdı; Rushton & Co.'da kullanılan biçimi aşağıda verilmiştir:

RUSHTON & CO.
İNŞAAT VE DEKORASYON ŞİRKETİ
MUGSBOROUGH'DA YAPILAN İŞLER İÇİN
ZAMAN ÇİZELGESİ

ÇALIŞMA SAATLERİNDE SİGARA YA DA SAİR KEYİF VERİCİ MADDELERİN KULLANILMASI YASAKTIR.

HER PARÇA İŞİN TAM OLARAK BETİMLENMESİ GEREKİR. NE YAPILDIĞI VE İŞİN NE KADAR SÜRDÜĞÜ YAZILACAKTIR.

	Nerede Çalışıldı	Ne Zaman Başlandı	Ne Zaman Bitirildi	Saatler	Ne Yapıldı
Cumartesi					
Pazartesi					
Salı					
Çarşamba					
Perşembe					
Cuma					
			Toplam Saat		

Bir pazartesi sabahı, Pinti her astustabaşına şirketin memorandum formlarından birinin bulunduğu bir kapalı zarf vermişti. Crass kendi zarfını açtığında aşağıdaki yazıyla karşılaştı:

Crass,

Emrindeki işçilerle bir yerde çalışırken, her gece zaman çizelgelerini kontrol edip imzalayacaksın.

Eğer şirketten çağrılırlarsa ve başka bir işe yollanırlarsa ya da kovulurlarsa, onlar işyerinden ayrılmadan önce zaman çizelgelerini kontrol edip imzalayacaksın.

İşyerine gün içinde gelen herkesin geliş saatini dakikası dakikasına not edeceksin ve zaman çizelgesine bunun doğrulukla işlendiğinden emin olacaksın.

Ağırkanlı ya da tembel olan herkesi, iş başında gereksiz yere gevezelik ederken gördüğün herkesi Mr. Hunter'a bildireceksin.

Senin ve diğer ustabaşıların bu kuralları yürütmemizde bize yardımcı olmasını istiyoruz ve herhangi bir işçi hakkında bize vereceğin bilgiler, gizlilik içinde korunacaktır.

Rushton & Co.

Not: Bu kurallar, senin ustabaşı olduğun bütün işyerlerinde çalışan herkes için geçerlidir.

Zaman çizelgeleri her hafta en ince ayrıntısına kadar incelenirdi ve arada sırada işçinin biri büroya, Rushton ve Pinti'nin önünde "hesap vermeye" çağrılırdı ve kendisine on saatlik işi nasıl olup da on beş saatte bitirebildiğine dair ahret sualleri sorulurdu. Böyle hallerde, itham edilen işçi, hareketleri için uygun bir mazeret bulamazsa, oracıkta işten çıkarılırdı.

Bizzat Pinti bile sık sık "hesap vermeye" davet edilirdi.

Eğer bir "iş"i hesaplamada hataya düşecek ve çok yüksek bir bedel önerecek olursa ve bu yüzden şirket işi

alamazsa, Rushton homurdanırdı. Eğer fiyat çok düşük tutulup da hiç kâr elde edilemezse, Rushton bu durumdan hiç hoşlanmazdı ve kâr yerine zarar edilen hallerde, Rushton öyle bir kıyametleri koparırdı ki, Pinti'nin korkudan kalbi duracakmış gibi olurdu ve bisikletine atladığı gibi en yakın işyerine koşar, oradaki adamlarına işi bir an önce bitirsinler diye esip yağdırırdı.

Her seferinde adamların yetenekleri (özellikle hız bakımından) dikkatle gözleniyor ve not ediliyordu ve işler ne zaman kesat gitmeye başlasa ve işten birinin çıkarılması gerekse, öncelikle ya çok yavaş çalışanlardan ya da yaptığı işe özenenlerden bazılarına yol görünürdü. Tabii ki bu durum da işçilerin malumuydu ve üstlerinde istenen etkiyi bırakıyordu.

Rushton ve Hunter'a haksızlık yapmayalım; bütün bu sığır güdücülüğü ve hırsızlık için yeteri miktarda mazeret bulunduğu hatırdan çıkarılmamalıdır; çünkü onların işlerini tamamen onlarla aynı biçimde yürüten diğer şirketlerle rekabet etmeleri gerekiyordu. Bu onların değil, sistemin suçuydu.

Her "iş" için bir düzine şirket fiyat teklifi verirdi ve tabii ki, genellikle en düşük teklifi veren şirket işi kapardı. Bunu bildikleri için hepsi de fiyatı mümkün olduğunca indirirdi ve bu işin ceremesini çekmek, işçilere düşerdi.

Sorun, çok fazla "efendi" olmasıydı. Eğer her on işverenden dokuzu ticarete atılmasa, bu durum işçiler için çok daha iyi olurdu. O zaman kalanlar yaptıkları iş için çok daha tatmin edici paralar alabilirdi ve işçiler de daha yüksek ücretlere ve daha iyi çalışma koşullarına kavuşurdu. Gelgelelim, işçilerin Pinti ve Rushton için böyle mazeretleri ya da hoşgörüleri yoktu. Nefret ve lanetleme olmaksızın onları ne hatırlarına getirebilirler, ne de onların isimlerini anarlardı. Ama ikisinden herhangi biri "iş"e geldiğinde, "pezevenkler" önlerinde yerlere kadar eğilip yaltaklanır, onları mide bulandıracak kadar uşakça bir üslupla selamlar, lafların arasına sürüsüne bereket "be-

yim" sözcüğünü sokuştururlardı; ama ustabaşıların selamları ya toptan duymazdan gelinirdi ya da manasız homurtularla karşılık verilirdi. Neredeyse iki laflarından biri "beyim" olurdu. Onların bu konuşmalarını duymak insanı hasta ederdi; çünkü bu tavırlarının sebebi nezaket değildi, onlar kendi aralarındayken hiçbir zaman birbirlerine nazik davranmazlardı. Tek neden kayıtsız şartsız itaatleri ve efendilerinin karşısında kendilerini küçültmeleriydi.

Bütün bu çılgınca acelenin sonuçlarından biri, ikide bir iş kazası olmasıydı; sürekli birileri yaralanırdı ve alınan riskler düşünülürse, aslında kazaların daha sık gerçekleşmemesi şaşırtıcıydı. Kalabalık sokaklardaki merdivenlerin tepelerine tırmanıp çalıştıklarında genellikle merdivenin ayağında birisinin durmasına izin verilmezdi ve bunun sonucunda, daha başka hangi tedbir alınırsa alınsın, halktan biri bir biçimde mutlaka merdivenlere çarpardı. Yaşları itibariyle sokaklarda dikkatsizce koşturup oynayan küçük oğlanlar gelip merdivenlere toslardı. Claude Duval'in serüvenlerinin bir penilik baskılarında okuduklarının hayaline kendilerini kaptıran ve diğer taraftan kollarının altında devasa zerzevat sepetleri taşıyan dalgın çıraklar körlemesine gelip merdivenlere çarpardı. Körlerin ayakları merdivenlere takılırdı. Maceraperest ve şişko okul çocukları merdivenlere tırmanırdı. Koca ayaklı hemşerilerimiz merdivenlere dolanırdı. Her iki cinsten şişman insanların merdiven altından geçmenin uğursuz olduğuna inananları, merdivenin ayağıyla kaldırımın kenarı arasında kalan dar geçitten süzülmeye çalışırdı; ama her seferinde merdivene çarparlar ve kimi zaman sokağa yuvarlanırlardı. Tekerlekli çocuk arabalarını iten dadılar, genellikle sol elleriyle tutamağı kavrarken, sağ ellerinde tuttukları *Orange Blossoms*'ta ya da herhangi bir yarım penilik gazetede yer alan tefrika romanı okur ve Ekşilimon Markisi'nin maceralarına o kadar dalarlardı ki (kendileri asil soydan gelen genç ve muazzam servet sahibi bir adamdı; altın

rengi sarkık bıyıkları ve çok uzun bacakları vardı ve Malın Gözü Lady Sibyl'in, onu böyle ismi olan bir kadının sevebileceği kadar büyük bir aşkla seven o cadalozun şeytana parmak ısırtan dolaplarına rağmen, Village Inn'de çalışan bulaşıkçı yamaklarından biriyle evlenmek niyetindeydi) en nihayetinde arabalarını merdivenlere toslarlardı. Kızlar bir şeyler okumakla meşgul olmasalar bile nedense hep gelip merdivenlere çarparlardı; galiba inşaat merdivenleri, ister dadılar ister anneler tarafından itilsin, her nevi tekerlekli çocuk arabasını ve benzeri tekerlekli vasıtayı kendine çekiyordu. Kimi zaman, merdivenlere çok dikkatle yaklaşırlardı; sonra, çok yakına geldiklerinde merdiven altından mı geçmenin yoksa kaldırımla arasında kalan o dar geçidi tercih edip sokağa yuvarlanma riskini göze almanın mı daha ehven olduğunu düşünerek tereddüt ederlerdi; daha sonra merdivenin ayağına iyice sokulurlar, arabayı sağa sola manevra yaptırıp oynatarak geçmeyi denerlerdi, ta ki manyetik etki devreye girip bebek arabası merdivene bindirene kadar; belki de tam o sırada, tepedeki adam neredeyse uzanamayacağı kadar yüksek bir yeri boyamakla meşgul olduğu için yerinden doğrulmuş olurdu.

Bir keresinde, Harlow tam on beş on altı metrelik bir merdivene çıkmış ve birtakım yağmur oluklarını boyamaya başlamıştı ki, o sırada sokakta oynayan küçük çocuklardan biri koşup şiddetle merdivenin ayağına çarptı. Harlow öylesine irkilmişti ki, fırçalarını düşürdü ve etrafında bir daire çizip korkuluk duvarı hizasında, eve dik açıyla bir buçuk metre kadar kayan merdivene yapışıp kaldı. Boya kovası basamaklardan birindeki kancaya asılıydı ve sallantı, boyanın Harlow'u ve evin dış cephesindeki tuğlaları boydan boya ıslatmasına neden oldu. Adam bacaklarını merdivenin kenarına dolayıp aşağıya kayarak inmeyi başardı. Pinti olay yerine geldiğinde, kazanın sebebini dikkatsizlik olarak adlandırdığı için patırtı çıktı. Ertesi gün, Harlow'un işe gelirken pazarlık pantolonunu giymesi gerekti.

Başka bir olayda, "Gotik Kulübe" adı verilen bir evin dış cephesini boyuyorlardı. Bir köşede, tepesi kilise kulesi külahı ya da sivri baca gibi yükselen bir çatıyla örtülü bir kule vardı ve bu çatının tepesindeki dövme demirden işlemeli süsün boyanması gerekiyordu. Ellerindeki merdiven pek uzun değildi ve dahası, kulenin dibindeki zemine merdiveni gerektiği gibi yerleştirmek hiç mümkün değildi; oraya yerleştirdikleri zaman merdiven kuleye yaslanmıyor, aksine dimdik havaya yükseliyordu.

Easton kuleye çıktığında neredeyse merdivenin en üst basamağında ayakta durmak zorunda kaldı; tam olarak söylemek gerekirse, üstten üçüncü basamaktaydı ve sağ eliyle fırçayı kullanırken sol eliyle külaha tutunmak zorunda kalmıştı. Sadece yirmi dakika sürecek bir iş olduğu için, iki adam merdivenin ayağını tutmakla görevlendirilmişti.

Doğru düzgün bir iskele kurmaktansa, böyle eğreti çalışmak daha ucuza geliyordu; çünkü iskele kurmak iki ya da üç kişinin iki saat çalışmasını gerektirirdi. Tabii ki, böylesi çok daha tehlikeliydi; ama bunun hiç önemi yoktu çünkü tepedeki işçi düşecek olsa bile şirket bundan zarar görmezdi; bütün işçiler öyle ya da böyle sigortalıydı ve sık sık ölümden kıl payı kurtulmalarına rağmen, kimse halinden şikâyetçi görünmüyordu.

Neyse, Easton tam işini bitiriyordu ki, işlemeli demir süsün yerinden ayrılır gibi olduğunu hissetti ve kapıldığı korku yüzünden neredeyse kalbi duracak gibiydi. Çatıyı bırakıp elinden geldiği kadar merdivendeki duruşunu sağlamlaştırdı ve üç dört basamak inip görece güvenliğe kavuştuğunda, merdivene sımsıkı sarılıp kalakaldı; bacaklarının gücü öylesine kesilmişti ki, birkaç dakika boyunca yerinden kıpırdayamadı. Aşağıya indiğinde ve diğerleri onun nasıl da sararıp solduğunu, tir tir titrediğini fark ettiğinde, onlara işlemeli süsün gevşediğini söyledi ve o sırada "pezevenk"in olay yerine geleceği tuttuğu için, hepsi birden ona olup biteni an-

lattı ve demir süsün tamir edilmesini önerdi; yoksa kulenin tepesinden düşüp birilerini yaralayabilirdi. Ne var ki, "pezevenk" bu durumu üstlerine bildirecek olurlarsa süsü kırmakla suçlanacaklarından korkuyordu ve ev sahibi, çatı süsünün yerleştirme bedelinin şirket tarafından karşılanmasını isteyebilirdi; bu yüzden ağızlarını açmamaya karar verdiler. Bugün, o çatı süsü halen kule külahının tepesinde duruyor ve birisinin kafasına düşmek için yeterince kuvvetli bir rüzgârın esmesini bekliyor.

Easton'ın "paçayı kurtarışını" duyanların çoğu, eğer oradan düşüp boynunu kırmış olsaydı, kimseyi suçlamaya hakkı olmayacağını söylemişti; adamın doğru düzgün bir inşaat iskelesi kurulmadan kuleye çıkmayı reddetmesi lazımdı. Zaten onlar da böyle davranırlardı. Eğer Pinti ya da pezevenk içlerinden birine kuleye çıkıp o merdivenin tepesinde demir süsü boyamasını emretseydi, derhal aletlerini bir kenara bırakıp hak ettikleri iskelenin kurulmasını isterlerdi!

İşte böyle konuşuyorlardı; ama nedense hiçbiri böyle durumlarda aletlerini bir kenara bırakmıyordu; üstelik sık sık böyle tehlikeli işler yapılıyordu.

Sadece sıradan evler ya da alt sınıflardan halkın mülkleri söz konusu olduğunda çalıp çırpıyor değillerdi; bu genel bir kuraldı. Büyük zengin evleri, villalar ve malikâneler, ekabir takımının konakları da tam olarak aynı şekilde yapılıyordu. Genellikle, böyle yerlerde kullanılan pahalı ve kaliteli malzemeler israf edilip bırakılıyordu.

İç ahşap aksamının (kapılar, pencereler ve merdiven parmaklıkları) beyaz cilayla kaplanması gereken büyük bir malikâne vardı. Bu oldukça eski bir evdi ve tekrar boyanmadan önce ahşap kısımların önce temizlenip zımparalanması sonra çatlakların doldurulması gerekiyordu; ama tabii ki, bunun için zaman yoktu ve bu yüzden doğru düzgün hazırlık yapmadan boyayı bitiriverdiler. Üzerine bir de cila çekilen ahşabın kaba ve pürüzlü

yüzeyi gerçekten korkunç görünüyordu; ama ev sahibi halinden hoşnuttu çünkü her yer pırıl pırıldı. Bu evin yemek odası, son derece güzel ve pahalı cinsten kâğıtla kaplanmıştı. Duvar kâğıdının zemini kızıl hareli ipek taklidiydi ve üstünde, aynı renkte kabartmalı bir desen vardı. Bu kâğıdın fiyatı rulo başına on sekiz şilindi. Slyme'e kâğıtları kaplaması için rulo başına altı peni ödenecekti ve bütün odaya on rulo kâğıt yetiyordu; böylece kâğıtların fiyatı dokuz pound, kaplanması sadece beş şilin tutmuştu! Böyle bir kâğıdı duvarlara doğru düzgün tutturmak için, önce aynı renkte düz kâğıdı duvara yapıştırmak gerekirdi; çünkü eğer işi yapan bağlantı yerlerini "çok bitiştirirse" (bunun asla yapılmaması gerekir) kâğıt kuruduğunda ayrılır ve aralıktan beyaz boya görünürdü; Slyme de bu kaplama usulünden Pinti'ye bahsetmiş ama fikir Ustabaşı'nın kafasında hiç yer etmemişti; zaten duvardaki eski kâğıtları söktüklerinden bu iş için yeteri kadar masraf etmiş sayılmazlar mıydı!

Böylece Slyme işe koyuldu; aldığı ücretin hakkını vermek istediği için, işine fazla zaman ayıramazdı. Bağlantılardan bazıları "bitişti" ve bazıları çok kalın oldu; bundan iki üç hafta sonra ev sahibi taşındığında, artık kâğıt iyice kuruduğu için bağlantı yerleri açılmaya ve duvarlardaki beyaz badana kendini göstermeye başlamıştı bile. Owen'ın küçük bir kutu kızıl boya ve küçük bir fırçayla oraya gitmesi ve beyaz çizgileri boyayla kapatması gerekti.

Bu işi yaparken, bir sürü başka hatayı daha görüp düzeltti; bunlar, Slyme'in işi bir an önce bitirmek için acele ederken kostiğe bulanmış parmaklarıyla batırıp leke içinde bıraktığı yerlerdi.

Aynı korkunç işçilik, bu evden başka yerlerde de tekrarlandığı için, duvarın bağlantı yerlerinin denk geleceği kısımları şerit halinde boyama usulünü geliştirmişlerdi; böylece kâğıtlar birbirinden ayrıldığında beyaz boya kendini göstermeyecekti. Ne var ki, kâğıdın arka-

sındaki kostiğin boyayı emdiği anlaşıldı ve kısa süre sonra beyaz boya eskisi gibi kendini gösterir oldu; bu yüzden Pinti, bağlantı yerlerinin çok belli olmaması için çaba göstermekten tümüyle vazgeçti ve müşterilerden biri şikâyet ettiğinde, "rötuş" yaptırmak için birini göndermekle yetindi; kaplama kâğıdı hiç kullanılmadı, tabii ki müşteri ya da mimar işinin ehli olup da bu konuda ısrar etmediği sürece.

Aynı evin öteki kısımlarındaki tavanlar, duvar nakışları ve süpürgelikler, "cilalı" ya da "rölyefli" olarak tabir edilen kâğıtla kaplanmıştı. Bu kâğıtların çok dikkatle yapıştırılması gerekir çünkü kabarık kısımlarının bozulması işten bile değildir; ama bu işle görevlendirilen işçilerin yüzünün akıyla çalışması için gerekli zamanı ve dikkati harcamalarına izin verilmemişti; sonuçta, pek çok yerde, özellikle bağlantı noktalarında desenler düzleşti ve seçilmez oldu.

Resim odasının tavanı, yaklaşık üç metre karelik tabakalar halinde gelen çok kalın, bol rölyefli kâğıtla kaplanmıştı. Bu tabakalar kuruyup şekillerini yitirmişti; onları ilk şekillerine uydurabilmek için bol zaman harcamak ve dikkatli olmak şarttı. Ama işçilere yine yeterli zaman tanınmadı. Sonuçta, iş bittiği zaman pek "darmaduman" bir görünüm sergiliyordu. Ama bunun önemi yoktu; işin bitirilmesinden başka hiçbir şeyin önemi yokmuş gibiydi. İşçilerin işe koşuluşlarını, acele etmek için zorlanışlarını, oradan oraya sürüklenişini görseydiniz, onlara saatte beş altı peni yerine beş altı şilin ödendiğini sanırdınız.

Pinti, sabahtan akşama kadar, "Bitirin şunu!" diye bağırırdı. "Tanrı aşkına bitirin şunu! Daha bitirmediniz mi! Bu iş yüzünden para kaybediyoruz! Eğer bir an önce kendinize gelip elinizi çabuk tutmayacaksanız, bari gidip hızlı çalışacak birilerini arayayım."

Bu pahalı cilalı dekorasyonlar genellikle beyazla bitirilirdi; ama kâğıtları özel olarak hazırlanmış bir boya karışımıyla kaplamak yerine, ki bunun iki üç kat sürül-

mesi gerekirdi, kâğıtların üstünü bildiğimiz badanadan kalın bir tabakayla sıvamayı tercih ettiler ve tabii sıradan badana fırçaları kullandılar.

Bu, işleri halletmenin en ekonomik yoluydu; çünkü bağlantı yerlerine gelince durup dikkatle çalışmak gerekmiyordu; badana zaten bütün çatlakları dolduruyordu. Ne var ki, badana aynı zamanda alçı süslerdeki bütün girinti ve çıkıntıların, oyukların da içine yerleşiyor ve kartonpiyerleri yamru yumru, şekilsiz bir kütleye çeviriyordu. Ama bunun da bir önemi yoktu; yeter ki iş bir an önce bitsindi.

Mimar, olup bitenlerin farkında değildi; çünkü Rushton & Co. ne kadar fazla iş çıkarırsa, kendisinin de o kadar çok para kazanacağını biliyordu.

İşin parasını ödeyen adam, olup bitenlerin farkında değildi; çünkü mimarına duyduğu güven tamdı.

Uzun süredir sıktığımız okurlarımızı biraz daha yormak pahasına, bu özel "iş"te gerçekleşen başka bir olayı daha anlatmak istiyoruz.

Bütün pencerelere jaluzi takılmıştı. İşi yaptıran adam, evi henüz yeni satın almıştı ama kendisi stor kullanmayı tercih ediyordu; henüz yeni sattığı eski evinde de stor perdeler vardı ve bu storlar uygun boyutlarda olduğundan, onları yeni evine taktırmaya karar vermişti; bu yüzden Mr. Rushton'a bütün jaluzilerin sökülmesi ve tavan arasına konulması yönünde talimat verdi. Mr. Rushton bunu yaptıracağına söz verdi ama bütün jaluziler çatıdaki depoya gitmedi; içlerinden dört tanesini kendi evine götürdü ve limonluğuna taktırdı. Limonluğun pencerelerine biraz büyük gelen jaluzilerin kesilerek daraltılmaları gerekmişti.

Olayların bundan sonraki akışı oldukça ilgi çekicidir; çünkü beyefendi eski evinden stor perdeleri almaya yeltendiğinde, evi sattığı şahıs onların çıkarılmasına izin vermedi; burayı satın aldığı zaman storları da satın almış sayıldığını iddia etti. Küçük bir tartışma çıktı ama sonunda her şey tatlıya bağlandı ve beyefendi, yeni evinde jalu-

ziyle pekâlâ idare edebileceğine karar verdi ve eşyalarını taşıyan hamallara depodaki jaluzileri tavan arasından indirip yeniden takmalarını buyurdu; sonra, tabii ki jaluzilerden dördünün kayıp olduğu ortaya çıktı. Hemen Mr. Rushton olay yerine çağrıldı ve bu olanlardan hiçbir şey anlamadığını söyledi! Aklına gelen tek mantıki açıklama, işçilerinden birinin jaluzileri çalmış olmasıydı! Soruşturma yaptıracak ve suçluları bulmak için elinden geleni ardına koymayacaktı; ama ne olursa olsun, bu elim olay kendisinin sorumluluğunda gerçekleştiği için, kayıp jaluzileri bulamasa bile zararı tazmin edecekti.

Eskiler limonluğa uysunlar diye daraltıldığından, dört yeni jaluzi yaptırılması gerekti.

Tabii ki, müşteri halinden son derece memnundu; her ne kadar Mr. Rushton'ın hesabına çok üzülüyor olsa da. Bu konuyu aralarında kısaca görüştüler. Rushton, beyefendiye eğer bütün gerçekleri bilseydi, hayretten dudağının uçuklayacağını söyledi; insanın işçilerle uğraşırken karşılaştığı güçlükler ne kadar çoktu! Bir kere onları gözünün önünden bir an olsun ayırmamalıydı; yoksa siz arkanızı döner dönmez, bir şeyler çalınırdı! Sabah işe geç gelirlerdi, eve paydos saatinden önce giderlerdi ve eğer onları dikkatle kontrol altında tutmazsanız, zaman çizelgelerinde tüm gün çalıştıklarını gösterip hilekârlık yaparlardı! İkide bir eşyalar ortadan kaybolurdu ve tabii ki, kimse bu konu hakkında hiçbir şey bilmezdi. Kimi zaman, önceden haber vermeden bir işyerine giderdiniz ve bir sürüsünü küp gibi sarhoş halde yakalardınız. Tabii ki, bu şeytan soylarıyla kurallar ve yasaklar koyarak ve organizasyonu sağlam tutarak başa çıkabilirdiniz ama bu çok zordu; insan aynı anda her yerde olamazdı ve sadece iki gözünüz vardı. Beyefendi, işlerin nasıl yürüdüğüne dair az da olsa fikir sahibi olduğunu söyledi; kendisinin de arada sırada alt sınıftan kimselerle iş yapması gerekmişti ve onların ne kadar sıkı kontrol altında tutulması gerektiğini biliyordu.

Rushton, bu olay yüzünden kendini pek kötü hissetmişti ama bahçeden çaldığı birkaç kıymetli gül ağacını ve diğer bitkileri hatırlayarak teselli buldu; üstelik, ahırdaki samanların altında keşfedilen bir merdiven, talimatı üzerine derhal avluya "taşınmıştı" ve evdeki iş bittiğinde, kimsenin o merdiveni aradığı yoktu.

Jaluzileri telafi edecek başka bir olay, evdeki pirinç aksamın, kilit aynalarının, pencere kulplarının, kapı kollarının ve kilitlerin tümünün yenilenmesinin gerekmesi ve müşterinin bu işi için iyi para ödemesiydi; aslında, buralara Pinti'nin yeniden boyayıp cilaladığı eski parçalar takılmıştı.

Jaluzi olayında aslında sıra dışı bir durum yoktu; çünkü Rushton ve Pinti her şeyi çalardı. Ellerini uzatabildikleri her şeyi çalmakta ustalaşmışlardı; tabii ki, bunu başlarına dert açmadan yapabildikleri sürece. Hiçbir zaman kahramanca ya da gözü pek soygunlara kalkışmazlardı; gecenin bir yarısında banka kasalarına ya da kuyumculara girecek yürek onlarda yoktu ya da yankesiciliğe çıkamazlardı; bütün hırsızlıkları ufak tefek çalıp çırpmalar düzeyinde kalıyordu.

"Hallettikleri" başka bir evde, Pinti büyük bir vurgun vurdu. Tavan arasına çıkıp su deposundaki sorunun ne olduğunu öğrenmek istemişti. Yukarıya çıktığında, çok güzel işçilikli bir gaz lambası buldu: Lamba cilalı dövme demir ve bakırdan yapılmıştı, ayrıca yanlarında çok güzel, sırlanmış aynalar vardı. Tozla kaplanmış olması bir yana, çok iyi durumdaydı; bu yüzden Pinti lambayı kaptığı gibi kendi evine götürdü ve temizledikten sonra salonuna koydu.

Aynı tavan arasında bir sürü eski püskü pirinç resim çerçevesi ve sair metal eşya vardı; üç tane çok güzel kontrplak da bulunuyordu ki, bunların her biri iki buçuk metre uzunluğundaydı ve tankın üzerine kolayca çıkılabilmesi için merdiven niyetine kirişlerin arasına uzatılmışlardı. Ama Pinti bu kontrplakların tavanları badanalamakta ve diğer işlerde şirketin daha çok işine

yarayacağını düşündü ve derhal onları, eski pirinçlerle birlikte avluya taşıttı; metal eşyalar, her biri dört peniden toplamda bir pound tutuyordu.

Başka bir evin iç kısmının boyanması gerekiyordu. Burada oturan insanlar daha yeni taşınmıştı; başka bir şehre gitmişlerdi ve ev, onlar daha burayı boşaltmadan tekrar kiralanmıştı. Yeni kiracı, buraya taşınmadan önce evin tepeden tırnağa yenilenmesi konusunda emlakçiyle anlaşmıştı.

Eski kiracılar ayrıldıktan bir gün sonra, emlakçi, Rushton'a anahtarı verdi; böylece Patron gidip yapılacak işleri görebilir ve fiyat çıkartabilirdi.

Rushton ve Pinti evi incelerken, ön kapının arkasındaki duvarda asılı büyük barometreyi keşfettiler; bu eşya hamallar tarafından unutulup kalmıştı. Anahtarı emlakçiye geri vermeden önce Rushton adamlarından birini eve gönderip barometreyi aldırdı ve bu konuda soruşturma yapılıp yapılmayacağını görmek için birkaç hafta onu bürosunda sakladı. Eğer aranıp sorulsaydı, barometreyi sırf güvende olsun diye bürosuna getirdiğini gözünü kırpmadan söyleyebilirdi; niyeti, sahibi ortaya çıkana kadar ona göz kulak olmaktı. Barometrenin sahipleri ise taşınma sırasında onun çalındığını ya da kaybolduğunu sanmışlardı; hatta eşyaların paketlenmesine ve taşınmasına yardımcı olan hamallardan biri, barometrenin kaybolması olayında kuşkulu görülerek işinden atılmıştı. Hiç kimse Rushton'ın bu olayla bir ilgisinin olabileceğini düşünmemişti ve yaklaşık bir ay sonra Patron barometreyi evine götürüp geçen yaz Grand Parade, 596 Numara'dan arakladığı meşe ağacından oymalı ayakları olan, mermer konsolun üstüne astı.

Barometre, bugün bile orada asılıdır; çok yakınında, kenarları kızıl renkli ipek şeritlerle kaplanmış, yaklaşık yarım metre karelik çok güzel bir plaket vardır ki, üzerinde altın harflerle şöyle yazılıdır: "İsa bu evin başıdır; her yemeğin görülmeyen konuğudur, her sohbetin sessiz kulak misafiridir."

Barometrenin diğer tarafında, aynı türden başka bir plaket daha vardır ve onun üzerinde de şöyle yazar: "Hem naçiz kulunuz ben, hem de hanem halkı, hepimiz Tanrı'nın hizmetindeyiz."

Başka bir evden iki muazzam pirinç avize çaldılar. Bu ev çok uzun zamandır boştu ve şehir sakinlerinden olmayan sahibi onu satmak istiyordu. Satış şansını artırmak isteyen emlakçi, evin baştan aşağı elden geçirilmesine karar vermişti. İşi, en düşük teklifi veren Rushton & Co. almıştı. Resim ve yemek odalarındaki avizeler masif pirinçtendi; ama ikisi de kararıp paslanmıştı. Pinti, emlakçiye avizelerin temizlenip yeniden cilalanmasını önerdi, böylece yeni gibi görüneceklerdi. Aslında yenisinden bile iyi olacaklardı; çünkü artık böyle güzel şeyler üretilmiyordu ve Pinti, hayatında ilk kez doğruyu söylüyordu. Emlakçi de bunu onayladı ve avizeler yenilendi; bu tabii ki fazladan yapılan bir işti ve şirket bu işin normal karşılığının iki katı para aldığı için Patron neredeyse halinden hoşnut sayılabilirdi bile.

Avizelerin cilalanması ve diğer işler bittiğinde, faturalarını ev sahibine gönderip paralarını bir tamam aldılar.

Birkaç ay sonra ev satıldı ve Nemrut, acaba yaptırmak istediği bir iş var mı diye öğrenmek üzere yeni mal sahibiyle görüşmeye gitti; başarılı da oldu. Birkaç odanın kâğıdı yeni ev sahibinin zevkine uymuyordu ve tabii ki, ahşap kısımların yeni kâğıtlara uyacak şekilde boyanması gerekiyordu. Dahası, yapılacak pek çok başka iş vardı; yeni bir limonluk yapılacaktı; banyoya daha modern bir küvet ve kazan yerleştirilecekti; elektrik tesisatı döşenecekti; bu evin yeni sahipleri havagazı kullanımına karşıydılar.

Tadilat şartnamesi bir mimar tarafından hazırlanmıştı ve Rushton işini sağlama aldı. Avizeler indirildiğinde, Pinti'nin önceden talimat verdiği işçiler onları bir el arabasına yükleyip üstlerini çuval ve çimento torbalarıyla örttüler ve satılacak diğer mallarla birlikte sergilenmeleri için ön büroya götürdüler.

Evdeki bütün işler bittiğinde, Rushton ve Nemrut'un hatırına mimarın evi teftişe geleceği, ancak incelemeden sonra, onlara faturalarını ev sahibine iletebilmeleri için bir belge vereceği tuttu; mimar avizeleri hatırlayabilir ve başlarına ne geldiğini araştırabilirdi. Bu yüzden bir kez daha el arabasına yüklendiler, üstleri çuval ve çimento torbalarıyla örtülerek eve geri getirildiler ve çatı katındaki depoya yerleştirildiler; böylece, eğer mimarın aklına gelecek olurlarsa, hemen yerleri gösterilebilecekti.

Mimar geldi, evi şöyle bir gözden geçirdi, işi onayladı ve belgeyi verdi; avizelerden ne bahsetti, ne de böyle bir şey aklına geldi. Ev sahibi de oradaydı ve Rushton'a faturanın ne kadar tuttuğunu sordu; daha sonra, hemen oracıkta bir çek yazdı. Patron'la Pinti'nin beyefendinin önünde bir yerlere kapanmadıkları kaldı; bütün görüşme sırasında beyefendinin ve mimarın başında şapkaları duruyordu ama Rushton ve Nemrut, saygıyla başı açık dolaşmıştı ve bu ikiliyi evin içinde izlerken, yüzlerinde olabildiğince uşakça bir itaat ifadesi vardı.

Mimarla ev sahibi gittikten sonra iki avize tavan arasından indirildi ve tekrar el arabasına yerleştirildi; üstleri çuval ve çimento torbalarıyla örtülerek dükkâna geri götürülüp diğer mallarla birlikte vitrine konuldu.

Bunlar, bu insanların işlediği önemsiz hırsızlıklardan sadece bir kaçıdır. Geriye kalan suçlarınının tamamını anlatabilmek için, bütün kitabı buna ayırmak gerekecektir.

İşleri aceleye getirmenin ve çalıp çırpmanın bir sonucu olarak, işçiler ikide bir kendilerini sokağa atılmış buluyorlardı.

Yaz boyunca birkaç kere şirketin eline tek bir iş bile geçmedi ve neredeyse herkesin birkaç günlüğüne ya da haftalığına işsiz kalması gerekti.

Newman, bu yılın başlarında ilk kez işbaşı yaptığında sadece on beş gündür çalışıyordu ki, birkaç başka işçiyle birlikte "sepetleniver"di. Neyse ki, Rushton &

Co.'dan ayrıldığı günün ertesinde başka bir iş bulabilmişti; Driver and Botchit şirketinde yaklaşık bir ay çalıştıktan sonra, o günlerde tekrar işleri çoğalan Rushton & Co.'ya geçmişti.

Çok fazla zaman kaybetmesi gerekmemişti; çünkü bir perşembe gecesi Driver and Botchit'le "işi bitmişti" ve o cuma günü Pinti'yle görüşmüş, Ustabaşı kendisine ertesi pazartesi sabahı saat altıda yeni bir işe başlamak üzere olduklarını, Newman'ın da onlarla birlikte çalışabileceğini söylemişti. Yani bu sefer, Newman sadece cuma ve cumartesi günlerini işsiz geçirmişti ki, bu da kaderin başka bir güzel cilvesiydi; çünkü genellikle bir işçinin bir şirketle "işi bittiğinde", yeni bir iş bulana kadar en azından bir haftayı gözden çıkarması gerekir.

Bütün yaz boyunca Crass "boyacıbaşı" olmaya devam etmiş, zamanının çoğunu atölyede geçirip farklı "işler" için boya karışımları hazırlamıştı. Ayrıca, Hunter'ın bir nevi naibi olarak da hizmet vermişti; okurlarımızın bildiği gibi, Hunter çekirdekten yetişme boyacı değildi. Herhangi bir boya işine fiyat biçmek gerektiğinde, kimi zaman Pinti, Crass'ı da yanına alıp işyerine giderdi ve işin kaç gün süreceğini, ne kadar boya gideceğini hesaplarken yardımına başvururdu. Bu sayede Crass sıradan bir işçiden daha yüksek konuma yerleşmişti; sadece işçilerin "üstü" olmakla kalmıyordu, ayrıca iş başındaki diğer astustabaşılardan bir rütbe üstündü.

İşleri aceleye getirmek ve çalıp çırpmak konusunda suçun büyüğü Crass'ta ve diğer astustabaşılarındadır; çünkü eğer onlar olmasaydı, ne Rushton ne de Pinti işleri savsaklamanın yollarını keşfedebilirdi.

Tabii ki, Hunter ve Rushton da işçileri sığır gibi gütmek ve çalıp çırpmak konusunda istekliydi; ama pratik zekâlı adamlar olmadıkları için, eğer zanaatın bütün püf noktalarını çok iyi bilen Crass ve diğerleri olmasaydı, bunu beceremezlerdi.

Crass, adamların akşam yedi buçuğa kadar işte kaldıkları günlerde, saat altı civarında çok kısa bir mola ve-

rip bir şeyler atıştırma itiyadında olduklarını biliyordu; bu yüzden Pinti'ye bunu engellemek mümkün olmayacağına göre, işçilere saat beş buçuktan altıya kadar ara verdirmenin ve yarım saatlik ücreti gözden çıkarmanın daha doğru olacağını söyledi; işçiler, o yarım saati telafi etmek için yedi buçuk yerine sekizde paydos edeceklerdi.

Pinti, eski uygulamayı biliyor ve buna dudak büküyordu; çünkü işçilerin ağızlarına hiçbir şey koymadan çalışamayacağının farkındaydı. Öte yandan, Crass'ın önerisi çok daha uygun bir yönteme benziyordu ve hemen benimsendi.

Mugsborough'daki diğer efendiler bu büyük reformdan haberdar olunca hep birlikte Pinti'yi takip ettiler ve şehirde ister fazla mesai yapılması gerekli olsun ister olmasın, işçilerin eskisi gibi saat yedi buçuk yerine sekize kadar iş başında kalması kural haline geldi; üstelik, onlara eskisine göre daha farklı ücret de ödenmiyordu.

Yazdan önce, her odayı iki işçinin boyaması neredeyse değişmez bir kuraldı; ama Crass, bu koşullarda işçilerin birbirleriyle çene çalarak zaman harcadıklarını Pinti'ye söyledi. Üstelik, birbirlerini dengeleyip yavaşlatıyorlardı; her biri, arkadaşı kadar çalışıyordu ve eğer iş çok fazla sürerse, bunda hangisinin kabahatli olduğunu anlamak zor oluyordu; ama eğer tek başına çalıştırılacak olurlarsa, her biri kendi bacağından asılacaktı; her işçi diğerlerinin ne kadar çalıştığını bilemeyecekti ve diğerlerinden geri kalmak korkusuyla kendini paralayacaktı.

Pinti bunun çok iyi bir fikir olduğunu düşündüğü için tek başına çalışma sistemine geçildi ve pratikte uygulanabilir olduğu durumlarda geçerli olmak üzere, her odaya bir kişi kuralı yürürlüğe girdi.

İşçilere büyük tavanları bile tek başına badanalatmaya kalktılar ve bir iki sefer başarıya ulaştılar; ama birkaç tavan berbat edildikten ve tekrar kazınıp boyanmaları gerektikten sonra, bu yöntemi terk ettiler; ne var ki, geriye kalan işlerin neredeyse tamamı "tekli sistem"le ya-

pılıyordu ve bu yöntem, mükemmel sonuçlar veriyordu; herkes, diğerlerinin kendisinden çok daha fazla iş yaptığını sandığı için daimi bir panik halinde çalışıyordu.

Crass'ın Pinti'ye yaptığı bir diğer öneri, astustabaşıların asla işçilerden birini bir odayı boyaya hazırlamak için yollamamalarıydı.

"Eğer işçinin tekini odayı boyaya hazırlamak için yollarsan" diyordu Crass, "herif yan gelip yatar! Sağı solu zımparalar, kazır, sanki gerçekten boyuyormuş gibi yaparak zaman öldürür. Ama" diye ekliyordu, kurnaz bir gülümsemeyle, "ona daha işin başında bir parça harç, bir yaprak cam kâğıdı ve boya verirsen, orayı önünde sonunda boyayıp bitirmesi gerektiği kafasına dank eder! Yok odayı hazırlayayım, yok şöyle yapayım diye oyalanmaz artık."

Bunlar ve buna benzer pek çok başka öneri, işleri savsaklamak ve çalıp çırpmak için ortaya atılan sayısız hile, varlığını Pinti ve Rushton'a yaranmak ve işte daha çok "tutunmak" için bunları bulup çıkaran ve uygulamaya geçiren Crass'a ve diğer astustabaşılara borçluydu. Kendi başlarına kaldıklarında, hayatı birbirleri ve etraflarındaki herkes için gerçek bir cehenneme çeviriyorlardı. Bütün bunların kaynağında ise, servet yapmak isteyen tek bir adamın açgözlülüğü ve bencilliği vardı! Bütün bu sığır güdücülüğün, kabadayılık taslamaların, nefretin, lanetlerin ve mutsuzluğun tek nedeni, besbelli kendi kendini başkalarının yardımına muhtaç bir şahıs olarak gören Rushton'a para kazandırmaktı.

Bu, hüzünlü ve kabul edilmesi zor bir gerçektir ama doğrudur; hayırseverlerimizin diğerlerine göre daha bencil olan bazıları, kimi zaman güzel güzel çalışmaktan usanıyordu ve mübarek amaca olan şevk dolu bağlılıklarını yitiriyorlardı. Böyle zamanlarda, bütün bu işler yüzünden "buralarına kadar geldiğini", "başkalarının hayrına kıçlarını yırtmaktan bıkıp usandıklarını" söylerlerdi ve arada sırada, bu adamlardan bazıları işi "serip" bir iki tek atmaya meyhaneye giderdi; kimi zaman

haftanın iki üç günü işten kaytardıkları bile olurdu. Bu demler geçtikten sonra ise süklüm püklüm geri döner, başka bir "başlangıç" için fırsat verilmesini isterlerdi; ama genellikle yerlerinin çoktan doldurulduğunu görürlerdi.

Eğer iyi birer "yük beygiri" olmayı başarırlarsa, çalıştıkları zaman gerçekten kendilerini paralamayı bir şeref addeden tiplerse, genellikle affedilirlerdi ve Pinti tarafından hadleri bildirildikten sonra tekrar işlerinin başına dönmelerine izin verilirdi; tabii eğer bu durum bir daha tekrarlanırsa "öbür dünyayı boylarlardı" ve bu da nihai ve geriye dönüşsüz olarak kapı dışarı edilmek demekti.

Bir zamanlar tanınmış bir İtalyan aşçıbaşının işlettiği lüks restorana ev sahipliği eden bir mekânda çalışmışlardı. Burası, şu adla bilinirdi:

MACARONI'S ROYAL ITALIAN CAFÉ

Grand Parade'deki bu mekân, "nezih" kesimin en gözde buluşma yerlerinden biriydi; seçkinler akşam çayları ve kahvelerini içmek, tiyatrodan sonra hafif bir akşam yemeği yemek için buraya uğrardı.

Düz camdan pencereleri vardı. Her taraf altın yaldızlarla süslüydü; karbeyazı örtülerle örtülü mermer masalar, çiçek dolu vazolar, pırıl pırıl kesme camdan bardaklar, gümüş çatal bıçaklar ve bütün diğer gerekli malzemeler mevcuttu. Müşterilerinin emrine daima amade olan şık giysili garsonlar vardı. Duvarlar kesme camdan, oymalı ve altın yaldızlı çerçeveli aynalarla kaplıydı; günün belirli saatlerinde iki keman ve bir harptan ibaret küçük orkestrası, klasik müzik seçkilerini icra ederdi.

Ama geçen yıllarda artık restoran eskisi kadar para kazandırmaz olmuştu ve en sonunda, mal sahibi de iflas edince satıldı. Dükkân lüks mobilya ticareti yapan bir şirkete kiralanmadan önce birkaç ay boş kaldı; üstelik mekânın bir kısmı apartman dairelerine çevrilmişti.

Rushton, bu iş için sözleşme imzalamıştı. İşçiler, "halletmek" için mekâna gittiklerinde, iç kısmın pislikten geçilmediğini gördüler. Tavanlar isle kaplanmıştı ve her yerden örümcek ağları sarkıyordu; duvar kâğıtları yağlanmıştı, merdiven parmaklıkları ve basamakları kir pas içindeydi; kilit aynaları ve kapı kolları ise yağ, kir ve parmak izlerinden görülmeyecek haldeydi. Süpürgeliklerin üst kısımları, kapıların üstü, pencere pervazları ve odaların köşeleri yılların tozuyla kaplıydı.

Bir zamanlar tanınmış şefin çocuklarının oyun yeri ya da kreş olarak kullanılan üst kat odalarından birindeki duvar kâğıtları, süpürgeliğin yaklaşık yarım metre yukarısına kadar yağdan kapkara kesilmişti ve üstü, ucu yanmış sopalar ya da kurşunkalemle yapılmış çocuksu resimlerle kaplıydı; kapı da çocukların sanatsal çabalarından nasibini almıştı. Tabii, besbelli bir çekiç ya da keskiyle yapılmışa benzeyen oymacılık denemelerini hiç saymıyoruz bile. Ama bütün bu iğrençlik, mutfak ve bulaşıkhanenin içler acısı halinin karşısında solda sıfır kalıyordu; buraların ayrıntılı bir tasvirini yapmak okurlarımızın midesini bulandıracak, tüylerini diken diken edecektir.

Duvarların, tavanın, zeminin bütün boyasının, havagazı ocağının, mutfak tezgâhının, büfenin ve bu iki odada bulunan her şeyin tekdüze bir şekilde, tamamen ve kelimenin tam anlamıyla kapkara olduğunu söylemek yeterli olacaktır. Bu siyah boya, is ve yağdan ibaretti.

Pencerenin önünde bir nevi sıraya ya da masaya benzeyen sabit bir mobilya vardı ki, üstü kasap tezgâhı gibi bıçak izleriyle kaplıydı. Pencerenin eşiği masanın yaklaşık on beş santim altında kalıyordu; bu yüzden, pencerenin belli ki hiçbir zaman açılmamış olan alt bölmesiyle masa arasında yaklaşık on santim genişliğinde, uzunlamasına bir boşluk ya da oyuk oluşmuştu; buranın yüksekliği on beş santimdi, boyu ise pencere eşiği kadardı.

Bu oyuk her türden çerçöple doluydu; çürümüş et ve içyağı parçaları, tavşan ve kümes hayvanı ayakları, zerzevat döküntüleri, kırık çatal ve bıçaklar, kıllar vardı;

üstelik pencerenin yukarıda kalan kısmı da benzer bir pislikle adamakıllı sıvanmıştı.

Bu iş, Çakırkeyif ve Bill Bates adlı bir başkasının işten kovulmasıyla sonuçlanacaktı. Adamlar mutfağı temizlemek ve yeniden boya, badana yapılması için hazırlamak üzere gönderilmişlerdi.

İşlerini yapmaya başladılar ama mideleri o kadar bulandı ki, dışarıya çıkıp birer pint bira içtikten sonra kaldıkları yerden devam ettiler. Ama onlar başka bir içki daha içmeye mecbur olduklarını anlayana kadar aradan çok fazla zaman geçmemişti. Bu yüzden tekrar meyhaneye gittiler ve bu defa, adam başı ikişer pint içtiler. Bill ilk iki pintin parasını ödemişti, Çakırkeyif de, eğer meyhaneden ayrılmadan önce Bill onun kesesinden bir tane daha içmezse, asla işe geri dönmeyeceğini söylüyordu. İkişer pintlerini bitirdiklerinde, bir daha geriye dönme zahmetinden kurtulmak için yanlarında iki şişe bira götürmeye karar verdiler; meyhanenin sahibi onlardan şişe başına ikişer peni depozito almıştı.

Geri döndüklerinde, mutfakta onlara bakmaya gelen "pezevenk"le karşılaştılar; adam bizimkileri görür görmez homurdanıp söylenmeye başladı ama Çakırkeyif çok geçmeden çenesini kapattırmayı başardı; canı isterse biradan biraz içebileceğini, istemezse cehennem olup gitmesini söyledi; artık işine hangisi gelirse! Eğer ustabaşı bu iki seçeneği birden beğenmediyse, canı cehennemeydi!

"Pezevenk" şahsen duyarlı bir adam olduğu için birayı aldı ve onlara akıllarını başlarına toplamalarını ve Pinti gelmeden önce biraz işin ucundan tutmalarını salık verdi; bizimkiler de bu konuda söz verdiler.

"Pezevenk" gidince, çalışmak için bir girişimde daha bulundular.

Az sonra Pinti geldi ve onlara bağırıp çağırmaya başladı; çünkü işte hiçbir ilerleme göremiyordu. Sanki adamlar bütün sabahı uyuyarak geçirmişlerdi. Saat neredeyse on olmuştu bile ve görebildiği kadarıyla, daha bir çöpü alıp şuradan şuraya koymamışlardı!

Pinti gidince, biradan geriye kalanı içtiler ve birden içlerinde bir gülme arzusu doğdu. Hunter'dan da, Rushton'dan da onlara neydi? Hepsinin canı cehennemeydi! Sağı solu ovup kazımayı bir kenara bıraktılar ve büfeyle duvarlara kovalarla su döküp çılgınca kahkahalar atmaya koyuldular.

"O soysuzlara badananın nasıl yıkanıp temizleneceğini öğreteceğiz!" diye haykırdı Çakırkeyif, odanın ortasında dikilip mutfak dolabının kapağından aşağı bir kova dolusu suyu boşaltırken. "Bize bir kova daha su getir, Bill!"

Bill, bulaşıkhanedeki evyede kovasını dolduruyordu ve öyle çılgınca gülüyordu ki, ayakta zor duruyordu. Kovayı ağzına kadar doldurduktan sonra Çakırkeyif'e verdi; beriki de kovayı olduğu gibi pencerenin önündeki sıranın üstüne fırlatıp, pencere camlarından birini kırdı. Su masaya, oradan da yerlere döküldü.

Bill, bir kova dolusu su daha getirdi. Sonra kovayı mutfak kapısına fırlattı ve kapının panellerinden birinin kırılıp aşağıya eğilmesine neden oldu. Daha sonra büfenin üstüne şöyle böyle altı kova su döktüler.

Oradan oraya koşturup duvarlara ve kapılara su fırlatırken, "Soysuzlara boyanın nasıl temizleneceğini göstereceğiz" diye haykırıyorlardı.

Artık zemin tamamen suyla kaplanmış, pisliklerle karışan su bir çamur deryası oluşturmuştu.

Bulaşıkhanedeki iki musluğu açık bırakmışlardı ve evyenin gideri toz toprakla tıkanmış olduğu için evye dolmuş, içinde biriken sular minyatür bir Niagara gibi dışarıya taşmaya başlamıştı.

Su, kapıların altından sızıp arka avluya, koridordan süzülüp ön kapıya kadar ulaşmıştı. Ama Bill Bates ve Çakırkeyif mutfakta kaldı ve duvarlara, kapılara ve büfeye kovaları paldır küldür fırlatmaya, histerik bir şekilde gülmeye ve küfürler yağdırmaya devam etti.

Tam iki kovayı doldurmuş mutfağa getiriyorlardı ki, Hunter'ın koridordan gelen sesini duydular; adam bağı-

ra çağıra bu kadar suyun nereden geldiğini soruşturuyordu. Sonra onun kendilerine doğru yaklaştığını duydular ve Hunter'ı ellerinde kovalarla beklediler; Ustabaşı kapıyı açar açmaz iki kova dolusu suyu üstüne boşalttılar. Maalesef, doğru düzgün nişan alamayacak kadar sarhoş ve heyecanlıydılar. Kovalardan biri kapının orta paneline rastladı; diğerinin kenarı da duvara denk geldi.

Pinti aceleyle kapıyı kapatıp üst kata koştu ve az sonra "pezevenk" geldi; koridordan onlara seslenip dışarı çıkmalarını istedi.

Adamın ne istediğini öğrenmek için dışarıya çıktılar ve ustabaşı onlara Pinti'nin ücretlerini hazır etmek için büroya gittiğini söyledi; bir an önce zaman çizelgelerini doldurup kalan ücretlerini almak üzere büroya koşmaları gerekiyordu. Pinti, eğer orada on dakikadan fazla kalacak olurlarsa, ikisini de tutuklatacağını söylemişti.

Çakırkeyif, şu anda kalan ücretlerini almaktan başka hiçbir şeyin onlara yaramayacağını söyledi; bütün paralarını harcamışlardı ve birer tane daha içmek istiyorlardı. Bill Bates de aynı fikirdeydi; bu yüzden "pezevenk"ten bir kurşunkalem alıp zaman çizelgelerini doldurdular, önlüklerini çıkardılar, alet çantalarına koydular ve paralarını almak üzere büroya gittiler. Bürodaki Pinti, paralarını köpek kapısından uzattı.

Bu münasebetsizlik haberi, o gün ve gece boyunca bütün şehri dolaştı ve aylardan temmuz olmasına rağmen, ertesi sabah avluda, Pinti'den iş istemek için sıraya girmiş bekleyen yarım düzine işsiz vardı.

Bill Bates ve Çakırkeyif ipin ucunu kaçırmış, bu yüzden işten çıkarılmıştı ve arkadaşlarının çoğu, onların bunu hak ettiğini söylüyordu. Hiçbir durumda birbirlerine karşı fazla sempati beslemezlerdi.

Örneğin, adamın biri bir yerden başka bir işe gönderildiğinde diğerleri onun odasına gider ve yaptığı işi inceler, bulabildikleri hataları teker teker birbirlerine gösterir ve orada bulunmayan arkadaşları hakkında her türlü kötü niyetli yorumu yaparlardı. "Burnunu şu kapıya

bir sürüversene, Jim" derdi biri, sesinde iğrenme ifadesiyle. "Ne diyorsun? Ömrü hayatında böyle saçmalık gördün mü, Tanrı aşkına? Bir de herif kendine boyacı diyor!" Diğer adam da üzüntüyle başını sallar ve bu işi yapan boyacının hiçbir zaman adam gibi çalışmadığını, eğer canı isteseydi bundan daha iyisini yapabileceğini söylerdi; gerçek şuydu ki, herif hiçbir zaman aklını yaptığı işe vermiyordu. Kendini parçalamaktan başka bir iş yaptığı yoktu ki! Neden mi? Herifin bu odayı başlayıp bitirmek için sadece dört saati vardı! Peşinde bir sulama arabasının dolaşması gerekirdi; çünkü adam öyle bir çalışıyordu ki, izini tozunu ayırt edemezdiniz. Sonra, ilk adam başkalarının nasıl isterlerse öyle çalışabileceklerini söylerdi; ama kendisine soracak olursanız, o asla başkalarının hayrına bir tarafını yırtacak tiplerden değildi!

İkinci adam bu duyguları coşkuyla karşılardı ve kendisinin de o kadar çok zahmete katlanmayacağını söylerdi; sonra ikisi de odalarına giderler ve dişlerini tırnaklarına takarak çalışırlar, az önce o kadar eleştirdikleri işin aynısını yaparlardı; daha sonra ise, biri arkasını döndüğünde diğeri gizlice odasına sokulur, o sırada yakınlarda duran herhangi birine arkadaşının yaptığı hataları teker teker göstererek atıp tutardı.

Harlow, bir zamanlar Macaroni's Café olan yerde çalıştığı günlerden birinde, ona atölyedeki Hunter'dan bir not geldi. Not, bir parça duvar kâğıdına yazılmıştı ve bu notların genel havasını taşıyordu; yaşan kişi, medenice davranmaya ilişkin bütün kuralları aklından çıkarıp atmış gibiydi.

> Harlow, derhal avluya gel ve aletlerini beraberinde getir. Crass, sana nereye gitmen gerektiğini söyleyecek.
>
> J.H.

Çocuk notu getirdiğinde yemeklerini daha yeni bitirmişlerdi ve başkaları da nasiplensin diye notu yüksek sesle okuyan Harlow, bunun sanki köpeğine emir veren

bir sahibin elinden çıkmış gibi yazıldığını söyledi. Diğerleri hiçbir şey söylemediler ama o gittikten sonra, "bizim gibilere" medeniyet dairesinde davranılmasını beklemenin çok komik bir şey olduğunu sanan diğer işçiler güldüler ve Harlow'un kendini bir halt sanmaya başladığını söylediler; herhalde Owen'ın ona ödünç verip durduğu kitapları okuya okuya kendini bir şey sanır olmuştu. Sonra, içlerinden biri bir parça kâğıt çıkardı ve ilk fırsatta Harlow'a verilmek üzere bir not yazdı. Bu not, onun gibi bir beyefendiye layık bir şekilde kaleme alınıp imzalandı, düzgünce katlandı ve adresi yazıldı.

Mr. Harlow Esq.,
Halihazırdaki meskeni
Macaroni's Royal Café
Oradaki işi bitene kadar

Mister Harlow,

Sayın Bayım: Eğersem sizin için fazlacana zahmet olmayıverecekse, zatınız için en bir uygun olan saatte bir ayı balığını badanalamak için boyahaneye gelebilir miydiniz, helbet zatınızı çok fazla rahatsız etmiyecekse.

Cevabınızı beklerim.
Saygılarımla farz ederim,
Pontius Pilatus

Mektup okunduğunda kalabalık çok neşelendi ve daha sonra, Harlow'a iletme fırsatı çıkana kadar yazanın ceketinin cebine kaldırılıp emniyete alındı.

Mektubun yazarı çalıştığı odadaki işinin başına dönerken, eleştirel noktalar bularak atıp tutmak için Harlow'un odasına giden ve arkadaşına gösterebileceği bir sürü hata bulmayı başaranlardan biri tarafından soru yağmuruna tutuldu; tabii ki, ikisi de Harlow'dan hiç hoşlanmıyordu.

"Pezevenk, bu herifi neden işte tutar, anlamıyorum" dedi ilk adam. "Aramızda kalsın ama, bu işin başında ben olaydım, Pinti de Harlow'u oraya yollamış olaydı, hemen defterini dürerdim."

"Aynen" dedi beriki, canını dişine takarak çalışmak için odasına girerken. "Aynen, dostum. Ben de onu dehleyiverirdim."

Bu iki kişinin Harlow'la aralarının çok bozuk olduğu sanılabilir; ama yüzüne karşı, onlar da herkes gibi Harlow'un arkadaşıydılar, tıpkı diğerlerinin de olduğu gibi; hep böyle yaparlardı zaten, burada işler böyle yürürdü.

Bu ikisi ya da içlerinden biri Harlow'un yerine atölyeye gönderilmiş olsaydı, geriye kalanlar arkalarından aynı şekilde atıp tutacaktı; birbirlerinin arkasından hep böyle konuşurlardı zaten.

Hep aynı şey olurdu: Eğer birisi bir kaza yaparsa ya da başını derde sokarsa, arkadaşlarının hoşgörüsüyle pek az karşılaşırdı ya da bundan hiç nasiplenemezdi. Aksine, iş arkadaşlarının başına gelen kötü şeyler diğerlerinin hoşuna gidiyormuş gibiydi.

Aralarında bir de zavallının teki vardı: Bu adam şehrin yabancısıydı; Londra'dan gelmişti ve Rushton & Co.'dan bir pencerenin camını kırdığı için kovulmuştu. Bir penceredeki ahşap aksamın eski boyasını "yakmak" için yollanmıştı. Boya yakma lambaları konusunda pek deneyimli değildi; çünkü Londra'da çalıştığı şirkette, basit işçilere bu iş ya pek az verilirdi ya da hiç verilmezdi. Boya yakmayı bilen bir ya da iki işçi vardı. Bu, herkesin kaytarmaya çalıştığı bir işti; çünkü neredeyse her zaman lambada bir arıza çıkardı ve sonra, iş uzun sürdü diye bir araba papara yenirdi. Bu yüzden, boya yakma işini yabancının üstüne yıkmışlardı.

Bu adam, Rushton & Co.'da işe başlamadan önce uzun zaman işsiz kalmıştı ve işini kaybetmekten çok korkuyordu; çünkü Londra'da bir karısı ve ailesi vardı. "Pezevenk" ona gidip pencereyi yakmasını söylediğinde,

bu işe alışkın olmadığını söyleyememişti; bir şekilde altından kalkabilmeyi umuyordu. Ama çok heyecanlıydı ve tam işini bitiriyordu ki, lambanın alevini kazara büyük cam panoya değdirdi ve cam tuzla buz oldu.

Dükkâna adam gönderip yeni bir cam pano getirttiler ve adam, o gece geç vakte kadar kalıp camı onardı ve tamir masrafını yarı yarıya üstlenmiş oldu.

O günlerde işler pek yoğun değildi ve ertesi cumartesi, işçilerden ikisi "şutlan"dı. Yabancı da onlardan biriydi ve hemen hemen herkes bu durumdan hoşnuttu. Yemek zamanlarında, kırılan camın hikâyesi sık sık anlatılıyor ve neşeli kahkahalarla dinleniyordu. Görünüşe göre, yabancıyı herkes öyle ya da böyle küçümsüyordu; daha bir lambayı kullanamayacak kadar beceriksiz bir adamın, tutup da iş araması, çalışarak nafakasını çıkartmaya çalışması ne kadar saçmaydı! Neşeyle, bir konudan emin olduklarını söylüyorlardı: Herif bir daha Rushton & Co.'da işe giremezdi; bu da iyi bir şeydi.

Üstelik böyle bir kazanın her an içlerinden birinin başına gelebileceğini biliyorlardı.

Bir keresinde, badanaladıkları bir tavan tekrar kazınıp boyanmak zorunda kalındığı için iki işçinin işine son verilmişti. Bu, aslında o işçilerin hatası değildi; bu tavanın özel işçiliğe ihtiyacı vardı ve onlara işlerini adam gibi yapma fırsatı verilmemişti.

Gelgelelim, bu işçiler kovulduğunda pek çokları gülüyor, onlarla alay ediyor, duruma içten içe seviniyordu. Belki de bu talihsizler gözden düştüğü için işte "tutunmalarının" daha kolay olacağını sanıyorlardı. Zaten hep böyle düşünürlerdi. Birkaç istisna dışında, Rushton ve Hunter'a çok büyük saygıları vardı; birbirlerine karşı ise, saygının zerresini bile duymazlardı.

İş arkadaşlarına karşı aynı kayıtsızlık, farklı zanaatların mensupları arasında da yaygındı. Eğer herhangi bir nedenle birinin başı belaya girerse, herkes bu duruma sevinmiş görünürdü.

Marangozhanede yapılan bir bahçe kapısı vardı ki, bu iş pek düzgün halledilememişti ve sebep her zamankiyle aynıydı; işçiye işini adam gibi yapması için gereken zaman tanınmamıştı. Kapı takıldıktan sonra, adamın atölye arkadaşlarından biri kurşunkalemini eline alıp büyük harflerle şöyle yazdı: "Bu kadarı, bir doğramacı için idare eder. Bir ton inşaat harcı sipariş ediniz."

Ama, işçileri bir cumartesi günü öğleden sonra meyhanede laflarken dinleyenler, onların dünyadaki en yakın, en canciğer dostlar, kardeşler olduğunu ve yeryüzündeki en bağımsız ruhlara sahip olduklarını sanırdı; onları hafife almak tehlikeli olabilirdi ve sanki birbirlerine, kopmaz bağlarla sıkı sıkıya bağlıydılar. Yaptıkları ve söyledikleri harikulâde şeyler, "altından girip üstünden çıktıkları" işler, "kurnazlıkla atlattıkları" efendiler, can sıkıcı patronların başından aşağıya boşaltılan badana kovaları, aynı zamanda patronların yüzüne karşı edilen korkunç laflar ve taşı gediğine oturtan cevaplar üzerine bir sürü öykü anlatılırdı. Ama ne gariptir ki, bu mucizelere üçüncü bir şahs nadiren tanıklık ederdi. Görünüşe göre, rakiplerinin onurunu korumak için duydukları şövalyevari bir arzu yüzünden, bütün bu işleri tanıklar huzurunda gerçekleştirmekten kaçınıyorlardı.

Birkaç pint bira içtikten sonra, Crass bu hikâyeleri pek ballandıra ballandıra anlatırdı. İşte, Çakırkeyif ve Bill Bates'in işten çıkarıldıkları haftanın cumartesi günü, meyhanede anlattığı hikâyeye aşağıda yer veriyoruz. Cricketers büroya sadece birkaç dakikalık yürüyüş mesafesindeydi ve ödeme saatinde, işçilerden çoğu eve uğramadan önce burada mola verip bir iki tek atardı.

"Geçen cumartesi akşamı şöyle saat beş civarında, Hunter gelip beni boyahanede buldu ve dedi ki, 'Bu gece bir kova badana yapılmasını istiyorum, Crass' dedi, 'sabaha hazır olmalı' dedi. 'Ya' dedim, kanlanmış gözlerine şahin gibi bakışlarımı dikerek, 'Ya, demek badana

istediydin, öyle mi?' İşte öyle bir şeyler deyiverdim. 'Evet' dedi. 'Eh o zaman, kendi badananı kendin hazırla!' dedim, 'Çünkü ben yapmayacam' dedim; tamı tamına böyle. 'Sen ne diyorsun ki şimdi?' dedim, 'Akşamın bu saatinde gelip de nasıl bana emir verebilirmişsin ki?' dedim. Görseydiniz gülmekten yerlere yatardınız" diyen Crass, bir yudum daha içtikten sonra ağzını elinin tersiyle sildi ve hikâyesinin yarattığı etkiyi görmek için bakışlarını etrafta dolaştırdı. "Eğer orada olsaydınız, gülmekten yerlere yatardınız. Herif birdenbire bembeyaz oldu! Üstelik, ben ona bunları söylerken, ağzı şaşkınlıktan bir karış açıldı! Sonra, özürler dilemeye başladı ve canımı sıkmak istemediğini falan söyledi; ama artık benim de burama kadar geldiydi. 'Bir dahaki sefere, adam gibi bir saatte emir verirsin' dedim; tamı tamına böyle. 'Öyle yaparsan, ben de seni dinlerim' dedim, 'ama başka türlü olursa, kılımı kıpırdatmam' dedim."

Crass hikâyesini bitirdikten sonra bardağında kalanları gövdesine indirdi ve hayranlıkla dolup taşan dinleyicilerini şöyle bir gözden geçirdi. Birbirlerine ve Crass'a bakıp duruyor, başlarını onay makamında sallıyorlardı. Evet, hiç şüphesiz Nemrut gibi diktatörlere böyle muamele edilirdi; karşılarında erkekçe dikilirseniz, sizin öyle saçmalıklara asla tahammül etmeyeceğinizi anlarlardı!

"Beni bu yüzden suçlayamazsınız, değil mi?" diyerek sözlerine devam etti Crass. "Onun gibilerin canına okumayalım da ne yapalım! Biz o sefil Çinliler gibi değiliz, değil mi ama?"

Ustabaşı'nı tersledi diye Crass'ı hiç mi hiç suçlamayan dinleyiciler, benzer koşullarda kendilerinin de aynı şekilde davranacağını temin ettiler.

"Beni soracak olursanız, ben de böyle bir adamım" dedi tok sesli, uzun boylu bir adam; Rushton ya da Pinti suratına her baktığında korkudan öleyazan bir adamdı bu. "Ben tam da böyle bir adamım; hiçbir zaman zalimin karşısında boyun eğmem! Vali tutup da bana iki

çift laf edecek olursa, hemen aletlerimi elime alıp, 'Ne o, canını mı sıktım, vali? Yaptığım işi beğenemedin mi? Çok güzel! Ver bana paramı, çabuk!' derim."

"Tabii ki, öyle ya" dedi herkes. Bu, karşısındakini memnun etmenin yoluydu. Eğer hepsi de o uzun boylu adam gibi davransaydı (adam bundan sonraki içkilerin de parasını ödemişti) işler herkes için daha tıkırında gidecekti.

"Geçen yaz İhtiyar Buncer için çalıştıydım" dedi, üstüne birkaç beden büyük gelen bir palto geçirmiş, ufak tefek bir adam. "Windley'nin oralarda, İhtiyar Buncer için çalışıyordum; herkes o herifin nasıl bir namussuz ayyaş olduğunu iyi bilir. Günün birinde, herifin çoktan zom olduğunu anladığımda bir odanın daha ilk kat boyasını attıydım, badanaladıydım orayı, o yüzden kendi kendime dedim ki, 'Bu işi saat dörde kadar bitirebilirsem, sonra hemen eve tüyerim.' Herifin saat dörde kadar sızıp kalacağını biliyordum çünkü; sizler de Buncer'ın ustabaşı çalıştırmadığını bilirsiniz herhalde. Bu yüzden, kıçımı yırtıp saat dörde çeyrek kalaya kadar işi yetiştirdim ve tam zamazingolarımı toplayıp yerleştirmiştim ki, bir de ne göreyim, İhtiyar Buncer paralanası merdivenlerden inmiyor mu, hem de dut gibi sarhoş vaziyette! Herif odaya girer girmez tatavaya başladı. 'Boyadığın salon bu mu?' diye çığırdı. 'Bütün gün salonda ne halt etmeye durdun?' dedi; artık ben daha fazla kendimi tutamaz hale gelene kadar saydırdı durdu. Zaten beni bilirsiniz; üstelik herif tam evden çıkacağım zaman üstüme geldiği için kızgınlıktan gözüm döndüydü. Yine de ağzımı açıp hiçbir şey söylemedim; ama sonra herif bana yumruğunu sallayacak oldu. Suratına şamarı vurduğum gibi herifin dünyası şaştı; devrildi gitti. Sonra, badana kovasını tepesinden aşağıya boşalttım ve onu tekmeleye tekmeleye merdivenlerden yuvarladım!"

"Herif layığını bulmuş" dedi Crass ötekilerden birinin uzattığı bira bardağını alırken; o sırada bir tur daha içki ısmarlanmıştı da.

"İt herif sonra ne yaptı?" diye sordu uzun boylu adam.

"Ağzını açıp bir laf edemedi!" diye karşılık verdi ufak tefek adam. "Ayağa kalktı, oradan geçen bir taksiyi çağırıp evine gitti; onu ertesi sabah on bir buçuğa kadar göremedim. Tam odanın ikinci katını atıyordum ki, herif sırtında yeni bir takım elbiseyle çıkageldi ve beni karşılıklı birer tek atmak için meyhaneye çağırdı. Sonra birlikte meyhaneye gittik; kendisine viski soda söyledi, bana da ne içmek istediğimi sordu; ben de aynısından istedim. İçkilerimizi yuvarlarken herif bana 'Ah, Garge' dedi, 'dün benimle konuşurken kendini tutamadın' dedi."

"İşte, gördünüz ya!" dedi uzun boylu adam. "İşte, sizlere bir örnek! Eğer heriflere layığını göstermezseniz, üç kuruşa talim etmeye devam edersiniz."

Ufak tefek adamın en doğrusunu yaptığı konusunda fikir birliği etmişlerdi. Hepsi de, onu hiç mi hiç suçlu bulmadıklarını söylüyordu; hepsi de o durumda aynı şeyi yapardı. Aslında, her uygun fırsatta böyle davranıyorlardı. Onların konuşmalarını dinleyenler, geçen gün Bill Bates ve Çakırkeyif'in yaptığı münasebetsizliğe benzer olayların kırk yılda bir değil de, sürekli gerçekleştiğini sanırdı.

Son tur içkiler içilirken Crass ayağa kalktı ve birdenbire aklına konuşmaların anlam ve önemine uygun bir şekilde davranılması gerektiği geldiği için, aşağıdaki sözlerle şerefe kadeh kaldırmayı önerdi; daha sonra içkilerini hep birlikte coşkuyla içtiler.

Tek şapkanın altında,
İki yüz taşıyan o adam,
Cehennemlik olsun,
Derisi kemiğine yapışsın.

O yaz Rushton & Co. çok sayıda iş yaptı. Çok büyük işler alamıyorlardı ama bir sürü küçük iş çıkıyordu ve

Çırak Çocuk Bert, sürekli oradan oraya koşturup durmakla meşguldü. Zamanının çoğunu boya, kontrplak ya da merdiven yüklü el arabalarını sürüklemekle geçiriyor ve arada sırada yetişkin işçilerle birlikte işe çıkıyordu; hayırseverlerimizin çalıştığı çeşitli işyerlerinden birinde değilse, ya avluda kurumuş boya kovalarını kazıyor ya da Crass'ın boya karıştırmasına yardım ediyordu. Gerçi hemen hemen hiç kimse fark etmiyordu ama, oğlanın dış görünüşü gerçekten içler acısıydı. Çok solgun ve zayıftı. El arabalarını sürüklemek kaslarını hiç geliştirmiyordu; çünkü hava çok sıcaktı ve oğlan kan ter içinde kalıyordu.

Evi, Windley'nin ta öbür tarafındaydı. Atölyeye gelmek için kırk beş dakika yürümesi gerekiyordu ve saat altıda işbaşı yapmak zorunda olduğu için, her sabah evden en geç beşi çeyrek geçe çıkması şarttı; bu yüzden sabahın dört buçuğunda kalkıyordu.

Bir yetişkin erkek paltosu, daha doğrusu ceketi giyiyordu ve bu giysi, vücudunun üst tarafını çuval gibi gösteriyordu. Pantolonu, sahip olduğu takım elbisenin bir parçasıydı ve nedense dar kesimli dikilmişti; yoksul delikanlılar için hazırlanan fabrikasyon pantolonlar kural olarak hep dar kesimli olur. Kocaman ceketinin altındaki incecik bacakları pek komik görünmesine neden oluyordu; bütün giysilerinin, şapkasının, ceketinin, yeleğinin, pantolonunun ve botlarının hep boya ve badanaya bulanmış olduğu ve genellikle yüzü yol yol boyalı halde dolaştığı, tabii ki ellerinin, özellikle tırnaklarının sürekli kalın bir boya tabakasına sıvandığı gerçeği karşısında, dış görünüşü aslında epeyce gülünç kaçıyordu. Ama en kötüsü, o korkunç kabaralı botlarıydı; botlarının konçları neredeyse üç milim kalınlığında deridendi ve çok sertti. Botlarının burun kısmındaki deri buruş kırış olmuş, yollara ve vadilere ayrılmıştı; bu girinti çıkıntılar ayaklarını dağlıyor, yara bere içinde bırakıyordu. Taban kısmı neredeyse iki santim yüksekliğindeydi ve kabaralarla donatılmış olan bu tabanlar, demir kadar ağır ve eğilip

bükülmezdi. Bu botlar ayaklarını çok kötü vuruyordu ve kendisini çok kötü, çok sefil hissetmesine neden oluyordu; çünkü gün içinde çok fazla yol yürümesi gerekiyordu. Yemek saati geldiğinde genellikle pürneşe kesilirdi; çünkü bu sırada gözden uzakta bir yere gidip bütün bir saat boyunca sırtüstü uzanabilirdi. En sevdiği yemek mekânlarından biri, marangozhanenin üstündeki tavan arasıydı; kornişler ve perde halkaları burada saklanırdı. O saatte kimse buraya gelmezdi ve yemeğini yedikten sonra Bert orada uzanıp dinlenir, hayal kurardı.

Neredeyse her zaman yemek için bir saati olurdu; ama daima yemeğini aynı saatte yiyemezdi. Kimi zaman saat on ikide, kimi zaman ikide sofraya otururdu. Yemek saati, o gün hangi işi yaptığına bağlıydı.

Çoğu zaman uzakça bir işyerindeki işçilerden birinin, yemekten hemen sonra kullanacağı bazı malzemelere ihtiyacı olurdu ve bazen Crass o malzemeyi saat on ikiye kadar yetiştirmeyi beceremezdi; bu yüzden malzemeler yemekten önce götürülemezdi ve eğer Bert taşıma işini paydosun sonuna erteleyecek olursa, adamların onca zamanı boşa giderdi; bu yüzden böyle hallerde Bert önce yükünü oraya götürür, yemeğini geriye döndüğü zaman yerdi.

Kimi zaman on iki buçuk civarı geri dönerdi ve bu sefer de, saat birde el altında olması gereken başka malzemeleri taşıması gerekirdi.

Böyle durumlarda, zaman çizelgesine yarım saat fazla mesai "işlerdi"; fazla mesailerde saat başına iki peni alıyordu.

Kimi zaman Crass onu bir el arabasıyla bir yerlerden merdiven, ayaklık, kontrplak ya da başka inşaat malzemelerinden almaya ve bunları başka bir işyerine götürmeye yollardı ve bu gibi hallerde Bert yemeğini çok geç yiyebilirdi. Sekizde kahvaltı etmek şöyle dursun, atölyeye varması genellikle dokuzu bulurdu ve saat bir buçuk ikiye kadar öğle yemeği yemeden idare ettiği günler az değildi.

Kimi zaman boya kovalarını işyerlerine güçlükle taşırdı; ayakları o kadar kötü ağrıyordu ki. El arabasını itmek zorunda kaldığında daha çok zorlanıyordu; paydos zamanı geldiğinde o kadar yorgun oluyordu ki, eve kadar güçbela yürüyebiliyordu.

Ne var ki, havalar her zaman sıcak ya da ılık gitmiyordu; kimi zaman hava pek soğuyor, mevsim kış gibi oluyordu ve o yaz çok yağmur yağmıştı. Böyle günlerde oğlan bir işyerinden diğerine koştururken üst üste birkaç kez sırılsıklam oluyordu ve bütün bu süre zarfında ıslak giysiler ve ayakkabılarla çalışmak zorunda kalıyordu; giysileri genellikle pek eski püskü şeyler olurdu ve ıslanmaları ya da ıslanmamaları bir şeyi değiştirmezdi.

Yapmak zorunda kaldığı en kötü işlerden biri, yeni bir beyaz kurşun yığınının geldiği gündü. Bu malzeme, iki yüz kiloluk ahşap varillerle getirilmişti ve Bert'in varillerdeki kurşunu kürekle boşaltıp, suyla birlikte saklanacağı metal bir tanka boşaltması gerekiyordu; boş variller daha sonra imalatçıya geri verilecekti.

Bu işi yaparken genellikle üstünü başını beyaz kurşuna bulardı ve bütün bu koşullar, üstelik sürekli zehirli maddelerle burun buruna çalışması ya da boya taşıması, sık sık midesinde hissettiği ağrıların sebebini teşkil ediyordu şüphesiz; kimi zaman o kadar şiddetli ağrı çekiyordu ki, kendini yere atıp acıyla kıvranıyordu.

Bir öğleden sonra, Crass onu bir el arabasıyla Easton, Philpot, Harlow ve Owen'ın çalışmayı henüz bitirdiği bir işyerine yollamıştı. Çocuk saat dört buçuk civarında oraya ulaştı ve adamların malzemeleri arabaya doldurmasına yardım etti; sonra onlarla birlikte, arabanın ardı sıra atölyeye kadar yürüdü.

Yolda, oğlanın ne kadar solgun ve yorgun göründüğünü, hiç takati kalmadığını fark edip birbirlerine söylediler ama Bert ağzını bile açmadı; gerçi diğerlerinin kendisi hakkında konuştuğunu hissetmişti. Atölyeye paydos saatinden az sonra, saat beşi on geçe ulaşmışlardı. Bert işçilerin yükü boşaltmalarına yardım etti ve da-

ha sorna, herkes getirdiği malzemeleri yerleştirir ve yanlarında getirdikleri kullanılmamış eşyaları "yerli yerine" koyarken, arabayı her zaman park edildiği barakaya doğru sürdü; burası avlunun diğer tarafındaydı. Bir daha atölyeye dönmedi ve birkaç dakika sonra, ellerini yıkamak için bir kova su almaya çıkan Harlow, oğlanı arabanın kenarına yaslanmış, bir ayağını havaya kaldırmış halde ağlarken buldu.

Harlow çocuğa ne olduğunu sordu ve onlar konuşurlarken, diğerleri de neler olup bittiğini görmek için dışarıya çıktı. Oğlan bacağında romatizma ya da çok şiddetli ağrılar ya da başka bir dert olduğunu söyledi; "hemen şurada, tam dizimin altında." Ama çok fazla konuşamıyor, daha çok acı acı ağlıyor ve başını ağır ağır iki yana sallıyordu. Adamlarla göz göze gelmekten kaçınıyordu; çünkü onu ağlarken gördükleri için çok utanmıştı.

Oğlanın ne kadar hasta ve perişan göründüğünü fark edince, adamlar ellerini ceplerine atıp bozukluklarını çıkardılar ve evine tramvayla gidebilsin diye oğlana verdiler. Ona toplam beş peni vermişlerdi; bu kadarı bütün yol için yeter de artardı bile ve Crass ona bir seferinde, saat beş buçuğa kadar beklemesine gerek olmadığını söylemişti. Çocuk atölyeden ayrılmadan önce Philpot alet çantasından küçük bir şişe çıkardı ve içini gazyağı ve terebentinle doldurdu (iki ölçü terebentin, bir ölçü gazyağı) ve bu ilacı gece yatağına yatmadan önce bacağına sürmesi için Bert'e verdi. Bert, bu talimatlara uyacağına söz verdi ve gözyaşlarını sildikten sonra yemek sepetini alıp sendeleye sendeleye tramvayı yakalamaya gitti.

Bu olaydan birkaç gün sonra Hunter bir kaza geçirdi. Saat on ikiye beş kala, acaba yemek saatinden önce işi bırakmaya cüret eden biri var mı diye öğrenmek için canını dişine takarak pedal çeviriyordu ki, dik sayılabilecek bir tepeyi tırmanırken bisikletinin ön freni kırıldı; arka frenin contaları da yıpranıp artık iş görmez hale geldiği için, Pinti tepenin aşağısındaki evlerin parmak-

lıklarına toslamaktan kurtulmak için kendini aşağıya attı; sonuç olarak başı, yüzü ve elleri fena halde paralandı. O kadar kötü yaralanmıştı ki, neredeyse üç hafta evde kalması gerekti; bu durum işçileri son derece sevindirirken, yardım olmaksızın tahmini fiyat çıkarmasını bilmeyen Mr. Rushton'ı fena halde rahatsız etti. (Onun zavallı Ustabaşı'nı sırf bu yüzden hor gördüğünü bile söyleyebilirdiniz.) Tam o günlerde birkaç büyük iş için teklif verilmesi gerekiyordu; bu yüzden Rushton şartnameleri Hunter'ın evine yolladı ve bu üç haftanın hemen hemen tamamında, her tarafı bandajlarla sarılı olan Pinti'nin yatağında oturup bu işlerin tahmini bedellerini hesaplaması gerekti. Rushton onu ziyarete gitmemiş, bunun yerine hemen hemen her gün Bert'le ya birtakım şartnameler, ya faturalar, ya bu nevi belgeler ya da Hunter'ın ne zaman ayağa kalkıp işinin başına döneceğini ısrarla soran notlar yollamıştı.

Hunter'ın sağlık durumu hakkında işçilerin arasında pek çok dedikodu dolaşıyordu. Güya, adam "belkemiğini" kırmıştı, "beyin sarsıntısı" geçirmişti ya da "böğürlerini" yaralamıştı ve bu yüzden daha fazla "köle kahyalığı" yapamayacaktı. Mr. Rushton'ın birkaç önemsiz iş için fiyat çıkarmasına yardımcı olan Crass, eğer Hunter'ın başına bir haller gelirse, bu durumun kendisi için pek de kötü olmayacağını düşünmeye başlamıştı ve etrafındakilere daha otoriter davranır olmuştu. Boya karıştırıcılığı işinde yardımcı olsun diye "tüysıkletler"den birini yanına yamak almıştı ve bütün ağır işleri ona yaptırıyordu; bu arada zamanının çoğunu işlerin ilerlemesini denetlemek için farklı işyerlerine gidip gelmeye ayırıyordu.

[Crass'ın dış görünüşü tam haline uygundu. Spor kesimli bir pantolon giyiyordu; kumaşın üzerinde büyük] siyah beyaz kareler vardı. Pantolonun eski sahibi daha uzun boylu bir adamdı ve Crass'tan çok daha inceydi; bu yüzden paçaları beş on santim uzun gelse bile, pantolonu üstüne tam oturuyordu; üstüne o kadar çok otu-

ruyordu ki, şu andaki görevinin boya karıştırmak olması onun için büyük bir şanstı; eğer merdiven inip tırmanması, eğilip kalkması gerekseydi, hiç şüphesiz pantolonunun arkası cart diye ayrılıverirdi. Ceketi de ona iki üç beden küçük geliyordu ve kol ağızları o kadar kısaydı ki, flanel kumaştan gömleğinin kolları olduğu gibi görünüyordu. Bu ceket serj kumaşından yapılmıştı ve rengi galiba başlangıçta maviydi ama şimdi bir nevi güneş çiçeği ve menekşe karışımıydı; ceketin büyük kısmı güneş çiçeği, kol ağızları menekşe rengindeydi. Bu ceketin omuz ve sırt kısmı çok dardı ve ona göre epeyce kısa kaldığı için, pantolonun içine tıkıştırılmış kalçaları gözler önüne seriliyordu.

Gelgelelim, görünüşündeki saçmalığı hiç fark etmiyor gibiydi ve abartılı bir kabadayılıkla o kadar saldırganca davranıyordu ki, Nemrut geri döndüğünde işçiler neredeyse buna sevindiler. Eğer işin başına geçerse, Crass'ın Nemrut'a rahmet okutacağını söylüyorlardı. Berikine gelince, işe dönmesinden kısa süre sonra, hastalığın karakterine iyi geldiği konuşulmaya başlanmıştı; kısaca ifade etmek gerekirse, eskisine göre çok daha iyi bir insan olmuştu; ama hikâyemiz başlamadan kısa süre önce işler tamamen tersine döndü. Nemrut, her zamankinden beter olmuştu ve dönüşünden on beş gün sonra gerçekleşen bir olay, ona ve Rushton'a karşı her zamankinden büyük bir kızgınlık ve küskünlük yarattı. Olanlar, Bundy'nin arkadaşı Ted Dawson'ın* yaptığı bir şeyden kaynaklanıyordu.

Bu zavallı biçarenin sırtında yük taşımadan görüldüğü anlar pek enderdi: Ya bir çimento ya da alçı tozu çuvalı taşırdı; ya ağır bir merdiven ya da bir kova dolusu zift götürürdü veya bir el arabasına yüklediği iskele malzemelerini peşi sıra çekerdi. Neredeyse beygir gibi kuvvetli olmalıydı; çünkü genellikle Rushton & Co. için

* Dalia önce yazar bu kişiden Ned Dawson olarak bahsediyordu. (ç.n.)

hep bu minvalde, sabahın altısından akşamın beş buçuğuna kadar çalışırdı ve genellikle çaydan sonra iki üç saatliğine bahçesinde çalışmaya giderdi; sabah işe gitmeden önce de sık sık bahçesiyle uğraşırken görülürdü. Zavallı adamcağızın nafakasını doğrultmak için bahçede yetiştirdiklerini ücretine katık etmesi gerekiyordu; çünkü bakması gereken bir karısı ve üç çocuğu vardı ve sadece saatte dört peni kazanıyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, ona verilen para bu kadardı.

Tadilat ve tamir işleriyle uğraştıkları eski bir ev vardı ve buradan bir yığın eski ahşabın çıkarılması gerekiyordu: çürümüş taban tahtaları, kalaslar, ocakta yakmaktan başka bir işe yaramayacak tahtalar.

Bundy ve arkadaşı o evde çalışıyordu. Bir gece Pinti saat beş buçuğa birkaç dakika kala çıkageldi ve Dawson'ı bu odundan küçük bir yığını sicimle bağlarken yakaladı. Hunter ona ne yaptığını sorunca, Dawson kendini savunmak ya da suçunu saklamak için hiçbir girişimde bulunmadı. Odunları ocakta yakmak için eve götüreceğini söyledi; çünkü bu kırpıntılar başka bir işe yaramazdı. Pinti öfkeden kendinden geçti ve ona tahtaları olduğu yerde bırakmasını emretti; odunlar hemen avluya taşınacaktı ve bunların bir işe yarayıp yaramayacağına karar vermek Dawson'a da, başkalarına da düşmezdi! Eğer birilerini odun çalarken yakalarsa, oracıkta hırsızı kapı dışarı edecekti. Hunter öyle yüksek sesle höykürüyordu ki, bütün herkes onu duyabiliyordu. Ayrıca, herkes eve gitmek üzere hazırlandığından önlüklerini çıkarmak amacıyla yan odada toplanmıştı ve içeridekileri dikkatle dinlediklerinden, Ustabaşı'nın yorumlarından paylarına düşeni aldılar.

Bir sonraki cumartesi, işçiler paralarını almak için büroya gittiklerinde, her birinin eline üstünde aşağıdaki yazının basılı olduğu birer kart tutuşturuldu:

Hiçbir koşul altında, herhangi bir eşya ya da malzeme, mal ne kadar değersiz olursa olsun, ister lüzumsuz olsun ister olma-

sın, işçiler tarafından şahsi kullanım için atölyeden ya da çalışılan işyerinden alınmayacaktır. İşbu yazıyla ustabaşılar bu emre uyulmasını denetlemekle ve bilgilerine ulaşan bu tür eylemleri derhal rapor etmekle yükümlü kılınmışlardır. Bu kuralı ihlal eden herkes ya önceden ihbarda bulunulmaksızın işten çıkarılacak ya da polis nezaretine teslim edilecektir.

Rushton & Co.

İşçilerden çoğu bu kartları ücret zarflarıyla birlikte aldı ve hiçbir yorum yapmadan yürüyüp gitti; aslında, kartın üstünde neler yazdığını anlayana kadar bürodan uzaklaşmışlardı bile. İçlerinden ikisi ya da üçü, ödeme penceresinin birkaç adım dışında, Rushton ve Pinti'nin görebileceği bir yerde durup kartı öfkeyle paramparça etti ve parçalarını sokağa savurdu. İşçilerden biri kartı okurken ödeme penceresinin önünde durdu ve kartını epeyce müstehcen bir küfrün eşliğinde Rushton'ın suratına savurduktan sonra istifa etti; yönetim de adamın çıkışını hiçbir yorum yapmadan ya da geciktirmeden verdi; adam o sabahın zaman çizelgesini doldururken henüz parasını alamamış olan işçilerin biraz daha sırada beklemesi gerekti.

Bu kartın hikâyesi çok kısa bir zaman içinde her yerde duyuldu. Rushton'ın işçilerinden biri, başka şirketlerin işçileriyle karşılaştığında berikiler arkalarından bağırır olmuştu: "Mal ne kadar değersiz olursa olsun!" ya da "Baksanıza, dostlar! Rushton'ın cepçilerinden biri bu tarafa geliyor!"

Rushton'ın işçileri bile bu durumu bir şaka ya da karşılaştıklarında bir selamlaşma biçimi olarak kullanmaya başlamışlardı: "Hatırlasana! Mal ne kadar değersiz olursa olsun!"

Eğer içlerinden biri ellerine ya da giysilerine bulanmış çok miktarda boyayla evine giderken görülecek olursa, diğerleri onu malzeme çaldığı için gammazlamakla tehdit ediyordu. Miktar ne kadar önemsiz olursa olsun, yanında boya götürmenin kurallara karşı gelmek olduğunu söylüyorlardı.

Harlow, Mr. Rushton'ın diğer işçilere iletmesini buyurduğu kuralları bir liste haline getirmişti. Kurallardan biri, herkesin sabah işe geldiğinde ve tekrar paydos saatinde tartılmasıydı; vücut ağırlığının arttığı tespit edilenler derhal kapı dışarı edilecekti.

Bu mesele lanetlerle, gizli bir kırgınlıkla karşılanmıştı; işçiler, Rushton ve Hunter gibi adamlar tarafından hırsızlıkla suçlanmanın pek yakışıksız bir şey olduğunu söylüyor ve birbirlerine üstü mermer konsolu, barometreyi, jaluzileri ve diğer soygunları hatırlatıyorlardı.

İçlerinden hiçbiri Pinti ya da Rushton'ın yüzüne karşı o karttan bahsetmedi; ama bir sabah, beriki yemek masasında mektuplarını okurken zarflardan birinin insan dışkısına bulanmış bir kâğıdı içerdiğini gördü. O sabah, kahvaltısına hiç dokunmadı.

İçlerinden birinin bile bu olaydan duyduğu kırgınlığı açıkça ifade edememesine pek fazla şaşmamak gerekir; çünkü yaz mevsimindeydiler ama pek çok kişi işsizdi ve işten kovulmak, başka bir iş bulmaktan daha kolaydı.

Çalınan malın miktarı ne kadar önemsiz olursa olsun, işçilerden bir teki bile hırsızlık yaparken yakalanmadı; ama o yaz ilerleyen günlerde, içlerinden beş altı kişi polis tarafından enselenip hapse tıkıldı; çünkü Yoksulluk Vergilerini ödeyememişlerdi.

Bütün yaz boyunca Owen, yoksulluğun sebepleri ve bu illeti ortadan kaldırmanın yolları hakkında ileri geri konuşup durarak arkadaşlarının ondan iyice soğumasına neden oldu ve kendisiyle alay ettirdi.

İşçilerden çoğu ücretlerinin iki şilinini ya da yarım pound'unu cep harçlığı olarak karılarından saklıyordu; bu parayı tütün ve içki için harcıyorlardı. Pek azı bu paradan biraz daha fazlasını kendine harcardı; daha da azı bu yolda bütün ücretini çarçur ettiği için aileleri sıkıntıya düşerdi.

Karılarından yarım pound ya da iki üç şilin saklayanlardan çoğu, bunu kendi giysilerini kendilerinin satın alması gerektiğini düşündükleri için yapıyordu. İçlerin-

den bazılarının çerçiye ya da taksitçiye haftada bir şilin ödemesi lazımdı. Bunlar, kırk yılda bir pek biçimsiz ama yeni takım elbiseler almaya kalkışanlardı. Diğerleri kıyafetleri ya kendi başlarına ya da karıları vasıtasıyla ikinci el giysi satan mağazalardan alır, haftada bir şilini taksit olarak "bayılırlardı" ve ödeme bitene kadar giysilerinin yüzünü göremezlerdi.

Haftalık içki için bir şilin bile ayıramayanlar epeyce fazlaydı ve azımsanmayacak sayıda işçinin, üstelik tam anlamıyla birer içki düşmanı sayılamayacakları halde, haftalar boyunca bir meyhaneden içeri adım atamadığı ya da bir yudum alkollü içki tadamadığı olurdu.

Öğle ve akşam yemeklerinde çay, kahve ya da kakao içmek yerine birayı tercih edenler de vardı. Bira, alkolsüz içeceklerden daha pahalı değildi; ama öğle ve akşam yemeklerinde bira içerek "Ulusal İçki Faturası"nı şişirenlerin bir nevi suçlu olduklarını ve başka bir şeyler içmeye zorlanmaları gerektiğini söyleyenler vardı; tabii ki, bu kişiler işçi sınıfından geliyorsa, bu zorla gerçekleştirilecekti. Aylak sınıflara gelince, tabii ki, onların felekten geceler çalmaya, "viski, şarap ve şeri" içmeye hakkı vardı; variller, şişeler, hatta düzinelerce şişeler dolusu içtikleri biradan hiç bahsetmeyelim. Ama tabii ki, bu tamamen farklı bir konuydu; çünkü bu insanlar çalışan sınıfların sırtından o kadar çok para kazanıyorlardı ki, çocuklarını hayati gereksinimlerden mahrum bırakmaksızın, canları ne kadar isterse o kadar içki içebilirlerdi.

İşçilerin çoğunluğunun ya da büyük bir kısmının içki içerek ailelerini ihmal ettiği varsayımı kadar korkakça ve aşağılık bir iftira daha görülmemiştir. Bu, aksi ispatlanmış bir yalandır. Gerçekten içki yüzünden ailelerini ihmal edenler vardır; ama bunların sayısı o kadar azdır ki, azınlık bile sayılmazlar. Bunlar bir elin parmakları kadar azdır ve işçi kardeşleri tarafından da hor görülürler.

İşçi ailelerinin çektikleri fukaralık yüzünden içkiye ayrılan azıcık paraya bile muhtaç olduğu söylenebilir;

ama bu argümanı ileri süren kişiler, onun mantıksal sonuçlarına da katlanmalıdır. Çay, gereksiz ve zararlı bir içecektir; tıp adamları tarafından öyle çok suçlu bulunur ki, çayın zararlarını teker teker saymak vaktimizi boşa harcamak olur. Aynı şey, hafif içeceklerin çoğu için ileri sürülebilir; bütün bu içecekler zararlıdır, para israfıdır ve tıpkı bira gibi, sadece zevk için içilirler.

İşlerini bitirdikten sonra bir meyhanede ya da başka bir mekânda ahbaplarıyla bir iki bardak bira içmekten başka bir eğlencesi olmayan işçileri kim, hangi hakla suçlayabilir? Onları suçlayanların argümanlarını mantıksal sonuçlarına kadar götürmesine izin verelim ve hep birlikte her türden eğlenceyi mahkûm edelim. Haydi, işçi sınıfını daha basit yaşamlar sürmeye, çay, kahve, bira, limonata ve bütün diğer zararlı ve gereksiz içecekler yerine sadece su içmeye ikna etmelerine izin verelim. Böylece daha uzun süre ve daha ucuza yaşayabilirler ve ücretler her yerde ve daima yaşam bedeline göre hesaplandığına göre, daha düşük ücretlerle geçinebilirler.

Bu insanlar, "Ulusal İçki Faturası"nın rakamlarına atıf yapmaktan hoşlanırlar, sanki bütün para işçi sınıfı tarafından ödeniyormuş gibi! Ama aristokrasinin, ruhban sınıfının ve orta sınıflarının ödediği para "Ulusal İçki Faturası"ndan çıkarılacak olursa, işçi sınıfı tarafından içkiye yatırılan paranın öyle korkulacak kadar büyük olmadığı görülür; üstelik, bu para çay, kahve ve bütün diğer gereksiz ve sağlıksız içecekleri tüketenlerin harcadığı paranın yanında çok önemsiz kalır.

Rushton'ın adamlarından bazılarının iş bulup çalıştıkları dönemde haftada aşağı yukarı iki şilini içkiye harcaması olgusu, onların yoksulluğunun nedeni değildir. Eğer ömürlerinde içkiye yarım peni bile harcamamış olsalardı ve sefil ücretleri yüzde on beş artırılsaydı bile en aşağılık ve sefil bir yoksulluk içinde yaşıyor olacaklardı; çünkü medeniyetin neredeyse tüm nimetleri ve imtiyazları, hayatı yaşamaya değer kılan hemen he-

men her şey, hâlâ erişemeyecekleri kadar pahalı kalacaktı.

İşçilerin bugünkü gibi böylesine yürek paralayıcı ve iç sıkıcı koşullarda yaşamak zorunda olmaları hiç şüphesiz, içlerinden bir kısmının dertlerini unutmak ve anlık mutluluğu yakalamak için meyhaneye koşmasına neden olmuştur ve bu derdin tek çaresi, sebebi ortadan kaldırmaktır. Bu süreç zarfında yapılacak başka bir şey daha vardır ve bu da, işçilerin tek arzuları millete kendilerine zarar verecek ya da hesabını ödeyemeyecekleri kadar çok bira içirmek olan şahıslarca işletilen iğrenç inlerde içmesine izin vermemek ve onları devlet ya da belediyeler tarafından işletilen ve kâr amacı gütmeyen yerlere yöneltmektir. Körkütük sarhoş olunmasına ya da rezalet çıkarılmasına izin verilmeyen, kişinin ister gerçek bira, ister çay, ister kahve, isterse sair meşrubatı satın alabileceği, o günün işleri bittikten sonra işçilerin kendilerine gelebileceği, arkadaşlarıyla bir ya da iki saati mantıklı sohbetler yaparak geçirebileceği ya da karıları ve çocuklarıyla birlikte müzik dinleyip şarkı söyleyebileceği nezih eğlence yerleri açılmalıdır. Bu tip meyhanelere işçiler, rezalet çıkması korkusu olmaksızın karılarını ve çocuklarını getirebilmelidir; çünkü bir kadının ya da çocuğun girmesine uygun olmayan bir yer, aslında var olmayı hak etmemektedir.

İçki düşmanı olan Owen parasını hiçbir zaman içkiye harcamazdı; ama "Amaç" adını taktığı şey için çok masraf ederdi. Her hafta sosyalizm hakkında bir iki penilik broşür ya da bildiri alır, bunları arkadaşlarına ödünç verir ya da hediye ederdi; bu şekilde birkaç kişiyi kendi tarafına çekmeyi başarmıştı. Philpot, Harlow ve birkaç kişi daha onu ilgiyle dinliyordu ve birkaçı Owen'dan aldıkları broşürlerin parasını ödemeye bile başlamıştı ve artık broşürleri okuduktan sonra başkalarına veriyorlardı; arada sırada bu konudaki tartışmalarda "seslerini yükselttikleri" de oluyordu. Diğerleri ise tek kelimeyle kayıtsızdı ya da bu meseleye bir nevi şa-

kaymış gibi yaklaşıyor, yoksulluğu ortadan kaldırmanın mümkün olduğu savıyla alay ediyordu. "Bu dünyada daima zenginlerin ve yoksulların bulunduğunu, daima da bulunacağını, bu yüzden yoksulluğun sonunun olmadığını" tekrar tekrar söylüyorlardı. Ama işçilerin çoğu Owen'ın değil, sosyalizmin can düşmanıydı. Owen'dan hepsi de az çok hoşlanıyordu; özellikle sıradan işçiler onu pek severdi; çünkü onun "uşak tabiatlı" olmadığı ve Pinti ona ne kadar teklif ederse etsin, ustabaşı olmayı reddettiği iyi biliniyordu. Ama sosyalizme fena halde, bütün benlikleriyle düşmandılar. Geçen kış açlık çekerken sosyalizme sempati duyduklarını gösterenler bile artık iyileşmişti ve Varolan Düzen'in yılmaz bekçileri olmuşlardı.

Barrington hâlâ Rushton & Co. için çalışıyordu ve hâlâ içine kapanık, ancak kendisine soru sorulduğunda konuşan biriydi; ama nedendir bilinmez, etrafta Owen'ın görüşlerini paylaştığına dair dedikodular dolaşmaya başlamıştı. Daima Owen'ın kendisine verdiği broşürlerin parasını öderdi ve bir keresinde, Owen dağıtmak üzere bin adet bildiri satın aldığında, Barrington da bir şilin vererek Owen'ın ödediği yarım sterlinin bir kısmını karşılamıştı. Ne var ki, arada sırada yemek ya da kahvaltı saatlerinde bütün şiddetiyle süren tartışmalara hiçbir zaman katılmazdı.

Owen'ın kafasının kendi "kutsal amacı"yla dolu olması, onun için iyi bir şeydi. Onun için sosyalizm, diğerlerinin içkisi gibiydi; var olmaya zorlandıkları koşulları unutmasını ve hayata hoşgörüyle yaklaşmasını sağlıyordu. İçlerinden bazıları kendini birayla boğuyordu; diğerleri Whig ya da Tory efendilerine o kadar büyük bir hayranlık duyuyordu ki, gerçekte yaşadıkları sefalet koşullarını unutup gidiyorlardı ve işte aynı şekilde Owen da, onların miskinliklerini üzerlerinden atmalarına yardımcı olmaya kendini o kadar çok vermişti ve onları yaşam şartlarının düzeltilebileceğine ikna etmek için yeni argümanlar bulmaya o kadar dalmıştı ki, ken-

di yoksulluğunu düşünmeye fırsatı olmuyordu; broşürlere ya da bildirilere verdiği parayı pekâlâ kendi iyiliği için yiyecek ve giyeceğe harcayabilirdi; çünkü bunları verdiği kişilerin çoğu bunlar için ona hiç mi hiç minnettar kalmıyordu. Ne var ki, hiçbir zaman bunu aklına getirmiyordu; zaten herkesin uğruna para harcadığı en az bir hobisi vardır. Bazı insanlar, bir meyhanecinin semirmesine yardımcı olabilmek için kendilerini hayati gereksinimlerden ve konfordan mahrum eder. Diğerleri boş gezenin boş kalfalarının zevku sefa içinde, tembellik ederek yaşayabilmesi için kendi özvarlıklarını inkâr eder ve geriye kalanlar gerçekte ihtiyaç duydukları şeyleri satın almak yerine, paralarını sosyalist yazın eserlerine harcayıp bunları sosyalizm hakkında hiçbir şey öğrenmek istemeyen insanlara dağıtır.

Temmuzun sonlarına doğru bir pazar sabahı, erkekli kadınlı yirmi beş kişiden oluşan bisikletli bir grup şehri istila etti. İçlerinden iki kişi (onlar diğerlerinden birkaç metre ileride gidiyordu) bisikletlerinin gidonuna incecik, sopası dimdik duran ve kumaşı dalgalanan flamalar iliştirmişti; kızıl ipekten olan birinin üstünde altın yaldızlı harflerle "Uluslararası Kardeşlik ve Barış" yazıyordu; diğeri ise benzer ebatta ve renkteydi ama yazısı farklıydı: "Hepimiz Birimiz, Birimiz Hepimiz İçin."

Yol boyunca pedal çevirirken sokaklardaki halka bildiri dağıttılar; kalabalık yerlere geldiklerindeyse selelerinden inip etrafta dolaştılar ve kabul eden herkese bildirilerini sundular. O sırada epeyce kalabalık olan Grand Parade'den geçişleri sırasında birkaç uzun süreli mola vermeleri gerekti ve sonra tepeye tırmanıp Windley'ye doğru yol aldılar; oraya açılış saatinden biraz önce ulaştılar. Birkaç meyhanenin önünde, bekleşen küçük kalabalıklar vardı ve diğerleri de kiliseden ya da şapelden çıkmış, evlerine dönüyordu. Yabancılar, almaya yanaşan herkese bildirilerinden verdiler ve sonra yan sokaklara dalıp kapıların altından içeriye ya da posta kutularına bildirilerinden bıraktılar. Yüklerini boşalt-

tıktan sonra, tekrar selelerine sıçrayıp, geldikleri yoldan geri döndüler.

Bu arada, onlara ilişkin haberler etrafta yayılmıştı ve şehir sokaklarına geri döndükleri zaman yuhalamalar ve haykırışlarla karşılandılar. Arada sırada birileri kafileye taş atıyordu ve olay yerinde çok miktarda taş bulunduğundan, diğerleri de bunlara katıldı ve ricat eden bisikletçilerin peşinden koşturmaya girişti; onları taşlıyor, yuhalıyor ve arkalarından tahkir edici sözler savuruyorlardı.

Bütün bu öfke patlamasına yol açan bildiri şöyleydi:

SOSYALİZM NEDİR?

Günümüzde işçiler elleri ve beyinleriyle sürekli çalışıyor, bol miktarda yiyecek, giyecek ve bütün diğer güzel ve yararlı malları üretiyor.

AMA ONLAR BOŞU BOŞUNA EMEK HARCIYORLAR; çünkü genellikle yoksulluk içinde yaşıyorlar ve bir lokma ekmeye muhtaçlar. Yaşam mücadelesi onlara ağır geliyor. Karıları ve çocukları acı çekiyor; yaşlılık günlerinde ise evsiz barksız birer yoksul olmakla damgalanıyorlar.

Sosyalizm, yoksulluğun ortadan kaldırılması, herkesin bolluk ve rahatlık içinde yaşayabilmesi, daha dolu dolu yaşanacak bir hayat için gerekli eğlenceleri ve fırsatları tadabilmesi için geliştirilmiş bir plandır.

Eğer bu plan hakkında daha çok şey öğrenmek istiyorsanız, önümüzdeki salı akşamı saat 20.00'da Windley Tepesi'ndeki Dört Yol Ağzı'na geliniz ve SOSYALİST KERVANINI BEKLEYİNİZ.

Bisikletçiler, yağmur gibi yağan taşların arasından ciddi bir zarar görmeden geçmeyi başarmıştı. Biri elini kesmiş ve o sırada geriye dönüp bakan bir diğeri alnından yaralanmıştı; ama hepsi bundan ibaretti.

Salı akşamı, kararlaştırılan saatten çok önce Windley'deki tepenin üstü büyük bir kalabalıkla dolmuştu; gelenler Kervan'ı bekliyordu ve onlara sıcak bir karşılama töreni yapmaya hazırlandıkları belliydi. Tek bir üniformalı polis memuru vardı; ama kalabalığın arasına sivil kıyafetli pek çoğu karışmıştı.

Crass, Dick Wantley, Çakırkeyif, Sawkins, Bill Bates ve Cricketers'ın birkaç müdavimi daha kalabalığın arasındaydı ve Eski Dost ile Manav Mr. Smallman'in de aralarında bulunduğu bir grup esnaf, birkaç hanımefendi ve beyefendi (zengin ziyaretçiler) de mevcuttu; ama kalabalığın büyük kısmını çalışan insanlar, işçiler, teknisyenler ve çırak çocuklar oluşturuyordu.

Bu kadar büyük bir kalabalığın olay çıkacağı anlamına geldiği açık olduğu için, (içlerinden pek çoğu ceplerini taşlarla doldurmuş ve sopalarla silahlanmıştı) birkaç sosyalist gidip Kervan'ı karşılamayı ve gelenleri geri çevirmeyi düşünüyordu ve bu amaçla çoktandır kendilerine düşmanca bakışlar fırlatan kalabalıktan uzaklaşmışlar, yola inip Kervan'ın gelmesi beklenen yönü gözlemeye başlamışlardı. Çok fazla uzaklaşamamışlardı ki, niyetlerinin ne olduğunu kestiren kalabalık da onları takip etmeye koyuldu ve karşılamacılar hangi çareye başvurmaları gerektiğini düşünüp tereddüt ederken, bisikletli beş altı erkeğin refakatindeki Sosyalist Kervanı tepenin dibindeki köşeyi döndü.

Kalabalık, gelenleri görür görmez şiddetli çığlıklar atmaya, daha doğrusu höykürmeye başladı ve onları karşılamak için tepeden aşağı doğru koştu; birkaç dakika sonra Kervan, uluyan bir haydut güruhuyla çepeçevre sarılmıştı. Sosyalistlerin arabası iki at tarafından çekiliyordu; bir kapısı ve arka tarafında küçük bir kürsüsü vardı ve kürsünün kızıl zemininin üstünde beyaz harflerle, "Sosyalizm, İşçilerin Tek Umudu" yazıyordu.

Sürücü atları durdurdu ve arka taraftaki kürsüde duran başka bir adam kalabalığa hitap etmeyi denedi; ama sesi ulumalar, miyavlamalar, havlamalar, yuhalamalar

ve açık saçık küfürlerin oluşturduğu gürültü patırtının arasında kaybolup gidiyordu. Şöyle böyle bir saati bu şekilde geçirdikten sonra, kalabalık, arabayı devirmek için iteklemeye başladı; paniğe kapılan atlar huzursuzlandı ve idare edilemez oldu; bunun üzerine sürücü, arabasını tepeye doğru sürmeyi denedi. Bu girişim, arabanın çevresini kuşatan vahşiler sürüsünü daha da öfkelendirmiş gibiydi. Sürüyle vahşi arabanın tekerleklerini yakaladı ve ters yöne doğru bükmeye koyuldu; arabanın geldiği yere geri dönmesi gerektiğini haykırıyorlardı ve bu sırada birkaç kişi atların başını yakalamış, neşeli çığlıklar atarak hayvanları geriye döndürüyordu.

Kürsüdeki adam hâlâ sesini duyurmaya çalışıyor ama başarılı olamıyordu. Arabayla birlikte gelenler ve şehrin küçük sosyalist grubu kalabalık içinde kendilerine zorla yol açtı ve müstakbel konuşmacının önünde toplandı; onların "Adama bir fırsat verin" şeklindeki haykırışlarının tek faydası, patırtının şiddetini artırmak oldu. Bu küçük muhafız grubu, araba ağır ağır tepeden aşağı ilerlemeye başladığında çevreyi kordon altına almayı başarmıştı; ama sayıları onu kalabalıktan koruyacak kadar fazla değildi ve arabanın ilerleme hızından hoşnut kalmayan kalabalık, "Şunu yuvarlayalım!", "Frenlerini sökelim!" şeklinde bağırmaya koyulmuştu ve bu teklifleri fiiliyata dökebilmek niyetiyle birkaç hücum gerçekleştirilmişti.

Savunuculardan bazıları bisikletleriyle kalabalığı durduruyordu ama direnişleri ancak ellerinden geldiği kadardı ve tepenin eteklerine ulaşılana kadar kalabalığı uzak tutmayı başardılar; daha sonra birisi ilk taşı fırlattı ve tuhaf bir tesadüf eseri bu taş, kafası halen bandajlı olan bir bisikletçiye çarptı; bu, geçen pazar alnından yaralanan adamdı. İlk taşı diğerleri izledi ve kürsüdeki adam, yaralanan ikinci kişi oldu. Taş tam ağzının ortasına gelmişti ve akan kanı silmek için mendilini çıkardığında, başka bir taş alnına, şakağının az üstüne geldi ve adamcağız kurşunla vurulmuş gibi yüzüstü kürsünün

üstüne devrildi. Arabanın hızı arttığı için düzenli bir taş yağmuru arabanın tavanına, yanlarına çarpıyor ve geri çekilen bisikletçilerin etrafına düşüyordu; bu sırada kalabalık, Kervan'ı yakından takip ediyor, ıslık çalıyor, avazları çıktığı kadar haykırarak iğrenç küfürler ediyor, kurtlar gibi uluyordu.

"O soysuzlara sosyalizm neymiş, göstereceğiz!" diye haykırdı Crass, ağzından kelimenin tam anlamıyla köpükler saçarak.

"Onlara bizim moralimizi bozmak için gelip tantana çıkarmak neymiş, göstereceğiz" diye uludu Dick Wantley, bisikletçilerden birine fırlatmak için makadam yoldan söktüğü bir granit parçasını savururken.

Kervan'ı atış menzilinden çıkana kadar takip ettiler ve sonra sosyalist hemşerilerinin üstüne saldırmak akıllarına geldi ama onlar hiçbir yerde görünmüyordu; Kervan ayak altından çekildikten sonra gözden kaybolacak kadar basiretli davranmışlardı ve nihayet, katıksız bir zafer kazanan düzen savunucuları, tepenin üstündeki çorak araziye döndü; silindir şapkalı ve redingotlu bir adam alçak bir tümseğin üstüne çıkıp kalabalığa hitap etti. Bunalım Komitesi'nden, Çorba Mutfağı'ndan ya da gerekli yiyecek ve giyecekten mahrum bir şekilde okula giden çocuklardan hiç bahsetmedi ve neredeyse herkesin tekrar işsiz kalacağı gelecek kış neler olacağına hiç mi hiç değinmedi. Bunlar, hem konuşmacının hem de dinleyicilerin hiç ilgilenmediği konulardı. Ancak, beyefendi Muhteşem İmparatorluk, Bayrak ve Kraliyet Ailesi hakkında çok konuştu. Söylediği şeyler çılgınca alkışlarla karşılanıyordu ve [konuşması bittiğinde, kalabalık büyük bir coşkuyla milli marşı söyledikten sonra dağıldı; tepeden ayrılırken Mugsborough'nun sosyalizm hakkında ne düşündüğünü göstermek için ellerinden geleni artlarına koymadıklarından ötürü birbirlerini tebrik ediyorlardı] ve kalabalığın genel fikrine bakılırsa, bir daha Sosyalist Kervanı'nın adını bile duymayacaklardı.

Ama bu konuda çok yanılıyorlardı; çünkü tamı tamına ertesi pazar akşamı, bir grup sosyalist aniden Dört Yol Ağzı'nda ortaya çıkıverdi. Bazıları trenle gelmişti; diğerleri farklı yerlerden buraya kadar yürümüş, kalanlar pedal çevirmişti.

Bir kalabalık toplandı ve sosyalistler toplantı yaptı; geçen salı en sonunda defedildiklerini ve tarihten silindiklerini anlayamayacak kadar akılsız olan bu İngiliz vatandaşlarının karşısında duydukları şaşkınlıktan kurtulup kendine gelen kalabalığın huzurunda iki konuşma yapıldı; üstelik kafası bandajlı bisikletçi tepedeki alçak tümseğin üstünde göründüğünde, halktan bazı kişiler gerçekten sosyalistlerle birlik olup, adamı alkışlarla karşıladı.

Bisikletçi, konuşması sırasında o gün arabaya binip gelen ve kürsüde konuşması zor kullanılarak engellenen adamın şimdi hastanede yattığını anlattı. Bir süreliğine adamcağızın artık hiç iyileşemeyeceğini sanmışlardı; ama şimdi kendisi hayati tehlikeyi atlatmıştı ve yeterince iyileşir iyileşmez bir kez daha buraya geleceğinden şüphe yoktu.

Bunun üzerine Crass, eğer Kervancı Adam gerçekten geri dönerse, geçen salı başladıkları işi bitireceklerini haykırdı. Herif gelecek sefer ellerinden o kadar kolay kurtulamayacaktı. Gelgelelim, Crass bu konuşmayı yaptığı sırada geleceği göremediği için, okurlarımızın tam zamanında öğrenecekleri bir gerçekten habersizdi; yani o adamın bu meydana farklı koşullar altında döneceği gerçeğini bilmiyordu.

Konuşmalar bittiği zaman, kürsü başkanlığı görevini yapan yabancılardan biri dinleyicileri soru sormaya çağırdı ama kimsecikler bir şey sormak istemediği için, bu defa, o gün tepeye çıkmalarına şiddetle karşı çıkanları itirazlarını dile getirmeye davet etti; böylece dinleyiciler hangi tarafın haklı olduğuna kendileri karar verebilecekti. Ne var ki, bu davet de görmezden gelindi. Sonra, Kürsü Başkanı ertesi pazar günü aynı saatte gelecekleri duyurdu; gelecek toplantıda yoldaşlardan biri "İş-

sizlik ve Yoksulluk; Nedenleri ve Çözümleri" hakkında konuşma yapacaktı ve sonra yabancılar, "England Arise"* adlı bir şarkıyı söylemeye koyuldular. Şarkının ilk kıtası şöyleydi:

England Arise, the long, long night is over,
Faint in the east, behold the Dawn appear
Out of your evil dream of toil and sorrow
Arise, O England! For the day is here!**

Toplantı boyunca yabancılardan bazıları kalabalığın arasına dağılmış ve bildiri dağıtmıştı; pek çok kişi kasvetli yüzlerle bu bildirileri almayı reddetmişti. Yabancılar bir penilik broşürlerden de satıyorlardı ve bunlardan yaklaşık üç düzinesini tüketmeyi başarmışlardı.

Toplantının sona erdiği duyurulmadan önce, Kürsü Başkanı bir sonraki hafta oraya gelecek konuşmacının Londra'da oturduğunu söyledi; adam milyoner değil işçiydi, o anda orada bulunan herkes gibiydi. Ona buraya geldiği için para vermeyi düşünmüyorlardı; ama tren biletini karşılayacaklardı. Bu yüzden, ertesi pazar günü toplantıdan önce para toplanacaktı ve toplanan paranın bilet parasını aşan miktarı, şu anda dağıttıkları gibi bildirilerin satın alınmasında kullanılacaktı. Bu toplantıyı düzenleyenlerin toplanan parayı ceplerine attığını düşünen herkesi gelip aralarına katılmaya davet etti; onlar da gelip parsadan paylarına düşeni alabilirlerdi.

Şimdi toplantı sona ermişti ve sosyalistler oradan sorunsuz bir şekilde ayrılabileceklerdi. Gelgelelim, içlerinden bazıları, esas grup alandan ayrıldıktan sonra bile kalabalığın arasında oyalandı ve toplantı biteli epeyce

* İng.: Ayağa kalk, İngiltere. (ç.n.)
** İng.: Ayağa kalk İngiltere, o uzun gece bitti
Doğu aydınlanıyor, şafağa hazırlanın
Zahmet ve üzüntüyle dolu kâbusunuzdan uyanın
Ayağa kalk, İngiltere! Çünkü gün bugündür! (ç.n.)

zaman geçtikten sonra bile, alanda konuşmaları ya da bildirilerde yazanları heyecanla tartışan küçük gruplar kalmıştı.

Ertesi pazar akşamı sosyalistler geldiğinde, Dört Yol Ağzı'ndaki meydanın konuşmalarına izin vermeyi reddeden öfkeli ve düşman bir güruhla dolu olduğunu gördüler ve en sonunda, toplantılarını gerçekleştiremeden alandan ayrılmak zorunda kaldılar. Ertesi pazar tekrar geldiler ve bu sefer yanlarında son derece tok sesli, konuşurken etrafını kelimenin tam anlamıyla gümbürdeten bir konuşmacı getirmişlerdi ve adam halka hitap etmeyi başardı; ama aslında, sadece konuşmacının çok yakınında duranlar neler söylendiğini anlayabildi ve bunların hepsi de birer sosyalist olduğu için, halkın üzerinde istedikleri etkiyi yaratamadılar.

Ertesi pazar ve yaz boyunca her pazar geldiler; kimi zaman toplantılarını görece bir huzur ortamında yürütmelerine izin veriliyordu ve kimi zaman gürültü patırtı çıkıyordu. Birkaç kişiyi saflarına çektiler ve pek çok kişi, savunulan bazı tezleri desteklediklerini söylemeye başladı ama hiçbir zaman bu şehirde topluluklarının bir kolunu oluşturamadılar; çünkü davalarının haklılığına inandırmayı başardıkları herkes, sosyalist olduğunu ilan etmekten korkuyordu; aksi halde işlerini ya da müşterilerini kaybederlerdi.

44

Ziyafet

Hayırseverlerimizin hayatlarını sürdürdüğü kasvetli karanlığın içine arada sırada bir güneş ışığı huzmesinin süzüldüğü olurdu. Neşesiz tekdüzelik, kimi zaman masum bir şakayla canlanırdı. Arada sırada bir cenaze bütün bir öğleden sonra Crass ve Pinti'yi meşgul ederdi ve her ne kadar böyle günlerde ne yaptıklarını saklasalar da, işçilerin çoğu neler döndüğünü bilirdi.

Kimi zaman çalıştıkları evlerde oturanlar onlara çay, tereyağlı ekmek, kek ya da meşrubat ikram ederdi; hatta bazen bira bile olurdu ki, bu evlerde içtikleri biranın tadı Cricketers'ta iki peniye satılan o boğaz dağlayıcı nesneden çok farklıydı. Ev sahiplerinin bu kadar cömert davranmadığı başka evlerdeki eksikliği uşaklar telafi ederdi ve hanımlarının, beylerinin haberi olmaksızın işçilerin karnını doyurmasını sağlarlardı. Hanımlar işçilere yemek verilmesine izin verecek kadar cin fikirli olsalar bile, işçilerin hizmetçi kızları kucaklamasını engelleyemezlerdi. Hizmetçiler de zaten kucaklanmaya pek meraklıydılar ve yaşamın tekdüzeliğini yenmenin hoş bir yoluydu bu; ayrıca kimseye de zararı yoktu.

Daha zenginlerin evlerinde ya da boş mekânlarda çalışırken hayırseverlerimizin durumları zorlaşırdı. Böyle yerlere hep arka kapıdan girip çıkmaları, genellikle mutfaktan geçmeleri gerekirdi ve kümes hayvanlarının

gıtgıtlayıp vaklamaları, fırınlarda kızaran kuzu butlarının çıtırtısı, meyveli payların, turtaların, erikli puddinglerin, ada çaylarının ve soğanların kokusu insanı deli ederdi. Böyle evlerin arka avlularına genellikle boş bira fıçıları, ringa kutuları, şarap, viski, brendi ve şampanya şişeleri yığılmış olurdu.

Mutfakta hazırlanan leziz cennet taamlarının kokuları, hayırseverlerimizin tadilatını yapmakla meşgul olduğu karmakarışık odalara dolardı; kimi zaman yemek sepetlerinden çıkardıkları zavallı yemeklerini yerken bu kokuları içlerine çekerler ve şişelere doldurup beraberlerinde getirdikleri soğuk çayla ya da boğaz dağlayan birayla bu hayallerden sıyrılmaya çalışırlardı.

Kimi zaman, daha önce söylediğimiz gibi, bu evlerin sahipleri işçilere çay, tereyağlı ekmek, kek ve meşrubat yollardı; ama Hunter bu durumun farkına varır varmaz gidip ev sahipleriyle görüşür, ikramların adamların çalışmasını yavaşlattığını söyleyerek bir an önce buna son verilmesini isterdi.

Ancak, yılın en büyük olayı, her ağustos ayının son cumartesi günü gerçekleştirilen Ziyafet'ti; bu iş için dört ay boyunca para biriktirmişlerdi. Ziyafet'e katılmanın bedeli kelle başına beş şilindi; yani herkesin bu miktarda parayı ortaya koyması gerekiyordu; ancak, toplam tutarın (araba kirasının ve yemek faturasının) toplanan paradan biraz daha az olması umuluyordu; eğer bu beklenti gerçekleşirse, kalan parayı aralarında paylaşacaklardı. Kişi başına düşen paranın miktarı başka koşullara bağlı olarak daha yüksek ya da daha düşük olurdu; çünkü işçilerin katılım paylarının yanı sıra, az sonra göreceğimiz gibi, Ziyafet fonunun başka kaynaklardan gelen katkılarla şiştiği de olurdu.

Büyük gün geldiğinde, işçiler saat bire kadar çalışmak yerine on ikide gidip ücretlerini aldılar ve hızla evlere dağılıp yıkandılar, üstlerini değiştirdiler.

Arabalar, saat birde Cricketers'ın önünden kalkacaktı; Windley'de oturanlar da unutulmamış, onların saat

bir buçukta Dört Yol Ağzı'ndan alınmaları kararlaştırılmıştı.

Toplam dört araba vardı: İşçiler için üç büyük araba, Mr. Rushton ve birkaç samimi ahbabı, Didlum, Grinder, Mimar Mr. Toonarf ve emlakçi-müteahhit Mr. Lettum'un binmesi için daha küçük bir araba. Sürücülerden birine uzun bir arabacı kornası taşıyan bir arkadaşı eşlik ediyordu. Bu beyefendiye onlarla birlikte geldiği için para verilmeyecekti; ama adamcağız o sıralarda işsiz olduğu için, işçilerin kendisine birkaç bira ısmarlayacağını umuyordu. Belki de hizmetlerinin karşılığını vermek için aralarında birkaç kuruş toplarlardı, kim bilir.

Beylerin çoğu iki penilik purolardan içiyordu ve yola çıkmadan önce neşelerini bulmak için birlikte bir iki kadeh içki içmişlerdi; gelgelelim Windley'ye doğru giden araçlar, bir matem havası içindeydi. İlk büyük arabadaki sürücünün yanında oturan Pinti'nin uzun çehresindeki kederli ifadeye ve işçilerin çoğunun yılgın tavırlarına bakanlar, yolcuların bir eğlenceye değil, cenazeye gittiği ya da Styx kıyılarına götürülen kayıp ruhlar oldukları kanısına varabilirdi. Arada sırada arabacı kornasını öttüren adamın çıkardığı ses İsrafil'in Sur'una, havaya yükselen puro dumanları ise sonsuza dek sürüp gidecek cehennem azabının dumanına benzetilebilirdi.

Aralarında Philpot, Harlow, Easton, Ned Dawson, Sawkins, Bill Bates ve Çakırkeyif'in de bulunduğu birkaç kişiyi almak için Dört Yol Ağzı'nda kısa bir mola verildi. Son iki katılımcı, şimdilerde Smeariton ve Leavit için çalışıyordu; ama ilk günden itibaren Ziyafet parasını ödedikleri için, paralarını geri almaktansa Ziyafet'e katılmayı tercih etmişlerdi. Çakırkeyif ile diğer bir iki içkicinin kıyafetleri pek pejmürdeydi ve halleri haraptı; ama işçilerin çoğu en iyi giysilerini giymişti. Bazıları, sırf bugün için rehinciye gidip pazarlık giysilerini geri almışlardı. Diğerleri, haftada birer şilinlik taksitlerini ödedikleri yeni takım elbiselerini sırtlarına geçirmişler-

di. Bazıları kendilerine ikinci el takım elbise almıştı; sadece bir iki tanesinin sırtında iyice temizlenip fırçalanmış gündelik giysileri vardı ve diğerlerinin üstünde, rehinciden geri alınmamış pazarlık giysiler vardı; bunun tek sebebi, rehincilerin bunlara para vermeye yanaşmamasıydı çünkü. Bu son elbiselerin kumaşları bir nevi geçiş evresindeydi; Kesimleri enikonu eski modaydı ve giyile giyile parlamışlardı; ama henüz işe gelirken giyilemeyecek kadar iyi durumdaydılar ve eğer şimdiki sahipleri onları birilerine verecek kadar varlıklı olsaydı, etrafta bu ganimete konmayı isteyecek çok kişi vardı. Crass, Slyme ve bir iki bekâr işçi ise antik desenli şapkalar, kenarı dantelli yakalıklar takan bazılarının aksine çarliston tarzı giyinmişler, son modaya uygun, spor görünüşlü takma yakalar ve melon şapkalar takmışlardı. Harlow'un başında karısının oksalik asitle temizlediği eski bir hasır şapka vardı ve Easton, solmaya yüz tutan siyah melon şapkasının siperliğine dikkatle mürekkep sürmüştü. Giyim kuşamlarının en berbat kısmı ayakkabılarıydı; eğer Rushton ve arkadaşları hesaba katılmazsa, Nemrut da dahil olmak üzere otuz yedi işçi vardı ve bütün bu kalabalığın içinde sadece bir düzinesi ayağına doğru düzgün ayakkabılardan geçirebilmişti.

Herkes yerine yerleştiğinde, tekrar yola koyuldular. Rushton, Didlum, Grinder ve Çete'nin birkaç üyesinin daha içinde bulunduğu küçük araba başı çekiyordu. Onun ardından, Pinti'nin sürücünün yanına oturduğu araba geliyordu. Üçüncü arabanın sürücüsünün yanında Baş Marangoz Payne vardı. Crass, dördüncü arabada benzer bir şeref mevkiine geçmişti ve bu arabanın arka tarafına kornalı adam tünemişti.

Arabaların tutulması işini üstlenen Crass, sürücülerle anlaşıp, kortejin Easton'la birlikte oturdukları sokaktan geçmesini ayarlamıştı ve onlar oradan geçerken, Mrs. Crass, kiracısı iki delikanlıyla birlikte kapıya çıkmıştı; hep birlikte onlara mendil sallıyor ve neşeyle bağırıyorlardı. Az ilerde, Mrs. Linden ve Easton'ın karısı

da kapıya, bizimkilerin geçişini izlemeye çıkmıştı. Aslında, arabacı kornasının çırtlak sesi sokak sakinlerinden pek çoğunu yerinden sıçratmış, yoldan geçen kederli kafileyi görmek için millet kapılara ve pencerelere üşüşmüştü.

Az sonra Windley'nin eğri büğrü sokaklarını geride bıraktılar ve güneş ışığıyla aydınlanan, hafif esintili, iki tarafı alıç, çoban püskülü, yabangülü çalılıklarıyla çevrili bir yola ulaştılar; çalılıkların ardında altın ışıltıları saçan, kahverengi, gümrah mısır tarlaları, dalları etrafa hoş rayihalar saçan olgun meyvelerin ağırlığından eğilmiş aşılı elma ağaçları görülüyordu; serin gölgeleri diplerine vuran narin söğüt ağaçlarının göklere kadar uzanan ve dantel gibi birbiri arasına geçen dalları, parlak yeşil bir kubbe oluşturmuştu ve hafif hafif titreyen yaprakların arasından geçmeyi başaran güneş ışıkları, aşağıları parlak, oynak beneklerle aydınlatıyordu; üstü yosun bağlamış kadim taş köprülerin altından mavi gökyüzünün ve pamuk gibi bulut kümelerinin rengini alan şırıl şırıl dereler akıyordu; sonra ufka kadar göz alabildiğine uzanan her yerde, kimilerinin hasat zamanı çoktan gelmiş bereketli tarlalar uzanıyordu; diğerleri ise otlayan sığırlarla ya da yoldan geçen arabalarının sesiyle ürküp kaçışan ürkek koyun sürüleriyle doluydu. Birkaç sefer, ya yol kenarındaki hendeklerde neşeyle aşağı yukarı hoplayan ya da uzaklardaki koyun ve sığır sürülerinin arasında koşturan küçük, sevimli tavşan sürüleriyle karşılaştılar. Arada sırada uzaklarda, kuytulara ya da gölgelikli ağaçların altına sığınmış çiftlik evlerini ya da saman balyası yığınlarını görebiliyorlardı; daha da uzaktan, eski bir kilisenin sarmaşıklarla süslü kare biçimli çan kulesi ya da dönüp duran kanatları güneş ışığıyla bir parlayan, bir kararan yel değirmeni seçiliyordu. Yolun her iki kenarına serpiştirilmiş köy evlerinin sakinleri dışarıya çıkıp kafileyi nezaketle el sallayarak selamlıyordu. Tenleri güneş yanığı, altın saçlı çocuk grupları çitlere ve beş parmaklıklı kapılara tırmanıyor,

şapkalarını sallayıp neşeyle bağrışıyor ya da işçilerin attığı bozuklukları toplamak için arabaların peşinden koşturuyordu.

Arada sırada, arabalardaki işçiler yarım ağızla şarkı söylemeye yelteniyordu; ama hiçbir zaman devamını getiremiyorlardı çünkü içlerinden çoğu acıkmıştı ve kendini kötü hissediyordu. Öğle yemeği için vakit bulamamışlardı ve vakitleri olsaydı bile bir şeyler atıştırmazlardı zaten; çünkü iştahlarını saat üç gibi varmayı umdukları Queen Elizabeth'teki şölene saklamak istiyorlardı. Gelgelelim, Blue Lion'daki ilk moladan sonra biraz neşelendiler; çoğu aşağıya inip birer tek attı. Çakırkeyif, Ned Dawson, Bill Bates ve Joe Philpot'un da aralarında bulunduğu bazıları ikişer üçer kadeh içmişti ve kendilerini o kadar mutlu hissediyorlardı ki, yola tekrar koyulalı çok olmadan ilk üçünün bindiği ve Crass'ın kafilenin başını çektiği arabadan dışarıya ezgiler taşmaya başladı; ama yine de pek başarılı sayılmazlardı. Üstelik, yaklaşık beş mil sonraki Warrior's Head'de verilen ikinci moladan sonra bile canı gönülden şarkı söylemekte epeyce zorlandılar. Her arabada sırayla gürültülü şarkıcılık nöbetleri gerçekleşiyordu; ama bütün nöbetler kederli nağmelerle son buluyordu. Azıcık birayla dolu olsa bile boş mideyle şarkı söylemek zordu ve pek çoğu bu fikirdeydi. Şarkı söyleyecek ruh halinde değildiler; hatta geçtikleri yerlerin güzelliğine bakıp buraların gerektiği gibi tadını bile çıkaramıyorlardı. Bir an önce yemek yemek istiyorlardı ve bu uzun yolculuğun bir süre sonra eğlence yerine bitmek bilmeyen bir eziyete dönüşmesinin nedeni buydu.

Bir sonraki mola Bird in Hand'deydi; burası, ıssız bir kuytuluğa tek başına kurulmuş bir yol üstü meyhanesiydi. Meyhaneci şişman, neşeli görünüşlü bir adamdı ve içeride tarım işçilerine benzeyen birkaç müşteri vardı; ama etrafta hiç ev görünmüyordu. Bu sıra dışı manzara seyyahlarımızın hayal güçlerini canlandırdı ve yaklaşık yarım saat uzaklıktaki Dew Drop Inn'e varana kadar

başlıca sohbet konularını oluşturdu. Rushton ve dostlarını taşıyan ilk araba orada durmadan geçip gitti. Hemen ardındaki ikinci arabanın sakinleri, bu handa mola verip vermemek konusunda tereddüde düşmüştü. Kimileri atları durdursun diye sürücüye sesleniyordu, kimileri yola devam edilmesini emrediyordu ve pek çoğu hangi çözümün daha iyi olduğu konusunda kararsızdı; eğer orada dururlarsa, mutlaka birinin kendisine içki ısmarlayacağını bilen sürücü bu müstereddit ruh halinden nasibini almadığı için çabucak ne yapacağını kararlaştırdı ve derhal hanın karşısında durdu; ikinci arabanın sürücüsünü diğer arabalar takip etti.

Bu çok kısa bir molaydı ve işçilerin yarısı bile arabalarından inmemişti; arabalarda kalanlar o kadar çok homurdanıyordu ki, inenler biralarını ellerinden geldiği kadar çabuk içtiler ve yolculuk bir kez daha, neredeyse mutlak bir sessizlik içinde başladı. Şarkı söylemeye kalkışan yoktu ve kimse gülmüyordu; birbirleriyle pek konuşmuyorlardı ama etraflarını saran kırlık alanı kasvetli bakışlarla seyredip oldukları yerde oturuyorlardı.

Sürücülere, Queen Elizabeth'e ulaşıncaya kadar bir daha mola verilmemesi talimatı verilmişti; bu yüzden World Turned Upside Down'un yanından hızla geçip gittiler ve yüzünde hastalıklı bir gülümsemeyle kapıda dikilen meyhaneciyi üzdüler. Onu tanıyanlardan bazıları geriye dönerken ona uğrayacaklarını haykırdı ve adamcağız bu kadarıyla yetinmek zorunda kaldı.

Uzun zamandır hasretini çektikleri Queen Elizabeth'e dörde yirmi kala ulaştılar ve derhal bir yuvarlak, iki uzun masanın yemek için hazırlandığı geniş bir salona alındılar; masalar, mekânın namına layık bir biçimde kurulmuştu.

Masa örtüleri ve kadehlerin yanına yelpaze biçiminde yerleştirilen peçeteler kelimenin tam anlamıyla kar gibi beyazdı ve kişi başına yaklaşık bir düzine çatal, bıçak ve kaşık konmuştu. Masaların ortasında ya hoş kokulu çiçekli vazolar ya da lezzetli sarı hardalla dolu bar-

daklar, kırmızı ve altın rengi, pırıl pırıl jöleyle dolu kesme camdan kâseler vardı.

Yemek odasının zemini sarı üzerine kırmızı çiçekli muşambayla kaplıydı; muşamba büyük oranda solup bozulmuştu ama yerler tertemiz ve pırıl pırıldı. İster eski moda vernikli meşe kâğıdıyla kaplı duvarlara, ister peyaz perdeli pencerenin yanındaki köşede duran ahşabı cilalı piyanoya, parlak meşe iskemlelere, isterse arka taraftaki gölgeli bahçeye açılan ve şimdi aralık duran çift kanatlı kapıya bakın; nereye dönseniz bu odaya hâkim olan atmosferin gıcır gıcır bir temizlik duygusu verdiğini görürdünüz.

Meyhaneci, yemeğin on dakika içinde sofraya getirileceğini duyurdu; şölenin başlamasını bekleyenlerden bazıları aperitif almak için bara yöneldi; bu sırada diğerleri bahçede geziniyor ya da meyhanecinin daveti üzerine, mekânı dolaşıyordu. Başka bölümlerin yanı sıra mutfağa da baktılar; burada hanımefendi, şölen yemeğinin hazırlanmasına nezaret ediyordu ve duvarları beyaz badanalı, zemini kızıl parke döşeli bu odada, evin diğer bölümlerindeki gibi mutlak bir temizlik göze çarpıyordu.

"Burası, zamanında kapı dışarı edildiğimiz o Royal Café'den ne kadar farklı, değil mi?" dedi Çakırkeyif, Bill Bates'e, yemeğin hazır olduğunun duyurulması üzerine yemek odasına geri dönerlerken.

"Sahiden de öyle!" diye karşılık verdi Bill.

Rushton ise Didlum, Grinder ve diğer dostlarıyla birlikte piyanonun yanındaki yuvarlak masaya oturmuştu. Öteki iki masadan daha uzun olanının baş kısmına Hunter, diğer tarafına Crass geçmişti ve berikinin yanına Bundy ve Slyme yerleşmişti; bu ikisi, Crass'la birlikte Ziyafet Komitesi'ni oluşturuyordu. Marangoz ustabaşısı Payne, diğer masanın başköşesindeydi.

Yemek, tam da beklendiği gibiydi; çalışamayacak kadar tembel ama başkalarının sırtından geçinecek kadar akıllı kimselerin her gün tadını çıkardıkları kadar iyi sayılabilirdi.

Çorba, birkaç çeşit başlangıç yemeği, rozbif, haşlanmış kuzu eti, hindi kızartması, kaz kızartması, tütsülenmiş domuz, lahana, bezelye ve fasulye vardı; tatlı olarak erikli puding, krema, jöle, meyveli tartlar ve bunların dışında ekmekle peynir bulunuyordu; içkiler ekstra sayıldığı için paraları yettiği kadar bira ya da limonata içebileceklerdi ve daha sonra garsonlar isteyenlere fincan fincan kahve servis edecekti. Yemekler gözlerini doyuracak kadar çoktu ve çatal bıçakların bolluğu yüzünden şaşkına dönmelerine rağmen, bir iki istisna dışında hepsi de duruma uyum sağladı ve neşeyle yiyip içmeye koyuldu. Mükemmel atmosfer, sadece bir iki elim talihsizlikle bozulmuştu. Talihsizliklerden ilki daha sofraya oturulur oturulmaz gerçekleşti; irikıyım bir adam olmasına rağmen alışık olmadığı için fazla içkiyi kaldıramayan Ned Dawson birden rahatsızlandı ve Bundy'yle başka bir işçinin eşliğinde dışarıya çıkarılması gerekti. Bundy'yle diğeri onu dışarıda bir yere götürüp bıraktı ve adamcağız on dakika sonra geri döndüğünde, beti benzi atmış olmasına rağmen çok daha iyi durumdaydı ve diğerleriyle birlikte masadaki yerini aldı.

Hindiler, rozbif ve haşlanmış kuzu eti, bezelyeler, fasulyeler ve lahana şaşırtıcı bir hızla silinip süpürüldü; hepsinin de uzun yolculuk yüzünden kurt gibi acıktığı hesaba katılacak olursa, aslında durum o kadar şaşırtıcı değildi ve hemen hemen herkes, ortaya getirilen her yemekten birer porsiyon almaktan geri kalmamıştı. Bazıları iki porsiyon çorba içmişti. Sonra haşlanmış kuzu, tütsülenmiş domuz ya da hindi servis edildi; bunlar da bitince rozbif ve kaz çıkarıldı. Sonra, biraz daha haşlanmış kuzuyla rozbif getirildi. Üç çırak oğlanın her biri, ağırlıklarının birkaç katı yemeği gövdeye indirdi; içtikleri şişeler dolusu limonata ve zencefilli birayı hiç saymıyoruz.

Crass, yüzünde ve ensesinde biriken teri peçetesiyle silmek için arada sırada mola veriyordu. Aslında, herkes çok mutluydu. Önlerinde yetip de artacak kadar bol ye-

mek vardı ve bira en iyi kaliteydi; çatal bıçak şakırtılarının oluşturduğu gürültü patırtının arasında birbiri ardına el şakaları yapılıyor; nükteli konuşmalar duyuluyor ve masadakiler kahkahalara boğuluyordu.

Beyaz paluzeyi kast eden Çakırkeyif, Crass'a dönüp, "Oradaki beyaz şeylen dolu tası bu tarafa gönder, Bob" diye haykırdı.

Crass, elini uzatıp "beyaz şeylen" dolu kâseyi aldı ama Çakırkeyif'e uzatacağı yerde kendi gövdesine indirmeye koyuldu; doğrudan kâsenin içinden yiyor, paluzeyi hızlı hızlı ağzına tıkıştırıyordu.

Neler olup bittiğini az sonra anlayan Çakırkeyif, "Ne o, hepsini sen mi yiyeceksin" diye horgörüyle bağırdı.

Boş kâseyi masaya bırakan Crass, "Yok bir şey, dostum" diye karşılık verdi arkadaşça. "Önemi yok, nasıl olsa bunun geldiği yerde daha çok var. Meyhaneciye söyle de, sana bir tane daha getiriversin."

Kızının, başka iki genç kadının ve delikanlının yardımıyla servis yapan meyhaneci, kendisine seslenilir seslenilmez birkaç kâse daha paluze getirdi ve böylece Çakırkeyif'in neşesi yerine geldi.

Erikli puding de gözlerini doyuracak kadar çoktu, tıpkı Noel'deki gibi; ama puding getirilmeden önce Ned Dawson ve Bundy bütün sosunu içip bitirdikleri için, herkesin ilk porsiyonu sade yemesi gerekti. Gelgelelim, meyhaneci az sonra sofraya bir tas dolusu sos daha getirdiği için bu mesele de tatlıya bağlandı.

Yemek bittiğinde Crass, komite sekreteri olarak konuşma yapmak üzere ayağa kalktı. Otuz yedi kişi, adam başına beşer şilin ödemişti; bu toplamda dokuz pound beş şilin ediyordu. Komite, üç çırağın (boyacı çırağı, marangoz çırağı ve ön büro çırağı) bedelin yarısını ödeyerek Ziyafet'e katılabilmesini kabul etmişti; bu da eklenince toplam para dokuz pound on iki şilin altı peni tutuyordu. Başlangıçtaki beş şilinlik katılım payını ödemekle kalmayan Mr. Rushton, masraflara katkıda bulunmak için bir pound on şilin daha vermişti. (Gürültü-

lü sevinç çığlıkları.) Birkaç başka beyefendinin daha gönlünden bu miktarda bir şeyler kopmuştu. Mağara'dan Mr. Sweater, bir pound. (Alkışlar.) Beş şilinlik katkı payına ek olarak, Mr. Grinder'dan on şilin. (Alkışlar.) Beş şilinlik katkı payına ek olarak, Mr. Lettum'dan on şilin. (Alkışlar.) Mr. Didlum'dan beş şiline ek olarak on şilin. (Sevinç çığlıkları.) Mr. Toonarf'tan beş şilinlik katkıya ek olarak on şilin daha. Ayrıca, şirkete malzeme temin edenlere de mektup yazıp gönüllerinden ne koparsa vermelerini istemişlerdi. Bazıları yarım sterlin yollamış, bazıları beş şilinde kalmıştı; bazıları cevap bile vermemişti ve ikisi mektup yazıp, bugünlerde işler fena halde kesat olduğu için dükkânı döndürecek kadarını bile zor kazandıklarını, bu yüzden hiç para veremeyeceklerini bildirmişti; ama mektupla başvurdukları bütün şirketlerden toplamda otuz iki şilin altı peni koparmayı başarmışlardı ki, bu da eklenince ellerindeki servet on yedi pound ediyordu.

Masrafa gelince, yemek kelle başı iki şilin altı peni tutmuştu ve toplam kırk beş kişi olduklarına göre, beş pound on iki şilin altı peni ödeyeceklerdi. Ayrıca arabaların kirası vardı ve bu da kelle başı iki şilin altı peni ettiğinden, sürücülere beş pound on iki şilin altı peni verildikten sonra geriye paylaşmak üzere beş pound on beş şilin (Alkışlar) kalıyordu; bu da işçi başına üç şilin, çırak başına bir şilin dört peni yapıyordu. (Uzun uzun, neşeli haykırışlar.)

Şimdi Crass, Slyme ve Bundy masaların arasında dolaşıp artan parayı dağıtmaya girişmişti. Parayı herkes canı gönülden kabul ediyordu; özellikle Mugsborough'dan gelirken ceplerindeki neredeyse bütün parayı harcayanlar hallerinden pek memnundu ve bu merasim de bittiğinde, Philpot görevlerini yerine başarıyla getirdiklerinden ötürü komitedekilere yürekten teşekkürlerini bildiren bir konuşma yaptı ve diğerleri de alkışlarıyla bu görüşe katıldıklarını belirttiler. Sonra biri delikanlı, diğerleri genç kız dört garsonun bahşişi için aralarında

para topladılar; topladıkları para on bir şilini buldu ve meyhaneci, sevinçten ağzı kulaklarına varan bahşiş talihlilerinin namına bizimkilere teşekkür etti.

Sonra, Mr. Rushton meyhaneciden herkese içki ve puro dağıtmasını istedi. Kimileri sigarayı tercih etti; içki düşmanı olanlar ise limonata ya da zencefilli bira içti. Sigara içmeyenler bile verilen puroları aldı ve içen birilerine verdi. Herkes tütününe ve içkisine kavuştuğunda, birdenbire "Sessizlik!" çığlıkları duyuldu ve Hunter'ın ayağa kalktığı görüldü.

Sessizlik sağlanır sağlanmaz, Pinti buradaki herkesin sözlerine katılacağından adı gibi emin olduğunu söyledi; pek saygıdeğer ve muteber işverenleri Mr. Rushton'ın sağlığına kadeh kaldırmak için böyle bir fırsat asla kaçırılmamalıydı. (Evet, evet.) Bazıları uzun yıllardır Rushton & Co.'ya girip çıkıyordu ve kendisinin (yani Hunter'ın) Mr. Rushton'ı övmek için ne söylese az olduğunu çok iyi biliyorlardı. (Evet, evet.) Mr. Rushton'ı en az kendisi kadar iyi tanıyorlardı ve onu tanımak, ona hürmet etmek demekti. (Coşkulu bağırışlar.) Yeni işçilere gelince, gerçi onlar daha Mr. Rushton'ı şirketin emektarları kadar iyi tanımıyorlardı ama, Hunter, şahsen onların da insanın bundan daha iyi bir patronu asla bulamayacağını bildiklerine inanıyordu. (Şiddetli alkışlar.) Mr. Rushton'ın sağlığına içilmesi için katılımcıları davet etmekten dolayı çok mutluydu. Herkes ayağa kalktı.

"Müzikle selamlayalım, beyler" diye haykıran Crass, bardağını sallayıp, kısa süre sonra işçilerinin çoğunun şevkle katıldığı bir şarkıyı başlattı; Çakırkeyif de bir sofra bıçağıyla koroyu yönetiyordu.

For he's a jolly good fellow,
For he's a jolly good fellow,
For he's a jolly good fel-ell-O,
And so say all of us,
So 'ip, 'ip, 'ip, 'ooray!
So 'ip, 'ip, 'ip, 'ooray!

For he's a jolly good fellow,
For he's a jolly good fellow,
For he's a jolly good fel-ell-O,
And so say all of us.*

"Şimdi üç kez selamlayalım!" diye haykırdı Crass ve tezahüratı başlattı.

Hip, hip, hip, hooray!
Hip, hip, hip, hooray!
Hip, hip, hip, hooray!

Odadaki herkes Rushton'ın sağlığına içti ya da en azından böyle yaparmış gibi göründü; gelgelelim, sevinç çığlıkları ve şarkının yarattığı gürültü patırtının arasında, birkaç kişinin suratlarında küçümseme ya da tedirginlik ifadesiyle ayağa kalktığı, coşkulu hayran kitlesini sessizce izlediği, izlemeyenlerin bakışlarını ya yere ya da tavana diktiği görüldü.

"İnan ki, pes doğrusu" dedi Çakırkeyif, herkes yerine yerleştiğinde; yolculuk sırasında içtiklerinden başka, yemekle birlikte de birkaç bira içmişti. "İnan ki, pes doğrusu; gerçi Royal Café'de çalışırken Mr. Hunter'la aramızda ufak tefek anlaşmazlıklar olduydu ama, burasının şimdiye kadar çalıştığım en iyi şirket olduğunu kabul ediyorum."

Bu sözler, bir kahkaha patlamasına neden oldu; ne var ki, Mr. Rushton sağlığına kadeh kaldıranlara teşekkür konuşması yapmak için ayağa kalkınca, kahkahalar kesildi. Neredeyse on altı yıldır ticaret hayatında olduğunu söyledi ve aklında kaldığı kadarıyla, bu katılma zevkini tattığı on birinci geziydi. Geçen zaman boyunca

* İng.: Çünkü o çok iyi bir insandır,
Çünkü o çok iyi bir insandır,
Çünkü o çok iyi bir in-saaan-dıır,
Hepimiz bunu deriz. (ç.n.)

şirketi düzenli bir şekilde gelişmiş ve iş hacmi yıldan yıla artmıştı ve geçmişte kaydedilen ilerlemeyle gelişmenin gelecekte de süreceğini hem umuyor hem de buna yürekten inanıyordu. (Evet, evet.) Tabii ki, bir şirketin başarısının sahibi kadar çalıştırdığı adamlara da büyük ölçüde bağlı olduğunu biliyordu; eğer şirketin varlığını sürdürmesini ve serpilip gelişmesini istiyorlarsa, işçilerine verdiği işi hep birlikte, en iyi biçimde yapmaları gerekirdi. (Evet, evet.) Efendiler işçisiz yapamazdı, işçiler de efendileri olmadan yaşayamazdı. (Evet, evet.) Bu, bir işbölümü meselesiydi. İşçiler elleriyle, efendiler beyinleriyle çalışırdı ve biri olmadan diğeri işe yaramazdı. Eskiden beri işçileriyle kendisi arasında hüküm süren dostane duyguların daima devam etmesini umuyordu ve sağlığına kadeh kaldırma teklifine icabet ettikleri için işçilerine teşekkür ediyordu.

Gürültülü sevinç çığlıkları konuşmanın bitişini selamladı ve sonra Crass ayağa kalkıp Mr. Hunter'ın sağlığına kadeh kaldırılmasını rica etti. (Evet, evet.) Kendisi hatip olmadığı için uzun uzadıya konuşmayacaktı. ("Haklısın", "Devam et" ve benzeri haykırışlar.) Ama, tabii ki Mr. Rushton sayılmazsa, dünyada Mr. Hunter kadar saygıdeğer ve muteber başka bir insan daha bulunmadığı konusundaki inancına herkesin iştirak ettiğinden emindi. (Coşkulu çığlıklar.) Birkaç hafta önce Mr. Hunter yorgan döşek yatarken, pek çoğu onu kaybedeceklerini düşünüp endişelenmişti. Kendileri artık ayağa kalktığı için, bütün işçilerin onu tebrik etmekten memnuniyet duyacağı kanısındaydı (Evet, evet) ve artık onlara Ustabaşı'na gelecek için bol sıhhat ve afiyet dilemek, daha ilerideki muhteşem ziyafetlere de şeref vermesini istemek düşüyordu.

Uzun uzadıya alkışlarla Crass'ın yorumlarının kesilişi kutlandı ve bir kez daha şarkı tutturuldu.

For he's a jolly good fellow,
For he's a jolly good fellow,

For he's a jolly good fellow,
And so say all of us.
So 'ip, 'ip, 'ip, 'ooray!
So 'ip, 'ip, 'ip, 'ooray!

Çığlıklar durulduğunda, Nemrut ayağa kalktı. Sesi, işçilerine nezaketlerinden ötürü teşekkür ederken biraz titriyordu ve onlara, bu iyi niyetlerini hak etmeyi umduğunu söyledi. Tek diyebileceği, eskiden beri herkese karşı adaletli ve düşünceli davranmaya çalışmış olduğuydu. (Haykırışlar.) Şimdi, meyhaneciden herkesin içkisini tazelemesini rica ediyordu. (Evet, evet.)

İçkiler sunulduktan sonra, Nemrut bir kez daha ayağa kalktı ve masraflara bu kadar büyük bir cömertlikle iştirak eden ziyaretçilerin sağlığına içilmesini teklif etti. Mr. Lettum, Mr. Didlum, Mr. Toonarf ve Mr. Grinder. (Neşeli çığlıklar.) Onları burada görmekten dolayı müşerref ve bahtiyar olmuşlardı (Evet, evet) ve kendisi, Mr. Lettum, Mr. Didlum, Mr. Toonarf ve Mr. Grinder'ın son derece iyi insanlar oldukları yönündeki düşüncesine bütün işçilerin katılacağına inanıyordu.

İşçilerin koro şeklinde şarkı söylerken takındıkları tavra bakılınca, gerçekten pek çok işçinin bu fikre katıldığı anlaşılıyordu. Şarkı bittiğinde, Mr. Grinder ayağa kalkıp şerefine kadeh kaldırılanlar namına konuşma yaptı. Burada olmanın ve böyle hoş bir eğlenceye katılmanın kendilerine büyük bir zevk verdiğini, bu toplantının gerçekleşmesine yararları dokunduğunu düşünmenin bile onları mutlu ettiğini söyledi. Mr. Rushton ve işçilerinin birbirlerine karşı dostça hisler beslediğini görmek insanı sevindiriyordu. Zaten durum böyle olmalıydı çünkü efendiler ve işçiler aslında iş arkadaşıydılar; efendiler beyin işini, işçiler kol işini üstlenmişti. İki tarafta işçiydi ve çıkarları ortaktı. İşçilerinin efendileri hesabına ellerinden gelenin en iyisini yapmasını görmekten ve efendinin de işçileri için elinden geleni yaptığını, onlar için bir patrondan ziyade arkadaş olduğunu bil-

mekten ötürü mutluydu. İşte bu onun (Grinder'ın) görmek istediği şeydi; efendi ve işçi kol kola verecek, ellerinden geleni yapacak ve çıkarlarının ortak olduğunu bilecek. (Haykırışlar.) Eğer bütün efendiler ve işçiler bunu yapsaydı, her şeyin yolunda gittiğini, çok daha fazla iş, çok daha az yoksulluk olduğunu göreceklerdi. Bırakın işçiler efendileri için ellerinden gelenin en iyisini yapsın ve efendiler de aynısını işçilerinden esirgemesin! En sonunda iki taraf da bunun toplumsal sorun için en iyi çözüm yolu olduğunu görecekti; kızıl bayraklar taşıyan avanakların geveledikleri saçmalıklar çözüm olamazdı. (Haykırışlar ve kahkahalar.) Bu kızıl bayraklıların çoğu, ekmek parası kazanmak için çalışmaya erinecek kadar tembeldi. (Evet, evet.) Olmaz ya, günün birinde sosyalistler başa geçtiğinde, en tepedeki boşboğaz kodamanlar işin kaymağını yiyip geridekilere çalışmaktan başka bir şey kalmayınca bunu herkes görecekti. (Evet, evet.) İşte, bütün bu ajitatörler zaten bunun peşindeydi. Onlar (Grinder'ın dinleyicilerinin) çalışacak, kendilerinin tembellik ede ede yaşamasını sağlayacaktı. (Evet, evet.) Mr. Didlum, Mr. Toonarf, Mr. Lettum ve şahsen kendisi adına, işçilerin iyi dilekleri için onlara teşekkür ediyordu ve gelecekte, benzer bir özel günde onlarla tekrar buluşmayı diliyordu.

Şiddetli sevinç çığlıkları konuşmasının sonunu selamladı; ama bazı adamların yüz ifadelerinden, Mr. Grinder'ın yorumlarını üstlerine alındıkları anlaşılabiliyordu. Bu adamlar sosyalizmle alay ediyorlar ve kapitalizmin sürmesi için düzenli olarak oy kullanıyorlardı; ama yine de Grinder'dan tiksiniyor, ondan nefret ediyorlardı! İçlerinde az sayıda sosyalist de vardı; toplamda yarım düzine kadar bile değillerdi, ki onlar da alkışlara iştirak etmemişlerdi. Bu adamlar, Payne'in başkanlık ettiği masanın diğer ucuna oturmuşlardı. Hiçbiri konuşmaları selamlayan alkışlara katılmamıştı ve şimdiye kadar herhangi bir itirazda da bulunmamışlardı. İçlerinden bazıları, Grinder'ın nutkunun son cümlelerini

dinlerken kıpkırmızı olmuştu ve diğerleri kahkahalarla gülmüştü; ama hiçbiri ağzını açmamıştı. Daha oraya gelmeden önce "Jolly good fellow"un defalarca birilerinin şerefine söyleneceğini biliyorlardı ve bu sevinç gösterilerine hiçbir şekilde katılmamayı ve söylenebilecek herhangi bir şeye açıkça muhalefet etmekten kaçınmayı aralarında kararlaştırmışlardı; ama bu kadar güçlü bir nutukla karşılaşmayı hiç ummamışlardı.

Grinder oturduğunda, onu alkışlayanlardan bazıları sosyalizm hakkında ipe sapa gelmez laflar etmeye başladı.

"Buna ne söyleyeceksiniz bakalım?" diye bağırıştılar. "Aldınız mı ağzınızın payını!"

"Zaten şimdi ne söyleseler boş."

"Niçin içinizden biri fırlayıp nutuk çekmeye girişmiyor?"

Bu son öneri, Grinder'ın yorumlarından hiç hoşlanmayan Whig'lerin ve Tory'lerin nezdinde iyi bir fikir gibi göründü; bu yüzden hep birlikte, "Owen! Owen! Hadisene! Kalkıp konuşma yapsana! Erkek ol, korkma!" diye bağrışmaya giriştiler. Çok geçmeden Grinder'ı en şiddetli alkışlayanlardan bazıları da Owen'ın konuşma yapmasını isteyenlere katıldı; çünkü Grinder'ın da, diğer beyefendilerin de onun argümanlarını yerle bir edeceğinden emindiler. Ne var ki, Owen ve diğer sosyalistlerin onların bu davetine gülmekten başka karşılık vermediğini gören Crass, Mr. Didlum'un hezaren bastonunun ucuna beyaz bir mendil bağlayıp bu bastonu sosyalist grubun oturduğu masanın ucundaki çiçekli vazoya dikti.

[Gürültü patırtı bir ölçüde dindiğinde, Grinder tekrar ayağa kalktı.] "Az önce iki çift laf ettiğimde, burada sosyalistlerin de bulunduğunu bilmiyordum: gözlerinizin içine bakınca, pek çoğunuzun aklı başında kimseler olduğunu düşünmüştüm. Aynı zamanda, az önceki konuşmayı yaptığım için çok memnunum; çünkü sözlerim, şu sosyalistlerin ne menem adamlar olduğunu iyi-

ce ortaya koydu. Onlar pek beceriklidirler; ne zaman konuşulacağını, ne zaman susulacağını iyi bilirler. En sevdikleri şey, meyhanelerdeki ya da atölyelerdeki birkaç cahil işçiyi yakalamak, sonra onlara dil dökmektir. Kimden bahsettiğimi iyi biliyorsunuz; onlar çalçene piyasa avukatları gibidirler. Sürekli ben haklıyım, benden başka herkes yanılıyor derler. (Kahkahalar.) Ne demek istediğimi iyi anladınız. Kendilerini kültürlü, onlardan çok daha fazla mürekkep yalamış, laf salatasıyla kafası karıştırılamayacak insanların karşısında bulduklarında ise süt dökmüş kediye dönerler. Böylelikle, bir dahaki sefere şu çalçene piyasa avukatlarının konuşmalarını dinlediğinizde aslında bu lafların kaç para ettiğini anlamış olacaksınız."

Kahkahalar ve masalara indirilen yumruklarla karşılanan bu konuşma, işçilerin çoğunun pek hoşuna gitmişti. Birbirlerine Grinder'ın zeki bir adam olduğunu söylüyorlardı; adam tek seferde sosyalistlerin sırtını yere getirmişti.

Sonra, Barrington ayağa kalkıp Mr. Grinder'ın karşısına dikilince, odaya hayret dolu bir sessizlik çöktü.

"İster doğru olsun, ister olmasın" diye başladı konuşmasına Barrington, "Sosyalistler ne zaman konuşacaklarını, ne zaman susacaklarını iyi bilirler; ama bugünkü toplantı, bu konuların tartışılması için pek uygun bir yere benzemiyor.

Biz bugün buraya arkadaş olmaya, birkaç saatliğine aramızdaki farklılıkları unutup hoşça vakit geçirmeye geldik. Ama Mr. Grinder'ın sözlerini dinledikten sonra, ne yazık ki, bütün gücümü kullanarak ona cevap vermek zorunda kaldım.

Bir sosyalist olmam ve bugün burada Mr. Rushton'ın işçilerinden biri olarak bulunmam, sosyalistlerin ekmek parası kazanmak için çalışmaya bile erinecek kadar tembel oldukları savına verilecek en iyi cevaptır. İşçilerin cehaletinden ve düşüncesizliğinden yararlanmak ve onları akıldışı bir tuzağa çekmek için, Mr. Grinder altı-

nı dolduramayacağı boş laflarla klişe yorumlar yapmak yerine, belli bir sosyalizm tezini alıp bunun geçersiz olduğunu ya da insanı yanlışa yönelttiğini ispatlamayı deneseydi, çok daha doğru bir iş yapmış olurdu. Kendisi, bir sosyalistin Mr. Grinder'ın deminden beri bizlere anlattıklarının insanı en yanlış yollara yönelten türden mantıksız bir laf salatası olduğunu ispatlamasının zor olacağını düşündü herhalde; tıpkı kendisinin bir sosyalizm tezini çürütmekte oldukça zorlanacağı gibi. Bize, patronların beyinleriyle, işçilerin elleriyle çalıştıklarını söyledi. Diyelim ki bu doğru; o zaman kol işi için beyni kullanmaya gerek kalmayacağına göre, neden embesilleri zihinsel özürlüler için açılan tımarhanelere koyuyoruz? Neden onları beyni kullanmanın gerekmediği kol işlerinde çalıştırmıyoruz? Budala olduklarına göre, ideal 'asgari ücret'ten daha azına çalışmaya razı olacaklardır. Eğer Mr. Grinder'ın bu konuda tecrübesi varsa, kendisi kol işçilerinin çalışırken işlerine konsantre olmaları gerektiğini bilir; yoksa doğru düzgün çalışamazlar. Patronlardan sadece efendiler olarak değil, ayrıca işçilerin 'arkadaşı' olarak da bahsetmesi de laf salatasından başka bir şey değildir; çünkü hepimizin çok iyi bildiği gibi, bir patron ne kadar iyi kalpli ya da hayırsever olursa olsun, işçilerine iyi hayat standartlarını sağlamayı ne kadar isterse istesin, onun bunu yapması imkânsızdır; çünkü onun böyle davranmayan diğer patronlarla rekabet etmesi gerekir. Yarışı işçilerini çok çalıştırıp az para veren, onları köle gibi kullanan kötü patron başlatır ve diğerlerinin de, çoğunlukla kendi eğilimlerine çok aykırı olmasına rağmen, ona ayak uydurması gerekir; yoksa onunla rekabet edemezler. Eğer bugün bir patron işçilerine onların konforlu yaşamasına yetecek miktarda maaş vermeyi kararlaştırırsa, onlardan tek bir gün içinde kendisinin hayatı boyunca göremeyeceği kadar çok verim alır; ama Mr. Grinder'ın da çok iyi bildiği gibi, böyle bir patron en fazla bir ay içinde iflas eder; çünkü çok çalıştırıp az para verenlerle ve köle kullanıcı-

larıyla aynı fiyata iş yapmadığı sürece, müşteriden sipariş alamaz.

Bize, efendilerle işçilerinin çıkarlarının ortak olduğunu da söyledi; ama eğer bir patron sözleşme yaparsa, söz konusu işi mümkün olduğu kadar çabuk bitirmek onun çıkarınadır: İş ne kadar çabuk biterse, o kadar çok kazanır; ama iş ne kadar çabuk yapılırsa, işçiler o kadar çabuk işsiz kalır. Bu durumda nasıl oluyor da, iki tarafın çıkarları ortak oluyor?

Sonra, mesela patronun biri otuz yaşındayken ticarete atılsın ve yirmi yıl boyunca çalışsın. Bu süreç zarfında az ya da çok düzenli olarak kırk işçi çalıştırsın ve bu işçiler de, patron ticarete başladığında otuz yaşında olsunlar. [Yirmi yılın sonunda, genellikle patronun eline ömrünün sonuna kadar zevku sefa içinde yaşayacak kadar para geçmiş olur. Ama ya işçiler? Yirmi yılın tamamında ancak hayatta kalmalarını sağlayacak bir ücret almışlardır ve öyle büyük mahrumiyetlere katlanmışlardır ki, pek çoğu ya çoktan ölüp gitmiştir ya da pek çoğunun sağlığı bozulmuştur.]

Patrona baktığımızda, onun yirmi yıl boyunca düzenli olarak kaliteli boş zaman geçirdiğini, eğlendiğini ve kimseye hesap vermeden yaşadığını görürüz. İşçilerin çoğunluğuna baktığımızda ise, onların yirmi yıldır içten içe çürüdüğünü, yirmi yıldır fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklarının sürekli, düzenli ve umutsuz bir gidişatla ilerlediğini görürüz; onlar ya çöplüğe ya düşkünler yurduna ya da vakitsiz ölüme gideceklerdir. O halde, işçilerin çıkarlarıyla patronların çıkarının ortak olduğunu söylemekten daha hatalı, insanı yanlış yollara saptıran ve mantık dışı bir laf salatası daha bulunabilir mi?

Böyle konuşmalar çocuklardan ya da budalalardan başka kimseyi kandıramaz. Biz çocuk değiliz; ama belli ki, Mr. Grinder bizim budala olduğumuzu sanıyor.

Kimi zaman, kontrol edemeyeceği bir ya da çok daha fazla durumun ortaya çıkması veya mantık hatası yüzünden yıllar boyu süren zihinsel çalışmadan sonra pat-

ron talihsizlik tarafından altedilir ve kendini tam da ticarete başladığı noktada bulur; ama bunlar istisnai vakalardır ve patron tam anlamıyla iflas etse bile, hali vakti çoğu işçiden daha kötü olmayacaktır.

Aynı zamanda, patronlarla işçilerin gerçek çıkarlarının ortak olduğu son derece doğru bir laftır; ama Mr. Grinder'ın bizi inandırmaya çalıştığı anlamda değildir bu. Toplumumuzun varolan düzeninde sadece birkaç kişi, şimdiki maddi durumları ne kadar iyi olsa bile, çocuklarının günün birinde bir lokma ekmeye muhtaç olmayacağından emin olabilir; paçayı kurtardıklarını düşünenler bile mutluluklarının onları dört bir yandan kuşatan sefalet ve mutsuzlukla gölgelendiğini göreceklerdir.

Patronlarla işçilerin çıkarlarının ortak olması, sadece bu anlamda doğrudur; çünkü yığınlarca insanı mutsuz eden ve hiç kimsenin gerçekten mutlu olmasına izin vermeyen bir düzenin yıkılması hem yoksulun hem zenginin çıkarınadır. Daha iyi bir yaşam kurmayı denemek ve bunun yollarını aramak hepimizin çıkarınadır."

Burada Crass ayağa kalkıp Barrington'ın sözünü kesti ve buraya nutuk dinlemeye gelmediklerini haykırdı; bu yorum, odada hazır bulunanların çoğunun hudutsuz alkışlarıyla kabul gördü. "Evet, evet!" çığlıkları odayı çınlattı ve Çakırkeyif, birinin şarkı söylemesini önerdi.

Owen'ın konuşma yapması için o kadar tantana eden adamlar hiçbir şey söylemediler ve kendini gitgide rahatsız hissetmeye başlayan Mr. Grinder, konuşmacının sözünün kesilmesine içten içe seviniyordu.

Çakırkeyif'in birinin şarkı söylemesi yönündeki teklifi, akşamın bundan sonraki kısmının toplanma amacına layık bir şekilde geçmesinden başka bir şey istemeyen Barrington ve diğer sosyalistler de dahil olmak üzere herkes tarafından benzersiz bir onaylamayla karşılandı. Meyhanecinin yirmi yaşlarındaki, pembe beyaz tenli, baskılı bir pembe elbise giyen kızı piyanonun başına oturdu ve müzik aletinin yanındaki yerini alıp yü-

zünü dinleyicilere dönen Çakırkeyif, ilk şarkıyı uygun el kol hareketleriyle söylemeye başladı; cin ve zencefilli bira içe içe hafiften sarhoş olmaya başlayan Pinti de dahil olmak üzere, odada bulunan herkes koroya katılıp bütün güçleriyle ona eşlik etti.

Come, come, come an' 'ave a drink with me
Down by the ole Bull and Bush.
Come, come, come an' shake 'ands with me
Down by the ole Bull and Bush.
Wot cheer me little Germin band!
Fol the diddle di do!
Come an' take 'old of me 'and
Come, come, come an' 'ave a drink with me,
Down by the old Bull and Bush,
Bush! Bush!*

Masalara indirilen tempolu vuruşlar, şarkının bitişini karşıladı; ama Çakırkeyif tuhaf mısralardan ve nakarattan başka bir şey bilmediği için, diğer şarkıyı söylemek üzere Crass'ı çağırdı ve böylece Beyefendi Hazretleri, "Tramp, tramp, tramp, the boys are marching"in** melodisiyle "Work, Boys, Work"ü*** söyledi. Bu şarkı Gümrük Vergisi Reformu Partisi'nin Marsellaise'i**** gibi olduğundan, İngiltere'nin Tory işçilerinin en yük-

* İng.: Gel, gel, gel de benimle bir içki iç
Eski Bull and Bush'un orada.
Gel, gel, gel de benimle el sıkış
Eski Bull and Bush'un orada.
"Diddle di do"yu çalarak,
Eğlendir beni küçük Alman orkestrası!
Gel de elimi tut
Gel, gel, gel de benimle bir içki iç,
Eski Bull and Bush'un orada,
Bush! Bush! (ç.n.)
** İng.: Tramp, tramp, tramp, bizimkiler yürüyüş yapıyor. (ç.n.)
*** İng.: Çalışın Çocuklar, Çalışın. (ç.n.)
**** Fransız milli marşı. (ç.n.)

sek ideallerini dillendirdiğinden görülmemiş bir başarı kazandı; çünkü odadakilerden çoğu Tory'ydi.

Now I'm not a wealthy man,
But I lives upon a plan
Wot will render me as 'appy as a King;
An' if you will allow, I'll sing it to you now,
For time you know is always on the wing.

Work, boys, work and be contended
So long as you've enough to buy a meal.
For if you will but try, you'll be wealthy –bye and bye-
If you'll only put yer shoulder on the wheel.*

Ateşli bir Gümrük Vergisi Reformu taraftarı olan Grinder, "Hep birlikte, çocuklar" diye haykırdı ve işçilerin çoğunluğunun aynı şekilde düşündüğünü görünce çok mutlu oldu; "çocuklar" da nakarat kısmını bir kez daha çığlık çığlığa söylediler.

Work, boys, work and be contended
So long as you've enough to buy a meal
For if you will but try, you'll be wealthy –bye and bye-
If you'll only put your shoulder to the wheel.

Bu asil ruhlu nakaratın sözlerini söylerlerken, Tory'ler kendilerini uçsuz bucaksız bir coşkuya kaptırmış gibi görünüyorlardı. Tabii ki, bazılarının gerçekten

* İng.: Şimdi ben zengin bir adam değilim,
Ama bir plana göre yaşıyorum
Beni bir kral kadar neyin mutlu edeceğini
Müsaadenizle şimdi size bu şarkımla söyleyeceğim
Çünkü bildiğiniz gibi, zaman hızla uçup gider.
Çalışın çocuklar, çalışın ve mutlu olun
Yemek parası bulabildiğiniz sürece
Çünkü sadece çalışırsanız yavaş yavaş zengin olursunuz
Eğer siz de işe omuz verirseniz. (ç.n.)

kendini böyle hissettiğini söylemek doğru olabilir; ama belki de onlar şarkı söylerken, kısıtlı hayal güçlerinin sayesinde gözlerinin önüne geçmişin bir gölgesi geliyordu ve geçip giden uzun yıllara baktıklarında, çocukluklarından beri sefalet içinde ve kasvetli çalışma koşullarında yaşadıklarını görüyorlardı. Yokluktan ve aşırı çalışmadan erken yaşta çöken, mezara neredeyse minnet duyarak, hiç şikâyetsiz giren anne babalarını hatırlıyorlardı.

Sonra, hayallerinin akışı değişikliğe uğruyor ve bu sefer gözlerinin önünde gelecekleri beliriyordu; kendi çocukları da aynı amacın peşinde, aynı zorlu yoldan geçip gidecekti.

Söyledikleri şarkının bu karakterdeki insanların hayallerini tam olarak yansıtması mümkün olabilir; çünkü şarkının sözleri onların düşüncesine göre ideal hayatı betimliyordu. Tek istedikleri buydu: Başka insanların çıkarı için barbar köleler gibi çalışmalarına izin verilmesi. Medenileşmeyi istemiyorlardı ve bu dünyaya getirdikleri çocuklarının da medeniyetin nimetlerinden yararlanabilmesini sağlamaya hiç mi hiç niyetlenmiyorlardı. Sık sık söyledikleri gibi:

"Çocuklarımız kim oluyorlar ki, kendilerinden daha üstünler için çalışmaları gerekmesin? Onlar beyzade değiller, değil mi? Hayattaki güzel şeyler onlara göre değil. Bırakın da çalışsınlar! Onlar gibiler bunun içindir; eğer biz de onlar için Gümrük Vergisi Reformu'nu gerçekleştirebilirsek, bir sürü iş bulabilecekler; hem de tam zamanlı çalışmakla kalmayıp, fazla mesai yapabilecekler! Eğitime falan gelince, yok seyahate çıkmakmış, yok dünyayı görmekmiş, yok hayatın tadını çıkarmakmış, bütün bunlar bizim gibilerin çocuklarına göre değil ki; bunlar beyzadeler için! Çocuklarımız, beyzadelerin çocuklarıyla karşılaştırılınca uyuz beygirler gibidir! Bizim gibiler beyzadelere hizmet etmek için yaratılmıştır; böylece onların keyif çatmak için bir sürü boş zamanları olur. Üstelik, beyzadeler ne kadar çok keyif çatarsa, bizim de o kadar çok işimiz olur."

Şarkının birkaç mısrası daha vardı ve hepsini söyleyip bitirdiklerinde, bütün Tory'ler şiddetli bir coşkunluk içindeydi. Masaya dayadığı kollarını yastık gibi kullanıp kestiren Ned Dawson bile her mısranın sonunda yerinden sıçrıyor ve koroya eşlik ettikten sonra bir kez daha uykuya dalıyordu.

Şarkının sonunda Gümrük Vergisi Reformu ve Çok Fazla İş için üç kez hurra çektiler ve sonra, son şarkıyı söyleyen kişi olduğu için bir sonraki şarkıcıyı çağırmaya hak kazanan Crass, Philpot'u seçti; Philpot herkesin gözdesi olduğu için ayağa kalkışı büyük bir neşeyle karşılandı. Onun hiçbir zaman kimseye zararı dokunmazdı ve eline ne zaman fırsat geçse, etrafındakilere iyilik yapmak isterdi. O piyanoya doğru giderken "İyi İhtiyar Joe" çığlıkları odayı çınlattı ve "Şu eski şarkı" için dillendirilen sayısız isteği geri çeviremeyen Philpot, "The Flower Show"u* söylemeye girişti:

Whilst walkin' out the other night, not knowing where to go,
I saw a bill upon a wall about a Flower Show,
So I thought the flowers I'd go and see to pass away the night,
And when I got into that Show it was a curious sight.
So with your kind intention and a little of your aid,
Tonight some flowers I'll mention which I hope will never fade.**

Hep birlikte:

To-night some flowers I'll mention which I hope will never fade.

* İng.: Çiçek Gösterisi. (ç.n.)
** İng.: Dün gece dışarıda yürürken, nereye gideceğimi bilemeden,
Duvarın birinde Çiçek Gösterisi hakkında bir ilan gördüm,
Geceyi geçirmek için gidip çiçekleri görmeye karar verdim,
Gösteriye gittiğimde pek garip bir manzarayla karşılaştım.
Bu yüzden hoşgörünüz ve biraz yardımınızla,
Bu gece size asla solmamasını umduğum çiçekleri anlatacağım. (ç.n.)

Şarkının birkaç mısrası daha vardı ve bunlara bakılırsa, Gösteri'deki başlıca çiçekler gül, deve dikeni ve üç yapraklı yoncaydı.

Philpot gösterisini bitirdiğinde alkışlar kulakları sağır edecek kadar yüksekti ve bir şarkı daha söylemesi için herkes öylesine ısrar ediyordu ki, başka bir sevilen eski şarkıyı daha söyledi: "Won't you buy my pretty flowers?"*

Ever coming, ever going,
Men and women hurry by,
Heedless of the tear-drops gleaming,
In her sad and wistful eye,
How her little heart is sighing,
Thro' the cold and dreary hours,
Only listen to her crying,
'Won't you buy my pretty flowers?**

Şarkının son mısrası beş altı kez tekrarlandıktan sonra, Philpot bir sonraki şarkıcıyı çağırma hakkını kullandı ve Dick Wantley'i sahneye davet etti; beriki pek çok imalı hareketle ve pis pis sırıtarak, "Put me amongst the girls"ü*** söyledi ve daha sonra Baş Marangoz Payne'i çağırdı. Payne de "I'm the Marquis of Camberwell Green"i**** okudu.

Bu parçada, müzikhol artistlerinin "sanat" adını taktıkları pek çok numaraya başvurmak gerekiyordu ve ha-

* İng.: Güzel çiçeklerimden almaz mısınız? (ç.n.)
** İng.: Erkekler ve kadınlar hızla yanından geçiyor,
Bir aşağı bir yukarı gidip duruyorlar,
Kederli ve özlemle dolu gözlerinden,
Süzülen yaşları hiç görmüyorlar
Küçük kalbi nasıl da sızlıyor
Soğuk ve korkunç saatler boyunca,
Sadece acılı çığlığını duysanız yeter,
'Güzel çiçeklerimden almaz mısınız?' (ç.n.)
*** İng.: Beni kızların arasına yerleştirin. (ç.n.)
**** İng.: Ben Camberwell Green Markisiyim. (ç.n.)

yalet gibi bembeyaz kesilen ve endişeden tir tir titreyen Payne şarkısına başladığında bir sürü abartılı el kol hareketi ve mimik sergilemeye girişti; eğilerek selam veriyor, havalara sıçrıyor, sağa sola zıplıyor, Marki Hazretleri'nin gösterişli hareketlerini takdir etmek istermişçesine mendilini sallayıp duruyordu. Bu performans sırasında dinleyiciler nahoş bir sessizliğe gömülmüştü ve bu durum Payne'i o kadar utandırmıştı ki, şarkının daha yarısına bile gelemeden kalan sözleri unuttuğu için susmak zorunda kaldı. Gelgelelim, başarısızlığını telafi etmek üzere "We must all die, like the fire in the grate"* adlı bir şarkıyı okudu. Bu parça dinleyicilerin üstünde soğuk su etkisi yaptı; kimileri gülmeye başladı ve kimileri de, eğer daha iyi şarkı söyleyemeyecekse, Payne'in şimdi ölüp gitmesinin daha iyi olacağını söyledi.

Bu şarkıyı başka bir Tory baladı takip etti ve koro şu sözleri hep birlikte söyledi:

His clothes may be ragged, his hands may be soiled.
But where's the disgrace if for bread he has toiled.
His 'art is in the right place, deny it no one can
This backbone of Old England is the honest working man.**

Birkaç şarkı daha söylendikten sonra, meyhanenin arkasındaki bahçeye çıkıp bir kriket turnuvası düzenlemeye karar verdiler. Takımlar oluşturuldu; Rushton, Didlum, Grinder ve diğer beyefendiler sıradan oyuncularmış gibi maça katılıyorlardı ve oyun kızıştıkça, berikiler ya halkaya yüzük geçirmece oyununa daldılar ya da oyuncuları seyretmek için çimenlere uzandılar; geriye kalanlar bar kısmında bira içerek, iskambil ya da pa-

* İng.: Hepimiz ölmeliyiz, tıpkı şöminede sönen ateş gibi. (ç.n.)
** İng.: Elbiseleri eski püskü, elleri nasır tutmuş olabilir.
Ama ekmek parası için ter dökmenin kötülük neresinde?
Onun kalbi doğru yerde, bunu kimse inkâr edemez
Eski İngiltere'nin bel kemiği çalışkan dürüst işçidir. (ç.n.)

ra futbolu oynayarak, köyü dolaşıp diğer meyhanelerdeki birayı da tadarak eğleniyorlardı; köyde toplam üç meyhane vardı.

Zaman, dönüş yolculuğuna çıkmak için kararlaştırdıkları saate, yani yediye kadar bu minvalde geçti; ama yola koyulmalarından yaklaşık on beş dakika önce, son derece münasebetsiz bir olay vuku buldu.

Kriket maçı oynanırken, dört genç kız ve üç tanesi çok genç yaştaki delikanlılardan, iki tanesi orta yaşlılardan, belki de grubun genç üyelerinin babalarından ibaret beş erkekten oluşan bir çoksesli koro oyun alanına geldi ve bizimkileri eğlendirmek için şarkı söylemeye girişti. Oyunun bitişine doğru işçilerden çoğu alanda toplanmıştı ve küçük bir ara verildiğinde müzisyenler on sekiz yaşlarında gösteren utangaç bir kızı (zavallının öyle bir hali vardı ki, sanki bu işi onun yerine bir başkası yapsa çok mutlu olacaktı) para toplaması için işçilerin arasına gönderdi. Kız çok sinirliydi ve talebini ağzında geveleyerek dile getirirken kıpkırmızı oluyordu ve içine para bırakılsın diye çoksesli koronun erkek mensuplarından birine ait olduğu belli olan sazdan bir şapkayı elinde tutuyordu. İşçilerden bazıları birkaç peni verdi; kimileri para vermeyi reddetti ya da ne kızı ne de şapkayı görmüyormuş gibi yaptı; diğerleri öpücük karşılığı para vermeyi teklif etti; ama esas mesele, kendilerinden geçecek kadar çok içmiş iki üç kişinin hâlâ yanmakta olan ve ağza gelen kısımları salyadan sırılsıklam kesilmiş sigara izmaritlerini şapkaya atması ve Dick Wantley'in bu adamların üstüne tükürmesi üzerine çıktı.

Kız aceleyle arkadaşlarının yanına döndü ve bu sırada, arkadaşlarının kıza yaptığı terbiyesizliği fark eden birkaç kişi onlara kendilerine gelmelerini salık verdi; çünkü kızın arkadaşlarından temiz bir sopa yemek tehlikesiyle karşı karşıyaydılar. Terbiyesizler de, onlara çatanın belasını da, mevlasını da bulacağını söyleyerek cevap verdiler.

Korkudan dolayı kısmen ayılan üç kabahatli derhal ortadan toz oldu ve betleri benizleri atmış ve ödleri patlamış bir vaziyette arabaların sürücü koltuklarının altına sinip gizlendi. Onlar oradan daha yeni ayrılmışlardı ki, çoksesli koronun erkekleri kıza kimin terbiyesizlik ettiğini sormak için öfkeyle olay yerine geldiler. Tatmin edici bir karşılık alamadıkları için içlerinden biri geriye döndü ve az sonra kızı beraberinde getirdi; diğer genç kızlar da erkeklerin az ilerisinde duruyordu.

Kız, aradıkları adamları alanda göremediğini söylediği için suçluları bir de orada aramak amacıyla meyhaneye girdiler; bu sırada Rushton'ın işçilerinden bazıları onlara eşlik ediyor ve koro mensuplarının yaptığı bu kabalığı kınıyordu.

[Zaman su gibi geçip gitti ve yedi buçuk civarında arabalara tekrar binilip dönüş yolculuğuna başlandı.]

Yolları üstündeki bütün meyhanelere uğradılar ve Blue Lion'a ulaştıklarında, içlerinden yarısı sağa sola yalpalamadan yürüyemiyordu; aralarında Crass'ın sürücüsünün ve kornalı adamın da bulunduğu beş altı tanesi körkütük sarhoştu. Beriki o kadar sarhoştu ki, onu ayaklarının dibine, arabanın zeminine yatırmak zorunda kaldılar ve adam oracıkta sızıp kaldı; bu sırada diğerleri de kornadan abuk sabuk sesler çıkartarak eğleniyordu.

Blue Lion'da bir otomatik piyano vardı ve burası yol üstündeki son meyhane olduğu için orada görece uzun bir mola verdiler; kanca ve halka, para futbolu oynadılar, içki içtiler, şarkı söylediler, dans ettiler ve en sonunda kavgaya tutuştular.

İçlerinden bazıları Newman'la dalaşmaya önceden niyetli görünüyordu. Adamın duyabileceği bir mesafede, onun hakkında her çeşit tahkir edici söz sarf edilmişti. Bir keresinde birisi farkında değilmiş gibi yaparak çarpıp, limonata bardağını üzerine devirmişti ve az sonra bir başkası, sanki içeceğini içiyormuş gibi yaparak ona sertçe çarpmış, kendi bardağındaki limonatayı olduğu gibi Newman'ın üzerine dökmüştü. En kötüsü, bu belalı

yolcular Crass'ın arabasıyla seyahat eden yol arkadaşlarıydı ve diğer arabalar zaten ağzına kadar dolu olduğu için başka bir yerde yer bulmanın imkânı yoktu.

Arada sırada kulağına çalınan yorumlardan anladığı kadarıyla, Newman bu adamların düşmanlığının nedenini tahmin edebilmişti ve onların kendisine karşı sergiledikleri tavırların düşmanlık dozu arttıkça o kadar endişelendi ki, eğer başka arabaların yolcularından birini kendisiyle yer değiştirmeye ikna edemezse, sessiz sedasız kaçıp gitmeyi ve yolun geriye kalan kısmını tek başına yürümeyi düşünmeye başladı.

Bu düşünceler kafasında dönüp dolaşırken, aniden Dick Wantley haykırdı ve geçen kış asgari ücretin altında çalışmayı kabul eden o uyuz itin peşine düşeceğini söyledi.

Herkesin saatte altı buçuk peniye çalışmasının sorumluluğu ona aitti ve Wantley, o uyuz iti kullanarak yerleri paspaslayacaktı. Arkadaşlarından bazıları onun bu kahramanlığına yardımcı olmaya gönüllüydü; ama diğerleri kavgacılara müdahale etti ve bu yüzden bir süreliğine herkes herkese saldırıyormuş gibi göründü. Saldırganlar, kendini hiç savunmayan kurbanlarına ulaşabilmek için diğerleriyle mücadele etmeye koyuldu.

Gelgelelim, Newman en sonunda Pinti'nin arabasında yer bulmayı başardı; sırtını atlara dönüp arabanın zeminine oturduğunda, yolculuk sırasında avazları çıktığı kadar bağırarak cenk şarkıları söyleyen ve arabacı kornasını çılgın gibi öttürerek taşranın huzurunu bozan vahşi sarhoşlardan uzakta olduğu için minnettardı.

Bu arada, kimse daha farkına varamamıştı ama, arabalardan biri] olağanüstü hızlı gidiyor ve çok tuhaf bir şekilde iki yana savrulup duruyordu. Bunun kafilenin son aracı olması gerekiyordu; ama Blue Lion'da işler biraz karışmıştı ve kafilenin sonuna geçeceği yerde ikinci sırayı almış, Rushton ve arkadaşlarını taşıyan küçük arabanın hemen arkasına geçmişti.

Crass, birkaç kez diğer arabanın çok yakında olduğunu, Rushton'ın ağızlarından çıkan her kelimeyi duyabi-

leceğini söyleyerek arkadaşlarını uyarmıştı ve bu tekrarlanan uyarılar en sonunda Çakırkeyif'in tepesini attırdı; adam o soysuz herifin her şeyi duyabileceğini, hiçbir şeyin umurunda olmadığını söyledi. Hem, o da kim oluyordu? Canı cehennemeydi!

"Rushton'ın da, senin de Tanrı cezasını versin!" diye haykırdı Bill Bates, Crass'a hitap ederek. "Kokmuş bir çoraptan farkın yok! İşte sen busun, iğrenç bir sürüngensin! Seni sırf iğrenç bir zenci köle kahyasısın diye işlerin başına koyuyorlar! Senin pis suratın Rushton'ınkinden de, Pinti'ninkinden de beter! Her odaya tek kişi abukluğunu kim başlattı ha; o sen değil miydin? Ne o, şaşırdın mı avanak?"

"Çenesinin ortasına bir tane kondursana" diye önerdi Bundy.

Herkes bunun çok iyi bir fikir olduğunu düşünüyordu; ama Çakırkeyif bu düşünceyi fiiliyata dökmek için ayağa kalkmaya yeltendiğinde, arabanın aniden bir tümseğin üstünden geçmesiyle kornacı adamın yerdeki hareketsiz bedeninin üstüne yığılıverdi ve diğerleri, düştüğü yerden kalkması için ona yardım ederlerken, Crass'tan kurtulma planlarını çoktan unutmuşlardı.

Bu sırada araba endişe verici oranda hızlanıyordu.

Öndeki küçük arabada ilerleyen Rushton ve diğerleri, deminden beri arkadakilere biraz yavaş gitmelerini haykırıyordu; ama Crass'ın sürücüsü onların ne söylediğini anlayamayacak kadar sarhoş olduğundan duyduklarına hiç dikkat etmiyordu ve öndekilerin arkadaki arabanın altında ezilmemek için hızlarını artırmaktan başka çareleri kalmamıştı. Sarhoş sürücü şimdi kendisiyle yarışa kalkışıldığını sanmaya başlamıştı ve onları geçme konusunda son derece kararlıydı. Yol çok dardı ama öndeki arabayı geçmeye yetecek kadar mesafe vardı ve arabacılıktaki hünerine pek güvendiği için, geçme işini alnının akıyla becerebileceğinden emindi.

Rushton'ın takımının korku dolu el kol hareketlerinin ve çığlıklarının tek faydası, sürücünün öfkesini ikiye katlamak oldu; çünkü öndekilerin henüz kendilerini

geçmeyi başaramadığı için onunla alay ettiklerini sanıyordu. Ayağa kalktı ve atları uçar gibi koşmaya mecbur edinceye kadar kırbaçladı; bu sırada araba korkutucu derecede iki yana sallanıyor, hoplayıp zıplıyordu.

Ön tarafta, Rushton'ın arabasının atları da dörtnala koşturuyordu; araç yolun bir tarafından diğer tarafına savrulurken korkudan yüzleri bembeyaz kesilen panik içindeki yolcular, koltuklarına ve birbirlerine sımsıkı tutunarak oturuyorlardı; peşlerindeki takipçiye bakmak için başlarını çevirdiklerinde gözleri yuvalarından fırlayacak gibi oluyordu ve bazıları sarhoş sürücüyü bardak bardak bira vaadiyle, atları lanetler ve haykırışlarla daha hızlı gitmeye kışkırtmaya teşvik ediyordu.

Titreyerek koltuğuna yapışan Crass'ın korkudan beti benzi atmıştı. Küp gibi sarhoş olan ve neler olup bittiğini hiç fark edemeyen başka bir adam, arabanın kenarına yaslanmıştı ve yola kusuyordu; bu sırada, diğer yolcular yarışla hiç ilgilenmiyor, Çakırkeyif'in şefliğinde avazları çıktığı kadar haykırıp şarkı söyleyerek eğleniyordu.

Has anyone seen a Germin Band,
Germin Band, Germin Band?
I've been lookin' about.
Pom – Pom, Pom, Pom, Pom!

I've searched every pub, both near and far,
Near and far, near and far,
I want my Fritz,
What plays tiddley bits,
On the big trombone!*

* İng.: Bir Alman Bandosu gören oldu mu,
Alman Bandosu, Alman Bandosu?
Ben onu arıyorum.
Pom – Pom, Pom, Pom, Pom!
Yakındaki, uzaktaki her meyhaneyi aradım,
Yakında ve uzakta, yakında ve uzakta,
Büyük trombonuyla meyhane parçaları çalan,
Fritz'imi istiyorum! (ç.n.)

Diğer iki araba çok geride kalmıştı. Hunter'in başkanlık ettiği araba, kederli bir topluluğu taşıyordu. Gizli gizli cin karıştırdığı bardaklar dolusu zencefilli biranın etkisiyle Nemrut bile yol boyunca sarhoşluktan hüngür hüngür ağlamış, gözlerinden yaşlar akıtarak sürücünün yanında sessiz sedasız oturmuş, sefaletin gözü yaşlı bir tablosunu çizmişti; yine de etrafında olup bitenleri ve kendisi de Parlayan Işık Şapeli'nin mensuplarından biri olduğu için onunla birlikte seyahat eden Slyme'i şöyle böyle fark edebiliyordu. Arabada başka bir duvar kâğıtçı daha vardı; bu adam dinsel bağnazlığa boğazına kadar gömülmüş, mutsuz bir biçareydi ve iş arkadaşlarına, Tubberton'daki köylülere ve almak isteyen herkese dağıttığı dinsel bröşürleri sürekli yanında taşıyordu.

Nemrut'un arabasında yolculuk edenlerin çoğu "dindar" işçi dediğimiz tiplerdendi. Cahil ve dinsel konularda yüzeysel bilgiye sahip bağnazlardı bunlar; hiçbirinin zekâ düzeyi vasatı geçmezdi. Çeşitli kiliselerin ve "Kilise Misyon Dernekleri"nin müdavimleri olan bu adamlar, her pazar günü öğleden sonra kendilerinden üstün olanlara karşı vazifeleri hakkında eğitilmek üzere ibadethanelere koşarlardı ve Rushton, Sweater, Didlum ve Grinder gibi kişiler tarafından kafaları karıştırılır, beyinleri sulandırılırdı; bu konuda kutsal pederler Belcher, Bosher ve John Starr'ın katkılarından bahsetmeye bile gerek yok.

Toplantılarda, "saygın" işçilerden birinin bile soru sormasına, herhangi bir konuya itiraz etmesine, söylenenlerde bir kusur bulmasına, duyduklarını tartışmasına, eleştirmesine ya da karşı sav ileri sürmesine izin verilmezdi. Derslerini ve vaazlarını dinlerken, kendilerine üstünlük taslanırken salonda okul çocukları gibi sus pus oturmak zorundaydılar. Çobanlarının karşısında koyunlar kadar cahil ve kayıtsızdılar; bu yüzden ağızlarını açmalarına izin verilmezdi. Bu bakımdan onlar da kendilerine soru sorulmasını ya da herhangi bir konuyu

tartışmayı istemiyorlardı. Zaten konuşmalarına izin verilmemesi gerekirdi. Salonda öylece otururlar, kendilerine anlatılanı dinlerlerdi ama nelerden bahsedildiğini yalan yanlış anlayabilirlerdi.

İçlerinden çoğu dağıtılan ekmek somunlarının ve balıkların hatırına kiliselere üye olmuştu. Arada sırada, Smiles'ın "Self-help"* eseri ve zihinsel yeteneklerden neredeyse tamamıyla yoksun bırakılmış insanların şöyle bir gözden geçirmesine uygun olan sair kitaplar ödül olarak onlara verilirdi. Diğer faydaların yanı sıra, genellikle bu kiliselere bağlı çalışan bir "Noel Kulübü" ya da "Misyon" olurdu ve uşakça itaatlerinin ödülü olarak, buralarda satılan mallar üyelere piyasa fiyatının biraz altında bir bedelle sunulurdu.

Çoğunlukla evcil tabiatlı, moralsiz, bütün hayatlarını bitmek tükenmek bilmeyen çalışmalara ve yoksulluğa adamış zavallı biçarelerdi bunlar ve çocuklarını da dehşet verici bir kayıtsızlıkla benzer bir kadere teslim ediyorlardı. Böyleleriyle karşılaştırıldığında, Yeni Gine'nin vahşileri ya da Kızılderililer insanlığın çok daha üstün bir seviyesindeydiler. Çünkü Yeni Gine'nin vahşileri ve Kızılderililer özgürdü! Hiçbir ademoğlunu başlarına efendi olarak kabul etmiyorlardı ve bilimle medeniyetin nimetlerinden yararlanamamalarına rağmen, hiç değilse başkaları tadını çıkarsın diye bilimle medeniyetin nimetlerini üretmek için canlarını dişlerine takıp çalışmıyorlardı. Onların çocuklarına gelince; bu vahşilerden çoğu çocuklarının başka insanların yarı aç yarı tok köleleri olmak için büyümesindense, onların kafalarını bir savaş baltasıyla ezmeyi tercih ederdi.

Ama işçilerin çoğu özgür değildi. Uşakça hayatları, köle gibi çalışarak, canını dişine takarak, el emeği göz nuru dökerek, elinden geleni ardına koymayarak ve sırf yaranmak için sayısız efendilerinin arkasından küçük

* İng.: Kendi kendine yardım. (ç.n.)

köpek yavruları gibi koşturarak geçerdi. Bilim ve medeniyetin nimetlerine gelince, onlara düşen tek pay çalışmak ve bunları yaratmak, daha sonra da geriye çekilip başkalarının bu nimetlerin tadını çıkarmasını seyretmekti. Hep evcildiler, sessizdiler, uysal ve mutluydular ve daima şöyle derlerdi: "Bizim gibiler daha iyi şeylere sahip olmayı ummamalı ve çocuklarımıza gelince, bizim için iyi olan pekâlâ onlar için de iyidir."

Çok dindar, saygıdeğer ve büyük çaplı soygunlara maruz kalmaktan son derece hoşnut kimseler olmalarına rağmen, gündelik yaşamın ve toplumsal hayatın küçük meseleleri söz konusu olduğunda bu adamların pek çoğu birdenbire ayılır, zayıflamış zihinlerinin izin verdiği kadarıyla kendi bencilce menfaatlerinin peşine düşerdi ve bu tür bunama vakalarının karakteristik özelliği olan belli bir tür kurnazlığa büyük ölçüde sahiptiler.

İşte bu yüzden Nemrut'un arabasıyla yolculuk etmeyi seçmişlerdi; çünkü, kendileri kadar saygıdeğer olmayan işçilerin yerine tercih edilip işlerinin başında kalabilmek için bu adama becerebildikleri kadar yaltaklanmak istiyorlardı.

Bu yaratıklardan bazılarının kocaman kafaları vardı; ama yakından yapılan bir muayene sonucunda, kafalarının bu iriliği, kafatası kemiklerinin görülmemiş ölçüdeki kalınlığına borçlu olduğu anlaşılırdı. Kafataslarının içindeki boşluk, başın dışarıdan görünüşü karşısında bir tahminde bulunmaya kalkışan sıradan gözlemcileri yanıltırdı ve aslında pek büyük sayılmazdı; beynin normal ölçülere ulaşmayı başardığı nadir vakalarda da, bu organ düşük kaliteli, kaba dokulu bir malzemeden yapılmış olurdu ve büyük ölçüde yağ kütlesinden oluşurdu.

Pek çoğu, sözde ibadethanelerin düzenli müdavimlerindendi ama hepsi de içki düşmanı değildi; içlerinden bazıları şu anda sarhoşluğun farklı aşamalarındaydı; bunun nedeni çok fazla içmeleri değil, genellikle perhiz yaptıkları için çok az içkiyle bile sarhoş oluvermeleriydi.

Bu sefil topluluk, arada sırada yolculuklarını daha neşeli kılmak için şarkı söylemeye kalkışıyordu; ama çoğu sadece nakaratları bildiğinden, pek fazla başarılı olamıyorlardı. Herhangi bir şarkının bütün sözlerini bilenlerin ise ya sesleri kötüydü ya da içlerinden şarkı söylemek gelmiyordu. Bu konudaki en başarılı girişim, birkaç ilahi söyleyen o dinsel bağnazdan geliyordu ve ilahilerin nakaratına ayık ya da sarhoş, arabadaki herkes eşlik ediyordu.

Bu ilahilerin mırıltıları, yapış yapış havada süzülerek koro halinde şarkılar söyleyen ve şarkıları öndekilere göre çok daha neşeli olan son arabaya kadar ulaşıyordu. Tümü de "Hıristiyan" etkisiyle büyütülüp "Hıristiyan" okullarında okutuldukları için, bu şarkıların sözlerini biliyorlardı: "Work, for the night is coming", "Turn poor Sinner and escape Eternal Fire",* "Pull for the Shore"** ve "Where is my Wandering Boy?"

Son şarkı, Harlow'a neredeyse sözlerinin tamamını bildiği bir şarkıyı, "Take the news to Mother"ı*** hatırlattı ve arabadaki herkes bu şarkıya hep bir ağızdan eşlik etti. Bitirdiklerinde şarkıyı tekrar söylediler; Philpot o kadar etkilenmişti ki, gözyaşlarına boğuldu ve Easton, Owen'a dönüp gizlice, bir erkeğin en iyi dostunun annesi olması gerçeğinden kurtuluş olmadığını söyledi.

Bu son arabada, diğer ikisinde olduğu gibi az içip çok sarhoş olan birkaç kişi vardı ve sarhoşluklarının sebebi aynıydı; bu kadar çok içkiye alışık değildiler ve o gün içtikleri fazladan birkaç bardak bira, doğrudan kafalarına vurmuştu. Normal zamanlarda pek çokları gibi ayık gezerlerdi ve şimdi bu arabaya tıkılmışlardı; çünkü hepsi de hemen hemen benzer karakterde adamlardı. Pinti'nin arabasındakiler gibi evcil tabiatlı, daima elin-

* İng.: Zavallı günahkârı yolundan çevir ve ebedi azaptan kurtul. (ç.n.)
** İng.: Kıyıya doğru kürek çek. (ç.n.)
*** İng.: Haberi anneme ilet. (ç.n.)

dekilere şükreden budalalar gibi değildiler; ama durumundan hoşnut olmadığı halde kaderiyle aynı derecede umutsuz ve yenilgiye mahkûm bir mücadeleye tutuşmaya inatla devam eden Harlow gibi tiplerdi.

İçki düşmanı değildiler ve ne kiliseye ne de şapele gidiyorlardı; ama içkiye ya da başka eğlencelere çok az para harcıyorlardı. Arada sırada bir bardak bira içer, kırk yılda bir müzikhole giderlerdi ve bugünkü gibi gezilere katılmak bütün eğlenceleriydi.

Kafiledeki dört araba da seyyar tımarhane gibiydi; her birinin sakinleri farklı derecelerde ve biçimlerde ruhsal bozukluk alametleri gösteriyordu.

İlk arabanın yolcuları, Rushton, Didlum ve şürekası, kendileri kadar başkalarına da zarar veren suça yatkın deliler olarak sınıflandırılabilirdi. Doğru düzgün örgütlenmiş bir toplumda, böyle adamlar toplum için bir tehlike olarak addedilirdi ve kilit altında tutularak kendilerine ya da başkalarına zarar vermeleri etkili bir şekilde önlenirdi. Bu sefiller, insanlığın gelişmesine yönelik her düşünceyi ve isteği kafalarından silip atmıştı. Para kazanabilmek maksadıyla çılgınca bir mücadeleye girişebilmek için hayatı iyileştiren ve güzelleştiren her şeyden vazgeçmişlerdi; üstelik hiçbir zaman kazandıkları paranın tadını çıkarabilecek kadar ince zevkli olamayacaklardı. Para kazanmaktan başka her düşünceye karşı kör ve sağırdılar; bu noktaya gelene kadar bütün zekâlarını gelir ve kâr elde etmenin en ince ayrıntılarına yoğunlaşmaya vakfetmişlerdi ve bunun karşılığında, iğrenç yollarla kazanılan paradan paylarına düşeni toplamışlardı ve bu süreç zarfında incittikleri kimselerin nefret ve lanetleri yanlarına kâr kalmıştı. Biriktirdikleri paranın üstüne insan kardeşlerinin terinin bulaştığını, bu paranın küçük çocukların gözyaşlarıyla ıslandığını biliyorlardı; ama açgözlülüklerinin sonuçlarına karşı sağır ve kayıtsızdılar. Her türlü asil düşünceden ve arzudan yoksun oldukları için çamurların içinde debeleniyor, kurtları yakalayabilmek için çiçekleri berbat ediyorlardı.

Crass'ın kafileye başkanlık ettiği arabada Bill Bates, Çakırkeyif ve iki üç alkolik daha vardı ki, bu adamlar çevreleri yüzünden yoldan çıkmıştı. Bir zamanlar onlar da Harlow gibiydiler; ne zaman fırsat bulsalar, sabahın kör karanlığından gecenin bir yarısına kadar çalışırlar, sonuç olarak bütün kazançlarının her cumartesi ev sahipleri ya da diğer kan ve kâr emicileri tarafından yutulduğunu görürlerdi; bunlar, daha işçiler ücretlerini alır almaz paylarını talep etmek için başlarında biterdi. Çoktan geride kalmış yıllarda, bu adamlar her cumartesi kazandıkları parayı dindarca bir sebatla evlerine götürür ve evin masraflarına harcasın diye "kaşık düşmanına" verirlerdi; sonra neye uğradıklarını anlamadan bir de bakarlardı ki, hokus pokus... Göz açıp kapayıncaya kadar bütün haftalık eriyip gitmiş! Para, güneşle karşılaşan kar gibi eriyip yok olmuş! Hayatın en temel gereksinimlerini zar zor karşılaşabilecek kadar bile bir şey kalmamış! Bir süre sonra kalpleri kırıldı ve bütün bu yaşadıklarından bıkıp usandılar. Küçük eğlenceler, heyecanlar, coşkular için yanıp tutuşmaya başladılar ve aradıklarını, meyhanedeki bir quart'lık kadehlerde satın alabileceklerini fark ettiler. Kadehte bulduklarının elle tutulabilir şeyler olmadığını biliyorlardı ama bu kadarı hiç yoktan iyiydi ve bu yüzden bütün paralarını ev sahibine ve diğer kan emicilere versin diye kaşık düşmanına teslim etmekten vazgeçip, bira ya da şarap almayı tercih eder oldular; çok geçmeden bu kadar çok bira içmekten kafaları o kadar bozuldu ki, kiranın ödenmesi de, ödenmemesi de onlar için fark etmez oldu. Ne kaşık düşmanının ne de çocuklarının karnını doyurmayı, onları giydirip kuşatmayı dert ediyorlardı artık. "Her şeyin de, herkesin de Tanrı cezasını versin" diyorlardı ve bol bulamaç bira bulabildikleri sürece, hiçbir şeye canlarını sıkmıyorlardı.

Nemrut'un arabasındakiler zaten daha önce betimlenmişti; içlerinden pek çoğu, üçüncü dereceden kreten idiotlarının benzerleri olarak sınıflandırılabilir. Böylele-

ri çok kurnaz ve bencil olur; okuma yazmayı becerir ama çok bildik konular olmadıkça, ne okuduklarını anlayamazlar.

Son arabada Harlow'la birlikte yolculuk edenlere gelince; pek çoğu daha önce de belirtildiği gibi, Harlow'la benzer karaktere sahip kimselerdi. Büyük çoğunluğu son derece iyi işçilerdi ve Crass'ın arabasındaki ayyaşların aksine henüz kalpleri çok fazla kırılmamıştı; yoksulluğa karşı verdikleri umutsuz mücadeleye hâlâ devam edebiliyorlardı. Onlar, hallerinden hoşnut olmadıkları için Nemrut'un arabasındakilerden de ayrılıyorlardı. Sürekli sefil varoluşlarından şikâyet ediyorlardı ve sosyalistlerin varolan toplumsal koşulların kötülüğüne dair çektikleri tiratları dinlemekten bir çeşit zevk alıyorlar ve ifade edilen düşüncelerin pek çoğuna katıldıklarını, daha iyi bir düzen kurmayı arzuladıklarını itiraf ediyorlardı.

Pek çoğu görünüşte son derece aklı başında kimselerdi; herhangi bir konu hakkında ruhsal bozukluk alametleri göstermeden zekice sohbetler yapabiliyorlardı ve Parlamento seçimleri konusu açılana kadar, delilliklerinin belirtileri ortaya çıkmamıştı. Sonra, hepsinin de en sıra dışı varsayımlardan ve eşi benzeri duyulmamış yanılsamalardan mustarip olduğu ortaya çıktı; en yaygın varsanılarına göre, işçi sınıfının, hayatlarını daha iyi bir seviyeye çekmek için yapabileceği en iyi şey, memleketi idare edip kanunlar çıkarsınlar diye Whig ve Tory patronlara oy vermeye devam etmesiydi. Böyle zamanlarda, birisi çıkıp da onlara zaten Whig ve Tory patronların o güne kadar bundan başka bir şey yapmadığını ve gözlerini çevirdikleri her yerde bu durumun saçmalığının ve akıldışılığının apaçık kanıtlarıyla karşılaşabileceklerini söylemeye cüret edecek olursa, genellikle en saldırgan mani nöbetinin pençesine düşüyor, kendilerinden farklı düşünenlere vahşice saldırmaktan güçlükle alıkonuyorlardı.

Belli dönemlerde ve özellikle Parlamento seçimleri sırasında genellikle benzer bir manik galeyanın içinde

olurlardı; ama daha sonraları, melankoli olarak adlandırılan bir nevi delilik durumuna geçerlerdi. Gerçekte, hastalığın bu iki biçimi arasında gidip geliyorlardı. Seçimler sırasında, taşkın maninin doruk noktasına çıkarlardı ve normal zamanlarda, belki de kendi oylarıyla Parlamento'ya yolladıkları kişilerin hareketlerinin sonuçlarını gazetelerde okumanın sonucunda, bir nevi melankolik depresyona girerlerdi; böylelerinin kalpleri, yitip giden her umutla kırılırdı.

Bu durum, kimi zaman hastalığın başka bir versiyonuna geçişle sonuçlanırdı. Bill Bates ve Çakırkeyif'in semptomlarını gösterdiği, dipsomani olarak bilinen evre.

Gelgelelim, deliliğin başka bir biçimini de sosyalistler sergiliyordu. Son arabadaki yol arkadaşlarının çoğu gibi, bu bireylerin büyük bir kısmı da son derece aklı başında kimselere benziyordu. Onlarla konuşacak olursanız, son derece mantıklı, hatta parlak zekâlı kimseler olduklarını görürdünüz. En sevdikleri konuyu üç kısma bölmüşlerdi. Önce, yoksulluk olarak bilinen konuyu en ince ayrıntısına kadar tanımlarlardı. İkinci sırada, yoksulluğun sebeplerinin açıklanması gelirdi ve son olarak yoksulluğun tedavisi için akılcı bir plan anlatılırdı. Onlara karşı çıkanlar, onların argümanlarını çürütmeyi hiçbir zaman başaramazdı ve onlarla adil bir dövüşte, yani açık bir münazarada karşı karşıya gelmekten hep korkarlar, bunu hep reddederlerdi; kara çalıcılık ve söylenenleri bilerek yanlış anlama gibi korkakça ve iğrenç silahlarla saldırmayı tercih ederlerdi. Sosyalistlerin karşıtlarıyla hangi tartışmada karşı karşıya gelseler, onları yenilgiye uğratmaları gerçeği, mantıklarının ve çıkarımlarının doğruluğunun güçlü bir kanıtıydı; gelgelelim, hiç şüphesiz onlar da birer deliydi. İnsan, onların bu en sevdikleri konunun üç bölümünü de sabahtan akşama kadar tartışabilir ve bu sırada deliliklerinin hiçbir alametine rastlamayabilirdi; ama onlara bu planlarını nasıl hayata geçireceklerini sorduğunuzda, tutup size baş-

kalarıyla birlikte akıl yürüterek bunu yapmayı umduklarını söylerlerdi!

Yoksulluğun gerçek sebeplerini ve bu derdin yegâne devasını anlayacak kadar sağduyuluydular; ama akli melekeleri zayıflamış insanların akıl yürütebileceği yanılsamasından mustarip olacak kadar aptaldılar; çünkü aklı başındaki herkes bir maniğin akıl yürütmesinin sadece semeresiz kalmayacağını, dahası şirazesinden çıkmış zihnindeki saçma sapan hayallerin sabit fikirler haline gelmesine neden olacağını bilir.

Rushton ve arkadaşlarını taşıyan küçük araba yolu uçar gibi aşmaya devam ediyordu ve hemen ardından Crass, Bill Bates ve Çakırkeyif'i taşıyan büyük araba geliyordu; gelgelelim, sarhoş sürücü bütün çabalarına rağmen küçük arabayı ne yakalayabilmiş ne de onun önüne geçebilmişti ve tepenin eteklerindeki Windley'ye giden yola ulaştıklarında, iki arabanın arasındaki mesafe hızla açıldı ve yarış gönülsüzce de olsa bırakıldı.

Tepeye çıktıklarında, Rushton ve arkadaşları diğerlerinin gelmesini beklemedi; ama arabalarını ellerinden geldiği kadar acele ederek Mugsborough'ya doğru sürdüler.

Crass'ın arabası zirveye ikincilikle çıkmıştı ve diğer iki aracı beklemek için burada kısa bir mola verdiler; herkes toplandığında yakınlarda oturanlar diğerlerinden ayrıldı ve içlerinden bazıları "God Save the King"i* söyledi; sonra "İyi geceler" ve "Pazartesi sabah altıda iş başında olmayı unutmayın" nidaları arasında dağıldılar ve arabalar bir kez daha yola koyuldu.

Windley'den geçerken burada oturanların inmesi için birkaç kez kısa süreli mola verdiler ve Mugsborough'ya çıkan uzun yokuşu indiklerinde saat neredeyse on ikiyi vuruyordu ve arabalar hemen hemen boşalmıştı; sadece Owen ve şehir merkezinde oturan birkaç kal-

* İngiliz milli marşı. (ç.n.)

mıştı. Onlar da birer ikişer arabaları terk edip gecenin karanlığına karıştı ve en sonunda geride kimse kalmadı. Ziyafet çoktan tarih olmuştu.

45

Büyük Nutuk

Yaklaşan kışın hayali, her zamanki gibi son derece kasvetliydi. Başlıca günlük gazetelerden birinde ciddi bir sınai bunalım dönemine girileceğine dair peygamberce öngörülerde bulunan bir makale yayımlanmıştı. "Antrepolar işçi sınıfı tarafından üretilen mallarla ağzına kadar dolup taştığına göre, günümüzde onların daha fazla çalışmasına ihtiyaç kalmamıştı; bu yüzden işçiler efendileri onların ürettiği malların tümünü satana ya da tüketene kadar aç kalmaya razı olmalıydılar." Tabii ki, makalenin yazarı bu cümleleri kullanmamıştı ama anlatmak istediği şey buydu. Bu makalede anlatılanlar, hem Whig hem Tory, neredeyse bütün gazeteler tarafından alıntılandı. Bütün korumacı ülkelerin hemen hemen aynı durumda olduğu gerçeğini göz ardı eden Tory gazeteler Gümrük Vergisi Reformu üzerine yalan yanlış bilgiler veren sütunlar dolusu makale yayımladılar. Whig gazeteler ise Gümrük Vergisi Reformu'nun soruna çare olmadığını söylüyordu. Amerika'ya ve Almanya'ya bakın; orada durum buradan bile kötüydü! "Yine de durumumuzun çok ciddi olduğuna şüphe yoktur" diyerek sözlerine devam ediyordu Whig gazeteler ve mutlaka bir şeyler yapılması lazımdı. Sorunun çaresinin ne olduğunu söylemiyorlardı tabii ki; çünkü onlar da bunu bilmiyordu. Ne var ki, yarından tezi yok, bir şeyler yapılması gerekti. Memleketi yeniden ağaçlandır-

maktan, denizi doldurup yeni topraklar kazanmaktan ve denize bentler kurmaktan bahsediyorlardı; ama tabii ki, ortaya bu kadarının nasıl karşılanacağı sorusu çıkıyordu ki, bu sorunun yanıtlanması oldukça zordu. Yine de mutlaka bir şeyler yapmak gerekiyordu. Bazı deneyler yapılmalıydı. Bu kadar zor sorunlar çözülmeye çalışırken çok dikkatli olmak lazımdı. Ağır ağır ilerlemeliydik ve bu arada birkaç bin çocuk açlıktan ölürse, doğru düzgün beslenemedikleri için "aptal" olursa ya da sakat kalırsa, tabii ki onlara çok yazık olacaktı; ama ne de olsa onlar işçi çocuklarıydı ve bu yüzden başlarına gelecekleri düşünüp üzülmek gerekmezdi.

Bu Whig ve Tory gazetelerin yazarlarının çoğu, gerçekleştirilmesi muhakkak şart olan tek şeyin "işçi" sınıfına "iş" bulmak olduğunu düşünür gibiydiler. Yirminci yüzyılda medeni bir toplumdan anladıkları tek şey buydu! İnsanların büyük çoğunluğunun "asgari ücret" karşılığında köpekler gibi çalışması ve çalışamayacak kadar tembel küçük bir azınlık için lüks mallar üretmesiydi! Gerekli olan tek şeyin bu olduğunu düşünüyorlardı düşünmesine ama, bu kadarını bile nasıl gerçekleştireceklerini bilemiyorlardı! Kış geri geliyor, her zamanki korkunç sonuçlarını beraberinde getiriyordu ve bilgeliğin Whig ve Tory tekelcileri ne yapacaklarını şaşırmışlardı!

Rushton'ın eline o kadar az iş geçiyordu ki, neredeyse bütün işçiler Ziyafet'ten sonraki cumartesi günü işten çıkarılacaklarına emindiler ve Jim Smith adındaki birinin o güne kadar bile yaşamasına izin verilmedi. Adamcağız, Ziyafet'ten sonraki pazartesi sabahı kahvaltıdan önce sepetleniverdi.

Bu adam kırk beş yaşındaydı ve boyu bir ellinin biraz üstündeydi. Diğerleri Küçük Jim'in bedeninin yanlış yaratıldığını söylerlerdi; çünkü gövdesi bir seksenlik bir adama yetecek kadar büyük ama bacakları çok kısaydı ve tıknazca olması, dış görünüşünün saçmalığını artırıyordu.

Ziyafet'ten sonraki pazartesi sabahı, adam birkaç işçiyle birlikte çalıştığı evin üst kattaki odalarından birini boyuyordu ve "pezevenk"in, işçilerin ne zaman işi bırakmaları gerektiğini anlayabilmeleri için yemek paydoslarında "Yo! Ho!" diye bağırması âdettendi. Saat sekize on kala, Jim o sabahtan beri yaptığı işi, yani pencereyi boyanmayı bitirmişti ve kapıyla süpürgelikleri kahvaltıdan sonra boyamaya karar vermişti. Ustabaşının "Yo! Ho!" diye bağırmasını beklerken, aklına Ziyafet geldi ve iki gün önce söylenen şarkılardan bazılarını mırıldanmaya koyuldu. "He's a jolly good fellow"u mırıldanmaya başladı; aklına takılıp kalan bu şarkıyı bir türlü zihninden çıkarıp atamıyordu. Saatin şimdi kaç olduğunu merak ediyodu. Saat altıdan bu yana yaptığı işe bakılacak olursa, sekize sadece birkaç dakika kalmış olmalıydı. Bütün ahşap aksamı zımparalayıp temizlemiş ve pencereyi boyamıştı. Tamı tamına iki saattir çalışıyordu! Saatte sadece altı buçuk peni alıyordu ve eğer şimdiye kadar bir bob kazanamadıysa, adam değildi! Her neyse, patronlar ister kızsın ister kızmasın, kahvaltı bitene kadar elini işe sürmeyecekti.

"He's a jolly good fellow" melodisi hâlâ kafasının içinde uğulduyordu; ellerini yumruk yapıp pantolonunun ceplerine soktu ve kısık sesle şarkı söyleyerek odada polka yapmaya koyuldu.

I won't do no more before breakfast!
I won't do no more before breakfast!
I won't do no more before breakfast!
So'ip'ip'ip'ooray!
So'ip'ip'ip'ooray! So'ip'ip'ip'ooray!
I won't do no more before breakfast!*

* İng.: Kahvaltıdan önce çalışmayacağım!
Kahvaltıdan önce çalışmayacağım!
Kahvaltıdan önce çalışmayacağım!
Haydi, haydi hop!
Haydi, haydi hop!
Kahvaltıdan önce çalışmayacağım! (ç.n.)

Aniden odaya giren Hunter, "Doğrudur, üstelik kahvaltıdan sonra da çalışmayacaksın!" diye haykırdı.

"Yarım saatten beri seni duvardaki çatlaktan gözlüyorum; bu kadar zamandır fırçanı eline almadın bile. Zaman çizelgeni doldur ve saat dokuzda büroya gidip paranı al; senin gibi andavallılara ödeyecek paramız yok bizim."

Adamı şaşkınlıktan küçük dilini yutmuş bir halde geride bırakan ve zavallının cevap vermesini bile beklemeyen Pinti aşağıya indi ve ustabaşıyla işyerindeki disiplinsizlik nedeniyle hararetle atıştıktan sonra, Smith'in kahvaltıdan sonra işe koyulmasına izin verilmemesini emretti. Sonra bisikletine atlayıp evden uzaklaştı. O kadar gizli kapaklı gelmişti ki, Smith'e kabadayılanmaya başlayana kadar evdeki varlığını fark etmemişlerdi bile.

Beriki, kahvaltıya kalmadı, bunun yerine derhal büroya gitti ve o gittiğinde, diğer işçiler onun layığını bulduğunu söylediler; herif daima şarkı söylüyordu ve insanın biraz daha sağduyulu olması gerekirdi. Hiçbir zaman aklınıza eseni yapamazdınız!

Başka bir işyerinde, Crass'ın altında çalışan Easton ise, şirkete başka bir iş daha gelmezse kovulacakların arasında yer alacağını biliyordu. Tahmin edebildiği kadarıyla, her şey bitene kadar en fazla bir iki hafta daha çalışacaklardı. Kısa süre sonra işten kovulacağını tahmin etmesine rağmen, o günlerde, geçen birkaç aya göre çok daha mutluydu; çünkü Ruth'un garip davranışlarının sırrını çözdüğünü sanıyordu.

Bu bilgi Ziyafet gecesinde ona aktarılmıştı. Eve geldiğinde Ruth'un çoktan yatmıştı; karısı kendini pek iyi hissetmiyordu ve Mrs. Linden'ın onun hastalığına getirdiği açıklama, Easton'ın geçen birkaç ay onun niçin mutsuz olduğunu keşfettiğini sanmasına neden oldu. Şimdi, gerçeği bildiğini düşünüyor, karısına gerektiği gibi sabırlı ve anlayışlı davranmadığı için kendini suçluyordu. Aynı zamanda, karısının bu haberi neden bizzat vermediğini de merak ediyordu. Düşünebildiği tek man-

tıklı açıklamayı Mrs. Linden ima etmişti; yani böyle zamanlarda kadınlar tuhaf davranırlardı. Bu doğru olsa da, olmasa da, tek sebebin bu zamanlara özgü tuhaf davranışlar olduğunu düşünmekten memnundu ve bundan sonra Ruth'a karşı daha kibar davranıp alttan almaya karar vermişti.

Çalıştığı yerdeki işler neredeyse bitmek üzereydi. Burası, "Sığınak" adı verilen büyük bir evdi; "Mağara"ya çok benziyordu ve geçen bir iki haftada işçiler buraya "Hastane" adını takmışlardı. Diğer yerlerde çalışan işçiler de oradaki işler bitince buraya yollanıyordu ve sonunda evdeki işçiler oldukça kalabalıklaşmıştı. İçerideki iş, atölye olarak kullanılan mutfak ve boyahane işlevini gören bulaşıkhane dışında tümüyle bitmişti.

Bu işte herkes çalışıyordu. [Romatizması son günlerde pek azan zavallı İhtiyar Joe Philpot bile çok ağır bir iş yapıyor, merdivene tırmanıp evin yan duvarla birleşen üçgen çatısını boyuyordu.

Bu işe uygun olan çok sayıda genç erkek bulunmasına rağmen, Philpot, Crass'tan ya da Pinti'den bu işten affını istemekten çekiniyor, artık işinin ehli olmadığını düşünmelerini istemiyordu. Yemek zamanında aralarında Crass, Easton, Harlow, Bundy ve her zamanki gibi balgam yığınının ardındaki ters çevrilmiş kovasına kurulan Dick Wantley'in de bulunduğu bütün emektar işçiler mutfakta toplanmışlardı.

Philpot ve Harlow ortada yoktu ve herkes başlarına ne geldiğini merak ediyordu.

Kimi zaman, sabahları yan yana gelip fısıldaşırken ve bazı kâğıt parçalarını birbirlerine gösterirken görülüyorlardı; bu yüzden kayboluşları hakkında çeşitli teoriler ortaya atılmıştı. [İşçilerin çoğu, bu ikilinin kulağına bir şeyler çalındığını düşünüyordu;] galiba at yarışları hakkında tüyo almışlardı ve para yatırmaya gitmişlerdi. Diğerleri, başka bir şirkette başlayacak bir "işi" duyduklarını ve durumu soruşturmaya gittiklerini sanıyordu.

"Bana göre, eğer evden çok fazla uzaklaştılarsa, boğulma ihtimalleri bile söz konusu olabilir" dedi Easton, hava durumunu kastederek. Sabahtan beri yağmur yağdı yağacaktı ve son birkaç dakikada ortalık o kadar kararmıştı ki, Crass gaz lambasını yakmıştı; söylediğine göre, bunu kaşıklarını götürdükleri yeri görebilsinler diye yapmıştı. Dışarıdaki rüzgâr her dakika daha da kuvvetleniyordu; karanlık gitgide artıyordu ve az sonra çok şiddetli bir sağanak başladı; yağmur damlaları pencerelere hızla çarpıyor, camların üstünde şelale gibi kayıyordu. İşçiler, gözlerinde karanlık bir ifade, birbirlerine baktılar. Bugün dışarıda daha fazla çalışılamazdı ve evin içinde yapılacak hiçbir iş kalmamıştı. Hepsine saat başı ödeme yapıldığı için, yarım günlük ücreti boşu boşuna yitireceklerdi.

"Böyle giderse ne çalışabileceğiz, ne de evimize gidebileceğiz" dedi Easton.

"Eh, burada halimiz kötü sayılmaz, değil mi?" dedi Balgam Gölünün Arkasında Oturan Adam, "güzel bir ateşimiz ve bir sürü konforlu sandalyemiz var. İnsan daha başka ne ister?"

"Evet" dedi bir diğer filozof. "Eğer bir para futbolu masamız ya da yüzük geçirmece oynamak için çubuğumuz olsaydı, çok güzel vakit geçirecebileceğimize kalıbımı basarım."

Philpot ve Harlow henüz ortalarda yoktu ve diğerleri bir kez daha onların nerede kaldıklarını merak etmeye koyuldu.

"İhtiyar Joe'yu on ikiye az kala merdivenin tepesinde gördüydüm" dedi Wantley.

Herkes, bu durumun çok esrarengiz olduğu konusunda hemfikirdi.

[Tam bu sırada, nedense kasım kasım kasılan iki kaçak geriye dönmüştü.

Philpot bir çekiçle silahlanmıştı ve küçük bir merdiven taşıyordu. Bu sırada, Harlow'un sırtında koca bir parça duvar kâğıdı vardı; sonra ikisi birden işe koyulup

duvar kâğıdını duvara çaktılar ve böylece, kâğıdın üzerine füzenle yazılmış duyuruyu okuyanları pek neşelendirdiler.]

Barrington'ın Ziyafet günü gerçekleşen hiç beklenmedik patlamasından bu yana, her gün yemek vakti, işçiler ona sataşmak ve böyle bir konuşma daha yaptırmak için ellerinden geleni artlarına koymuyorlardı; ama şimdiye kadar başarıya ulaşamamışlardı. Barrington bugünlerde her zamankinden daha sessiz ve içine kapanık olmuştu; o gün söylediklerinden ötürü pişman gibiydi. Crass ve şürekası, Barrington'ın şimdiki tavırlarını o gün dilini tutamadığı için işten atılmaktan korkmasına bağlıyordu ve kendi aralarında konuşup, onun sırf bu yüzden dehlenmeyi hak edeceği konusunda hemfikir olmuşlardı.

Afişi duvara tutturduktan sonra Philpot merdiveni odanın köşesine dayadı; düz kısmını dinleyicilere doğru çevirdi ve artık hatip için her şey hazır olduğundan, ikisi de her zamanki yerlerine oturup öğle yemeklerini yemeye koyuldu; Harlow, kayıntılarını çabucak bitirmezlerse toplantıya geç kalacaklarını söyledi ve geriye kalanlar da posteri tartışmaya başladı.

"Tanrı aşkına, şu TKB de ne demek?" diye sordu Bundy, yüzünde şaşkın bir ifadeyle.

"Tek Kat Boya" diye karşılık verdi Philpot, alçakgönüllülükle.

Kovanın Üstünde Oturan Adam, Bundy'ye hitap ederek, "Evvelcene o profesörün vaazını işitti miydin?" diye sordu.

"Sadece bir kez, Ziyafet'te" dedi söz konusu şahıs, "bir konuştu ama pir konuştu hani!"

"Dinlediğim en iyi hatip" dedi Kovanın Üstünde Oturan Adam, neşeyle. "Onun konuşmasını hayatta kaçırmam; üstelik konu da çok iyi. Kendime yer bulmak için kapılar açılmadan iki saat önce gideyim bari."

İmparatorluk Ziyafet Salonu
"Sığınak"

Tamı tamına Perşembe 12:30'da

Profesör Barrington

BÜYÜK SIR YA DA
HİÇ ÇALIŞMADAN YAŞAMANIN YOLLARI

BAŞLIKLI

BİR NUTUK ÇEKECEKTİR.

Saygıdeğer Joe Philpot, TKB
(Hafif içecekler fonunun son günlerde
ortadan kaybolan sekreteri)

Kürsü başkanlığını ve elinin uzandığı başka
her şeyi alacaktır.

Nutkun sonunda

BİR TOPLANTI DÜZENLENECEKTİR

Ve Queensbury Markisi'nin koyduğu
kurallara göre idare edilecektir.

Afiş masrafına katkı için toplantının
sonunda para toplanacaktır.

"Evet, gerçekten de iyi bir konu" diye çemkirdi Crass. "Parlamento'daki İşçi Partisi milletvekilleri de bu konuyla ilgileniyor, sanırım."

"Ya diğer mebuslar ne yapıyor?" diye sordu Philpot. "Sanırsam içlerinden çoğu bu konu hakkında bir şeyler biliyor."

"Fark şu ki" dedi Owen, "işçi sınıfı, İşçi Partili milletvekillerini Parlamento'da tutmak için parayı gönüllü olarak veriyor; ama ister istesinler, ister istemesinler, paraları diğerlerine de gidiyor."

"İşçi Partisi milletvekilleri Avam Kamarası'na gönderiliyor" dedi Harlow, "ücretlerini de işçi sınıfının menfaati uğruna çalışmak için alıyorlar; tıpkı bizim bu evde çalışmamız ve Herifçioğlu'nun bize bunun için para ödemesi gibi."

"Evet" dedi Crass, "ama biz karşılığında para aldığımız işi yapmayaydık kovulurduk."

"Diğer milletvekillerinin de Parlamento'ya girmesi için para verdiğimizi sanmıyorum" dedi Slyme. "Onlar zaten zengin adamlar, kendi paralarıyla geçiniyorlar."

"Tabii ki" dedi Crass, "üstelik onlar olmayaydı, kim bilir halimiz nice olurdu! Bir de onları koltuklarında tutuyormuşuz derler! Görünen o ki, esas onlar bizi hayatta tutuyor! Bizim gibiler, zenginler sayesinde geçinir. Eğer bizi çalıştırıp ücretlerimizi ödemeye harcayacak paraları olmasaydı, n'apardık? Eğer bu evin sahibinin evin her bir tarafını bir tamam yaptıracak parası olmayaydı, çoğumuz altı haftadır işsiz güçsüz sürünüyor olacaktık, tıpkı diğer işsizler gibi."

"Evet, çok doğru" dedi Bundy. "Sermaye olmadan 'Emek' bir halta yaramaz. İşe başlamadan önce bulunması şart olan tek şey vardır, o da para. Eğer yerel yöneticilerin daha çok parası olsaydı, işsizlik diye bir şey kalmazdı."

"Evet, çok doğru" dedi Owen. "Bu da, paranın yoksulluğun sebebi olduğunu ispatlıyor; çünkü yoksulluk hayati gereksinimlerin yetmemesi demektir; bütün ha-

yati gereksinimler hammaddeye uygulanan emekle üretilir; hammaddeler dünyada bol miktarda bulunur ve çalışmak isteyen ve çalışabilecek durumda olan çok sayıda insan vardır; ama şu anki koşullarda hiçbir iş para olmadan yapılamaz; bu yüzden yığınlarca insanın emeklerini kullanarak ihtiyacını duydukları mallara dönüştürebilecekleri hammaddelerin yanı başında boş boş dikilmesi, açlıktan ölmesi gerekir; onlar, paranın gücü yüzünden çaresizliğe itilirler! Bütün paraya sahip olanlar ise, gerekli hayati gereksinimlerin sadece kâr getirdikleri sürece üretileceğini söylerler."

"Evet! Üstelik sen bu durumu değiştiremezsin!" dedi Crass, muzaffer bir edayla. "Bu düzen böyle gelmiş, böyle gider."

"Evet, evet!" diye haykırdı Balgam Gölünün Ardında Oturan Adam. "Bu dünyada daima zenginler ve yoksullar yan yana yaşamıştır, bundan sonra da hep böyle olacaktır."

Birkaç kişi daha Crass'ın görüşlerine katıldıklarını heyecanla açıkladı ve pek çoğu, bugünkü düzenin asla değiştirilemeyeceğini düşünmekten fena halde memnun görünüyordu.

"İşler her zaman bugünkü gibi yürümüyordu; bundan sonra da böyle yürümeyecek" dedi Owen. "Çok yakında hayati gereksinimlerin sadece kâr için değil, kullanım değeri için üretileceği o gün gelecek. Artık sadece birkaç bencil insanın binlerce erkeği, kadını ve küçük çocuğu sefalete ve açlıktan ölmeye mahkûm edemeyeceği o gün gelecek."

"O günü ne sen, ne de ben görebileceğiz" dedi Crass, kıkır kıkır gülerek ve pek çok kişi, budalaca bir hoşnutlukla bu sözlere güldü.

"Burada sosyalizm hakkında sürüyle nağme dinledim" dedi Balgam Gölünün Ardında Oturan Adam, "ama şimdiye kadar sosyalizmin ne olduğunu adam gibi anlatabilen kimseyi görmedim."

"Doğru; al benden de o kadar" dedi Easton.

"Sosyalizm, 'benim malım benim, senin malın da benim' demektir" diyerek söze karıştı Bundy ve bu tanımı coşkuyla karşılayan kahkahaların arasında, Slyme'in sosyalizmin "Materyalizm, Ateizm ve Özgür Aşk" anlamına geldiğini ve bir gün kurulursa, erkeklerle kadınları vahşi hayvanlar mertebesine indireceğini söylediği duyuldu. Harlow, sosyalizmin güzel bir ideal olduğunu söyledi; ama maalesef bu idealin hiç gerçekleştirilemeyeceğini düşünüyordu; çünkü insan doğası çok acımasız ve bencildi. Sawkins, sosyalizmin boktan bir mesele olduğunu söyledi ve Crass da kendi fikrini açıkladı; *Obscurer*'ın latif makalelerinden aklında kaldığı kadarıyla, bu sistem avarelerin ve tutumsuzların menfaati uğruna çalışkanların malını mülkünü gasp etmekti.

Bu arada Philpot ekmeğini ve peynirini bitirmişti;; çayından son bir yudum aldıktan sonra ayağa kalktı ve odanın karşı köşesine gidip kürsüye çıkar çıkmaz son derece şiddetli bir ıslık, uluma ve yuhalama patlamasıyla karşılandı ve gülümseyerek kel kafasından şapkasını çıkarıp tekrar tekrar eğilerek dinleyicilerini selamladı. Tiz çığlıklar, haykırışlar, homurdanmalar ve kedi gibi miyavlamalardan ibaret bu fırtına diner gibi olunca Philpot sesini duyurabildi ve toplantıda hazır bulunanlara şu şekilde hitap etti:

"Beyler, ilk olarak, bugün bana layık gördüğünüz bu muhteşem ve kibar karşılama töreninden dolayı duyduğum şükranı hepinizin kabul etmesini istiyorum.

Şaka bir tarafa, sanırım hepimiz bir konuda anlaşıyoruz, yani hayatımızın düzelmesi için birden fazla yol olabileceğini kabul ediyoruz. (Evet, evet.) Öteki konuşmacımız Profesör Owen'ın vaazlarından birinde söylediği ve pek çoğunuzun gazetelerde okuduğu gibi, İngiliz ticareti hiç bugünkü kadar iyi bir durumda olmamasına rağmen, bugün eskisinden çok daha fazla yoksulluk ve sefalet var; tam da bugünlerde bir sürü insan işsiz kalıp sokaklarda sürtüyor ve bir sürü esnaf topu atıp kepengi indiriyor. Şimdi, bazıları diyor ki, her şeyi düzeltmemi-

zin bir yolu serbest ticaretmiş; böylece bir sürü ve ucuz yemeye kavuşurmuşuz. Sonra başkaları ortaya çıkıyor ve 'Mal Politikası'nın her bir şeyi düzelteceğini söylüyor. (Crass ve birkaç işçinin daha "Evet, evet" diye bağırışmaları.) Sonra, bir başka grup var ki, onlar da sosyalizmin her derde deva olduğunu söylüyor. Eh, hepimiz serbest ticaret ve korumacılığın ne anlama geldiğini biliyoruz; ama pek çoğumuzun sosyalizmden haberi yok. Ben de araştırıp soruşturup hangi tarafa oy vermenin doğru olacağını bir tamam öğrenmenin, bunu öğrendikten sonra o tarafı başımıza getirmek için ne yapacağını düşünüp bulmanın herkesin boynunun borcu olduğuna inanıyorum. İşte bu nedenle çok büyük masraflara ve zahmetlere katlanarak Profesör Barrington'ı bu öğleden sonra bize sosyalizmin ne menem bir şey olduğunu anlatsın diye buraya getirtmiş bulunuyoruz.

Sizin de konuşmayı dinlemeyi en az benim kadar sabırsızlıkla beklediğinizi bildiğim için, konuşmacıyla aranızdan çekiliyor ve onu sizlere hitap etmeye davet ediyorum."

Philpot kürsüden inerken şiddetle alkışlandı ve bu sırada, Owen'ın gelecek güzel günler üzerine bu kutlu mesajı buradakilere duyurma fırsatını tepmemesi yönünde deminden beri ettiği ricaları daha fazla kıramayan Barrington merdivenleri tırmanmaya koyuldu.

Her şeyin gerektiği gibi ve yordamına uygun yapılmasını isteyen Harlow ise Başkan'ın oturması için kürsünün önüne masa niyetine bir marangoz tezgâhı kurmuş ve tezgâhın arkasına sandalye niyetine boş bir kova koymuş, üstünü büyük bir parça kontrplakla örtmüştü. Masanın üstüne kırmızı bir mendil sermişti. Sol tarafa bir tesisatçı çekici, sağ tarafa içi çay dolu, kenarları kırık dökük, üstü çizikler içinde bir reçel kavanozu yerleştirmişti. Philpot bu masanın arkasındaki kovanın üstüne oturup, toplantının düzenini bozmaya kalkışan herkesin kafasını bu çekiçle dağıtmak niyetinde olduğunu dinleyicilere duyurduktan sonra, Barrington sözlerine başladı.

"Sayın Kürsü Başkanı ve Beyler. Netliği sağlamak ve konudan konuya atlanmasını önlemek için, nutkumu iki kısma ayırmaya karar verdim. Önce, sizlere sosyalizmin ne olduğunu dilim döndüğü kadarıyla anlatacağım. Geleceğin Ortak Çalışmayla Meydana Getirilecek İngiltere'sinin nasıl idare edileceğine dair planı ya da sistemi sizlere açıklamaya çalışacağım; ikinci olarak, dilim döndükçe, sizlere bu yeni düzenin nasıl kurulacağını ifade edeceğim. Ama, konuşmanın ilk kısmına başlamadan evvel, sosyalizmin ezelden beri bu şekilde kurulan düzeni tamamen değiştirmeyi hedeflediği için asla kurulamayacağına dair o pek yaygın yanılsamadan biraz bahsetmek istiyorum. Sürekli birilerinden, dünyada daima zenginlerle yoksulların yan yana yaşadığını ve bunun hep böyle olması gerektiğini duyuyoruz. Önce, sizlere varolan sistemin ezelden beri devam ettiği varsayımının noktasına virgülüne kadar yanlış olduğunu söylemek istiyorum; dünyada bugün anladığımız biçimiyle yoksulluk ve zenginlik bağlamında, daima zenginlerin ve yoksulların bulunduğu savı doğru değildir.

Bu sözler, kendi koşullarımızın kötülüğüne boyun eğmemiz için uydurulan yalanlardır. Bu yalanlar, çocuklarımızın da kendi çektiğimiz yoksulluğa ve aşağılanmaya mahkûm olmasından şikâyet etmememiz kendi çıkarlarına uygun düşenler tarafından uydurulmuştur.

Konunun gerçekten bir parçası olsa bile, tarihin en başlarına kadar gitmeye ve farklı dönemlerde birbirlerinin bağrından doğup, biri diğerinin yerine geçen toplumsal örgütlenmeleri teker teker tasvir etmeye kalkışmayacağım; ama sizlere geçmişte vuku bulan değişikliklerin, sosyalizmin bugün önerdiği değişiklikler kadar büyük çaplı olduğunu hatırlatmak isterim. Köleciliğin başlamasına kadar süregelen, insanların savaşta yakaladıkları esirleri pişirip yediği vahşet ve yamyamlık çağındaki toplumsal örgütlenme bir nevi 'komünizm' gibiydi. Kabileye mensup olan bütün bireyler fiilen birbirleriyle eşitti; tek bir büyük ailenin mensupları gibiydiler; ta ki

yakaladıkları esirleri köle olarak kullanmayı yemekten daha kârlı bulana kadar. Kabilelerin ilkel komünizminin devletlerin daha bireyci örgütlenmesine dönüşümü, toprak, köleler ve üretim araçları üzerinde bireysel mülkiyetin doğuşunu getirdi. Kölecilikten feodalizme ve feodalizmden kapitalizmin ilk biçimlerine geçiş muazzamdı; tıpkı feodalizmin yerini alan bireyci kapitalizmden Ortaklaşmacı Kapitalizme ve bugünün Ücretli Kölelik Düzenine geçiş gibi."

"Herife bak, sözlük yutmuş sanırsam" dedi Balgam Gölünün Ardında Oturan Adam.

Öfkeyle kürsüye elindeki çekici vuran Philpot, "Sessizlik!" diye bağırdı ve mutfağın çeşitli yerlerinden gelen "Bravo!" ve "Herifi dışarı atın!" haykırışları duyuldu.

Düzen tekrar sağlanınca hatip sözlerine devam etti.

"Yani, günümüzdeki düzenin tarih boyunca devam edegeldiği gerçekte yanlıştır. Günümüzde hüküm süren biçimiyle sefalete, dünya tarihinin başka hiçbir döneminde rastlanmamıştır. İşçiler efendilerinin malı olduğu günlerde bile, onları doğru düzgün besleyip giydirmek efendilerin çıkarınaydı; avarelik etmelerine olduğu gibi, aç kalmalarına da izin verilmiyordu. Feodalizmde de birtakım dayanılması zor koşullarda yaşanıyordu ama, işçilerin konumu ekonomik anlamda bugüne göre daha iyiydi. İşçi, lorduna boyun eğmek zorundaydı; ama bunun karşılığında lordunun da ona karşı çeşitli görev ve sorumlulukları yerine getirmesi gerekirdi ve aralarında büyük ölçüde çıkar ortaklığı vardı.

Bu konunun üstünde uzun uzadıya durmak istemiyorum; ama söylediklerimi desteklemek için, sözleri hatırımda kaldığı kadarıyla, Tarihçi Froude'u kaynak göstereceğim.

'Ortaçağ'da yaşayan insanların durumunun' diyor Mr. Froude, 'sanıldığı kadar kötü olduğuna inanmıyorum. Hayati gereksinimlerin bugünkü kadar eşitsiz dağıtıldığını sanmıyorum. Eğer bir serf kötü yaşıyorsa, lordunun da durumu ondan sadece biraz daha iyiydi.

Kontlar ve kontesler sabahın beşinde sadece tuzlanmış et ve ringa, bir dilim ekmek yiyerek ve maşrapadan bira içerek kahvaltı ederdi. Lordlar ve uşaklar aynı salonda yemek yer, aynı mönüyü paylaşırlardı.'

Feodalizmin yerini alan sisteme geldiğimizde, işçilerin durumunun her anlamda bugünkünden daha iyi olduğunu görürüz. Üretim araçları, ilkel makineler ve servetin yaratılması için gerekli aletler onları kullanan yetenekli kişilere aitti ve üreticiler, ürettikleri mallara sahip olurdu.

O günlerde usta boyacıların, kunduracıların, eğercilerin ya da diğer usta zanaatkârların tümü kendi hesabına çalışan birer esnaftı. Genellikle kendileriyle aynı toplumsal düzeyde bir iki çırakları olurdu; çıraklar ustalarıyla aynı masada yemek yer ve ailenin diğer üyeleriyle kaynaşırdı. Zanaatında usta olmayı başaran bir çırağın efendisinin kızıyla evlenmesi ve dükkânının başına geçerek işleri sürdürmesi ender rastlanan durumlardan değildi. O günlerde 'usta' bir zanaatkâr olmak, sadece birinin emrinde çalışıp üç kuruş maaşa talim etmek değil, kendi işinin sahibi olmak demekti. Çıraklar başkalarının sırtından geçinebilmek, emeklerini sömürebilmek için değil, zanaatlarında ustalaşmak, kendileri de birer usta zanaatkâr olabilmek için niteliklerini geliştirmeye çalışırlardı. O günlerde emekten tasarruf etmeyi sağlayan makineler olmadığı için, toplum varlığını sürdürebilmek için el emeğiyle üretilmiş mallara bağımlıydı. Bunun sonucunda insanların çoğunluğu bir nevi üretici işle uğraşırdı ve işçiler saygıdeğer ve muteber yurttaşlardı; emeklerinin semeresi sayesinde konforlu bir hayatları vardı. Bugün servetten anladığımız kadarıyla zengin sayılmazlardı; ama aç kalmıyorlardı ve bugünkü seleflerinin başına geldiği gibi, başkaları tarafından küçümsenmiyorlardı.

Buharlı makinenin icadıyla birlikte büyük bir değişim yaşandı. Buhar gücü insanlığın hayatta kalma mücadelesine katkıda bulunmaya başladı; daha önce kıt

kanaat üretebildikleri malların bol miktarda ve kolaylıkla üretilebilmesini sağlamadı. Peri masallarının ve Doğu öykülerinin yazarlarının hayal ettiği mucizelerle aşık atan, hatta onları kat kat geçen o kadar büyük bir güçtü ki, onun doğru düzgün bir tanımını verecek sözcükleri bulmak bile son derece zor.

Hepimiz, Binbir Gece Masalları'ndaki Alaaddin'i biliriz; yoksul Alaaddin, Sihirli Lamba'yı ele geçirir ve bir anda yoksulluktan kurtulur. Tek yapması gereken lambayı ovmaktır; sonra cin ortaya çıkar ve Alaaddin'in bir emri üzerine, efendisinin istediği ya da hayal ettiği her şeyi bir çırpıda getirip önüne koyar. Buharlı makinenin icadıyla birlikte insanlık, bu masalın Şarklı yazarının hayal ettiği gücün bir benzerine kavuşmuş oldu. Efendilerinin bir emri üzerine, Makinelerin Sihirli Lambası insanların yaşayabilmesi ve mutlu olabilmesi için gereken her türlü malı daha önce hiç eşi benzeri görülmemiş büyüklükte ve muazzam miktarlarda, üstelik ardı arkası kesilmeksizin üretebiliyor. Eskiden küçük bir tarlayı ekmek için gerekenden çok daha az emeğin sarf edilmesiyle şimdi dönümlerce araziyi işleyebiliyoruz. Bilim ve makineleşmenin yardımıyla gelişen insan ürünü sanayinin bir sonucu olarak, dünyamızın verimli toprakları daha önce tahmin bile edilemeyen miktarlarda bereketli hasat veriyor. Farklı fabrikalara ve atölyelere gidecek olursanız, muhteşem makinelerin ağzından her çeşit malın olağanüstü miktarlarda, tıpkı musluktan akan su gibi döküldüğünü görürsünüz.

İnsan emeğine katkıda bulunan bu kadar büyük bir keşfin ya da mucizenin herkesin daha mutlu ve rahat yaşaması sonucunu doğurduğu düşünülebilir; ama hepinizin bildiği gibi, gerçek bunun tam tersidir ve bu sıra dışı sonucun nedenleri, etrafımızda gördüğümüz ve katlanmak zorunda kaldığımız yoksulluk ve mutsuzlukla aynıdır. Çünkü makineler, onları topluluk yararı için değil, kendilerine kazanç sağlamak için kullanan birkaç kişinin ve özel şirketlerin malı olmuştur.

Emekten tasarruf eden makineler geniş çaplı kullanılmaya başlayınca, eskinin müreffeh zanaatkârları yavaş yavaş ortadan kayboldu. İçlerinden bazıları zenginliğin üreticisi değil, distribütörü haline geldi; yani dükkâncı oldular ve çoğunlukla makineler tarafından üretilen malları satmaya başladılar. Ama, geçen zaman içinde çoğu zanaatkâr sadece ücretleriyle geçinenlere, kullandıkları makinelere ve ürettikleri mallara asla sahip olamayanlara dönüştü.

Emeklerini saat başına para alarak satıyorlardı ve bunu kendilerinden satın alacak işveren bulamadıklarında, bir lokma ekmeye muhtaç duruma düşüyorlardı.

İşsizler açlık çekerken ve çalışanların durumu onlardan iyi sayılmazken, makineleri elinde bulunduran kişiler ve özel şirketler büyük servetlere sahip oldular; ama kârları azalıp işletme masrafları çoğalınca, hayati gereksinimlerin üretimindeki son büyük dönüşüm gerçekleşti: Limited Şirketler ve Tröstler kuruldu; özel şirketler kârlarını artırmak ve işletme masraflarını azaltmak için birleşip işbirliği yapmaya karar verdiler. Bu birleşmelerin sonucu ise üretilen malların artması oldu; ayrıca, ücretleriyle geçinenlerin arasından iş bulup çalışabilenler azaldı ve bu durum, şirket hissedarlarının kârlarını olağanüstü artırdı.

Ama bu durumdan sadece ücretleriyle geçinenler zarar görmemişti; onlar makineler ve üretimi kontrol eden ve tekelleştirmeye başlayan tröstlerin verimli örgütlenmesi yüzünden işlerinden edilirken, dükkân sahibi esnaflar da, mali kaynaklarının büyüklüğü sayesinde küçük esnaftan çeşit bakımından daha çok malı çok daha ucuza alıp satabilen büyük şirketler kurulduğu için ağır ağır ama mutlak olarak yok olmaya başladılar.

Bütün bu olup bitenlerin sonucu, halkın çoğunluğunun öyle ya da böyle yoksulluk içinde yaşamasıdır. Ülkemiz nüfusundan on üç milyon kişinin daima açlık sınırında yaşamak zorunda kaldığı bilinen bir gerçektir. Yoksulluğun bu büyük sonuçları, her gün karşımıza çı-

kıyor. Akıl hastalıklarının dikkat çekici ve ısrarlı bir şekilde artması; fiziksel açıdan yetersiz bulundukları için ordu kapılarından geri çevrilen çok sayıda asker adayı; yoksul çocukların utanç verici durumu... Londra'daki işçi ailelerinin çocuklarının üçte birinden fazlası fiziksel ya da zihinsel bir hastalıktan, gelişim geriliğinden, göz bozukluğundan, anormal sinirlilikten, raşitizmden ya da zekâ geriliğinden mustariptir. Yoksul semtlerdeki okullara giden çocuklarla sözde üst sınıfların okullarına gidenler arasındaki boy ve kilo farkı, bu işten sorumlu olanların iki cihanda yakasını asla bir araya getirmeyecek kadar büyüktür.

Gümrük Vergisi Reformu'nun ya da ithal malları kıymetleri üzerinden vergilendirmek veya Lordlar Kamarası'nı ortadan kaldırmak, Kilise'yi dağıtmak, üç kuruşluk emekli maaşı bağlamak ya da topraktan komik denecek kadar az vergi almak gibi bir politik reformun bu gibi sorunlara çözüm getireceğini düşünmek açıkçası çocukluktur. Amerika'da ya da Fransa'da bir Lordlar Kamarası yok; yine de bu ülkelerin halkının durumu bizimkinden daha iyi değil. Bu tür girişimlerin büyük işler olduğunu sanabilirsiniz. Bu girişmler için mücadele edip oy verebilirsiniz; ama istediklerinizi elde ettikten sonra, bu durumun hayatınızda hiçbir değişikliğe yol açmadığını görürsünüz. Hayati gereksinimlerinizi kıt kanaat karşılayabilmek için sefil bir ücret karşılığında köle gibi çalışmaya devam etmeniz gerekecektir. Hâlâ aynı yemekleri yiyecek, aynı giysileri ve ayakkabıları giyeceksiniz. Efendilerinizin elinde hâlâ sizi tahkir etme, çok fazla çalıştırıp çok az ücret ödeme ve köle gibi gütme gücü olacak. Genel durumunuz bugünkünden farklı olmayacaktır; çünkü bu tür girişimler dertlerimize deva değil, bizi tek çareden, yani Makineler Üzerinde Halk Mülkiyetinden ve hayati gereksinimlerin sadece birkaç kişinin değil, herkesin çıkarı için üretilip dağıtılmasını sağlayacak Sanayinin Ulusal Örgütlenmesinden uzak tutmak isteyenler tarafından önümüze atılan yemlerdir.

Bu, bir sonraki büyük değişiklik olacaktır; sadece arzulanabilir bir değişiklik değildir, aynı zamanda acil ve kaçınılmazdır! Bu, sosyalizmdir!

Bu, İnsanüstü Diğerkamlık üzerine boş bir hayal değildir. Kimseden başkaları uğruna kendisini kurban etmesi ya da komşusunu kendisinden daha çok sevmesi istenmeyecektir; oysaki, bugünkü sistemde halkın çoğunluğunun birkaç kişinin çıkarı uğruna diğerkam bir şekilde çalışması ve sefalet içinde yaşamaya razı olması bekleniyor. Sosyalizmde 'Hayırseverlik' gibi bir ilkeye yer yoktur; yani günümüzde bütün sanayi dallarının sahibi şirket hissedarları olsa ve bütün işletmeler hissedarların seçip atadığı komiteler ve yöneticiler tarafından örgütlenip idare edilse bile, gelecekte hepsi devlete, yani bütün insanlara ait olacaklardır ve toplum tarafından seçilip atanan komiteler ve yöneticiler tarafından örgütlenip idare edilecektir.

Varolan koşullarda, ülkemiz bir dış gücün istilasına, topraklarının yakılıp yıkılmasına ve halkın katledilmesine açık bir durumdadır. Bu yüzden, ülkemiz bu tehlikeden korunmak için 'Ordu' ve 'Donanmaya' sahiptir; bu askeri güçleri kurup örgütlemiştir ve kontrol etmektedir. Varolan koşullarda, ülkemiz aynı ölçüde büyük başka bir tehlikeyle daha karşı karşıyadır: İnsanlar doğru düzgün yiyecek ve giyeceklerden mahrum kaldıkları için manen ve bedenen yozlaşıyor. Sosyalistler, doğru düzgün yiyecek ve giyeceklerin üretimi ve dağıtılması işini toplumun üstlenmesini ve örgütlemesini savunur; emeğin tek işvereni devlet olmalıdır ve bütün fabrikalar, atölyeler, demiryolları, balıkçılık filoları, koyun, kümes hayvanı ve sığır çiftlikleri kamu mülkiyetinde bulunmalıdır.

Varolan koşullarda, çoğunluğun parası doğru düzgün evlerde oturmaya yetmediği için halkımız manen ve bedenen yozlaşıyor. Sosyalistler, toplumun, bütün mensupları için doğru düzgün evler sağlama işini üstlenmesi ve örgütlemesi gerektiğine inanır; tek mal sahibi devlet olmalıdır ve bütün evler aynı zamanda herkesin olacaktır.

Eğer insanlığın gelişim tarihindeki eski yerimize ulaşmak istiyorsak, [bunu yapmalıyız.] Cahil, akılsız, yarı aç yarı tok, moralsiz dejenerelerden oluşan bir toplum, insanlığın geleceği fethetmek için dur durak bilmeden sürdürdüğü yürüyüşe öncülük etmeyi bekleyemez.

Vain, mightiest fleets of the iron framed;
Vain those all-shattering guns,
Unless proud England keep, untamed,
The stout hearts of her sons.*

Bahsettiğim bütün kötülükler sadece ulusumuzun ahlaki, akli ve fiziksel hayatını çürüten bir hastalığın belirtileridir ve bu belirtileri ortadan kaldırmaya yönelik bütün çabalar başarısızlığa mahkûmdur; çünkü belirtilerden önce hastalığı ortadan kaldırmak gerekir. İçki karşıtlığı üzerine bütün bu konuşmalar ve herkesi içki içmemeye zorlamak için sarf edilen bütün çabalar sonuçsuz kalmaya mahkûmdur; çünkü alkolizm bir hastalık değil, belirtidir.

Hindistan zengin ve verimli bir ülkedir. Her yıl, Hintliler tarafından milyonlarca pound değerinde zenginlik üretilir; ama bütün bu servet, 'Para Dalaveresi'ni kullanan kapitalistler ve bürokratlar tarafından son kuruşuna kadar çalınır. Hindistan'ın neredeyse hiçbiri ağızlarına içki koymayan çalışkan oğulları ve kızları mutlak bir yoksulluk içinde yaşar ve onların sefaletinin nedeni tembellik, tutumsuzluk ya da ölçüsüz içki içmek değildir. Onlar, bizimle aynı sebepten ötürü yoksuldurlar; çünkü onlar da bizler gibi soyuluyorlar.

İyi niyetlerle girişilen ama kalıcı bir fayda sağlayamadığı için tamamen gereksiz olan hayır işlerinde her yıl

* İng.: Demir iskeletli en güçlü filolar boşunadır;
Her şeyi paramparça edebilen silahlar boşuna,
Eğer gururlu İngiltere oğullarının,
Başlarını dik tutamayacaksa. (ç.n.)

yüz binlerce pound israf edilir; çünkü hayır işleri belirtileri hafifletirken hastalığın kendisini görmezden gelir; hastalık, hayati gereksinimlerin üretim araçlarının ÖZEL MÜLKİYETİDİR ve üretimin kârlarını artırmak isteyen birkaç bencil kişi tarafından kısıtlanmasıdır. Bu hastalık için size şimdi söyleyeceğimden başka bir ilaç yoktur: Toprağın KAMU MÜLKİYETİNDE olması ve halk tarafından ekilip biçilmesi; madenlerin, demiryollarının, kanalların, gemilerin, fabrikaların ve bütün diğer üretim araçlarının KAMU MÜLKİYETİNDE olması; bilim ve makineleşme sayesinde bol bol üretilebilmeleri mümkün olan bütün gereksinimlerin, hayatı kolaylaştıran ve güzelleştiren her şeyin bütün insanların kullanabilmesi ve faydalanabilmesi için üretimini üstlenecek bir Sınai Hizmetler'in, bir Ulusal Sanayi Ordusu'nun kurulmasıdır."

"Anladık da, peki bu işin parası nereden gelecek?" diye haykırdı Crass, öfkeyle.

"Evet, evet" diye bağırdı Balgam Gölünün Ardında Oturan Adam.

"Para konusunda güçlük çıkmayacak" diye karşılık verdi Barrington. "İhtiyaç duyduğumuz bütün parayı kolayca bulabiliriz."

Daily Ananias'ın sadık okurlarından biri olan Slyme, "Tabii ki" dedi, "Posta Tasarruf Bankası'nın kasasında gerekli bütün para duruyor. Başlangıç olarak sosyalistler kasayı soyabilirler; madenlere, toprağa ve fabrikalara gelince, onları da sahiplerinin elinden zorla alabilirler."

"Güç kullanmaya ya da kimsenin elinden malını zorla almaya gerek olmayacak."

"Başka bir şeye daha karşıyım ben" dedi Crass. "Peki şu cehalet tantanası ne olacak; her yıl eğitime harcayacak parayı nereden bulacaksınız?"

"Şöyle desen daha iyi olurdu: 'Peki her yıl eğitim için ziyan edilen para ne olacak?' Kötü beslenen, kötü giydirilen zavallı bir ufaklığı 'eğitmeye' çalışmaktan daha zalim ve mantıksız bir şey daha olabilir mi? Böyle bir 'eğitim'; tıpkı taşlık zemine düşen ve burası toprak gibi yu-

muşak olmadığı için kuruyup giden tohuma benzer; tohumun toprağa yerleşip kök salmayı başardığı vakalarda bile, böyle bir eğitim, dikenlerin arasına düşen ve dikenler büyüyüp yetişince aralarında boğulup kalan bir tohum gibidir; hiçbir fayda vermez.

Pek çoğumuz, okulda öğrendiklerimizi bir iki yıl içinde unutuyoruz; çünkü yaşam koşullarımız kültüre ve inceliğe doğru bütün eğilimimizi silip atıyor. Çocukların karınlarının tok, sırtlarının pek tutulmasını ve gecenin bir yarısında kaldırılıp okuldan önce birkaç saatliğine çalışmaya gönderilmemesini sağlamamız lazım. Açgözlü ve kalpsiz kâr avcılarının onları akşam okuldan çıktıktan sonra birkaç saatliğine ve cumartesileri bütün gün akşama kadar çalıştırmasını önlememiz lazım. Önce çocuklarımızın vahşi kabilelerin çocukları kadar iyi bakılmasını sağlamalıyız; ancak sonra onların eğitimine harcadığımız paranın işe yaramasını umabiliriz."

"Eğer tek çare buysa, bence her şeyin devlete geçmesinin sakıncası yok" dedi Harlow. "Ama günümüzde, bütün topraklar, demiryolları ve fabrikalar kapitalistlere ait; onları para vererek satın alamayız ve sen de mallara zorla el konulmayacağını söylüyorsun. O halde, bu malları kapitalistlerden almak için ne halt edeceğini öğrenmek isterim."

"Kesinlikle onları para vererek satın almayı teklif etmeyeceğiz; zaten bütün dünyada kapitalistlere verebileceğimiz kadar çok para yok.

Dünyadaki bütün altın ve gümüş paralar bir araya toplansaydı bile, bu toplam İngiltere'deki bütün özel mülkleri satın almaya yetmezdi. Bütün bu mallara sahip olan insanlar, asla mallarının karşılığını parayla ödemediler; onlara bir süre önce Owen'ın bize açıkladığı Büyük Para Dalaveresi sayesinde kavuştular."

"Hayır, akılları sayesinde paraya kavuştular" dedi Crass.

"Tabii ki" diyerek sözlerine devam etti konuşmacı. "Onlar da kendi kendilerine, serveti bizden bu şekilde

aldıklarını söyleyip duruyorlar; elde ettikleri kârı 'zekânın bedeli' olarak adlandırıyorlar. Biz çalışırken, onlar da ürettiğimiz mallara konabilmek için akıllarını kullanıyorlar. Şimdi, kendi aklımızı kullanarak onların bizden gasp ettiklerini geri almanın ve bizi bir daha soymalarına engel olmanın zamanı geldi. Bunun nasıl yapılacağına gelince; onların bugüne kadar başarıyla uyguladığı yöntemleri taklit edebiliriz."

"Yani, zenginlerden çalıp çırpalım diyorsun, öyle mi?" diye bağırdı Slyme, zaferle. "Eğer onların işçileri soyup soğana çevirdiği doğruysa, aynı yöntemi kullanan bizler de hırsız oluruz!"

"Bir hırsız, yanında başkalarından çaldığı mallarla yakalandığında bu malları alıp gerçek sahiplerine iade ederse, bu hırsızlık değildir!" diye haykırdı Barrington.

Birkaç kişi hep bir ağızdan konuşmaya başlayınca çekiciyle masasını döven Philpot, "Bu kargaşaya daha fazla izin vermeyeceğim" diye bağırdı.

"Nutkun sonunda, kürsü sizin gibi sorunu tartışmak isteyenlere açıldığında, sorular ve itirazlar için yeteri kadar fırsat verilecek. Şimdi Profesör'ü konuşmasının ikinci kısmına geçmeye davet ediyorum; bir daha lafa karışmaya kalkışacak kimse çıkarsa, kulak tozuna şunu indirivereceğim" dedi Philpot çekicini sallayarak, "sonra cesedi pencereden dışarı atılacak."

Bu duyuru, sevinç çığlıklarıyla karşılandı. Dışarıdaki sağanak hâlâ devam ediyordu; bu yüzden Barrington'ı biraz dinleyerek zaman geçirmekte sakınca olmadığına karar verdiler.

"Toprağın büyük bir kısmı, tıpkı bizden çalındığı yöntemle geri alınabilir. Toprağın bugünkü sahiplerinin ataları, mülklerine sadece Çitleme Yasaları'nı kabul ettirerek kavuşmuşlardı. Diğer topraklara gelince, şimdiki mülk sahiplerinin hayatları boyunca mülk sahibi olarak kalmaya devam etmesine izin verilebilir ve onlar öldükten sonra, herkesin kullanımına açılmak üzere toprakları devlete geçer. İngiltere İngilizlerin malı olmalı-

dır, birkaç bencil kişinin değil. Yeni Zellanda'da, Avustralya'da, Güney Afrika'da, Almanya'da, Belçika'da, İtalya'da, Japonya'da ve diğer bazı ülkelerde, demiryollarının bir kısmı çoktan devletin malıdır. Demiryollarının mülkiyetini nasıl elde edeceğimiz meselesine gelince, buradaki zorluk bir yöntem bulmakta değil, benimseyebileceğimiz pek çok yöntemden hangisini seçeceğimize karar vermektedir. Bir yöntem, demiryollarının özel şirketlere ait olmasının kamu yararına aykırı olduğunu ilan eden bir yasa çıkarmaktır; böylece demiryolları devlete ait olur. Bütün demiryolu çalışanları, müdürler ve memurlar işlerinin başında kalmaya devam eder; tek fark artık onların devlet hesabına çalışmaları olacaktır. Hissedarlara gelince..."

"Hepsinin kafasına birer tane çakarız, herhalde" diyerek konuşmacının sözünü böldü Crass.

"Ya da düşkünleryurduna postalanırlar" dedi Slyme.

"Ya da cehenneme" dedi Balgam Gölünün Ardında Oturan Adam.

"...Devlet hissedarlara, diyelim ki son üç yıl boyunca ellerine geçen kâr payının ortalaması kadar bir para ödemeye devam edecek. Halihazırdaki hissedarlara yaşadıkları müddetçe ödeme yapılacak ya da ödemeler belli bir süreyle kısıtlı tutulacak; bugün kullanılan tren biletleri gibi, hisselerin başkasına devri mümkün olmayacak. Fabrikalara, dükkânlara ve diğer üretim ve dağıtım araçlarına gelince, devletin onların bugünkü sahiplerinin çalışma yöntemini benimsemesi gerekecek. Yani, bugünün devasa şirketlerinin ve tröstlerinin rekabet yoluyla bağımsız çalışanları ve küçük esnafı ortadan kaldırdığı gibi, o gün geldiğinde devlet de tröstleri rekabet yoluyla ortadan kaldıracak. Kapitalistlerin sadece birkaç hissedarın menfaati için yaptıkları bir işi devletin bütün halkın menfaati için yapması, son derece meşrudur. Bu yöndeki ilk adım, bütün devlet ve Belediye çalışanlarının hayati gereksinimlerini en düşük fiyatlarla temin etmek amacıyla kurulacak Perakende Mağazaları

açmaktır. Başlangıçta yönetim bu mağazalarda satılacak malları özel üreticilerden o kadar büyük miktarlarda satın alacak ki, fiyatları çok düşük tutmak mümkün olacak; gösterişli vitrinler ve reklam giderleri için fazladan para harcamak gerekmeyeceği, yönetimin tek hedefi kazanç sağlamak değil, işçilerine ve memurlarına en düşük fiyatlarla mal temin etmek olacağı için, devlet mağazalarında satılanlar, kâr amaçlı mağazalardakilere göre çok ucuz kalacak.

Ulusal Perakende Mağazaları sadece kamu hizmetinde çalışanların yararlanması için kurulacak; bu mağazalarda satılan malların karşılığında altın, gümüş ya da bakır para kabul edilmeyecek. Başlangıçta, bütün kamu görevlilerine madeni parayla ödeme yapılacak; ama maaşlarını Ulusal Mağazalar'da yapacakları alışverişlerde ya da devlet hizmetinde çalışanların yararlanması için açılan ulusal otellerde, restoranlarda ve diğer mekânlarda harcamak için tamamen ya da kısmen, aynı değerde kâğıt parayla ödenmesini isteyenlerin istekleri karşılanacak. Kâğıt paralar, bugünün banknotlarına benzeyecek. Özel bir cins dayanıklı kâğıttan imal edilecekler ve peniden pound'a kadar, bütün miktarlar için çıkarılacaklar.

Ulusal Mağazalar'da başka dükkânlarda satılan her şey bulunabildiği ve yirmi şilinlik kâğıt para, yirmi şilinlik madeni paranın başka dükkânlarda satın alabileceğinden çok daha fazla malın bu mağazalardan temin edilmesini sağlayacağı için, bütün kamu görevlilerinin kendilerine tamamen kâğıt parayla ödeme yapılmasını istemeleri uzun sürmeyecek. Memurlarının ve işçilerinin çoğunluğunun maaşı kâğıt parayla karşılanacağından, yönetimin artık madeni paraya gereksinimi kalmayacak. Ama, Ulusal Mağazalar'da satılan ürünlerin temin edildiği özel üreticilere vermek için madeni para lazım olacak. Ama, bütün bu mallar emekle üretildiği için ve işçilere madeni para ödenmesini engellemek için devlet üretici emeği kendi hizmetinde çalıştırmaya baş-

layacak. Amaca uygun bütün kamusal araziler tarıma açılacak ve devlet fabrikaları yiyecek, giyecek, ayakkabı, mobilya ve hayatın bütün diğer gereksinimleriyle güzelliklerinin üretimine tahsis edilecek. Çalıştırılan işçilerin çok zahmet çekmemeleri için çalışma saatleri kısaltılacak; başlangıçta, diyelim ki günde sekiz saat olacak ve her çeşitten mümkün olan en çok miktarda mal üretilmesini sağlamak için bu fabrikalar ve çiftlikler en son model, en verimli makinelerle donatılacak. Bu fabrikalarda ve çiftliklerde çalıştırılan işçilere kâğıt parayla ödeme yapılacak. Ürettikleri mallar Ulusal Perakende Mağazaları'nın stoklarını yenilemek için kullanılacak; işçiler bu mağazalardan kâğıt paralarıyla ihtiyaç duydukları her şeyi alabilecek.

Emekten tasarruf edilmesini sağlayan makinelerden mümkün olan en çok miktarda yararlanacağımız, çiftliklerimizde ve fabrikalarımızda en bilimsel yöntemleri benimseyeceğimiz için, üretebildiğimiz mal miktarı o kadar büyük olacak ki, işçilerimize çok yüksek ücretler ödeyebileceğiz, tabii ki kâğıt parayla ve ürettiklerimizi o kadar ucuza satabileceğiz ki, bütün kamu görevlileri istedikleri her şeye kavuşabilecek.

Kapitalistler tarafından çalıştırılıp sömürülen işçiler de, durumlarının devlet hizmetindeki işçilere göre ne kadar kötü olduğunu fark edince gelip devlet için çalışmak ve kâğıt para almak isteyecekler. Bu da, devletin 'Üretici İşçiler Ordusu'nun sayısının sürekli artması anlamına gelecek. Daha fazla devlet fabrikası kurulacak; daha fazla toprak tarıma açılacak. İşçiler tuğla, inşaat kerestesi, boya, cam, duvar kâğıdı ve diğer inşaat malzemeleri yapmakla görevlendirilecek ve diğerleri, bu malzemeleri kullanarak devlet arazisinin üzerine güzel evler yapacak; bu evlere devlet hizmetinde çalışanlar yerleştirilecek. Kiralar kâğıt parayla ödenecek.

Devletin balıkçılık filoları kurulacak ve üretilen her çeşit malın miktarı o kadar bol olacak ki, devlet memurları ve işçileri bunları kullana kullana bitiremeyecek. Kâ-

ğıt paralarıyla bütün ihtiyaçlarını kat kat aşan miktarda mal satın alabilecekler; ama yine de devletin depolarında, miktarı sürekli artan bir mal fazlası olacak.

Bunun üzerine sosyalist yönetim buharlı ticaret gemilerini satın alacak ya da inşa edecek; tabii ki, bu gemilerin mürettebatı devlet görevlilerinden oluşacak, tıpkı bugünün Kraliyet Donanması mensupları gibi. Ulusal ticaret gemileri demin bahsettiğim fazlalık malları yabancı ülkelere taşıyacak ve ya satacak ya da o ülkelerde üretilen ve bizim kendi ülkemizde üretemediğimiz mallarla değiş tokuş edecek. Bu mallar İngiltere'ye getirilecek ve Ulusal Perakende Mağazaları'nda devlet çalışanlarına, mümkün olan en düşük fiyattan, kâğıt para karşılığında satılacak. Tabii ki, bu durumun tek faydası, stoklarımızdaki malların daha da çeşitlenmesi olacak; yabancı ülkelerle ticaret, üretim fazlasını eritmeyecek ve gereğinden fazla üretim yapmak akıldışı olduğu için, hayati gereksinimlerin üretim miktarını belirlemek ya da kısıtlamak devletin görevi olacak. Bu da, işçilerin ücretlerini değil, çalışma saatlerini düşürerek yapılacak; böylece işçiler eskisi kadar bol alışveriş yapmaya devam edebilecek.

Temel hayati gereksinimlerin ve kolaylıkların aşırı miktarlarda üretilmesini önlemenin diğer bir yolu da, çok sayıda işçiyi hayatın zevklerini ve inceliklerini üretmeleri, daha sanatsal tasarımlı evler, mobilyalar, güzel resimler, müzik enstrümanları ve benzeri şeyleri yapmaları için görevlendirmek olacaktır.

Her ilçenin merkezinde büyük bir Enstitü ya da eğlence merkezi kurulacak; bu merkezde akustiği çok iyi ayarlanmış, çok iyi dekore edilmiş bir tiyatro, bir konser salonu, konferans salonu, jimnastik salonu, bilardo odaları, okuma odaları, dinlenme odaları ve benzeri yerler olacak. Sanayi ordumuzun bir kolu aktör, ressam, müzisyen, şarkıcı ve komedyen olarak görevlendirilecek. Aslında, en önemli işte, yani hayati gereksinimlerin üretilmesinde çalışması gerekli olmayan herkes eğlence, kültür ve eğitim yaratılmasında görevlendirile-

bilecek. Bütün bu insanlar, kamu hizmetinin diğer kollarında çalışanlar gibi, kâğıt parayla maaş alacaklar ve ellerine geçen maaşla medeniyeti medeniyet yapan her türlü gereksinimlerini bol bol karşılayabilecekler.

Bu arada, bu gelişmelerin bir sonucu olarak, iyi kalpli özel patronlar ve kapitalistler, artık kimsenin gelip onların yanında çalışarak ezilmek, aşağılanmak, hayati gereksinimleri ancak ölmeyecek kadar, kıt kanaat karşılamaya bile güçlükle yeten üç kuruşluk madeni para karşılığında köle gibi güdülmek istemediğini keşfedecekler.

Bu iyi kalpli kapitalistler, devletin haksız rekabeti olarak tanımladıkları bu duruma itiraz edecekler ve bazıları ülkeyi terk edip sermayelerini beraberinde götürmekle devleti tehdit edecek. Bu insanların çoğu asla çalışmayan tembeller olduğundan ve onların paralarına ihtiyaç duyduğumuzdan, onları uğurlamaktan memnuniyet duyacağız. Ama, gerçek sermayeleri, yani fabrikaları, çiftlikleri, madenleri ve makineleri tamamen farklı bir konu. Bunların başıboş ve faydasız kalması, topluma zarar verecektir. Bu yüzden bir kanun çıkarılacak ve sahibi tarafından ekilip biçilmeyen bütün toprakların ya da belli bir süre boyunca kapalı kalan bütün fabrikaların devlet mülkiyetine geçeceği ve halkın menfaati için işletileceği ilan edilecek. Eski sahiplerine kâğıt para cinsinden uygun bir tazminat verilecek; onlara konumları ve yaşları göz önünde bulundurularak, ya ömürleri ya da belli bir süre boyunca bir maaş ya da gelir ödenecek.

Özel tüccarlara, emekle üretilen malları toptan ve perakende satanlara gelince, onlar da devlet rekabeti sayesinde dükkânlarını kapatmak zorunda kalacaktır. İlk olarak, stoklarını yenileme imkânı bulamayacaklar; ikincisi, stoklarını yenileyebilseler bile, mal satamayacaklar. Bu durum, halihazırda faydasız mesleklerle uğraşan pek çok insanın işsiz kalmasına neden olacak; bugün her sokakta en az yarım düzinesine rastladığımız mağazaların müdürleri ve tezgâhtarlarıyla, bu mağazaların reklamlarını hazırlamak için ömürlerini tüketen çünkü emekleri-

nin karşılığında çoğunlukla acınacak kadar düşük maaşlar alıp, karınlarını ancak açlıktan ölmemelerine yetecek kadar doyurabilen binlerce erkek ve kadının.

Duvarcılar, marangozlar, boyacılar, camcılar ve bu gereksiz dükkânları ayakta tutan bütün diğerleri işsiz kalacak; ama içlerinden çalışmak isteyen çıkarsa, devlet onlara kucak açacak ve bir kez daha işe alınıp ya hayati gereksinimlerinin ve 'rahatlıklar'ın üretimine katkıda bulunacaklar ya da bunların dağıtımıyla uğraşacaklar. Eskisine göre daha az çalışacaklar. Bu kadar çok çalışmalarına gerek kalmayacak; çünkü kimseyi zorlayıp sıkıştırmaya gerek olmayacak; çünkü işleri çok sayıda insan yapacak ve işlerin büyük kısmını makineler halledecek; kazandıkları kâğıt parayla üretimine katkıda bulundukları mallardan bol bol satın alabilecekler. Bu insanların eskiden çalıştıkları dükkânlar ve mağazalar, sahiplerine tıpkı fabrikatörlere verildiği gibi uygun bir tazminat ödeyen devlete geçecek. Binalarından bazıları devlet tarafından Ulusal Perakende Mağazaları olarak kullanılacak, diğerleri fabrikalara dönüştürülecek; kalanlarsa tadil edilip konut ya da kamusal hizmet binası yapılacak. Çalıştırdığı herkesin ailelerinin yerleşebilmesi için konut temin etmek, hükümetin vazifesi olacak ve bunun sonucunda ve şu anda 'ticaret' adı verilen faaliyetin yaygın kötü örgütlenişi ve çürümüşlüğü yüzünden, eskiden inşa edilmiş olan diğer evler hızla değer kaybedecek. Şu anda işçi sınıfı tarafından işgal edilen barakalar ve kulübeler, alt orta sınıf ailelerin ve 'işadamları'nın oturduğu o sefil, konforsuz, gecekondu tipi 'villalar' bomboş kalacak ve paragöz, rantiye mülk sahiplerinin elinde kalacak; sahipleri çok geçmeden devletin diğer mülk sahiplerinin mallarını devraldığı koşullarda, yani yıllık taksitler karşılığında bu evleri de almasını istemeye başlayacak. Onlardan bazıları, devletin tazminat olarak onlara hayat boyu bağladığı maaştan memnun kalacak ve hayatlarını aylaklık ederek geçirmek isteyecek; diğerleri hayatlarını bilime ya da sanata vakfedecek ve geriye kalanlar, hizmet-

lerini müdür ya da şef olarak topluma sunacak ve devlet, üretimin ve dağıtımın 'Büyük Çabasına' katkıda bulunmaya istekli olan herkese kucak açacak.

Böylelikle, artık tek işveren ulus olacak ve artık kâğıt para olmaksızın kimse hayati gereksinimleri alamayacağı ve bu parayı kazanmanın tek yolu da çalışmak olduğu için, toplumdaki ruhen ve bedenen yeterli olan herkes ÜRETİMİN ve DAĞITIMIN büyük çabasına katkıda bulunacak. Aylak zenginlerin servetleri, soyup soğana çevirdikleri fakirler tarafından çalınmasın diye bir polis gücü bulundurmamız gerekmeyecek. İşsiz ya da gereksiz işlerle uğraşan kimse kalmayacak; çünkü emek tek mantıklı amaç uğruna örgütlenip yoğunlaştırılacak: İhtiyaç duyduğumuz malların üretimi. Bugün kullandığımız zamandan tasarruf sağlayan her makinenin yerine, eğer gerekiyorsa bin makine birden kullanacağız ve sonunda o kadar büyük, olağanüstü, görülmemiş miktarda, bol ve yeterli mal üreteceğiz ki, çok geçmeden ülkemiz şu ciddi AŞIRI ÜRETİM sorunuyla bir kez daha karşı karşıya kalacak.

Bu sorunu çözebilmek için, işçilerimizin gündelik çalışmasını dört ya da beş saate indirmek gerekecek. Bütün gençlerin devlet okullarına ve üniversitelerine gitmesine izin verilecek ve yirmi bir yaşını doldurmadan bir iş bulup çalışmalarına gerek olmayacak. Kırk beş yaşına gelen herkes, tam maaşla devlet hizmetinden emekli olabilecek. Emekliler, kalan günlerini istedikleri gibi değerlendirebilecek. Kimisi sessiz sedasız evinde oturacak veya günümüzdeki zenginlerin boş zamanlarında yaptığı gibi bir hobiyle uğraşarak ya da balolar, partiler, eğlenceler, halk oyunları ve atletizm turnuvaları, yarışlar ve diğer spor müsabakaları gibi toplumsal etkinliklerin örgütlenmesine katılarak vakit geçirecek.

Kimisi devlet hizmetine devam etmeyi tercih edecek. Aktörler, ressamlar, heykeltıraşlar, müzisyenler ve diğerleri, sırf zevk almak için ve şeref kazanmak istediklerinden çalışmaya devam edecekler. Bazıları boş zamanlarını bilime, sanata ya da edebiyata adayacak. Diğerle-

ri devletin buharlı gemilerine binip, pek çoğumuzun haklarında pek az, yalan yanlış bir şeyler bildiği dünyanın çeşitli yerlerini kendi gözleriyle görüp tanımak için seyahate çıkacak. Mısır ve Hindistan'ın harikaları, Roma'nın şaşaası, Avrupa'nın sanat hazineleri ve kendi ülkemizin muhteşem doğa manzaraları...

Böylece, insanlık tarihinde ilk kez, tek bir koşul karşılığında, bilim ve medeniyet tarafından insanlığa bahş edilen bütün nimetlerden herkes eşit olarak yararlanabilecek. Bu koşul da herkesin kendi payına düşen işi yapmasıdır; yoksa bütün bunlar zaten mümkün olamaz.

Geleceğin ORTAK ÇALIŞMAYLA MEYDANA GETİRİLECEK İNGİLTERE'Sİ, işte bu ilkelere göre örgütlenecektir. Bu devlette kimse 'Fazilet' ya da 'Yetenek'ten başka gerekçelerle hemcinslerinden farklı muamele görmeyecek ve yükseltilmeyecektir. Hiç kimse, başkalarının zararından kazançlı çıkmayacaktır ve hepimiz efendi ya da köle değil, kardeşler, özgür insanlar ve dostlar olacağız. Neşesiz hayatlarını zahmetli çalışmalar ve fukaralıkla geçiren tek bir yorgun, bitkin erkek ya da kadın kalmayacak ve hiçbir küçük çocuk, acıktığı ya da üşüdüğü için ağlamayacak.

Bu devlette, pek çok insanın sözlerine uyarmış gibi davrandığı O İnsanoğlunun öğretileri hayata geçirilecek. Bu toplumun temeli adalete ve işbirliğine dayanacak ve kanun olarak Uluslararası Kardeşlik ve Sevgi kullanılacak.

Such are the days shall be! But
What are the deeds today,
In the days of years we dwell in,
That wear our lives away?
Why, then, and for what we're waiting?
There are but three words to speak
We will it, and what is the foeman
but the dream strong wakened and weak?
Oh, why and for what are we waiting, while
our brothers droop and die?
And on every wind of the heavens, a

wasted life goes by.
How long shall they reproach us, where
crowd on crowd they dwell
Poor ghosts of the wicked city,
gold crushed, hungry hell?
Though squalid life they laboured in
sordid grief they died
Those sons of a mighty mother, those
props of England's pride.
They are gone, there is none can undo
it, nor save our souls from the curse,
But many a million cometh, and shall
they be better or worse?

It is We must answer and hasten and open wide the door,
For the rich man's hurrying terror, and the slow foot hope of the poor,
Yea, the voiceless wrath of the wretched and their unlearned discontent,
We must give it voice and wisdom, till the waiting tide to be spent
Come then since all things call us, the living and the dead,
And o'er the weltering tangle a glimmering light is shed.*

* İng.: İşte gelecek günler böyle olacak! Ama
Ya yaşadığımız yılların
Ömrümüzü tüketen günlerindeki
İşler nasıl olacak?
O halde neden, ne için bekliyoruz?
Söylememiz gereken sadece üç sözcükken
"Biz bunu yapacağız" ve "Bizim düşmanımız kim"
şiddetle uyandırıldığımız zayıf rüyadan başka?
O halde neden, ne için bekliyoruz,
kardeşlerimiz düşüp ölürken?
Gökyüzünde esen her rüzgârda
harcanmış başka bir hayat daha süzülürken.
Ezilmiş altınlarla dolu aç cehennemin
Lanetli şehrin zavallı hayaletleri
Yığınlar halinde bulundukları yerde

Barrington kürsüden inip mutfakta her zaman oturduğu yerine doğru ilerlerken, kalabalıktan birkaç kişi onu coşkuyla alkışlamaya koyuldu; bunlar ayağa kalkıp şapkalarını salladılar ve tekrar tekrar sevinç çığlıkları attılar. Düzen tekrar sağlandığında Philpot ayağa kalktı ve dinleyicilere seslendi:

"Aranızda konuşmacıya soru sormak isteyen beyler var mı?"

[Kimse konuşmadı ve Kürsü Başkanı soruyu tekrarladıysa da] cevap alamadı; ama en sonunda yenilerden biri, çok ağırkanlı bulunduğu için bir hafta önce işten çıkarılan bir boyacının yerine alınan işçi, ayağa kalkıp bir konu hakkında daha fazla bilgi edinmek istediğini söyledi. Bu adamın son derece eski püskü görünüşlü ve paçaları lime lime olmuş pantolonunun kaba etlerine denk gelen kesiminde iki yaması vardı; ceketinin kumaşı eriyip ağ gibi olmuş ve kol yenleri tel tel ayrılmıştı; ayakkabıları çok eskiydi ve defalarca pençelenip tamir edilmişti; bir tekinin burnu yavaş yavaş tabanından ayrılmaya başlamıştı ve bu ayrılan kısmı adamcağız bakır telle dikip tutturmuştu. Birkaç hafta boyunca işsiz kalmıştı ve hâlâ süzgün görünen benzinden, işsizlik günlerinde pek fazla yiyecek bir şeyler bulamadığı anlaşılıyordu. Bu adam ne ayyaştı, ne de şu efsanesi dilden di-

Bize daha ne kadar sitem edecekler?
O yiğit annenin oğulları,
O İngiltere'nin gururunun dayanakları,
Sefil hayatları boyunca, bin bir zahmet içinde
Çalıştılar ve ölüp gittiler.
Hepsi gitti ve kimse bunu değiştiremez
ya da ruhlarımızı lanetten kurtaramaz,
Ama daha milyonlar gelecek ve acaba
onlar bizden iyi mi, kötü mü olacak?
İşte bu soruya cevap vermeliyiz ve acele edip kapıyı ardına kadar açmalıyız
Çünkü zenginin korkusu hızla büyüyor ve fakirin umudu ağır ağır ilerliyor
Evet, biçarelerin sessiz gazabı ve bilerek unutulmuş hoşnutsuzluğuna,
Beklenen gün gelene kadar ses ve bilgelik vermeliyiz
Yaşayan ve ölü her şey bizi çağırdığına göre, gel o zaman
Kıpır kıpır kıvranan arapsaçının üzerine solgun bir ışık vuruyor. (ç.n.)

le dolaşan, çalışmak istemeyecek kadar tembellerdendi. Evliydi ve çocukları vardı. On dört yaşındaki oğlu, bir bakkalda çalışıp evlere servis yaparak haftada beş şilin kazanıyordu.

Bir vatandaş olarak bu adamın oy hakkı vardı; ama "politika" adını verdiği nesneyle hiçbir zaman yakından ilgilenmemişti. Ona göre, böyle meseleler onun gibiler için değildi. Zor meselelerin çözümünün büyüklere bırakılması gerektiğine inanıyordu. Şu andaki mutsuz hayatında, dünya işlerini eskiden beri idare eden ve ortaya çıkan sonuçlardan kendi adlarına pek hoşnut kalan "büyüklerin" bilgeliğinin, faziletinin ve hayırseverliğinin canlı bir delili gibiydi.

"Konuşmacıya sormak isterim" dedi bu adamcağız, "diyelim ki söyleyip durduğu düzen kuruldu; o zaman krala, kraliyet ailesine ve bütün diğer büyük başlara ne olacak?"

"Evet, evet" diye bağırdı Crass, heyecanla ve Ned Dawson ile Balgam Gölünün Ardında Oturan Adam da bu sorunun cevabını öğrenmek istediklerini söyledi.

"Ben, daha çok bu düzen kurulunca bizlere ne olacağıyla ilgileniyorum" diye karşılık verdi Barrington. "Bence kendi ailelerimizin ve kendi kendimizin geleceğini daha çok düşünmeliyiz ve hanedan sülaleleriyle daha az meşgul olmalıyız. Bu insanların geleceğini düşünmemiz için tek bir mantıklı neden bulamıyorum; hepsi çok iyi durumdalar ve bildiğim kadarıyla, ihtiyaç duydukları her şeye sahipler; kimse onlara zarar vermek istemiyor ve kendi başlarının çaresine bakabiliyorlar. Onlar da diğer zenginler gibi geçinip gidecektir."

"Bütün altın, gümüş ve bakır paraların sonra ne olacağını öğrenmek istiyorum" dedi Harlow. "Hâlâ işe yarayacaklar mı?"

"Sosyalizmde, günümüzdekinden daha çok işe yarayacaklar. Tabii ki, sosyalist sistemin kuruluşunun ilk dönemlerinde devletin eline çok miktarda madeni para geçecek; çünkü, başlangıçta devlet bütün memurlarına

ve üretimde çalışan işçilerine kâğıt parayla ödeme yapacak. Ne var ki, toplumun devlet hizmetinde çalışmayan geri kalanı, vergilerini altın cinsinden ödeyecek. Devlet çalışanları dışında, devlet demiryollarında yolculuk eden herkes bilet parasını madeni parayla ödeyecek; üstelik, devlet hazinesine daha pek çok kaynaktan altın ve gümüş para gelecek. Devlet, kendisine verilen altın ve gümüşü kabul edecek ve genellikle kâğıt parayla ödeme yapacak. Devlet emrinde çalışma sistemi tamamen oturtulunca, altın ve gümüş paranın sadece kıymetli madenler olarak değeri kalacak ve devlet bu madenleri kendisine satmak isteyen sahiplerinin elinden, hammadde olarak kilo başına bir fiyatla satın alacak; altın ve gümüşü bankaların hazine dairelerinde ya da demir kasalarda saklamak yerine kullanabileceğiz. Altının bir kısmıyla mücevher yapılacak ve bunlar karıları, kızları ya da sevgilileri takabilsin diye kâğıt para karşılığında işçilere satılacak; bir kısmı varak haline getirilip yurttaşların evlerinin ve kamu binalarının dekorasyonunda kullanılacak. Gümüşe gelince, eritilip faydalı ev eşyalarına dönüştürülecek. O gün işçilerin şimdiki gibi zehirli kurşun ya da pirinç çatal bıçaklarla yemek yemesi gerekmeyecek; bizim de gümüş çatal bıçak takımlarımız olacak ve eğer gümüş herkese yetmezse, çatal bıçak yapmak için başka bir zehirsiz alaşım bulup kullanacağız."

"Anladığım kadarıyla" dedi Harlow, "kâğıt para, bugünün altını ya da gümüşü kadar kıymetli olacak. Eh, o zaman İhtiyar Pinti ya da Rushton gibi kurnaz üçkâğıtçıların bu kâğıtları toplayıp biriktirmesini, bu parayı kullanarak mal almasını, mal satmasını, böylece hiç çalışmadan yaşamasını kim engelleyecek?"

"Tabii ki" dedi Crass, öfkeyle. "Bu sistem işe yaramaz!"

"Bu çok basit bir konu; herhangi bir faydalı işle uğraşmayan herkes başkasının emeğini sömürerek geçinir, başkalarının emek harcayarak ürettiklerini onlar-

dan çalar. Sosyalizmin hedefi bu soygunu durdurmak, imkânsız hale getirmektir. Üzerlerine tarih atılacağı ve basılmalarından sonraki belli bir tarihe kadar harcanmazlarsa bütün değerlerini yitirecekleri için, kimse kâğıt paraları yağmalayıp biriktiremeyecek. Mal alıp satmaya gelince, onlar kimden neyi alabilecekler? Kime neyi satabilecekler?"

"İşçilerin artık kullanmak istemediği eşyalarını, onlara başlangıçta ödedikleri fiyatın altında para verip satın alabilirler ve sonra bu aldıklarını tekrar satabilirler."

"Bu yoldan aldıkları malları, "ulusal dükkân"lardaki etiket fiyatından daha azına satmak zorunda olacaklar ve eğer biraz düşünecek olursanız, böyle bir alışverişin kazançlı olmayacağını görürsünüz. Özel ticarete tekrar kalkışılmasını engellemek amacıyla, yönetim eskinin özel mülk sahiplerinden aldığı malların tazmini için onlara tek seferde ödeme yapmayacak. Bütün bu tazminatlar, daha önce de söylediğim gibi, yıllık taksitler halinde verilecek.

Özel ticareti engellemenin başka bir yolu, bunu toplumun refahına yönelik bir suç olarak ilan etmektir. Günümüzde, ruhsat almadığınız sürece pek çok malın ticaretini yapmak yasadışıdır; Sosyalizmde ruhsatsız kimsenin ticaret yapmasına izin verilmediği gibi, kimseye ruhsat da verilmeyecek."

"Para biriktirmek isteyenlere izin verilmeyecek mi?" diye sordu Slyme, karşısındakini hor görerek.

"Eğer kişi hâlâ para biriktirmek isteyecek kadar aptalsa, onu kimse engellemeyecek; ama bu kişi kendini faydalı hizmetini yapmaktan alıkoyacak kadar parayı hiçbir zaman biriktiremeyecek. Dahası, kimin birikmiş paraya ihtiyacı olacak ki? Yaşlılık günleri garanti altına alınacak. Kimse işsiz kalmayacak. Hastalananlar için devlet hastaneleri ve sağlık servisleri ücretsiz olacak. Çocuklara gelince, ücretsiz devlet okullarına ve üniversitelerine gidecekler ve devlet hizmetine girme çağına geldiklerinde gelecekleri zaten garanti altına alınmış

olacak. Bize neden bir insanın böyle bir sistemde para biriktirmek isteyebileceğini açıklar mısın?"

Slyme açıklayamadı.

"Madem paradan bahsediyoruz" dedi Barrington, "günümüzdeki sistemde bile temin edilmesi pahalıya gelen pek çok şeye doğrudan para ödemeden kavuştuğumuzu sizlere hatırlatmak isterim. Yolların ve kaldırımların yapılması, onarılması, geceleri aydınlatılması para ister. Parklar, müzeler ve köprüler de böyledir. Ama böyle yerler herkese açıktır. Sosyalist yönetimde bu prensibin anlamı genişletilecek; şu anda faydalandığımız bedava kamu hizmetlerine ek olarak, tramvaylar ve trenlerle bedava yolculuk yapabileceğiz. Zaman ilerledikçe, bu şekilde çalışma usulü diğer hizmetlerde de benimsenecek."

"Bir yerlerde okuduğuma göre" dedi Harlow, "kâğıt para çıkartan hükümetler hep ülkenin iflas etmesine neden olurmuş. Böyle bir şeyin sosyalist yönetimde gerçekleşmeyeceğinden nasıl emin olabiliyorsun?"

"Evet, evet" dedi Crass. "Lafı ağzımdan aldın."

"Varolan sistemde bir ülkenin hükümeti büyük miktarda kâğıt para basarsa" diye cevap verdi Barrington, "önünde sonunda Hazine iflas eder; çünkü günümüzde kullanılan kâğıt paralar, banknotlar, poliçeler, çekler, posta çekleri ya da başka kıymetli evraklar, sadece talep üzerine belli bir tarihte bu kâğıtlarda yazan miktarın karşılığının altın ya da gümüş cinsinden ödeneceğini gösteren belgelerdir. Eğer varolan düzende bir hükümet sahip olduğu altın ve gümüşten daha fazla kıymete haiz kâğıt para basarsa, tabii ki iflas edecektir. Ama, sosyalist yönetimin bastıracağı kâğıt para, talep üzerine belli bir tarihte üstünde yazan miktarın karşılığının altın ya da gümüş cinsinden ödeneceğini gösteren bir belge olmayacaktır. Bu, paranın üstünde belirtilen malların temin edilme vaadi olacaktır ve mal temininde hiçbir zorluk yaşanmayacağı için, iflas söz konusu bile olmayacaktır."

"Bu sanayi ordusunda subayları falan kimin atayacağını bilmek istiyorum" dedi Kovanın Üstünde Oturan Adam. "Çavuşların ya da onbaşıların bize sıradan erlermişiz gibi kabadayılık etmesini, bizi sıkıştırmasını, etrafımızda koşturup her işe burnunu sokmasını istemiyoruz."

"Evet, evet" dedi Crass. "Başımızda efendilerin olması lazım. Birilerinin işin başında durması lazım."

"Sanki şimdi kimsenin kabadayılığına, bizi sıkıştırmasına, etrafımızda koşturup her işimize burnunu sokmasına tahammül etmek zorunda kalmıyoruz, öyle mi?" dedi Barrington. "Tabii ki, sosyalizm kurulduğunda başımıza böyle bir şey gelmeyecek. Kesinlikle böyle davranışları sineye çekmemiz gerekmeyecek! Günde dört beş saatliğine bile böyle muameleye maruz kalmayacağız. Varolan sistemde efendilerimize, şeflerimize, ustabaşılarımıza sesimizi yükseltemiyoruz; yanında çalıştığımız efendinin isteklerine uymaktan başka şansımız yok. Eğer efendilerimiz bize kötü davranırsa, bunun acısını çıkaramıyoruz. Sosyalizm kurulduğunda her şey farklı işleyecek; işçiler de toplumun bir parçası olurken, subaylar ya da müdürler toplumun hizmetkârları olarak görev yapacak ve eğer bu adamlardan biri mevkiini kötüye kullanırsa, derhal azledilecek. Sanayi ordusunun örgütlenmesine gelince, buradaki zorluk bunun için bir yol bulmakta değil, pek çok yoldan hangisinin en iyisi olduğunu belirlemektedir ve en mükemmel yol, büyük olasılıkla pek çok deneme yapılıp deneyim kazandıktan sonra geliştirilecektir. Şu anda aceleye getirmemiz gereken tek iş, herkesin devlet ya da ulus için çalışması prensibini yerleştirmek; üretimin kâr için değil, kullanım için olmasını sağlamak; sanayinin ulusal örgütlenmesini demokratik denetime devretmektir. Bunu başarmanın yollarından biri, bugünkü gibi bir Parlamento'ya üye seçmek olabilir. Aday olma hakkı sadece sanayi ordusunun emektarlarına, yirmi beş yıllık devlet hizmetini tamamlamış erkek ve kadınlara verilecektir.

Bu yönetim organı, farklı devlet dairelerini kontrol edecektir. Tarım için, demiryolları için, başka şeyler

için hep bir devlet dairesi kurulacak ve başlarına birer bakan getirilecektir.

Parlamento'daki milletvekillerinin tümü de sanayi hizmetinde çalışanların anne ve babaları olacaktır; böylelikle bu hizmetteki çalışma koşullarını düzelteceklerine güvenilebilir.

Devlet hizmetinin diğer kollarına gelince, onlar da bugün kamu hizmetlerinin farklı dallarının örgütlendiği gibi örgütlenebilir, tıpkı donanma, postane ve başka bazı ülkelerdeki demiryolları ya da askeri ordunun farklı bölümleri gibi; aradaki tek fark rütbe atlamanın sınav yoluyla ve liyakat esasına göre yapılacak olmasıdır. Sınava giren herkes aynı eğitim düzeyinden geldiği için tam bir fırsat eşitliği olacak ve yönetimde mevki sahibi olacak kimseler, bugünkü gibi en kötülerin değil, en iyilerin arasından seçilecek."

"Bunu da nereden çıkardın?" diye sordu Crass.

"Bugünkü sistemde, efendi ve patron olmayı başarabilenler, bunu sadece bencil ve kurnaz oldukları için yapabiliyorlar, üstünden para kazandıkları işi çok iyi kavradıkları ya da yapmayı becerdikleri için değil. Örneğin inşaat işindeki pek çok patronun elinden aslında hiçbir iş gelmez. İçlerinden pek azı bir inşaat ustası olarak ekmeğini kazanabilecek düzeydedir. Yaptıkları tek şey, başkalarının emeğine kolayca konabilmek için dalavereler çevirmektir.

Şimdi müdür ve ustabaşı olarak seçilip çalıştırılan kişiler, zanaattaki ustalıkları yüzünden değil, iyi birer köle kahyası ve patronları için birer kâr çoğaltıcısı oldukları için bu mevkiye getirilir."

"Şu kurnaz ve bencil dediğin kimselerin en tepeye çıkmasını nasıl önleyeceksin?" diye sordu Harlow.

"Herkesin yaptıkları işler ve konumlarından bağımsız olarak eşit ücret alması, en yüksek konumlara en iyilerin çıkmasını ve sadece onların işlerimizi örgütlemesini sağlayacak."

Crass güldü. "Ne! Herkes aynı ücreti mi alacakmış?"

"Evet, her şey o kadar büyük miktarda üretilecek ki, insan kazandığı ücretle gereksinimini duyduğu her şeyi satın alabilecek. Birilerine daha fazla ücret ödense bile, böyleleri paralarını harcamaya yer bulamayacaklar. Para biriktirmeye gerek kalmayacak ve ortada açlık çeken yoksullar da kalmayacağı için, kimseye sadaka vermek gerekmeyecek. Eğer para biriktirip servet sahibi olmak mümkün olursa, sonunda ortaya başkalarının sırtından geçinen, aylak bir sınıf çıkar; bu durum sistemin tepetaklak olup yıkılmasına ve bugünkü anarşinin tekrarlanmasına neden olur. Dahası, eğer daha yüksek işlerde çalışanlara ya da yöneticilik konumunda bulunanlara daha yüksek maaş ödenirse, en iyileri bu mevkilere getiremez oluruz. Sırf yüksek maaş yüzünden bu mevkilere uygun olmayan insanlar rekabet yaratır. Günümüzde olan şey de budur. Varolan sistemde, insanlar, hiçbir doğal yetenekleri olmadığı için, uygun düşmedikleri işleri kapabilmek adına entrikalar çeviriyor, başkalarına tuzaklar kuruyor. Bütün parayı böyleleri alıyor ve asıl iş, hiç kimsenin tanımadığı, hak ettiklerinden çok daha az ücret alan astları tarafından yerine getiriliyor. Sosyalizmde ise daha çok para kazanma güdüsü ortadan kalkacak ve sonuçta, böyle yüksek mevkilere sadece buna uygun olanlar, gerçekten bu işlerde çalışmak isteyenler gelecek. Örneğin, doğuştan organizatör olan bir adam sırf az kazanmak korkusuyla organizasyon işlerini yapmayı reddetmeyecek. Böyle bir adam, işini yapmak isteyecek ve organizasyon işinde çalışmasına izin verilmesini bir imtiyaz olarak görüp, saygıyla karşılayacak. İşini eğlenerek yapacak. Böyle bir adam için bir işi üstlenmek, nasıl halledileceğine dair planlar kurmak ve bütün ayrıntıları ince ince düşünüp tasarlamak iş değil, eğlencedir. Ama, bu işte çalışmayı değil, maaşını sevdiği için organizatörlük yapan kişi için işi büyük bir sıkıntı kaynağıdır. Sosyalizmde, organizatörlüğe uygun olmayan kişi bu göreve talip olmayacak; gidip uygun olduğu başka bir işe girecek ve görevini severek, mutlulukla yerine

getirecek. Bazı insanlar, bir işi kendi elleriyle yapmaktansa, ondan sorumlu olmaktan, onu örgütlemekten ve denetlemekten daha büyük mutluluk duyarlar. Başkaları basit işlere incelikli, zorlu ya da sanatsal işleri tercih eder. Doğuştan sanatçı olan birinin basit işler yapmasından ya da başkalarının işini denetleyip onlardan sorumlu olmasındansa, resim ya da heykel yapması çok daha doğru olur. Üstelik, sorumlu mevkiine gelmektense ya da doğal eğilimlerinin, yeteneklerinin bulunmadığı üst düzey mevkilere çıkmaktansa, sıradan işler yaparak mutlu olabilen pek çok kişi vardır.

Ama burada bir nokta daha var; bu en önemli noktayı hepiniz birden görmezden geliyorsunuz ve gerçek şu ki, bu tür mesleklerin hepsinin ortak bir noktası vardır: Hepsi de eşit ölçüde gereklidir. Her biri gereklidir ve bütünün ayrılmaz birer parçasıdır; bu yüzden yapılması gerekli olan işlerden kendi paylarına düşen kısmı yerine getirenler, sonuçlardan eşit pay almaya hak kazanır. Duvarları diken ya da kapıları yapan işçilerin emeği, tavan süslemesini yapanınki kadar gereklidir. Eğer mimar olmasa, hiçbirinin emeği işe yaramaz ve eğer başka işçiler olmasa, mimarın planlarından hiçbir sonuç çıkmaz çünkü onun tasarladığı bina kendi kendine kurulamaz. Binanın mükemmel olabilmesi için yapılan işlerin her biri ayrı ayrı gerekli, faydalı ve birbirinden ayrılmazdır. İşçilerden bazıları ellerinden çok zihinleriyle çalışır ve diğerleri zihinlerinden çok elleriyle çalışır; ama her biri, işten payına düşeni yerine getirir. Bu gerçek, Ortak Çalışmayla Meydana Getirilecek İngiltere'yi kuracak, koruyacak ve kumaşını dokuyacaklar tarafından bilinmekte ve kabul edilmektedir. Faydalı ve gerekli işlerden payına düşeni yapan herkes, toplam sonuçtan eşit pay alacaktır. Bu, kurnazların ve bencillerin başkalarının saflığından yararlanarak onları soyduğu ve emeklerinin semeresine el koyduğu günümüzdeki düzenden sosyalizmin en büyük farkıdır. Daha nitelikli işlerle uğraşacaklara gelince, onlar uygun oldukları ve

yapmaktan zevk aldıkları işlerde çalıştırılmanın imtiyazıyla yeteri kadar ödüllendirilecekler. Her türden işi en iyi ve en güzel biçimde yapmayı becerebilenler, işlerine doğuştan uygun olanlar, para için değil, sadece çalışmanın verdiği zevk için bu işleri yapanlardır. Günümüzdeki sistemde paraya hiç mi hiç ihtiyacı olmayan pek çok kişi büyük eserler meydana getiriyor; servetleri onların doğal eğilimlerine uygun yaşamalarını olanaklı kılıyor. Günümüzdeki sistemde büyük işleri meydana getirebilecek kapasitedeki pek çok erkek ve kadın ise, yoksulluk ve fırsat eksikliği yüzünden güçlerini ifade etmenin bir yolunu bulamıyor; üzüntü içinde yaşayıp kırık kalple ölüyorlar ve sonuçta kaybeden toplum oluyor. Oysaki onlar, toplumumuzun ressamları, heykeltıraşları, mimarları, mühendisleri ve kaptanları olabilecek kişilerdir.

Günümüzdeki sistemde, tek amacı para biriktirmek olan pek çok kişi, yönetimin başına geçiyor. İçlerinden bazılarının büyük yetenekleri var ve sistem onları, bu yeteneklerini kendi bencil menfaatleri için kullanıp topluma zarar vermeye zorluyor. Bazıları erkeklerin, kadınların ve küçük çocukların kanı, teri ve gözyaşları üzerinden büyük servetler yapıyor. Böyle işlerde çalışmak isteyenler için, Ortak Çalışmayla Meydana Getirilecek İngiltere'de yer olmayacak."

"Başka soru var mı?" diye sordu Philpot.

"Var" dedi Harlow. "Eğer fazladan mesai yapılmayacaksa ve herkes, sadece payına düşen kadar çalışıp istediği her şeye sahip olabilecekse, kim çıkıp da yeni bir makine icat etmek ya da keşif yapmak için beynini patlatacak?"

"Aslında" dedi Barrington, "sanırım az önce bu sorunun cevabını vermiştim; ama eğer gerekirse, tabii gerekmesi olanakdışı ama, eğer çok gerekirse, topluma büyük bir kolaylık sağlayan makinenin mucidine, bahş edilecek saygı, itibar ya da şerefin yanı sıra yirmi beş yıllık hizmetini tamamlamadan önce emekli olma hakkı tanı-

nabilir. Mucidin o icadı yaparak topluma sağladığı kolaylık, onun çalışmayacağı yılların tazmini olarak kabul edilebilir. Ama böyleleri çalışmayı bırakmak istemeyecektir; böyleleri, sırf çalışmayı sevdikleri için bütün ömürlerini çalışmaya vakfederler. Önümüzde bir Edison örneği var. O, çalışmalarıyla para kazanabilen birkaç mucitten biri; hayatı pek çok insanın zahmetli çalışma dediği şeyin etrafında geçiyor; ama o, yaptığı işi zahmetli çalışma olarak adlandırmıyor, sadece sevdiği için çalışıyor. Mucitleri teşvik etmenin başka bir yolu da, onları sıradan işlerle uğraşmaktan affetmektir; böylece zamanlarını başka icatlar için kullanabilirler. Bir mucidi her şekilde teşvik etmek ve ona kullanması için malzemeler ve olanaklar sunmak, toplumun yararınadır.

Ama, varolan düzende bile 'Onur' ve 'Övgü'nün paradan daha kıymetli sayıldığını unutmamalısınız. Hangi asker maddi değeri pek az olan bir Şeref Madalyası'nı taşımaktansa parayı tercih eder?

Şimdi bile, insanlar aslında onlarsız da pekâlâ hayatta kalabilecekleri saygıyı, hürmeti ve şerefi paradan daha çok düşünüyor. Pek çok kişi ömürlerinin büyük bölümünü servet yapmak için harcıyor ve bu yolda başarıya ulaştıklarında, kazandıkları parayı hemcinslerinin saygısını kazanmak için kullanıyor. Bazıları, sırf soy isimlerinin yanına MP* yazılsın diye binlerce pound harcıyor. Diğerleri unvan satın alıyor. Başkaları, seçkin kulüplere üye kabul edilmek için çok büyük aidatlar ödüyor. Kimileri hayır işlerine para harcıyor ya da kütüphanelere, üniversitelere bağış yapıyor. Bu işleri yapmalarının tek nedeni, hemcinsleri tarafından övülüp alkışlanmak.

* İng.: Member of Parliament (Parlamento üyesi) kelimesinin kısaltması. Özellikle Avam Kamarası üyelerinin isimlerinin sonuna bu kısaltma eklenir. (ç.n.)

Yetenekli insanlarda, özellikle dahilerde bu arzu çok daha büyüktür. Bu yüzden, sosyalizm kurulduğunda büyük işler yapmak için temel güdü bugünkü gibi olacak: Onur ve Övgü. Ama, günümüzdeki sistemde Onur ve Övgü parayla da satın alınabiliyor ve bu işe harcanan paranın hangi yollardan elde edildiği önemsenmiyor.

Sosyalizmde bu da farklı olacak. Şeref Madalyası ve Defne Dalından Taç, üç kuruşa alınıp satılmayacak. Onlar, sadece 'Erdem'in ve 'Yetenek'in ödülü olacaklar."

"Ağzının payını almak isteyen kimse kaldı mı?" diye sordu Philpot.

"Bütün paralarını içkiye yatıranları ne yapacaksınız?" diye sordu Slyme.

"Sana şimdi şöyle sorsam tuhaf kaçmaz herhalde: 'Onlara ne yapılmalı ya da sen onlara ne yapılmasını öneriyorsun?' Hayatları zahmetli çalışma ve kederle, mutlak yoksulluğun neden olduğu sefaletle dolu olan, hayatı yaşanmaya değer kılan her şeyden mahrum kalan o kadar çok kadın ve erkek var ki, meyhanede geçirdikleri zamanlar, neşesiz hayatlarına düşen güneş ışığı gibi. Maddi ve manevi yoksullukları o kadar büyük ki, medeniyetin entelektüel ve toplumsal zevklerini anlamaları hem engellenmiş, hem de bunu beceremeyecek durumdalar. Sosyalizmde böyle bir sınıf kalmayacak. Herkes eğitim görecek; toplumsal hayat ve akılcı zevkler herkesin erişebileceği mesafede olacak. Bu yüzden, böyle bir sınıfın ortadan kalkacağına inanıyoruz. Kendilerini böyle bir yola kaptıran şahısları diğerleri dışlayacak; ama çok yozlaşırlarsa, onların da kız ve erkek kardeşlerimiz olduğunu hatırlayacağız ve medenileşmemiş atalarımızdan miras kalan bir hastalığın pençesine düştüklerini düşünerek, belli kısıtlamalar vasıtasıyla tedavi etmeye çalışacağız; örneğin hastaneye yatıracağız."

"Ayyaşlarla başa çıkmanın başka bir yolu" dedi Harlow, "onlara çifte yevmiye vermek olabilir; böylece kendilerini öldürecek kadar çok içebilirler. Zaten onlar olmadan da yapabiliriz."

"Sıradaki" dedi Philpot.

"Deminden beri bolluk, bereket deyip duruyorsun" dedi Crass, "ama o kadar çok şeyin üretilebileceğinden emin olamazsın. Sen sadece bunun yapılabileceğini varsayıyorsun."

Barrington, Owen'ın bir önceki nutukta duvara çizdiği ve hatları hâlâ seçilebilen dikdörtgeni gösterdi.

"Şu andaki kısıtlı üretime odaklanan, nüfusun çoğunluğunun yararsız, üretici olmayan ve gereksiz işlerle iştigal ettiği ve çok sayıda insanın hiç mi hiç çalışmadığı aptalca sistemde bile, sürekli gereğinden fazla üretim yapılıyor. Mesela, nasıl oluyorsa, ortaya çıkan 'Aşırı Üretim' dedikleri durum yüzünden piyasalar sık sık çeşitli mallarla ağzına kadar dolup taşıyor ve bunun sonucunda fabrikalar bir süreliğine kapanıyor ve üretim duruyor. Yine de, nasıl oluyorsa, bizler hayatta kalmayı başarıyoruz. Bu durum, eğer üretici sanayi sosyalistlerin savunduğu biçimde örgütlenebilirse, her malın bol bol üretilebileceğini, herkesin bolluk ve konfor içinde yaşayabileceğini ispatlıyor. Herkese yetecek kadar mal üretme sorunu çözülmüştür; şimdiki sorun şudur: Açgözlülükleri ve başkalarının acılarına karşı akıl almaz duyarsızlıklarıyla herkese yetecek kadar mal üretilmesini engelleyenlerden nasıl kurtulacağız?"

"Evet, üstelik onlardan hiçbir zaman kurtulamayacaksın, dostum!" diye bağırdı Crass, zaferle ve çizmelerinden bakır teller sarkan adam da bunun yapılamayacağını söyledi.

"Eh, en azından bir deneriz" dedi Barrington.

Crass ve diğer işçilerin çoğu varolan düzeni savunmak için söylenebilecek ya da konuşmacının tekliflerine itiraz etmekte kullanabilecek bir şeyler düşünmeye çalışıyordu; ama akıllarına hiçbir şey gelmediği için kasvetli ve küskün sessizliği sürdürdüler. Çizmesi bakır telli adam özellikle durumdan rahatsız olmuşa benziyordu; belki de, Barrington'ın savunduğu düzen kurulursa, bir çift çizme bile bulamayacağını sanıyordu. Onun sosya-

lizme olan düşmanlığına mantıklı bir açıklama getirmenin tek yolu bu varsayımı kabul etmekti; çünkü onu tamamen çıplak bırakıp açlıktan öldürmediği sürece, herhangi bir değişimin bu adamcağızın durumunu kötüleştirmesi zaten imkânsızdı.

Varolan düzeni değiştirmek için herhangi bir teklifi düşünme konusundaki isteksizliklerini gören, onların bir şeyler yitirmekten korktuğunu sanırdı; sanki yoksulluktan başka yitirecekleri bir şeyleri varmış gibi.

Kürsü Başkanı, soru sorulması için üst üste birkaç davette daha bulunduktan sonra, Crass birden ateşlendi; yağlı suratını bir gülümseme aydınlattı; en sonunda, Ortak Çalışmayla Meydana Getirilecek İngiltere'nin kurulmasının önündeki en ciddi ve aşılmaz engel aklına gelmişti.

"Ne o!" diye sordu, çok yüksek bir sesle, "şu sosyalist midir nedir cumhuriyetinizde, ÇALIŞMAK İSTEMEYENLER olursa, onları ne yapacaksınız, bakalım?"

Crass, bu bombayı sosyalist kampına fırlatınca, etrafını saran sefil görünüşlü, baldırıçıplak topluluk neşeyle çığrışmaya başladı; ama dinleyicilerin daha aklı başında kesimi sadece gülmekle yetindi.

"Sosyalizmde böyle insanların kalacağına inanmıyoruz" dedi Barrington.

"İnsan doğasını değiştiremezsin ki" dedi Balgam Gölünün Ardında Oturan Adam ve çizmesinden bakır teller sarkan adam pis pis güldü.

"Evet, şimdi böylelerinden çok var" diyerek sözüne kaldığı yerden devam etti Barrington. "Bütün işçilerin sefalet içinde yaşadığı ve hor görüldüğü düşünülecek olursa, birilerinin de çalışmayı istememesi beklenir. Günümüzde işlerin çoğu o kadar nahoş ve işçiyi küçük düşüren koşullarda yaptırılıyor ki, mecbur kalanlar dışında herkes çalışmayı reddediyor; örneğin eğer hepimiz birden açlık tehlikesiyle yüz yüze olmasaydık, burada bulunanlardan biri bile Rushton & Co. için çalışmayı istemezdi; üstelik çalıştığımız zaman sadece hayatta

kalmamızı sağlayabilecek kadar para elimize geçiyor. Varolan sistemde, becerebilen herkes işten uzak duruyor; tek fark bazı insanların hazır yiyiciliği diğerlerinden daha iyi becermesi. Aristokratlar hiç çalışmayan tembeller ama pekâlâ geçinip gidiyorlar; kendi yerlerine kiracılarını çalıştırıyorlar. Rushton hiç çalışmayan bir tembel ama kendisi yerine bizi ve Nemrut'u çalıştırıyor ve hali vakti, biz çalışanlara göre kat kat daha iyi. Sonra, dilenerek geçinenler ve kendilerine çalışmaları karşılığında sunulan iğrenç koşulları reddettikleri için arada sırada bu yüzden aç kalan bir hazır yiyici sınıfı daha var. Bu sonuncu kesim bizden daha kötü durumda değil; hatta aralarında bizden iyi geçinenler bile var. Günümüzde, insanın çalışmayı reddetmekle kaybedeceği pek az ama kazanabileceği çok şey var. Sosyalizm geldiğinde bu durum tersine dönecek; çalışma koşulları çok iyi olacak, zorunlu çalışma saatleri çok azalacak ve çalışmanın karşılığındaki ödül büyük olacak; o gün, yani bir insanın mensubu olduğu topluluğun ondan talep ettiği, kendi payına düşen miktarda çalışmayı reddederek diğer insanlar tarafından küçümsenmeyi ve toplumdışına itilmeyi tercih edeceğini hayal etmek bile çok zor.

O gün çalışmamayı tercih eden şahıslar çıksa bile, onlara bugün onlar gibilere davrandığınız gibi davranmayacağımız konusunda sizleri temin ederim. Onları ipek ve saten kumaşlarla, kaliteli yünlülerle ve en iyi dokumalarla donatmayacağız; onları altın, gümüş ve değerli taşlarla süslü mücevherlerle süslemeyeceğiz; her gün bol bulamaç yiyip içmelerine de izin vermeyeceğiz. Bizim onlarla başa çıkma yöntemimiz, sizinkinden çok farklı olacak. Ortak Çalışmayla Meydana Getirilecek İngiltere'de hazır yiyicilere yer olmayacak; kendilerine ister aristokrat, ister serseri adını taksınlar, çalışmak istemeyecek kadar tembel olanların başkalarının emeğiyle yaratılan malları paylaşmasına izin verilmeyecek. Hiçbir şey yapmayanın hiçbir şeyi olmayacak. Çalışmayanın ekmeği de olmayacak. Varolan sistemde, gerçekten

çalışmak istemeyecek kadar tembel bir adam sizi sokakta durdurabilir ve iş bulamadığını söyleyebilir. Hepiniz onun belki de gerçeği söylediğini bilirsiniz; ona yardım etmek isterseniz ve durumunuz da elverişliyse, para verirsiniz. Ama sosyalist devlette kimsenin böyle bir bahanesi olmayacak; çünkü isteyen herkes gelip herkes için servet ve mutluluk üretilmesine katkıda bulunabilecek ve daha sonra, emeğinin karşılığını almasına kimse karışmayacak."

Bu sözleri izleyen kasvetli sessizliği bölen Kürsü Başkanı, "Başka itiraz var mı?" diye sordu.

"Kimsenin günümüzdeki hazır yiyicileri suçladığımı sanmasını istemem" diye ekledi Barrington. "Varolan koşullarda zenginlerin gönüllü olarak çalışması beklenemez; zaten böyle yapsalardı bizlere iyilikten çok kötülükleri dokunurdu; yoksulların ekmeklerini elinden almış olurlardı. Onlar suçlanamaz; esas suçlanması gerekenler, varolan sistemin devam etmesini isteyen ve bunun için oy veren işçi sınıfının mensuplarıdır. Diğer hazır yiyiciler sınıfına gelince, şu en alttakiler, serseriler ve benzerleri eğer yarın birdenbire ağızlarına içki sürmez olup çalışkan birer işçiye dönüşseydi, onların da işçilere iyilikten çok kötülüğü dokunurdu; iş bulmak için daha çok rekabet yaratırlardı. Eğer Mugsborough'daki bütün hazır yiyiciler önümüzdeki hafta birdenbire vasıflı boyacılara dönüşseydi, Nemrut ücretlerimizi saatte bir peni daha indirebilirdi. Bu serserilerden onları küçümseyerek bahsetmeyi hiç istemiyorum. İçlerinden bazıları, maruz bırakıldıkları koşullara boyun eğmektense aç kalmayı tercih ettikleri için bu duruma düşmüştür; onlar yarı aç yarı tok yaşamak ve paçavralar giymek için kendilerine kabadayılık edilmesini, sürekli takip edilmeyi, koyun sürüsü gibi güdülmeyi istemezler. Bunları zaten hiç çalışmadan da elde edebilirler ve kimi zaman onların bizim gibi daima efendilerimizin merhametine sığınan, daima sepetlenme korkusuyla yaşayan halsiz, moralsiz biçarelerden daha saygıdeğer ve asil ruhlu kimseler olduğunu düşünürüm."

"Başka soru?" dedi Kürsü Başkanı.

Balgam Gölünün Ardında Oturan Adam öfkeyle, "Yani, o gün geldiğinde, beyzadelerin bizim gibilere eşit olacağını mı söylüyorsun?" diye sordu.

"Hayır" diye karşılık verdi hatip. "Sosyalizmi kurduğumuzda artık bizim gibilere rastlanmayacak. Herkes medeni birer yurttaş olacak."

Balgam Gölünün Ardında Oturan Adam bu cevaptan hiç hoşlanmamış gibi göründü ve arkadaşlarına ortada gülecek bir şey olmadığını söyledi.

"Başka soru var mı?" diye bağırdı Philpot. "Şimdi canınız ne isterse onu sorabilirsiniz; ama lütfen hep bir ağızdan konuşmayın."

"Pis işleri kimin yapacağını öğrenmek istiyorum" dedi Slyme. "Eğer herkes kendi istediği zanaatı tutabilecekse, kim enayilik edip de çöp toplayıcı, çöpçü, baca temizleyicisi ya da lağımcı olacak? Kimse böyle işleri istemez; ayrıca herkes en hafif işi yapmayı ister."

"Tabii ki" diye haykırdı Crass, kalan son saman çöpünü şevkle dişleyerek. "Bunları dinlemek kulağa pek güzel geliyor ama böyle bir düzen asla işlemez!"

"Bu tür güçlüklerle başa çıkmak çok kolay olacak" diye karşılık verdi Barrington, "eğer pek çok insanın belli mesleklerin peşinde olduğunu görürsek, bu mesleklerin koşullarının diğerlerine göre çok hafif kaldığını anlayacağız ve bunun üzerine koşullar ağırlaştırılacak. Bu meslekler için yeteneğe daha çok önem verilecek. Eğer çok fazla insanın doktor, mimar, mühendis falan olmak istediğini görürsek, sınavları ağırlaştıracağız. Böylece sadece en yetenekli ve en istekli olanlar bu mesleklere girebilecek. Tek hamleyle başvuranların sayısını azaltabileceğiz ve o mesleği en iyi olanın yapmasını sağlayacağız; eskisine göre çok daha iyi doktorlarımız, mimarlarımız, mühendislerimiz olacak.

Gönüllü bulmanın çok zor olduğu şu nahoş mesleklere gelince, bu konuda tam tersi yöntemi benimseyeceğiz. Diyelim ki herkes altı saat çalışsın; eğer hiç lağımcı-

mız olmadığını görürsek, bu işkolunun nahoşluğunu telafi etmek için zorunlu çalışma saatini dörde, gerekliyse ikiye indiririz.

Bu tür güçlükleri yenmenin diğer bir yolu da, sınai ordumuzda bu işlerin yapılması için ayrı bir bölüm oluşturmak ve devlet hizmetine giren herkesin ilk bir yıl bu bölümde çalışmasını zorunlu kılmaktır. Bunda hiçbir zorluk çıkmayacaktır; çünkü herkes işten kendi payına düşeni alır ve kimseye adaletsizlik yapılmış olmaz. Bu durum yaratıcılığı da teşvik edecektir; bu tür işleri kolayca halledebilmenin çarelerini bulmak herkesin ortak çıkarı olacaktır ve işlerin büyük bölümünün makineyle yapılmasının yollarının keşfedileceğinden kuşku duyulamaz. Bundan sadece birkaç yıl önce, bir şehrin sokak lambalarını faaliyete sokmanın tek yolu, gidip bütün lambaları teker teker yakmaktı; şimdi bir iki düğmeye basıyoruz ve bütün şehri elektrikle aydınlatıyoruz. Belki de gelecekte tek bir düğmeye basarak kanalizasyonu temizleyebileceğiz."

"Ya din konusu ne olacak?" diye sordu Slyme. "Bence o gün ne şapel ne de kilise kalacak; hepimizin ateist olması gerekecek."

"Din ve vicdan özgürlüğü olacak ve herkes inandığı dinin ibadetini yerine getirebilecek; ama artık devletin dini ya da mezhebi olmayacak. Eğer herhangi bir cemaat ya da topluluk kilise ya da şapel olarak sadece kendilerinin kullanımı için ayrı bir binaya ya da konferans salonuna sahip olmak isterse, bu mekânlar onlara devlet tarafından, konutların yurttaşlara verildiği şartlarda verilecek. Devlet özel binalar inşa ettirecek ve cemaatlerin kira ödemesi gerekecek; kira inşaat bedeline göre hesaplanacak ve tabii ki, banknot cinsinden ödenecek. Böyle mekânların süslenmesi ya da dekore edilmesi meselesine gelince, tabii ki, cemaat üyeleri bunu yapmak isterse, onları kimse engellemeyecek; ama bunu kendi kendilerine, zaten çok bol olacak zamanlarında yapacaklar."

"Eğer herkesin yaşamak için çalışması gerekecekse, kim papaz ve papaz yardımcısı olacak?"

"Bu zorluğu yenmenin en az üç yolu var. İlki, din adamları gazilerin, yani kırk beş yaşını doldurmuş olup devlete zorunlu hizmetlerini tamamlamış olanların arasından seçilebilir. Şimdi işçi sınıfından olup kırk beş yaşını dolduranların çoğunun beli bükülmüş oluyor; ama onlar öyle olmayacaklar. Karınları tok, sırtları pek olacak ve hayatlarını iyi koşullarda sürdürecekler; sonuç olarak, bu yaşta hayatlarının daha baharında olacaklar. Şimdi otuz yaşında olanlarımızdan bile daha genç görünecekler; konuştuğumuz mevkiler için ideal olacaklar. Gençliklerinde eğitim gördükleri, devlete hizmet ederken kültürlerini artırmak için bol bol boş vakit buldukları ve zaten emekli maaşı aldıkları için, hizmetleri karşılığında cemaatlerinin onlara para ödemesi gerekmeyecek.

Bir diğer yol da şu: Eğer bir cemaat özel olarak, bu işte yetenekli olduğunu düşündükleri ama henüz devlet hizmetini tamamlamamış yaştaki birini tutmak istiyorsa, devlete onun emeğinin karşılığını ödeyerek bu adamın papazları olmasını sağlayabilecek. Bu sayede genç adam hâlâ devlet hizmetinde olacak, devlet hazinesinden maaş almaya devam edecek ve kırk beş yaşında diğer işçiler gibi emekli maaşı almaya hak kazanacak. Papaz kırk beş yaşını doldurur doldurmaz, cemaatinin devlete onun emeğinin karşılığında para ödemesi artık gerekmeyecek.

Üçüncü ve fikrimce en doğru yöntem ise papaz, pastör, vaiz ya da başka bir unvanla din görevlisi olarak çalışacak kişilerin cemaat hizmetleri sırasında devlet için çalışmaya devam etmesidir. Zorunlu çalışma saatleri çok az, iş çok hafif olduğundan, din adamının vaazlarını hazırlaması için yeterince boş zamanı olacak ve dindaşlarını tırtıklamasına gerek kalmayacak."

"Evet, evet" diye haykırdı Harlow.

"Tabii ki" diye ekledi Barrington, "bu yöntemleri benimseyenler, sadece Hıristiyan cemaatleri olamaz. Ör-

neğin agnostikler de kendilerine ayrı bir bina verilmesini ya da vaiz atanmasını isteyebilir."

"Agnostik de ne demek?" diye sordu Bundy.

"Agnostik, kendi gözleriyle görmediği sürece bir halta inanmayan herifçioğlu demektir" dedi Balgam Gölünün Ardında Oturan Adam.

"Bütün bu ayrıntılar" diyerek konuşmasına devam etti hatip, "yani, Ortak Çalışmayla Meydana Getirilecek İngiltere'nin kurulması ve örgütlenmesi, şu anda bizi hiç ilgilendirmiyor. Bunun nasıl yapılabileceğine kafa yoran çeşitli kimseler, bu konuda şimdiye kadar pek çok öneri ileri sürdü. Ama uygulanacak kesin yöntemler, bu iş gerçekleştirildiği zaman çoğunluğun kararıyla belirlenecek. O gün gelene kadar yapmamız gereken şey, devletin işsizler için üretici işler vermek, okul çocuklarının karnını doyurmak gibi görevleri yerine getirmesi; demiryollarının, toprağın, holdinglerin, şu anda özel sektör tarafından yerine getirilen bütün kamu hizmetlerinin kamulaştırılması konusunda ısrarcı olmaktır. Eğer bunların yapıldığını görmek istiyorsanız, Whig veya Tory sömürgenlere, şirket hissedarlarına, avukatlara, aristokratlara ve kapitalistlere oy vermeyi kesmelisiniz ve Avam Kamarası'nı Devrimci Sosyalistlerle doldurmalısınız. Sadece onlar bugünkü kötü gidişi tersine çevirmeye gerçekten niyetlidir. İşte bunu sağladığınızda 'yoksulluk' sorunu çözülmüş olacak. Artık iş dilenmek için sokaklarda sürtmeye gerek kalmayacak! Hiçbir evde çocuklar aç kalmayacak. Delik ayakkabılar ve yırtık pırtık giysiler giyilmeyecek. Güçlü kuvvetli erkekler işsiz güçsüz bekleşirken kadınlar ve çocuklar ağır işlerin altında kendilerini öldürmeyecekler; ama herkes zahmetsiz ve zevkli işlerde çalışacak ve herkesin eğlenmeye hakkı olacak."

"Başka soru var mı?" diye bağırdı Philpot.

"Sosyalistlerin" dedi Easton, "orduyla donanmayı kaldırmaya niyetlendiği doğru mu?"

"Evet, doğru. Sosyalistler uluslararası kardeşliğe ve barışa inanır. Neredeyse bütün savaşlar daha çok kâr el-

de etmek isteyen, ticari sömürü için yeni alanlar arayan kapitalistler ve aldatılmış sıradan insanın gözünü boyayıp nam kazanmak isteyen aristokratlar tarafından çıkarılmıştır. Sosyalizmin sadece ulusal değil, uluslararası bir hareket olduğunu ve sosyalist düzen kurulduğu zaman artık savaşların ortadan kalkacağını, artık bir ordu ya da donanma bulundurmamıza ya da savaş gemileri, silah ve mühimmat imal etmek için hammaddeleri ziyan etmemize gerek olmayacağını unutmayın. Şimdi bunları üreten işçiler, sosyalizm kurulunca medeniyetin nimetlerinin üretimi için gerçekleştirilen büyük çabaya katkıda bulunmakta, kendileri ve başkaları için servet ve mutluluk yaratmakta özgür olacaklar; zaten sosyalizm dünyada barış ve bütün insanlar arasında kardeşlik demektir. Ama, diğer bütün ülkelerin henüz sosyalizme geçmediğini biliyoruz; yabancı ülkelerde, tıpkı Britanya'daki gibi kârdan başka bir şey düşünmeyen çok sayıda kapitalist olduğunu biliyoruz; onlar öylesine insanlıktan çıkmışlardır ki, eğer başarılı olacaklarını ve sonunda kazanç sağlayacaklarını bilseler, buraya gelip ülkemizi soymakta ve halkımızı öldürmekte bir an bile tereddüt etmezlerdi. Yabancı ülkelerde, tıpkı buradakiler gibi, bu tür cinayet tasarılarını kutsayan ve Tanrı'nın, çocuklarının birbirini katletmesinde kolaylık göstermesi için kâfircesine dua eden sürüsüne bereket sözde 'Hıristiyan' piskoposun ve papazın kol gezdiğini biliyoruz. Bunları bildiğimiz ve unutmadığımız için, kapitalizmi, aristokrasiyi, anti-Hıristiyan ruhban sınıfını tamamen ortadan kaldırıncaya kadar evlerimizi ve yurdumuzu savunmanın görevimiz olduğunu biliyoruz. Bu yüzden, ulusal savunma örgütlerini mümkün olan en verimli şekilde muhafaza etmek gerektiği kanısındayız. Ama bu, varolan sistemi desteklediğimiz ve orduyu şimdiki gibi örgütleyeceğimiz anlamına gelmez. Zorunlu askerliğe inanmıyoruz; Featherstone ve Belfast'ta olduğu gibi, bir avuç kapitalistin çıkarları uğruna işçi sınıfından erkekleri ve kadınları doğraması ya da diğer ül-

keleri soyup vatandaşlarını öldürmesi için profesyonel ordu bulundurulmasını doğru bulmuyoruz. Sosyalistler, sadece savunma maksadıyla bir Ulusal Yurttaşlar Ordusu'nun kurulmasını savunur. Eli silah tutan herkesin bu orduya katılması ve onu profesyonel asker haline getirmeyecek, sivil hayatından alıkoymayacak, medeni haklarından mahrum etmeyecek ya da tiranlık ve despotluğun başka bir adı olan 'askeri ceza kanunu'na tabi kılmayacak türden bir askeri eğitim görmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu Yurttaşlar Ordusu, şimdiki kara kuvvetleriyle benzer özelliklere sahip olacak şekilde örgütlenebilir; ama belirli farkları da olacaktır. Örneğin bizler, şimdiki yöneticilerimiz gibi zenginliğin ve aristokrat kökenin iyi bir subay olmak için en gerekli özellikler olduğuna inanmıyoruz; ne kadar fakir olursa olsun, gerekli sınavları geçebildiği sürece bütün rütbelerin herkese açık olmasını istiyoruz; üstelik bu rütbeler karşılığında devletten tımar bağlanmayacak ya da rütbe satın almak için para verilmeyecek. Subaylar, birkaç yöntemden biri kullanılarak atanabilir: Kumanda edecekleri askerler tarafından seçilebilirler; atanmak için gerekli tek şart, sınavlarını vermeleri olabilir ya da liyakate göre görevlendirilebilirler; sınavlarda en yüksek notu alan ilk aday ilk boşalan kadroya atanır ve böylece liyakate uyulmuş olur. Askeri ceza mahkemesinin tümüyle ortadan kaldırılmasını istiyoruz; askeri disiplini ihlal eden herkes, suçundan ötürü normal ceza kanuna göre yargılanmalı; Yurttaşlar Ordusu'nun hiçbir mensubu medeni haklarından mahrum bırakılmamalı."

"Peki ya donanma ne olacak?" diye bağrıştı birkaç kişi.

"Donanmanın örgütlenmesini daha demokratik bir hale getirmekten başka bir şey düşünmüyoruz; o da tıpkı Yurttaşlar Ordusu gibi olacak ve onları zorbalıktan kurtarmak için, mensuplarının işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü adli mahkemelerde yargılanmasını sağlayacağız.

Eğer bu ülkenin toprakları bilimsel bir şekilde ekilip biçilseydi, toprağımızın yüzlerce milyon insanı doyuracak kadar verimli olduğu ispatlanmıştır. Şu anda nüfusumuz kırk milyon civarındadır; ama toprak mülkiyeti, ekilmesine izin vermeyen birkaç kişinin elinde kaldığı sürece, yiyecek arzı için diğer ülkelere bağımlı olmaya devam edeceğiz. Bu konumda kaldığımız sürece ve yabancı ülkeler de Whig ve Tory kapitalistler tarafından idare edildiği müddetçe, denizaşırı ticaretimizin güvenliği için donanmamıza ihtiyacımız olacak. Eğer daha önce söylediğim gibi bir dokuz on milyon kişilik Yurttaşlar Ordumuz olsaydı ve memleketimizin bütün toprakları doğru düzgün ekilip biçilseydi, kendi evimizde yenilmez olurduk. Hiçbir dış güç, ordusunu kıyılarımıza çıkarmak gibi bir delilik yapamazdı. Ama, eğer donanmamız olmasaydı, bizi şimdi isteseler, bir ay içinde açlıktan öldürebilirlerdi. Bu son derece mantıklı ve muteber bir konum değil, öyle değil mi?" diyerek sözlerini bitirdi Barrington. "Barış zamanlarında bile binlerce insan işsiz geziyor ve kendi verimli ülkelerinde açlıktan ölmeye uysallıkla boyun eğiyor; çünkü birkaç tane 'Lord' onların bu toprakları ekmesini yasaklıyor."

Uzayıp giden sessizliği bozan Philpot, "Başka soru var mı?" diye sordu.

Sorulara geçilmesi için yaptığı davete kimsenin icabet etmeyeceğini anlayan Başkan, "Whig ya da Tory kapitalistlerden biri kürsüye çıkıp hatiplerin söylediklerine itiraz etmek istiyor mu?" diyerek sözlerini sürdürdü.

Sessizlik devam etti.

"Başka soru olmadığına ve kimse kürsüye çıkmak istemediğine göre, varılan yargıyı açıklaması için birini davet etmek bana düşüyor."

"Sayın Kürsü Başkanı" dedi Harlow, "bu şirkete ilk geldiğimde Whig olduğumu söyleyebilirim; ama Profesör Owen'ın çeşitli derslerini dinleyerek, Windley'deki toplantılara katılarak, oradan aldığım kitapları ve broşürleri okuyarak, kendilerine ister Tory desinler ister

Whig, kapitalistlere oy vermenin üçkâğıda gelmek olduğunu en sonunda anladım. Onlar için çalıştığınızda hepsi birbirinin aynısı; eğer bir Whig patronla Tory patronun arasındaki farkı bilen varsa, hemen çıksın, söylesin. Aralarında hiçbir fark yok; zaten olamaz da. Her ikisi de kan emici, zaten böyle olmaları gerekiyor; yoksa birbirleriyle rekabet edemezler. Onlar aynısının tıpkısı olduğuna göre, bizim onları Parlamento'ya yollayıp bizi yönetsinler ve canımız istese de istemese de uymak zorunda kalacağımız kanunlar yapsınlar diye tepemize çıkarmamız üçkâğıda gelmektir. Onların biri diğerinden üstün değil ve hangi parti başımıza gelirse gelsin, durumumuzun hep aynı olması bunun kanıtı. Geçmişte her ikisinin de iyi kanunlar çıkardığı doğru; ama bunu da, kamuoyunun baskısı sonucunda, halkın arzusunu yerine getirmeden paçayı kurtaramayacaklarını anladıkları için yaptılar; o zaman da öyle kanunlar yaptılar ki, hangi parti başımızda olursa olsun durum değişmezdi.

İşte, son günlerde olayları böyle görüyorum; bir daha asla oy vermemek ve politikayla falan asla canımı sıkmamak için neredeyse kesin kararımı verdim; çünkü Whig ya da Tory kapitalistlere oy vermenin mantıksız olduğunu biliyorum. Öte yandan, sosyalizmin nasıl olup da durumumuzu düzeltebileceğine bir türlü aklım ermiyor. Ancak bu öğleden sonra Profesör Barrington'ın bizlere verdiği ders az da olsa gözümü açtı ve müsaadenizle şu karar teklifini oya koyuyorum: 'Bu toplantının sonucunda, İşsizlik ve Fukaralığın tek devasının sosyalizm olduğu görüşüne varılmıştır.' "

Harlow'un konuşması sosyalistlerin şiddetli sevinç çığlıklarıyla karşılandı; ama varolan düzenin Whig ve Tory destekçileri küskün sessizliği sürdürdü.

"Karar lehine oy kullanıyorum" dedi Easton.

["Ben iki tarafa da birer bob koyuyorum" dedi Bundy. Sonra karar oya sunuldu ve hazır bulunanların çoğunluğu karar aleyhine oy kullanmış olsa da, Toplantı Başkanı oybirliğiyle kabul edildiğini bildirdi.]

Bu sırada fırtınanın şiddeti oldukça azalmıştı; ama yağmur hâlâ devam ettiği için o gün için yeniden işe başlamamaya karar verildi. Dahası, hava açılsa bile artık saat geç olmuştu.

"Belki de yağmurun yağması iyi bir şeydir" dedi işçinin biri. "Eğer yağmur yağmayaydı, hepimiz bu akşam sepetlenirdik. Yağdığına göre hepimiz yarın da çalışabileceğiz, hatta hava iyi giderse, belki cumartesine bile işimiz olur."

Bu doğruydu: Dışarıda yapılacak işlerin neredeyse tamamı bitmişti ve sadece son kat boyanın sürülmesi kalmıştı. İçeride yapılacak tek iş ise mutfağın ve bulaşıkhanenin duvarlarını badanalamak ve ahşap kısımlara son kat boyayı sürmekti.

Şirketin eline onlara verecek başka iş geçmezse, cumartesi günü büyük bir kıyım yaşanacağı belliydi.

"Şimdi" dedi Philpot, öğrencilerine hitap eden bir öğretmenin tavrını takındığını düşünerek, "hepinizin son derece gayretli olmasını ve yarın sabah çok erken gelmenizi istiyorum; mesela saat dörtte. Yarın en çok çalışana cumartesi günü ödül var."

"Ödül ne, sepet havası mı?" diye sordu Harlow.

"Evet" diye karşılık verdi Philpot, "üstelik sadece yarınki çalışkanlığınızdan ötürü ödül almakla kalmayacaksınız, yaşlılıktan kadidiniz çıkana, beş para etmez olana kadar dişinizi tırnağınıza takıp çalışırsanız, son günlerde hep yaptığımız gibi, her birinizin hayatının geri kalan kısmında muhteşem bir düşkünleryurduna yerleşmesine izin verilecek ve 'Düşkün' unvanıyla taltif edileceksiniz!"

Bu laf üzerine hepsi güldü!

Çoğunun annesi, babası ya da diğer yakın akrabaları bu unvanla taltif edilmişti; ama yine de buna gülüyorlardı!

Evlerine giderlerken Crass kapıda durdu ve evin karşı köşesindeki geniş üçgen çatıyı gösterip Philpot'a döndü.

"Yarın orası için en uzun merdiveni, altmış beşliği kullanırsın" dedi.

Philpot üçgen çatıya baktı.

Orası, çok yüksekti.

46

Altmış Beşlik

Ertesi sabah kahvaltıdan sonra, Philpot, Sawkins, Harlow ve Barrington uzun merdiveni, yani altmış beşliği almak için avluya gitti. Merdivenin böyle adlandırılmasının nedeni, altmış beş basamağa sahip olmasıydı. Gerçekte bir inşaat iskelesi merdiveniydi bu ve sadece birkaç basamağın altından geçirilmiş demir çubuklar ya da dirseklerle sağlamlaştırılması kâfi görülmüştü. Merdivenin bir tarafına demir bir şerit ya da bant, spiral şeklinde bükülüp dolanarak tutturulmuştu. Boyacıların çalışması için pek uygun sayılmazdı; çünkü hem ziyadesiyle ağır hem de dengesizdi. Gelgelelim, diğer merdivenlerden hiçbiri Sığınak'taki yüksek üçgen çatıya uzanacak kadar uzun olmadığı için adamlar altmış beşliği güçbela kancasından indirip el arabalarından birine yüklediler ve kısa süre sonra avlunun etrafını çevreleyen harap gecekonduların arasındaki eğri büğrü sokaklardan geçirip tepeyi tırmanmaya koyuldular.

O gece çok yağmur yağmıştı ve gökyüzü hâlâ koyu gri bulutlarla kaplıydı. Araba, çamurlu yolda güçbela ilerliyordu; tutamakların yanında duran Sawkins merdivenin bir taraftan alt kısmını tutarken, diğer taraftan arabayı itiyordu; bu sırada diğerleri de ondan biraz daha ileride, arabanın iki yanında yerlerini almıştı.

Bu o kadar zorlu bir işti ki, tepeye çıkan yolu yarıladıklarında fena halde bitap düşmüşler, nefes nefese kalmışlardı ve bir mola vermeye mecbur oldular.

"Halimiz idare eder, değil mi?" dedi Harlow, şapkasını çıkarıp mendiliyle alnındaki teri silerken.

Dinlenirken bir yandan da Rushton ya da Hunter gelir mi diye etrafı dikkatle gözetliyorlardı; çünkü bu ikili her an çıkıp gelebilirdi.

Başlangıçta, kimse Harlow'un sözlerine cevap veremedi; çünkü henüz solukları düzelmemişti ve yüzündeki teri silerken, zavallı Philpot'un ince parmakları tir tir titriyordu.

Aradan bir süre geçtikten sonra, "Evet, dostum" dedi Philpot, kötümser bir tavırla. "Nafakamızı bu şekilde doğrultuyoruz ve aslında geçinmek için çok daha iyi yollar var."

Bu sabah romatizmasının fena halde azmasının yanında, kendini daha önce hiç görülmemiş kadar moralsiz hissediyordu; kasvetli havanın ve merdivenin tepesinde upuzun bir gün boyunca çalışacak olmasının da herhalde bu durumunda payı vardı.

"Nafakamızı doğrultuyoruz, doğrudur" dedi Barrington, acı acı. O da tepeye çıkan yolla boğuşmaktan kan ter içinde kalmıştı ve yorgunluktan tir tir titreyen, benzi kül gibi olan İhtiyar Philpot'un biçare halini görmek içini öfkeyle dolduruyordu.

Sessizliğe gömüldüler. Philpot'un üstüne çöken tarifsiz endişe, adamcağızın her zamanki neşesini almış götürmüş, kafasını melankolik düşüncelerle doldurmuştu. Bu tepeyi benzer koşullarda pek çok kez inip çıkmıştı ve kendi kendine eğer bu yolda bir el arabasını sürdüğü her sefer için ona bir teklik vermiş olsalardı, ömrünün kalan kısmında bir daha çalışmasının gerekmeyeceğini düşünüyordu.

Zamanında çıraklık ettiği dükkân hemen tepenin dibindeydi; orası yıllar önce yıkılmıştı ve şimdi yerini çok daha gösterişli yapılar almıştı. Yolun biraz daha aşağı-

sına, karşı tarafa baktığında, küçük bir oğlan çocuğuyken Pazar Okulu'na gittiği ve bundan tam otuz yıl önce evlilik töreninin gerçekleştiği kiliseyi görebiliyordu. Şimdi, tepenin üstüne çıktıklarında, vadiye bir uçtan bir uca bakıp, diğer kiliseyi de görebilecekti; en değerli varlıkları artık orada gömülüydü. Philpot, onlara katılma zamanı gelince buna pek üzülmeyeceğini hissetti. Belki de, öbür dünyada, eğer böyle bir yer varsa, bir kez daha bir araya gelebilirlerdi.

Birdenbire, Harlow'un nidasıyla bu düşüncelerden sıyrıldı.

"Baksanıza! Rushton geliyor."

Derhal yola koyuldular. Rushton, yanında oturan Grinder'la birlikte iki tekerlekli at arabasına binmiş, tepeyi tırmanıyordu. Araba o kadar yakınlarından geçti ki, yol tarafında duran Philpot'un üzerine tekerleklerinin çamuru sıçradı.

"Şunlar senin elemanlar, değil mi?" diye sordu Grinder.

"Evet" dedi Rushton. "Bu tarafta bir iş aldık da."

"Böyle işlerde at kullansan daha ucuza gelir, diye düşünüyorum aslında" dedi Grinder.

"Çok büyük yükler taşınacağı zaman at kullanıyoruz, herhalde" diye cevap verdi Rushton ve gülerek ekledi: "Ama eşeklerimiz, deminki yükü pekâlâ kaldıracak kadar kuvvetlidir."

"Eşekler" yaklaşık elli metre daha, tepeye çıkan yolla boğuştular ve sonra bir mola daha vermeye mecbur oldular.

"Burada çok duramayız" dedi Harlow. "Sanırsam bizimki inşaata gitmiştir ve bizim oraya ne kadar zamanda varacağımızı görmek için durup beklemese olmaz."

Barrington'ın dilinin ucuna Rushton'ın beklemekten başka çaresi olmadığını söylemek geldi ama kendini tuttu; çünkü kendisinin işten kovulmaya da, kovulmamaya da metelik vermediğini ama diğerlerinin bu kadar şanslı olmadığını hatırlamıştı.

İşçiler dinlenirken, bir el arabasını iten, daha doğrusu tepeden aşağıya indiği için çeken başka bir iki ayaklı eşek yanlarından geçti. Bütün çağların başka bir mirasçısı, bir diğer imparatorluk vatandaşıydı bu; yozlaştırılmış, kötü muameleye maruz kalmış, kir pas içinde ve iğrenç kokan paçavralara bürünmüş, çorapsız ayaklarının başparmakları burnu açılmış ve çürümüş botlarından dışarı fırlamış bir sefildi. Külüstür el arabasına büyük bir çuvala doldurulmuş boş şişeler ve delik deşik paçavralar gevşekçe istiflenmişti. Eski paltolar ve pantolonlar, elbiseler, iç eteklikleri, iç çamaşırlarıydı bunlar; hepsi de yağlı, küflü ve berbat kokulu şeylerdi. Tepeden aşağı süzülürken gözlerini yoldan ayırmayan adamın gırtlağından arada sırada ne idüğü belirsiz nidalar çıkıyordu.

Sefil yaratık yanlarından geçerken, "Nafakayı doğrultmanın bir yolu da bu" dedi Sawkins, gülerek.

Harlow da güldü ve Barrington ikisine şüpheyle bakakaldı. Bu adamların elbet günün birinde bu sefilin durumuna düşeceklerinin farkında olup olmadıklarını merak etti.

"Şu herifçioğulları bu kadar çul çaputla ne yapar, hep merak etmişimdir" dedi Philpot.

"Kâğıt yapıyorlar" dedi Harlow, kısaca.

"Bazıları kâğıda gidiyor" dedi Barrington, "bazıları da ters yüz edilip işçilere Pazar giysisi oluyor."

"Nafakayı doğrultmanın bin bir çeşit yolu var" dedi Sawkins, biraz duraksadıktan sonra. "Öbürsü gün gazetede, herifin tekinin dükkânların önündeki açık depo kapılarını ve kanalizasyon kapaklarını gözlediğini okudum. Herif açık bir kapak görür görmez hemen kendini aşağı koyveriyormuş; sonracıma onu hastaneye kaldırıyorlarmış ve adam kendine gelir gelmez hemen gidip esnafı tazminat davası açmakla tehdit ediyormuş; esnafların çoğu da hâkimin karşısına çıkmaktansa herifin istediği parayı tıkır tıkır sayıyormuş. Amma velâkin, günün birinde vatandaşın biri herifi seyrediyormuş ve onun

kendini bir bodrum kapağından içeri attığını görmüş. Herifi dışarı çıkardıklarında, bacağının kırıldığını görmüşler. Bu yüzden hemen hastaneye kaldırmışlar. Herifçioğlu hastaneden çıkar çıkmaz dükkâna gidip tazminat davası açmak hakkında zart zurt etmeye başlamış. Bunu duyan vatandaş, herifin yakasına yapışmış. Sonuçta ona altı ay vermişler."

"Evet, o olayı ben de okudum" dedi Harlow. "Başka bir olayda da bir otomobilin altında kalan adamın kendini bile bile arabanın altına attığını ispatlamaya çalışmışlardı; ama adam az çok bir şeyler koparmayı başarmıştı; sanırsam yüz pound kadar bir şey."

"Umarım, şu arabalardan biri gelip bana çarpar" dedi Philpot, kendini espri yapmaya zorlayarak. "Şöyle kendimi bir yola atsam, bundan sonra yan gelip yatarım inan ki."

Diğerleri güldü ve Harlow tam cevabı yapıştırmaya hazırlanıyordu ki, inşaat yerinden aşağıya doğru gelen bir bisikletçi göründü. Gelen Nemrut'tu ve bu yüzden bir kez daha yola koyuldular; az sonra, Nemrut onlara hiç dikkat etmeksizin yanlarından geçip gitmişti bile.

İşyerine geldiklerinde, Rushton'ın oraya hiç uğramadığını öğrendiler; ama Nemrut gelmişti tabii. Crass, o sabah saat altıda avluya gelip merdiveni almak yerine kahvaltının bitmesini bekledikleri, böylece tepeye kadar tek sefer yerine iki sefer düzenledikleri için Ustabaşı'nın ağzını açıp gözünü yumduğunu anlattı; üstelik o sabah ilk iş olarak üçgen çatıyla uğraşmadıkları için adamın çok canı sıkılmıştı.

Merdiveni bahçeye taşıdılar ve evin kule tarafındaki duvarının yanına yatırdılar. Yaklaşık iki buçuk metre yüksekliğindeki bir tuğla duvar, "Sığınak"ı yan komşularından ayırıyordu. Bu duvarla evin yan duvarı arasında yaklaşık iki metrelik bir boşluk vardı ve burası, evin yan tarafında uzanan bir tür sokak ya da geçit gibiydi. Merdiveni bu geçidin zeminine uzattılar. Bir ucu, yani "ayağı" geçidin hemen hemen ortasında, kulenin mer-

kezinin tam altındaydı; diğer ucu, yani "tepesi" ise, ön parmaklıklara değiyordu.

Şimdi, iki kişinin çatı katına çıkıp (çatının penceresi, yan duvarla birleşen üçgen çatının sivri noktasının tam altındaydı) aşağıya uzun bir halat uzatması gerekiyordu; aşağıdakiler de merdivenin tepesine halatı bağlayacaktı. Sonra, iki kişi alt basamakta durup "ayağı" yere sabitleyecek ve diğer üç işçi merdivenin doğrultulmasına yardımcı olurken çatı katındaki ikili halata asılacaktı.

Bundy'yle dostu Ned Dawson'ı yardıma çağırdılar ve Harlow'la Crass'ın merdivenin "ayağında" durmaları kararlaştırıldı; çünkü içlerinde en ağırları onlardı. Philpot, Bundy ve Barrington merdiveni "dikecekti" ve Dawson'la Sawkins çatı katına çıkıp halata asılacaktı.

"Halat nerede?" diye sordu Crass.

İşçiler, Ustabaşı'na boş gözlerle baktılar. Hiçbirinin aklına avludan halatı da almak gelmemişti.

"Niye ki, burada halat yok mu yani?" dedi Philpot.

"Burada halat var mıymış? Tabii ki yok!" diye kükredi Crass. "Yani, yanımızda halat getirmedik diyorsunuz, öyle mi?"

Philpot, evde zaten bir halat olduğunu sandıklarına dair bir şeyler geveledi; diğerleri de bunun akıllarının ucundan geçmediğini söylediler.

"Şimdi ne halt edeceğiz biz?" diye haykırdı Crass, öfkeyle.

"Ben hemen avluya koşup bir tane getiririm" diye bir teklifte bulundu Barrington. "Yirmi dakikaya kalmadan gidip gelirim."

"Tabii! Git de Hunter seni görüp canına okusun! Saat neredeyse on oluyor ve biz hâlâ bu çatıya başlayamadık; üstelik bu sabahki ilk işimiz bu olmalıydı."

"Kısa halatlardan birkaçını uç uca bağlasak olmaz mı?" diye önerdi Philpot. "Hani diğer iki merdiveni tutan halatlar var ya, onları diyorum."

Eğer avluya adam göndermek için işi geciktirirlerse, bir ton azar işiteceklerinden emin oldukları için Philpot'un önerisini dikkate almaya karar verdiler.

Kısa halatlardan birkaçı birbirine tutturuldu; ama sonra, yaptıkları işi inceledikleri zaman halatın bazı kısımlarının çok zayıf olduğunu gördüler; öyle ki, Crass bile bu ağır merdiveni böyle bir vasıtayla kaldırmaya kalkışmanın tehlikeli olduğunu kabul etmek zorunda kaldı.

"İnan ki, gördüğüm kadarıyla" dedi Crass, "oğlanın avluya gidip uzun halatı getirmesi şart. Başka kimseyi gönderemeyiz; zaten sabah saat altıda merdiveni almayıp bir sürü zaman kaybettiğimiz için olay çıktı."

Bert evin bodrum katındaydı; kilerlerden birinin badanasını yapıyordu. Crass onu yukarıya çağırdı ve gerekli talimatları verdi; özellikle elden geldiği kadar çabuk gidip dönülmesinin üstünde durdu. Oğlan tepeden aşağı bir koşu tutturdu; onun dönüşünü beklerken, diğerleri de ufak tefek işlerle meşgul oldular. Philpot, kahvaltıdan önce boyadığı ama henüz bitiremediği ufak üçgen çatıya geri dönmüştü. Orada çalışırken, aniden içine tarifsiz bir korku düşüverdi. O yüksek üçgen çatıda çalışmayı hiç mi hiç arzu etmiyordu; kendini çok hasta hissediyordu ve neredeyse Crass'tan kendisine başka bir iş gösterilmesini rica etmeye karar verecekti. Bu işten gocunmayacak birkaç genç işçi vardı aralarında; yüksek çatı onlar için çocuk oyuncağıydı ve daha dün, Barrington ona işlerini değiş tokuş etmeyi önermişti.

Ama sonra, bu ricasının olası sonuçları aklına gelince bu çareye başvurmakta tereddüt etti ve kendi kendini, çatıyı alnının akıyla bitirebileceği konusunda ikna etmeye çalıştı. Crass'ın ya da Hunter'ın onun merdiven işi için çok yaşlı olduğunu düşünmesini istemiyordu.

Bert, yaklaşık yarım saat sonra döndüğünde kıpkırmızı olmuştu; halat ağır olduğu için ve koştura koştura gidip geldiğinden kan ter içinde kalmıştı. Halatı Crass'a teslim ettikten sonra kilerine döndü ve badanasına de-

vam etti; bu sırada Crass, Philpot ve diğerlerini gelip merdiveni kaldırmaları için görev başına çağırıyordu. Ustabaşı, halatı Ned Dawson'a uzattı, o da Sawkins'in eşliğinde çatı katına yöneldi; yukarıya çıktıklarında halatın bir ucunu pencereden aşağı sarkıttılar.

"Bana soracak olursan" dedi Ned Dawson, açık pencereden aşağı sarkıttığı halatı dikkatle incelerken, "eğer bana soracak olursan, bu halat kısa parçaları bağlayarak yaptığımızdan daha iyi durumda değil, derim. Hele bir baksana" deyip, halatın fena halde yıpranmış, eprimiş bir kısmını gösterdi. "İşte, şu parça da berbat durumda."

"Eh, İsa aşkına ağzını açayım deme şimdi" diye karşılık verdi Sawkins. "Bu iş yüzünden yeterince maraza çıktı ve zaman kaybedildi."

Ned cevap vermedi ve artık halatın ucu geçidin zeminine ulaştığı için, Bundy alıp onu merdivenin baştan altıncı basamağına sıkıca bağladı.

Merdiven, eve paralel şekilde yerde yatıyordu. Eğer onu eve dik açıyla yatırabilselerdi, kaldırma işi çok daha kolay olacaktı; ama yandaki binalar ve iki evi birbirinden ayıran bahçe duvarı yüzünden bu mümkün değildi. Merdiveni eve paralel kaldırma zorunluluğu yüzünden tepedeki adamlar halata doğru düzgün asılamayacaktı; merdivenin nereye gittiğini bile göremeyecekler, pencereye sırtlarını çevirip halatı çekeceklerdi ve halat, pencerenin yuvarlak köşesine takılacak, taş pervaza ve tuğlalara takılıp yıpranacaktı.

Halatın ucu merdivenin baş kısmına sıkıca bağlandıktan sonra Crass ve Harlow alt kısma bastı ve diğer üç işçi de merdivenin baş kısmını tutup yerden kaldırmaya koyuldu; içlerinden en uzun boyluları Barrington olduğu için ortaya o geçmişti (merdivenin altında kalıyordu) ve basamakları sıkı sıkı yakalamıştı. Barrington'ın solunda Philpot, sağında ise Bundy vardı; onlar da merdivenin kenarlarını tutuyorlardı.

Crass'ın işaretiyle birlikte Dawson ve Sawkins halata asıldı ve merdivenin baş tarafı ağır ağır havaya kalktı.

Philpot pek işe yaramıyordu ve bu durum, merdiveni kaldıran diğer iki kişinin işini epeyce zorlaştırdığı gibi, halatın daha fazla gerilmesine neden oluyordu. İhtiyar işçinin güçsüzlüğü ve Barrington'la Bundy'nin onun yerini tutmak için gösterdiği çabalar, merdivenin yana kaymasına neden oluyordu ki, eğer üçü de aynı şekilde kaldırabilselerdi, böyle olmayacaktı.

Bu arada, çatı katındaki Dawson ve Sawkins (merdiven henüz yolun yarısına gelmişti) çektikleri halatın pencerenin yanındaki tuğlalara sürtüne sürtüne bir oyuk açtığını fark etti; üstelik bütün güçlerini kullanmalarına rağmen, arada sırada halatı milim kıpırdatamadıkları oluyordu ki, artık aşağıdakilerin merdiveni boşladıklarını ya da kaldırma işinden tümden vazgeçtiklerini düşünür olmuşlardı.

Zaten aşağıda olan da buydu. Üç işçiye merdivenin ağırlığı çok fazla gelmişti; iki ya da üç sefer, güçlerini toplamak için mola vermek zorunda kalmışlardı ve bu molalar sırasında, merdiveni taşıyan tek şey halat olmuştu; üstelik tesadüfe bakın ki, o sırada halatın gerilime en çok maruz kalan tarafı, pencere kenarındaki tuğlalara takılan kısımdı. Az sonra, Dawson'ın bahsettiği o fena halde yıpranmış kısmın o kısa molalardan birinde penceredeki oyuğa denk geleceği tuttu. Bir ucuna eşek ölüsü gibi ağır bir merdiven asılı olan halatın en zayıf yeri, gerilerek taş pervazın keskin ucuna yaslanmıştı ve diğer uç Dawson ile Sawkins'in bütün güçleriyle çekiliyordu ki, tam o sırada koca halat pamuk ipliği gibi kopuverdi. Halatın bir ucu sırtüstü yere düşüp yuvarlanan Dawson ve Sawkins'in elinde kalmıştı ve diğer ucu, devasa bir kırbaç gibi şaklayıp havalanmıştı. Ağır merdiven, bir anlığına iki yana sallandı; en altta durup, başının üstünde tuttuğu elleriyle basamaklardan birine yapışan Barrington, merdivene hâkim olabilmek için elinden geleni yaptı. Sağında, kollarını yukarıya kaldırıp merdivenin yanını tutan Bundy vardı ve Philpot sol tarafında, merdivenle duvarın arasında kalmıştı.

Çok kısa bir süre boyunca güçlerini çok aşan ağırlıkla mücadele etmeye uğraştılar ama Philpot'un hiç gücü yoktu ve sol tarafa kayan merdiven aşağıya devrildi; onu zeminle evin yan duvarı arasında sıkıştırıp ezdi. Philpot yüzüstü yere yuvarlanmış, merdiven boylu boyunca omuzlarının üstüne düşmüştü; merdivenin demir şeritle tutturulmuş tarafı ensesinin üstüne denk gelmiş, yüzünü duvarın dibindeki tuğlaların üstüne bastırmıştı. Hiç çığlık atmıyordu; yüzündeki kesiklerden akan ve kulaklarından boşanan kanla yerde sessiz sedasız yatıyordu.

Barrington da başı ve kolları merdivenin altında kalacak şekilde yere düşmüştü; başı ve yüzü kesilmişti ve kendinden geçmişti. Diğerlerinden ise yaralanan yoktu; çünkü merdiven düştüğü zaman hepsi de kenara sıçrayıp kendilerini kurtarmaya fırsat bulabilmişti. Çığlıkları üzerine kısa süre sonra diğer işçiler de olay yerine koştu ve merdiven, yerde kıpırtısız yatan iki bedenin üstünden derhal kaldırıldı. İşçiler, daha ilk bakışta Philpot'un öldüğünü düşündüler; ama [Easton hemen mahallenin doktoruna koştu. Doktor, birkaç dakika içinde olay yerine gelmişti.

Yere diz çöküp Philpot'un ezilmiş ve hareketsiz bedenini muayene etmeye koyuldu; bu sırada işçiler korku dolu bir sessizlikle yanında dikiliyordu.]

[Neyse ki, sadece bir anlığına kendinden geçen Barrington sırtını duvara yaslamış, oturuyordu ve ufak tefek ezikler ve kesikler sayılmazsa, ciddi bir yarası yoktu.]

[Doktorun Philpot'u muayenesi pek kısa sürdü ve dizlerinin üstünde doğrulduğu zaman, o daha ağzını açıp bir kelime söylemeden işçiler olup biteni tavırlarından anlamışlardı bile.] En büyük korkuları gerçek olmuştu.

Philpot ölmüştü.

47

Mezar Hırsızları

Barrington o gün daha fazla çalışmadı; ama eve gitmeden önce doktorun evine uğrayıp başındaki ve kollarındaki kesikleri sardırdı. Philpot'un cesedi ambulansla morga götürüldü.

Olaydan kısa süre sonra Hunter eve gelmiş ve üçgen çatının boyanmasına hâlâ başlanmadığı için daha gelir gelmez bağırıp çağırmaya girişmişti. Kazayı duyduğunda, halatı kullandıkları için işçileri suçladı ve yeni bir halat istemeleri gerektiğini söyledi. Gitmeden önce Crass'la uzun ve özel bir konuşma yaptı; bu sırada Crass, ustasına Philpot'un hiçbir akrabasının olmadığını ve kendisinin de mensubu olduğu bir sigorta kulübüne on pound'luk hayat sigortası yaptırdığını anlatmıştı. Philpot'un, öldüğü takdirde sigorta bedelinin yanında pansiyoner olarak kaldığı ve aralarında çok sıcak bir muhabbet bulunan ihtiyar hanıma verilmesi için gerekli düzenlemeleri yaptığını anlattı. Bu gizli konuşmanın sonucunda, Crass ve Hunter kadıncağızın cenazeyle uğraşma tantanasından kurtarılabilirse büyük olasılıkla kurtarıcılarına minnettar kalacağı sonucuna vardılar. Merhumun yakın bir arkadaşı ve sigorta kulübünün üyelerinden biri olan Crass, cenaze işlerini hanımefendiden devralmak için en uygun adaydı. Zaten o ihtiyar hanımla az çok tanışıyordu; bu yüzden derhal onunla görüşmeye gidecek ve onun namına işlem yapmak için

vekalet alacaktı. Tabii ki, resmi soruşturma bitene kadar pek bir şey yapamayacaklardı; ama tabutu pekâlâ yaptırabilirlerdi. Hunter morgun kapıcısını tanıdığı için, bir dakikalığına içeri süzülüp merhumun ölçülerini almak sorun teşkil etmeyecekti.

Bu mesele de kararlaştırıldıktan sonra, Hunter yeni bir halat sipariş etmek için oradan ayrıldı ve kısa süre sonra, yokluğunda herkesin bol bol yapacak işinin olacağından emin olan Crass, sessiz sedasız işinin başından ayrılıp Philpot'un ev sahibesini görmeye gitti. O kadar gizli kapaklı gitmişti ki, saat on ikiye birkaç dakika kala geriye dönene kadar, adamları onun yokluğunun farkına bile varmadılar.

Yeni halat, saat bir civarında eve getirildi ve bu sefer, merdiven hiçbir aksilik olmadan yukarıya kaldırıldı. Üçgen çatının boyanmasıyla Harlow görevlendirildi; adam kendini o kadar tedirgin hissediyordu ki, Crass iş boyunca Sawkins'in aşağıda durup merdiveni tutmasına izin verdi. O öğleden sonra herkes çok tedirgindi ve işlerini o güne kadar görülmemiş bir dikkatle yaptılar.

Bert kilerin badanasını bitirdikten sonra, Crass ondan dışarıdaki yan giriş kapısını boyamasını istedi. Oğlan bu işle meşgulken, kaza hakkında sorular soran ciddi görünüşlü bir adam yanına yaklaştı. Ciddi tavırlı yabancı çok sempatik bir tipti ve öldürülen adamın adını, evli olup olmadığını soruyordu. Bert, adama Philpot'un dul ve çocuksuz olduğunu söyledi.

"Hiç yoktan iyidir, öyle değil mi?" dedi yabancı, başını kederli kederli sallarken. "Yani, insanın arkasında destekten yoksun kalacak çocuklar bırakması kötü olur. Herhalde sen onun nerede oturduğunu bilmiyorsundur, değil mi?"

"Biliyorum" diyen Bert, Philpot'un adresini verdi ve bu ciddi adamın aslında neyi öğrenmek istediğini ve görünüşe göre Philpot'la daha önce hiç tanışmadığı halde neden bu olaya bu kadar üzüldüğünü merak etmeye başladı.

"Çok teşekkür ederim" dedi adam ve not defterini çıkarıp bir şeyler karaladı. "Gerçekten çok teşekkür ederim. İyi günler" deyip hızla oradan uzaklaştı.

"İyi günler, beyim" dedi Bert ve işinin başına döndü. Tam gizemli yabancı köşeyi dönüp gözden kaybolmuştu ki, Crass bahçeyi geçip Bert'in yanına geldi.

Adamın Bert'le konuştuğunu görmüş olan Crass, "Herif ne istedi?" dedi.

"Pek anlamadım. Kaza hakkında bir şeyler sordu; Joe'nun çocuğu var mıydı, yok muydu, nerede oturuyordu, falan filan. Bana kalırsa pek baba bir adamdı. Philpot için pek kederlenmişe benziyordu."

"Ya, kederlendi demek" dedi Crass, küçümser bir tavırla. "Onu tanıyor musun?"

"Yok" dedi oğlan, "ama sanırım herif bir yerlerde gazetecilik yapıyor."

"O gazeteci falan değil; adıyla sanıyla Levazımatçı İhtiyar Snatchum'dır o. İşin kokusunu almış olacak; ama bu sefer havasını alır. Kendini ne kadar kurnaz sanırsa sansın, bu sefer öyle olacak."

Ertesi sabah Barrington işe geldi ve kahvaltı saatinde kazadan epeyce bahsedildi. Hunter'ın halat hakkında öyle konuşmakta haklı olduğunu söylediler; ama Ustabaşı, halatın neredeyse lime lime olduğunu uzun zamandır biliyordu zaten. Newman, bundan yaklaşık üç hafta önce başka bir işte merdiven kaldırırlarken halatı Pinti'ye gösterdiğini ama berikinin halatta hiçbir sorun göremediğini söylediğini anlattı. Newman'dan başka birkaç kişi daha meseleyi Hunter'a vaktiyle açmış olduklarından bahsetti ve her biri benzer bir cevap aldığını açıkladı. Ama Barrington resmi soruşturmaya müdahil olup bu minvalde ifade vermeleri gerektiğini söyleyince birdenbire sus pus oldular ve daha sonra, Newman'la yaptığı bir sohbette bu konuyu açtığında, beriki Barrington'a bu konuda ifade vermenin Philpot'a hiçbir faydası dokunmayacağını söyledi. Bu onu geri getirmezdi; ama kendisine çok fazla zararı dokunacağı ke-

sindi. Bir daha Rushton'dan iş alamazdı ve belki de diğer işverenler de onu mimleyip iş vermezlerdi.

"Yani, eğer bu konuda ağzını açarsan" diyerek sözlerini bağladı Newman, "benim adımı karıştırayım deme."

Barrington, etraflıca düşününce, Newman'ın kendi işinden başkasıyla ilgilenmek istememesini anlayışla karşılamak zorunda kaldı. Onu ya da bir başkasını, kendi kendilerine zarar verecek ifadeleri vermeye zorlamanın haksızlık olacağını hissetti.

Saat on bir sularında Pinti eve geldi ve işçilerden birkaçına hitap edip işler kesatlaştığı için ödeme gününden sonra kapı dışarı edileceklerini bildirdi. Şirketin bir iki iş için teklif verdiğini söyledi; bu yüzden çarşamba günü uğramalarını istedi; belki o zaman içlerinden bazılarını tekrar işe başlatabilecekti. Barrington da "sepetlenenler" arasındaydı; gerçi işten çıkarılışını biraz da Büyük Ziyafet günü yaptığı konuşmaya bağlıyordu ve herkes, eğer merdiven kazası olmasaydı bile sırf o konuşma yüzünden yüzde yüz kapı dışarı edileceğini söyleyip duruyordu.

Pinti oradan ayrılmadan önce Owen ve Crass'a derhal avluya gitmelerini buyurdu; orada Philpot'un tabutunu yapmakla meşgul olan Marangoz Payne'le buluşacaklardı ve onlar aşağıya indikleri zaman, tabut Crass'ın verniklemesi için hazır edilmiş olacaktı.

Avluya geldiklerinde Payne, karaağaç kerestesinden tabutu bitirmek üzereydi. Bir tek içerideki bağlantı yerlerinin ziftle kaplanması kalmıştı ve Payne, kaynar zift kazanını ateşten indirmekle meşguldü.

Bu, düşük bedelli bir iş olduğu için tabutu adamakıllı cilalamaya vakit ayırmak doğru olmazdı; bu yüzden Crass derhal iki kat, inceltilmiş vernik geçmeye koyuldu ve Owen, pirinç gibi görünsün diye lakeyle kaplanmış, çok ince bir çinko levhadan ibaret olan mezar tahtasını yazdı.

JOSEPH PHILPOT
1 Eylül 19..'de Öldü.
56 Yaşındaydı.

Resmi soruşturma ertesi pazartesi sabahı yapılacaktı ve hem Rushton hem Hunter, Barrington'ın onları suçlamaya kalkışacağından emin oldukları için inanılmazı başarmışlar, jüriye kendi tanıdıklarından birkaç kişi sokmayı becermişlerdi. Tabii ki, bu kadar telaşlanmalarına hiç gerek yoktu; çünkü Barrington halatın yıprandığını kendisinin fark ettiğini ya da Hunter'ı durumdan haberdar ettiğini ileri süremezdi; üstelik arkadaşlarının rızası olmaksızın onların ismini vermek istemiyordu. İfade vermeleri için çağrılan Crass ve diğerlerinin sözleri, olayın tartışmasız bir kaza olduğu doğrultusundaydı. Halatın elverişsiz olduğunu içlerinden hiçbiri fark etmemişti. Hunter da bu konuda hiçbir şey bilmediğine yemin etti; adamlardan biri bile onun dikkatini bu konuya çekmemişti; eğer haberi olsaydı, derhal yeni bir halat aldırırdı.

Philpot'un ev sahibesi ve Mr. Rushton da tanıklık için çağrılmıştı ve en sonunda jüri, ölümün kaza sonucu gerçekleştiği kararına vardı; üstelik bu konuda kimsenin suçlanamayacağını da kararlarına eklediler.

Ölüm nedenini soruşturmakla görevli kişi, jüriye çekilebileceklerini söyledi ve üyelerle tanıklar odadan ayrılırken, belanın başarıyla savuşturulmasındaki katkılarından dolayı bir çift övgü dolu söz işitmeyi uman Hunter, Rushton'ın peşinden gitti; ama Patron, adamına göz ucuyla bile bakmaksızın çıkıp gittiği için, adamcağız cenazenin morgdan alınmasına izin veren tasdikli belgeyi almak için soruşturma odasına geri döndü. Bu belge, genellikle ölünün yakınlarına ya da onlar namına hareket eden cenaze levazımatçısına verilirdi. Hunter odaya döndüğünde, onun yokluğu sırasında ölüm nedenini soruşturan memurun defin belgesini Philpot'un ev sahibesine verdiğini ve kadının yanında belgeyle çıkıp gittiğini

öğrendi. Bunun üzerine derhal dışarıya fırlayıp ihtiyar hanımı aradı; ama kadın, sanki yer yarılmış da içine girmişti.

Crass ve diğer işçiler de oradan ayrılmıştı; aceleyle işlerinin başına dönmüşlerdi ve bir an tereddüt eden Hunter, defin belgesinin aslında o kadar da önemli olmadığına karar verdi. Crass, ev sahibesiyle konuşup cenazeyi ayarlamıştı; belgeyi daha sonra kadından alabilirdi. Bu sonuca varan Hunter bu meseleyi kafasından çıkardı. O öğleden sonra birkaç ayrı fiyat çıkarması lazımdı; şirket birtakım işler için teklif sunmaya hazırlanıyordu.

O akşam çay içmek için evlerine uğrayan Crass ve Sawkins, daha önce kararlaştırdıkları gibi marangozhanede buluşup tabutu morga götürmeye hazırlandı; Pinti de saat sekiz buçukta morgda onları karşılayacaktı. Hunter'ın planı, cenazeyi avludan sadece on beş dakikalık yürüyüş mesafesinde bulunan morgda yapıp bitirmekti; böylece, bu gece yapmaları gereken tek şey cenazeyi tabuta yerleştirip kapağı çivilemekten ibaret olacaktı.

Crass ve Sawkins, üstü siyah bir bezle örtülü tabutu omuzlayıp yola koyulduklarında dışarıda çok şiddetli bir rüzgâr esiyor ve sağanak şeklinde yağmur yağıyordu. Tabutu üstüne koymak için yanlarına açılır kapanır bir ayaklık da almışlardı. Crass, ayaklıklardan birini kolunun altına sıkıştırmıştı; diğeri de Sawkins'in yanındaydı.

Yolda "Cricketers"ın önünden geçmeleri gerekti ve meyhane gözlerine o kadar davetkâr göründü ki, mola verip birer tek atmaya karar verdiler; niyetleri sadece içlerini ısıtmaktı ve tabutu yanlarında götüremeyecekleri için, kapının hemen yanına, tuğla duvara yaslayıp dışarıda bıraktılar; Crass'ın gülerek söylediği gibi, hırsızların araklamasından korkacakları bir mal değildi bu zaten. Eski Dost onlara içki sundu ve tam yarımşar litrelik biralarını bitiriyorlardı ki, dışarıdan şiddetli bir ça-

tırtı sesi geldi ve hemen dışarı fırlayan Crass ve Sawkins tabutu yere yıkılmış, tepeüstü kaldırımın üstüne devrilmiş bir halde buldu; üstünü örten siyah bez parçası ise çamurlu yolun ortasına tortop olup yayılmıştı. Bu durumu görür görmez hemen bezi yerden kaldırıp, becerebildikleri kadar temizlediler ve bir kez daha tabutu sarıp sarmaladıktan sonra morga doğru yolculuklarına kaldıkları yerden devam ettiler; burada Hunter'ı morgun kapıcısıyla samimi bir sohbete dalmış vaziyette buldular. Işık açıldı ve Crass'la Sawkins içeriye girdiklerinde, teneşirin boş olduğunu gördüler.

Cenaze ortada yoktu.

"Bu öğleden sonra Snatchum bir el arabası ve tabutla geldi" diyerek olup bitenleri açıkladı kapıcı. "Ben o sırada dışarıdaydım; ha'mfendi de her şey tamam sanıp anahtarı herife verivermiş."

Hunter ve Crass, birbirine boş boş bakakaldı.

"Eh, hay canına yandığımın!" dedi beriki, konuşabilecek kadar kendini toparladığında.

"O ihtiyar karıyla konuşup anlaşmayacak mıydın?" dedi Hunter.

"Konuştum ya" diye karşılık verdi Crass. "Onu cuma günü gördüm; her şeyi bana bırakmasını söyledim, o da tamam dediydi. Ona, Philpot'un eğer günün birinde başına bir hal gelirse, en iyi arkadaşı ben olduğum için, bana ha'mfendinin yerine her şeyle ilgilenmemi vasiyet ettiğini söyledim. Üstelik, bunu mümkün olan en ucuz şekilde yapabileceğimi de anlattıydım."

"Besbelli her şeyi eline yüzüne bulaştırmışsın" dedi Nemrut, memnuniyetsiz bir ifadeyle. Ağlamaklı bir ses tonuyla, "O karıyla bizzat ben gidip görüşmeliymişim; tevekkeli değil, senin işi batıracağın içime doğduydu" diye ekledi. "Hep aynı şey oluyor; ne zaman bir işin başında ben durmasam, her şey berbat oluyor."

Morga rahatsızlık verici bir sessizlik çöktü. Crass, bu meselenin berbat olmasında temel sorumluluğu Hunter'da, Ustabaşı'nın soruşturma biter bitmez ölüm nede-

nini araştırmakla görevli memurdan tasdikli defin belgesini almayı beceremmemesinde görüyordu; ama bunu söylemeye korkuyordu.

Dışarıda yağmur hâlâ yağıyor ve kısmen açık kapıdan içeriye doluyor, morgun her zamankinden daha soğuk ve rutubetli olmasına sebebiyet veriyordu. Boş tabut duvarlardan birine yaslanmıştı ve mermer teneşir hâlâ kanla kaplıydı; çünkü ceset götürüldükten sonra bekçinin temizlik yapacak fırsatı olmamıştı.

"Neler olup bittiğini anladım" dedi Crass, en sonunda. "Kulüptekilerden biri Snatchum'ın hesabına çalışıyor; herif bu cenazeyi halletme meselesini üstlenmiş olmalı; ama böyle bir şey yapmaya hakkı yoktu."

"İster hakkı olsun, ister olmasın" diye karşılık verdi Pinti, "her koşulda senin şu tabutu alıp marangozhaneye geri götürmen gerekecek."

Crass ve Sawkins, Ustabaşı'nın sözlerine uygun olarak marangozhaneye döndü; az sonra Nemrut da onlara yetişti.

"Yol boyunca bu meseleyi düşünüp durdum" dedi, "Snatchum tarafından böyle altedilmek için hiçbir neden göremedim; bu yüzden siz ikiniz ayaklıkları tekrar koltuğunuzun altına sıkıştırıp tabutu bir arabaya koyacaksınız ve hep birlikte Philpot'un evine gideceğiz."

Nemrut kaldırımda yürürken diğer ikisi sokakta ilerleyip el arabasını itiyordu ve Philpot'un sağlığında ikamet ettiği Windley'deki eve geldiklerinde saat dokuz buçuktu. Evin birkaç metre uzağına, sokağın karşı taraftaki karanlık bir köşesine arabayı park ettiler.

"Bence, yapabileceğimiz en iyi şey" dedi Pinti, "sen eve girip hanımla nerede yanlışlık yapıldığını konuşurken, Sawkins'le benim dışarıda beklememizdir. Bu zamana kadar onunla işimizi hep sen hallettin. Eğer ceset içeride değilse, tabutu eve sokmamızın âlemi yok; tek bildiğimiz, Snatchum'ın Philpot'u alıp evine götürmüş olabileceği."

"Evet, bence de en doğrusu bu olur" diyerek Ustabaşı'nı onayladı Crass, bir an durup düşündükten sonra.

Bunun üzerine Nemrut ve Sawkins boş bir evin girişine sığınıp el arabasını eşikte bıraktı; bu sırada Crass sokağın karşısına geçip Philpot'un kapısını çaldı. Kapının elinde bir mum tutan yaşlıca bir hanım tarafından açıldığını gördüler; sonra Crass içeriye girdi ve kapı kapandı. Yaklaşık on beş dakika sonra Crass tekrar göründü ve kapıyı arkasından kısmen açık bırakarak sokağı geçti ve arkadaşlarının beklediği yere geldi. Crass yaklaştığında, bizimkiler adamın elinde bir kâğıt parçası tuttuğunu gördüler.

Crass, adamlara yaklaştığında boğuk bir fısıltıyla, "Her şey tamam" dedi. "Belgeyi neyin bir tamam aldım."

Pinti hevesle kâğıdı kaptı ve Crass'ın yaktığı bir kibritin ışığında hızla gözden geçirdi. Bu, tastamam Philpot'un defin belgesiydi ve rahatlayarak içini çeken Hunter belgeyi hemen defterinin arasına koyup, güvende olacağı yere, ceketinin iç cebine yerleştirdi; bu sırada Crass da bu ziyaretin sonucunu arkadaşlarına açıklamaya koyuldu.

Görünüşe göre, kulübün o diğer üyesi, Snatchum'ın eşliğinde ihtiyar kadını ziyarete gelmiş ve birlikte onu kandırıp cenaze siparişi almışlardı. Onu ölüm nedenini araştırmakla görevli memurdan belgeyi şahsen almaya ikna eden onlardı; Hunter ve Crass'ın şüphesini uyandırmamak için resmi soruşturmaya karışmayacak kadar dikkatli davranmışlardı.

"Bu öğleden sonra cenazeyi eve getirdiklerinde" diyerek sözlerine devam etti Crass, "Snatchum belgeyi kadının elinden almaya kalkışmış ama kadın olup bitenleri tekrar düşünmüş ve daha önce benimle konuşup anlaştığı için biraz korkmuş. Bu yüzden önce benimle bir konuşması gerektiğini düşünmüş; bu yüzden Snatchum'a belgeyi ona perşembe günü vereceğini söylemiş; işte cenazeyi de o gün kaldıracaklarmış."

"Herif, geldiğinde bir gün geç kaldığını anlayacak" dedi Pinti, şeytani bir sırıtışla. "Çarşamba günü bu meseleyi kapatacağız."

"Önce belgeyi bana vermek istemedi" diyerek sözlerini bağladı Crass, "ama eğer Snatchum moruğu cenazeyi kaldırırsa, öteki tabutun parasının kendisinden çıkacağını söyledim."

"Bence, herif bu mesele için fazla patırtı çıkarmaz" dedi Hunter. "Milletin bu işi kapmak için ne taklalar attığını öğrenmesini istemez."

Crass ve Sawkins el aramasını yolun karşı tarafına itti. Daha sonra, tabutu indirip evin içine taşıdılar. İçeriye ilk giren Nemrut oldu.

İhtiyar kadın, elinde bir mumla onları koridorun sonunda bekliyordu.

"Her şey bittiğinde çok memnun olacağım" dedi kadın, bizimkileri dar merdivenlerden yukarıya çıkarırken. Ayaklıkları taşıyan Hunter hemen kadının peşinden gidiyor, tabutu omuzlayan Sawkins ve Crass en geriden geliyordu. "Her şey bittiğinde çok memnun olacağım çünkü levazımatçılara cevap yetiştirmekten bıktım usandım. Cumadan beri buraya bir düzine cenazeci geldi ve hepsi de bu işin peşindeydi; üstelik kapının altından atılan kartları saymıyorum bile. Yetmezmiş gibi, farklı farklı insanlar bile bana cenaze için teklifte bulundular. Bir çift çizmemi tamir ettiriyordum ve tamirci, işi bittiğinde kalkıp onları evime kadar getirme zahmetinde bulundu. Daha önce hiç yapmadığı bir şey bu; sırf bir cenazecinin kartını bana verebilmek içinmiş tüm bunlar.

Sonra, sütçü bir kart getirdi; fırıncı da bir başka kart; cumartesi günü, Pazar yemeği için alışverişe çıktığımda manav bambaşka bir kart verdi."

[En üst katın sahanlığına çıktıklarında, ihtiyar kadın bir kapıyı açtı ve küçük, eski püskü eşyalarla döşenmiş bir odadan içeri girdiler.

Pencerenin alt bölmesinde, lime lime olmuş bir dantel perde asılıydı. Alçak tavan çatlaklar içinde ve boyasızdı.

Eski püskü, küçük bir ahşap tuvalet masası vardı ve odanın karşı duvarına, üstüne paramparça, gri bir yor-

gan serilmiş, dar bir yatak bitiştirilmişti; yatağın üstünde, karmakarışık bir yığın halinde, merhumun kaza anında giydiği giysiler duruyordu.]

Pencerenin önünde, üstünde küçük bir gözlük duran ufak bir sehpa vardı ve sehpanın yanı başına hasır bir koltuk yerleştirilmişti; zemine üstündeki deseni hiç seçilemeyen, delik deşik olmuş, kirli sarı renkli, solgun bir halı parçası serilmişti.

Bu kötü odanın ortasında, bir ayaklığın üstünde Philpot'un cesedini taşıyan tabut duruyordu. Mumun titrek ve hafif ışığında üstünün beyaz bir çarşafla örtülü olduğu seçilen bu tabut, sessiz ve trajik yalnızlığı içinde dehşet verici bir görüntü sergiliyordu.

Hunter, taşıdığı ayaklığı duvara dayadı ve diğer ikisi boş tabutu yatağın yanına bıraktı. İhtiyar kadın mumu şömine rafına bıraktıktan sonra, adamların onun yardımına ihtiyaçları olmayacağını sandığını söyleyerek çekildi. Sonra üç adam, paltolarını çıkarıp yatağın ucuna serdi; Crass cebinden büyük bir tornavida çıkardı ve Hunter'a uzattı. Crass'la Hunter yanlarında getirdikleri tabutun vidalarını sökerken, Sawkins onlara mum tuttu; aletlerini önceden içine koydukları için tabut pek de boş sayılmazdı.

"Eğer ayaklıklardan birini açıp yere dayarsak, daha iyi ederiz, bence" dedi Crass.

"Ya, bence de öyle" diye karşılık verdi Hunter.

Crass çarşafı çıkarıp yatağın üstüne attı; karaağaçtan gövdesi ve pirinç taklidi plakasıyla yanlarında getirdiklerine çok benzeyen diğer tabutun üstünü açtı. Hunter tabutun baş kısmından, Crass ucundan tuttu ve tabutu kaldırıp yerdeki ayaklıkların üstüne bıraktılar.

"İyi be, hiç de ağır değilmiş" diyerek gözlemini aktardı Hunter.

"Daima çok zayıf bir herif olmuştur zaten" diye karşılık verdi Crass.

Kapağı tutan vidaların üstü iri başlı pirinç kabaralarla örtülmüştü ve vidaları açabilmek için önce bunların

gevşetilmesi gerekiyordu; toplamda sekiz kabara vardı. Bu nesnelerin görünüşünden anlaşıldığı kadarıyla, daha önce pek çok defa aynı işlevi görmüşlerdi ve hep bir boyda değil, irili ufaklıydılar. O kadar sıkı kapatılmışlardı ki, iki adam daha yarısını bile açamadan kan ter içinde kaldı. Bir süre sonra Hunter, Sawkins'in elinden mumu aldı ve beriki de vidaları açmayı denedi.

"Gören de bu lanet şeyler yüz yıldır burada sanır" diye homurdandı Hunter öfkeyle, yüzünde ve boynunda biriken terleri mendiliyle silerken.

Tabutun kapağının üstüne dizlerini dayayan ve yorgunluktan kan ter içinde kalan, homurdanan diğer ikisi görevlerini yerine getirmeye çalışıyordu. Birdenbire Crass'ın ağzından pek müstehcen bir küfür kaçtı; açmaya çalıştığı vidanın başlıklarından birini kırmıştı ve hemen hemen aynı anda, Sawkins de aynı talihsizliği yaşadı.

Bunun üzerine bizzat Hunter tornavidayı eline aldı ve kırık iki tanesinin dışında bütün vidaları sökmeyi başardıklarında, Crass alet çantasından bir çekiçle keski çıkarıp vidalardan geriye kalanı keserek çıkarmaya girişti. Gelgelelim, bu kadar uğraşa rağmen iki vida hâlâ tabutun kapağını sıkı sıkı tutuyordu; bu yüzden keskinin ucunu kapağın altına sokup çekiçle üstüne vurarak kapağı yerinden oynatmayı denediler; parmaklarını kullanarak tabutu açacaklardı. Bizimkiler bu işle uğraşırken kapağın bir tarafı yerinden ayrıldı ve içerideki ceset ortaya çıktı.

Philpot'un yüzündeki kesik ve eziklerin izleri hâlâ görülebiliyordu; ama ölümün etkisiyle görünüşleri yumuşamıştı ve yüz hatlarına sakin, huzurlu bir ifade yerleşmişti. Elleri göğsünün üstünde çaprazlanmıştı ve kenarları kaplayan beyaz dantel farbalalara gömülmüş bir halde, karbeyazı kefeniyle tabutun içinde yatarken, deliksiz ve sessiz bir uykuya dalmışa benziyordu.

Kırık kapağı yatağın üstüne yatırdılar ve iki tabutu mümkün olduğu kadar yanaştırdılar. Sol elinde mumu

tutan Sawkins bir tarafta duruyor, yardımına ihtiyaç duyulması halinde derhal harekete geçmeye hazır bir halde bekliyordu. Ayak tarafında duran Crass merhumu bileklerinden tuttu ve karşı taraftaki Hunter, kötücül bir av kuşunun kocaman pençelerine benzeyen elleriyle omuzları yakaladı; sonra hep birlikte Philpot'u kaldırdılar ve diğer tabuta sürüklediler.

Giysileri mezarlarından hortlamış cesetlerinkine benzeyen, salkım saçak, karmakarışık saçlı Hunter merhumun tepesinde gulyabani gibi dikilirken, Crass diğer tabutun kırık kapağını yere bıraktı ve şimdilik ayak altında durmasın diye yatağın altına itti. Sonra çantasından gerekli vidaları ve kabaraları çıkardı ve artık Hunter yorgunluktan bitap düştüğü için, kapağı yeniden vidalamak diğer ikisine düştü. Sonra tabutu ayaklıkların üstüne koydular ve üstünü çarşafla örttüler. Snatchum'ın tabutunu da odaya girip onu ilk gördükleri anki gibi bırakmayı başarmışlardı ki, birdenbire hepsi aynı düşünceyle kalakaldı: Ya Snatchum'ın aklına buraya geri dönmek gelirse ve adam durumu fark edip cesedi tekrar çıkarırsa, o zaman ne olacaktı? Eğer adam bunu yapıp merhumu kendi tabutuyla mezarlığa götürürse, defin belgesini ona vermek zorunda kalırlardı ve çektikleri onca zahmet boşa giderdi.

Birbirlerine şöyle bir danıştıktan sonra, merhumu el arabasına yükleyip avluya götürmenin ve cenaze saati gelene kadar marangozhanede tutmanın daha emin bir yol olacağına karar verdiler; cenazeyi hemen orada düzenleyip bitirebilirlerdi. Bunun üzerine Crass ve Sawkins tabutu ayaklıktan indirdi ve Hunter mumu tutarken aşağıya taşımaya koyuldu; merdivenlerin ve sahanlığın darlığı yüzünden bu çok zor bir işti. Gelgelelim, tabutu kazasız belasız aşağıya indirmeyi başardılar ve el arabasına yükledikten sonra üstünü siyah bezle örttüler. Yağmur hâlâ yağıyordu ve arabadaki lambanın fitili iyice kısıktı; bu yüzden Sawkins ışığı tekrar açtı ve yola koyulmadan önce tekrar adamakıllı yanmasını sağladı.

Hunter onlara sokağın köşesinde "İyi geceler" diledi; çünkü adamlarına avluya kadar eşlik etmesi gerekmiyordu; kalan işi tek başlarına halledebilirlerdi. Ertesi sabah ilk iş olarak cenaze için gerekli düzenlemeleri yapacağını söyledi ve tabut taşıyıcısı olarak kaçta hazır bulunmaları gerektiğini her şey kararlaştırılır kararlaştırılmaz gelip bildirecekti. Adamlarından ayrılıp biraz uzaklaşmıştı ki, aniden geriye dönüp tekrar yanlarına geldi.

"Bu mesele hakkında sağda solda gevezelik etmemeniz gerektiğini anlamışsınızdır, herhalde" dedi.

İki adam da her şeyi iyice anladıklarını söyledi; Ustabaşı, çenelerini kapalı tutacaklarına güvenebilirdi.

Hunter gider gitmez Crass saatini çıkardı. Saat on bire çeyrek vardı. Yolun az aşağısındaki bir meyhanenin ışıkları sisin içinde göze çarpıyordu.

"Eğer elimizi çabuk tutarsak, meyhaneye kapanma saatinden önce yetişip birer tek atabiliriz" dedi. Bu amaç doğrultusunda hızla yola koyuldular.

Meyhaneye ulaştıklarında el arabasını kaldırımın üstünde bıraktılar ve içeriye girdiler; Crass kendisine iki pintlik bira söyledi ve hesabı Sawkins'in ödemesine göz yumdu.

"Bu işten ne kadar kazanırız acaba?" diye sordu beriki, ikisi de içkilerinden büyük birer yudum aldıktan sonra; zorlu çalışmadan dolayı boğazları kurumuştu da. "Hesabıma göre, bize birer bob'dan fazlası düşmeli, değil mi? Ne de olsa, sıradan bir tabuta yerleştirme işi sayılmazdı."

"Doğru inan ki" diye karşılık verdi Crass. "Şöyle dişe dokunur bir şeyler alsak iyi olur aslında" deyip, biraz düşündü. "Diyelim ki, ikimize de en azından birer dolar düşmeli."

"Az da olsa, yeter" dedi Sawkins. "Ben olsam, on iki buçuk peni derdim."

Crass, on iki buçuk peninin bile böyle ağır bir iş için fazla sayılamayacağını söyledi.

"Zaman çizelgelerimizi nasıl dolduracağız?" diye sordu Sawkins, biraz duraksadıktan sonra. "Sadece bir 'ta-

buta indirme' yazarsak, bize her zamanki gibi birer bob verirler."

Kural olarak, evlere tabut götürdüklerinde, bunu her seferinde zaman çizelgelerine işlerlerdi. "Tabuta yerleştirme" için genellikle bir şilin alırlardı; eğer merhum yüksek sınıfa mensupsa, kimi zaman bir şilin altı peni aldıkları olurdu. Bu tür işlerde saat başına para almazlardı.

Crass, sigarasını düşünceli düşünceli tüttürdü.

"Bence, en iyisi şöyle yazmamız" dedi en sonunda. "Philpot'un cenazesi: Tabuttan çıkarma ve tabuta yerleştirme. Tabutu marangozhaneye götürme. Böyle yapsak nasıl olur?"

Sawkins, yaptıkları işleri betimlemek için bundan daha iyi bir yol olamayacağını söyledi ve biralarını tam da meyhaneci artık kapanma saatinin geldiğini duyurduğu anda bitirdiler. El arabası bıraktıkları yerde duruyordu; siyah bez yağmurdan sırılsıklam olmuştu ve kumaşın sarkan kenarlarından aşağıya sular damlıyordu.

Avlunun kapısına ulaşmak için geçmeleri gereken boş arsada ilerlerken çok dikkatli hareket ettiler; çünkü hava çok karanlık olduğu için lambanın ışığı etraflarını görmelerine yetmiyordu. Bu arsada bir sürü araba ve römorkör duruyordu ve yolları yağmur gölcükleriyle, çamurlu tümseklerle kaplıydı. Bir sürü güçlük çektikten ve tabutu devirmemek için direndikten sonra kapıya ulaştılar ve Crass, o akşamüstü bürodan aldığı anahtarlarla kapıyı açtı. Daha sonra marangozhanenin kapısını da açtılar ve havagazı lambasını yaktıktan sonra zemine ayaklıkları kurdular ve tabutu içeriye sokup ayaklıkların üstüne yerleştirdiler. Sonra kapıyı kilitlediler ve marangozhanenin anahtarını zulasına yerleştirdiler; dış kapının anahtarını ise yanlarında götürdüler ve evlerine giderken önünden geçtikleri büronun posta kutusuna attılar.

Onlar tam büronun kapısından ayrılıyorlardı ki, aniden bir polis memuru fenerini suratlarına doğru tuttu

ve gecenin bir yarısında, neden elâlemin kapısını kurcaladıklarına dair ahret sualleri sormaya başladı.

Hunter için ertesi sabah oldukça yoğun geçti; çünkü adamın gidip birkaç yeni işe başlanıp başlanmadığını denetlemesi gerekiyordu. Bunların hepsi de eften püften işlerdi. Pek çoğunun başlanıp bitirilmesi en fazla iki üç gün sürecekti.

Bu işlere koşturmak neredeyse bütün bir sabahını almıştı; ama Hunter bu arada cenaze için gerekli ayarlamaları yapmayı da becerdi. Cenaze, çarşamba günü öğleden sonra ikide morgdan alınacaktı; zaten tabut o gün morga geri götürülmüştü bile; çünkü Hunter törene marangozhanede başlamanın yakışıksız kaçacağı kanısındaydı.

Hunter bu işi elinden geldiği kadar gizli tutmuştu; ama yine de küçük bir kalabalık toplanmıştı. İçlerinde Philpot'un o sıralarda işsiz olan birkaç arkadaşının da bulunduğu kalabalık, cenazenin başladığını görmek için morgun kapısında bekliyordu; aralarında o sırada ayık olan Çakırkeyif ve Bill Bates de vardı. Barrington ve Owen da oradaydı; cenazeye katılabilmek için işlerinin başından ayrılmışlardı. Bir bakıma orada Rushton & Co. işçilerini temsilen bulunuyorlardı; çünkü Barrington'ın elinde işçilerin aralarında seve seve parasını topladığı bir çelenk vardı. Hepsi de cenazeye katılıp yarım günü kaybetmeye katlanamazdı; ama pek çoğu eski dostlarına son bir saygı gösterisi için çelenge para vermeye gönüllüydü; bu yüzden ehvenişeri seçmişlerdi. Çelengin üstüne beyaz bir saten kurdele bağlanmıştı ve Owen kurdelenin üstüne duruma uygun düşen bir şeyler yazmıştı.

Saat tam ikiyi vurduğunda cenaze arabası ve hepsi de siyah redingot ve silindir şapka giymiş Hunter ve dört tabut taşıyıcısının (Crass, Slyme, Payne ve Sawkins) bindiği matem arabası morgun önünde durdu. Güya hepsi bir örnek giyinmişti; ama dış görünüşlerinde belirgin farklar vardı. Crass'ın ceketi yumuşak, daha

yeni boyanmış simsiyah bir kumaştandı ve şapkasının tepesi diğerlerine göre daha alçak, üst kısımları daha yuvarlaktı. Hunter'ın ceketi serj kumaşındandı ve rengi epeyce solmuştu; şapkasının tepesi çok uzun ve dikti, ayrıca üst kısmına doğru biraz inceliyordu. Diğerlerine gelince, her birinin kıyafeti farklı moda akımlarına ve tarihlere uygundu ve "siyah" elbiseleri paslı kahverengiden koyu maviye kadar değişen tonlardaydı.

Bu farklılıkların nedeni, giysilerin çoğunun farklı tarihlerde ikinci el kıyafetler satan dükkânlardan alınmış olması ve bugünkü gibi günler dışında giyilmediklerinden, uzun zamandır saklanmalarıydı.

Tabut dışarıya çıkarılıp cenaze arabasına yerleştirildiğinde Hunter, Barrington'ın ona verdiği çelengi alıp kendi yanında getirdiğiyle birlikte tabutun üstüne yerleştirdi. Hunter'ın çelenginin üstünde, şu sözlerin yazılı olduğu benzer bir kurdele vardı: "Rushton & Co.'dan, en derin üzüntülerimizle."

Arabada Barrington ve Owen dışında kimsenin olmadığını gören Bill Bates ve Çakırkeyif, kapının yanına gelip içeridekilere kendilerinin de binmesinde bir sakınca olup olmadığını sordu ve Owen da, Barrington da buna karşı çıkmadığından ve daha başka birinden izin istemeye gerek görmediklerinden hemen arabaya atladılar.

Bu sırada Hunter cenaze arabasının birkaç metre önündeki yerini almıştı ve dört tabut taşıyıcısı da ikişer ikişer sıraya dizilmişti. Kafile anayola çıktığında Snatchum'ın karanlık bir çehreyle köşede durduğunu gördüler. Hunter bakışlarını doğruca önüne çevirdi ve Snatchum'ı görmemiş gibi yaptı; ama Crass suratına alaycı bir gülümsemenin yerleşmesine engel olamadı. Bu durum Snatchum'ı çok sinirlendirdi ve onun şöyle bağırmasına neden oldu:

"Fark etmez! Çok zarar etmedim! Ben de tabutu başkası için kullanırım!"

Mezarlık üç mil uzaktaydı ve şehrin kalabalık sokaklarından çıkılır çıkılmaz Hunter kafileye mola verdirip

cenaze arabasına tırmandı ve sürücünün yanına oturdu. Crass sürücünün diğer tarafına geçti. Tabut taşıyıcılarından ikisi sürücü koltuğuyla araba arasında kalan boşlukta ayakta durdu ve kalan ikisi matem arabasının sürücüsünün yanına yerleştikten sonra, kafile bu sefer büyük bir hızla ilerlemeye koyuldu.

Mezarlığa yaklaştıklarında yavaşladılar ve kapıyla aralarında yirmi beş metre kalınca durdular. Sonra Hunter ve tabut taşıyıcıları eski konumlarını aldılar ve mezarlığın açık kapısından içeri girip kiliseye yöneldiler; kilisede solgun siyah cüppeli papaz tarafından karşılandılar; bizimkiler tabutu içeriye taşıyıp, bir nevi yükselir alçalır masanın üstüne bırakırken, papaz efendi yanı başlarında dikildi. Tabutu kiliseye, ayak kısmı öne gelecek şekilde sokmuşlardı ve taşıyıcılar onu masanın üstüne yerleştirir yerleştirmez, papaz efendi hemen atılıp tabutu ters çevirdi ve tekrar dışarıya çıkarılmaya hazır hale getirdi.

Cenaze levazımatçıları için özel olarak hazırlanmış bir sıra vardı ve Hunter ile diğer taşıyıcılar kutsal pederin gelişini beklerken buraya oturdular. Barrington ve diğer üçü karşı tarafa yerleşti. Kilisede ne sunak ne de kürsü vardı; bunların yerine koridorun karşı ucundaki alçak bir platformun üstünde bir nevi okuma masası duruyordu.

On dakikalık bir beklemeden sonra kutsal peder içeriye girdi ve hemen masanın yanına gidip, her zamanki gibi hızla, ne idüğü belirsiz bir duayı mırıl mırıl okumaya koyuldu. Eğer dinleyicilerin elinde bu duanın sözlerinin bir nüshası olmasaydı (her sırada küçük bir dua kitabı vardı) adamın neler geveledığini hiçbiri anlayamayacaktı. Bu kadar hızlı ve saçma bir şekilde sayıklayıp duran birileri, başka herhangi bir durumda insanda gülme isteği uyandırırdı; üstelik bu şahsın böyle dua ederken gerçekten Tanrı'ya seslendiğini sandığını düşünmek bile komikti. Adamın tavırları ve sesi rahatsız edici bir kayıtsızlıktaydı. Bir şeyler mırıldandığı, gerek-

li yerleri vurguladığı, daha doğrusu gevelediği sırada, bir taraftan da yardımcısının masanın üstüne bıraktığı defin belgesini ve diğer kâğıtları gözden geçiriyordu ve bunları okumayı bitirdikten sonra boş bakışlarını şapelin içinde dolaştırdı; tekrarladığı sözlerin yerlerini kitaplarında bulabilmek için kendilerini zorlayan Bill Bates'e ve Çakırkeyif'e meraklı gözlerle uzun uzun baktı. Sonra dikkatini kendi parmaklarına çevirdi; kolunu gerip elini öne uzattı ve tırnaklarını dikkatle inceledi.

Bu sefil komedi devam ederken, arada sırada solmuş siyah cüppeli papaz huşu içinde "Amen" çekiyordu. Dua sona erdikten sonra papaz dışarıya çıktı; mezar taşlarının ve anıtların arasındaki kestirme yolu tuttu. Bu sırada tabut taşıyıcıları bir kez daha yüklerini omuzlarına almış ve papazın peşinden mezara doğru yola koyulmuşlardı. Hedeflerine bir iki metre kala, onları patikalardan birinin köşesinde bekleyen kutsal pederle karşılaştılar. Adam, elinde açık bir kitapla kafilenin başına geçti ve ağır ağır yürüyerek ilerlerlerken, kilisede ettiği duayı okumaya, daha doğrusu tekrar gevelemeye koyuldu.

Eski bir siyah cüppesi ve çok kirli, hafifçe yıpranmış beyaz bir pelerini vardı. Bu pis kumaş parçasının acayip görünüşü, adamın pelerinini sırtına doğru düzgün geçirmeye bile zahmet etmemesi yüzünden iyice tuhaflaşmıştı. Pelerin omuzlarının üzerine öylesine atılmış ve eğri durduğu için bir tarafı kısa gelmişti; oradan papaz cüppesinin neredeyse yirmi santimlik kısmı görünüyordu. Gelgelelim, bu şahsın dış görünüşünü kıyasıya eleştirmemek daha doğru olabilir; çünkü zavallıya cenaze başına sadece yedi şilin dört peni veriyorlardı ve o sırada, kendisi günün dördüncü cenazesini kaldırıyordu; belki de alt sınıftan insanların cenazelerinde de temiz giyinecek kadar zengin değildi.

Tabut mezara indirilirken her zamanki anlaşılmaz jargonuna geri dönmüştü ve duanın bütün sözlerini ezbere bilenler bile, kutsal pederin gevezeliklerini güçlükle anlayabiliyordu.

"Kadiri Mutlak, rahmetini bizden esirgemeyerek şimdi aramızdan ayrılan sevgili kardeşimizi yanına aldığı için, biz de onun cesedini toprağa veriyoruz; toprak toprağa, küller küllere, tozlar tozlara..."

Toprak, kutsal pederin elinden döküldü ve tabutun kapağına kederli bir tıkırtı çıkararak çarptı; peder duanın kalan kısmını bitirdikten sonra geriye döndü ve kiliseye doğru yürüyüp gitti. Hunter ve cenaze alayının kalan mensupları cenaze ve matem arabalarının kendilerini beklediği mezarlık kapısına doğru ilerlediler.

Geriye dönerken kendilerine doğru yaklaşan başka bir cenaze alayıyla karşılaştılar. Gelen, sadece tek atlı, son derece sade görünüşlü bir cenaze arabasıydı. Ön kısmında bir cenaze levazımatçısı oturmuyordu ve tabut taşıyıcıları arabanın yanı sıra yürümüyordu.

Bu, bir düşkünleryurdu sakininin cenazesiydi.

Pazarlık giysilerini sırtlarına geçirdikleri anlaşılan üç erkek, cenaze arabasının peşinden gidiyordu. Kilisenin kapısına ulaştıklarında, gündelik giysilerini giyen dört yaşlı erkek öne çıktı ve cenaze arabasının kapısını açıp tabutu dışarı çıkardıktan sonra kilisenin içine götürdü; ölenin yakınları olduğu anlaşılan diğer üç kişi de onları takip etti. Bu dört adam da düşkündü; düşkünleryurdunun sakinleriydiler ve tabut taşıyıcısı olarak adam başı altı peni alıyorlardı.

Hunter'ın ekibi geçerken tabutu cenaze arabasından indirmek üzereydiler ve bu manzarayı gören ekibin büyük kısmı biraz duraksayıp tabutun kiliseye sokulmasını izledi. Kaba saba yapılmış olan tabut akköknardandı; ne boyanmış ne de cilalanmıştı ve kapağın üstüne çakılmış küçük bir çinko plakadan başka süsü yoktu. Rushton'ın grubundan kimse matem tutanları tanıyacak ya da plakanın üstünde yazılanları okuyacak kadar yakında değildi; ama kaba bir el yazısı ve siyah harflerle yazılmış "J.L., 67 Yaşında" yazısını okuyabilselerdi, içlerinden bazıları bu kişilerin Jack Linden'ın oğulları olduğunu anlayabilirdi.

Tabut taşıyıcılara gelince, onların hepsi de artık ihtiyarlıktan ve yorgunluktan kadidi çıkmış adamlardı. İçlerinden biri, Jaluzici İhtiyar Latham'dı.

48

Doğu'nun Bilge Adamları

Ertesi haftanın sonunda, Rushton & Co.'da korkunç bir kıyım yaşandı. Newman, Easton ve Harlow dahil, Barrington ve bütün diğer düzenli işçiler işten çıkarıldı. O kadar az iş vardı ki, görünüşe göre geriye kalan herkes çok geçmeden kapının önüne konacaktı. Yaz neredeyse sona ermek üzereydi; bu yüzden işten çıkarılanların başka bir şirkete girmek için gerçekte pek az şansları vardı; çünkü diğer pek çok şirket de Rushton & Co. gibi işçi çıkarıyordu.

Şehirde, bahsedilmeye değer miktarda iş yapabilen tek bir şirket kalmıştı ve burası, Dauber and Botchit şirketiydi. Bu şirket yaz boyunca hep ön planda olmuştu ve Rushton & Co.'nun almayı planladığı birkaç büyük işi kapmış, ayrıca berikinin birkaç eski müşterisini ayartmıştı.

Bu şirket, neredeyse Rushton & Co.'nun yarı fiyatına iş yapıyordu ve ustabaşıları, Nemrut'tan daha anasının gözü bir adamdı. Yaz boyunca iki şirkette de ara ara çalışan işçiler, Dauber and Botchit'ten sonra Rushton & Co.'nun onlara bir cennet gibi geldiğini söylüyorlardı.

"Orada bir herifçioğlu var" demişti Newman, Harlow ve Easton'la yaptığı bir sohbette. "Orada öyle bir herifçioğlu var ki, vatandaş günde yirmi beş rulo duvar kâğıdını tek başına kesip, biçip, kostikleyip duvara yapıştırabiliyor; boyacılara gelince, bir tanesi neredeyse üçümüzün yapabileceği işi tek başına yapabiliyor ve orada

çalışırken onlara ayak uydurmak zorunda kalıyorsunuz; yoksa tekmeyi yersiniz."

Dauber and Botchit'te hüküm süren aceleciliğe ve köle güdücülüğe dair anlatılan bu hikâyeler abartılı olabilir; ama diğer müteahhitlerin bu şirketle rekabet etmekte çok zorlandıkları yadsınamaz bir gerçektir; diğer şirketlere verilen işler, doğru düzgün yapılması için şart olan zamanın dörtte birinde ya tamamen bitirilmesi ya da berbat edilip bırakılması gereken türdendi.

Eylülün sonunda çok sayıda işçi işsiz kalmıştı ve şehri kontrol eden pratik zekâlı insanlar da çok geçmeden su yüzüne çıkması beklenen sorunlarla "başa çıkmak" için her zamanki komedilerini bir kez daha sahnelemeye hazırlanıyorlardı. Saygıdeğer Papaz Mr. Bosher, İş Avlusu'nu yeniden açmaktan bahsediyordu; YSC'nin sekreteri daha fazla para, eski giysi ve ayakkabı bağışlanması için halka çağrıda bulunmuştu; çünkü Cemiyet'in fonları sekreterin maaşını öderken tükenmişti. Çorba Mutfağı'nın bu yıl ucuz "gıda" temini için daha erken açılacağına dair dedikodular çıkmıştı ve hayırsever insanlar, yardım satışlarından ve çorba kuponlarından bahsediyordu.

Arada sırada, ne zaman iş çıksa, Rushton'ın işçilerinden bazıları birkaç saatliğine işe geri alınıyordu; ama Barrington şirkete geri dönmedi. Barrington'ın yaşam tarzı, onun eskisine göre çok daha şık giysilerle dolaştığını ve hiçbir zaman cebinin parasız kalmadığını görüp çok şaşıran eski iş arkadaşlarının birtakım spekülasyonlarına neden oluyordu. Genellikle cebinde ödünç verecek bir bob'u ya da altı penisi oluyordu ve herkese içki ısmarlıyordu; millete tomar tomar dağıttığı sosyalizme ilişkin broşürlerin ve bildirilerin ona kaça patladığını hiç hesaba katmıyoruz bile. Windley'de bir pansiyonda kalıyordu; ama genellikle yemeklerini şehir merkezindeki küçük bir kafede yiyordu ve eski iş arkadaşlarından bir ikisini sık sık orada birlikte yemek yemeğe davet ediyordu. Kimi zaman içlerinden biri onu evine akşam ça-

yına ya da Barrington'ın siyasi görüşlerini tartışmaya davet ediyordu; bu gibi durumlarda, eğer gittikleri evde çocuk varsa Barrington mutlaka yolları üzerindeki bir dükkâna uğruyor ve ufaklıklara bir torba dolusu kek ya da meyve alıyordu.

Onun bu hali vakti yerinde görünüşü, her çeşit teorinin ortaya atılmasına neden oluyordu. Kimileri, Barrington'ın sivil polis olduğunu söylüyordu; diğerleri sosyalist olduğu için ondan utanan ve kendilerinden uzak durması, gerçek adını kullanmaması karşılığında bol bol haftalık veren zengin akrabaları olduğunu anlatıyordu. Whig'lerden bazıları, Barrington'ın İlerici Whig Partisi'ni el altından bölmek için kumpas kuran Tory'lerden para aldığını söylüyordu. O günlerde kasabada birkaç hırsızlık olayı yaşanmış ve hırsızlar, ganimetleriyle birlikte ortadan kaybolmayı başarmıştı; bu olay da suçlunun Barrington olduğuna ve hiç düşünmeden harcadığı paraları böyle karanlık yollardan elde ettiğine dair kötü bir dedikodunun çıkmasına neden oldu.

Ekim ayının ortalarına doğru, şehri çok şiddetli bir heyecana sürükleyen büyük bir olay gerçekleşti; bu sayede işsizlik ve açlık gibi görece önemsiz konular neredeyse unutulup gitti.

Sir Graball D'Encloseland, arazilerinin çok büyük bir kısmına sahip olduğu memleketine hizmet etsin diye çok daha yüksek bir mevkiye atanmıştı; sadece daha yüksek ve muteber bir mevkiyi işgal etmekle kalmayacak, maaşı da artacaktı; tabii ki bu, gerçekte hak ettiklerinin yanında bir şey sayılmazdı. Maaşı yılda yedi bin beş yüz pound'a ya da başka bir hesapla haftada yüz elli pound'a çıkmıştı ve bu terfinin sonucunda, Parlamento'daki koltuğundan istifa edip yeniden seçime girmesi gerekmişti.

[Baldırıçıplak Tory işçiler sokaklarda boş mideleriyle avare avare sürterken, temsilcilerinin bu mevkiye layık görülmesinin Mugsborough için büyük bir şeref olduğunu söylüyorlardı. Bununla övünüyorlar, sanki bu sa-

yede delik deşik botları yepyeni olacakmış gibi sevinçten havalarda uçuyorlardı.

Sir Graball'ın fotoğraflarının yer aldığı seçim afişlerini pencerelerine asıyor, yarı aç yarı tok çocuklarına mavi ve sarı kurdele (Sir Graball'ın renkleri) takıyorlardı.

Whig'ler, öfkeden çılgına dönmüştü. Seçimlerin onları hazırlıksız yakaladığını iddia ediyorlardı; henüz bir adayları olmadığı için, Tory'ler seçimlerden haksız yere kazançlı çıkacaktı.]

Sir Graball'ın maaşına itirazları yoktu; tek şikâyetleri seçimin iki ayaklarını bir pabuca sokmasıydı. Bu durum adil değildi; çünkü onların, yani seçkin Whig'lerin seçmenlerine geleneksel küçümseyici kayıtsızlıkla muamele edegelmelerine rağmen, son birkaç aydır Sir Graball D'Encloseland gözünü dört açmış, kurnazlık edip seçimlere hazırlanmıştı. Gerçekten de, son altı aydır seçim çalışması yapıp durmuştu. Geçen kış çok sayıda futbol maçını izlemeye gitmesi bir yana, yerel takımlara her türden yardımda bulunmuştu. Buffalolara ve Druidlere katılmış; Kafatası ve İskelet Çocukları Derneği'ne başkan seçilmiş; içkiyle arası iyi olmasına rağmen içki karşıtlarının toplantılarında davayla yakından ilgili görünmüş ve bu toplantılarda kürsü başkanlığı yapmıştı; yoksul okul çocuklarına dağıttığı çaylardan ve diğer yardım faaliyetlerinden hiç bahsetmiyoruz. Uzun lafın kısası, son altı aydır son derece aktif bir siyaset adamıydı; [tabii ki, terimin Tory anlamıyla; çünkü bu şekilde aylar geçmişti ve zavallı Whig'ler seçimler gelip çatana kadar rakiplerinin siyasetle uğraştığını hiç mi hiç anlayamamışlardı.

Whig Üç Yüzler acil olarak toplandı ve bir aday bulmak için Londra'ya heyet gönderildi; ama oy verme gününe sadece bir hafta kalmış olmasına rağmen, henüz bu konuyu halledememişlerdi. Adam Sweater'ın başkanlığında bir toplantı daha yapıldı; Rushton ve Didlum da hazır olanların arasındaydı.]

Delegelerin raporunu dinlerken, bu bir araya toplanmış köle güdücülerin çehrelerinde mutlak bir hayal kı-

rıklığı ifadesi belirdi. Bunu takip eden kederli sessizliği, aniden ayağa fırlayıp uygun adamı aramak için seçim bölgesinin dışına çıkmakla hata ettiklerini düşünmeye başladığını söyleyen Mr. Rushton'ın konuşması bozdu. Bir peygamberin kendi ülkesinde gereken saygınlığa kavuşamaması garip ama gerçekti. Kıymetli zamanlarını ülkede oradan oraya koşturarak, kendilerine bir aday verilmesi için sağa sola yalvarıp minnet ederek israf ederken, gözlerinin önündeki beyefendiyi, Mr. Rushton'ın seçimlerde herhangi bir yabancıdan çok daha başarılı olacağına inandığı bir hemşerilerini unutuyorlardı. Tabii ki, hepsi de Adam Sweater'ın ideal bir Whig adayı olacağı konusunda hemfikirdiler; bu fikre karşı çıkmaya kimse cesaret edemezdi zaten.

Mr. Rushton konuşurken, Üç Yüzler'in bozuk moralleri yavaş yavaş düzelmeye başlamıştı ve Sweater adına hepsi el çırpmaya, ayaklarını yere vurmaya başladılar. Teklif, coşkulu bir tezahüratla kabul edildi ve "İyi İhtiyar Sweater" haykırışları odayı çınlattı.

Sweater, bu teklife yanıt vermek için ayağa kalktığında, odadaki patırtı başladığı gibi aniden sona erdi. Adam, toplantıdakilere kendisine layık gördükleri şereften dolayı teşekkür etti. Boş laflarla ya da gereksiz iltifatlarla kaybedecek zaman yoktu; düşmanın ilerlemesine izin vermek yerine, hemen Üç Yüzler'in teklifini kabul edip yarışa koyulacaktı.

Mutluluktan kendinden geçen Üç Yüzler'den sevinç çığlıkları yükseldi.

Toplantının yapıldığı salonun dışında, gırtlaklarına kadar sefalete batmış, pek çoğu tabanı delik ayakkabılar, başkalarının ıskartaya çıkardığı giysiler giymiş, büyük bir Whig işçi kalabalığı toplanmış, köle kahyaları heyetinin raporunun sonucunu duymak için bekleşiyordu ve Sweater'ın aday gösterileceği konusunda fikir birliği sağlandıktan sonra, Didlum hemen koşup sokağa bakan pencereyi açtı ve kalabalığa avazı çıktığı kadar bağırarak iyi haberleri iletti; aşağıdakiler de kutlamaya

ortak oldu. Aşağıdakilerin bir konuşma yapılması yönündeki ricası üzerine Sweater tombul göbeğini pencereye sıkıştırdı ve onlara birkaç cümleyle hitap etti; faydalanabilecekleri zamanın son derece kısıtlı olduğunu hatırlatarak Büyük Eski Bayrağı zafere taşımak için çok çalışmalarını istedi.

Böyle günlerde, bu insanlar işsizlik ve açlık hakkındaki her şeyi unuturdu; tek dertleri "Büyük Eski Bayrak" olurdu. Onların bu bayrağa adanmışlıkları o kadar büyüktü ki, onu zafere taşıyabildikleri sürece gırtlaklarına kadar sefalete batmak, aç kalmak, açıkta kalmak umurlarında bile olmazdı; önemli olan tek şey, nefret ettikleri düşmanlarını, Tory hemşerilerini hezimete uğratmak ve Büyük Eski Bayrak'ı zafere taşımaktı. O bayrağı geçmişte de birçok kez zafere taşıdıkları halde durumlarında hiçbir düzelme olmadığı gerçeği, şevklerini hiç mi hiç kırmıyordu. Hayırsever oldukları için, zaferin kazanılmasından sonra parsayı efendilerin toplamasına rıza gösteriyorlardı.

Sweater'ın konuşmasının bitiminde hayırseverler üç kez büyük bir coşkuyla tezahüratta bulundular ve sonra kalabalıktakilerden biri, "Rengimiz ne olacak?" diye haykırdı. Dekorasyon "ustası" sayılan ve renkler konusunda uzman kabul edilen Rushton'la ayaküstü bir fikir teatisinde bulunulduktan sonra yeşil rengin, daha doğrusu çimen yeşilinin kullanılması kararlaştırıldı ve bu bilgi, tekrar tezahürata başlayan kalabalığa iletildi. Sonra, aceleyle Sweater's Emporium'a koşuldu ve birkaç metrelik ucuz yeşil kurdele alındı; bu kurdele küçük parçalar halinde kesilip, ceketlerin iliklerinden geçirildikten sonra düğümlendi ve böylece gerektiği gibi giyinip kuşanan Whig'ler, dörtlü bir askeri yürüyüş kolu oluşturup şehrin bütün anacaddelerini dolaştılar. Grand Parade boyunca bir aşağı, bir yukarı gidip geldiler; fıskıyeli havuzun etrafında tur üstüne tur attılar ve en sonunda, "Tramp, tramp, tramp, the Boys are marching"in melodisini seçim şarkısı yapıp, Windley Tepesi'ne yöneldiler.

Adam Sweater için oy, oy, oy!
İhtiyar Closeland'ı bir ağaçta sallandıralım!
Adam Sweater bizim adamımızdır,
Mümkünse biz onu isteriz,
Böylece çayımızın yanında en büyük ekmeği yiyebiliriz.

Bu adamların rap rap yürüyüp çocukça şarkılar söylerken sergilediği manzara (içlerinden bazılarının saçı sakalı kırlaşmıştı) bu kadar mide bulandırıcı olmasaydı, komik olarak bile kabul edilebilirdi.

Sonra, değişiklik yaparak başka şarkılara geçtiler.

İhtiyar Closeland'ı,
Bir ekşi elma dalına asacağız

ve

Toplanın, toplanın Windley'liler
Çünkü Sweater kesin kazanacak.

Quality Sokağı'ndaki büyük kilisenin önünden geçerlerken, saatin vurduğu duyuldu. Bu, her on beş dakika için dörder kez vuran eski model saatlerdendi. Saat şimdi on olmuştu; bu yüzden on altı müzikal vuruş duyulacaktı.

Ding, dong! Ding, dong!
Ding, dong! Ding, dong!
Ding, dong! Ding, dong!
Ding, dong! Ding, dong!

[Saatin vuruşlarıyla aynı tempoyu tutturarak "A-dam Sweat-er" diye bağrışmaya başladılar. Tory'ler orada olsaydı, onlar da aynı teraneyi tuttururdu.]

Grab-all Close-land!
Grab-all Close-land!
Grab-all Close-land!
Grab-all Close-land!

Çok geçmeden şehir uydurma vaatlerle çalkalanmaya başlamış, bütün duvarlar afişlerle kaplanmıştı.

Adam Sweater'a Oy Ver!
O, İşçinin Dostudur!
Sweater ve İçki Yasağı Reformu İçin Oy Ver.
Sweater'a Oy ver – Serbest Ticaret ve Ucuz Gıda.

ya da

D'Encloseland'a Oy Ver.
Gümrük Vergisi Reformu ve Çok Fazla İş.

Bu güzelim Çok Fazla İş ideali, Tory işçilere çok çekici geliyordu. Kendilerini ve çocuklarını başkalarının yararına çalışmak üzere tasarlanmış bir nevi makine ya da dolap beygiri gibi görüyorlardı. Gerçekten yaşamayı ve medeniyetin nimetlerinden faydalanmayı hak ettiklerine inanmıyorlardı. Kendileri ve çocukları için arzusunu duydukları tek şey, Çok Fazla İş'ti.

Sokaklarda Marsellaise'leri "Work Boys, Work and be contended"ı, "Tramp, tramp, tramp, the Boys are marching"in melodisine uydurarak söylüyorlardı ve rap rap yürüyüş yaparken, arada sırada Sir Graball, Gümrük Vergisi Reformu ve Çok Fazla İş için üçer kez hurra çekiyorlardı.

İki taraf da şehre parayla tutulmuş hatip çetelerini getirtmişti; bu hatipler her gece anacaddelerin köşelerini tutuyor ve açıklıklara kurulan portatif kürsülerinin tepesinden, otomobillerden ve kamyonlardan halka hitap ediyorlardı. Tory'ler, Avam Kamarası'ndaki Whig Partisi mensuplarının üçkâğıtçı ve budala olduğunu söylüyordu; [Whig'ler de Tory Partisi mensuplarının budala ve üçkâğıtçı olduğunu anlatıyordu. Zengin giyimli bir çığırtkanlar güruhu Windley sokaklarını meskeh tutmuş, orada oturan yoksul işçilerden oy dileniyordu.

Bir akşam, Windley tepesindeki Dört Yol Ağzı'nda bir Whig mitingi düzenlendi. Soğuk havaya rağmen eski püskü giysiler giymiş ve pek çoğunun midesine aylardır doğru dürgün bir lokma girmemiş insanların oluşturduğu büyük bir kalabalık meydanda toplanmıştı. Bulutsuz bir geceydi.] Ay, dolunay evresindeydi ve manzara, yaklaşık üç metrelik direklere dikilmiş birkaç meşalenin alev alev yanarak verdiği ışıkla daha da aydınlanıyordu. Kürsü büyük bir kamyondan ibaretti ve aralarında Adam Sweater ve gerçek bir Whig lordun, yani Lord Ammenegg'in de bulunduğu birkaç konuşmacı vardı. Bu şahıs, bakkal ve şarküteriler zinciri işleterek çok büyük bir servetin sahibi olmuştu ve bir önceki Whig hükümet tarafından partiye hizmetlerinden ve daha neler nelerinden dolayı Lordlar Kamarası'na alınmıştı.

Hem Sweater'ın hem de Ammenegg'in, o gece iki mitingde daha konuşma yapacakları için saat sekiz buçuğa kadar Windley'ye gelmesi beklenmiyordu; onların gelişine kadar çarkı döndürebilmek için kürsü başkanlığı yapan Rushton ve Didlum'un da aralarında bulunduğu beş zatı muhterem ve haftası beş pound'dan tutulmuş bir profesyonel halka hitap etti. Kalabalığın arasına yirmi irikıyım adam karışmıştı; şehirde daha önce hiç görülmeyen bu adamların yakasında kocaman yeşil rozetler vardı ve konuşmacıları büyük bir coşkuyla alkışlıyorlardı. Ayrıca Sweater'ın bildirilerini ve seçimler sırasında düzenlenecek mitinglerin tarihlerini ve yerlerini gösteren kartları halka dağıtıyorlardı. Bu adamlar, Sweater'ın vekilharcı tarafından tutulmuş serserilerdi. Londra'daki Seven Dials Mahallesi'nden gelmişlerdi ve günde on şilin alıyorlardı. Görevlerinden biri, kalabalığı, mitingi sabote edenleri ya da hatiplere "tuhaf" sorular soranları linç etmeye kışkırtmaktı.

Parayla tutulmuş konuşmacı uzun boylu, zayıf, siyah saçlı, sakallı ve bıyıklı bir adamdı; alnındaki çirkin yara izi olmasaydı, yakışıklı sayılabilirdi; bu iz çehresine kötücül bir ifade katıyordu. Çok cevval bir hatipti; dinleyi-

ciler konuşmasını sık sık tezahüratlarla bölüyordu ve onlara, işçi kardeşlerine büyük bir samimiyetle seslenip onlardan Adam Sweater'a oy vermelerini istediğinde kalabalığın coşkusu sınır tanımaz oldu.

Kalabalığın arasında Harlow, Easton ve Owen'la birlikte duran Barrington, "Şu herifi bir yerlerde görmüştüm" dedi.

"Aynen" dedi Owen, şaşkın bir ifadeyle. "Ama nerede gördüğümü bir türlü hatırlayamıyorum."

Harlow ve Easton da bu adamı daha önce gördükleri kanısındaydı; ama Adam Sweater ve yakın dostu Lord Ammenegg'i taşıyan otomobilin yaklaştığını müjdeleyen tezahürat patlamasıyla birlikte spekülasyonları yarıda kesildi. Mitingi düzenleyenler ne yazık ki bir merdiven ayarlamayı unutmuşlardı; bu yüzden Sweater kürsüye çıkmakta fena halde zorlandı. Gelgelelim, dostları onu kucaklayıp kürsüye çıkardılar ve bu sırada miting şarkılarla şenlendi:

Oy, Oy, Oy, Adam Sweater'a Oy Ver.

Kan ter içinde kaldıktan sonra yeni geleni kürsüye çıkarmayı başardılar ve konuşmacı toparlanmaya çalışırken, Rushton kalabalığa küçük bir konuşma yaptı. Sonra Sweater öne çıktı; ama tezahüratlar ve şarkılar yüzünden birkaç dakika boyunca sesini duyurmayı başaramadı.

Sonunda nutkuna başlayabildiğinde, çok zeki laflar etti; bu nutuk onun için özel olarak yazılmış ve tam on gineye patlamıştı. Nutkun büyük bölümü, sosyalizmin tehlikesine karşı ikazlardan oluşuyordu. Sweater, bu geceye dikkatle, provalar yaparak hazırlanmıştı ve büyük bir başarıyla konuşuyordu. Şu bizim sosyalistlerin bazılarının iyi niyetli ama yanlış yolda kimseler olduklarını; garip görüşlerinin pratiğe geçirilmesi halinde ortaya çıkacak kötülüklerin farkında bile olmadıklarını söyledi. Kalabalığa şu soruyu yöneltirken, sesini insa-

nın kanını donduracak kadar meşum bir fısıltı şeklinde çıkarmıştı:

"Hakkında çok şeyler duyduğumuz ama pek azımızın gerçek mahiyetini anlayabildiği şu sosyalizm nedir acaba? Ne demektir ve ne anlama gelir?"

Sonra, sesini meydanı çın çın çınlatacak kadar yükseltip, onun meydanda toplanan kalabalığın kulaklarında bir cenaze çanı gibi yankılanmasını sağlayarak, şöyle devam etmişti:

"Sosyalizm, deliliktir! Kaostur! Anarşidir! Felaket demektir! Zenginler için 'Kara Veba' demektir; sonuç olarak, fakirler için 'Kapkara Veba' demektir!"

Sweater duraksadığında, bir korku ürpertisi bütün kalabalığı sarmıştı. Delik deşik ayakkabılar, kıç ve diz kısımları yamalı, ayrıca diz kısımlarına kadar lime lime olmuş pantolonlar giyen erkekler sararıp soldu ve birbirlerine endişe dolu bakışlar attılar. Eğer sosyalizm günün birinde gerçekleşirse, herhalde bir nevi tarih öncesi dağlısının kostümüyle dolaşmak zorunda kalacaklarını sanıyorlardı: pantolonsuz ve ayakkabısız.

Zahmetli çalışmalardan vaktinden önce yaşlanmış, pek çoğu diğer kadınların eskilerini giyen, çok yorgun ve bitkin görünüşlü, çocuklarının karnını haşlama çayla, kaymağı alınmış kutu sütleriyle, margarinli ekmekle doyuran anneler, şu Tanrı'nın belası sosyalistlerin onlara "Kara Veba"yı getireceklerini düşünürken öfkeden çılgına döndüler.

Bu zavallı insanların biri bile zaten bir "Felaket" ve "Kara Veba" döneminde yaşadığını düşünemiyordu. Ancak, Sweater şimdi hitap ettiği insanların çoğuyla birdenbire aynı toplumsal konumda oluverseydi, hiç şüphesiz onu görenlerin pek çoğu bu adamın "Kara Veba"nın ta kendisi olduğunu düşünürdü.

Panikten ne yapacağını şaşıran kalabalığa çöken korkunç sessizlik, az sonra baldırıçıplak bir hayırsever tarafından bölündü. Adam haykırdı:

"Biz onların kim olduğunu iyi biliyoruz, efendim. Pek çoğu, ekmeğini alnının teriyle kazanmaktan sıkıl-

mış herifler ve artık bizim onları sırtımızda taşımamızı istiyorlar."

Diğer hayırseverlerin onaylayan bağırışlarıyla iyice cesaretlenen adam sözlerine devam etti:

"Amma velâkin, biz onların sandığı kadar salak değiliz; bunu gelecek pazartesi görecekler. Esasen pek çoğu asılmak istiyor ve onlara güzel bir ip ödünç vermekten gocunmam, şahsen."

Bu asil duygular, alkış ve tezahüratlarla karşılandı ve Sweater konuşmasına kaldığı yerden devam etmek üzereydi ki, başka bir adam, kendisi gibi kırmızı kravat takmış üç dört kişiyle yan yana durduğuna göre besbelli bir sosyalist, lafa karışıp konuşmacıya bir soru sormak istediğini söyledi. Ne Mr. Sweater ne de Kürsü Başkanı bu isteği ciddiye aldı; ama kalabalıktan gelen birkaç öfkeli "Sessizlik!" haykırışı duyuldu. Sweater sözlerine devam etti; ama o adam bir kez daha konuşmacının lafını bölünce, kalabalıktan daha tehditkâr haykırışlar yükselti. Rushton atıldı ve beyefendinin mitingin sonuna kadar sabretmesini, sorularını o zaman sorabileceğini söyledi.

Adam öneriyi geri çevirmeyip bekleyeceğini söyledi ve Sweater nutkuna devam etti; çok geçmeden toplantının düzenini bozan adam ve arkadaşları etraflarının koca rozetler takan ve onlara kötü kötü bakışlar atan parayla tutulmuş serseri güruhuyla kuşatıldığını fark etti.

Sweater, kalabalığa gelecek pazartesi günü "Düşmanın Çenesine Ağır Bir Yumruk" indirme çağrısında bulunarak konuşmasını bitirdi ve sonra, bir alkış fırtınasının arasında Lord Ammenegg öne çıktı. O akşam onları uzun uzun konuşarak sıkmaya niyetli olmadığını söyledi; adaylık için son tarih yarın olduğundan, seçimler sırasında bir kez daha gelip onlara hitap etme şerefine nail olamayacaktı; ama eğer yanılıp da o gece oraya gelmeden önce uzun bir konuşma yapmaya niyetlenseydi, az önce işittiği Mr. Sweater'ın şu parlak ve eşsiz nutkundan sonra kendi sözleri pek sönük kalacaktı; çünkü şah-

sen Adam Sweater'ın söylenebilecek her şeyi söyleyip bitirdiğini düşünüyordu. Ama, dinleyicilerine o akşam aniden kafasında beliren bir düşünceden bahsetmek istiyordu. İncil'de, Doğu'dan "Bilge Adamlar"ın çıktığını okumuşlardı. Windley de, herkesin malumu, kasabanın doğusundaydı. Onlar "Doğu'nun Bilge Adamları"ydılar ve kendisi, gelecek pazartesi Windley'lilerin Adam Sweater'a oy vererek ve onun seçimlerden "Ezici bir Çoğunlukla" çıkmasını sağlayarak, gerçekten de "Doğu'nun Bilge Adamları" ismine layık olduklarını ispatlayacaklarını umuyordu.

"Doğu'nun Bilge Adamları", Amımenegg'in sözlerini uzun uzadıya bağrışarak, budalaca tezahüratlarda bulunarak selamladılar ve bütün bu gürültü patırtının arasında, ekselansları ve Sweater otomobillerine bindiler; kırmızı kravatlı adamlara da, başka isteklilere de soru yöneltme hakkı tanımaksızın basıp gittiler. Rushton ve diğer liderler başka bir otomobile doluştu; şehir merkezinde düzenlenen ve muhteşem Sir Featherstone Blood'ın konuşma yapacağı bir toplantıya yetişmek için ilk otomobili takibe koyuldu.

Daha sonra kalabalık kıta düzenini aldı ve yürüyüş kolunun başına ellerinde meşaleler ve üstünde kocaman siyah harflerle "Adamımız Adam Sweater" yazan bir pankart taşıyan adamlar geçti.

Şarkılar söyleyerek tepeden aşağı indiler ve Grand Parade'deki fıskıyeli havuza geldiklerinde, orada miting düzenleyen başka bir kalabalıkla karşılaştılar. Bunlar Tory'ydi ve Whig şarkılarını duyup pankartı görünce öylesine küplere binmişlerdi ki, derhal mitingi bir kenara bırakıp yürüyüş kafilesine hücuma geçtiler. Herkes birbirine girmişti. İki taraf da vahşiler gibi dövüşüyordu; ama Whig'ler üçe karşı bir oldukları için acı bir yenilgiye uğrayarak meydandan püskürtüldüler; ellerindeki meşalelerin çoğu zapt edildi ve pankartları lime lime edildi. Sonra Tory'ler, ellerinde savaş ganimeti meşaleleri, havuzun başına döndüler ve "Has anyone seen a

German Band?"in melodisine uydurdukları bir şarkıyı söylemeye koyuldular.

Whig Bayrağı gören oldu mu, oldu mu?
Whig Bayrak, Whig Bayrak!

Tory'ler fıskıyeli havuzun oradaki mitinglerine kaldıkları yerden devam ederken, Whig'ler arka sokaklardan birinde toplanmıştı. Destek kuvvetler için farklı farklı yönlere ulaklar çıkarıldı ve yaklaşık yarım saat sonra, geriye çekildikleri yerden çıkıp Tory'lerin üstüne çullandılar. Kürsüyü ters çevirdiler; zapt edilen meşalelerini geri aldılar; karşı tarafın pankartını paçavraya çevirdiler ve düşmanı meydandan sürüp çıkardılar. Sonra, sıra artık kendilerine gelen Whig'ler sokaklarda, "Tory Bayrağı gören oldu mu, oldu mu?" şeklinde şarkılar söyleyerek turlamaya koyuldular ve [Sir Featherstone'un konuşma yaptığı salona, tam da dinleyiciler orayı terk ederken ulaştılar.]

Salondan ayrılan kalabalık, coşkudan kendinden geçmiş, kabına sığmaz bir halde sokaklara taşıyordu; çünkü az önce dinledikleri konuşma, memlekete sunulan bir nevi manifestoydu.

Konuşmayı dinleyememiş olan ama alışkanlığın gücüyle herkes kadar coşkulu bağırıp çağıran kafileyi gören Sir Featherstone Blood arabasının içinde ayağa kalktı ve kalabalığa hitap etti; partisinin, işçi sınıfının yaşam koşullarını düzeltmek için uygulamaya koymayı vaat ettiği reformu ana hatlarıyla açıkladı; bu sözleri dinleyen Bilge Adamlar mutluluktan kendilerinden geçti. Sir Featherstone, Toprak Vergileri ve Cenaze Harçları sayesinde toplanan parayla devasa savaş gemilerinin yapılacağını ve böylece hem zenginlerin malının korunmuş, hem de fakirlere iş imkânı yaratılmış olacağını söyledi. Başka bir vergi daha konularak zenginlerin otomobilleriyle rahat rahat ilerleyebileceği, kaymak gibi yollar inşa edilecekti ve tabii ki, böylece yoksullar iş bu-

lacaktı. Daha bir sürü imkân yaratılacaktı. Bu konuşmanın en önemli noktası şuydu: Bu güzelim, kaymak gibi yeni yolların inşası için hiç görülmemiş bir şey yapılacak, zenginler kendi keselerine el atacaktı! Ama zenginlerin yol vergisini ödemek için gerekli parayı nereden bulacağından hiç bahsedilmedi. Berikilerin vergi ödeyecek parayı bulabilmesi için işçilerin nasıl köle gibi çalıştırılacağının, kendi alınlarından akan ter sayesinde efendilerinin cebinin Temettüyle, Kirayla, Faizle ve Kârla dolacağının lafı bile edilmedi.

"İşte Beyler, size bunları vaat ediyoruz ve yakalayacağımıza söz verdiğimiz ilerleme hızıyla, şimdi size hiçbir korkuya ya da tereddüde düşmeden söylüyorum ki, gelecek 'Beş Yüz Yılda' bu ülkenin toplumsal koşullarını iyileştirmeye yönelik öyle bir reform yapacağız ki, işçi sınıfları medeniyetin bazı nimetlerinden bile faydalanabilir hale gelecek.

Şimdi cevap vermeniz gereken tek soru şu: Beş Yüz Yıl beklemeye hazır mısınız?"

Bu muhteşem [gelecek hayalinin karşısında] kendinden geçen Bilge Adamlar haykırdı: "Evet, beyim!"

"Evet, beyim, gerekirse bin yıl bile bekleriz! Yeter ki siz isteyin, beyim!"

"Hayatım boyunca bekledim" dedi ihtiyar bir savaş gazisi; bu adam, geçmişte pek çok kez "Eski Bayrak"ın zafere taşınmasına yardım etmişti; ama bu zaferlerde elde edilen ganimetten payına düşen tek şey, bugün mutlak, korkunç bir sefalet içinde yaşaması ve düşkünleryurdunun kapılarının onu da almak için açılmasıydı. "Bütün hayatım boyunca bekledim, daha iyi bir hayatın başlamasını umdum ve hep buna güvendim; bu yüzden birkaç yıl fazladan beklemek benim için önemli değil."

"Acele etmenize gerek yok, beyim" diye haykırdı kalabalığın arasındaki başka bir Süleyman. "Beklemek bize koymaz. Acele edip kendinizi zora sokmayın. Zaten bu işlerin ne kadar süreceğini bizim gibilerden çok daha iyi bilirsiniz."

Sonunda büyük adam, kalabalığı durumlarının göz açıp kapayıncaya kadar iyileşmesini isteyen aptal, mantıksız, iş bilmez sosyalistlerin güdümüne girmenin tehlikelerine karşı uyardı ve onlara Roma'nın bir günde kurulmadığını hatırlattı.

Bilge Adamlar, onu coşkuyla alkışladılar. Eski Roma'nın inşaat işlerinin bitiş hızıyla kendi durumları arasında bir mukayese yapılamayacağı hiçbirinin aklına gelmemişti.

Sir Featherstone Blood, kabına sığmayan tezahüratların arasında yerine oturdu ve sonra toplantı salonundan dışarı çıkanların sıkıştırıp gerilettiği yürüyüş kafilesi yönünü karanlık sokaklara çevirip, "Men of Harlech"in* melodisine uydurdukları bir şarkıyı söylemeye koyuldu.

Sweater'a Oy Ver, Sweater'a Oy Ver!
Sweater'a Oy Ver, SWEATER'A OY VER
O, işçileri özgürleştirmek ve durumlarını düzeltmek için
Planı olan tek adamdır!
Mugsborough'lular, yürekliliğinizi gösterin,
Dosta düşmana gücünüzü gösterin!
Siz gücünüzü gösterir göstermez,
Sweater kazanacak!

Sir Featherstone, Adam Sweater, Rushton ve Didlum'u taşıyan araba kafilenin tam ortasındaydı. Pankart ve meşaleler başı çekiyordu ve manzaranın muhteşemliği arabanın iki yanında yürüyen dört kişinin varlığıyla doruk noktasına ulaşıyordu. İkişer ikişer yürüyen bu adamların elinde, içinden yeşil alevler yükselen tavalar vardı. Kafile Köle Pazarı'nın oradan geçerken, ayakkabıları neredeyse tabanlarından ayrılacak kadar parçalanmış, son derece kılıksız bir adam bir sokak lambası-

* İng.: Harlech'liler. (ç.n.)

na tırmandı ve şapkasını havada sallayarak avazı çıktığı kadar haykırdı: "Müstakbel Başbakanımız Sir Featherstone Blood için üç kere hurra!"

Hayırseverler boğuk çığlıklar atarak eğleniyorlardı ve en sonunda, koşumlarını çözdükleri atların yerine geçip arabayı bizzat çekmeye koyuldular.

Arabayı itenlerin arasında yer alan bir hayırsevere dönen Harlow, "Başbakan olunca Sir Featherstone'un eline ne kadar maaş geçecek?" diye sordu.

"Yılda beş bin" dedi, tuhaf bir tesadüf sonucu gerçek rakamı bilen adam. "Haftada yüz pound ediyor."

"Böyle büyük bir adam için az bile" dedi Harlow.

"Haklısın, dostum" dedi beriki, sesinde içten gelen bir üzüntüyle. "Geçen sefer başbakan olduğunda sadece beş yıl yerinde kalabildiydi; bu yüzden ancak yirmi beş bin yapabildi. Tabii emekli maaşı da var. Sanırım ömür boyu eline yılda iki bin geçecek; ama onun kadar büyük bir adam için bu para nedir ki?"

"Hiç ya" dedi Harlow, berikinin derdini paylaşarak. O sırada civarda bulunan ve arabanın çekilmesi uğraşına katılan Newman, Sir Featherstone'un hakkının bu rakamın en az iki katı olduğunu söyledi.

Gelgelelim, Sir Featherstone'un emekli maaşını hak etmek için yetmişini beklemesine gerek olmadığını düşünerek az da olsa teselli buldular; neyse ki, adamcağıza görevinden ayrılır ayrılmaz maaş bağlanacaktı.

Ertesi akşam Barrington, Owen ve onlar gibi düşünen birkaç kişi daha, aralarında para toplayıp aldıkları çok miktarda sosyalist bildiriyi Whig ve Tory mitinglerinde toplanan kalabalığa dağıtmaya başladı ve bu işle meşgulken, sık sık kapitalist sistemin savunucularının itirazlarıyla karşılaştılar. Halkın iki adaydan birini seçip oy vermesine engel olmaya çalışırken karşılarına kendilerinin de birer sosyalist olduğuna yemin billah eden ama seçimlere bir sosyalist aday katılmadığı için yapılacak en iyi şeyin kötünün iyisine oy vermek olduğunu

söyleyenler bile çıktı. Bu, mitinglerde karşılaştıkları Harlow ve Easton'ın görüşüydü. Harlow ceketinin iliğine yeşil bir kurdele bağlamıştı; ama Easton'ın üstünde D'Encloseland'ın renkleri vardı.

Adamın biri, eğer elinde olsaydı, oy hakkı bulunan herkesi isteseler de, istemeseler de sandık başına götüreceğini söylemişti; oy vermeyenler yurttaşlıktan atılmalıydı! Barrington, adama Gümrük Vergisi Reformu'na inanıp inanmadığını sordu. Adam olumsuz karşılık verdi.

"Neden?" diye sordu Barrington.

Beriki, Gümrük Vergisi Reformu'na, bu reformun ülkeyi felakete sürükleyeceğine inandığı için karşı çıktığını söyledi. Barrington, adama sosyalist olup olmadığını sordu. Adam sosyalist olmadığını söyledi ve biraz daha sıkıştırılınca, sosyalizmin de ülkeyi felakete sürükleyeceğine inandığını söyledi. Buna inanıyordu; çünkü Mr. Sweater böyle söylemişti. Barrington ona eğer ortada biri sosyalist, diğeri Gümrük Vergisi Reformcusu iki aday olsaydı içlerinden hangisine oy vermeyi tercih edeceğini sorunca, cevap veremedi.

Sonraki birkaç gün boyunca seçim yarışı devam etti. Parayla tutulmuş konuşmacılar ince zekâ eseri mallarını satıyorlardı ve sürüyle seçim bildirgesi şehri kaplamıştı. Duvarlar devasa afişlerle örtülmüştü: "Başka Bir Whig Yalanı Daha." "Başka Bir Tory Sahtekârlığı Daha."

Bu iki parti, hiç farkında olmaksızın sosyalistlerin değirmenine su taşıyordu; çünkü ikisi de bir diğerinin riyakârlığını ortaya çıkarmaktan başka bir şey yapmıyordu. Eğer aklı başında olsaydı, halk, Whig ve Tory Partisi liderleri arasındaki tartışmanın, çaldıkları malı paylaşamayan hırsızların ağız dalaşından farksız olduğunu anlardı; ama ne yazık ki, halkın büyük çoğunluğu, bu gerçeği kavrayacak kadar akıllı ya da sağduyulu değildi. Partilerine körlemesine adanmışlıkları yüzünden gözleri kör olmuştu ve çılgınlığa varan bir coşkuyla

"bayraklarını zafere taşımaktan" başka bir şey düşünemiyorlardı.

Karşı karşıya kaldıkları ciddi tehlikeye rağmen Barrington, Owen ve diğer sosyalistler bildiri dağıtmaya ve Whig ya da Tory konuşmacıların sözünü kesmeye devam ettiler. Tory'lere, Almanya ve Amerika gibi korumacı ülkelerde hüküm süren işsizliğin ve yoksulluğun nedenini soruyorlardı ve Sweater'ın mitinglerinde lafa karışıp kendilerine Whig'lerin işsizlik reçetesinin açıklanmasını istiyorlardı. Sosyalistler her iki partiden de aynı cevabı alıyordu: Şiddet içerikli tehditler ve toplantı düzenini bozmama talepleri.

Sosyalistler, kendi hesaplarına önceden planlanmamış pek çok miting düzenliyordu. Mesela onlar sokaklarda bildiri dağıtırlarken, kapitalist sistemin savunucularından biri karşılarına çıkıp tartışma başlatıyordu ve çok geçmeden tartışanların etrafında bir kalabalık birikiyordu.

Kimi zaman sosyalistler muarızlarını verecek cevap bulamaz hale getirmeyi başarıyorlardı; çünkü hem Whig'ler hem Tory'ler, makineleşmenin emek pazarının sıkışık halinin nedeni olduğunu, emek pazarının sıkışık halinin işsizliğe yol açtığını, çalışanların elindeki işlere göz dikip pusuda bekleyen bir işsizler ordusunun daima mevcut olmasının çalışan işçilerin bağımsızlığını ortadan kaldırdığını ve onları efendilerine bağımlı kıldığını inkâr edemiyorlardı. Makinelerin herkesin değil, sadece birkaç kişinin çıkarı için kullanıldığını reddedemiyorlardı. Uzun lafın kısası, toprak ve makine mülkiyetinin görece birkaç kişinin elinde yoğunlaşmasının çoğunluğun yoksulluğunun sebebi olduğu görüşünün aksini ispatlayamıyorlardı. Ama cevap yetiştiremedikleri bütün bu argümanlar önlerine konup, mümkün olan tek çarenin Kamusal Mülkiyet ve Üretim Araçlarının Kamulaştırılması olduğu söylenince, ortaya atılacak alternatif bir planları olmadığı için öfkeli sessizliklerini sürdürüyorlardı.

Bazen kalabalığı oluşturan Whig'ler ve Tory'ler arasında bir dizi şiddetli ağız dalaşı patlak veriyordu; böyle anlarda kalabalık, birçok küçük gruba ayrılıyor ve başlangıçtaki neden ne olursa olsun, çok geçmeden konudan sapılıyordu; çünkü bugünkü düzenin savunucuları bir düşüncenin mantıksal izdüşümlerini takip etmekten yoksundu. Herhangi bir konu üzerine tartışmaya başlanıyordu; az sonra gayet sudan bir konu daha ortaya atılıyor ve orijinal konu bir kenara bırakılıyordu; kavgacılar bu eften püften konu hakkında bağırıp çağırıyor, birbirlerine söylemediklerini bırakmıyorlardı. Çok geçmeden başka bir önemsiz konu daha tartışmaya dahil oluyor ve ilk önemsiz konu halledilmeden kalıyordu; artık tartışmanın başlangıcı tamamen unutuluyor, ikinci sudan mesele yüzünden kıyasıya kavga ediliyordu.

Gerçekten gerçeği bulmayı ya da yaşam koşullarının düzelmesi için bir yöntem keşfetmeyi istemiyor gibiydiler; tek hedefleri tartışmada muarızlarını yenmekti.

Genellikle böyle tartışmaların ardından başı zonklamaya başlayan, içine geçmek bilmeyen bir sıkıntı ve üzüntü çöken Owen tek başına dolaşmaya çıkardı; her şeyden umudunu kestiği için morali bozulur, işçilerin sefaletlerine yol açan nedenleri kendi kendilerine anlayabileceklerine inanacak kadar divane olabilmesine şaşardı. Yoksulluğun sebepleri, insanın anlayabilmek için dahi olmasını gerektirecek kadar belirsiz değildi; hepsi o kadar açıktı ki, bir çocuk bile hem derdi hem de devayı kendi başına kavrayabilirdi. Ne var ki, Owen'a göre, işçilerin çoğu kendi akıllarının yetersizliğine o kadar çok inanıyordu ki, kendi akıllarının rehberliğine güvenmeye cesaret edemiyorlar, hayatlarının yönetimini onları ezenlere, soyup soğana çevirenlere hiç tereddütsüz bırakmayı tercih ediyorlardı. Kendilerinin ve çocuklarının üzerinden zalim pençesini çekmeyen yoksulluğun sebeplerini bilmiyorlardı; bu da yetmezmiş gibi, bilmek istemiyorlardı! Eğer birisi çıkıp da onlara bu sebepleri,

anlamak istemeseler bile buna mecbur kalacakları kadar basit bir dille anlatmaya kalkışacak olursa ve daha sonra da tek çarenin ne olduğunu ısrarla vurgulayacak olursa, sonuçta ne seviniyor ne de tepki gösteriyorlardı; ama sus pus oluyor ve fena halde kızıyorlardı; çünkü cevap verip söylenenlerin aksini ispatlayamadıkları için içleri içlerini yiyordu.

Hiç konuşmuyorlardı; kendi zekâlarına güvenmekten korkuyorlardı ve bu tutumun nedeni, kendi zekâlarının kanıtları ile efendilerinin ve sömürücülerinin onlara anlattığı martavallar arasında bir seçim yapmalarının gerekmesiydi. Seçim yapma zamanı gelince kendi mantıklarındansa eski rehberlerini izlemeyi daha emin buluyorlardı; çünkü bebekliklerinden beri zihinsel ve toplumsal aşağılık konumları kafalarına kakılmıştı ve bu doktrinin doğruluğuna iman ettikleri için, kendilerinden ve birbirlerinden bahsettiklerinde dudaklarından sık sık kendi kendilerini aşağılayan bir ibare dökülüyordu: "Bizim Gibiler!"

Yoksulluklarının nedenini bilmiyorlardı, bilmek istemiyorlardı ve bu kendilerine söylenince de dinlemiyorlardı.

Tek istedikleri, kendi hallerine bırakılmak ve saflıklarından faydalanarak emeklerinin semeresini onlardan çalanlara, eski liderlerine, onları sözcüklerle besleyen sahtekârlara ya da budalalara, sürüklendikleri sefaletten sorumlu olan ve buna rağmen büyük bir hoşnutlukla onlar için alın teri dökerek servetler yaratmaya devam ettikleri efendilerine tapmaya ve onların peşinden gitmeye devam etmelerine, bu efendiler onları çalıştırmayı kazançlı bulmadığı zaman açlıktan ölmelerine karışılmamasıydı. Onlar, vahşi bir kurt sürüsünün koruyuculuğuna sığınan budala koyunlar gibiydiler.

Küçük sosyalist grubu, eşek sudan gelene kadar dövülmekten birkaç kez kıl payı kurtuldu; ama bildirilerinin çoğunu ciddi bir sorunla karşılaşmadan dağıtmayı başardılar. Akşamın ilerleyen saatlerinde Barrington ve

Owen diğerlerinden ayrı düştü ve çok geçmeden, ikisi de kargaşanın içinde birbirini kaybetti.

Saat dokuz civarında Barrington büyük bir Whig kalabalığının arasına karışmış, birkaç akşam önce tepede nutuk çeken o parayla tutulmuş konuşmacıyı dinliyordu; hani şu alnında yara izi olan adamı. Kalabalık, konuşmacıyı şiddetle alkışlıyordu ve Barrington bir kez daha bu adamı nerede gördüğünü merak etmeye başladı. Önceki nutuktaki gibi, konuşmacı sosyalizme hiç değinmiyor, başka meselelerden bahsetmekle yetiniyordu. Barrington adamı dikkatle inceliyor, onunla daha önce nerede karşılaştıklarını hatırlamaya çalışıyordu ki, birdenbire bu adamın ta yaz başında, o pazar sabahı bisikletçilerle birlikte kasabaya gelen sosyalistlerden biri olduğunu hatırladı; bu şahıs daha sonra Kervan'la birlikte kasabaya gelmiş ve arabaya kurulmuş kürsüde konuşmaya çalışırken bir taşla yaralanmış, kapitalist sistemin savunucuları tarafından katledilmekten kıl payı kurtulmuştu. Bu, o adamdı! O sosyalist konuşmacı sinekkaydı tıraşlıydı; ama şimdiki adamın sakalı, bıyığı vardı; gelgelelim, Barrington karşısındakinin o adam olduğundan emindi.

Adam konuşmasını bitirince aşağıya indi ve kürsünün arkasındaki gölgelik alanda durdu; bu sırada başka bir konuşmacı halka hitap etmeye başlamıştı ve dikkatini çeken bu adamla konuşmaya niyetlenen Barrington, kürsünün arka tarafına gitti.

Bu sırada etraflarında cereyan eden komedi bütün hızıyla sürüyordu. Grand Parade'deki havuzlu fıskıyenin oradaki Köle Pazarı'nın civarındaydılar; burada birkaç yol birden kesişiyordu ve her köşe başında başka bir miting yapılıyordu. Yolun diğer kesimlerinde ve Parade'deki kaldırımda devam eden başkaları da vardı. Bu mitinglerden bazılarının sadece iki üç dinleyicisi mevcuttu; bunlar da yanlarında taşıdıkları portatif kürsüye sırayla çıkıp konuşuyorlardı ve dinleyici sayısını çoğaltabileceklerini umdukları her yere kürsü kuruyorlardı.

Arada sırada bu sefil biçarelerin (hepsi de parayla tutulmuş hatiplerdi) etrafı sarılıyordu; düşman bir kalabalık üstlerine çullanıyor ve onları eşek sudan gelene kadar dövüyordu. Eğer patronları Gümrük Vergisi Reformcuları'ysa, Whig'ler üstlerine yürüyordu, Whig'lerin kiralık hatipleri de Tory'lerin saldırısına uğruyordu. Serseri grupları kıtalar oluşturup bir oraya bir buraya yürüyüş yapıyor, kurdelelerinin mavi sarı ya da yeşil olmasına göre, "İyi İhtiyar Closeland için oy, oy, oy" ya da "İyi İhtiyar Sweater için oy, oy, oy" diye şarkılar söylüyorlardı. Sopalarla silahlanmış, şarkı söyleyen, uluyan, küfreden ve dayak atacak birilerini arayan serseri çeteleri bir o yana bir bu yana gidip geliyordu. Diğerleri ellerini ceplerine sokup kaldırımda gruplar halinde bekleşiyor ya da duvarlara, dükkân kepenklerine dayanıyor, yüzlerinde şevkle karışık bir budalalık ifadesi, kilise çanına uygun bir tempoyla yaslı bir teraneyi mırıldanıyorlardı:

İyi – İhtiyar – Sweat – er
İyi – İhtiyar – Sweat – er
İyi – İhtiyar – Sweat – er
İyi – İhtiyar – Sweat – er

Diğer gruplar da, aynı melodiyi kullanarak "İyi-İhtiyar-Close-land" teranesini söylüyordu ve arada sırada şarkı söylemekten vazgeçip birbirlerini dövmeye girişiyorlardı. Adam Sweater'ın mı yoksa Sir Graball D'Encloseland'ın mı daha erdemli olduğu sorunu üzerine başlayan kavgalar genellikle işçilerin arasında çıkıyordu.

Duvarlar Whig'lere ve Tory'lere ait devasa afişlerle kaplıydı; bütün bu afişler, onları tasarlayıp basanların hitap ettikleri işçi sınıfının zekâsını nasıl da küçümsediğini her şekilde dile getiriyordu. Bir meyhanenin içini gösteren Tory'lerin bir afişi vardı ki, bar tezgâhının önünde elinde koca bira bardağı, ağzında piposuyla dikilen, alet çantasını sırtında taşıyan, son derece kaba sa-

ba görünüşlü bir şahıs Tory'lerin bakışıyla ideal İngiliz işçisini temsil ediyordu; üstelik resmin tam manasıyla anlaşılabilmesi için afişe bu şahsın bir insan olduğu yazılmıştı! Bu, onların kendi ülkelerinin halkının çoğunluğuna gösterdikleri insanlık idealiydi; ama aslında Tory aristokratlar, kendi aralarında böyle "insanlardan" bahsederlerken, at ya da köpek gibi hayvanlar için kullandıklarından bile daha küçümseyici bir dil kullanırlardı.

Whig'lerin afişleri ise böylesine açıktan açığa saldırmıyordu. Onlar daha kurnaz, daha art niyetli, daha ikiyüzlüydüler ve sonuçta, daha akıllı seçmenleri bile aldatıp yanlış yola yöneltmeyi başarabiliyorlardı.

Barrington kürsünün arkasına gittiğinde, Yaralı Yüzlü Adam'ın tek başına, kasvetli bir sessizliğe gömülmüş bir halde durduğunu gördü. Ona sosyalist bildirilerden birini verdi ve adam bildiriye şöyle bir göz attıktan sonra hiçbir şey söylemeksizin onu ceketinin cebine koydu.

"Umarım sorduğum için kusuruma bakmazsın ama, sen eskiden sosyalist değil miydin?" dedi Barrington.

Yarı karanlıkta bile Barrington adamın önce kızardığını, sonra sarardığını ve alnındaki biçimsiz yaranın iyiden iyiye kötü görünmeye başladığını fark edebiliyordu.

"Ben hâlâ sosyalistim. Bir kere sosyalizmi seçen kişinin bir daha bu yoldan vazgeçmesi imkânsızdır."

"Şimdi yaptıklarına bakılırsa, bu imkânsızlığı aşmışsın. Buraya son gelişinin ardından düşüncelerini değiştirdin, herhalde."

"Bir kere sosyalizmi seçen kişi, bir daha asla bu yoldan vazgeçemez. Bir kere bu bilgiye ulaşan, bir daha asla onu kafasından silip atamaz. Bir sosyalist, etrafımızda gördüğümüz bütün sefaletin ve yozlaşmanın nedenlerini anlar, tek çarenin ne olduğunu bilir; tabii, bu çarenin, yani sosyalizm adı verilen devlet modelinin bir an önce kurulması olduğunu da. Bu, işçi sınıfının çoğunluğunun felakete sürüklenmesini durduracak tek seçenektir; ama bu bilgiyi kavrayacak kadar sağduyulu olan herkesin bu düzeni hayata geçirmek için kendini feda

etmeye gönüllü olması gerekmez. Bu bilgiye ilk kez kavuştuğumda" dedi acı acı, "bu kutlu haberi herkese duyurmak için yanıp tutuşuyordum. Zamanımı, paramı, sağlığımı feda edip, insanlara kendi öğrendiklerimi öğretmeye çalışıyordum. Bunu seve seve, mutlulukla yapıyordum; çünkü onların da duymaktan mutlu olacaklarını ve onlar için katlandığım fedakârlıklara değdiklerini sanıyordum. Ama yanılmışım."

"Sosyalizm mücadelesine artık inanmıyor olabilirsin; ama sosyalizmin aleyhine çalışmana gerek yok ki. Eğer artık kendini başkalarının iyiliği için feda etmek istemiyorsan, en azından onlara kötülük yapmaktan uzak durabilirsin. Daha iyi bir düzenin kurulması için çalışmak istemiyor olabilirsin; ama bugünkü düzenin devam etmesi için çalışmana da gerek yok."

Adam, acı acı güldü. "Hayır, bunun için bir nedenim var, hem de oldukça iyi bir neden" dedi.

"Bana herhangi bir mazeret gösterebileceğini sanmıyorum" dedi Barrington.

Yaralı Yüzlü Adam bir kez daha sevimsiz ve neşesiz kahkahalarla güldü. Elini pantolonunun cebine sokup bir avuç dolusu gümüş para çıkardı; paraların arasında bir iki tane altın göz alıyordu.

"İşte nedenim bu. Hayatımı ve yeteneklerimi işçi kardeşlerimin menfaatine adadığımda, onlara zincirlerini nasıl kırabileceklerini öğretmeye çalıştığımda, onlara çocuklarını yoksulluk ve utanç verici kölelikten nasıl kurtarabileceklerini göstermeye çabaladığımda, onlardan bana para vermelerini istemiyordum. Bunu, sevgi uğruna yapıyordum. Onlar da bana sevgimin karşılığını nefret ve şiddetle ödüyordu. Ama efendilerinin onları soymasına yardım etmeye başladığım günden beri, bana saygıyla muamele ediyorlar."

Barrington cevap vermedi ve paralarını tekrar cebine koyan adam, eliyle ön taraftaki kalabalığı gösterdi.

"Şunlara baksana!" dedi küçümseme dolu bir kahkahayla. "Şunlara baksana! Birer idealiste çevirmeye çalış-

tığın insanlara bak! İçlerinden bazıları vahşi hayvanlar gibi uluyup kükrüyor ya da budalalar gibi kıkırdıyor; diğerleri suratlarında zekâya ve anlayışa dair hiçbir emare göstermeden boş boş bakınıyor, konuşmacıların onların o taş kesmiş kafalarına asla girmeyecek sözlerini dinliyor; kalanlar ise gözlerinde vahşi bir nefretle insan kardeşlerine bakıyor ve birilerini yere sererek vahşi tabiatlarını tatmin edebilecekleri bir olayın bir an önce patlak vermesi için yanıp tutuşuyor; bu adamların gözünü kan bürümüş! Dünyanın daha iyiye götürülmesi planını, evrensel kardeşlik ve sevgi doktrinini anlatmaya çalıştığın bu insanların çoğunlukla entelektüel açıdan Hotanto kabilesindekilerle aynı düzeyde olduğunu anlamıyor musun? Duydukları tek gerçek arzu biraya, futbola, bahse ve tabii ki o malum meseleye yönelik. En büyük düşleri, çalışmalarına izin verilmesi. Çocuklarının kendilerinden daha iyi yaşamasını ise istemiyorlar!

Hayatları boyunca tek bir bağımsız düşünceleri [bile olmadı.] İşte sen böyle insanlara yüksek idealler aşılamak istiyorsun! Bir gübre yığınında altın broş aramaya kalkışsan, başarı ihtimalin daha yüksek olur! Onlara mantık aşılamaya, onları bulundukları yerden kaldırmaya, onlara yüksek değerleri öğretmeye çalış. Bütün hayatını ve aklını onlar için daha iyi yaşam koşulları sağlamaya ada; en sonunda, dövüşmen gereken esas düşmanın onlar olduğunu görürsün. Onlar senden nefret ederler ve ellerine fırsat geçerse seni bir kaşık suda boğarlar. Ama aklı başında bir adamsan, sahip olduğun aklı ve yetenekleri kendi çıkarın için kullanabilirsin. Sosyalizmi de, başka 'izm'leri de kafana takma. Bütün dikkatini para kazanmaya yoğunlaştır; nasıl kazandığın önemli değil, sadece para kazanmak yeter. Eğer dürüst yollarla kazanamıyorsan namussuzluğa sap; ama ne olursa olsun, cebinde paran olsun! Önemli olan tek şey budur. Benim gibi yap; onları soyup soğana çevir, sömür ki, saygı göresin."

"Boş konuşmuyorsun" diye karşılık verdi Barrington, uzun bir sessizlikten sonra. "Ama her şey bu kadar ba-

sit değil. Bizi biz yapan şey koşullardır ve ne olursa olsun, sırf çocukların uğruna bile mücadele etmeye değer."

"Şimdi böyle düşünüyorsun" dedi beriki, "ama önünde sonunda benim dediğime geleceksin. Çocuklara gelince, eğer onların ana babaları yavrularının diğer insanların yarı aç yarı tok köleleri olmasına gönül rahatlığıyla razı oluyorsa, ne senin ne de benim onların haline üzülmesi için bir neden görebiliyorum." Biraz duraksadıktan sonra, sözlerine devam etti: "Seni, sosyalizmden daha anlamlı bir yola sokabilirim."

"Ne demek istiyorsun?"

"Hele bir bak: Sen de sosyalistsin, ben de sosyalistim; yani, sosyalizmin gerçekleştirilebilir, kaçınılmaz ve doğru olduğuna inanacak kadar aklım başımda. Bu düzen halkın çoğunluğu bunu talep edecek kadar aydınlandığı zaman kurulacak; ama bu aydınlanma tartışarak ya da onlara dil dökerek sağlanamaz; çünkü bu insanlar soyut mantığı kavrayacak kadar zeki değiller; kafalarına teori meori girmez onların. Birileri çıkıp da halk için ücretsiz kütüphaneler açılmasını önerdiği zaman merhum Lord Salisbury'nin ne dediğini hatırlarsın: 'Onlar kütüphane istemez. Onlara sirk verseniz yeter.' Gördüğün gibi, şu Whig'ler ve Tory'ler ne menem insanlarla uğraştıklarını bal gibi biliyorlar; onların bir yetişkin bedenine sahip olsalar da, kafalarında çocuk beyni taşıdıklarının farkındalar. İşte bu yüzden, bu kadar uzun zamandır onları aldatmaları, kandırmaları, soyup soğana çevirmeleri mümkün oluyor. Ama seninkiler onlara mantıklı insanlarmış gibi muamele etmekte ısrar ediyor. Zaten hatanız da burada; kıymetli zamanınızı bu şekilde ziyan ediyorsunuz.

Bu insanlara bir şeyler öğretmenin tek yolu, onlara somut dersler vermektir ve bu tür dersler, zaten her gün gözlerinin önünde icra edilip duruyor. Sanayideki tröstleşme, kolektif mülkiyetin olabilirliğini kanıtlayan bu somut ders, zaman içinde onları da bu gerçeği kavrama-

ya zorlayacak ve artık onlar bu dersi aldıktan sonra, teorik öğretiler yoluyla değil ama acı hayat dersleri sayesinde, ya bu tröstlere sahip olmaları ya da ölmeleri gerektiğini kavrayacaklar; o güne kadar sosyalizm kurulamayacak. Ama bu arada, önümüzde seçimler var. İki adaydan biri yerine diğeri seçilirse, bunun iyi ya da kötü bir etkisinin olacağına inanıyor musun?"

"Hayır."

"Mademki ikisinden birinin seçilmesini önleyemiyorsun, üstelik sosyalist bir aday da gösterilmiş değil, o halde neden içlerinden birinin koltuğu kapmasına yardımcı olarak birkaç kuruş kazanmayasın? Kime oy vereceğine hâlâ karar verememiş sürüyle seçmen var; ikimiz de onların bu iki adaydan hangisinin daha kötü olduğuna karar vermemek için ne gibi mazeretlere sığındıklarını bildiğimize göre, senin gibilerin bir sözü onların yerine bu sorunu çözebilir. Kendi adınıza aday göstermediğinize göre, sosyalizme hiçbir zararın dokunmayacak, üstelik kendine büyük bir iyilik yapmış olacaksın. Eğer şimdi benimle gelmek istersen, seni Sweater'ın vekilharcıyla tanıştırabilirim; olup bitenleri kimsenin öğrenmesi gerekmez."

Barrington'ın koluna girmeye çalıştı ama beriki onun yanından uzaklaştı.

"Keyfin bilir" dedi beriki, kayıtsızlıkla omuz silkerek. "Senin için en iyisini yine sen bilirsin. İstersen sen Hazreti İsa gibi olabilirsin; ama ben artık bittim. Bundan sonra sadece kendimi kurtarmak istiyorum. Bu insanlara gelince, Tanrı aşkına, bırak da canları kimi isterse ona oy versinler; zaten onlar hiçbir şeyi hak etmiyorlar! Kendi seçtikleri kırbaçlarla dövülüyorlar; eğer elimde olsaydı onların üstüne akrepleri de salardım. Onlar için varolan sistem sıkıcı çalışmalar, yarı aç yarı tok yaşamak, paçavralara bürünmek ve vaktinden önce ölmek demek; yine de onlar bu sistem için oy veriyor ve onu ayakta tutuyorlar. Bırak da uğruna oy kullandıkları sistemde yaşasınlar! Çalışmaktan canları çıksın; açlıktan gebersinler!"

Yaralı Yüzlü Adam sustu ve bir an için, Barrington ona cevap veremedi.

En sonunda usulca, "Sanırım bu hislerin için mazeretin var" dedi, "ama bence, sen onların içinden geldikleri koşulları unutuyorsun. Bebekliklerinden beri pek çoğuna papazlar ve aileleri tarafından kendilerini ve mensup oldukları sınıfı aşağılamaları, aşağılık hayvanlardan ibaret bir sınıfmış gibi görmeleri ve zenginlere kendilerinden çok üstün yaratıklarmış gibi hürmet etmeleri öğretiliyor. Kendilerinin de sözde üstünler gibi gerçek birer insan olduğunu, doğuştan her anlamda eşit olduklarını, aralarındaki tek farkın şu sözde üstünlerin birbirlerinden farkları kadar olduğunu, üstünlerden daha aşağıda yer almalarının tek sebebinin eğitimden, kültürden ve fırsattan yoksunlukları olduğunu düşünmüyorlar; senin de en az benim kadar iyi bildiğin gibi, onlara bu düşüncelere akıl almaz bir saçmalık gözüyle bakmaları öğretiliyor.

Dillerini ağızlarında şapırdata şapırdata konuşan o nev'i şahsına münhasır 'Hıristiyan' papazlar, Tanrı'nın hepimizin babası ve bütün insanların da kardeş olduğunu söyleyerek, bu 'kardeşlerin' çoğunu aşağılanmışlıklarından hoşnut olmanın, efendilerine sürekli kölece itaat ve hürmet etmenin gerekli olduğuna inandırmayı başarıyorlar. Bu yüzden küskünlüğün aldananlara değil, aldatanlara yönelik olmalı."

Adam acı acı güldü.

Meslektaşlarından birinin çağrısı üzerine kürsüye yönelirken, "Eh, madem öyle, git de onları aldatılmışlıklarından uyandırmaya bak" dedi. "Git ve onlara Tanrı'nın dünyayı ve bütün dünya nimetlerini çocuklarının kullanıp faydalanması için yarattığını anlat. Git ve onlara zihinsel, bedensel ve toplumsal yoksunluklarına doğuştan aşağılık oldukları için değil, atalarından kalan miras onlardan çalındığı için katlandıklarını anlat. Git ve onlara bu mirası kendilerinin ve çocuklarının iyiliği için nasıl geri alabileceklerini anlat ve bu yüzden sana ne kadar minnettar kalacaklarını kendi gözlerinle gör."

Sonraki bir saat boyunca Barrington kalabalık sokaklarda bastığı yeri görmeden yürüdü. Mücadele kaçağıyla yaptığı konuşma, içindeki bütün gücü tüketmiş gibiydi. Elinde hâlâ bir sürü bildiri vardı; ama dağıtma işi birdenbire ona tatsız tuzsuz gelmeye başlamıştı ve bir süre sonra bundan tamamen vazgeçti. Bütün hevesi kaçmıştı. Etrafını saran insanları, tıpkı bir rüyadan uyanmış gibi farklı bir ışıkla görüyordu. Bildiri vermeyi teklif ettiği insanların saldırgan davranışları ilk kez gözüne batmaya başlamıştı; bazıları, bu bildirilerin neye dair olduğunu öğrenmeye bile zahmet etmeksizin kabaca hayır diyordu; bazıları aldıktan sonra şöyle bir göz atıyor ve sonra hiç tereddütsüz buruşturup sokağa atıyordu. Onu sosyalist diye mimleyen başkaları, öfkeyle ya da küçümseyici tavırlarla bildiri almayı reddediyor, sık sık ona küfrediyor ya da kırıcı sözler söylüyordu.

Bir süre sonra dikkatini, kaldırım kenarındaki bir sokak lambasının etrafında toplanan otuz kırk kişilik bir kalabalık celp etti. Kalabalığın merkezinden öfkeli erkek sesleri yükseliyordu ve kenardakilere sokulan Barrington, orta kısma bir göz atma fırsatı bulunca Owen'ı gördü. Sokak lambasının ışığı, öfkeli erkeklerin arasında sessiz sedasız dikilen berikinin solgun yüzüne vuruyordu; kötücül çehrelerinden vahşi bir nefret okunan kızgın güruh hep bir ağızdan uluyarak Whig ve Tory gazetelerde okudukları saçma sapan ithamları ve iftiraları Owen'ın yüzüne haykırıyordu.

Sosyalistler, özgür aşkı ve ateizmi getirmek için dini ve ahlakı ortadan kaldıracaktı! İşçi sınıfının uğraşıp didinip Postane Bankası'nda ve "Dostluk Dernekleri"nde biriktirdiği bütün paranın üstüne oturacaklardı ve bu hiç çalışmayan, tembel, ayyaş hazır yiyiciler ganimeti aralarında paylaşacaklardı. Kral ve Kraliyet Ailesi'nin bütün mensupları katledilecekti! Falan, filan, feşmekân.

Owen karşılık vermeye kalkışmıyordu ve kalabalığın tavırları gittikçe daha tehditkâr bir hal alıyordu. İçlerinden birkaçının Owen'ın üstüne saldırmamak için kendi-

ni güçlükle tuttuğu açıktı. Bu, hiçbir risk almadan adam dövmek için mükemmel bir fırsattı. Karşılarındaki herif tek başınaydı ve güçlü kuvvetli görünmüyordu. Ortadakiler, kalabalıktaki diğerlerinin "Vur! Vur! Vur!" haykırışlarıyla cesaretlendirildi ve en sonunda, tam da Barrington olay yerine ulaştığı sırada, kendine daha fazla hâkim olamayan kahramanlardan biri ağır bir sopayı kaldırıp bütün şiddetiyle Owen'ın suratının ortasına indirdi. Kanın görüntüsü diğerlerini de çıldırttı ve bir anda düşmana vurabilecek kadar yakındaki herkes linç eylemine katıldı; birbirlerinin omzunun üstünden hevesle öne uzanıyor, yumruk ve sopalarla darbe üstüne darbe indiriyorlardı; Barrington Owen'ın yanına gelemeden önce berikini yere yıkmayı başarmışlardı bile ve şimdi tekmeleriyle girişmişlerdi.

Yumruklarını ve dirseklerini kullanarak kalabalığın arasında kendine yol açmaya çalışan Barrington da kendini vahşi bir hayvan gibi hissediyordu. Tam zamanında kalabalığın merkezine ulaşmayı başardı ve saldırıyı yöneten herifin kolunu yakalayıp elindeki sopayı yere düşürdükten sonra onu bir yumrukta yere serdi. Geriye kalanlar ürküp geri çekildiler ve az sonra, olay yerine koşarak gelenler sayesinde sayıları iyice arttı.

Bu yeni gelenlerden bazıları Whig ya da Tory'ydi ve kavganın neden çıktığını bilmedikleri için, birbirlerine saldırdılar. Whig'ler Tory renklerini taşıyanların, Tory'ler de Whig rozeti takanların üstüne çullandı ve birkaç dakika sonra meydanda bir kayıkçı kavgası başlamıştı; gerçi ilk kavgayı başlatanlar çoktan olay yerinden kaçmıştı; süregelen kafa karışıklığından yararlanan Barrington ve Owen ise, daha fazla taciz edilmeden oradan ayrılmayı başardı.

Pazartesi, seçimlerin son günüydü (oy verme günü) ve rüzgâr gibi geçen otomobiller yüzünden, sokaklar sıradan yayalar için pek güvenli değildi. Bu otomobillerin hepsinin de sahipleri zengindi.

Oylamanın sonuçları o gece saat on birde belediye binasının dış cephesindeki ışıklı pano kullanılarak duyuru-

lacaktı ve o saatten çok önce, çok büyük bir kalabalık binanın etrafındaki sokaklara doluşmuştu bile. Saat on sularında yağmur başladı; ama kalabalık yerinden ayrılmadı ve zaman ilerledikçe sayı iyice arttı. On bire çeyrek kala, yağmur çok şiddetli bir sağanağa dönüştü; ama hangi kahramanın galip geldiğini öğrenmek isteyen halk yerinden kıpırdamadı. Saat on biri vurduğunda kalabalığın üstüne bir ölüm sessizliği çöktü; insanlar gözlerini pencerenin üstündeki ışıklı panodan ayırmıyordu. Bu insanların sergilediği görülmemiş merak o kadar büyüktü ki, gören de seçim sonuçları yüzünden çok fazla kâr ya da zarar edeceklerini sanırdı; ama tabii ki, böyle bir beklenti söz konusu bile değildi; çünkü içlerinden çoğu, daha öncekiler gibi bu seçim sonucunun da durumlarında en ufak bir değişikliğe yol açmayacağının pekâlâ farkındaydı.

Rakamların ne olacağını merak ediyorlardı. Şehirde kayıtlı on bin seçmen vardı. On biri çeyrek geçe panonun ışıkları yandı ama rakamlar henüz ortaya çıkmamıştı. Sonra, her iki adayın ismi de panoda göründü; rakamlar hâlâ görünürde yoktu. Ne var ki, D'Encloseland'ın ismi tepede olduğu için, hayranlarının gırtlağından dehşetli zafer çığlıkları dökülmeye başladı. Sonra, panodaki bütün yazılar silindi. Bir süre sonra, insanlar bu gecikmenin ve karışıklığın hayra alamet olmadığını söylemeye başladı; içlerinden bazıları homurdanıyor, öfkeyle bağırıp çağırıyordu.

Birkaç dakika sonra isimler tekrar panoda göründü; ama bu sefer, Sweater'ın ismi tepedeydi ve çok geçmeden rakamlar da ortaya çıktı:

Sweater..... 4,221
D'Encloseland.....4,200

Whig'lerin gördüklerine inanabilmesi için birkaç saniyenin geçmesi gerekti; durum, gerçek olamayacak kadar iyiydi. Bunu takip eden şiddetli coşkunun gerçek nedenini, kalabalığın bu sonuçtan umduğu faydanın ne olduğunu

söylemek zor ama, gerçek buydu. Hep bir ağızdan bağırıp dans ediyor, birbirleriyle tokalaşıyorlardı ve bazıları mutluluktan öylesine kendinden geçmişti ki, konuşamıyordu bile. Son derece garip ve anlaşılmaz bir durumdu bu.

Sonuçların ilan edilmesinden birkaç dakika sonra, Sweater pencerede göründü ve bir nevi konuşma yaptı; ama kulaklarına ara sıra "Keskin rüzgâr", "Ülkeyi Süpürüp Temizleyelim", "Büyük Eski Whig Bayrak" gibi ifadeler çalınan gürültücü kalabalık, konuşmanın pek az kısmını anlayabildi. Daha sonra D'Encloseland pencereye çıktı ve "Dostum" diye hitap ettiği Sweater'la el sıkışırken görüldü.

İki "dost" pencereden çekildiğinde, Whig güruhun düşmanla, yani Tory'lerle yumruk yumruğa kavgaya karışmamış olan kısmı, belediye binasının ön kapısına seyirtti; Sweater'ın arabası burada bekliyordu ve beyefendi şişko göbekli gövdesini içeriye yerleştirir yerleştirmez, atların koşumlarını çözüp, coşkulu tezahüratlar arasında, kendilerini arabaya koştular; çamurlara bata çıka, sağanak yağmurun altında "Mağara"ya giden yolu aştılar. Zaten içlerinden çoğu beygir gibi çalıştırılmaya alışıktı ve Sweater, evine gelince verandaya çıkıp seçmenlerine bir konuşma daha yaptı.

Daha sonra, yağmurdan sırılsıklam olmuş ve tepeden tırnağa çamurlara bulanmış giysileriyle eve dönerlerken birbirlerine bakıp, seçimlerin ilerleme yolunda kazanılmış büyük bir zafer olduğunu söylediler.

Gerçekten de kurtların avı çok kolay olmuştu.

49

İstenmeyen Bebek

Akşam saat yedi sularında, Easton seçimin sonucunu öğrenmek için şehre indiği sırada Ruth'un bebeği doğdu.

Doktor gittikten sonra, Mary Linden loğusanın yanında kalıp, Easton eve gelmeden önce uzayıp giden saatler boyunca bekledi. Annelerine yardım etmek için geç saatlere kadar ayakta kalmalarına izin verilen Elsie ve Charley aşağıdaydı; etrafta sessiz sedasız dolaşıyor, çay takımlarını yıkayıp yerleri süpürürken ve mutfağı düzeltirken usul usul konuşuyorlardı; çünkü Mrs. Easton çok hastaydı.

Easton o gece yarısına kadar eve dönmedi ve doğumdan kocasının gelişine kadar geçen saatler boyunca, zayıf ve bitap düşen ama bir türlü uyuyamayan Ruth, yanındaki bebekle yatağında uzandı. Kadının açık gözleri, benzinin ölüm solgunluğunun aksine doğal sayılmayacak kadar parlaktı ve Easton'ın gelmesini beklerken gözlerinde korkulu bir ifade vardı.

Dışarıda, gecenin sessizliği sıra dışı seslerle bölünüyordu; uzaklardan gelen, tıpkı sahili döven dalgaların sesine benzeyen bir gümbürtü, seçimin son sahnelerinin sergilendiği şehrin bulunduğu tarafından geliyordu. Birkaç dakikada bir otomobiller büyük bir hızla evin yanından geçip gidiyordu ve hava, uzaklardan gelen haykırışlar ve şarkı sesleriyle doluydu.

Ruth etrafını dinliyor ve duyduğu her ayak sesiyle irkiliyordu. Okurlarımız, takip edilen bir hırsızın yüz ifadesini akıllarına getirebilirler; etrafının çevrildiğini ve takipçileri tarafından köşeye kıstırıldığını anlayan bir hırsız, bir kaçış yolu bulmak için beyhude bir çabayla etrafa gözlerini diker; Ruth'un yarı karanlık odanın sessizliğinde içeriye sokulan her gürültüye kafasında bir biçim vermesi gibi, etrafındaki her şeye dehşete kapıldığı için başka bir biçim verir. Üstelik, kadıncağız yanında uzanan biçare yavrusu ona her temas ettiğinde yerinden sıçrıyordu; kaşları çatılıp gözleri acı yaşlarla doluyordu. Bebeğinin üstünü örtmek için titrek zayıf elini her uzatışında, tir tir titreyen dudakları ve güm güm atan kalbiyle usul usul şefkat ve merhamet sözcükleri fısıldıyordu. Sonra, tesadüfen evin civarından geçen birinin ayak seslerini duyunca ve bunun nicedir ödü kopa kopa beklediği sesler olduğunu sanınca, dehşete kapılıp yanı başındaki sandalyede oturan ve yarı yarıya kısılmış lambanın ışığında dikiş diken Mary Linden'a dönüyor, kendisini adım adım yaklaşan bir tehditten korumasını istermiş gibi onun kolunu yakalıyordu.

Easton eve geldiğinde saat on ikiyi geçiyordu. Ruth, Easton daha eve girmeden önce kocasını ayak seslerinden tanımıştı ve kalbi kapının çarpılarak açıldığını, adam içeriye girdikten sonra küt diye kapandığını duyduğunda yerinden fırlayacak gibi oldu.

Mary'nin niyeti, Easton içeriye girmeden önce ortadan kaybolmaktı; ama hasta kadın eline öyle belirgin bir korkuyla yapışmıştı ve bir yere gitmemesi için öyle yürekten yalvarıyordu ki, yatak odasında kalmaya mecbur oldu.

Easton, Ruth'un kendisinden nasıl uzaklaştığını içinde derin bir hayal kırıklığıyla hissetmişti; çünkü adam doğumdan sonra yeniden iyi geçinmeye başlayacaklarını beklemiş, hep bunu ummuştu; kendini bunun nedeninin karısının hastalığı olduğuna inandırmaya çalıştı

ve Ruth onu uyandıracağını söyleyip bebeğe dokunmasına izin vermeyince, sorgusuz sualsiz itaat etti.

Ertesi gün ve bundan sonraki iki hafta boyunca neredeyse her gün, Ruth ateşler içinde yandı. Arada sırada, her ne kadar zayıf ve yorgun olsa bile, bilincinin yerine geldiği oluyordu; ama çoğu zaman etrafında olup bitenlerin hiç farkında olmuyordu ve sık sık feveranlar geçiriyordu. Mrs. Owen her gün gelip ona bakıyordu; çünkü Mary'nin o sırada elinde bir sürü dikişi vardı ve nöbet geçirirken geçen aylardaki üzüntülerinin nedenini tekrar tekrar anlatan Ruth'a pek az zaman ayırabiliyordu. Bu yüzden, yatağının yanında durup kendisini gözleyen iki arkadaşı, Ruth'un korkunç sırrını öğrenmişti.

Kimi zaman, feveranlar sırasında Ruth dünyaya getirdiği zavallı küçük yaratığa karşı korkunç ve amansız bir nefret beslemeye başlıyordu ve kadınlar, annenin bebeğine zarar vermesini engellemekte zorlanıyorlardı. Bir seferinde bebeğini vahşice kapıp yatağın köşesine fırlatmıştı, sanki yavrucak zehirli ya da nefret edilesi bir şeymiş gibi. Bu yüzden, Ruth sesini duymasın ve yüzünü görmesin diye sık sık bebeği odadan dışarı çıkarmaya mecbur kalıyorlardı; ama aklı başına gelir gelmez kadının ilk düşüncesi yavrusu oluyordu ve çılgınlığı sırasında neler söylediğine ve yaptığına dair belleğinde belli belirsiz bir şeyler kalmış olmalıydı ki, bebeğinin her zamanki yerinde olmadığını görünce etrafındakileri üzen bir paniğe ve korkuya kapılıyor, onu geri vermeleri için arkadaşlarına yürek parçalayıcı bir şekilde yalvarıp yakarıyordu. Sonra yavrusunu öpüyor ve sevgi sözcükleri mırıldanarak onu göğsüne bastırıyor, acı acı ağlıyordu.

Easton olanların çoğunu ne görmüştü ne de işitmişti; tek bildiği Ruth'un çok hasta olduğuydu; çünkü adam her gün dışarıya çıkıp umutsuzca iş arıyordu. Rushton'ın elinde başka iş yoktu ve diğer şirketlerde de işler aynı şekilde kesat gidiyordu. Dauber and Botchit'in elinde bir iki iş vardı ve Easton birkaç sefer bu şirkete gir-

meye yeltenmişti; ama ona daima kadrolarının dolu olduğunu söylemişlerdi. Bu şirketin işçilerini çok çalıştırarak sırtlarından para kazanmak için kullandığı yöntem, işsiz kalan işçilerin en gözde sohbet mevzularından biriydi; işçiler Dauber and Botchit'e küfürler savuruyor, onu yerin dibine sokuyordu. Şirket çalışanlarının dışarıya sızdırdığı bilgiye göre, işe aldıkları en vasıflı işçilerin çoğuna sadece saatte altı peni ödüyorlarmış; üstelik oradaki çalışma koşulları, diğer pek çoklarından daha betermiş. İşçilere ipsiz sapsız serseri muamelesi yapılıyormuş; her yaptıkları işte tepelerinde bir kahya durup onları sığır gibi güdüyor, sabahtan akşama kadar ağza alınmayacak iğrençlikte küfürler savuruyormuş. İşsiz işçilerin öfkesi sadece bu şirketin patronlarına değil, ayrıca boğaz tokluğuna çalıştırdıkları zavallılara da yönelmişti. Bu sefil biçarelere "grev kırıcı" ya da "hak yiyici" lakapları takılmıştı; ama Dauber and Botchit eğer fazladan işçiye gereksinim duysaydı, aradığını bulmakta hiç zorlanmayacaktı; bu şirketi de, çalışanlarını da en yüksek sesle ve en acı bir dille lanetleyenler, bir iş fırsatı doğduğunda başvuru için herkesten önce koşup sıraya giriyordu.

Arada sırada, gecenin bir yarısında Rushton'ın bürosunda ışıkların hâlâ yandığı görülüyordu; bu sırada Nemrut ve Efendisi oturmuş fiyat çıkarmakla, tahminlerini kâğıda dökmekle, rakiplerini bozguna uğratmak için mümkün olan en düşük fiyatı belirlemeye çalışmakla meşgul oluyordu. Başarıya ulaşıyorlardı da; ama ister işi kapmayı başarsınlar, ister başaramasınlar, Nemrut sürekli aynı şekilde kötü görünüyordu. "İşi kaptıklarında" kâr oranı o kadar düşük oluyordu ki, Rushton sürekli homurdanıyor ve işi idare etmeyi becerememediğini ima ediyordu. Tahmini fiyatı çok yüksek çıkarıp "işi kapamadıklarında" ise Nemrut'u sorguya çekiyor, nasıl olup da Dauber and Botchit'in böyle ölmüş eşek fiyatına bu kadar çok iş yapabildiğini öğrenmesini istiyordu.

İşsiz işçiler gruplar halinde köşe başlarında dikilirken ya da sokakları avare avare arşınlarken, bisikletiyle yanlarından geçen, endişeli ve yıpranmış görünen Hunter'ı sık sık görüyorlardı. Adam öyle sefil bir görüntü sergiliyordu ki, bisikletinden düştü düşeli bir daha kendine gelemediğine dair dedikodular işçiler arasında yayılmaya başladı ve kimileri, İhtiyar Pinti'nin başını o lanet bisikletin yiyeceğine dair her şeyine bahse gireceklerini söyler oldu.

Arada sırada, bir iş çıktığında Owen, Crass, Slyme ve Sawkins ile daha birkaç kişi Rushton & Co.'da işe alınıyordu; ama yapılacak iş olduğunda bile haftada iki üç günden fazla nadiren çalışıyorlardı.

50

Ayrılık

Sonraki birkaç hafta boyunca Ruth'un ağır hastalığı devam etti. Gerçi artık nöbetleri bir daha başlamamak üzere geçmişti; ama kadının tavırları hâlâ çok garipti ve çok az uyuduğu, uykularının bölük pörçük olduğu gözden kaçmıyordu. Mrs. Owen her gün ona bakmaya geliyor, akşam olana kadar kendi evine dönmüyordu. Frankie okuldan çıktığında onu almaya geliyordu ve sonra birlikte eve gidiyor, yanlarında küçük Freddie Easton'ı da götürüyorlardı; çünkü bebeğin annesi ona bakamıyordu ve Mary Linden'ın yapacak daha bir sürü işi vardı.

Bir çarşamba akşamı, bebek yaklaşık beş haftalıkken, Mrs. Owen iyi akşamlar dileyip artık kalkmaya hazırlanıyordu ki, Ruth kadının elini tuttu ve bütün yaptıkları için ne kadar minnettar olduğunu söyledikten sonra, eğer başına bir hal gelecek olursa, onun Easton'ın yerine Freddie'nin bakımını üstlenip üstlenmeyeceğini sordu. Owen'ın karısı Ruth'a gerekli sözü verdi; aynı zamanda bu sözleri asla gerçekleşmeyecekmiş gibi gördüğünü belirtmeden edemedi ve onun kısa süre sonra iyileşip kendine geleceğinden emin olduğunu söyledi; ama içinden, neden Ruth'un diğer çocuğunun adını anmadığını merak etti.

Nora saat beş sularında dışarı çıkmış, eğer bir şeye ihtiyacı olursa Mrs. Linden, Ruth'un sesini duyabilsin

diye yatak odasının kapısını aralık bırakmıştı. Nora ve iki çocuğun evden ayrılmasından yaklaşık on beş dakika sonra Mrs. Linden yukarıya çıktı. Ruth uykuya dalmış gibi görünüyordu; bu yüzden o da tekrar alt kattaki dikişinin başına döndü. Tüm gün gökyüzü bulutlarla kaplı kalmış, arada sırada yağmur yağmıştı ve pek karanlık bir akşam çökmüştü; o kadar karanlıktı ki, Mary'nin işini görebilmek için lambayı yakması gerekti. Charley şöminenin önündeki halıya oturmuş, başka bir oğlanın yardımıyla yaptığı ahşap el arabasının tekerleğini onarıyordu ve Elsie de çayı hazırlamakla meşguldü.

Easton henüz eve gelmemişti; Rushton & Co.'nun eline birkaç iş geçmişti ve bir önceki perşembeden itibaren tekrar işbaşı yapmıştı. Çalıştığı yer evine epeyce uzaktı, bu yüzden eve gelene kadar saat altı buçuğu bulmuştu. Mutfaktakiler Easton'ın eve geldiğini fark ettiler ve annesinin talimatı üzerine Elsie hemen ön kapıya koşup içeriye giren adamdan Ruth'u uyandırmamak için olabildiğince sessiz hareket etmesini istedi.

Mary, Easton'ın çayı için masayı hazırlamıştı; mutfakta, üstündeki çaydanlığın kapağı hop hop oynayan parlak bir ateş yanıyordu. Easton lambayı yakıp şapkasını ve paltosunu çıkardı; çaydanlığı ateşin üstüne koydu ve suyun kaynamasını beklerken usulca üst kata çıktı. Yatak odasında lamba yanmıyordu ve oda, ateşin kızıl ışıltısı sayılmazsa tamamen karanlıktı; bu da adamın odadaki ayrı ayrı yerlerde duran eşyalara çarpmadan hareket edebilmesine olanak tanıyordu. Odada hüküm süren yoğun sessizlik, birdenbire adamın içini dehşetle doldurmuştu. Hızla yatağın yanına gitti ve şöyle bir göz attıktan sonra, yatağın bomboş olduğunu gördü. Karısına seslendi ama cevap alamadı ve hızla etrafı aradıktan sonra, Ruth'un evde olmadığını anladı.

Bu sırada, Mrs. Linden'ın aklına Owen'ın karısının Ruth'un garip isteğini anlatışı geldi ve bunu Easton'a aktardığında, adamın korkuları bin kat arttı. Ruth'u aramak için dışarıya fırladığında, karısının ne gitmesi

için bir sebep bulabiliyordu ne de gidebileceği herhangi bir yer aklına geliyordu. İstemsiz bir şekilde adımları onu Owen'ın evine götürdü. Daha sonra iki erkek Ruth'un gidebileceğini düşündükleri her yeri aradıysa da, onunla ilgili en küçük bir iz bile bulamadı.

Ruth'un babası şehrin civarında oturuyordu ve burası, uğradıkları ilk yer oldu. Gerçi Easton karısının buraya gelmiş olabileceğini pek düşünmüyordu; çünkü kadın üvey annesiyle pek de iyi geçinemezdi ve tıpkı tahmin ettiği gibi, bu semeresiz bir yolculuk oldu.

Onu akıllarına gelen her yerde aradılar; arada sırada eve uğrayıp dönüp dönmediğine baktılar ama ondan en küçük bir iz bile bulamadıkları gibi, onu görmüş birine de rastlamadılar; belki de bunun sebebi yağmurla yıkanmış ve buz gibi soğuk sokaklarda iş yüzünden dışarıda bulunanlar dışında kimsenin olmamasıydı.

Saat on bir civarında, Nora ön kapının önünde durmuş, Owen ve Easton'ı beklerken, karşıdaki evin giriş kapısının sütunlarının arasında bir kadın figürü görür gibi oldu. Burası kimsenin oturmadığı, önü bahçeli bir evdi ve bahçedeki çalılıkların ana hatları karanlıkta o kadar belli belirsiz seçiliyordu ki, emin olmak imkânsızdı; ama Nora gölgelere gözlerini dikip baktıkça, orada birinin bulunduğuna daha çok ikna oldu. En sonunda yolun karşısına geçmek için gerekli cesareti topladı ve endişeyle kapıya yaklaşırken yanılmadığını enikonu anladı. Orada bir kadın duruyordu, kucağında bebek tutan bir kadın; sütunlardan birine yaslanmıştı ve sol eliyle kapının demir parmaklıklarına yapışmıştı. Bu, Ruth'tu. Nora, onu yarı karanlıkta bile tanımıştı. Kadın, tarif edilemez bir şekilde kendinden geçmiş görünüyordu ve Nora ona dokunduğunda, Ruth'un sırılsıklam olduğunu ve yaprak gibi titrediğini fark etti; ama yorgunluktan bayılacak hale geldiği halde, Easton'ın evde olmadığı ve onu asla yanına bırakmayacağı konusunda kendisine tekrar tekrar garanti vermesine rağmen içeriye girmeyi reddediyordu. En sonunda pes edip eve girdiğinde bile şapkasını ya da

ceketini çıkarmaya yanaşmadı, ta ki Nora'nın oturduğu sandalyenin yanına diz çöküp başını berikinin kucağına yaslayana ve pişmanlık dolu bir itirafta bulunana kadar. Bütün bunları hastalığı sırasında aynı dinleyiciye farkında olmaksızın tekrar tekrar anlatmıştı; o anda yeni olan tek ayrıntı, o gece nereye gittiğine dairdi.

Ruth acıklı hikâyesini anlatırken büyük bir acıyla ağlıyor ve boynu bükük, kalbi kırık ve utanmış görünüyordu; sürekli kendini suçluyor, asla kötü bir şey yapmak istemediğini tekrar tekrar söylemek dışında hiçbir mazeret ileri sürmüyordu; öyle ki, bir süre sonra Nora da gözyaşlarını tutamaz oldu.

Anlaşıldığı kadarıyla, Easton'ın varlığının bile hissettirmeye yettiği serzenişlere daha fazla dayanamayan, sırrını artık içinde tutamaz hale gelen ve parktaki gölün hayalini bir türlü kafasından silemeyen Ruth, en sonunda kendisinin ve çocuğunun canını alıp kurtulmak gibi korkunç bir karara varmış. Parka ulaştığında kapılar gece olduğu için kilitliymiş; ama Ruth içeriye girmek için başka bir yol daha olduğunu hatırlamış: Vadinin uzak ucunda parkın parmaklığı yokmuş, bu yüzden oraya gitmiş; neredeyse üç mil yürümüş ama oraya vardığında, kısa süre önce o noktaya da parmaklık konulduğunu keşfetmiş ve bu yüzden artık parka o yolu kullanarak girmesi imkânsızmış. Sonra, kararını eyleme dökemeyeceğini anlayınca, gerçekleştirmeye niyetlendiği eylemin ne kadar büyük bir delilik ve kötülük olduğu ilk kez kafasına dank etmiş. Gerçi henüz ilk kararından vazgeçmemiş ve kendi kendine bir daha asla eve dönemeyeceğini söylemiş. Bir yerlerde oda tutacak ve kendine bir iş bulacakmış; belki de çocuğu da yanında tutmasına izin verilen bir yerde iş bulabilirmiş; bunu yapamazsa, çalışıp kazandığı parayla çocuğuna baktırırmış ama eve geri dönemezmiş; bir daha oraya girmektense bütün gece sokaklarda dolaşmayı tercih ediyormuş.

Ruth'un, bir zamanlar Frankie'nin oyun odası olan küçük odayı alması kararlaştırıldı ve gerekli mobilyalar,

yakındaki bir eskiciden temin edildi. Easton, karısının kaçışından üç gün sonrasına kadar gerçek nedeni öğrenemedi. İlk başta, durumu karısının doğumdan sonra yakalandığı bir akıl hastalığına bağlamıştı ve onu Owen'ın evinde, Nora'nın bakımına bırakmaktan hoşnuttu; ama üçüncü gün işten eve döndüğünde, Ruth'un yazdığı bir mektup buldu; mektupta, olup bitenler bütün açıklığıyla anlatılıyordu.

Mektubu şöyle bir okuduktan ve içine gömüldüğü aptallıktan kurtulduktan sonra, aklına ilk gelen düşünce Slyme'i aramak oldu; ama berikini soruşturduğunda, adamın önceki gün şehirden ayrıldığını öğrendi. Slyme'in ev sahibesinin anlattığına göre, adam Londra'da birkaç ay sürecek bir iş için teklif almış ve bu teklifi kabul etmişti. Gerçek ise Slyme'in Ruth'un kaçışını duymasıydı; kadını arama çalışmaları sırasında orada burada sorulan sorular yüzünden neredeyse bütün şehir olayı biliyordu ve bu kaçışın nedenini tahmin ettiği için, ileride olabilecekleri önceden görüp ortadan toz olmuştu.

Easton karısını görmek için hiçbir girişimde bulunmadı; ama Owen'lara gidip Freddie'yi aldı ve kendisi işteyken çocuğa göz kulak olması için Mrs. Linden'a para vereceğini söyledi. Can evinden vurulmuş bir erkek gibi davranıyordu; olup bitenlerden dolayı kendisinin de suçlu olabileceği düşüncesi aklına hiç mi hiç gelmemiş gibiydi.

Ruth, çocuğunun kendisinden koparılması karşısında hiç direnmedi; ama bu yüzden gizli gizli ağlıyordu. Birkaç gün sonra bir iş buldu; Grand Parade'deki büyük pansiyonlardan birinde hizmetçi yamaklığı etmeye başladı.

O işteyken bebeğe Nora bakıyordu ve bu düzenleme, Frankie'yi pek mutlu etmişti; böylesinin kendilerine ait bir bebek sahibi olmak kadar iyi olduğunu söylüyordu.

Ruth gittikten sonra birkaç hafta boyunca, Easton olup bitenlerden pişmanlık duymadığına kendi kendini inandırmayı denedi. Mrs. Linden Freddie'ye bakıyordu

ve Easton, artık sadece kendisine ve öz çocuğuna bakmakla yükümlü olduğu için, aslında halinin eskisine göre daha iyi olduğunu düşünüyordu.

İlk başlarda, Owen'la ne zaman karşılaşacak olsa Ruth'tan bahsederlerdi. Doğrusunu söylemek gerekirse, Easton karısından bahsetmek âdetindeydi; ama günün birinde iki erkek birlikte çalışırlarken, Owen düşüncelerini daha atak bir şekilde dile getirdi. Görünüşe bakılırsa, Easton'ın karısından daha suçlu olduğunu düşünüyordu. Daha sonra gitgide bu konudan bahsetmemeye başladılar; gerçi Easton, berikinin sözlerinin aklına getirdiği düşünceleri kovmakta güçlük çekiyordu.

Arada sırada Ruth'tan haber alıyordu ve onun hâlâ aynı yerde çalıştığını öğrendi; bir keresinde, aniden ve tesadüfen sokakta karşılaşıverdiler. Birbirlerinin yanından aceleyle geçip gittiler ve Easton, karısının yüzünü bir anda ateş basmış gibi kıpkırmızı eden heyecanı da, bunu takip eden o ölüm solgunluğunu da fark edemedi.

Ne Owen'ın evine gidiyor ne Ruth'a bir haber yolluyor, ne de karısı ona haber gönderiyordu. Gerçi Easton bilmese de, Ruth sık sık Freddie'yi görüyordu; çünkü Elsie Linden çocuğu dışarı çıkarıyor ve sık sık Mrs. Owen'a uğruyordu.

Aradan zaman geçtikçe ve karısına duyduğu küskünlüğün ilk keskin acısı yitmeye yüz tuttukça, Easton belki de Owen'ın sözlerinin az çok mantıklı olabileceğini düşünmeye başladı ve yavaş yavaş, karısıyla tekrar barışmak için içinde büyük bir arzu doğdu. Her şeye yeniden başlamak ve bütün olup bitenleri unutmak istiyordu; ama bunun gerçekleşmesi, kafasında ne kadar evirip çevirirse, ona o kadar imkânsız geliyordu.

Belki tam olarak farkında değildi ama, bu arzusu tamamen bencilce güdülerden kaynaklanıyordu. Kazandığı para, neredeyse eline geçer geçmez buharlaşıp yok oluyordu; şaşırarak da olsa, bir zamanlar kendisine çok doğal gelen kişisel konfordan mahrum kaldığını fark etmişti ve kışın soğuk günleri ağır ağır geçip giderken, evi

gitgide daha soğuk ve kasvetli bir hal alıyordu. Kimi zaman, eline para geçtiğinde Crass'ın ve Cricketers'ın diğer müdavimlerinin huzurunda derdini unutmaya çalışıyordu; ama her nedense, bu insanların sohbetinden eski hazzı alamıyordu ve bir zamanlar, bu adamların meclisinden nasıl bu kadar hoşlanıp da Ruth'un varlığını bile unuttuğunu hatırlamaya çalışıyor ama nedenini bulamıyordu.

Noel'den yaklaşık üç hafta önce, Owen'la birlikte işten çıkıp evlerine doğru yürürlerken, Easton daha önce konuştukları konuyu uzun bir aradan sonra ilk kez yeniden açtı. Kendini beğenmiş bir tavır takınarak konuşuyordu; ses tonundan ve hareketlerinden, büyük bir cömertlik sergilediğine inandığı anlaşılıyordu. Eğer Ruth geriye dönecek olursa, onu affetmeye niyetli olduğunu söyledi; ama asla çocuğa karşı hoşgörü göstermeyecekti. Tabii ki, bebeğin bir yetimhaneye ya da benzer bir kuruma verilmesi gerekecekti; ama Ruth'un buna razı olmayacağından korkuyordu ve karısının üvey annesinin de çocuğa bakmak istemeyeceğini adı gibi biliyordu.

"Eğer onu geri dönmeye ikna edersen, biz bebeği alırız" dedi Owen.

"Karın buna razı olur mu, dersin?"

"Bunu teklif eden o zaten."

"Ruth'a mı söyledi?"

"Hayır, benimle konuştu. Bunun sizin için uygun olduğunu düşündük; karım da bebeği seve seve alacak."

"Ama ona nasıl bakacaksınız?" dedi Easton.

"Bir yolunu buluruz."

"Tabii ki" dedi Easton, "eğer Slyme geri dönecek olursa, bebeğin bakımı için bir şeyler ödemeyi kabul eder herhalde."

Owen kızardı.

"Ben onun parasına elimi sürmem."

Uzun bir duraksamadan sonra, Easton sözlerine devam etti: "Acaba, bu teklifi Ruth'a Mrs. Owen'ın yapmasını sağlayabilir misin?"

"İstediğin buysa, karımın Ruth'la konuşmasını sağlarım, tabii senden bir mesaj olarak."

"İstediğim şu ki" dedi Easton tereddütle, "karın havadan sudan bahseder gibi bu teklifi iletsin ve ona, bunun en doğru yol olduğunu söyleyip nasihat etsin ve sonra bana Ruth'un ne cevap verdiğini anlatırsın."

"Hayır" diye karşılık verdi Owen; berikinin tavırlarından duyduğu rahatsızlığı artık güçlükle gizleyebiliyordu. "İşler öyle bir hal aldı ki, eğer ortada diğer çocuk olmasaydı, Ruth'a sana dönmesini asla salık vermezdim. Onu geri kabul etmeye 'niyetli' olduğunu göstermekle çok cömert davranmış gibi tavırlar takınıyorsun; ama o, sensizken daha rahat ediyor. Eğer ortada öteki çocuk olmasaydı, Ruth'un sana dönmesi için tek bir neden bile göremezdim. Anladığım kadarıyla senin iyi bir karın vardı ve sen ona kötü muamele ettin."

"Ben ona asla kötü muamele etmedim! Ona asla elimi kaldırmadım; tamam, sadece bir kere oldu ama canını pek yakmamıştım. Gerçekten ona kötü muamele ettiğimi mi söylüyor yoksa?"

"Hayır. Karımın bana anlattıklarına bakılırsa, bütün olup bitenler için kendisini suçluyor; ama ben duyduklarımdan sonuç çıkarıyorum. Onu dövmemiş olabilirsin ama ona dayaktan beterini reva gördün; ona karşı kayıtsızdın ve onu baştan çıkarılmaya açık hale getirdin. Olanlar, senin ihmalkârlığının ve onun sevgi açlığının doğal sonucu. Olanlarda en büyük pay senin; ama belli ki, sen sanki çok yüce gönüllü davranıyormuş gibi çalım satıyor ve onu 'affediyorsun'. Onu geri almaya 'niyetlisin' anlaşılan; ama bana göre, karından seni affetmesini istemen daha uygun düşerdi."

Easton cevap vermedi ve uzun bir sessizlikten sonra, Owen sözlerine devam etti:

"Senin doğru olduğunu düşündüğün koşullarda geri dönmesini karına salık vermezdim; çünkü eğer bu koşullarda uzlaşmaya razı olursan, ikinizin de mutlu olacağını sanmam. Tek mutluluk şansınız ikinizin de hata-

lı davrandığını, birbirinizi affetmeniz gerektiğini kabul etmenizdir; birbirinizi affetmelisiniz ve bir daha bu konuyu hiç açmamalısınız."

Easton hiç karşılık vermedi ve birkaç dakika sonra yolları ayrılırken, birbirlerine "İyi geceler" dilediler.

Rushton için çalışıyorlar ve Mr. Sweater'ın evi "Mağara" için kurulan yeni bir limonluğun dış cephesini boyuyorlardı. Bu iş ertesi gün bitti ve saat dörtte Çırak Oğlan el arabasını getirdi; merdivenleri ve diğer inşaat malzemelerini arabaya yüklediler. Eşyaları avluya götürdüler ve cuma akşamı olduğu için ön büroya gidip zaman çizelgelerini verdiler. Daha sonra, tam ayrılacaklardı ki, Easton bir kez daha önceki akşamın tartışma konusunu açtı. Bütün gün kabuğundan çıkmamış, sessiz sedasız durmuş, yaptıkları işin gerekli kıldıkları dışında ağzından tek bir kelime bile çıkmamıştı ve şimdi konuşmaya başladığında, sesi az çok çatlak çıkıyordu.

"Geçen gece söylediklerini uzun uzun düşündüm; sanırım sen haklısın. Ben de çok suçluyum. Dün gece Ruth'a bir mektup yazdım ve bütün suçlarımı kabul ettim. Eğer karınla birlikte, Ruth'u geri kazanmak için ne yapmam gerektiğini bana söylerseniz, çok minnettar kalacağım."

Owen elini arkadaşına uzattı ve beriki onun elini tutup sıkarken şöyle dedi: "Bu konuda elimizden geleni yapacağımıza güvenebilirsin."

51

Dul Kadının Oğlu

Ertesi sabah sekiz buçukta avluya gittiklerinde Hunter onlara yapılacak hiçbir iş olmadığını söyledi. Ama pazartesi uğrayıp baksalar iyi olurdu; o güne kadar iş çıkabilirdi çünkü. Bunun üzerine pazartesi, salı ve çarşamba günleri büroya uğradılar ama hiçbir şey "çıkmadığı" için çalışamadılar. Perşembe sabahı hava hem karanlık hem çok soğuktu. Gökyüzü uçsuz bucaksız bir grilikteydi ve şiddetli bir Kuzey Rüzgârı kasvetli sokakları süpürüyordu. Bir önceki hafta Sweater'ın limonluğunun dış cephesinde çalışırken soğuk alan Owen saat ona kadar avluya gidememişti. Kendini o kadar çok hasta hissediyordu ki, elinde olsaydı evden hiç çıkmazdı; gelgelelim, eğer iş çıkarsa bundan kazanacağı paraya çok ihtiyacı vardı. Tutumluluk taraftarlarına bu durum pek tuhaf görünebilir; Owen pek çok kişi işsiz güçsüz dolaşırken arada sırada yapacak bir şeyler bulacak kadar talihliydi ama hiç para biriktirememişti. Tam aksine, bütün yaz boyunca ne karınlarını doğru düzgün doyurabilmişler, ne de giysi masraflarını karşılayabilmişlerdi. Her hafta kazandığı para ya gecikmiş kira taksitlerine ya da başka borçlarına gitmişti; bu yüzden Owen çalışırken bile pek çok hayati gereksinimden mahrum kalarak yaşamaları gerekmişti. Delik deşik ayakkabılar, eski püskü ve yetersiz giysiler giymişler, karınlarını tok tutmaya bile güçlükle yeten yemekler yemişlerdi.

Hava o denli soğuktu ki, sıkı giyinmeden dışarıya çıkarsa yatağa düşeceğinden korkan Owen paltosunu rehinciden kurtarmıştı ve o hafta neredeyse aç kalmışlardı. Diğer haftalarda da durumları daha iyi olmamıştı; çünkü Owen son dönemde günde ancak altı buçuk saat (hafta içi sekiz buçuktan akşamın dördüne kadar; cumartesi sadece dört buçuk saat: sabah sekiz buçuktan öğlen bire kadar) çalışabiliyordu. Bu da saat başına yedi penilik ücretini haftada yirmi bir şilin yedi peniye kadar düşürmüştü; yani haftanın her günü yapılacak iş bulsa bile bu kadar kazanabiliyordu ve her gün yapılacak iş çıkmıyordu. Kimi zaman altı günden üçünü bomboş geçirmeleri gerekiyordu. Saatte altı buçuk peni alanların haftalığı, her gün çalıştıklarında bir pound iki peniye geliyordu ve Sawkins gibilerine sadece beş peni verildiğinden, onların haftalıkları on beş şilin altı penide kalıyordu.

Haftada sadece iki üç günlüğüne, hatta günde sadece birkaç saatliğine tutulduklarında, "cumartesi servetleri" bazen yarım pound, bazen yedi şilin altı peni, bazen beş şilin, bazen daha bile az oluyordu. Böyle haftalarda, içlerinden çoğu bu kadarcık paranın bile hiç yoktan iyi olduğunu söylüyordu.

Pek çoğu evli erkeklerdi ve hayatta kalabilmek için karılarının da gündelikçilik ya da çamaşırcılık yapması gerekiyordu. Çocuklarını kaymağı alınmış süt, margarinli ekmek ve haşlama çayla büyütmek zorundaydılar. Bu çocukların pek çoğu (sekiz dokuz yaşlarındaki yavrucuklar) sabahları okula gitmeden önce iki üç saatliğine, akşamları okuldan çıktıktan sonra ve cumartesileri işe gidiyordu; etle dolu kasap tepsilerini, sebze meyveyle yüklü sepetleri, parafin yağı kutularını taşıyor, gazete satıyor, evlere süt dağıtıyorlardı. Yarı Zamanlı Çalışma sertifikalarını alacak kadar büyüdüklerinde ya da on dörtlerine gelir gelmez okulu bırakıp çalışma hayatına atılıyorlardı. Daha da büyüdüklerinde içlerinden bazıları orduya ya da donanmaya girmeyi deniyordu; ama ge-

nellikle askerlik için fiziksel açıdan yetersiz bulunuyorlardı.

Biraz daha büyüdüklerinde akli melekeleri artık iyiden iyiye zayıfladığı için daha iyi koşulları elde etmenin tek yolunun topraklara el koyan, işçilerine çok az para verip onları canını çıkarana kadar çalıştıran Whig ya da Tory çetelerine, sahtekârlara ve avukatlara oy vermek olduğunu sanmalarına şaşmamak gerekirdi.

[Owen avluya geldiğinde boyahanedeki kirli kutuları temizleyen Bert White'la karşılaştı. Kazıma bıçağının çıkardığı ses oğlanın Owen'ın geldiğini duymasını engellemişti ve beriki, bir iki dakikalığına hiç konuşmadan dikilerek Çırak Oğlan'ı seyretti. Boyahanenin taş zemini ıslak ve parlaktı; bütün bina mezar kadar soğuktu. Oğlan tir tir titriyordu ve insanı kendine acındıracak kadar ufak tefek görünüyordu;] üstündeki eski püskü önlüğüyle iki büklüm olmuş çalışırken, pek narin bir görünüşü vardı. Hava çok soğuk olduğu için ceketini üstünden çıkarmamış, kollarını temiz kalsın ya da bundan daha fazla kirlenmesin diye sıvamıştı; çünkü ceketi de kıyafetinin geri kalan kısmı kadar kirliydi. Üstüne başına sıvanan rengarenk boyalar kuruyup kalın bir tabaka oluşturmuştu; elleri ve tırnakları boyaya batmıştı.

Eğilmiş, işini yapan zavallı oğlanı seyrederken, Owen'ın aklına Frankie geldi ve onun da benzer bir sefalete düşüp düşmeyeceğini bir nevi dehşetle merak etti.

Owen'ı fark eden oğlan işini bıraktı ve iyi günler diledi; bu sırada havanın ne kadar soğuk olduğunu da belirtti.

"Neden ateş yakmıyorsun? Avluda bir sürü odun var."

"Olmaz" dedi Bert, başını iki yana sallayarak. "Asla olmaz! Eğer Pinti beni ateş yakarken yaklarsa, hemen kıçıma tekmeyi basar! Geçen kış Rushton beni yakalayana kadar burada ateş yaktıydım; sonra herif kıyametleri kopardı. Eğer aklımı başıma toplayıp çalışırsam ısınacağımı, soğuğun bana dokunmayacağını söyledi."

"Ya, demek öyle söyledi" dedi solgun yüzüne aniden kan hücum eden Owen. "Görürüz o zaman."

Avluya çıktı ve karşı tarafa geçip bir çatının altına istiflenmiş, işe yaramaz odun kırpıntılarının bulunduğu yere gitti; bunlar Rushton & Co.'nun tadilat yaptığı yerlerden alınmıştı; bunlardan bir kucak dolusunu alıp boyahaneye dönüyordu ki, Sawkins yakasına yapıştı.

"Bana bak, onların bir kıymığını bile yakamazsın! Odunlar iyice birikip çoğaldıktan sonra Herifçioğlu'nun evine götürülecek, tamam mı! Pinti, daha bu sabah söyledi."

Owen ona cevap vermedi. Odunları boyahaneye götürüp şömineye attıktan sonra üstlerine biraz bayat boya döktü ve bir kibrit çakıp şömineye atınca, gürül gürül bir ateş yanmaya başladı. Sonra, birkaç kucak daha odun getirdi ve bunları boyahanenin bir köşesine yığdı. Bert bu işe hiç karışmamıştı ve Pinti geldiğinde sorun çıkacağını sandığı için olup bitenleri pek onaylamıyordu; ama ateş bir kez yanmaya başladıktan sonra, gidip ellerini ısıttı ve sıcaktan daha çok yararlanmak için işini tezgâhın öbür tarafına taşıdı.

Owen, yarım saat kadar Hunter'ın dönüşünü bekledi; ama dindar Ustabaşı hâlâ ortalarda görünmediği için daha fazla oyalanmamaya karar verdi. Oradan ayrılmadan önce Bert'e birtakım talimatlar verdi:

"Kutulardan kazıyabildiğin kurumuş parçalarla ve etrafta bulduğun bayat boyalarla, çerçöple ateşi beslemeye devam et; ateş söner gibi olduğunda şuradaki yığından odun al. Burada çöpe atmaktan ya da yakmaktan başka bir işe yaramayacak bir sürü eski püskü eşya var. Hepsini yak. Eğer Hunter bir şey söyleyecek olursa, ona ateşi benim yaktığımı ve sana yanık tutmanı emrettiğimi söyle. Daha fazla odun istersen, dışarıya çıkıp alırsın."

"Oldu" diye karşılık verdi Bert.

Owen, yolda Sawkins'le karşılaşıp konuştu. Tavırları o kadar tehditkâr, yüzü o kadar solgun ve gözleri tuhaf

bir ateşle öyle ışıl ışıldı ki, berikinin aklına Owen'ın deli olduğunu başkalarından duyduğu geldi ve ondan biraz korktu.

"Büroya gidip Rushton'ı göreceğim; eğer Hunter buraya gelirse, ona de ki, eğer oğlanı bir kez daha o atölyede ateşsiz çalışırken görürsem, hemen gidip durumu Çocuklara Eziyetin Önlenmesi Kurumu'na bildireceğim. Sana gelince, eğer oğlan gelip biraz daha odun almak isterse, sakın ola ki onu engellemeye kalkışmayasın."

"O aptal çocuk beni ne ilgilendirir ki" diye homurdandı Sawkins. Owen'ın hızla sokaktan aşağıya doğru ilerlediğini gördüğünde, kendi kendine mırıldandı: "Herif iyice tırlattı, herhalde. Neden insanlar burunlarını başkalarının işine sokarlar, hiç anlamıyorum doğrusu. Gören de Bert'i onun oğlu sanır, inan ki."

Zaten Owen da durumu böyle görüyordu. Kendi çocuğuna da bu şekilde muamele edilebileceğini aklından çıkaramıyordu ve hızla büroya doğru ilerlerken, bu düşünce onu öfkeden kudurtuyordu. Grand Parade'in oradaki Köle Pazarı'nın civarında tanıdığı ve o günlerde işsiz kalan birkaç zanaatkârın yanından geçti ama onları fark etmedi bile. İçlerinden bazıları bu tavır karşısında alındı ve son günlerde Owen'ın burnunun büyüdüğünü söyledi; ama onun ne kadar tuhaf göründüğünü fark eden başkaları, günün birinde Owen'ın keçileri tamamen kaçıracağına dair o eski kehaneti bir kez daha tekrarladı.

Varış noktasına yaklaştığında, iri iri kar taneleri düşmeye başladı. Owen o kadar hızlı yürümüştü ve öylesine öfkeliydi ki, büroya ulaştığında konuşamayacak haldeydi.

"Hunter – ya – da – Rushton – burada – mı?" diye sordu müstahdeme.

"Hunter yok ama şef burada. Ne istediydin?"

"Az – sonra – öğrenecek" dedi Owen ve soluk soluğa, hızlı adımlarla büronun kapısına yöneldi. Kapıyı önce-

den tıklatma zahmetine katlanmadan açtı ve içeriye girdi.

Buranın atmosferi, Bert'in çalıştığı o soğuk bodrum katından çok farklıydı. İçi asbestli tuğlayla döşenmiş bir soba vardı ve etrafına hoş bir sıcaklık yayarak havagazı yakıyordu.

Miss Wade'in koltuğunun yanı başında duran Rushton, sol kolunu genç kızın boynuna dolamıştı. Owen, sekreter kızın üstünün başının dağınık olduğunu ancak neden sonra hatırlayabilecekti. Rushton sıçrayıp uzaklaşırken, kız da aceleyle kalkıp odanın öbür tarafına koşmuş, bu davetsiz misafire şaşkınlıkla bakakalmıştı. Owen odanın ortasında nefes nefese dikilirken, titreyen parmağını patronuna uzatmıştı.

"Ben – buraya sana – eğer – bir daha – küçük – Bert White'ı – o boyahanede – bu soğukta ateşsiz çalışırken görürsem – seni hapse attıracağımı – söylemeye geldim. Orası ahırdan beter – eğer kıymetli bir köpeğin olsaydı – onu asla oraya bağlamazdın – seni efendi gibi uyarıyorum – seni – hak ettiğin yere – tıktıracak kadar çok şey biliyorum – ve eğer ona adam gibi davranmazsan – seni hapse attıracağım, görürsün."

Kafası karışan Rushton, Owen'a şaşkınlık, korku ve sıkıntıyla bakıyordu; bütün bunların nedenini anlayamamıştı; işlediği için yargılanmaktan ya da hapse atılmaktan korkmakta yerden göğe kadar haklı olduğu cürümleri bir bir aklına geldiğinden kendini suçlu hissediyordu ve Miss Wade ile bu uygunsuz durumda basılmak da onu şaşkına çevirmiş, iyice ezilmesine neden olmuştu.

"Oğlan orada ateşsiz mi çalışıyor? Ben bunu bilmiyordum" diye kekeledi en sonunda. "Bu işlerle Mr. Hunter ilgileniyor."

"Sen – bizzat sen – geçen kış ateş yakmasını – yasaklamışsın ve her neyse – şimdi bunu öğrendin ya. Ona bir zanaat öğreteceğini söyleyip – annesini kandırdın, ondan para aldın; ama son on iki aydır – çocuğu köle gibi

çalıştırıyorsun. Bak, seni uyarıyorum –ona bir zanaat öğretmeni öneririm– yoksa ben bunu yaptırmanın bir yolunu bulurum."

Owen bunları söyledikten sonra geriye döndü ve kapıyı açık bırakarak dışarıya çıktı; geride korku, şaşkınlık ve kızgınlıktan kafası karışan Rushton'ı bıraktı.

Tipinin altında evine doğru yürürken, Owen bugün yaptıklarından sonra bir daha Rushton'dan iş alamayacağını fark etti ve bunun evdekiler için ne demek olduğunu düşününce, bir anlığına doğru olanı yapıp yapmadığından şüpheye düştü. Ama Nora'ya olup bitenleri anlattığında, karısı şehirde onu işe alabilecek birçok şirket olduğunu söyledi; tabii bu şirketlerin eline iş geçtiği zaman. Daha önce de Rushton'sız olmuşlardı, bundan sonra da onsuz yapabilirlerdi; Nora'ya bakılırsa, sonuçları ne olursa olsun, kocasının bugünkü davranışından çok memnundu.

"Bir şekilde idare ederiz, herhalde" dedi Owen, yorgunlukla. "Şimdi başka yerde iş bulamam; ama kendi hesabıma yapabileceğim işler arayacağım. Geçen kış yaptığım gibi fiyat tarifeleri yazabilirim ve dükkânlardan sipariş almaya çalışabilirim. Genellikle yılın bu döneminde fazladan iş yaptırırlar. Ama korkarım, çok geç kaldım; çoğu çoktan işlerini yaptırmıştır bile."

"Yerinde olsaydım, bugün bir daha evden çıkmazdım" dedi Nora, kocasının ne kadar hasta göründüğünü fark ederek. "Böyle günlerde evde oturup kitap okusan ya da bir şeyler yazsan daha iyi olur."

Nora, Owen'ın sekreterliğini yaptığı Boyacılar Derneği'nin o gün yapılacak toplantısından bahsediyordu ve kar yağmaya devam ettiği için, Owen saat dörde kadar karısının salık verdiği şekilde oyalandı. Saat dörtte Frankie elinde kocaman bir kartopuyla okuldan döndü ve avazı çıktığı kadar bağırarak iyi haberi verdi: Kar hâlâ yağıyordu ve Frankie öyle umuyordu ki, gece don yapacaktı!

O gece erkenden yataklarına girdiler; çünkü kömürü idareli kullanmaları gerekiyordu. Tek sebep bu değildi

gerçi; odaları çatıya çok yakın olduğu için, ne kadar çok kömür kullanırlarsa kullansınlar, evlerini doğru düzgün zaten ısıtamıyorlardı. Yaktıkları ateş, sanki odanın daha da soğumasına neden oluyordu; çünkü yerlerine iyi oturmayan kapı ve pencere çerçevelerinden içeriye dışarıdaki soğuk havanın dolmasına neden oluyordu.

Owen gecenin büyük bölümünde uyanık kaldı. Gelecek korkusu, daha fazla uyumasını imkânsızlaştırıyordu. Ertesi sabah çok erkenden, daha güneş bile doğmadan kalktı ve ateşi yaktıktan sonra, Nora'ya bahsettiği tarife numunelerini hazırlamaya girişti; ama çıkıp biraz daha karton almadan bu işte pek fazla ilerleyemeyeceğini fark etti; zaten o ana kadar hazırladıkları pek iyi olmamıştı.

Kahvaltıda tereyağlı ekmek yiyip çay içtiler. Frankie kahvaltısını yatağında etti ve onu öğlene kadar okula göndermemeye karar verdiler; çünkü hava çok soğuktu ve çocuğun çizmeleri bir önceki gün kardan fena halde ıslanmış ve henüz kurumamıştı.

"Karton almadan önce gidip iş var mı diye soruşturursam iyi olacak" dedi Owen. "Korkarım, iş çıkmayacak; ama olsun."

Dışarı çıkmaya hazırlanıyordu ki, apartman kapısının zili çaldı ve kapıyı açmak için merdivenlerden aşağı inerken Bert White'ın yukarı çıktığını gördü. Oğlanın koltuğunun altında kahverengi kâğıtla kaplı, düz ve geniş bir paket vardı.

"Bir mezar taşı" dedi Owen'ların kapısının önüne geldiğinde. "Hemen yetişmesi lazım. Pinti işini evde yapabileceğini söyledi; sen bitirene kadar burada bekleyebilirmişim."

Owen ve karısı büyük bir rahatlama duygusuyla birbirine baktı. Demek ki, onu tümden gözden çıkarmamışlardı. Bu, gerçek olamayacak kadar güzel bir haberdi.

"Paketin içinde, ölen şahsın adının yazılı olduğu bir kâğıt var" diyerek sözlerine devam etti Bert, "işte, bu Brunswick mürekkebiyle de taşın üstünü yazarsın."

"Pinti başka bir haber daha gönderdi mi?"

"Evet, sana pazartesi sabahı bir işe başlanacağını söylememi istedi; bir evin iki odası tadil edilecekmiş de. İşin perşembeye kadar bitmesi lazımmış. Ayrıca, bu öğleden sonra, yemek paydosu bitince yapmanı istediği bir iş daha varmış; bu yüzden saat birde avluda olacakmışsın. Dedi ki, aklında dün sabah için sana bir haber bırakmak varmış ama unutmuş."

"Ateş hakkında bir şey söyledi mi?"

"Evet, sen gittikten sonra ikisi de geldi, hem Pinti hem de Herifçioğlu; ama tantana etmediler. İnan ki, ikisinin birden geldiğini görünce ödüm patlamıştı ama çok iyi davrandılar. Herifçioğlu bana, 'Oldu, evladım' dedi. 'İyi bir ateş yak. Sonra sana kömür de gönderirim' dedi. Sonra etrafa bakındı ve Sawkins'e kırık pencereye cam takmasını söyledi. Bir de, hani el arabasının bulunduğu hangarın altında duran o koskocaman ambalaj kasası vardı ya, hatırladın mı?"

"Evet."

"Sawkins'e o kasayı parçalamasını ve tahtalarıyla boyahanenin zeminini kaplamasını söyledi. Şimdi orası şahane oldu. Sıraların altındaki bütün pisliği temizledim; havagazcılar bize iki torba kömür gönderdiler ve Herifçioğlu kömür bittiğinde Miss Wade'e gidip biraz daha kömür sipariş ettirmemi bile söyledi."

Saat birde avluya gelen Owen, Pinti'yi gördü; Ustabaşı, ön büroya gidip duvar kâğıtlarının sergilendiği vitrindeki etiketlere bazı rakamlar yazmasını istedi ondan. Owen bu işle uğraşırken Rushton geldi ve onu samimi bir şekilde selamladı.

"Oğlanın o boyahanede çalıştığını haber verdiğin için çok mutluyum" dedi, kısaca hal hatır sorduktan sonra. "Delikanlının sıkıntı çekmesini hiç istemediğime dair seni temin ederim; ama her şeye tek başıma yetişemeyeceğimi sen de biliyorsun. Bu durumu bana bildirdiğin için sana minnettarım. Bence çok doğru hareket ettin; yerinde olsam aynısını yapardım."

[Owen ne cevap vereceğini bilemedi; zaten Rushton da onun cevabını beklemeden hızla oradan uzaklaştı.]

52

"Bu, Şimdiye Kadar Yaptıklarımın ve Yapacaklarımın En İyisidir."

Owen, Easton, Crass ve birkaç işçi daha son aylarda küçük işler bulacak kadar şanslıydılar; ama işçi arkadaşlarının çoğu bu zamanı tümüyle işsiz geçirmişti ve bu arada, pratik zekâlı işadamları ile İsa'nın sözde takipçileri (bütün insanların kardeş ve Tanrı'nın hepsinin babası olduğunu söyleyen yalancılar ve riyakârlar) onları dört bir yandan kuşatan sefaletle "başa çıkmak" için sergiledikleri o bildik komediyi tekrar sahneye koydular. Kermesler ve yardım satışları düzenlediler; yüzüne bakılacak hali kalmamış eski giysilerini, delik deşik ayakkabılarını, sofralarından artakalanları ve çorbayı bu tür kardeşlerine dağıtmaya başladılar; kardeşleri artık onlara avuç açacak hale gelmişti çünkü. O muhteşem İşsizlikle Mücadele Komitesi de tüm gücüyle çalışıyordu; binden fazla kardeş kendini Komite'nin defterine kaydettirmişti. Bu insanların durumunu dikkatle inceleyen Komite, içlerinden altı yüz yetmiş iki yardıma muhtaç kişinin çalışmasına izin verilmesi kararını aldı. Komite bu altı yüz yetmiş iki kişiye gerekli izni vermiş olabilirdi; ama tasarrufundaki fonlar, maaselef kardeşlerin sadece üç günlüğüne çalışmasına yetecek miktardaydı. Gelgelelim, bir oyalama, erteleme ve kurnazca üstünü örtme politikası izleyen Komite, gerçekten de bu sorunla başa çıktığı izlenimini yaratmayı başarmıştı.

Eğer Kardeş Rushton tarafından keşfedilen o hinlik olmasaydı, çok daha fazla sayıda kardeş kendini Komite'nin defterine işsiz olarak kaydettirecekti. Önceki yıllarda Komite'nin uygulaması, "Kayıt Kâğıdı" adı verilen bir başvuru formunu bastırmak ve isteyenlere dağıtmak olmuştu ve formu alan kardeş, doldurduktan sonra geri getiriyordu. Komite'nin gizli bir toplantısında Rushton, başvuranların sayısını azaltmak için dikkatle tasarlanmış, çok daha iyi ve uygun bir yol önerdi; konuşması kahkahalar ve alkışlarla karşılandı; çünkü üyeler bu teklifi ilk duyduklarında Rushton'ın güzel bir şaka yaptığını sanmışlardı. Bu yeniliğin bir sonucu olarak, artık form bastırılmayacaktı; iş başvurusu yapanlar büroya teker teker alınacaklar, bir Fransız sorgu hâkiminin tavır ve edasıyla durumlarını inceleyen sekreter tarafından sorgulanacaklardı ve verilen cevapları bizzat sekreter formlara işleyecekti.

"Adın nedir?"

"Nerede oturuyorsun?"

"Ne zamandır orada oturuyorsun?"

"Oraya taşınmadan önce nerede oturuyordun?"

"O evde ne kadar oturmuştun?"

"Neden taşındın?"

"Taşındığında kira borcu bıraktın mı?"

"Önceki adresin neydi?"

"Kaç yaşındasın? Son yaş günün ne zamandı?"

"Mesleğin, Zanaatın, Unvanın ya da Ustalığın nedir?"

"Evli misin, bekâr mısın, dul musun, nesin?"

"Kaç çocuğun var? Bunlardan kaçı kız? Kaçı erkek? Onlar çalışıyor mu? Ne kadar kazanıyorlar?"

"Nasıl bir evde oturuyorsun? Evin kaç odası var?"

"Kira borcun ne kadar?"

"Son işverenin kimdi? Ustabaşının adı neydi? Orada ne kadar çalıştın? Ne işle uğraştın? Neden işten ayrıldın?"

"Son beş yıldır hangi işte çalışıyordun? Ne iş yapıyordun, günde kaç saat çalışıyordun? Ne kadar ücret alıyordun?"

"Geçen beş yıl içinde yanında çalıştığın bütün işverenlerin tam adlarını ve adreslerini ver ve onların yanından neden ayrıldığını açıkla."

"Karın para kazanıyor mu? Ne kadar kazanıyor?"

"Herhangi bir kulüp ya da dernekten, hayır kurumundan ya da başka kaynaklardan para alıyor musun?"

"Daha önce Yoksulluk Yardımı aldın mı?"

"Daha önce İşsizlikle Mücadele Komitesi hesabına çalıştın mı?"

"Bahsettiğinden farklı işlerde çalıştığın oldu mu? Başka bir işe uygun olabileceğini düşünüyor musun?"

"Referansın var mı?"

Ahret suallerinin dahası da vardı.

Suçlu bütün soruları yanıtladıktan ve cevapları kısaca yazıldıktan sonra, sekreter ona Komite üyelerinden birinin ya da Komite'nin yetkili bir memurunun ya da başka bir üçüncü kişinin mümkün olan en kısa zamanda evini ziyaret edeceğini ve hakkında soruşturma yapacağını, yetkili memur ya da üçüncü şahıs Komite'ye onun hakkındaki raporunu sunduktan sonra, bu raporun bir sonraki toplantıda görüşüleceğini anlatıyordu.

Her suçlunun sorgusu yarım saat sürdüğü için, sorguya girebilmek için her birinin ne kadar çok beklemesi gerektiğinden hiç bahsetmiyoruz; kayıtlı işsizlerin sayısını azaltmak için getirilen bu önerinin ne kadar muhteşem olduğu anlaşıldı.

Rushton'ın teklifi oybirliğiyle kabul edilmişti; tek muhalif Dr. Weakling'di ama tabii ki, Kardeş Grinder'ın söylediği gibi, kendisi sağduyulu her teklife karşı çıkmasıyla tanınırdı. Gelgelelim, bir tesellilerinin bulunduğunu söyledi Mr. Grinder: Çok geçmeden, Encümen bu adamın varlığıyla kirlenmekten kurtulacaktı. 1 Kasım yaklaşıyordu; şahsen kendisi işçi sınıfını avcunun içi gibi bilirdi ve işçilerin Weakling'e sıkı bir tekme atacağından adı gibi emindi.

Bu olaydan birkaç gün sonra, yerel seçimlerin sonuçları Kardeş Grinder'ın gelecek tahminlerini doğruladı;

çünkü işçi seçmenler Dr. Weakling'i ciddi bir hezimete uğratmıştı; ama Rushton, Didlum, Grinder ve Çete'nin birkaç üyesi daha, her zamankinden daha yüksek oy oranlarıyla Encümen'e seçilmişti.

Zaten Mr. Dauber ve Mr. Botchit, Yoksulların Vasisi seçileli çok olmuştu.

Bütün bu süre zarfında, sıkıntılı haftalar geçip giderken, gitgide daha halsiz ve moralsiz görünmeye başlayan Hunter, her Tanrı'nın gününü yapılan işlere nezaret etmekle ve daha fazla iş bulabilmek için etrafta dört dönmekle geçirmişti. Neredeyse her gece geç saatlere kadar büroda kalıyor, şartnameleri didik didik tetkik edip tahmini bedel çıkarıyordu. Polisler, geceleri büroda ışığın yandığını görmeye o kadar alışmışlardı ki, artık bu duruma aldırış bile etmiyorlardı; ama bir perşembe gecesi, Owen'la Rushton'ın Çırak Oğlan konusunu görüşmesinden yaklaşık bir hafta sonra, devriyeye çıkan bir memur her zamankinden daha geç saatte bile büronun ışığının yandığını fark etti. Başlangıçta pek aldırış etmedi; ama gece bitip sabah olduğunda, ışıklar hâlâ kapatılmayınca polis memurunun merakı uyandı.

Kapıyı çaldı ama açmaya kimse gelmedi ve içeride hüküm süren ölüm sessizliğini hiçbir tıkırtı bozmadı. Kapı kilitliydi ve polis, kapının içeriden mi, dışarıdan mi kilitlendiğini anlayamıyordu; çünkü asma kilit kullanılmamıştı. Büronun penceresi alçaktı ama camı boyalı olduğu için içerisini görmek mümkün değildi.

Memura göre, bu esrarın en mantıklı açıklaması, çalışanların akşam bürodan ayrılırken ışıkları kapatmayı unutmuş olmasıydı. İçeriye hırsız girmiş olsaydı, ışıkları yakarak varlığını dünya âleme duyurmaya kalkışmazdı herhalde.

Olayı not defterine kaydetti ve tam devriye görevine devam etmeye hazırlanıyordu ki, polis müfettişi yanına geldi. Beriki, memurun vardığı sonucun büyük olasılıkla doğru olduğunu teyit etti ve ikisi birlikte büronun

önünden ayrılmaya hazırlanıyorlardı ki, müfettiş boyalı camın alt kısmından dışarıya süzülen bir ışık huzmesini fark etti; burada camın boyası ya kazınmıştı ya da kuruyup dökülmüştü. Yere diz çöktü ve oradan bakıldığında büronun iç kısmının görülebildiğini keşfetti; içeriyi gözetlerken boğazından hafif bir çığlık yükseldi. Geriye çekilip yerini astına bıraktı; polis memuru biraz güçlükle de olsa, yerde sırtüstü yatan bir adamın cesedini görebildi.

İrikıyım polis memuru, büronun kapısını açmakta zorlanmadı; şöyle bir omuz vurması, kapıyı menteşelerinden sökmeye yetmişti. Kapı açıldığında, anahtar yuvası yerinden çıkıp eşiğin önünde biriken kan gölünün içine şapırtıyla düştü; kan, Hunter'ın kolları iki yana açık ve başı neredeyse gövdesinden ayrılmış vaziyette sırtüstü yattığı yerden akıp buraya kadar gelmişti. Yerde, adamın sağ elinin yanında açık bir ustura vardı. Çalışırken kullandığı masanın yanında yere devrilmiş bir sandalye vardı ve kâğıt yığınlarıyla dolu masaya kan bulaşmıştı.

Sonraki birkaç gün boyunca, Crass, Ustabaşı'nın yazın geçirdiği rahatsızlık sırasında üstlendiği rolü tekrar sergiledi. İşin başında durdu ve merhumun yerini doldurmak için elinden geleni yaptı. Gerçi Cricketers'taki bar tezgâhının başında oturan arkadaşlarına, hiçbir şekilde Rushton'ın kendisine Hunter'a davrandığı gibi davranmasına müsaade etmeyeceği sırrını veriyordu. Cesedin bulunduğu sabah yaptığı ilk işlerden biri, Mr. Rushton'la birlikte fiyat çıkarılması gereken bir eve gidip gerekli incelemeleri yapmak olmuştu. Önceki akşam Hunter büroda bu evin tadilat masrafını hesaplamaya çalışmıştı; çünkü onu bulduklarında masasının üstündeki kâğıtlar bu eve ilişkin hesaplamalar ve yazılarla doluydu. Kâğıtlar, ölüm sebebini soruşturmakla görevli memurun Hunter'ın geçici bir cinnet nöbeti sırasında intihar ettiğine dair verdiği karara kanıt teşkil etmişti; çünkü bir sürü anlamsız şey çiziktirilmiş, söz-

cükler yanlış yazılmıştı ve aralarında hiçbir mantık bağı yoktu. Bir toplama işleminin doğru sonucunu bulmaya çalıştığı ve bu işle tekrar tekrar uğraştığı anlaşılıyordu; ama nasıl oluyorsa, her işlemin sonunda Hunter farklı bir sonuca ulaşmıştı. Sahip olduğu eşyaların arasında bir usturanın da bulunması onun bu eylemi daha önceden kararlaştırdığına işaret ediyordu; ama bu sav, Hunter'ı hayattayken gören son kişi olan berberin soruşturma sırasında verdiği ifadede öne sürülmüştü; berber, Ustabaşı'nın bundan birkaç gün önce usturasını bilenmesi için dükkânına bıraktığını ve trajedinin yaşandığı akşam gelip geri aldığını söylemişti. Kendisi, daha önce birkaç sefer bu usturayı Mr. Hunter için bilemişti.

Cenaze işleriyle Crass ilgilendi. Bu olayın şerefine ikinci el giysiler satan bir dükkândan kullanılmış bir pantolon almıştı ve gitgide eskiyip bozulan alçak tepelikli eski silindir şapkasını Hunter'ın uzun tepelikli şapkasıyla değiştirmişti; Crass bu şapkayı büroda bulmuş, hiç tereddüt etmeksizin ve kimseye sormaksızın ona el koymuştu. Şapka başına epeyce büyük geliyordu; ama deri kaplamasının içine kâğıt parçaları tıkıştırıp şapkayı kendine göre ayarlamıştı. Crass, cenaze alayının önünde, Hunter'ın her zamanki yerinde yürürken çok gururlanıyor, vakur görünmeye çalışıyordu; ama tombul ve yağlı altdudağının hemen altındaki küçük bir yara dışında renksiz olan yüzündeki belli belirsiz gülümseme duygularını ele veriyordu; yüzündeki yara, üç penilik metal para büyüklüğünde yer kaplayan küçük bir iltihaptı. Aradan uzun zaman geçmiş ama yarası bir türlü geçmek bilmemişti. Başlangıçta, hatırlayabildiği kadarıyla orada küçük bir sivilce çıkmıştı; ama sonra gitgide büyümüş, çıban gibi bir şeye dönüşmüştü. Crass, yaranın iyileşmemesini "geçen kış soğuk vurmasına" bağlıyordu. Bu çok garipti doğrusu; çünkü havalar soğuyunca Crass kendine çok dikkat eder, bir zamanlar kanserden ölen o ihtiyar hanıma ait olan atkısı-

nı sarınırdı. Gelgelelim, Crass bu küçük yarayı kendine dert etmiyordu; arada sırada üstüne kara merhem sürüyordu ve önünde sonunda iyileşeceğinden kuşkusu yoktu.

53

Barrington İş Buluyor

Barrington'ın seçimler sırasında duyduğu tiksinti, seçim sonuçları karşısında iyice artmıştı. Hayırseverlerimizin onları soyup soğana çevirenlere, sömürenlere karşı gösterdikleri körlemesine, aptalca ve coşku dolu hayranlık; kendi menfaatleri karşısındaki görülmemiş kayıtsızlıkları; acılarına sabırla, gelecekten hiçbir şey beklemeden katlanışları; yaratılmasına yardım ettikleri servetin ortasında yokluk çekmeye uysallıkla boyun eğişleri; çocuklarının kaderi karşısındaki akıl almaz kayıtsızlıkları ve onlara daha iyi bir gelecek vaat etmeye kalkışanlara duydukları şiddetli nefret, Barrington'a umutlarının hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğini düşündürmüştü. O kavga kaçağı sosyalistin sözleri kulaklarında çınlıyordu:

"İstersen sen Hazreti İsa gibi olabilirsin; ama ben artık bittim. Bundan sonra sadece kendimi kurtarmak istiyorum. Bu insanlara gelince, Tanrı aşkına, bırak da canları kimi isterse ona oy versinler; zaten onlar hiçbir şeyi hak etmiyorlar! Kendi seçtikleri kırbaçlarla dövülüyorlar; eğer elimde olsaydı, onların üstüne akrepleri de salardım. Onlar için varolan sistem sıkıcı çalışmalar, yarı aç yarı tok yaşamak, paçavralara bürünmek ve vaktinden önce ölmek demek; yine de onlar bu sistem için oy veriyor ve onu ayakta tutuyorlar. Bırak da oylarıyla getirdikleri sistemde yaşasınlar! Çalışmaktan canları çıksın; açlıktan gebersinler!"

Noel'den birkaç gün önce, güzel bir akşam vakti kalabalık sokaklarda yürürken, yine bu sözler kulaklarında yankılanıyordu. Dükkânlar, Noel için getirdikleri malları sergilemek için vitrinlerini ışıklandırmıştı; kaldırımlar ve sokaklar, vitrinlere bakanlarla doluydu.

Barrington, daha çok yolun ortasında duran, kasapların vitrinine bakan pejmürde giysili erkek ve kadın gruplarıyla ilgileniyordu; yoksullar renkli kurdeleler ve çiçeklerle süslenmiş etleri, dizi dizi asılmış hindi ve kazları seyrediyorlardı. Bu yoksullara etlerden düşen tek payın buraya gelip vitrinleri seyretmek olduğunu biliyordu ve onların bu olağanüstü sabrını, dünyevi zevklerden mutlak feragatini görünce heyecanlandı. Ama, besbelli hepsi birer işçi karısı olan kadınların görünüşü onu çok sarsmıştı. Kadınların solmuş ve üstlerine hiç uymayan elbiseleri, süzgün ve vaktinden önce kırışmış yüzlerindeki yorgun ve üzüntülü ifade çarpıcıydı. İçlerinden bazıları tek başına gelmişti; diğerlerinin yanlarında annelerinin elini güvenle tutan küçük çocukları vardı. Bu zavallı ufaklıkların görünüşü, onların uçsuz bucaksız çaresizliği ve yardıma muhtaçlığı, yamalı ve biçimsiz giysileri, delik deşik ayakkabıları, oyuncakçı dükkânlarının vitrinlerine bakarken hüzünlü yüzlerinde beliren özlem dolu bakışlar kalbini kelimenin tam anlamıyla acıttı ve gözlerini yaşarttı. Bütün eğlencelerden ve yaşamı güzel kılan her şeyden mahrum olan bu çocukların, gözlerinin önüne acımasızca konulan ama dokunmalarına ya da paylaşmalarına izin verilmeyen bu güzelim eşyalar yüzünden acı çektiğini biliyordu; İncil'deki Yusuf gibi, küçük kardeşlerinin acısını yüreğinde duydu.

Bütün bu yoksulluğun ve mutsuzluğun ortasında, karnı tok, sırtı pek dolaştığı için kendini suçlu gibi hissediyordu ve bir anlığına bile olsa, bir insanın uğruna savaşma imtiyazına kavuştuğu en yüce maksattan, tesellisiz acıları çekenleri ve ezilenleri ayağa kaldırma yönündeki uğraşından vazgeçer gibi olduğunu düşününce utançla kızardı.

Az sonra, birkaç çocuğun vitrinindeki malları hayran hayran seyrettiği bir oyuncakçı dükkânının önüne geldi. Bu çocuklardan bazılarını tanıyordu ve onları gözetleyip konuşmalarını dinlemek için biraz durdu. Çocuklar, vitrinin önünde oradan oraya koşturdukları için onu fark etmediler ve Barrington onları seyrederken, gözünün önüne kafeslerinin parmaklıkları arasında bir oraya, bir buraya yürüyen tutsak hayvanlar geldi. Ellerini geçit vermeyen cam vitrine dayayan bu çocuklar, bir uçtan öbür uca kadar gidip geliyorlar, en çok hoşlarına giden oyuncakları parmaklarıyla birbirlerine gösteriyorlardı.

"Bu benim!" diye haykırdı Charlie Linden, kocaman, sağlam yapılı bir yük arabasını göstererek. "Eğer bu yük arabası benim olsaydı, Freddie'yi içine koyup gezdirirdim; sonracıma eve kucak kucak şömine odunu götürürdüm; canımız isterse, arabamla itfaiyecilik bile oynardık."

"Ben şu demiryolunu tercih ederim" dedi Frankie Owen. "Gerçek bir tüneli ve deposunda gerçek kömürü var; istasyonu, sinyalleri ve lokomotifi dönüş yaptırma yeri de. Hatta tehlike anında yakmak için kırmızı ışığı bile var."

"Benimkisi şu bebek, hayır, o en büyük olan değil, giydirip çıkarabileceğiniz pembe elbiseyi giyen" dedi Elsie, "bir de şu çay takımı ve annem için şu dikiş kutusu."

Küçük Freddie, sokakta dolaşırken genellikle sıkı sıkı tuttuğu Elsie'nin elini bırakmıştı ve şimdi el çırpıyor, büyük bir neşe ve hevesle etrafa gülücükler saçıyordu. "Dıgıdık!" dedi neşeyle. "Deh... dıgıdık! Şiyin, güzey dıgıdık! Fyeddi dıgıdık istiyoy!"

"Ama bunlara bakmanın anlamı yok ki" diye sözlerine devam etti Elsie, içini çekerek; Freddie'nin elini tutup onu vitrinin önünden uzaklaştırırken. "Bunlara daha fazla bakmanın yararı yok; bizim gibiler böyle güzel oyuncaklara sahip olmayı ummamalı."

Bu sözler, Frankie ve Charlie'ye hayatın acı gerçeklerini hatırlatmıştı ve çocuklar gönülsüzce de olsa vitrinin

önünden ayrılıp Elsie'ye katıldılar. Ne var ki, Freddie henüz dersini almamıştı; bu dünyadaki güzel şeylerin onun gibiler için olmadığını öğrenecek kadar uzun yaşamamıştı yavrucak. Bu yüzden Elsie onu götürmeye kalkınca altdudağı büzüldü ve ağlamaya başladı; sürekli o "dıgıdığı" istediğini söylüyordu. Diğer çocuklar onu susturmaya ve henüz kimsenin vitrindeki malları alamayacağını, bunun için Noel'i beklemek gerektiğini ve Noel Baba'nın mutlaka Noel'de gelip ona bir at getireceğini söyleyerek onu sakinleştirmeye çalıştılar; ama bu savlar, gözyaşları içinde derhal arzusuna kavuşmak istediğini söyleyen Freddie'yi hiç etkilemiyordu.

Çocuklar, Freddie'yi yatıştırmaya çalışırken Barrington'ı gördüler ve genç adamdan çeşitli kereler hediye olarak aldıkları kekleri ve penileri hatırlamanın verdiği mutluluk ve neşeyle onu selamladılar.

İki oğlan bir solukta, "Merhaba, Mr. Barrington" dedi.

"Merhaba" diye karşılık verdi Barrington, bebeğin yanağını hafifçe okşarken. "Sorun ne? Freddie neden ağlıyor?"

"Şu atı istiyor, efendim, hani gerçek yelesi olanı" dedi Charley, bu isteğin saçmalığıyla şaşıp kalan bir yetişkin gibi bıyık altından gülümseyerek.

"Freddie deh... dıgıdıkı istiyor" diye tekrarladı bebek ve Barrington'ı elinden tutup vitrinin yanına götürdü. "Cici deh... dıgıdık."

"Ona, Noel'de Noel Baba'nın atı getireceğini söyleyin" diye fısıldadı Elsie. "Belki size inanıp rahatlar; zaten çok geçmeden atı unutur gider."

"Hâlâ işsiz misiniz, Mr. Barrington?" diye sordu Frankie.

"Hayır" diye karşılık verdi Barrington, usulca. "En sonunda bir iş buldum."

"Herhalde iyi bir iş bulmuşsunuzdur" dedi Charley.

"Evet" dedi Barrington. "Kimin yanında çalışıyorum dersiniz?"

"Kimin?"

"Noel Baba'nın."

Gözleri fal taşı gibi açılan çocuklar, "Noel Baba!" diye tekrarladı.

"Evet" diyerek sözlerine ciddiyetle devam etti Barrington. "Bildiğiniz gibi kendisi artık çok yaşlandı; o kadar yaşlandı ki, işlerini tek başına halledemiyor. Geçen yıl çok yorgun olduğu için bütün çocuklara istediği gibi hediye dağıtamadı ve böylece bir sürü çocuk hediyesiz kaldı. Bu yüzden, bu yıl ona yardım edeyim diye beni işe aldı. Bana biraz para ve çocukların isim listesini verdi; her bir ismin karşısında o çocuğun istediği oyuncak yazılı. İşim oyuncakları almak ve isimleri listede olan çocuklara dağıtmak."

Çocuklar, bu sözleri nefeslerini tutarak dinlemişlerdi. Hikâye inanılacak gibi değildi; ama Barrington'ın dürüst görünüşü ikna edici sayılırdı.

"Essahtan mı yoksa şaka mı yapıyorsunuz?" diye sordu Frankie en sonunda; sesi neredeyse bir fısıltı halinde çıkmıştı. Elsie ve Charlie şaşkınlıktan küçük dillerini yutmuştu; bu sırada Freddie, vitrin camını avuçlarıyla dövüyordu.

Hiç renk vermeyen Barrington, "Essahtan" dedi ve not defterini çıkarıp sayfalarını çevirmeye başladı. "Liste yanımda; belki sizin isimleriniz de yazılıdır, kim bilir?"

Üç çocuk da bembeyaz kesildi. Fal taşı gibi açılan gözleriyle bundan sonra neler olacağını beklerken, yürekleri güm güm atıyordu.

Not defterini tarayan Barrington, "Bakayım hele" diyerek sözlerine devam etti. "Hah, işte burada! Elsie Linden, elbiseleri giydirilip çıkarılabilen bir bebek, bir çay takımı, bir dikiş kutusu. Freddie Easton, gerçek yeleli bir at. Charlie Linden, dört tekerlekli bir yük arabası; kasası yiyecekle dolu olarak verilecek. Frankie Owen, tünelli, istasyonlu, lokomotifi için gerçek kömürlü, sinyalli, kırmızı ışıklı ve dönüş yeri olan bir tren."

Barrington not defterini kapattı. "Demek ki, oyuncaklarınızı alabilirsiniz" dedi, son derece ciddi bir ses tonuyla. "Onları buradan alacağız, böylece ben de bir sürü zahmetten kurtulacağım. Oyuncakları ta oturduğunuz evlere kadar götürmem gerekmeyecek. Sizinle burada karşılaştığım için ne kadar şanslıyım, değil mi?"

Heyecandan çocukların nefesi kesilmişti; ama yutkunarak Barrington'ı onaylamayı başardılar. Evet, o gerçekten de çok şanslıydı.

Peşinden dükkâna girdiklerinde, aralarından bir tek Freddie normaldi. Diğerleri şaşkınlıktan sersemlemişti. Frankie, gerçekten uyanık olmamaktan korkuyordu. Bu gerçek olamazdı; herhalde bir rüya görüyordu.

Yelesine ek olarak, atın dört tekerleği de vardı. Dükkân sahibinin onu paketlemesine gerek yoktu; bunun yerine boynuna bir sicim bağlayıp yeni sahibine verdiler. Daha büyük çocuklar, dükkânda olup bitenleri güçlükle algılayabiliyordu; Barrington'ın oyuncakçıyla konuştuğunu biliyorlardı ama söylenenleri duymuyorlardı; sesler çok uzaktan ve gerçekdışıymış gibi geliyordu.

Oyuncakçı, bebeği, çay takımını ve dikiş kutusunu tek bir paket yapıp Elsie'ye verdi. Sağlam bir karton kutudaki demiryolu da kahverengi ambalaj kâğıdına sarıldı ve dükkâncı paketi verdiğinde, Frankie'nin kalbi duracak gibi oldu.

Dükkândan çıktıklarında Frankie'ye "İyi akşamlar" dilediler; çocuk paketini dikkatle taşıyarak ve kendini sevinçten havalarda uçuyormuş gibi hissederek evine gitti. Diğerleri yakınlardaki bir markete girip yiyecekleri aldılar ve yük arabasına koydular.

Bir şey unutmamış olmak için listesine tekrar bakan Barrington, Noel Baba'nın Elsie ve Charlie için birer çift ayakkabı da yazdığını gördü ve bunları almak için ayakkabıcıya gittiklerinde, çocukların çoraplarının tümüyle eskimiş ve delik deşik olduğu ortaya çıktı; bu yüzden bir tuhafiyeciye gidip çorap da aldılar. Barrington listede

olmamasına rağmen Noel Baba'nın bu alışverişe karşı çıkacağını sanmadığını söyledi; herhalde Elsie ve Charlie'ye çorap hediye etmeyi de istemişti ama listesine yazmayı unutmuştu.

54

Son

Ertesi akşam Barrington Owen'lara uğradı. Noel tatili için evine döneceğini ve şimdilik veda etmeye geldiğini söyledi.

Owen'ın durumu son bir iki aydır kötüleşmişti; gerçi arada sırada çıkan işlerden küçük de olsa bir pay almayı başarabilen şanslı azınlıktandı. Kazandığı paranın çoğu kiraya gidiyordu; kiralarını ödeyebilmek için zaman zaman aç kalmaları gerekiyordu. Son günlerde göğsü o kadar kötüleşmişti ki, en küçük bir zorlanma bile öksürük nöbetlerine yol açıyor, onu soluk soluğa bırakıyordu ve bu durum, fırsatını bulduğu zaman bile çalışmasını zorlaştırıyordu; çalışabilmek için neredeyse insanüstü bir gayret göstermesi gerekiyordu. Rushton'a karşı görüntüyü kurtarmaya gayret ediyordu. Owen'ın diğer işçiler kadar güçlü kuvvetli olmadığını çoktandır bilen Patron, buna rağmen mümkün olduğunca ona iş vermeyi tercih ediyordu; çünkü işler yoğunlaştığı zaman Owen'dan iyi verim alıyordu. Gelgelelim, son zamanlarda Owen'ın birlikte çalıştığı iş arkadaşları, bu durumdan duydukları hoşnutsuzluğu belli etmeye başlamışlardı. İki kişi bir arada çalışırken efendi iki kişilik iş yapıldığını görmek ister ve eğer içlerinden biri payına düşenin altından kalkamıyorsa, diğer işçinin işi daha da zorlaşır.

Owen'ın doktora gidecek parası yoktu; ama kışın ilk günlerinde Rushton'dan şehir hastanesi için ücretsiz vi-

zite kâğıdı alabilmişti. Yıl boyunca her cumartesi günü işçilere ödeme yapılırken onların da hastane kutusuna bir iki peni atmaları beklenirdi. Şehirdeki her şirketten ve atölyeden bu şekilde bağış toplanırdı. Efendiler, periyodik olarak bu kutuları hastane yöneticilerine götürür ve karşılığında, ihtiyaç duyan ve isteyen herkese verilmek üzere ücretsiz vizite kâğıdı alırlardı. İşverenin vizite kâğıdına ya da başvuru formuna başvuranın adını yazması, söz konusu şahsın gerçekten ücretsiz sağlık yardımına muhtaç olduğuna, "bu iyiliğe layık olduğuna" şahadet etmesi gerekirdi. Çoğu işçide yaygın olduğu üzere, Owen da hastaneye muayene olmaya gitmekten korkuyordu; ama o kadar hastaydı ki, gururu bir kenara bırakıp gitti. Sonuçta, hastaneye ücretsiz gitmenin özel hekime muayene olmaktan daha pahalıya patladığı ortaya çıktı; çünkü Owen'ın belli bir günün sabahında, belli bir saatte orada olması gerekiyordu. Bunu yapabilmek için o gün çalışmaması lazımdı. Reçetesine yazılan ve gidip satın aldığı ilaçların hiçbir faydası dokunmadı; çünkü, tıpkı binlerce kişi gibi ona da ihtiyaç duyduğu ilaçlar, yani doğru düzgün bir hayat ve yemekler verilmemişti. Yıllardır doğru düzgün bir hayatın ve yemeklerin yanına yaklaşamamıştı bile; sanki bir çölde tek başına ölmek üzereydi.

Arada sırada Nora, kocasına bol bol reklamı yapılan ilaçlardan bir şişe alabilmek için diğer gerekli şeyler olmadan da idare etmeye gayret ediyordu; gerçi bu ilaçlar iyiydi ama bunlardan kocasına iyi gelecek kadar çok miktarda almaya parası yetmiyordu.

Çoğunlukla yüreğini artık hiç çalışamayacağı geleceğe ilişkin korkular kaplıyordu; ama bu duygularla savaşıyordu ve havalar düzelir düzelmez tekrar iyileşeceğine kendini inandırmaya çalışıyordu.

Barrington geldiğinde, Owen oturma odasındaki ateşin başındaki bir şezlongda oturuyordu. O gün Harlow'la birlikte çalışmışlar, Rushton'ın evinin iki odasının badanasını yıkayıp kazımışlar, eskimiş duvar kâğıt-

larını sökmüşlerdi; şimdi Owen çok solgun ve yorgun görünüyordu.

"Sana daha önce söylememiştim" dedi Barrington, birlikte bir süre sohbet ettikten sonra, "ama sanırım Rushton & Co.'da paraya ihtiyacım olduğu için çalışmadığımı çoktan tahmin etmişsindir. Burada sırf hayatı kendi gözlerimle görüp öğrenmek, çoğunluğun nasıl yaşadığını anlamak için çalıştım. Babam çok zengin bir adamdır. Benim görüşlerimi onaylamıyor ama onlara karışmıyor da; bu yüzden istediğim yere harcayabileceğim bol keseden cep harçlığım oluyor. Noel'i ailemle geçireceğim; ama baharda bir Sosyalist Kervanı'na katılmayı düşünüyorum. Sonra buraya tekrar dönerim. Hareketimizdeki en iyi konuşmacılardan bazılarını getireceğiz; her gece toplantılar düzenleyeceğiz; şehri bildiriye boğacağız ve burada partinin bir şubesini kuracağız."

Owen'ın gözleri parladı ve solgun yüzü kızardı.

"Toplantıları duyurmak için ben de bir şeyler yapabilirim" dedi. "Mesela, afişler ve dövizler hazırlayabilirim."

"Ben de duyuruları dağıtmaya yardımcı olabilirim" diye lafa karıştı Frankie, treniyle oynamak için uzandığı yerden başını kaldırarak. "Benimle birlikte gelip, duyuruları kapıların altından atmama yardım edecek bir sürü çocuk tanıyorum."

Oturma odasında oturuyorlardı ve odanın kapısı kapalıydı. Mrs. Owen, yan odada Ruth'la birlikteydi. İki erkek konuşurken, giriş kapısının çalındığı duyuldu ve Frankie gelenin kim olduğuna bakmak için koştu; çocuk dışarıya çıkarken kapıyı ardından kapatmıştı. Barrington ve Owen sohbetlerine devam ettiler ve arada sırada, yan odadan gelen hafif mırıltılar kulaklarına çalındı. Az sonra birilerinin ön kapıdan çıkıp gittiğini duydular ve çok geçmeden kapı açıldı; sevinçten ağzı kulaklarına varan Frankie avazı çıktığı kadar bağırarak odaya daldı.

"Baba ve Mr. Barrington! Üç kere hurra!" Sonra odanın içinde oradan oraya koşuşturmaya başladı; belli ki sevinçten yerinde duramıyordu.

"Niçin üç kere hurra çekecekmişiz?" diye sordu Barrington; bu tuhaf sevinç gösterisi onu pek şaşırtmıştı.

"Mr. Easton, Freddie'yle birlikte Mrs. Easton'ı görmeye geldi, Mrs. Easton da onlarla birlikte eve döndü" diye karşılık verdi Frankie, "üstelik Mrs. Easton giderken bebeği bize Noel hediyesi olarak bıraktı!"

Barrington, Easton'ın karısından ayrıldığını zaten biliyordu ve şimdi Owen da ona barışma hikâyelerini anlattı.

Barrington az sonra oradan ayrıldı. Treni saat sekizde kalkıyordu ve saat neredeyse yedi buçuk olmuştu. Giderken, bir mektup yazması gerektiğini söyledi. O gitmeden önce Nora bebeği getirip gösterdi ve sonra Frankie'nin paltosunu giydirdi; çünkü Barrington oğlanın kendisiyle biraz dışarıda dolaşmasına izin verilmesini istemişti.

Sokağın ucunda bir kırtasiyeci vardı. Barrington buraya girdi, bir mektup kâğıdıyla zarf aldı ve kalemle mürekkep ödünç aldıktan sonra bir mektup yazıp zarfa koydu ve cüzdanından çıkardığı iki kâğıdı daha zarfa yerleştirdi. Zarfın üstüne adres yazdıktan sonra dükkândan çıktı; Frankie onu dışarıda bekliyordu. Zarfı oğlana verdi.

"Bunu doğruca eve götürüp babana vermeni istiyorum. Eve gidene kadar yolda oyun oynamak için durmanı, hatta birileriyle konuşmanı bile istemiyorum."

"Tamam" dedi Frankie. "Yol boyunca hiç durmadan koşacağım."

Barrington biraz tereddüt edip saatine baktı. "Galiba, apartman kapısına kadar sana eşlik edecek zamanım var" dedi. "Böylece zarfı kaybetmeyeceğinden emin olabilirim."

Sonra adımlarını birbirlerine uydurdular ve birkaç dakika sonra, apartmanın girişine ulaştılar. Barrington giriş kapısını açtı ve birkaç dakika boyunca orada bekleyip Frankie'nin merdivenleri çıkmasını seyretti.

"Trenin köprüden geçecek mi?" diye sordu çocuk, birden duraklayıp korkuluktan aşağıya bakarak.

"Evet. Neden sordun?"

"Çünkü köprüyü ön odanın penceresinden görebiliyoruz ve eğer tren köprüden geçerken mendilini sallarsan, biz de sana el sallarız."

"Tamam, öyle yaparım. Hoşça kal."

"Güle güle."

Barrington, Frankie'nin kendi dairelerinin kapısını açıp kapadığını duyacak kadar orada kaldı ve sonra hızla uzaklaştı. Anayola çıktığında, kulağına şarkı sesleri geldi ve yan sokaklardan birinde toplanmış kalabalığı gördü. O tarafa yaklaştığında, bunun dinsel bir toplantı olduğunu anladı.

Kalabalığın merkezindeki kürsünün üstünde yanan bir lamba vardı ve bu lambanın camında şöyle yazıyordu: "Sakın aldanmayın: Tanrı aldatılamaz."

Mr. Rushton, halkanın tam ortasında durmuş, halka vaaz veriyordu. Oraya o akşam, etrafında toplandığını gördüğü bu insanlara Büyük Mutluluğun Kutlu Haberini vermek için geldiğini söylüyordu. Bizzat mensubu olduğu Parlayan Işık Şapeli'nin cemaati bu toplantının organizatörüydü ve bu halka kapalı bir toplantı değildi; çünkü hazret diğer cemaatlerden insanların da kutlu amaç için işbirliği etmelerini görmekten mesut bahtiyar oluyordu. Nutkuna devam eden Rushton, kalabalığı oluşturan kişilere tekrar tekrar "Kız ve Erkek Kardeşlerim" diye hitap ediyordu ve ne gariptir ki, onun bu lafına kimse gülmüyordu.

Barrington etrafa bir göz atıp, "Kardeşler"e baktı: Son moda silindir şapkası ve yakaları kürklü paltosuyla pek şık görünen Mr. Sweater oradaydı. Nurlu Kabir Kilisesi'nin papazı Saygıdeğer Mr. Bosher ve bu sözde ibadethanenin mütevelli heyetinden biri oradaydı; ikisi de kaliteli kumaştan şık pelerinler giymiş ve parlak silindir şapkalar takmıştı. Bu sırada, bedenlerinin görünüşü çok uzun günlerdir perhizin yanına bile yaklaşmadıklarını belli ediyor-

du. Mr. Didlum, Mrs. Starvem, Mr. Dauber, Mr. Botchit, Mr. Smeeriton ve Mr. Leavit de aralarındaydı.

Tam ortalarında Saygıdeğer Peder John Starr duruyordu ve karşılığında maaş aldığı işini yapıyordu.

John Starr yüzünü kalabalığa çevirerek orada dururken, son derece incelikli ve samimi dış görünüşünde, gerçek işlevinin halkın zaaflarından yararlanmak ve onları aptallaştırmak, yarattığı saygıdeğerlik havasının yardımıyla Parlayan Işık Şapeli'nin müdavimlerinin çoğunun birer mensubu olduğu bu dolandırıcılar, köle kahyaları ve küçük tiranlar çetesinin ahlaken doğru yolda ilerlediği yanılsamasını uyandırmak olduğunu belli eden hiçbir şey yoktu.

O, karşılığında maaşını aldığı işi yapıyordu. Sırf oradaki varlığıyla bile açgözlülükleri ve insanlık dışı davranışlarıyla yeryüzünü cehenneme çeviren şu iğrenç sınıfın tipik temsilcilerinin suçlarının üstünü örtüyor, onları meşrulaştırıyordu.

Sanki yemek davetine gidiyormuş gibi takıp takıştırmış bir grup "muteber" görünüşlü, iyi giyimli vatandaş da toplantıya gelmişti ve ortalıkta birkaç tane pejmürde giyimli, boğazına kadar sefalete batmış gibi görünen kişi vardı ki, bunlar bu parlak kalabalığa hiç yakışmıyorlardı.

Kardeşlerin geri kalanı yarı aç yarı tok, saz benizli, erkek ve kadın işçilerden oluşuyordu; çoğu başkalarının eskittiği giysileri giymiş ve ayaklarına tabanları delik deşik olmuş, burunları açılmış çizmeler geçirmişti.

Rushton konuşmasını tamamlayınca Didlum öne çıktı ve konuşmacının son cümlelerinde zikrettiği ilahinin sözlerini yüksek sesle okumaya başladı:

Oh, come and join this 'oly band,
And hon to glory go.*

* İng.: Ah, gel de bu kutsal bandoya katıl
Birlikte zafere koş. (ç.n.)

Okurlarımıza çok garip ve inanılmaz gelebilir ama, bu toplantıyı düzenleyenler, içlerinden bir tanesi dahi İsa'nın sözlerinden birine bile uygun hareket etmediği halde, kendilerini İsa'nın takipçileri, gerçek birer Hıristiyan olarak adlandırma hakkını kendilerinde görüyorlardı.

İsa, "Bu dünyada kendiniz için servet yığmakla uğraşmayın", "Ne bu dünyayı ne de dünya işlerini sevin", "Zengin olanın vay haline; devenin iğne deliğinden geçmesi, zenginin Cennet'in Krallığı'na girmesinden kolaydır" demişti. Yine de bu nev'i şahsına münhasır İsa "Takipçileri"nin çoğu, servet yapmayı hayatlarının temel amacı olarak görüyordu.

İsa, "Kendinize efendi dedirtmeyin; çünkü onların ağır yükleri vardır ve doğdukları için pişmandırlar; ama yüklerini başkalarının sırtına yüklerler ve ona parmaklarını bile sürmezler. Sizin efendiniz tektir, Tanrı'nın karşısında hepiniz kardeşsiniz" demişti. Ama mütevazı Nasıralı İşçi'nin bu sözde takipçilerinin neredeyse tamamı başka insanların beyefendisi ya da hanımefendisi olma iddiasındaydı. Hepsinin kardeş olmasına gelince, şık pelerinlere ve en iyi kumaştan giysilere bürünenlerin ve hergün mükellef sofralara oturanların hepsi de etraflarını ikiyüzlülükle "Kardeşlerimiz" olarak adlandırdıkları, açlık ve soğuktan günden güne eriyip ölüme yaklaşan binlerce erkek, kadın ve küçük çocuğun sardığını biliyordu; zaten Sweater ve Rushton ile şirketlerinde çalıştırdıkları sefil, yarı aç yarı tok biçareler arasında nasıl bir kardeşlik olduğunu daha önce görmüştük.

Neden İsa'nın vaaz ettiği gibi yaşamadıkları kendilerine sorulduğunda, bunu yapmanın imkânsız olduğunu söyleyerek karşılık verirlerdi! Bunu söylerken, İsa'nın pratikte hayata geçirilmesi mümkün olmayan bir din kurduğunu söylediklerini fark etmemişe benziyorlardı ve görünüşe bakılırsa, İsa'nın, "Sözlerime uymayacaksanız beni İsa Efendimiz, İsa Efendimiz diye çağırmanızın ne gereği var?", "Benim sözlerimi duyanlar ama

bunlara uymayanlar, evini kumların üstüne inşa eden o aptal adam gibidir" dediğini unutmuş gibiydiler.

İsa'nın bu nev'i şahsına münhasır takipçilerinden çoğu İsa'nın sözlerinden birine bile uymuyordu; ama sürekli bunlardan bahsediyor, ilahiler söylüyor, gösteriş için uzun uzun dualar ediyor, buraya gelip zihni hâlâ karanlıkta olanları kendi şeytani amaçlarını böylelikle görmezden gelmeleri için din yoluna davet ediyorlardı. Üstelik bu lambayı toplantıya getirmişler ve üstüne şöyle yazmışlardı: "Sakın aldanmayın: Tanrı aldatılamaz."

Kendilerinden farklı düşünenleri "imansız" olarak damgalarken, severmiş ve hizmet edermiş gibi rol kestikleri Efendi'ye ettikleri sistematik sadakatsizliğin ve söyledikleri yalanların asıl kendilerini imansız kıldığını unutuyorlardı.

Hafif bir soğuk algınlığına yakalanan Grinder bu akşam konuşmamıştı; ama aralarında Sweater, Didlum, Bosher ve Starr'ın da bulunduğu diğer imansızlardan birkaçı kalabalığa hitap etmiş; toplananların çoğunluğunu oluşturan işçi sınıfı mensuplarına özel olarak seslenmiş ve onlardan halihazırda mahrum kaldıkları yeryüzünün bütün nimetlerinden gönüllü olarak feragat etmelerini istemişti. Rushton da, konuşmasının sonunu zarifçe şu şekilde bağlamıştı:

Come and jine this 'Oly band and hon to glory go!*

Didlum ilahinin sözlerini okumayı bitirdiğinde, küçük orgun başında oturan hanımefendi müziği başlattı ve müritler hep birlikte şarkı söylemeye koyuldular:

Oh, come and jine this 'oly band and hon to glory go!

* İng.: Gel ve bu kutsal birliğe katıl ki, gurur ve ihtişam alsın yürüsün. (ç.n.)

İlahi söylenirken müritlerden bazıları kalabalığın içine dağılıp risale dağıtmaya koyuldu. Az sonra içlerinden biri Barrington'a bir risale uzattı ve beriki dönüp baktığında, bu kişinin Slyme olduğunu gördü; Slyme de onu hemen tanımış ve ona adıyla hitap etmişti. Barrington risaleyi reddettiğinden başka bir şey söylemedi.

"Bunu istemiyorum, özellikle senden alamam" dedi, karşısındakini hor görerek.

Slyme kıpkırmızı oldu. "Evet, ne düşündüğünü biliyorum" dedi, biraz duraksadıktan sonra kırgınlığını belli eden bir ses tonuyla konuşmaya başlayarak, "ama insanları bu kadar sert yargılamamalısın. Olanlar sadece benim hatam değildi ve sen, benim bu yüzden ne kadar çok acı çektiğimi bilmiyorsun. Eğer İsa Efendimiz olmasaydı, çoktan kendimi denize atardım."

Barrington cevap vermedi ve Slyme sıvışıp gitti; ilahi bittiğinde Kardeş Sweater öne çıktı ve burada hazır bulunanları önümüzdeki hafta Parlayan Işık Şapeli'nde düzenlenecek ayinlere içten bir tavırla davet etti. Onları özellikle bu şapele davet ediyordu çünkü kendisi de bu ibadethanenin müdavimlerindendi; ama buraya gelmek istemeyenlerin bile "bir yerlere" gitmelerini canı gönülden rica ediyordu; şehirde sürüsüne bereket ibadethane vardı, aslında neredeyse her sokağın köşesinde bunlardan bir tane bulunuyordu. Parlayan Işık'taki ayinleri beğenmeyenler, Nurlu Kabir Kilisesi'ne gidebilirdi; zaten kendisi, şu anda etrafta durduğunu gördüğü bütün bu sevgili insanların muhakkak "bir yerlere" gideceğini umuyordu.

Bosher'ın kısa bir duasıyla toplantı sona erdi. Boğazına kadar sefalete batmış gibi görünen iki müridin burada bulunma nedeni şimdi anlaşılıyordu; çünkü çok daha iyi giyimli, bu nedenle çok daha muteber müritler birbirleriyle el sıkışırken, birbirlerine bakıp sırıtırken ya da iki papazla Mr. Sweater'ın etrafında dört dönerken, bu iki zavallı sefil, küçük orgla lambayı, ilahi kitaplarını ve risalelerden geriye kalanları sırtlarına vurmuştu.

Barrington trenini yakalamak için hızla oradan ayrılırken, "takipçilerden" biri ona üstünde yazılanları sokak lambasının ışığında okuduğu küçük bir kart verdi:

Siz de gelin
Ve
Parlayan Işık Şapeli'ndeki
Kardeşlik'e katılın
Her pazar saat 15.00'da.
Kardeşçe Sevgiyi Devam Ettirin.
Gel ve bu kutsal birliğe katıl ki,
gurur ve ihtişam alsın yürüsün.

Barrington, buraya gitmektense cehenneme gitmeyi tercih edeceğini düşündü; tabii böyle bir yer gerçekten varsa; cennetin "zaferini" böyle insanlarla paylaşmaktansa, adam gibi adamlarla cehennemde yanmak evlaydı.

Nora, ön odadaki şöminenin başında dikiş dikiyordu; bebek ise kucağında uyuyordu. Owen karşı taraftaki şezlonga uzanmıştı. Barrington'ın gidişinden beri sessiz ve düşünceliydiler. Easton ve Ruth'un barışması, büyük ölçüde onların çabaları sayesinde gerçekleşmişti ve eğer şimdi düştükleri durumu kafalarından çıkarabilseler, bu sonucu elde ettikleri için çok daha mutlu olacaklardı.

En sonunda uzun sessizliği bozan Nora, "Kızcağızdan ayrılmaya henüz hazır olmadığımı hissediyorum" dedi. "Frankie de onu çok seviyor. Ama senin ne kadar hasta olduğunu düşününce, onu aldığımıza sevinemiyorum."

"Havalar biraz düzelince daha iyi olacağım" dedi Owen, içinden gelmediği halde neşeli görünmek için kendini zorlayarak. "Daima bir şekilde ayakta kalmayı başardık. Zavallı ufaklık durumumuzu değiştirmez; Ruth evine dönmeyip burada kalsaydı bile, kızcağıza bundan iyi bakılamazdı."

Konuşurken öne doğru eğilip, uyuyan çocuğun eline dokundu ve küçücük parmaklar uzanıp parmağını sım-

sıkı yakalayınca bütün vücudundan bir ürperti geçti. Bu küçücük, çaresiz ve muhtaç yaratığa bakarken, umutsuzluğa düştüğü bazı anlarda kafasında evirip çevirdiği o korkunç projeyi gerçekleştirecek gücü hiçbir zaman bulamayacağını bir çeşit şükran duygusuyla fark etti.

"Hep bir şekilde ayakta kalmayı başardık" diye tekrarladı, "şimdi de ayakta kalırız."

Az sonra Frankie'nin merdivenleri tırmanan ayak seslerini duydular ve çok geçmeden oğlan odaya girdi.

"Pencereden dışarı bakıp Mr. Barrington'ın treni köprüden geçerken ona el sallamalıyız" diye haykırdı soluk soluğa. "Bir de, o bu mektubu yolladı. Hemen pencereyi aç baba; yoksa geç kalacağız."

"Daha zamanımız var" dedi Owen, oğlanın sabırsızlığına bakıp gülümseyerek. "Neredeyse yirmi dakika var. Penceremizin o kadar çok açık kalmasını istemeyiz. Şimdi saat sekize çeyrek var; trenin geçmesi sekizi beş geçeyi bulur."

Gelgelelim, trenin fark edilmeden geçip gitmesini önlemek için Frankie perdeleri çekti ve cama yapışan buharı silip trenin gelişini beklemek üzere yerini aldı; bu sırada Owen mektubu açmıştı.

Sevgili Owen,

Zarfın içinde iki kâğıt para bulacaksın; bunlardan biri on, diğeri beş pound. Eğer konumlarımız farklı olsaydı, senden gelen yardımı seve seve kabul edeceğimi bildiğim için, ilk banknotu sana senin bana vereceğin gibi veriyor ve almanı yürekten rica ediyorum. Eğer ben zor durumda olsaydım, senin elindeki her şeyi benimle canı gönülden paylaşacağını ve bu durumda yardımını reddederek seni asla kırmayacağımı biliyorum. Diğer banknotu yarın bozdurmanı istiyorum. Üç pound'unu Mrs. Linden'a, kalanını Bert White'ın annesine ver.

Hepinize mutlu Noeller diliyorum ve baharda geri döndüğümde, seni iyileşmiş ve kavgaya hazır bir halde bulmayı umuyorum.

Amacımız adına,
George Barrington

Owen'ın yazılanları anlayabilmesi için iki üç kez okuması gerekti ve sonra tek bir söz bile etmeden (o anda hayatı buna bağlı olsa bile konuşamazdı) mektubu Nora'ya uzattı; karısı mektubu okuduğunda omuzlarından büyük bir yükün kalktığını hissetmişti. Kadın, bu küçücük kâğıt parçası sayesinde, geleceğe ilişkin bütün kaygıların buharlaşıp uçuverdiğini düşünüyordu.

Bu arada penceredeki yerinde duran Frankie, gözlerini tren garının bulunduğu taraftan ayırmıyordu.

Saat en sonunda sekizi vurduğunda, "Pencereyi şimdi açsak iyi olmaz mı, baba?" dedi. "Camı siliyorum ama hemen üstü buhar tutuyor ve bu yüzden dışarıyı iyi göremiyorum. Trenin geçme saatinin geldiğinden eminim; belki de saatimiz senin düşündüğün kadar hızlı ilerlemiyordur."

"Peki, şimdi pencereyi açıp kendimizi emniyete alırız" dedi Owen şezlongundan kalkıp camı açarken. Bebeği bir şalla sarıp sarmalayan Nora da yanlarına geldi.

"Daha fazla bekletmez artık" dedi Frankie. "Hat açık. Sen pencereyi açmadan az önce kırmızı ışığı kapattılar."

Çok geçmeden istasyondan çıkan lokomotifin düdüğünü duydular. Tren dönemeci alıp karşılarına çıkmadan hemen önce parlak cilalı raylar aydınlandı ve lokomotifin ışığıyla altın gibi ışıl ışıl oldu; birkaç saniye sonra tren görüş alanlarına girmiş, düz yola girer girmez hız kazanmıştı ve bir saniye sonra köprünün üstünden yıldırım gibi geçti. Köprü, Barrington'ın yüzünü seçemeyecekleri kadar uzaktaydı; ama birilerinin bir vagondan başını uzatıp mendil salladığını gördüler ve bu kişinin o olduğunu anladıkları için hemen el salladılar. Az sonra, trenin sadece son vagonunun ışıklarını seçebiliyorlardı ve zaten onlar da çok geçmeden karanlığa karışıp gözden kayboldu.

Önünde durdukları geniş pencere, yandaki sokakların birkaçına ve şehrin büyük bir bölümüne tepeden bakıyordu. Yolun karşı tarafında, üstlerine farklı emlakçi

ve müteahhitlerin ilanları ve panoları asılmış birkaç boş ev vardı. Yaklaşık on metre ötede, bir zamanlar bakkal Mr. Smallman'in kiralayıp işlettiği ve adamcağız birkaç ay önce iflas ettiği için kapanan dükkânın dış cephesi de benzer ilanlarla örtülmüştü. Az ileride, karşı köşede Monopole Provision Stores'un ana karargâhı vardı. Buranın parlak ışıkları az önce kapatılmıştı; çünkü onlar diğer dükkânların çoğunun aksine karargâhı geceleri kapatırlardı. Bu yerin ışıkları birer birer kaybolurken, sokağın atmosferi daha da neşesiz oldu.

O gün hava güzeldi ve akşamın ilk saatlerinde dolunay evresine çok yaklaşan ay bulutsuz ve yıldızlı gökyüzünde pırıl pırıl parlamıştı; ama kuvvetli bir kuzeydoğu rüzgârı son bir saat içinde birdenbire çıkagelmiş, hava buz gibi soğumuş ve yıldızlar ağır ağır tepelerinde toplanmaya başlayan kalın bulut kümelerinin altında gözlerden kaybolmaya yüz tutmuştu.

Tren görünmez olalı aradan bir iki dakika geçmiş olmasına rağmen bu manzarayı seyretmek için pencerenin önünde beklerlerken, Owen'a gecenin gittikçe koyulaşan karanlığı, etrafta varlığını sürdüren bütün rezillikleri kapatan bir perdeymiş gibi gelmeye başladı. Her ülkede, on binlerce silahlı asker, birbirlerinin üzerine vahşi hayvanlar gibi saldırabilmek için efendilerinin vereceği işareti bekliyordu. Her tarafta korkunç bir anarşi hüküm sürüyordu: olağanüstü büyük servetler, lüks, günah, ikiyüzlülük, yoksulluk, açlık ve suç. İnsanlar, ekmek paralarını kazanabilmek için çalışma imtiyazı elde etmeye çalışıyor ve bu uğurda kelimenin tam anlamıyla birbirlerinin gırtlağına yapışıyordu ve küçük çocuklar açlık ve soğuktan ağlıyor, mahrumiyetten yavaş yavaş ölüyordu.

Sokakların üstünü kefen gibi örten kasvetli gölgeler, şimdilik yoksulluğun ve gizli acıların gri ve kederli atmosferini gözlerden gizliyordu ve fırtınalı gökyüzünde tehditkâr bir biçimde toplanan siyah bulut kümeleri, kapitalist sistemi ele geçiren Nemesis'i andırıyordu. Tüyler

ürpertici adaletsizliği ve zalimliği son haddine ulaşan bu vahşi sistem, şimdi hızla ufalanarak yok oluyordu; bu sistem son derece kötücül ve nefret uyandırıcı olduğu için, kendi yarattığı kayıtsızlığın ve faydasız bencilliğinin keşmekeşi yüzünden önünde sonunda ortadan kalkmaya mahkûmdu; yıkılışından sonra hatırası bütün zihinlerde nefret uyandıracak ve lanetle anılacaktı.

Ama bu harabelerden Ortak Çalışmayla Meydana Getirilecek İngiltere'nin muhteşem kumaşının dokunduğuna şüphe yoktu. Uzun bir kölelik ve keder uykusundan uyanan ve uzun süredir yatmak zorunda bırakıldıkları tozların arasından doğrulan insanlık, en sonunda başını kaldırmış gökyüzüne, bunca zamandır kendisini gözlerden gizleyen kara bulutları dağıtmaya başlayan güneşe bakıyordu. Güneş, bütün dünyayı saran vatanımızın üstünde parlayacak ve geleceğin yaldızlı kubbeli, pırıl pırıl sütunlu ve insanların gerçek bir kardeşlik, iyi niyet ve neşeyle bir arada yaşayacakları güzel şehirlerini aydınlatacaktı. Bu Altın Işık, mutlu dünyamıza sosyalizmin doğan güneşi tarafından gönderilecekti.

Ek

Mugsborough

Mugsborough, Londra'dan yaklaşık iki yüz kilometre uzaklıkta, seksen bin nüfusluk bir şehirdi. Burası verimli, yemyeşil bir vadide kurulmuştu.

Şehrin merkezindeki Grand Parade'in fıskıyeli havuzunun önünde durup batıya, kuzeye ya da doğuya baktığınızda, çam ağaçlarıyla örtülü tepeleri görürdünüz. Güneyde ise, ta yüz mil uzaktaki güney sahillerine kadar göz alabildiğine uzanan geniş ve işlenmiş bir ova vardı. Buranın halkı yazların serin, kışların ılıman geçtiğini düşünürdü.

Bütün şehir vadinin içine kurulmuştu; batı tarafında, en güzel ve en korunaklı kesim olan Irene Mahallesi bulunuyordu: Zengin hemşerilerin ve müreffeh tüccarların evleri buradaydı ve hali vakti yerinde ziyaretçilerin konaklaması için pansiyonlar mevcuttu. Doğu tarafında kasaba tepeye doğru yükseliyordu ve karşı tarafta Windley Mahallesi vardı ki, emekçi sınıfların çoğu burada otururdu.

Bundan uzun yıllar önce, dış ülkelere yapılan seyahatler pek masraflı ve külfetli iken Mugsborough üst sınıfların gözde tatil mekânlarından biri sayılırdı; ama son yıllarda pek çok vatanseverimiz İngiltere'nin emekçi halkının sırtından kazandıkları parayı harcamak üzere Kıta Avrupası'na uzanmayı yeğler olmuştu. Gelgelelim, Mugsborough eski günlerdeki görkemini bir ölçüde koruyabilmişti: Hem yazları hem kışları şehrimiz genel-

likle ekabir diye tabir edilen ziyaretçilerle dolup taşardı; aslına bakarsanız bu kişiler ya tatilciydi ya da boş gezenin boş kalfasıydı. Grand Parade, sürekli olarak şık giyimli insanlar ve lüks arabalarla dolardı. Görünüşe bakılırsa, dükkânlar iyi işliyordu ve öykümüzün geçtiği günlerde, kasabaya bir refah havası hâkimdi. Ama bu hoş dış görünüş pek aldatıcıydı. Gerçekte şehrimiz devasa bir nurlu kabirden ibaretti; kurulduğu yerin doğal avantajlarına rağmen sakinlerinin çoğunluğu, pek çok vakada bir lokma ekmeğe muhtaç olmaya kadar varan bir fukaralık içinde yaşıyordu. Bunun nedenlerinden biri ise tüccarların ve pansiyon işletenlerin gelirlerinin büyük kısmının ve çalışan sınıfların maaşının yaklaşık üçte birinin ya gayrımenkul kirasına ya vergilere gitmesiydi.

Yıllardan beri Belediye gerekli kamu hizmetleri ve iyileştirmeler için kredi alıyordu ve kasabanın borcu, faizlerle orantılı bir şekilde artıyordu; çünkü Belediye Encümeni tarafından üstlenilen işlerin hepsi de gelir getirmeyen türdendi. Doğrudan doğruya kâr getirebilecek kapasitedeki her iş özel şirketlerin hâkimiyetindeydi ve özel şirketlerin hisselerinin hak sahipliği Belediye Encümeni üyelerine aitti ve Belediye Encümen Üyeleri'nin tümü, içlerinden en zeki ve yetenekli dördünün, Sayın Sweater, Rushton, Didlum ve Grinder'ın ağzına bakıyordu; bu dört adamın her biri şehrin sırtından geçinen sayısız şirketten en az birinin genel müdürlüğünü yapıyordu.

Tramvay Şirketi, Su İşleri Şirketi, Halka Açık Havuzlar Şirketi, Kış Bahçeleri Şirketi, Büyük Otel Şirketi ve daha başka pek çok şirket vardı. Gelgelelim, Sweater, Rushton, Didlum ve Grinder'ın hisselerinden birine bile sahip olmadıkları tek bir şirket vardı ki, bu Havagazı Şirketi'ydi ve içlerinden en eskisi ve en kârlısıydı. Bu kuruluş, şehirle birlikte serpilip gelişmişti; başlangıçtaki kurucularının çoğu ölmüştü ve halihazırdaki hissedarlarının çoğu şehir sakini bile değildi; kasabayı geçindirmeseler bile kasabadan geçinip gidiyorlardı işte.

Bu Şirket'in elde ettiği kâr o kadar büyüktü ki, yüzde ondan az kâr payı dağıtılmasını yasaklayan kanun olmasaydı, yönetim kurulu ellerine geçen parayla ne yapacağını bilemeyecekti herhalde. Kendileri de birer hissadar olan müdürlere ve üst düzey memurlara maaş veriyorlardı; tabii ki oldukça yüklü meblağlarda. Bürolarını pahalı ve son derece lüks mobilyalarla döşüyor, kalan parayı da hissedarlara bol keseden dağıtıyorlardı.

Şirket, elde ettiği kârı başka bir alanda da değerlendirebilirdi: Arıtma tesislerinde ve kireç kuyularındaki korkunç çalışma koşullarında sağlıklarını kaybeden ve ömürleri kısalan işçilerine daha kısa çalışma saatleri ve daha bol ücret sunabilirdi; pek tabiidir ki, böyle bir şey ne müdürlerin ne de hissedarların aklından geçerdi. İşçilerin dertleriyle ilgilenmek Şirket'in vazifesi değildi ki.

Yıllar önce, henüz fiyatı şimdiki gibi el yakmazken, birtakım sivri akıllı sosyalistler şehrin Havagazı Şirketi'ni satın almasını önermişti; ama bu projenin ipliği hemşerilerimiz tarafından pazara çıkarılmıştı; sadece sosyalist kelimesini duymak bile hemşerilerimizi kırmızı pelerin görmüş boğalara döndürmeye yeter de artardı.

Tabii ki, bugün bile Şirket'in satın alınması mümkündü; ama ödenecek bedelin fahiş olacağı, bu alışverişi yapmaya değmeyeceği düşünülüyordu.

Mugsborough halkı Havagazı Şirketi'ni satın almakta pek gönülsüzdü; ama havagazını almak zorundaydı. Belediye'nin sokakların aydınlatılması için Şirket'e ödediği para, bütçenin gittikçe şişen bir kalemiydi. Belediye'miz, şehre getirilen kömüre ton başına iki şilinlik bir vergi koyarak sırtını sağlama almıştı almasına ama, Şirket de halka sattığı gazın fiyatını artırarak kendi ipini sağlam kazığa bağlamakta gecikmemişti...

© **LİTERATÜR** KASIM 2006

Robert Tressell:

Gerçek adı Robert Phillipe Noonan olan Robert Tressell 1870'te Dublin'de, beş belki de yedi kardeşin en küçüğü olarak dünyaya gelir. 1888 yılında Güney Afrika'ya gider ve orada dekoratör olarak çalışır, evlenir ve bir kızı olur. Boer Savaşları nedeniyle 1902'de İngiltere'ye geri döner ve inşaat işlerinde çalışmaya başlar. Vereme yakalanır ve yeni bitirdiği romanına henüz bir yayıncı bulamadan, 1911 yılında ölür.

Onlar "varolan sistem"de yaşıyorlar. İş umuduyla sabahın köründe uyanıp yollara düşüyorlar. Eğer şans yüzlerine gülerse, o günü, o haftayı, çok çok o ayı kurtarabiliyorlar. Ama ne kadar çok çalışırlarsa çalışsınlar, yedikleri yine bir dilim kuru ekmek, giydikleri ise partal bir ayakkabı. Kimi marangoz, kimi boyacı... kısacası hepsi birer emekçi, hepsi birer işçi. Varolan sistem ise acımasız çünkü o günün zenginliklerini yaratan işçiler sefalet içinde yüzüyor. Tek gayesi var bu sistemin: en çok kâr, en az maliyet. Anlayacağınız, emeği sömürerek kendini var ediyor. Adı ise malum: kapitalizm.

Baldırı Çıplak Hayırseverler, yüz yıl öncesinde, küçük bir İngiliz kasabasında, kapitalizmin "korkunç" düzeni içinde yaşamaya çalışan işçileri anlatıyor. Onların yeni bir düzen kurma konusunda ne kadar aciz, bilinçsiz ve baştan yenik olduklarını tüm çıplaklığıyla gözler önüne seriyor. Baştan yenikler çünkü sistemin kalıpları yetmezmiş gibi, dinin itaat vaaz eden öğretileri de onları cendereye almış. Bu kölelik zincirlerini kıramadıkları gibi, çabaladıkça yoksulluk batağına daha çok batıyorlar.

Dünya işçi edebiyatının klasiklerinden biri olan, baskı adedi milyonları bulan, sayısız sendikanın eğitim kitabı niteliği kazanmış bir başyapıttır *Baldırı Çıplak Hayırseverler* ve anlattığı dünyanın bütün emekçilerinin gerçek hikâyesidir.